

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА (УКРАЇНА)
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (УКРАЇНА)
НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ**

спільно з

ЛЬВІВСЬКИМ РЕГІОНАЛЬНИМ ІНСТИТУТОМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
(УКРАЇНА)

КИЇВСЬКИМ НАЦІОНАЛЬНИМ УНІВЕРСИТЕТОМ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (УКРАЇНА)
ХАРКІВСЬКИМ НАЦІОНАЛЬНИМ УНІВЕРСИТЕТОМ ІМЕНІ В.Н.КАРАЗІНА (УКРАЇНА)
НАЦІОНАЛЬНИМ ТЕХНІЧНИМ УНІВЕРСИТЕТОМ УКРАЇНИ «КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ
ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО» (УКРАЇНА)
АКАДЕМІЄЮ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ (УКРАЇНА)

за участі

PANEUROPEAN UNIVERSITY (SLOVAKIA)
CENTRAL EUROPEAN UNIVERSITY (SLOVAKIA)
DTI UNIVERSITY, DUBNICA NAD VAHOM (SLOVAKIA)
VARNA FREE UNIVERSITY «CHERNORIZETS HRABAR» (BULGARIA)
COLLEGIUM HUMANUM WARSAW MANAGEMENT UNIVERSITY (POLAND)
POLITECHNIKA ŚWIĘTOKRZYSKA KIELCE UNIVERSITY OF TECHNOLOGY (POLAND)
BATUMI SHOTA RUSTAVELI STATE UNIVERSITY (GEORGIA)
SOKHUMI STATE UNIVERSITY (GEORGIA)
BELARUSIAN UNIVERSITY OF TRADE AND ECONOMICS CONSUMER COOPERATION
(BELARUS)

**ЗБІРНИК ТЕЗ
І МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«СУЧАСНА ПАРАДИГМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ»**

**THESIS OF
THE FIRST INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE
"THE MODERN PARADIGM OF PUBLIC ADMINISTRATION"**

17-18 жовтня 2019 р.

м. Львів, Україна

Друкується згідно з рішенням оргкомітету за рекомендацією Вченої ради факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка (Протокол №3 від «2» жовтня 2019 року).

Сучасна парадигма публічного управління : Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції / За наук. ред. к.е.н., доцента Стасишина А.В. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 17–18 жовтня 2019 р. – Львів, 2019. – 629 с.

До збірника увійшли матеріали Першої міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна парадигма публічного управління», присвяченої актуальним проблемам теорії та практики публічного управління і адміністрування, питанням підвищення якості наукових досліджень та векторам поєднання зусиль вищих закладів освіти, наукових установ, органів влади та місцевого самоврядування, бізнес-структур та громадськості щодо пошуку спільних ефективних підходів до вирішення актуальних проблем та впровадження його результатів у практику публічного управління та адміністрування.

Рекомендовано викладачам, аспірантам, здобувачам першого та другого освітніх ступенів.

Редколегія:

Стасишин Андрій Васильович, к.е.н, доцент, декан факультету управління фінансами та бізнесу (відповідальний редактор)

Капленко Галина Вікторівна, к.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри економічної теорії

Комарницька Ганна Омелянівна, к.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри економіки та менеджменту

Романів Євген Миколайович, к.е.н., професор, в.о. завідувача кафедри обліку та аудиту

Ситник Наталія Степанівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів

Шевчук Ірина Богданівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри економічної кібернетики

Герасименко Олена Вікторівна, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту

Збірник тез опубліковано за фінансової підтримки Західного ГРУ ПАТ КБ «Приватбанк»

Відповідальність за інформацію, викладену в публікаціях, несуть автори.

© Колектив авторів, 2019

© Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019

Reprinted in accordance with the decision of the organizing Committee on the recommendation of the Academic Council of the faculty of financial management and business.

The modern paradigm of public administration : Mater. of the I Intern. scientif.-pract. conf. (17 – 18 October, 2019, Lviv) / for the Sciences. edited by Ph.D. in Economics, associate Professor Andrii Stasyshyn – Lviv : IFNUL, 2019. – 629 S.

Recommended to teachers, bachelor-, master- and postgraduate-students

In the book of thesis includes materials of the First international scientific-practical conference "The Modern paradigm of Public administration".

Editorial Board:

Andrii Stasyshyn, Ph.D. in Economics, associate Professor, Dean of the faculty of financial management and business

Halyna Kaplenko, Ph.D. in Economics, associate Professor

Hanna Komarnytska, Ph.D. in Economics, associate Professor

Romaniv Yevhen, Ph.D. in Economics, Professor

Nataliia Sytnyk, Doctor of Economics, associate Professor

Iryna Shevchuk, Doctor of Economics, associate Professor

Olena Gerasymenko, Ph. D. in Economics, associate Professor

© Group of authors, 2019

© Ivan Franko National University of Lviv, 2019

СЕКЦІЯ 1: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ.

SECTION 1: THEORETICAL AND METHDOLOGICAL ASPECTS OF PUBLIC ADMINISTARTION

*Gerasymenko Olena, PhD in Economics, Associate Professor
Ivan Franko National University of Lviv*

FEATURES AND PERSPECTIVES OF NEW PUBLIC MANAGEMENT

The role of the public sector is essential to supply some of the productive activities that are subjected to increasing returns. The positive effects of competition are not likely to occur when the private producers supply these goods. So, the role of public sector becomes inevitable. Also the role of public sector is necessitated due to asymmetric information. Though perfect competition assumes perfect information, yet in reality the information will remain asymmetric and this necessitates the role of public sector. The public sector or government can intervene to achieve its objectives by using its interventionist tools like provision of goods, subsidy through budgets, production and regulation. It is in this context that managers of public sector need to have a greater understanding of the role of public sector in the society and in turn their function in it.

In the post 1980s two opposing paradigms of public sector management have emerged. One is the state centric and the other is the market centric. These two are fundamentally different paradigms in the sense, that if the state is represented by compulsion and command, the market is represented by the choice and the incentives. If the traditional model of public sector management is based on public state bureaucracy, the new model is based on market private bureaucracy. The theoretical foundations for traditional model of public sector management could be found in the writings of Max Weber, Woodrow Wilson and Taylor.

The new public sector management principles are drawn from the supply side economics and the principles of private sector management. If the traditional model stressed the provision of public utility goods, the new model emphasizes on getting a higher value for money. This paradigm shift is due to the rejection of an existing and the rise of an alternative. The process of rejection of one and the acceptance of the other can happen in comparison for one another and it is a

continuous evolving process. Therefore, the rising prominence of the new public sector management must be viewed in the backdrop of inadequacies of the traditional public sector management paradigm.

We have to understand the fundamental difference between the terms “the administration” and “the management”. The term “administration” involves following instructions to provide a service, and the term “management” implies the personal responsibility of the managers for achieving results.

In this sense logically, the traditional public sector management entails serving the public, and the public administrators just follow the instructions derived from others (fig. 1).

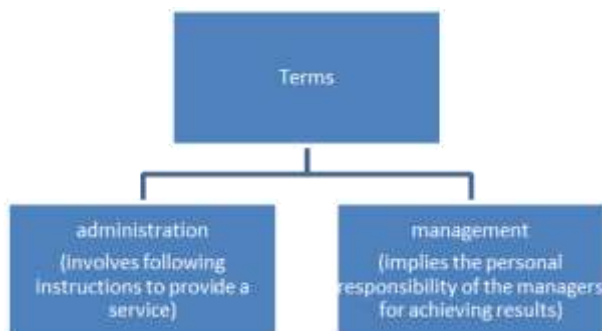

Fig. 1. Difference between the terms “administration” and “management”

So the public administrator focuses on processes, procedures and propriety. As management involves achieving results and personal responsibility, the new model of public sector management focuses on achieving results and shouldering responsibility.

Over a period of time, the public sector and its management has changed due to a number of reasons. First, in early 1980s the public sector was attacked for its size and capacity. It was argued that there is too much of government involvement in too many activities and that the size of public sector is simply too large, and this resulted in a drag on the scarce resources of the economy. The government is incapable of promoting efficiency and excellence because of its bureaucracy that is rigid and corrupt. Secondly, many economic theories since 1970s emphasized that the government was the economic problem and it is restricting the growth and freedom. The superior way of doing a thing is by allowing a free market to operate and this in turn would promote greater economic efficiency and aggregate social welfare. The decline of Keynesian economic thought resulted in the decline of the role of the government in economic policies. The first oil shock that triggered stagflation and a

series of other economic problems culminated in the rise of neo-liberal economic ideology. This ideology emphasized the role of market in economic policy because the government was considered to be less efficient in its policy-making and in the delivery of services. This profoundly influenced not only the public sector management but also the entire public administration world over. The public choice theorists believed that the central role of market would ensure maximum efficiency and the free markets are better than the government.

The economic theory of principal and agent has also been applied to the public sector. The theory highlights the divergence of interest often found between the agents and the principals and attempts to find incentives for agents to act in the interest of principals. The theory is based on the private sector accountability mechanism. As such it might not be conducive to apply the same to the public sector for in the case of the public sector; it is difficult to decipher who the principals are and what they really want. Again the agency problem is much more complicated in the case of the public sector than the private sector. Of course the agency problem in the public sector could be reduced by contracting-out, as much of the public sector activities as possible. But if public sector activities are contracted out then there will be problems regarding compliance.

The public sector staff might resent the performance compliance based pay. The transaction cost theory has also played a significant role in bringing about managerial changes in the public sector. This theory challenges the notion that transactions are without cost and specifies the circumstances where a firm may prefer market-testing or contracting to in-house provision. By extending this logic to the public sector, it is argued that the public sector could reduce its transaction cost by contracting out.

The new institutional economic theories have profoundly influenced the process of restructuring the public sector management and in turn in radically altering certain traditional managerial concepts. The lifetime employment contract is transforming into job time employment contract. Promotion based on performance rather than the seniority is the new criterion. The new market based accountability criterion is replacing the traditional accountability criterion. Even the traditional bureaucratic set up is being challenged on the ground that it is a disincentive to the efficient performance based management.

Thirdly, the managerial changes in the public sector are also driven by the fact that the rapid changes are taking place in the private sector and these changes are in turn affecting the way the public sectors are being managed. Further, the changes in the public sector management will affect the national competitiveness.

The public sector reforms in most of the countries, including our own, are triggered by the concern for enhancing national competitiveness globally. This in turn led countries to try and reform their government and its governing parameters in order to create a better investment and business climate. The globalization process has created a sense of urgency for reforming the government both from within and without. The government policies are so tailored as to enhance national competitiveness.

Finally, technological change is also responsible for bringing about changes in public sector management and traditional bureaucracy. With the advent of the Information and Communication Technology e-governance has become the new buzzword. Computer systems with Internet and intranet facilities, digitized database, etc., have revolutionized the management of public sector and the bureaucracy.

All these changes have significantly influenced the public sector management in two ways. First, it has resulted in the marketization of the public sector in the sense that there is a trend towards shifting the public activities to the private sector. The disinvestments, the contracting-out the public sectors are some of the processes, which are leading towards that. Second the managing principles of public sector are moving away from bureaucracy. In fact, these two are interlinked in the sense the marketization is due to the failure of bureaucracy and also it is an alternative to bureaucracy. These changes have fundamentally altered the role of public sector in a society from administration to management.

So, the new managerialism in public sector has become a reality and the trend seems to be irreversible

*Бобко Л.О., к.пед.н., доцент
Львівський національний університет
імені Івана Франка, м. Львів*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

В Україні публічне адміністрування переживає складну трансформацію, що визначається Законом про адміністративну реформу. Необхідність реформування та нагальність якісних змін викликані низкою проблем, які, передусім, стосуються створення науково-методологічного підґрунтя публічного адміністрування, усвідомлення його провідної ролі у процесі здійснення регіонального управління та місцевого самоврядування, створення передумов для ефективності реалізації публічного адміністрування, визначення

рівня владних повноважень на місцях, формування місцевих бюджетів та їх цільового розподілу, формування та розподілу синтезованого (людського, інтелектуального й соціального) капіталу .

Публічне адміністрування трактується у широкому та вузькому сенсі. У вузькому значенні публічне адміністрування тісно пов'язане із виконавчою гілкою влади й розглядається як професійна діяльність державних службовців та осіб, що працюють у соціальній сфері, у неурядових організаціях, в установах та організаціях, що мають бюджетне фінансування й існують на спонсорські кошти з метою забезпечення життєдіяльності країні на рівні державного, регіонального та місцевого управління й здійснюють вивчення, розробку і впровадження публічної політики. Публічне адміністрування у широкому сенсі пов'язане з функціонуванням усіх гілок влади: законодавчої, виконавчої та судової.

Уперше поняття «публічне адміністрування» і «публічне управління» в 1887 р. увів 28-й президент США Вудро Вільсон, який зазначав, що наука адміністрування полягає у дослідженні діяльності, що про водить уряд, при цьому йде пошук засобів, завдяки яким ця діяльність буде ефективною, з мінімальними фінансовими та енергетичними витратами та впорядкує організацію управління [1, с. 204].

В «Енциклопедичному словнику з державного управління» публічне адміністрування визначене як теорія та практика державного управління, яка характеризується реалізацією адміністративних процедур шляхом публічної діяльності, застосування інструментів демократичного врядування, упорядкування суспільної діяльності та надання адміністративних послуг як засобу реалізації прав та свобод громадян, а також зазначено, що в Україні воно набуло офіційного визнання як освітня спеціальність [2, с. 605].

Визначення термінів «адміністрування» та «публічне адміністрування» наведені в таблиці.

З аналізу різноманітних підходів до поняття «публічне адміністрування» можна зробити висновок, що в державному управлінні «адміністрування» є організаційно-розпорядчим методом. На думку Л. Волчкової та В. Мініної [3], адміністрування – це впорядкована діяльність органів державної влади й управління, яка формує основу для стабільних відносин і взаємодії суб'єктів влади, управління, господарського та суспільного життя, а державний менеджмент полягає у використанні підприємницьких та інноваційних видів управлінської діяльності (що на думку авторів, впливає на ефективність діяльності органів публічної влади).

№	Джерело	Визначення
1	Оксфордський словник	1) контроль або управління чимось (наприклад, системою, організацією або бізнесом); 2) група людей, які організують або контролюють щось; 3) часто в американському тлумаченні - уряд країни, особливо США
2	Енциклопедія державного управління	є різновидом управлінської діяльності інституцій публічної влади, завдяки якій держава та громадянське суспільство забезпечують самокерованість усієї суспільної системи та її розвиток у певному, визначеному напрямку.
3	В. Вільсон	є детальним і систематичним виконанням суспільних законів. Кожне приватне застосування загального є закону є актом адміністрування . Широкі плани урядових дій не є адміністративними; детальне виконання цих планів є адмініструванням.
4	М. Міненко	є формою реалізації публічного управління, яке здійснюють представницькі органи демократичного врядування через свої виконавчі структури.
5	К. Колесникова	складова публічного управління (врядування), метою якого постає розвиток держави на засадах демократії з використанням ефективних новітніх методів і технологій управління та направлених на забезпечення громадян на рівні світових стандартів
6	Т. Семенчук	публічне адміністрування - це метод управління, який з одного боку забезпечує надання суспільству послуг щодо законодавства, з іншого — реалізацію обраного типу політики, яку втілюють державні службовці, яким було делеговано повноваження під час волевиявлення народу на виборах, як у межах країни, так і закордоном, у всіх напрямках її прояву.
7	Т. Кондратюк	підсистема соціальної системи, складник суспільства, чиє функціонування та розвиток перебувають під потужним впливом з боку всіх інших сфер суспільної життєдіяльності.

Сьогодні в Україні відбуваються глибокі соціальні та економічні зміни, обумовлені поверненням країни в русло загальних процесів світового розвитку та визначення людини найвищою цінністю. Відповідно до Указу Президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» нагальним є «... приведення державних та урядових інституцій у відповідність з новою політичною системою та європейськими стандартами публічного адміністрування» [4].

Публічне адміністрування – «це цілеспрямована взаємодія публічних адміністрацій з юридичними і фізичними особами з приводу забезпечення реалізації законів та виконання основних функцій: орієнтованого планування, яке визначає бажані напрями розвитку, створення правових, економічних та інших умов для реалізації інтересів учасників взаємодії, розподілу праці, кооперування та координування діяльності, а також моніторинг результатів» [5, с. 77 – 78].

Унаслідок розгляду основних теоретичних підходів слід зауважити, що в межах кожного з них особливим чином формується сфера міждисциплінарного співробітництва та зростає значення публічного адміністрування, покликаного забезпечити соціальний добробут і підвищити ефективність публічного управління. Удосконалення системи публічного адміністрування забезпечить утвердження України як розвиненої, правової, цивілізованої, конкурентоспроможної європейської держави з високим рівнем життя, соціальних стандартів та демократії.

Список використаної літератури:

1. Wilson W. (1887). The study of Administration. Political Science Quarterly. Vol. 2, № 1 (June). pp. 197-URL: <http://teachingamericanhistory.org/library/document/the-study-of-administration/>
2. Сурмін Ю. П. Публічне адміністрування / Ю. П. Сурмін, В. П. Трощинського // Енциклопед. слов. з держ. упр. / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка [та ін.]. – Київ : НАДУ, 2010. – 820 с.
3. Волчкова Л. Т. Реформирование государственного управления в контексте основных тенденций развития современного общества / Л. Т. Волчкова, В. Н. Минина // Государственное управление: электр. вестник. – 2006. – № 7. – Режим доступа: http://e-journals.spa.msu.ru/7_2006.html.
4. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

5. Мельтюхова Н. М. Становлення і розвиток публічної адміністрації в Україні / Надія Мельтюхова // Європеїзація публічного адміністрування в Україні в контексті європейської інтеграції : матеріали наук.-практ. конф. 17 груд. 2009 р., м. Дніпропетровськ / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2009. – С. 77 – 78.

***Божко Я.О. провідний фахівець відділу
супроводження освітнього процесу
Інституту публічного управління та адміністрування
Національної академії державного управління
при Президенті України,
м. Київ***

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

В Україні політика стосовно осіб з інвалідністю довгий час ґрунтувалася на принципах ізоляції і матеріальної компенсації, що породило незнання суспільством їх проблем, невідповідність матеріально-технічної, соціальної, фінансової і правової бази для їх розв'язання та неготовність самих осіб з інвалідністю до активної життєвої позиції.

За інформацією Державної служби статистики України нині в Україні проживає 2,61 млн. осіб з інвалідністю (без урахування Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих районів Донецької і Луганської областей [1]. З них I групи – 240 591 осіб, II групи – 900 478 осіб, III групи – 1 306 151 осіб. В країні поки що відсутня статистика чисельності працездатних осіб з інвалідністю у працездатному віці. При цьому серед осіб з інвалідністю молодого віку частина працевлаштованих становить лише одну третину від їх загальної кількості [2, с. 150].

Отже однією з найважливіших проблем, з якою стикаються особи з інвалідністю, є безробіття. Відтак працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні досить актуальне. На заваді в пошуку роботи стоять фізичні бар'єри. Певні проблеми для їх професійної інтеграції створюють і розбіжності в законодавстві, неоднозначне ставлення суспільства до цієї категорії громадян. З іншого боку держава делегує значну частину відповідальності за вирішення проблем зайнятості осіб з інвалідністю роботодавцям, одночасно обмежуючи обсяги фінансової і податкової підтримки на здійснення даної

діяльності. Таким чином, незаінтересованість роботодавців у прийомі на роботу осіб з інвалідністю багато в чому є наслідком недоліків регулюючого ці питання законодавства.

Проблему загострюють повільне економічне зростання і демографічна ситуація, коли на фоні низької народжуваності і загального старіння суспільства все важче стає утримувати людей, що знаходяться під опікою держави. Крім того, новим викликом стало працевлаштування учасників операції Об'єднаних сил (далі – ООС) на сході України, які отримали інвалідність під час виконання ними військового обов'язку. Підтримки в працевлаштуванні потребують і особи з інвалідністю, що виїхали із зони проведення ООС.

В такій ситуації набуває актуальності теоретико-методологічне обґрунтування шляхів модернізації державної політики зайнятості осіб з інвалідністю і виправлення нині діючого недосконалого механізму цієї політики.

Теоретико-методологічними основами нашого дослідження є визнання інвалідності як насамперед соціального явища, а не медичного; розгляд державної політики в сфері зайнятості осіб з інвалідністю як підсистеми соціальної політики і розуміння взаємозв'язку між міжнародними стандартами прав осіб з інвалідністю і національними політиками держав у сфері зайнятості осіб з інвалідністю.

Визнання соціальної сутності інвалідності означає, що інвалідність нами розуміється не стільки, як результат фізичного чи психологічного недугу, а як наслідок непристосованості соціального середовища до особливих потреб осіб з інвалідністю. Соціальна модель інвалідності на відміну від медичної моделі, яка тим не менш зберігає певні свої переваги, наочно демонструє процес поступового переосмислення ідеї інвалідності, відмови від стереотипних підходів, спробу розглянути можливості оптимальної адаптації осіб з інвалідністю до соціуму за рахунок власних зусиль і перегляду ставлення суспільства до осіб з інвалідністю.

Домінуюча роль соціального підходу у тлумаченні інвалідності та формуванні соціальної політики відображена в міжнародних стандартах у сфері забезпечення прав осіб з інвалідністю, а також законодавстві і соціальній політиці розвинених держав світу. Поступово цей підхід утверджується і в українській теорії і практиці державного управління.

Зміни в філософії інвалідності значною мірою позначились на державній політиці щодо осіб з інвалідністю. Сучасна державна політика відносно осіб з інвалідністю має за мету: по-перше, забезпечити їх права на

максимальну участь в економічному і соціальному житті суспільства, особливо стимулювати їх працевлаштування та участь на ринку праці, по-друге, забезпечити гарантований дохід, так, щоб особи з інвалідністю не позбавлялися можливості жити гідно.

Разом з тим формування сучасної політики зайнятості осіб з інвалідністю, так і населення в цілому, неможливе без досягнення певного балансу між принципами гуманності і економічної ефективності, без використання взаємодоповнюючих соціальних і економічних показників. Сучасні підходи до аналізу і оцінки соціальної політики передбачають використання методу порівняння “соціальних витрат і соціальних вигод”, тобто комплексний підхід до оцінки соціального і економічного ефектів.

Державна політика відносно зайнятості осіб з інвалідністю сполучає в собі як елементи цілісної соціальної політики, частиною якої є політика зайнятості населення, так і уявлення про місце осіб з інвалідністю у соціальній системі, їхніх правах і обов'язках. Зайнятість осіб з інвалідністю являє собою сукупність суспільно-економічних відносин з приводу їх участі в трудовій діяльності; виражає міру включення осіб з інвалідністю в працю, ступінь задоволення їх особистих потреб в оплачуваних робочих місцях, в одержанні доходу. Державне регулювання зайнятості осіб з інвалідністю – це розробка і реалізація органами державної влади та управління комплексу заходів з метою сприяння повній, продуктивній та вільно обраній зайнятості осіб з інвалідністю. Цей комплекс заходів включає економічне підґрунтя, соціально-психологічне, законодавче і програмно-цільове забезпечення, фінансово-податковий вплив, організаційно-управлінську структуру і державно-громадське партнерство. Державою визнано, що саме трудова діяльність відіграє особливу роль у процесі інтеграції осіб з інвалідністю до суспільного життя, допомагаючи їм відчутти власну необхідність як з боку родини, так і суспільства в цілому, подолати наслідки інвалідності, поліпшити власний матеріальний добробут завдяки отриманню заробітної плати, забезпечити повноцінну реабілітацію. Правильно збудована соціальна політика відносно даної групи населення дозволяє досягти не лише гуманістичного, але і економічного ефекту, а, означає, є не лише витратною, але і вигідною для держави формою інвестування суспільних ресурсів.

Важливим з методологічної точки зору в нашому дослідженні є врахування того, що міжнародні стандарти в сфері зайнятості осіб з інвалідністю і національні механізми працевлаштування останніх перебувають у прямому взаємозв'язку: стандарти визначають механізми – правові, програмно-цільові, організаційно-управлінські, фінансово-

економічні, соціально-психологічні і механізми державно-громадського партнерства. Держави вправі обирати ті чи інші механізми залежно від їх соціально-економічних умов, прийнятої моделі соціальної політики (ліберальної, консервативної, соціал-демократичної). Наприклад, одні країни роблять ставку на анти-дискримінаційне законодавство, інші ж на політику квотування робочих місць для осіб з інвалідністю. Головним є відповідність національної політики міжнародним стандартам.

Список використаної літератури

1. Державна служба статистики України 2017 р.: Статистичний збірник. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/zb/07/zb_sznu_15pdf.zi.
2. Про становище осіб з інвалідністю в Україні: Національна доповідь. [Електронний ресурс] / Міністерство праці та соціальної політики України, Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин Мінпраці України. – К., 2013. – С. 121.– Режим доступу: <http://mlsp.kmu.gov.ua/document/156474/st.doc/>.
3. Соціальна інтеграція осіб з інвалідністю в контексті освітньої діяльності ВНЗ : монографія / М.В. Півторак, Н.С. Пасічник, О.П. Цвид-Гром, О.П. Хомчук [та ін.] ; за заг. ред. Я.В. Новака. – Біла Церква : ТОВ «Білоцерківдруку», 2018. – 211 с.

*Герасименко О.В., к.е.н., доцент
Семен І.В., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК БАЗОВА ЛАНКА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Процес управління суспільними справами, що об'єднує державне управління та місцеве самоврядування, а в деяких країнах включає і регіональне управління, зазвичай називають публічним управлінням, пов'язуючи його зі здійсненням публічної влади. При цьому публічна влада визначається як легальна соціальна влада, що реалізує артикульовані суспільні інтереси певного територіального співтовариства і функціонує у двох основних формах: державної влади та місцевого самоврядування [3, с. 394].

Важливо наголосити, що державне управління та місцеве самоврядування є складовими єдиного процесу публічного управління

суспільними справами, що взяті окремо і не можуть повноцінно виконувати своїх функцій в умовах демократизації владної системи.

Побудова в Україні громадянського суспільства, демократичної держави з верховенством права, пріоритетом прав людини, поділом гілок державної влади має супроводжуватися розвитком і вдосконаленням місцевого самоврядування.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» місцеве самоврядування в Україні є гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1, с. 17].

Основою для успішного розвитку місцевого самоврядування є знаходження балансу між повноваженнями органів місцевого самоврядування і їх посадових осіб та відповідальністю цих органів, їх посадових осіб перед територіальною громадою за належний стан реалізації відповідних повноважень.

Європейська хартія місцевого самоврядування, визначаючи поняття місцевого самоврядування, акцентує увагу на відповідальності, а саме: «місцевим самоврядуванням слід вважати право і реальну здатність органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину місцевих справ і управляти нею, діючи в межах закону, беручи на себе всю відповідальність, в інтересах місцевого населення» [4, с. 181].

Територіальна громада постає первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень. Характеристика територіальних громад як первинних соціальних суб'єктів публічної влади на місцях, розмаїття форм безпосередньої й опосередкованої демократії в місцевому самоврядуванні, а також визнання провідної ролі територіальних громад у формуванні всієї системи органів публічної влади (від вищих до місцевих) дає змогу визначити суть місцевого самоврядування як особливої форми публічної влади.

Складовим елементом політико-правової суб'єктності територіальної громади є спільні дії, спрямовані на реалізацію інтересів громади. Ключовими формами діяльності територіальних громад в публічному управлінні є форми їх прямого волевиявлення, які спрямовані на здійснення безпосередньо територіальними громадами самоврядування

на території України. Форми участі громади у процесі прийняття рішень у публічному управлінні можна поділити на п'ять груп:

- інформування та вплив (органи публічного управління інформують громадян в односторонньому порядку);

- консультування (органи публічного управління спілкуються з громадянами, аби дізнатись їх думку у вирішенні певних питань);

- дорадче залучення (безпосередня участь громадян у процесі прийняття політичних рішень, після чого громадяни дають свою оцінку щодо ухвалення або відхилення певного рішення);

- стимульована участь (органи влади залишають за громадянами право прийняти остаточне рішення);

- добровільна участь громадян (громадяни активно залучені до процесу прийняття публічних рішень, а їх позиція є обов'язковою до врахування, оскільки відповідальність лежатиме на обох суб'єктах управлінської діяльності - громади та органах влади) [2, с. 27].

Територіальну громаду визначають як територіальну основу місцевого самоврядування – село, селище і місто. Громада як основна ланка територіального устрою стає частиною території держави, що має чітко визначені межі та є основою для діяльності суб'єктів місцевого самоврядування [5, с. 79–87].

Тому варто сказати що, територіальна громада як «нормативно-правова модель самоорганізації населення» з управлінськими структурами здатна реалізувати і захищати місцеві інтереси. Це складна форма суспільної організації, сукупність місцевих жителів, об'єднаних на публічних засадах у межах певної території. Такі добровільні об'єднання діють на підставі статуту або за рішенням місцевих референдумів об'єднуються з іншими громадами з метою здійснення самоврядування в межах законів держави.

Таким чином, територіальна громада є однією з ключових складових організованого суспільства, а основна її функція – життєзабезпечення на місцевому рівні, що будується на об'єднанні групових та особистісних інтересів. Стратегія реформування місцевого самоврядування потребує ефективних механізмів управління на рівні територіальних громад. Тому важливою проблемою на даний час є ефективна організація регіонального управління та місцевого самоврядування в умовах децентралізації системи державного управління.

Список використаної літератури:

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України // Уряд. кур'єр. – 1997. – 14 черв. (№ 107). – С. 11–20.
2. Гончарук Н. Т. Взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування: правові та функціональні аспекти / Н. Т. Гончарук, Л. Л. Прокопенко // Публічне упр.: теорія та практика: зб. наук. праць асоціації д-рів наук з держ. упр., 2011 р. – С. 27.
3. Державне управління: основи теорії, історія і практика: навч. посіб./ В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній, М. М. Іжа, Г. І. Арабаджи. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. – 394 с.
4. Європейська Хартія місцевого самоврядування // Офіц. вісн. України. – 2013. – № 39. – 4 черв. 2013 р. – С. 181.
5. Пронюк Н. В. Удосконалення статусу територіальної громади в Україні / Н. В. Пронюк // Науковий вісник КНУВС. – 2008. – № 1. – С. 79–87.

***Гончаренко І.В, д.е.н., професор
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв***

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Потреба у розумінні результативності та ефективності політики, що реалізується органами місцевого самоврядування, спричинює посилення уваги вчених та практиків до питання оцінювання як інструменту та активізує дослідження з оцінки різних аспектів публічного управління.

Проблеми оцінки ефективності управлінської діяльності в цілому знайшли своє відображення в працях таких зарубіжних вчених, як П. Друкер, Т. Пітерс, Д. Сінк, Р. Уотермен та інших. Висвітленню проблем пов'язаних з визначенням ефективності різноманітних форм і методів публічного управління присвячені окремі дослідження Н. Беверіджа, С. Брю, Дж. Б'юкенена, Т. Веблена, Д. Гелбрейта, Д. Кейнса, Д. Кауфмана, В.Мак-Коннела, У.К. Мітчелла, Г. Мюрдаля, П. А. Самуельсона, Г. Туллока, М. Фрідмена, Ф. фон Хайєка, Л. Ерхарда та інших. Вчені дотримуються, загального підходу до визначення успішності управлінської діяльності, що базується на співвідношенні результатів діяльності з витратами, пов'язаними із забезпеченням саме цих досягнутих результатів. Проблеми полягають

лише у забезпеченні адекватної та об'єктивної оцінки, як результатів, так і відповідних витрат, а також забезпечення співставності отриманих оцінок.

Теорія та методологія оцінювання публічного управління активно розвивається в США, досвід оцінювання в галузі освіти, громадського здоров'я та гігієни, країна отримала ще до Першої світової війни. Але найбільш бурхливий період припав на 1960-ті роки. Саме в цей час в адміністрації Джонсона федеральний уряд США проводив величезну політику, використовуючи гасло «Війна з бідністю». Це призвело до виникнення вимірювання ефективності, як наукового методу управління, який традиційно розроблявся в рамках досліджень державного управління в США та його поширення з 90-х років на фоні розповсюдження так званого «нового публічного управління». Тепер цей підхід впроваджується в адміністративних установах у всьому світі. Більше того, у його впровадженні беруть участь найрізноманітніші інститути, як у центральній владі, так і в органах місцевого самоврядування.

Оцінка результативності та ефективності публічного управління базується на тому, що управлінська діяльність, яка орієнтована на досягнення визначених стратегічних цілей, шляхом вирішення тактичних завдань, з точки зору публічного управління переорієнтовується на кінцевий результат у вигляді задоволеності окремими громадянами та суспільством в цілому обсягами та якістю товарів та послуг, що ними споживаються, наслідками їх діяльності, а також обсягами та якістю публічних послуг, які надаються суб'єктами публічного управління та адміністрування, що забезпечують поліпшення умов існування і життєдіяльності громадян.

Найбільш розповсюдженою нормативною основою для створення систем управління якістю є міжнародний стандарт ISO 9001:2000. Упровадження та сертифікація систем менеджменту якості згідно з цим стандартом у будь яких організаціях призводить до підвищення ефективності та узгодженості робіт, раціональнішого використання ресурсів, фокусування уваги на споживачах і, як наслідок, до підвищення задоволеності споживачів.

Поширеною є громадська оцінка ефективності діяльності місцевого самоуправління, яка включає оцінку і контроль, зокрема з таких питань, наприклад, як прийняття органами публічної влади тих чи інших управлінських рішень, а також хід їх реалізації; цільове та економне витрачання ресурсів та публічних фінансових коштів; забезпечення екологічної безпеки, а також збереження життя і здоров'я людей; якість та обсяг публічних послуг, що надаються, реалізація пріоритетних

національних програм і проектів, тощо.. Врахування впливу громадської думки та її оцінка в процесі визначення ефективності публічного управління здійснюється шляхом впровадження системи її моніторингу та врахування її впливів й їх наслідків.

Отже, вплив суспільства в цілому і його громадян (їх громадських об'єднань), зокрема, на органи місцевого самоврядування, як через вплив на процеси управління громадської думки так і через вплив на них громадської оцінки ефективності діяльності, перетворюють форму відносин між ними в таку, яка повинна базуватися на принципах громадянської злагоди, співпраці і забезпечувати соціальну справедливість.

Список використаної літератури:

1. Друкер, Питер Ф. Энциклопедия менеджмента [Текст] / П. Ф. Друкер; [пер. с англ. Ф. П. Тарасенко]. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2008. – 432 с.;
2. Ведунг, Е. Оцінювання державної політики і програм [Текст] / Е. Ведунг; [пер. з англ. В.Шульга]. – К.: вид-во «Все увито», 2003. – 350 с.;
- 3 Hiraki Tanaka Evaluation in Local Governments in Japan Електронний ресурс: http://www3.grips.ac.jp/~coslog/activity /01/04/file/Bunyabetsu-14_en.pdf [Дата останнього доступу 29.09.2019].

*Гупало О. Г., к.е.н., доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів
Жук О.Б., к.е.н.,
м. Львів*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ»

У контексті формування нового державного управління в Україні особливої актуальності набуває поглиблення досліджень сутності публічного управління, оскільки саме йому відведена основна роль у процесі реформування державної влади нашої країни. Загальноприйнято, що термін «публічне управління» (походить від латинського «publicus» – суспільний, народний, державний) був запропонований у 1972 р. англійським державним службовцем Десмондом Кілінгом, котрий

розглядає його як «пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних завдань державної політики».

Загальноприйнятого або найширше вживаного визначення поняття «публічне управління» в сучасній літературі не існує. Характерною ознакою сучасних досліджень сутності публічного управління є істотна розбіжність у діапазонах трактування цього поняття; його зміст щоразу набуває різнопланової конкретизації. Проведений аналіз існуючих підходів як вітчизняних, так і зарубіжних науковців щодо визначення публічного управління дає змогу зробити висновок, що досліджувана категорія потребує уточнення та розуміється у таких основних значеннях:

– перший підхід – як «управління, яке зорієнтоване на реалізацію публічних (загальних) інтересів і включає такі складові, як державне (суб'єктом є органи державної влади) і громадське (суб'єктом є громадські інституції) управління». Наведений підхід визнали справедливим, обґрунтованим та найбільш прийнятним А. Мельник та О. Оболенський, котрі одними із перших вітчизняних науковців виокремили поняття «публічне управління». Вони дотримуються думки, що елементи публічного управління – державне і громадське управління – взаємодіють, взаємодоповнюють одне одного виходячи з єдності публічних інтересів та доцільності узгодження управлінського впливу з метою посилення його дієвості. У системі публічного управління визначальну роль відіграє державне управління, яке справляє управлінський вплив на всі сфери суспільного життя. Водночас в умовах розгортання демократичних перетворень підвищується активність і громадських структур в управлінні не тільки громадськими, а й державними справами, у розв'язанні суспільних проблем. Поділяючи наведену думку, Ю. Ковбасюк та С. Романюк під публічним управлінням пропонують розуміти «управління, що здійснюється на основі волевиявлення громади (колективу людей) та реалізується суб'єктами, визначеними громадою, для задоволення потреб і досягнення цілей громади як об'єкту управління»;

– другий підхід – як «інтегральний системний механізм». Основна увага за такого підходу приділяється структурі механізму, підсистемами та елементами якого, на думку І. Понкіна, виступають «політичні програмні орієнтири і пріоритети, нормативне регулювання, процедури, фінансовані державою або органами місцевого самоврядування, централізовані і децентралізовані організаційно-управлінські структури та їх персонал, що відповідають за адміністрування діяльності у певній галузі суспільних відносин на національному, субнаціональному та місцевому рівнях»;

– третій підхід – як «вплив суб'єкта, що володіє публічною владою, на об'єкт з метою забезпечення будь-яких суспільних інтересів». Дотримуючись позиції Дж. М. Пріфінера та Р. Пристюса, Н. Аврамчикова констатує, що «публічне управління – це управління організацією та напрямком людських і матеріальних ресурсів для досягнення бажаної мети». С. Чернов визначає публічне управління як «організуючий і регулюючий вплив держави на суспільну життєдіяльність людей з метою її впорядкування, збереження чи перетворення, базуючись на владній силі, яка обмежує дієвий суспільний контроль»;

– четвертий підхід – як «взаємодія органів державної влади із суспільством». Так, під публічним управлінням О. Базарна пропонує розуміти «ефективне функціонування системи органів державної влади, регіонального врядування, органів місцевого самоврядування, громадських (неурядових) організацій, фізичних осіб та інших суб'єктів громадянського суспільства з метою реалізації державної політики в найрізноманітніших сферах суспільного життя». Таку ж позицію поділяє і Т. Семенчук, котрий розглядає публічне управління як «взаємодію органів державної влади із суспільством у вигляді реалізації специфічних державних функцій з метою забезпечення соціально-політичного ефекту»;

– п'ятий підхід – як «галузь практики та теорії». Програма розвитку ООН використовує визначення, запропоноване американським ученим Джеєм М. Шавріцом у Міжнародній енциклопедії державної політики та адміністрування: «Публічне управління – це галузь практики та теорії, яка є ключовою для публічного адміністрування та зосереджена на внутрішній діяльності державних установ, зокрема на вирішенні таких управлінських питань, як контроль, керівництво, планування, організаційне забезпечення, забезпечення інформаційними технологіями, управління персоналом, та оцінка ефективності». Науковець наголошує на тому, що належне публічне управління має бути сфокусоване на забезпечення спроможності задля досягнення результатів. Роль менеджерів у публічному секторі полягає у тому, щоб заохочувати працівників, а також представників широкої громадськості та окремих організацій, працювати разом для досягнення результатів, на які вони, можливо, мають незначний безпосередній вплив, зважаючи на децентралізацію влади;

– шостий підхід – як «об'єкт наукового пізнання». Такий підхід не є достатньо поширеним в наукових колах, однак однозначно вартий уваги. Розглядаючи публічне управління як об'єкт наукового пізнання, Н. Обушна зазначає, що воно є «складним та багатоплановим утворенням, основою

якого є концепція, що впливає із тісного взаємозв'язку політики і права, управління й влади, політичної системи та суспільства загалом, а також взаємодії суспільства з різними елементами соціальної системи».

Основною рисою теорії публічного управління є те, що вона розглядає людей з позиції активних учасників державного управління. Статтею 5 Конституції України встановлено, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Отже, специфічні функції держави набувають ознак публічності.

В науковому дослідженні О. Босак справедливо зазначено, що коли ми говоримо про публічну владу, то маємо на увазі владу, джерелом якої є народ. Коли ми говоримо про публічне управління, то відповідно маємо на увазі управління, участь у якому бере народ. Зазначене також вказує на те, що державне управління в Україні є публічним.

Отже, під публічним управлінням доцільно розуміти таку участь народу в управлінні державою, що забезпечує взаємодію між політичною системою, державним сектором, співвідношення муніципальних, державних та народних інтересів із залучення суспільства до механізму контролю всіх органів державної влади.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що аналіз різних точок зору науковців до визначення поняття «публічне управління» дав змогу узагальнити певні характерні ознаки, що розкривають зміст та умови його реалізації: по-перше, децентралізація державного управління на базі поєднання ринкових і державних механізмів регулювання соціально-економічних процесів; по-друге, перехід до поліцентричної системи державного управління, господарювання та ухвалення управлінських рішень; по-третє, управління державними підприємствами й установами на основі поєднання адміністративних і економічних методів впливу та ринкових механізмів господарської діяльності; по-четверте, самоуправління організаційних формувань недержавного сектору на принципах їх функціонування як відкритих соціально-орієнтованих систем у взаємодії із зовнішнім середовищем; по-п'яте, формування організаційної ринково-підприємницької культури, що систематизує ключові особливості організації інноваційного управління соціально-економічними об'єктами і процесами.

*Іваницька О.М., д.держ.упр., професор
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ*

ЗМІНА ПАРАДИГМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ КРЕАТИВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Уже кілька десятиліть явища, що мають загальнолюдське значення, кардинально змінюють соціально-економічну мапу світу, характер, технології та зміст управління. До цих явищ належить цифровізація, фінансiалiзація, креативізація, партисипатизація.

Сфера впливу цих явищ і відповідні механізми дії на суспільство є різними. Дуже схематично можна їх позначити таким чином. Цифровізація передусім змінює процеси створення благ таким чином, що жодна сфера суспільного буття не обходиться без комп'ютерних (цифрових) технологій. Фінансiалiзація знаменує собою створення величезного віртуального простору економіки, який переріс початково відведену йому роль обслуговування економіки фінансовими потоками та створив стоголову гідру, що пожирає власну матір – економіку, підмінюючи реальним світ фінансовим. Креативізація пропонує новий продукт, в якому креатив формує основну споживчу вартість і має ціну. Партисипативна демократія змінює суб'єкта управління – державу - та зміщує центри прийняття рішень і відповідальності.

Всі ці явища є взаємопов'язаними, що обумовлює появу нової економіки, культури, політики, світогляду та, відповідно, нового державного (публічного) управління. В жодній країні державні органи управління не можуть ігнорувати такі явища, оскільки їх вплив на сучасний світ є значним і всеохоплюючим.

Креативна економіка (КЕ) – нове явище, яке охоплює значний за масштабом діяльності та розміром сектор економіки. Зазначимо, що границі розмежування галузей, які належать чи не належать до креативної економіки, є розмитими. Якщо урядами країн Північної Америки та Азії частіше всього для креативної економіки офіційно вживається термін «креативні індустрії», то для країн Європи більш поширеною є назва «культурні та креативні галузі». Існує низка моделей креативної економіки, в основі яких лежить та чи інша система поділу галузей на креативні та «некреативні». Відповідно до найбільш логічної, на наш погляд, концепції «концентричних кіл», креативна економіка включає чотири концентричні кола (категорії), які охоплюють відповідні галузі [1, с.149].

Коло перше – галузі, що становлять ядро КЕ: література; музичні мистецтва; виконавські та візуальні мистецтва.

Коло друге – інші галузі культури: музеї, галереї, бібліотеки; кінематографія; фотографія.

Коло третє – розширений перелік галузей культури: галузі, що обслуговують культурну та історичну спадщину; видавництво та друковані ЗМІ; звукозапис; телебачення та радіо; відео і комп'ютерні ігри.

Коло четверте – пов'язані галузі: рекламування; архітектура; дизайн; мода [1].

Визначимо, які виникають першочергові завдання та функції державного управління в умовах розвитку КЕ.

В умовах високих темпів розвитку креативної економіки державні органи мають оцінювати розміри сектору та його границі. Така політика передбачає розроблення нормативних документів, які б визначали технології та процедури оцінювання цього сектора, ведення відповідної статистики, відслідковування динаміки його еволюції.

Органи державного управління мають здійснювати моніторинг сектору, відстежувати тенденції, які відбуваються у світі та прогнозувати можливість «перехоплення» таких трендів національними суб'єктами підприємництва, творчими колективами та особистостями.

Зазначимо, що найбільшою вадою більшості підсекторів креативної економіки є їх тіньовий характер, оскільки існує ускладнення щодо оцінки вартості креативу та його складових. Це відводить величезні фінансові потоки з поля державного контролю. Водночас, визначення способів вимірювання продукту креативних галузей та способів обкладання його податками зможе сприяти збільшенню доходів бюджету.

Оскільки різноманіттю об'єкту управління має відповідати адекватне різноманіття технологій суб'єкту управління, то виникає інше завдання – перехід до творчих технологій як у сфері виробничої діяльності, так і в системі менеджменту, в тому числі державного. Крім того, мають бути розроблені програмні документи (дорожні карти), концепції та стратегії державного сприяння розвитку креативної економіки.

Отже, креативна економіка, зважаючи на її важливість для суспільства та вагомість у процесах формування фінансових потоків, потребує зміни державного управління, розширення кола його завдань і функцій, зміни характеру та технологій практики управління.

Список використаної літератури:

1. David Throsby (2008): The concentric circles model of the cultural industries // Cultural Trends. – 2008. - № 17:3. – Pp. 147-164.

*Калакун Н. Г.,
провідний спеціаліст департаменту
внутрішньої та інформаційної політики
Львівської обласної державної адміністрації*
*Боднар О. П.,
здобувач освітнього ступеня «бакалавр»
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів*

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРЕФЕКТІВ

Своєрідним пусковим елементом в процесі впровадження реформи децентралізації влади є формування нового законодавчого забезпечення, яке б відповідало вимогам реформи, адже внесення змін до основного закону держави – Конституції України є першочерговим завданням, оскільки саме конституція є основою для адміністративного устрою держави. Це дозволяє забезпечити комплексну правову підтримку змінам та допомагає уникнути перешкод на шляху реформування структури органів і повноважень місцевого самоврядування та виконавчої влади. Але також слід зважати на сучасне становище нашої країни, адже в умовах військового конфлікту та окупації частини території спроби впровадження таких змін зводяться практично до нуля. Тому розвиток місцевого самоврядування та разом з тим відповідного реформування органів влади повинен в першу чергу опиратись на альтернативні правові шляхи.

За чотири роки, від початку процесу децентралізації, прийнято ряд необхідних нормативно-правових актів, виконання яких і забезпечило досягнення перших успіхів. Першочерговим і найважливішим завданням реформування влади стало утворення об'єднаних територіальних громад. Верховна Рада та Кабінет Міністрів за цей час ухвалили базові закони, що дали змогу розпочати об'єднання громад населених пунктів.

Перші вибори місцевих голів громад і старост деяких сіл, селищ і міст відбулися восени 2015 р. У січні 2016 р. в Україні почали роботу 159 об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Стоном на сьогодні їх вже 951. [3] Прийнятий пакет законодавчих документів є недостатнім для подальшої можливості провадження реформи, зокрема її заключного етапу. Тому вкрай важливим є прийняття Верховною Радою України ще ряду законодавчих актів.

Також, обов'язковою умовою юридичного забезпечення процесу децентралізації для розвитку місцевого самоврядування та докорінного реформування органів виконавчої влади, має стати ухвалення якісних місцевих нормативно-правових актів, які чітко регламентуватимуть усі відповідні процедури, надаючи територіальним громадам і їхньому керівництву реальні важелі впливу для представництва і захисту інтересів своїх громад, а також створення компетентного органу для забезпечення контрольно-наглядової функції за діяльністю органів місцевого самоврядування, для їх ефективності, законності та використання ними наданих їм повноважень в межах установлених законом. Насамперед, це такі важливі акти як Статут територіальної громади, Регламенти місцевої ради та її виконавчих органів та Регламент діяльності префекта.

Проте навіть після прийняття рішення, про зміни до яких мало призвести нове законодавство вступили у силу вони лише після других виборів, а до створення абсолютно нового інституту префектури, якого найбільше побоюється сучасне суспільство, ще дуже далеко. Проте, навіть після всіх прийнятих норм закону та відповідних законодавчих актів сільські, селищні та міські ради та відповідні голови не отримали того кола нових повноважень, які мали бути їм надані вже після формування громад. Та все ж у деяких моментах вони були значно розширені та делеговані на нижчий рівень, зокрема це стосується бюджетної та податкової політики. Все інше, зокрема, нові повноваження районних і обласних рад, а також новий статус та абсолютно нове коло повноважень для виконавчої влади передбачається після ухвалення закону «Про префектів» і ліквідації місцевих державних адміністрацій та повної передачі повноважень на нижчі рівні влади – місцевому самоврядуванню. Проте хід реформи суттєво гальмується, адже призначення префектів мало відбутись ще до 1 березня 2018 року.

Саме нові повноваження місцевих рад та новий статус місцевих органів виконавчої влади передбачають істотну децентралізацію. Зокрема, це вплине на створення виконавчих органів районних і обласних рад, які зараз відсутні зовсім. Саме їм належатиме реальна влада в регіонах, що суттєво

посилить роль місцевого самоврядування та зробить систему влади в регіонах та на місцях справді демократичною, керувати ними будуть суб'єкти, обрані в ході місцевих виборів. Це вагомий крок до стандартів ЄС у цій сфері.

Після ліквідації місцевих держадміністрацій, на їх місці постануть префекти. Виписані для них повноваження передбачають, передусім, контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування з огляду на дотримання Конституції і законів. Якщо, наприклад, обласна рада порушить своїм рішенням Конституцію або відповідний закон, префект має право зупинити діяльність органу та із відповідними роз'ясненнями та аргументами подати відповідний акт на розгляд до суду. Президент, також має повноваження тимчасово зупинити діяльність органу місцевого самоврядування та за відповідного рішення суду достроково припинити його повноваження.

Законодавча база для впровадження інституту префектів почала формуватися ще у 2015 році. Тоді одним з перших нормативно-правових актів, які передбачали зміни в місцевих органах виконавчої влади був проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)». Ним було запропоновано ґрунтовні зміни щодо впровадження реформи децентралізації влади в Україні та зміцнення конституційно-правового статусу органів місцевого самоврядування.[1] Законопроектом було передбачено, що чіткий розподіл повноважень в органах місцевого самоврядування, а також виконавчих органах різних рівнів влади, здійснюється за принципом субсидіарності, що відповідає Європейській хартії місцевого самоврядування.

Отже, якщо в чинній редакції закону визначалось, що виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації, то нова редакція передбачає утворення абсолютно нового рівня влади як за наділеними повноваженнями так за формою організації – префектури. Порядок призначення префекта, як і порядок призначення голови облдержадміністрації залишається незмінним, та префекти набувають нового статусу – державного службовця. Префект як і голова облдержадміністрації залишається відповідальним перед Президентом України, а підзвітним та підконтрольним стає Кабінету Міністрів України, а не органам виконавчої влади вищого рівня, як це було до того.

Також, після утворення префектур, виключається ряд таких статей, які регламентували повноваження облдержадміністрації і їх голів в частині їх підзвітності та підконтрольності органам виконавчої влади вищого рівня, щодо прийняття ними певних рішень, та визначення їх конституційності, а також про прийняття рішення про відставку голови облдержадміністрації.

Префекти на відмінну від голів облдержадміністрації здійснюють нагляд за дотриманням Конституції і законів України органами місцевого самоврядування, відповідають за координацію діяльності територіальних органів центральних органів виконавчої влади, а також забезпечують виконання державних програм, у той час як голови облдержадміністрації відповідали ще й за виконання регіональних програм розвитку у певній галузі діяльності, а також формували та відповідали за виконання обласних та районних бюджетів. Це надавало їм суттєвого кола широких повноважень, але водночас було загрозливим корупційним фактором.

Однією з переваг для префекта, та частково загрозою для місцевого самоврядування, є повноваження префекта на підставі і в порядку, що визначені законом, видавати акти, які є обов'язковими на відповідній території. Саме ця стаття не має чіткої регламентації про сфери діяльності на які можуть поширюватись дані акти, та ті які, не підпадають під їх дію, а отже це може призвести до використання своїх повноважень в межах приватного інтересу та появи нових корупційних ризиків.

Також, змінами передбачено передача ряду повноважень, які раніше входили до компетенції місцевих адміністрацій, на нижчі рівні влади. Також, замінюється поняття села, селища, міста на поняття територіальної громади. Водночас, законопроект чітко прописує і визначає компетенцію префекта щодо можливості зупиняти дію актів органів місцевого самоврядування, при визнанні їх не відповідними чинній Конституції, чого не було визначено в попередній редакції, де не було чіткого органу, який би міг безпосередньо вирішувати законності актів, а зупинялись вони у встановленому законом порядку. Тобто певний період часу акти могли діяти, при цьому мати певні невідповідності закону, а суттєві помилки могли визначатись випадково, через певний проміжок часу.

Зміни до чинної редакції закону передбачають суттєві зміни в організації діяльності органів місцевого самоврядування та надання їм нового кола повноважень. Разом з тим це суттєвий крок вперед до переходу від централізованої влади до передачі основних владних повноважень на місце. Наразі залишається відкритим питання про заміщення префектами голів облдержадміністрацій, ліквідації облдержадміністрацій, та їх діяльності до призначення префектів та закінчення другого етапу реформи.

Наступним кроком до впровадження змін в державному управлінні, а також відповідних законодавчих змін, які стануть їх базою, став проект закону «Про префекта» [2]. Суть закону полягає у створенні нової ланки місцевих органів виконавчої влади, яка функціонуватиме як контрольно-

наглядний орган за діяльністю органів місцевого самоврядування, їх конституційністю, а також відповідністю актів місцевого самоврядування нормам закону. Проте, ні проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)», ні проект Закону України «Про префекта» так і не були ухвалені і залишаються в стадії розгляду та прийняття.

Без відповідного нормативно-правового законодавства, подальша реалізація реформи, зокрема, впровадження інституту префектури суттєво гальмується. Частково це може здійснюватися, з метою відтермінування того періоду, коли ліквідуються облдержадміністрації і значна частина чиновників втратять місце роботи, а разом з тим і владні повноваження. Якщо найближчим часом відповідна законодавча база не почне формуватися на належному рівні подальше реформування влади в умовах політики децентралізації, а також початок другого етапу реформи будуть практично не можливі.

Список використаної літератури:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади): Проекту Закону України від 1 липня 2015 року № 2217а. [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812
2. Про префектів: проекту Закону України від 16 листопада 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/prefekti-16.11..pdf>
3. Загальні засади реформи децентралізації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/508>

***Карпінський Б.А., д.е.н., професор
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів***

УПРАВЛІНСЬКА ДОКТРИНА ОЦІНЮВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ НА ПАРАДИГМІ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ НАЦІЇ

У викристалізованій системі публічного управління та адміністрування особливу роль відводиться потенційному симбіозу науки та освіти. Так, науково-освітній потенціал України достатньо вагомий у

глобалізованому світі, однак його реальне використання в інтересах соціально-економічного розвитку держави ще не відповідає сучасним потребам. Можливо стверджувати (в контексті можливостей реалізації науково-освітнього потенціалу), що з подальшою активізацією прогресивних зусиль України у входження в світову фінансово і технологічно розвинуту ринкову систему буде зростати зовнішній тиск, оскільки прибутковість господарювання тісно пов'язана з конкурентоспроможністю та технологічними можливостями виробництва, і вихід на кожен усереднено вищий щабель у глобальній економічній системі буде даватись важче. Окрім того, доцільно враховувати й посилення негативної тенденції української економіки на експлуатацію мінерально-сировинних ресурсів, а не знань (мізків). Виходячи з наведеного, вчасна реакція як науково-освітнього середовища, так і держави на нарощування конкурентоспроможності та врахування особливостей глобальних викликів забезпечуватиме відповідний потребам поступ, зокрема, і через формування об'єктивних управлінських підходів до мотивації творчості в такому середовищі та реалізацію накопичених знань. Стратегіологічно, використання мотиву освітянина-науковця до такого роду діяльності та забезпечення відповідної продуктивності з його сторони можливе лише при цілеспрямованій інноваційно-інвестиційній політиці держави, коли визначенні довготермінові науково-технологічні пріоритети розвитку та виділяються під них відповідні фінансові ресурси. Так, виходячи з Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (ст. 47) держава застосовує фінансово-кредитні та податкові інструменти з метою створення економічно сприятливих умов для ефективного провадження наукової і науково-технічної діяльності, забезпечення до 2025 року збільшення обсягу фінансування науки за рахунок усіх джерел до 3% валового внутрішнього продукту (ВВП) – показника, визначеного Лісабонською стратегією Європейського Союзу.

Властиво саме ці орієнтуючі аспекти стають передумовою формування інноваційної управлінської доктрини щодо посилення уваги науково-освітнього середовища до проблематики оцінювання й реалізації власного потенціалу, тобто знаходження нових організаційно-економічних підходів розширення сегменту використання сучасних технологічних укладів у випуску продукції, які неможливо провадити без врахування потреби в розробці технологічних новацій на засадах сучасних знань, а з цим і збалансування мотивуючих інтересів споживачів та конкретних працівників науково-освітніх установ. Підкреслимо, що кожна з прогресивних держав світової спільноти прагне формувати і реалізовувати

сучасні методи оцінювання й реалізації науково-освітнього потенціалу в інноваційно-технологічному зростанні власної економіки, зокрема, з цією метою задіюються концепції рейтингового (бального) оцінювання ефективності їхньої діяльності. Дані оцінювально-порівняльні підходи дозволяють не лише підвищити участь науковців у інвестиційно-інноваційному розвитку держави, а й виробити справедливі оцінки їхньої праці в творчому пошуку через мотиваційно-стимулюючі критерії [1].

Управлінська доктрина в знаходженні дієвого інструментарію оцінювання як освітянина, так і науковця у системі наукових досліджень вимагає фундаментальної уваги до сучасної парадигми державотворчого патріотизму нації, яка появилася, виходячи із завдань та інтересів поведінкових фінансів в частині податкової культури.

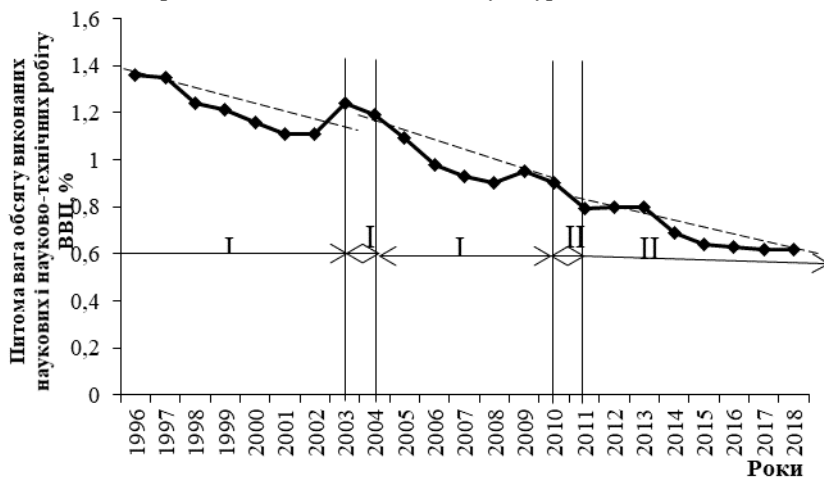

Рис. 1. Оцінювання динаміки питомої ваги обсягу виконаних робіт наукового характеру у ВВП України (I, II, III – характерні етапи змін обсягу)

Джерело: запропоновано автором за даними Державної служби статистики України

Зазначене обумовлене: зростаючою конкуренцією наукових інституцій за бюджетне державне фінансування, оскільки по відношенню до ВВП воно в Україні скорочується (зокрема, згідно Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (ст. 48) держава забезпечує

бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7% від ВВП, однак фактично отримується до 0,5%, впливаючи тим і на співвідношення обсягу виконаних робіт у ВВП – рис. 1); загострюються тенденційні прояви конкуренції за зайняття управлінських позицій на рівні наукової чи навчальної організації; зі сторони держави та платників податків формується цілеспрямована увага до контролю за фінансовими затратами на дослідження та рентабельністю інвестицій.

Зазначимо, що пріоритетне місце у творенні сучасної, європейської України має відводитись науці, а серед особливостей її активізації дослідники зазначають управлінську потребу у здійсненні українською наукою цілеспрямованих кроків у максимізації відкритості власного публікаційного доробку, щоб наукові публікації були доступними для зовнішнього середовища, могли бути вчасно ним оцінені, використані у подальших наукових дослідженнях та процитовані з врахуванням пріоритетності. Виходячи з наведеного, управлінська доктрина в частині активізації як числа публікаційних новинок, так і їхнього поширення у науковому просторі, є чільною, оскільки дозволяє, крім іншого, уникати необґрунтованого дублювання наукових досліджень, оперативно впливати на систему підготовки кадрів вищої кваліфікації та раціональніше використовувати кошти платників податків, забезпечуючи тим підвищення рівня прояву державотворчого патріотизму нації [1].

Нині низка науково-освітніх організацій України з метою підвищення конкурентоспроможності у глобальному освітньо-науковому просторі, через нарощування рейтингового рівня у зовнішніх оцінюваннях, розробляють власні оцінювально-рейтингові підходи щодо активізації наукової діяльності працівників. Зокрема, пропонується у Львівському національному університеті імені Івана Франка загальний рейтинговий бал

працівника (P_3), виходячи з Положення про оцінювання роботи та визначення рейтингів наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників, визначається як сума балів за його досягнення у навчальній і навчально-методичній (39 показників); науково-дослідній та інноваційній (39 показників); організаційній і виховній (20 показників) роботах:

$$P_3 = \sum p_1 + \sum p_2 + \sum p_3, \quad (1)$$

де P_1, P_2, P_3 – показники за відповідним видом роботи (зокрема, P_1 – бал за досягнення у навчальній і навчально-методичній роботі).

Практично за цією методикою задіюється біля сотні показників, які комплексно оцінюють працівника через внутрішню складову університетської спільноти.

Однак, автором запропоновано, що для оцінювання й реалізації освітньо-наукового потенціалу вже в частині встановлення відповідності претендента на посаду з врахуванням парадигми державотворчого патріотизму нації, доцільно використовувати уніфікований інструментарій у вигляді наступної формули:

$$H = 2^n, \quad (2)$$

де H – індекс Гірша; $n = 1, 2 \dots 5$.

Застосування означеної формули (2) для коректної характеристики й оцінювання рівня державотворчого патріотизму працівника дозволяє в реальному масштабі часу провадити оцінювання щодо претендента на посаду в освітньому процесі, оскільки тоді: $2^1 = 2$ – асистент; $2^2 = 4$ – доцент; $2^3 = 8$ – професор; $2^4 = 16$ – член-кореспондент; $2^5 = 32$ – академік.

Очевидно, що на основі тенденції зміни цього інтегрального показника можливо достатньо коректно оцінювати стан й науково-дослідної діяльності кафедри (наукового відділу) за конкретною посадою, а також провадити порівняння з іншими кафедрами (як конкретного навчального закладу, так і зовнішніх освітніх інституцій, насамперед, аналогічних за профілем). Означене дозволить оптимізувати і стимулювати таку діяльність та оперативно вносити активізуючі корективи з метою підвищення даного інтегрального (загального) показника щодо працівників конкретного структурного підрозділу.

Окрім того, управлінська доктрина щодо реалізації освітньо-наукового потенціалу України на парадигмі державотворчого патріотизму нації через нарощування якості досліджень дозволяє: розширювати коло нових студентів, залучати зовнішніх перспективних наукових працівників, отримувати доступ до нових інвестицій, а сумарно до можливостей переходу в статус навчально-дослідницької установи (відкриваються перспективи до збільшення бюджетних асигнувань та зміни тарифних

розрядів професорсько-викладацького складу, більшої автономії у вирішенні справ функціонування).

При проведенні аналізу результатів рейтингових оцінювань і порівнянь цієї сфери не слід нехтувати й рівнем фінансового забезпечення за окремими складовими. Зокрема, витрати на одного студента в Україні складають 1000-1300 дол. США, тоді як у США і Канаді – 28-30 тис. дол. США, у Великій Британії та Франції – 16-18 тис. дол. США, а за такими витратами безпосередньо слідує розробка та закупівля сучасного навчального і наукового обладнання, видавнича справа та можливості залучення до освітнього процесу провідних науковців. Також значно нижчим, порівняно з державами – членами ЄС та інших розвинутих держав, в Україні залишається рівень оплати праці працівників освіти і науки.

В Україні певну гордість і творчу наснагу створює відчуття того, що відповідально працюєш не лише за гроші, а за те, що любиш свою справу, професію, тобто поважаєш людей для яких і працюєш. Однак, у прогресуючому ринковому середовищі саме цією любов'ю працевдавцям не слід зловживати, оскільки вже у ближчій перспективі питання безгрошів'я, розмитість управлінсько-мотиваційних засад в умовах відкритості кордонів, можуть призвести до загрозливих втрат дисциплінованих, патріотично налаштованих та кваліфікованих працівників, що обумовить подальше відставання у різних галузях національного господарства з катастрофічними наслідками.

Перспективність пропонованого полягає в фундаменталізації положень публічного управління та адміністрування за конкретною сферою діяльності, оптимізації використання науково-освітнього потенціалу України, його наближення до потреб споживача, активізації публікаційної відкритості і результативності через управлінсько-мотиваційні інструменти, підвищення розуміння науковцями парадигми державотворчого патріотизму нації і власного місця у ній та ефективного використання коштів платників податків.

Список використаної літератури:

1. Карпінський Б. А. Державотворчий патріотизм нації: податкова домінанта інвестиційного зростання. Монографія. Львів : Колір ПРО, 2018. 480 с. (Серія «Держава і стратегіологія»).

КОУЧИНГ ЯК ЕФЕКТИВНА СТРАТЕГІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Успіхи у реалізації розробленої стратегії розвитку будь-якого підприємства передбачають ефективну господарську діяльність. Серед важливих завдань управлінської ланки – пошук шляхів підвищення праці на підприємстві, що безпосередньо пов'язано з розвитком його людського потенціалу. Дедалі частіше власники підприємств здійснюють пошук способів адаптації працівників до вимог, які до них висуваються, та приділяють значну увагу їх професійному зростанню. Тому розгляд функціональної та змістовної сутності коучингу як інструменту управління ефективністю праці та важливого чинника зростання результативної діяльності організації набуває актуальності та значущості.

Зазначимо, що практика господарювання вітчизняних підприємств показує незначне використання коучингу як інструменту управління ефективністю праці, оскільки мають місце як недостатні теоретичні напрацювання з цієї проблематики, так і необізнаність керівників багатьох вітчизняних підприємств щодо ефективності такого підходу до управління персоналом та покращення ефективної діяльності підприємства в цілому.

Людський фактор у роботі нині є пріоритетним, адже, з одного боку, у зв'язку з ускладненням виробничих процесів вартість людської помилки істотно зростає, а з іншого – посилюється конкурентна боротьба за нові ідеї та практичне їх втілення. Саме тому в сфері управління персоналом з'являється технології, спрямовані на забезпечення успішного розвитку підприємства.

Новітнім методом, що поєднує у собі різноманітні методики та управлінські техніки, а також дає нові можливості щодо розвитку персоналу та впливає на результати діяльності окремих працівників, а також підприємства загалом, є коучинг. Сучасні методи управління в стилі коучингу представляють собою «погляд на співробітників як на величезний додатковий ресурс підприємства» [4]. При цьому кожен працівник розглядається як справді унікальна, творча особистість, котра здатна самостійно вирішувати поставлені завдання, виявляти ініціативу у робочих питаннях, підходити до вибору виважено, приймати на себе відповідальність і приймати виважені рішення.

Застосування в управлінні коучинг набув на початку 90-х рр.. ХХ ст. як:

технологія, що «переміщає людину із зони проблеми в зону її ефективного рішення» [4];

система, котра надає можливість побачити, розкрити нові підходи та можливості, побачити потенціал працівника, шукати та знаходити нестандартне рішення поставленого завдання;

особлива взаємодія людини і коуча, коли останній не пропонує готових порад і рекомендацій щодо конкретної ситуації, а сприяє розкриттю особистого потенціалу людини.

У XXI ст. коучинг поширився у переважній більшості економічно розвинених країнах. Особливо активно його почали застосувати у сфері управління людськими ресурсами. Використання технологій коучингу допомагає працівнику набути нових здатностей та навичок і досягти значних успіхів, адже цілі набувають більш свідомого і узгодженого характеру. Нині розвиток коучингу як технології відбувається за кількома напрямками: особистий коучинг, професійний коучинг, бізнес-коучинг, корпоративний коучинг.

Міжнародна федерація коучингу визначає його як «процес партнерства, котрий стимулює роботу думки та креативність людини, в якому людина з допомогою коуча максимально розкриває свій особистий та професійний потенціал. Результатом коучингу є поглиблення знань, адже він сприяє самовдосконаленню працівника» [2]. Тобто, коучинг як інструмент менеджменту – це допомога співробітникам у розвитку і навчанні в процесі спільної роботи.

Невід’ємним учасником коучингового процесу є коуч - фахівець, що має навички, знання та досвід з різних аспектів управління підприємством. Коуч забезпечує такі умови діяльності, при яких співпадають поставлені цілі, ефективність, розвиток та відчуття необхідності, приналежності працівника підприємству [3, с.246].

Основним завданням коуча є дослідження цілей, які ставить перед собою працівник. Спочатку він визначає зміст цілей та способи їх досягнення. Наступним кроком є стимулювання працівника до встановлення конкретних інструментів та термінів реалізації поставлених завдань. Коуч здійснює супровід досягнення цілей, встановлює, чи потрібно працівнику розвивати саме такі навички, які він обрав. Він допомагає у випадку виникнення перешкод на шляху досягнення цілей та при цьому стимулює працівника до визначення причин невдач з метою запобігти їх у майбутньому.

Коуч повинен розвивати вміння слухати, підтримувати та удосконалювати діяльність користувача коучингу. Таким чином, коуч – це фахівець у сфері розвитку працівника, який у процесі коучингової комунікації забезпечує формування працівником ключових цілей, які мають бути реалізовані у конкретний встановлений період часу. Основною особливістю коуча є те, що він не надає готові рішення для розв’язання конкретної проблеми.

Основним завданням коуча є створення передумов для користувача коучингу, в яких він самостійно формуватиме свої цілі, засоби досягнення цілей, зможе вибрати найкращі та спланує конкретний перелік дій по досягненню цілей.

Залежно від виду діяльності, кваліфікації працівників, особливостей галузі та цілей підприємства, коучинг може виконувати безліч функцій, серед яких найбільш значущими виступають [1, с.299]:

- функція розвитку – коучинг забезпечує розвиток трудового потенціалу та компетенції працівників, що впливає на їх кар’єрний ріст;
- креативна функція – коучинг дає змогу працівникам максимально проявити ініціативи, генерувати нові ідеї та приймати креативні рішення;
- функція комплексного консультування – коучинг може використовуватися в усіх сферах та усіма підрозділами підприємства на будь-якій стадії його розвитку;
- мотивуюча функція – коучинг дає змогу працівникам організації забезпечувати досягнення цілей особистого характеру, і підприємства в цілому;
- функція адаптації – коучинг дає змогу працівникам швидко пристосуватися до мінливих зовнішніх факторів роботи підприємства.

Таким чином, коучинг забезпечує високі стандарти виконання завдань, підтримує систему ефективного управління, створює атмосферу, яка стимулює креативність, генерацію нових ідей, проявляючись через співпрацю та партнерство, виступає надійним фундаментом організаційної культури підприємства та набуття ним конкурентних переваг

Список використаної літератури:

1. Логвиновський Є.І. Функціональна та змістовна сутність коучингу на підприємстві / Є.І.Логвиновський // Європейський вектор економічного розвитку: збірник наукових прць.–Дніпропетровськ,2012.–Вип.2 (13).–297-301.
2. Международная федерация коучинга [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://erickson.ru/coaching/>

3. Рарок О.В. Коучинг в управлінні персоналом підприємства / О.В.Рарок // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. – 2016. – Вип.11 – С. 245-249

4. Шеховцова І.А. Роль коучингу в політиці ефективного управління персоналом / І.А.Шеховцова, А.С.Годована // Сучасні проблеми економіки і підприємництва: збірник наукових праць. – Випуск 17. – Київ: ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2016. - [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sb-keip.kpi.ua/article/view/71027>.

*Коваль Г.В., д.держ.упр., професор,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності,
м. Львів*

ЩОДО ДЕФІНІЦІЙ «УПРАВЛІННЯ» ТА «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ»

Україна – молода, незалежна країна, в якій спостерігається складний процес побудови демократичної держави на руїнах тоталітаризму.

Для формування «європейського суспільства» в Україні потрібна його демократизація. Безумовно, гарантом дотримання гуманістичних цінностей і стандартів є демократія, що забезпечує рівність, мир, соціальну справедливість, безпеку громадян, відкритість, відповідальність. Важливими складовими демократії є плюралізм, толерантність, повага до чужої точки зору, визнання свободи совісті, гарантованого права на власність інших осіб. Основними умовами демократичного суспільства є громадянська освіченість, компетентність, виховання поваги до прав людини, вміння знаходити компроміс. Демократія – це не універсальна модель суспільного устрою, це, перш за все, розмаїття національно-культурних форм життя, які базуються на відмінностях менталітету народів.

Для забезпечення благополуччя суспільства загалом та кожного громадянина зокрема, ефективного функціонування економіки і демократичної діяльності держави дуже важлива злагоджена робота системи державного управління.

Існує багато дефініцій терміна «управління», які вживають залежно від сфери застосування. Управління існує у фізичних, хімічних та біологічних явищах, технологічних і політичних процесах, а також у

взаємодії різноманітних сил у Всесвіті. Наприклад, кібернетики визначають управління як переведення об'єкта (якоїсь системи) у новий стан для зміни стану об'єкта управління і досягнення мети системи [1, с. 28].

У загальному трактуванні термін «управління» використовують як родове поняття, що характеризує впорядкування взаємозв'язків і взаємодії певної множини елементів або складових частин природи, суспільства чи самої людини [2]. Отже, управління – це цілеспрямований вплив суб'єкта на об'єкт.

Термін «публічне управління» (англ. public management), який замінив термін «публічне адміністрування» (англ. public administration), вперше використав англійський державний службовець Десмонд Кілінг у 1972 р. Публічне управління – це пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики» [3, с. 54]. Поява нової форми управління у публічній сфері була спричинена потребою модернізувати організаційні структури і процедури, які вони використовують, для того, щоб усі інституції публічної сфери працювали краще. Публічне управління стосується ефективного функціонування всієї системи політичних інституцій.

Види публічного управління, виходячи з особливостей функціонування публічного колективу поділяються: по-перше, це міжнародне громадське управління. Воно здійснюється органами, які створені світовою спільнотою, це органи ООН, Рада Безпеки і Генеральна Асамблея, або регіональними міжнародними об'єднаннями, якщо їм, через державні угоди надані функції управління. Таким чином, міжнародне публічне управління може мати глобальний або регіональний характер; по-друге, це публічне державне управління. Воно здійснюється в межах державно організованого суспільства тієї чи іншої країни. Публічне управління може на ділі здійснюватися і в невизнаних світовою спільнотою державних утвореннях. У них бувають свої президенти, парламенти, інші органи та посадові особи, вони реально контролюють ситуацію, керують на територіях невизнаних держав. Аналогічна ситуація складалася на територіях, які звільняються від колонізаторів, під час визвольних воєн (Ангола, Гвінея-Бісау, Мозамбік). Цей різновид публічного управління може бути названий парадержавним правлінням, тобто подібним державному; по-третє, особливий різновид публічного управління існує в суб'єктах федерації. Іноді вони називаються державами, мають власних президентів; по-четверте, публічне управління існує в автономних утвореннях, наприклад: Шотландія в Великобританії, Аландські острови в Фінляндії. В даному випадку, на відміну від федерації, спільних повноважень немає. Це автономне публічне

недержавне управління; по-п'яте, публічне управління існує в муніципальних утвореннях, що представляють собою територіальний колектив. Держава або суб'єкт федерації встановлює в своїй конституції і законах сферу муніципального управління як місцевого управління. Це публічне недержавне муніципальне управління.

Наука про публічне управлінні представлена різними науковими школами, які об'єднують вчених-однодумців. Разом з тим, є різні методологічні підходи, методологічні установки, які поділяють методологію досліджень публічного управління на тоталітарний, демократичний і державно-релігійний підходи.

При тоталітарному підході до аналізу публічного управління акцентується увага на необхідності сильної державної влади, здійснюється фактичне злиття органів держави, правлячої партії, громадські об'єднання підпорядковуються правлячій партії і органам держави, місцеве самоврядування скасовується. Це адміністративно-командна система управління. Демократичні концепції державного і муніципального управління представлені величезною кількістю різних шкіл, в тому числі шкіл, пов'язаних з ідеями «держави-зла» і «держави-добра», «держави – нічного сторожа» і держави – всесильного регулятора, шкіл, котрі намагаються відстояти пріоритет економічних або політичних методів управління, концепціями держави загального добробуту і держави, що створює лише сприятливі умови для діяльності індивіда, ідеями «раціональної бюрократії», технократії та іншими концепціями. При всіх відмінностях демократичні концепції спираються на загальні постулати управління – загальнолюдські цінності, принципи демократії, політичного і ідеологічного плюралізму, поділу влади, верховенства права, визнання місцевого самоврядування. Вони відкидають тоталітаризм і авторитаризм, стверджують підконтрольність чиновника населенню, ставлять його на службу загальнонародним інтересам. Державно-релігійні, теократичні, наприклад, в Саудівській Аравії, або клерикальні в Ірані підходи до публічного управління типові для багатьох мусульманських країн. Вони включають в публічне управління релігійні елементи.

Публічне адміністрування (public administration) протягом XX ст. розвивалось як невід'ємна частина політичної науки (political science) у відриві від предметного поля і підходів, розроблених у менеджменті (generic management).

Класична теорія менеджменту у державному секторі реалізувалася на практиці через модель публічного адміністрування (англ. – public administration), неокласична теорія менеджменту – через модель публічного

управління (англ. – public management), сучасна теорія менеджменту – через модель нового публічного управління (англ. – new public management).

Публічне управління стосується ефективного функціонування всієї системи політичних інституцій. Термін «публічне адміністрування» має два тісно пов'язаних значення:

1) цілісний державний апарат (політика, правила, процедури, системи, організаційні структури, персонал тощо), який фінансується за рахунок державного бюджету і відповідає за управління і координацію роботи виконавчої гілки влади та її взаємодію з іншими зацікавленими сторонами в державі, суспільстві та зовнішньому середовищі;

2) управління та реалізація різних урядових заходів, що пов'язані з виконанням законів, постанов та рішень уряду та управління, що пов'язане з наданням публічних послуг [3].

Отже, процес еволюції соціально-економічної системи сприяє поступовій трансформації системи державного управління в сучасній Україні, а саме розширенню публічного управління (від лат. «publicus» – суспільний). Нашій українській державі слід наслідувати найкращі зарубіжні тенденції та практики і в подальшому сприяти розвитку науки публічного управління.

Список використаної літератури:

1. Бандурка О. О. Державне управління: проблеми уточнення поняття та визначення меж його використання // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2004. – № 3. – С. 26-32.
2. Корецький М.Х. Теоретичні засади державного управління / Персонал. – 2007. – № 5.
3. Обушна Н. Публічне управління як нова модель організації державного управління в Україні: теоретичний аспект // Збірник наукових праць. Вип. 44. Ефективність державного управління. – 2015. – С. 53-63.

*Козак Л.С., к.е.н., професор,
Федорук О.В., к.е.н., доцент
Національний транспортний університет,
м. Київ*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Реалізація стратегічного курсу держави на демократію й впровадження європейських стандартів належного врядування потребує використання адаптованого до українських реалій кращого зарубіжного досвіду, застосування досягнень теорії й практики публічного управління. Узагальнення теорії та досвіду реалізації концепції «Public administration» можна знайти у глосарії «Програми розвитку ООН», де зазначається, що термін «Public administration» має два тісно пов'язаних значення: по-перше, це цілісний державний апарат (політика, правила, процедури, системи, організаційні структури, персонал тощо), який фінансують за рахунок державного бюджету і який відповідає за управління та координацію роботи виконавчої гілки влади, її взаємодію з іншими зацікавленими сторонами в державі, суспільстві та зовнішньому середовищі; по-друге, це управління та реалізація різних урядових заходів, що пов'язані з виконанням законів, постанов і рішень уряду та управління, що пов'язане з наданням публічних послуг.

Варто зазначити, що публічне управління не обмежується діяльністю його органів і посадових осіб. Воно здійснюється і за участю інститутів безпосередньої демократії. До їх числа належать вибори, коли громадяни вирішують, яка партія буде формувати уряд в парламентарній монархії Великої Британії або в парламентській республіці Німеччини, хто займе вищий державний пост, наприклад, пост президента в Україні. Участь громадян в управлінні здійснюється в деяких країнах шляхом відкликання депутатів, голів муніципальних утворень виборцями. Шляхом голосування на референдумі громадяни можуть прийняти конституцію чи інший закон. Застосовуються народні обговорення важливих питань державного управління. В Японії кожен громадянин за невелику плату (в 2-3 дол. США) має право отримати копію будь-якого управлінського акту, включаючи рішення уряду, якщо акт не має секретного характеру.

В сучасних умовах види публічного управління поділяються: по-перше, це міжнародне громадське управління. Воно здійснюється

органами, які створені світовою спільнотою, це органи ООН, перш за все Рада Безпеки і Генеральна Асамблея, або регіональними міжнародними об'єднаннями. Таким чином, міжнародне публічне управління може мати глобальний або регіональний характер.

По-друге, це публічне державне управління. Воно здійснюється в межах державно організованого суспільства тієї чи іншої країни.

По-третє, публічне управління існує в автономних утвореннях, наприклад: Шотландія в Великій Британії, Аландські острови в Фінляндії.

По-четверте, публічне управління існує в муніципальних утвореннях, що представляють собою територіальний колектив. Держава або суб'єкт федерації встановлює в своїй конституції і законах сферу муніципального управління як місцевого управління. Це публічне недержавне муніципальне управління.

Форми і методи діяльності органів публічного управління обумовлені їх функціями і повноваженнями. При управлінні в галузі економіки широко застосовуються економічні методи і лише в мінімально необхідному обсязі адміністративні. Адміністрування в сфері інтелектуальної творчості, в галузі культури взагалі неприпустимі, в політичній сфері важливо шукати угоди, консенсус, компроміси тощо.

Можна дати розгорнуте визначення терміна «публічне адміністрування» як цілісного структурованого процесу, що є складовою публічного (державного) врядування (управління), яке здійснюється сукупністю органів державної влади та місцевого самоврядування з метою забезпечення сталого й всебічного розвитку держави в цілому й окремих її регіонів на засадах ефективного використання сучасних управлінських методів і механізмів, які ґрунтуються на принципах демократії, законності та верховенства права, пріоритету прав людини, а також ефективного використання та розподілу наявних ресурсів держави, що дає змогу забезпечити соціальну рівність та високий рівень задоволення суспільних потреб.

Таким чином, під економічними основами публічного адміністрування доцільно розглядати складові відновлення економічного розвитку національної економіки та подолання макроекономічних дисбалансів. В економіці України має бути знайдений потенціал для забезпечення стійкої динаміки економічного розвитку і створення нових робочих місць. Це неможливо здійснити без дієвого та рішучого виправлення нагромаджених у попередні роки макроекономічних дисбалансів та усунення передумов, які їх викликають. Україні потрібна

модель ефективної економіки з модернізованою справедливою соціальною системою і сприянням стійкому росту, що забезпечить добробут для всіх категорій населення. Держава має докласти всіх зусиль, щоб національна економіка як органічний складник міжнародного економічного організму у процесі внутрішніх перетворень отримала потужний імпульс від взаємовигідного використання його фінансового, інформаційного та технологічного капіталу.

В Україні назріла потреба кардинальної зміни економічної моделі розвитку. Суспільство сформувало запит на розвиток справжньої ринкової економіки – із системою стримувань і противаг у вигляді непорушних інститутів приватної власності, міцного середнього класу, розвиненого підприємництва, ефективних і підконтрольних суспільству державних органів нагляду, справедливого правосуддя, потужних профспілок, незалежних ЗМІ та активних громадянських інститутів. Це вимагає докорінної модернізації моделі взаємовідносин між суб'єктами економіки й державою.

Список використаної літератури:

1. Публічне адміністрування: навч. посіб. / Ястремська О.М., Мажник Л.О. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 131 с.
2. Публічне адміністрування та економічна безпека в умовах європейської інтеграції / [Подольчак Н.Ю. та ін.; за заг. ред. Н.Ю. Подольчака, Я.Я. Пушака, П.В. Ворони]. – Київ; Львів: Ліга-Прес, 2017. – 269 с.
3. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід / [С. Чернов та ін.]; за заг. ред. С. Чернова [та ін.]. – Запоріжжя: ЗДІА, 2017. – 602 с.
4. Публічне управління та адміністрування: навч. посіб. / Скидан О.В., Якобчук В.П., Дацій Н.В., Ходаківський Є.І. [та ін.]; за заг. ред. О.В. Скидана. – Житомир: ЖНАЕУ, 2017. – 705 с.

*Комарницька Г.О., к.е.н., доцент
Зацінська З.Й., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

РОЗВИТОК РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Децентралізація як важливий процес державотворення являє собою не тільки фактичне передавання владних повноважень від центральних місцевим органам влади та наділення при цьому органів місцевого самоврядування широкими автономними повноваженнями. Децентралізація влади як складова державної політики є однією з визначальних у порядку денному реформ. На етапі реформування системи органів державного управління й органів місцевого самоврядування досить актуальною є проблема вдосконалення місцевого управління, зокрема взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування.

Традиційно усталений погляд на децентралізацію як на процес, за якого в рамках централізованої держави утворюються самостійні одиниці, що є носіями місцевого самоврядування, потребує вироблення нових підходів до аналізу його змісту. Результатом цього має стати розмежування повноважень, функцій і відповідальності щодо надання державних і громадських послуг між центральними та місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування [1].

Саме місцеве самоврядування виступає одним із головних елементів і суб'єктом децентралізації державної влади у процесі надання управлінських послуг. Однак більша частина видів державно-управлінських послуг залишається у виключній компетенції місцевих і регіональних органів виконавчої влади. Переваги в наданні цих послуг залежать від напрямів їхньої діяльності. Здебільшого це стосується регіональних підрозділів центральних органів виконавчої влади, які спеціалізуються на наданні окремих видів послуг.

Для ефективного розв'язання питань місцевого значення потрібна модель, яка б забезпечувала необхідну єдність державної влади з одночасною самостійністю територіальних громад, сприяла ефективності взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Взаємодія органів державного управління і представницьких органів місцевого самоврядування повинна бути логічно обгрунтована, тому що, по-перше, це дозволяє найефективніше реалізовувати принцип поєднання державного і місцевого інтересів при здійсненні управління на місцях; по-

друге, здійснення делегованих повноважень обласними державними адміністраціями дозволяє поліпшити якість державного управління, оскільки державні завдання вирішуються з розумінням суті проблем населення області або району і з урахуванням місцевих можливостей; по-третє, таке делегування дозволяє уникнути створення громіздких та численних виконавчих органів обласних і районних рад при збереженні якості здійснення повноважень.

При розробці проектів децентралізації та при здійсненні відповідних реформ необхідно не допустити помилок, які можуть призвели до втрати координації в управлінні та до виникнення конфліктів між центральними і місцевими органами влади. Наслідком чого може бути дестабілізація в країні; диспропорції у соціально-економічному розвитку територій, ускладнення реалізації державних та регіональних програм.

Для того щоб забезпечити їх раціональне співвідношення, необхідно, насамперед, дотримуватись таких принципів: компліментарності – неперервність у структурі влади, рівномірний розподіл її функцій; департаменталізації – поєднання функціональних (галузевих) і територіальних функцій, консолідація яких забезпечує єдину політику з обслуговування населення; демократизму – широка участь населення у прийнятті рішень та розробка програм, що базуються на механізмах залучення населення до поточних справ держави, виділення сфер повноважень громадських об'єднань; субсидіарності – перерозподіл повноважень: на вищому рівні вони здійснюються за умови неможливості їх виконання на нижчому рівні [3].

В умовах децентралізації органи виконавчої влади повинні сприяти формуванню та функціонуванню ефективної моделі публічної влади на загальнонаціональному, регіональному і місцевому рівнях. Також повинно забезпечуватися підвищення ефективності роботи державного механізму й активізуватися розвиток регіонів і муніципалітетів на засадах демократії. Показниками ж такої ефективності й активізації є повноцінне забезпечення прав, законних інтересів місцевого населення, яке структуроване в комунально-муніципальних та регіональних громадах, а також в органах територіальної самоорганізації [2].

Лише належний та ефективний розподіл функцій та повноважень між рівнями органів місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на засадах субсидіарності; ефективне та стабільне функціонування органів місцевого самоврядування, забезпечення прозорості діяльності органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, мінімізація умов

для корупції; безпосередня участь громад у вирішенні питань місцевого значення, ефективність громадського впливу на прийняття рішень органами місцевого самоврядування; організаційна та фінансова самостійність територіальних громад, представницьких органів місцевого самоврядування, наближення їх можливостей та якості діяльності до європейських стандартів може забезпечити та гарантувати успішність.

Форми взаємодії місцевих органів державної влади й органів місцевого самоврядування є, за своєю суттю, формами реалізації їх повноважень. Зокрема, вони мають бути демократичними, забезпечувати права і свободи людини та громадянина, науково обумовленими, застосовуватись компетентно, мати правову визначеність, постійно вдосконалюватись [4].

Загалом отримані в результаті децентралізації повноваження та ресурси надали органам місцевого самоврядування більше можливостей для розвитку своїх територій, створення сучасної освітньої, медичної, транспортної, житлово-комунальної інфраструктури.

Місцева влада стала зацікавленою в розвитку інвестиційної привабливості своїх територій на благо громади, адже сплачені тут податки підуть на підвищення якості життя жителів цієї території. Різноманітні дозволи та реєстраційні документи для ведення бізнесу можна буде отримувати на місцях, громади зможуть самостійно залучати інвестиції, сприяючи їх соціально-економічному розвитку.

Переваги реформи багато громад відчули вже сьогодні: в їх містах, селах і селищах почали приводитися до ладу дороги, медичні та освітні заклади – все те, що десятиліттями перебувало у занепаді. Реформа дала поштовх до повноцінного розвитку громад, можливість поліпшити життя у кожному населеному пункті та у країні в цілому і дозволяє громадянам – кожному з нас - самостійно господарювати там, де вони живуть.

Список використаної літератури:

1. Цурканова І. О. Сутність та особливості централізації та децентралізації органів влади в Україні [Електронний ресурс]/І. О.Цурканова. — Режим доступу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2012/197-185-13.pdf>.
2. Гамбург Л. С. Теоретичні питання децентралізації державної влади в системі публічної влади унітарної держави / Л. С. Гамбург // Вісник Запорізького національного університету [Текст]. — 2014. — № 4 (І). — С. 140.

3. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети [Текст] : монографія / за ред. З. С. Варналія. — К. : НСД, 2007. — С. 124.

4. Фуртатов В. С. Удосконалення механізму взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на сучасному етапі державотворення / В. С. Фуртатов. — Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/State_management/2010_117/117-12.pdf.

Косач І.А., д.е.н., доцент

Кулик О.С., аспірант

Чернігівський національний технологічний університет,

м. Чернігів

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У сучасних наукових дослідженнях оцінювання публічної влади пропонується у контексті виявлення детермінант розвитку суспільства внаслідок формування партнерських відносин між суспільними інститутами. Зокрема С. Поллітт та Г. Букерт (С. Pollitt, G. Bouckaert, 2004) в дослідженні «Public Management Reform: A Comparative Analysis» [5], проблеми оцінювання ефективності публічного управління пов'язують зі зміною концепції з державного на публічне управління та наголошують на важливості розширення публічного адміністрування, лібералізації державної влади, налагодження партисипативної, партнерської взаємодії між владними структурами на всіх рівнях управління.

Основні критерії та систематизація підходів до оцінювання публічного управління досліджували Д. Кауфман, А. Краай, та М. Мاستруззі (Daniel Kaufmann, Aart Kraay, Massimo Mastruzzi, 2011) у праці: «The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues»[3]. Виявленню окремих деструктивних проявів дій публічної влади щодо їх впливу на соціально-економічний розвиток України та рівень життя населення України висвітлювалися А. Задосю [2] при розкритті ознак деіндустріальних процесів у промисловості, А. Дукою, А. Залевською-Шишак [1] при окресленні напрямів трансформації моделі промислової політики задля забезпечення економічного розвитку України.

Методологічні засади використання інтегрованого оцінювання у сфері публічного управління сформовані у загальновідомих міжнародних

індексах, оцінка динаміки яких дає підстави не лише порівнювати між собою країни, але й виявляти міжкраїнові відхилення. Серед найбільш поширених міжнародних індексів, спроможних дати характеристику результативності публічного управління з огляду на рівень розвитку соціально-економічних процесів варто відзначити Dong Business (Індекс легкості ведення бізнесу) Index of Economic Freedom (Індекс економічної свободи) Human Capital Report (Індекс людського капіталу) World Happiness Report (Індекс щастя) Corruption Perceptions Index (індекс сприйняття корупції) Індекс конкурентноспроможності The Global Competitiveness Index (WEF) та ін.

Окрему групу методичних підходів формують і суто специфічні індекси публічного управління GRICS (Governance Research Indicator Country Snapshot), WBES (The World Business Environment Survey), BEEPS (The Business Environment and Enterprise Performance Survey), CLEAR (Corruption, Legal, Economic, Accounting, Regulatory) та ін.

За даними міжнародних агентств по ефективності державного управління і якості державних послуг Україна знаходиться на одному рівні з країнами, що набагато поступаються їй у економічному розвитку. По ряду інтегральних показників, використовуваних в міжнародній практиці, Україна значно поступається не лише розвиненим країнам, по і більшості країн Східної Європи. Згідно з індексом GRICS, Україна за такими показниками якості роботи органів державного управління як якість державних послуг, підзвітність, якість політики регулювання, верховенство закону, а також контроль за корупцією знаходиться в нижній частині рейтингу.

Результати національних досліджень також підтверджують низьку ефективність державної влади, свідчать про падіння довіри громадян до державних інститутів. Дані опитувань показують негативну оцінку громадянами процесу надання державних послуг (більше 70% опитаних). Згідно з дослідженням лише 14% громадян, що зверталися впродовж останніх 2 років в державні органи, змогли отримати державну послугу прийнятної якості, що цікавить їх. За даними досліджень, виконавчим органам влади довіряє лише третина населення країни, законодавчим і судовим - лише половина населення. В ході дослідження споживачів державних послуг виявлений цілий ряд проблем щодо їх надання, які призводять до низької міри задоволеності споживачів. До таких проблем можна віднести: високі тимчасові витрати (так, наприклад, тимчасові витрати на отримання такої послуги як видача паспорта, складають в середньому 30 днів), слабка інформаційна підтримка споживачів,

обмеженість каналів отримання послуг, високі «моральні» витрати, пов'язані з низькою якістю обслуговування [4].

Необхідно зазначити, що підхід до оцінки та подальшого підвищення ефективності системи публічного управління є міждисциплінарною методологічною проблемою, що ґрунтується на комплексі теорій (соціологічних, політологічних, економічних тощо), використанні різних принципів і технологій. Ґрунтуючись на досвіді розвинених країн та загальносвітових тенденціях, можна зазначити, що першочерговими завданнями модернізації органів публічної влади в Україні стає вдосконалення процесів оцінки ефективності їхньої діяльності (запровадження нових внутрішньо-організаційних методик і технологій, розробка чітких критеріїв та показників, збільшення відкритості та інформатизації процесу), що мають проходити паралельно із збільшенням їхньої підконтрольності суспільству. Адже саме рівень задоволеності населення є найважливішим критерієм оцінки діяльності будь-якого державного інституту.

Список використаної літератури:

1. Дука А.П., Залевська-Шишак А. Д. Трансформація моделі промислової політики задля забезпечення економічного розвитку України / А. П. Дука, А. Д. Залевська-Шишак // Науковий журнал «Економічний часопис-XXI». – 2014. – № 7 – 8(1). – С. 32–35.
2. Задоя А. А. Деіндустріалізація в Україні: «двадцять лет спустя» / А. А. Задоя // Академічний огляд. – 2012. – №1 (36). – С. 26–35.
3. Kaufmann D., Kraay A., Mastruzzi M. The worldwide governance indicators: methodology and analytical issues //Hague Journal on the Rule of Law. – 2011. – Т. 3. – №. 2. – С. 220-246.
4. Мазур І., Шишак А. Соціально-економічна природа тіньової економіки та причини її розвитку в підприємстві / І. Мазур, А. Шишак // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Економіка. – 2017. – № 1(190). – С. 13–20.
5. Pollitt, C. & Bouckaert, G. Public Management Reform: A Comparative Analysis / C. Pollitt, G. Bouckaert. – Oxford : University Press, 2004. – 240 p.

*Кульчій І.О., к.держ.упр., доцент
Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка,
м. Полтава*

ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Стратегічні зміни в різних суспільних сферах та в органах влади, які нині відбуваються в Україні, залежать від багатьох внутрішніх і зовнішніх факторів, що або чинять спротив, або видозмінюють траєкторію перетворень. Саме тому кожне перезавантаження влади має впроваджуватися за умови широкого обговорення змін у суспільстві та за умови доступу громадян до публічної інформації. Адже доступ до публічної інформації дозволяє розуміти сутність, особливості впровадження змін, ресурсні витрати, що, у свою чергу, дозволяє громадянам стати активними учасниками реформування та безпосередньо реалізувати свої конституційні права. Відсутність інформації про дії влади перетворює на видимість основний конституційний принцип, що «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ» (ст. 5 Конституції України) та створює загрозу узурпації державної влади або зловживання нею.

Між тим в нашій державі право на доступ до публічної інформації, як складова особистого немайнового права фізичної особи, продовжує порушуватися. Тоді як свобода інформації та доступ до неї є наріжним каменем демократичного, вільного суспільства. Аналіз судової практики за останні 3 роки дозволяє зробити висновок, що порушення норм закону України «Про доступ до публічної інформації» простежується при обмеженні доступу до певного виду публічної інформації, при цьому обов'язково проводиться тестування її на відповідність сукупності трьох вимог, визначених частиною 2 статті 6 цього закону. Так як доступ до інформації обмежується лише за умови наявності всіх трьох вимог, при відсутності хоча б однієї з них інформація є відкритою.

На жаль, і сьогодні існує нерозв'язана проблема забезпечення пасивного доступу до інформації, зокрема несвоєчасне або неповне оприлюднення на офіційних веб-сайтах органів державної влади інформації щодо прийнятих рішень, ухвалених нормативно-правових актів, оприлюднення системи обліку документів тощо, яке є швидше винятком, ніж повсякденною нормою. Крім того, інформація яка оприлюднюється на веб-сайтах, іноді викладається не повністю, або її надзвичайно важко

знайти, особливо пересічному громадянину, який не орієнтується в функціях та повноваженнях конкретного органу. В законі України «Про доступ до публічної інформації» зазначено, що за неповне та несвочасне надання інформації відповідальність несе структурний підрозділ або відповідальна особа з питань доступу до публічної інформації розпорядників інформації. Хоча, на нашу думку, у законі доцільно передбачити спільну відповідальність керівника організації – розпорядника інформації та відповідальної особи [1].

Також аналіз практики свідчить, що відповідь на запит не завжди містить повний обсяг запитуваної інформації, інколи органи влади обмежуються формальною відпискою або відсилають для ознайомлення з інформацією до офіційного веб-сайту, що є неправомірною відмовою в наданні інформації. Ще однією проблемою є те, що часто органи влади допускають затримку з відповіддю на запит у декілька днів, при цьому не повідомляючи про таку затримку запитувача інформації. Органам влади і надалі необхідно вдосконалювати свою роботу щодо надання інформації за запитами та налагодження конструктивного діалогу з представниками громадськості задля належного виконання та ефективного застосування Закону «Про доступ до публічної інформації».

Органам влади особливої уваги необхідно приділити виконанню контрольних документів та організації навчання посадових осіб, які здійснюють відповідну роботу в структурних підрозділах, відповідальних за надання публічної інформації; наданню організаційно-методичної допомоги щодо правильності оформлення документів, посиленню контролю за своєчасністю їх розгляду, забезпеченню оперативного вирішення порушених проблем, усуненню формального підходу щодо їх вирішення.

Під час удосконалення нормативно-правової бази законодавства у сфері доступу до публічної інформації в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування необхідно враховувати не тільки необхідність гармонізації всього пласту загальних і спеціальних правових актів у цій сфері, але і відсутність прозорого механізму доведення до громадськості інформації органами влади попри спроби запровадити механізми зворотного зв'язку влади та громадян.

Реформування системи органів влади України вимагає відповідного критично-конструктивного аналізу досягнень та прорахунків науки і практики, створення досконалішої теоретико-методологічної основи. Складовими останньої мають стати: об'єктивність та історизм; ціннісний, системно-структурний і функціональний підходи; органічна єдність теорії

та практики; поєднання критичного, раціонального, конструктивного, історичного та інших підходів. Реформування органів влади слід здійснювати в єдності із перетвореннями в інших сферах, спираючись на системний підхід, який враховує причинно-наслідкові взаємозв'язки і взаємозалежності у системі публічного управління та в державі в цілому.

В свою чергу підвищення ефективності доступу до інформації, рівня практичного виконання положень законодавства щодо доступу до інформації, якою володіють органи влади є важливою передумовою реалізації права осіб на доступ до інформації, забезпечення відкритості суспільно необхідної інформації, зменшення кількості ухвалених незаконних рішень влади шляхом оприлюднення планів виконання поточних завдань і загальних звітів про діяльність органів публічної влади, тощо.

Тому необхідно встановити логічні взаємозв'язки між розподілом влади в державі та подальшим процесом реформування органів виконавчої влади та простежити процеси реформування механізмів взаємодії виконавчої влади з іншими гілками державної влади. Напрацювати ефективну управлінську модель влади, забезпечивши прозорість її функціонування, разом з дієвими механізмами відповідальності органів влади та посадових осіб перед громадянами, законодавчим закріпленням механізмів громадянського контролю за владою, підконтрольністю та підзвітністю органів влади громадянському суспільству, на нашу думку, є можливим за умови стабільного державного устрою та збалансованої роботи всіх гілок влади.

Список використаної літератури:

1. Про доступ до публічної інформації: закон України від 13.01.2011 № 2939-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-1>

Маліновска О.Я., к.е.н., доцент
Жижка Ю.В., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Реформи в державній системі, спрямовані на розвиток економічного зростання, модернізацію економіки держави та підвищення добробуту громадян, що значною мірою обумовлюється ефективністю державного управління. Значення оцінки ефективності чи неефективності державного управління обумовлена тим, що саме вона дає змогу визначати ступінь реального забезпечення цілепокладання, організації та регулювання трансформаційних процесів. Уже протягом довгого часу українські (і не тільки) науковці постійно намагаються якнайширше розкрити механізм оцінки ефективності державного управління, тим не менш, як показує практика, Україні ще не вдається досягнути того рівня організації публічної влади, за якого б її органи забезпечували функціонально достатню та структурно несуперечливу систему управління. Розрив між очікуваннями населення і реальною управлінською є дуже відчутнішим. Усе це обумовлює потребу у пошуку нових наукових підходів до оцінки сучасного стану і визначення пріоритетів та завдань державної політики, наповнення її концепцій, державних програм практичними здобутками, новими теоретичними положеннями з орієнтацією на світові стандарти.

До сьогоднішнього дня досі відсутня єдина думка щодо оптимальної оцінки ефективності державного управління. Значний внесок в обґрунтування поняття «ефективність державного управління» зробили: В.Авер'янов, В.Бакуменко, А.Мельник, Н.Нижник, О.Оболенський та ін. Питання оцінки ефективності державного управління на різних рівнях влади досліджували: Г.Атаманчук, М.Болрідж, К.Вайс, Е.Ведунг, Р.Каплан, Р.Білик, А.Гошко, Г. Мостовий, Г.Одінцова, Д.Нортон, І.Артим. Особлива увага щодо дослідження ефективності системи органів державного управління та оцінки їх критеріїв приділена в роботах вітчизняних науковців В.Сороко та О.Оболенського.

Виклад основного матеріалу варто розпочати власне з самого трактування визначення ефективності. Більшість зарубіжних учених схильні трактувати ефективність як співвідношення кількості витрачених ресурсів з досягнутим результатом, асоціюючи ефективність управління з поняттям

результативності. Ф.Тейлор стверджував, що ефективність це співвідношення між реальною продуктивністю праці і стандартною продуктивністю. Американська теорія організаційної поведінки, представником якої був Т.Бернард, стверджував, що термін «efficiency» вказує на те, що «рухає» людьми, чим вони керуються у своїх діях, і пов'язується з психологічними факторами поведінки людей [1].

У теорії організації і адміністративному управлінні ефективність визначається як відношення чистих позитивних результатів і допустимих витрат, Тобто ефективність управлінського або адміністративного управління оцінюється шляхом визначення співвідношення між отриманим результатом і витраченими ресурсами [2].

Визначення рівня ефективності управління державних органів характеризується значною кількістю методологічних підходів та викликає чи не найбільш активну дискусію серед дослідників та фахівців-практиків. При оцінюванні діяльності державних органів і державних службовців методи оцінювання витрат поступово витісняються методами оцінювання за результатами. Фахівці у сфері державного управління результати діяльності державної служби класифікують за трьома видами:

1. Прямий результат, що піддається кількісній оцінці. Оцінку прямих результатів зручніше за все робити відповідно до критеріїв економічної ефективності.

2. Непрямий результат. До цієї групи результатів включають і наслідки профілактичної, превентивної діяльності органів державної влади, тому їй, як правило, варто дати оцінку тільки після отримання кінцевого результату і лише в довгостроковій перспективі.

3. Соціальна ефективність, яка передбачає досягнення «суспільних цілей». Основним її критерієм є відповідність діяльності проблемам і бажанням клієнта чи споживача державних послуг і, врешті-решт, усього суспільства [3].

Оцінити ефективність структури управління можна спільно з оцінкою ефективності організаційного механізму. Реальність переконує в тому, що значні обсяги рутинної праці, що виконують державні службовці в повсякденній діяльності, обумовлені низькою ефективністю системи делегування повноважень. Також відсутність управлінських методик та технологій, які б інтегрувались з відповідними параметрами інших структурних підрозділів, створювали єдиний злагоджений, ефективно працюючий механізм.

Російські науковці І. Дьожкіна та Г.Пошатова пропонують розглядати оцінку ефективності організаційних структур за допомогою показників ранжування та їх сукупності, комплексного показника, експертного методу, функції цільової та ресурсної ефективності, ресурсного-потенціального підходу [2].

Шведський досвід визначення оцінки ефективності державного управління базується на оцінюванні діяльності державних інститутів, що має неформальну назву «Концепція трьох «Е» (economy, efficiency and effectiveness) - модель економічності, ефективності та результативності діяльності «внесок – продукт».

1. Економічність (economy) - означає використання належної кількості ресурсів відповідної якості у належний час, у необхідному місці, за розумну ціну - тобто правильне витрачання.

2. Ефективність (efficiency) - співвідношення між продуктом у вигляді наданих товарів (послуг) та ресурсами, використаними на їх створення.

3. Результативність (effectiveness) - ступінь відповідності досягнутих результатів поставленій меті, погодження використаних засобів і результатів з поставленою метою [4].

Швеція застосовує широкий підхід до оцінювання і звітування про ефективність здійснюючи щорічні звіти та проводячи змістовні аналізи по звітах Національного бюро аудиту, Управління парламентських аудиторів та Організацію адміністративного розвитку.

Ще одну з найрозгорнутіших класифікацій моделей оцінювання в державному управлінні подає їхній дослідник Е.Ведунг. До основних моделей оцінювання державного управління він зараховує: сутнісні, економічні та професійні. До сутнісної моделі, на його думку, відносяться: оцінювання за цілями (досягнення мети та оцінка впливу), оцінювання за результатами (моніторинг результатів), оцінювання за системними компонентами (модель всебічної оцінки), оцінювання за інтересами клієнтів (оцінка якості наданих державних послуг), оцінювання за інтересами стейкхолдерів (задоволення інтересів усіх зацікавлених сторін).

Економічні моделі (за Е.Ведунгом) включають модель продуктивності та модель ефективності. Продуктивність - це співвідношення між обсягами виробництва продукції і послуг та вкладеними в нього ресурсами. В контексті моделі ефективності Е.Ведунг виділяє два підходи до оцінки ефективності: співвідношення «витрати – вигоди» або «витрати – результат» [5].

Іноді у процесі дослідження виникає потреба в поєднанні зазначених елементів, які в сукупності складатимуть організаційно-правовий механізм державного управління. Основне призначення організаційних елементів у складі комплексного механізму управління формування і посилення організаційного потенціалу суб'єктів управління як складної частини системи управління.

Різні комбінації поєднання елементів дозволяють гнучко реагувати на виклики сьогодення і водночас забезпечувати стабільність і безперервність управління. Тим не менш, у будь-якому випадку їх закріплення в певному класифікаторі, тематичних законах сприятиме: забезпеченню найбільш адекватного адміністративно-правового впливу та діяльності управлінських органів.

З вищезокресленого можна зробити такі висновки: ефективність державного управління - це комплексне поняття, яке залежить від багатьох факторів, зокрема економічних, соціальних, політичних, організаційних тощо. Відсутність єдиної, універсальної системи оцінювання ефективності державного управління цілком зрозуміла. Адже ефективність ураховує мету, цілі, завдання, тобто всю специфіку конкретного державного інституту, що не є загальною. Тому цілком правомірним вважаємо індивідуальний підхід до кожного об'єкта управління і розробку індивідуальної системи критеріїв та показників оцінювання ефективності функціонування об'єкта державного управління. Аналіз наукових підходів до оцінювання ефективності державного управління доводить не сформованість методологічної бази та відсутність єдиної методики комплексної оцінки ефективності державного управління. Наразі майже всі існуючі моделі оцінювання ефективності державного управління не мають чітко визначених критеріїв та методик оцінювання ефективності державного управління на різних рівнях влади.

Список використаної літератури:

1. Фомін В. В. Теоретичні підходи до трактування поняття «Ефективність державного управління» [Електронний ресурс] Державне управління: удосконалення та розвиток № 11, 2011 – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=615>
2. Приходченко Л.Л. Щодо складності застосування показників оцінювання ефективності державного управління: теорія і практика [Електронний ресурс] / Л.М. Приходченко // Державне будівництво. –

2009. - №1. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2009-1/doc/1/07.pdf>

3. Лесечко М. Методичні підходи до оцінки державного врядування в Україні [Електронний ресурс] / М. Лесечко, Р. Рудницька // Науковий вісник. – 2010. – Вип. 5. «Демократичне врядування» – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2010_5/fail/Lesech.pdf

4. Приходченко Л.Л. Забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади [монографія] / Л.Л. Приходченко; Нац. акад. укрп. При Президентові країни Одес. Регіон ін-т. держ. упр. – Одеса: Оптимум, 2009-299с.

5. Коваленко Є. О. Методологія оцінювання ефективності державного управління якістю життя населення [Електронний ресурс] / Є. О. Коваленко // Право на державне управління 2016р., №1 (22) – Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%AE%D0%BB%D1%8F/Downloads/Ptdu_2016_1_13.pdf

Пак Н.Т., к.е.н., доцент

*Львівський національний університет ім. Івана Франка,
м. Львів*

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКИХ РЕФОРМ

Сучасні виклики вимагають по - новому розглянути взаємозв'язок публічної влади і місцевого самоврядування. І все це проаналізувати з точки зору процесів децентралізації, які відбуваються в Україні. Як відомо, одним із першочергових завдань які стоять перед Україною – зміцнення засад правової, демократичної, соціальної держави. Для виконання цього завдання необхідно укріпляти взаємовідносини «держава – регіони – територіальні громади». Виходячи з принципу розподілу влади, для кожної демократичної держави необхідним є розмежування компетенції органів публічної адміністрації.

Разом з тим, надзвичайно важливим є визначення оптимального рівня концентрації владних повноважень для кожної інституційної ланки в системі публічної адміністрації – з подальшою передачею «надлишкових» повноважень максимально наближеним до населення суб'єктам, тобто їх децентралізацією.

В кінці ХХ – на початку ХХІ ст. уряди багатьох країн світу здійснили ряд реформ, що сприяли покращенню їх функціонування, у відповідь на вимогу громадян, які були невдоволені якістю надання

адміністративних послуг. Ціла низка політичних, соціально- економічних та інституційних факторів спричинила появу нової форми управління в публічному секторі. Нові реалії вимагали застосування нових підходів до управління: заміни традиційних способів, які базувалися на застосуванні владних повноважень та чітких бюрократичних процедур, на такі, що зорієнтовані на надання якісних публічних послуг.

До сфери публічного можна віднести: все, що пов'язане з нацією, державою, суспільством, а також все, що перебуває в бінарній опозиції до поняття «приватний»; а щодо розуміння публічного як сфери спільної діяльності громадян взагалі робиться зауваження стосовно необхідності додаткового опрацювання змісту.

Слід зазначити що сфера «публічного» дістала значних змін, і як наслідок це знайшло відображення у змісті поняття, крім того, для визначення його використовуються різні теоретичні підходи (у галузях економіки, соціології та права), що ускладнює уніфікацію змісту цього поняття. Прикладом є тлумачення поняття Public, що міститься у Відкритій енциклопедії – Вікіпедії: (прикметник), взаємопов'язані дії, що стосуються, або зачіпають, нації, держави або населення; (іменник), протилежне приватному, народ, нація, що не пов'язані з урядом цієї країни; (прикметник), державна скарбниця / дороги загального користування / мережі загального користування тощо. Тобто до сфери публічного відноситься все, що пов'язане з нацією, державою, суспільством; а також все, що знаходиться у бінарній опозиції до поняття «приватний».[1]

Управління — це цілеспрямований вплив, необхідний для суспільства, окремих його сфер не можливий без встановлення і реалізації певного набору законів, правил, норм, алгоритму його поведінки в цілому і його складових зокрема. Слід відзначити, що вичерпне дослідження було проведене С. В. Приживарою у статті «Управління як специфічний вид діяльності» у якій автор критикує існуючі підходи до визначень «управління» і приходять до висновку, що управління є певного роду процесом, а саме — діяльністю, предметом якої є діяльність інших людей, а метою — розвиток об'єкта управління. Ми погоджуємось з висновками дослідниці, але хочемо зазначити, що її підхід до розуміння управління не є принципово новим. Управління утворено людьми для свідомої саморегуляції своєї життєдіяльності і має таке ж саме важливе значення як сім'я і власність, мораль та право, спосіб виробництва і держава, знання й інформація тощо. управління залежить від стану

суспільства, ідеалів і цінностей. На нашу думку, публічне управління – це пошук найкращого способу використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей суспільного розвитку, спільно організований урядом представницькою владою та громадянським суспільством. Зміст поняття «публічне управління» полягає в тому, що воно охоплює такі галузі знань як філологія, філософія, соціологія, право, економіка і політологія.

У витоків дослідження публічного управління в США стояв Вудро Вільсон, який ще у 1887 р. в есе під назвою « Вивчення адміністрації» («The Study of Administration») вперше вводить поняття публічне управління (public governance) і публічна адміністрація (public ministration). Він розробив чотири принципи публічної сфери, які повинні реалізуватися на практиці: 1) розподіл політичних та адміністративних питань; 2) порівняльний аналіз політичних і бізнес організацій; 3) підвищення ефективності державної служби шляхом упровадження практик ділового адміністрування у роботу державних службовців; 4) підвищення ефективності діяльності державних службовців через підвищення професіоналізму державних службовців у прийнятті рішень та рівня їх кваліфікації.

«Публічне управління» – це пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля досягнення пріоритетних цілей державної політики». В енциклопедичному словнику з державного управління 2010 р. зміст поняття «публічне управління» розглядається як «теорія та практика державного управління, яка характеризується реалізацією адміністративних процедур шляхом публічної діяльності, застосування інструментів демократичного врядування, упорядкування суспільної діяльності та надання адміністративних послуг як засобу реалізації прав та свобод громадян». [2]

Публічне управління, у класичному розумінні, визначається як вплив суб'єкта управління (що володіє публічною владою) на об'єкт — суспільство (суспільні процеси, відносини) відповідно до покладених на нього суспільно значущих функцій і повноважень. Суб'єктом і одночасно об'єктом публічного управління є громадянське суспільство, недержавні організації (різні самоврядні структури: громадські організації, об'єднання та їхні органи), органи державної влади. Більш влучне визначення професора О.Ю. Оболенського: «Публічне управління – це управління, що здійснюється на основі волевиявлення громади (колективу людей) та реалізується суб'єктами, визначеними громадою, для задоволення потреб і досягнення цілей громади як об'єкту управління».[2] Задоволення потреб і досягнення цілей громади фактично означає функціонування та розвиток колективу людей.

Публічне управління складається з:

1) державного управління, де суб'єктом виступає держава в особі відповідних структур;

2) органи місцевого самоврядування;

3) громадського управління, де суб'єктами є недержавні утворення

Сучасний німецький дослідник публічного управління Г. Букерт зауважує, що «публічне управління» не є якимось нейтральним, технічним процесом, натомість є діяльністю, яка тісно пов'язана із політикою, законом та громадянським суспільством. [3]

Список використаної літератури:

1. Мельник А. Ф. Державне управління : підручник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна; за ред. А. Ф. Мельник. К. : Знання, 2009. 582 с.

2. Оболенський О. Ю. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни Публічне управління: наукова розробка / О.Ю. Оболенський, С.О. Борисевич, С.М. Коник. К.: НАДУ, 2011. 56 с.

3. Публічне управління: навч. посібник / А. В. Стасишин, Г. В. Капленко, Н.Т. Пак та ін. ;...[за заг. ред.. А.В. Стасишина]. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.2019. 460с.

***Петровський П. М., д.держ.упр., професор
Львівський регіональний інститут
державного управління при Президентіві України,
м. Львів***

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність визначення сучасної парадигми публічного управління зумовлена насамперед тим, що в умовах складних трансформаційних змін, коли наростає тенденція непередбачуваності наслідків, особливе значення має узгодженість участі окремих суб'єктів у спільній соціальній діяльності. Єдність в процесі продукування нового досягається внаслідок здійснення низки заходів освітнього, інформаційного, культурного характеру спрямованих на формування світоглядно-психологічної ідентичності суспільства. За умови належного демократичного здійснення, подібний

потенціал має практика управління. Водночас необхідно констатувати, що остання знаходиться в процесі модернізації, незавершеного переходу від командно-адміністративного стану до якісно демократичного, від державного управління до власне публічного.

Забезпечення методологічної єдності в діяльності всіх соціальних суб'єктів завжди було складним завданням як для науки управління, так і для суб'єктів влади. У контексті постмодерністської методології моделлю досягнення такої єдності стає парадигма, яка, не зважаючи на досить строге визначення концептуальних і методологічних основ діяльності, надає соціальному суб'єкту достатньо простору для інваріантного й творчого ставлення до дійсності. Парадигма є своєрідною формою поєднання методологічних досягнень посткласичної науки і філософії, зокрема поєднанням гносеологічного і діяльнісного підходів. Термін “парадигма” має давнє походження, що сягає корінням античності і означає насамперед приклад або зразок для наслідування. Так, у концепції Платона парадигма характеризує взаємозв'язок духовного і матеріального світів, де ідеї є вічними й довершеними прообразами дійсних речей і виконують функцію зразка (парадигми) їх творення деміургом. Поняття “парадигма” вперше розглядається у праці “Тімей” і означає першообраз, у ролі якого виступають ідеї як незмінно сутні, які використовує деміург за зразки творення існуючих речей. Так, Платон стверджує, “якщо деміург будь-якої речі споглядає незмінно сутне і бере його в якості першообразу (парадигми) при створенні ідей і властивостей цієї речі, все з необхідністю стане прекрасним” [1, с. 449].

У сучасному трактуванні під парадигмою слід розуміти об'єктивно узгоджену (інтерсуб'єктивно та інституційно визначену) логіку діяльності певної сукупності суб'єктів. Така онтологічно задана ідентичність методологій для Платона і його послідовників протистоїть синтагма (гр. *syntagma* – поєднане) – особистісній послідовності думок певного суб'єкта, що, попри свою частковість, є виявом конгруентності (змістовній єдності) цього суб'єкта. Доречно додати, що узгодження парадигми і синтагми відбувається у койнонії (“спілкування”) як встановлення відповідності парадигмою і синтагмою. Зрозуміло, що в сьгоднішніх умовах трансформації суспільства і держави досягнення відповідності між єдиною соціально-необхідною методологічною моделлю діяльності (парадигмою) і способом особистісного розуміння змін (синтагмою) є досить актуальним завданням часу, а змісту старогрецького поняття “койнонія” відповідає сучасний дискурс.

Впродовж віків поняття “парадигма” використовувалося у подібному до платонівського значенні, але не набувало важливого,

концептуального сенсу. Відродження його відбулося у ХХ ст. у рамках неопозитивізму, а активне використання розпочалося у 60-х рр. з ініціативи американського філософа науки Т. Куна. За цією традицією, що була підсилена представниками різних наук і течій філософії, парадигмою вважають загальну для певної наукової спільноти методологічну модель пізнання або, за словами самого Т. Куна, “визнані всіма наукові досягнення, які впродовж певного часу дають науковому товариству модель постановки проблем і їх вирішення” [2, с. 11]. У цьому контексті розвиток науки як все більш глибоке пізнання істини здійснюється за допомогою загальноприйнятої парадигми, тобто практикованих форм, методів і способів дослідження дійсності. Таким чином парадигма поєднує в собі теорію і методологію, є теорією, спрямованою на подальший приріст знання та його практичне застосування.

Отже, парадигма – це концептуально визначена модель методології діяльності у пізнавальній та практичній сферах. До її структурних елементів належать концепція, мотив, мета, метод, ресурс, засіб, спосіб дії. Кожен із цих елементів так само, як і їх зв'язок, потребує особливого розширеного дослідження. Проте доцільно наголосити, що структура парадигми – це насамперед лінія методологічної детермінації (визначення через вказаний категоріальний ряд) процесу пізнання та практичної діяльності. Зрозуміло, що названі елементи лише фіксують необхідну логіку розвитку діяльності і в дійсності можуть набувати значної довільності у впливові на результат. Насамперед, необхідно зауважити, що застосування будь-якої методології здійснюється у чітко визначеній реальній ситуації. Так, ситуація може повністю впливати на учасника подій, змушуючи його адаптуватися до її вимог. Водночас, свідоме, доцільне ставлення суб'єкта змін характеризується опосередкованістю, визначенням своєї участі не заданою ситуацією, а власним “баченням”, що береться за основу подальшої діяльності. Зорієнтованість на діяльність і її результативність виводить парадигму із суто теоретичного ставлення до світу, як практично незацікавленого, та орієнтує на оптимізацію діяльності суб'єкта. Якраз у цьому форматі дає визначення парадигми американський теоретик і практик управління Дж. Манс (James N. Muns): “Парадигма – приклад або модель. Узгодженість в способі сприйняття, осмислення, оцінювання та здійснення” врядування [3]. Іншими словами, головний контекст використання цього терміну – фіксація загальноприйнятого способу державного управління.

До сутнісних ознак сучасної парадигми публічного управління необхідно віднести:

концептуально усвідомлена модель діяльності (від стратегії розвитку до конкретних тактичних кроків, від особистісних переконань управлінців до технічних засобів їх практичного ствердження);

органічне поєднання ціннісних, теоретичних і методологічних аспектів діяльності;

зразкове (парадигмальне) значення окремих прикладів для наслідування;

конгруентність (логічна цілісність) думки, слова і діла кожного суб'єкта управління;

інституційно усталена єдність діяльності основних суб'єктів (несуперечність правового поля та форм і методів його застосування).

Проекція вказаних ознак на проблему визначення змісту сучасної парадигми публічного управління в Україні зумовлює звернення до офіційно визнаної концепції (стратегії) розвитку держави, конституційно проголошених пріоритетів державотворення та відповідних механізмів публічного управління. Доречно зазначити, що в контексті досягнень Помаранчевої революції 2004 року та проголошеної президентом В. А. Ющенком Концепції гуманітарного розвитку України нами була сформована в 2008 р. гуманітарна парадигма державного управління [4]. Остання визначалася як необхідність зміни суспільно-владних відносин з орієнтацією на людину центризм, тобто науково обґрунтоване забезпечення розвитку особи та її творчої діяльності. До характерних рис такої парадигми на державному рівні належать верховенство прав і свобод людини, ринкові та соціальні механізми конкуренції, публічна відкритість влади, громадянське суспільство і соціальний капітал, толерантне і нелінійне мислення тощо. На нашу думку, якраз така парадигма властива сучасному цивілізованому суспільству, поділяється більшістю його громадян, характеризує розвинуті форми публічного управління та є ментально-психологічною основою сталого розвитку. У більш розгорнутому варіанті гуманітарна парадигма містить у собі низку показників людського розвитку в економічній, соціально-політичній, культурній та духовній сферах.

Водночас констатувалося, що в українському соціокультурному просторі існує протистояння двох парадигм – гуманітарної (демократичної) та авторитарної, що прагне закріпити домінування влади над суспільством. На сьогодні це протистояння вилилося у військову агресію РФ,

інформаційну та смислову війну. За таких умов актуально гострою є проблема визначення парадигми державотворення України, реалізації демократичних принципів урядування чи здійснення вимог дозованої демократії, розвиток цивілізованого публічного управління чи збереження рудиментів командно-адміністративної системи.

Список використаної літератури:

1. Платон. Тимей [Текст] / Платон // Платон. Филеб. Государство. Тимей. Критий [Текст] / Платон ; пер. с древнегреч. ; общ. ред. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса... — М. : Мысль, 1999. — 656 с.
2. Кун Т. Структура научных революций [Текст] / Т. Кун ; пер. с англ. И. З. Налетова. — М. : Прогресс, 1975. — 278 с.
3. Muns James N. Governance Improvement: A Paradigm Shift [Electronic resource] / N. Muns James // Access mode : http://usmayors.org/destpractices/bp_volume_2/plano.htm.
4. Петровський П. М. Гуманітарна парадигма в системі державного управління. [Текст] / П. М. Петровський. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2008. – 252 с.

*Свідерська О. І., к.політ.н.
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів*

МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ В ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Ефективність процесу прийняття управлінських рішень займає одну із вагомих аспектів формування державного устрою. Психологія управління сьогодні набуває істотно іншого вигляду, ніж, скажімо 50 років тому. Трансформаційні процеси, котрі щільно охопили усі ланки життєвого простору особистості не могли не зачепити й питання управлінської діяльності, менеджменту, принципів функціонування економіки, тощо. Мова йде не тільки про розмитість чи відсутність чітких стратегій державного вектору розвитку, але також про ускладнення у процесі управління людськими ресурсами. Численні форуми, вебінари, тренінги та коуч-сесії дають можливість практично кожному бажуючому за досить швидкий термін «опанувати» мистецтво бути управлінцем досить високо рангу, при тому знехтувати необхідними знаннями з економіки, загальних

практик та стратегій ведення бізнесу, політичних понять, розуміння загальних процесів розвитку держави, і т. і. Можливо необхідність негайного вирішення проблем, якими б вони не були, відсуває на задній план процес системного підходу до вирішення управлінських потреб, формування раціональної та вивженої поведінки серед персоналу, яка могла б покращувати загальні результати напрацювання командної роботи, та ефективно працювала б на вирішення проблем чи то державного рівня, чи власне рівня звичайної компанії.

Особливого значення тут набуває процес мотивування, адже сьогодні ми зіштовхуємось із ситуацією, коли поведінка особи досить часто зумовлена перш за все ірраціональним. «Ми часто можемо спостерігати нерациональний результат раціонального планування, так само, як і раціональні наслідки нерациональних, здавалося б, рішень в економічній сфері» [2, с. 236], слушно зауважує Т. Глушка. Формування поведінкової стратегії людського ресурсу у сучасному управлінні все більше перестає залежати від раціонального фактору. Тобто «постійної», «довговічної» та «стабільної» роботи із державною гарантією тепер недостатньо, адже спектр реалізації свого потенціалу є достатньо великим – від можливості ведення свого бізнесу за допомогою інтернету, чат-ботів, месенджерів, фрілансу до пошуку роботи в інших країнах, за умов належної професійної підготовки та знання хоча б однієї найуживанішої іноземної мови.

Відсутність кордонів та відкритість можливостей для більшості населення, інтеграція та постійні трансформаційні процеси що відбуваються у суспільстві, сама особливість, хаотичність та непередбачуваність цього соціуму спонукають управлінців до здійснення поведінкових маніпуляцій серед своїх підлеглих шляхом врахування особливостей ірраціональної сфери індивідів – неусвідомленої, несистематизованої, неупорядкованої, часто необґрунтованої, недоцільної, сфери де досить часто присутнє нез'ясованість ставлення до цілі, відсутність закономірності, складність понятійного вираження й передачі.

Саме тому, на порядку денному для управлінців гостро постає питання реорганізації й мотивування людських ресурсів, вдосконалення системи корпоративних цінностей, зосереджених на людину й на можливість її особистісного розвитку, адже саме індивіди забезпечують постановку цілей організації, розробляють стратегічні плани згідно закладених раніше корпоративних цінностей, норм та законів, а неефективність прийняття рішень відображаються у завчасній відмові від перспектив розвитку, відсутності альтернативи ведення умов бізнесу на

рівні світової економіки, підписання договорів на незручних умовах, неадекватних оцінках критеріїв проблемної ситуації, тощо.

У книзі М. Амстронга «Стратегічне управління людськими ресурсами» згадується про поняття додаткової цінності, яку при правильному розподілі функціональних обов'язків можна сформувати за рахунок людського ресурсу, що реалізується на всіх окремих ланках розвитку держави чи управлінської структури будь якого рівня. Додаткову цінність можна здобути шляхом ефективного управління, заохочення побудови і підтримки стабільних трудових стосунків, формування адекватної організаційної структури і ефективного використання людського ресурсу, котрий в підсумку її виготовлятиме [1, с. 164-166].

Кожне рішення, прийняте у напрямку розвитку персоналу якісно впливає на формування робочого укладу не тільки для керівництва, але й для всіх членів команди, особливе значення це має тоді, коли дії керівництва скеровані не тільки на задоволення потреб організації, але й працівників, їхнього особистісного, професійного розвитку та самоактуалізації. Серед таких факторів виділимо: можливість задовільнити особисті потреби, забезпечення справедливим рівноправним ставленням керівництва, можливість для кожного члена команди використати його практичні навички, здобуті під час певної діяльності, відкриті, довірливі стосунки між колегами, можливість відігравати активну роль в прийнятті важливих стратегічних рішень, адекватна, справедлива компенсація і заробітна плата, безпечність оточуючого середовища та ін [3].

Отже, для того щоб забезпечити процес прийняття ефективних управлінських рішень, достатньо залучати у командну роботу високопрофесійних працівників, із постійним стимулюванням їхнього професійного розвитку, запровадженням ефективної системи мотивування, що включатиме перш за все збереження ціннісної системи, добру психологічну атмосферу, збудовану на відкритих та довірливих стосунках, присутність платформи для реалізації свого професійного та творчого потенціалу.

Список використаної літератури:

1. Армстронг М. Стратегическое управление человеческими ресурсами: Пер. с англ. - М.: ИНФРА-М, 2002. 328 с.
2. Глушко Т. Діалектика раціонального та ірраціонального у економічній свідомості. Ірраціональне підґрунтя раціональності (колізії, взаємовпливи, взаємопереходи): матеріали учасників Всеукраїнської

наук-теор. конф. 14 квітня 2009 року. Полтава: Полтавський літератор, 2009. С. 236–237.

3. Десслер Г. Управление персоналом. Лаборатория Базовых Знаний
Режим доступа URL: <http://bookash.pro/ru/book/137883/upravlenie-personalom-gari-dessler>

Сидоренко Д. Л.
Державна прикордонна служба України,
м. Київ

АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ЯК ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Контроль – це основний спосіб забезпечення законності та дисципліни в державному управлінні, один із найважливіших елементів державного управління. Державний контроль (нагляд) - одна з форм здійснення державної влади, забезпечення додержання законів та інших нормативних актів, що видаються органами держави, система державних органів перевірки. Контроль різною мірою здійснюють усі суб'єкти державного управління, оскільки в межах своєї компетенції контролюють виконання прийнятих рішень, дотримання законодавства в діяльності всієї системи, окремої галузі чи структурної управлінської ланки. За ознакою об'єктів контрольної діяльності контроль буває зовнішнім і внутрішнім. Зовнішній контроль - це контроль надвідомчий зі сторони виборних органів державної влади, спеціалізованих органів та громадськості за законністю в організаційно не підпорядкованих їм об'єктах, який в основному стосується однієї зі сторін їх діяльності. Цей вид контролю здійснюється у таких формах: конституційний, парламентський, судовий, фінансовий, громадський та прокурорський нагляд.

Завданням конституційного контролю є забезпечення відповідності законів та інших правових актів Президента України, органів законодавчої та виконавчої влади Конституції України. Не відмінюючи загальносудового захисту Конституції, конституційного режиму органами правосуддя, він діє за принципом: немає нікого, хто був би вищий від Основного Закону. Даючи тлумачення Конституції і закону, Конституційний Суд полегшує діяльність усіх гілок влади та одночасно створює умови для ефективного правозастосування. Закон про Конституційний Суд України визначив дві основні сфери застосування конституційної юрисдикції - це перевірка

конституційності нормативно-правових актів (конституційний контроль) і офіційне нормативне тлумачення Конституції України та законів.

Здійснення парламентського контролю в Україні закріплено положеннями Конституції, якими передбачено відповідні структури та їх законодавчу регламентацію. Контроль парламенту реалізується під час формування Кабінету Міністрів, призначення вищих посадових осіб, їх періодичних звітів. Відомо, що під час формування уряду останній має подати програму діяльності, з якою парламент погоджується, результатом чого є затвердження складу уряду, чи не погоджується, тоді уряд не затверджується. Крім цього, парламент періодично заслуховує звіти уряду та вищих посадових осіб держави. Ефективний систематичний контроль здійснюють комітети Верховної Ради: контрольна діяльність депутатів виражається у праві звертатися із запитом до Кабінету Міністрів, керівників інших центральних органів державної влади, а також до керівників підприємств, установ і організацій, незалежно від їх підпорядкування і форм власності.

Ще однією формою парламентського контролю за урядом можна вважати діяльність інституту омбудсменів - захист прав і свобод людини, з одного боку, а з іншого - він покликаний контролювати дії усіх гілок влади та посадових осіб різних рівнів, аби запобігти порушенню ними прав людини.

Судовий контроль носить непрямий характер, оскільки контролюється не законність самих законів, а законність нормативно-правових актів, які базуються на законах, та законність дій службових осіб, які виконують ці закони. Судові рішення при цьому скасовують чи змінюють незаконні акти виконавчої влади або відмовляють у визнанні юридичної сили за актами, що суперечать чинному законодавству.

Основними об'єктами фінансового контролю є фінансово-господарська діяльність, цільове та ефективне використання бюджетних коштів, збереження державного майна, економне використання матеріальних і фінансових ресурсів, виконання планових завдань, правильність ведення бухгалтерського обліку, а також виявлення та усунення фактів порушення фінансової дисципліни, нанесення збитків, безгосподарності й марнотратства, перекручення звітності на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади.

Від рівня впливу громадського контролю на суспільно-політичне життя та на органи державної влади зокрема можна визначити рівень демократичності тієї чи іншої країни. Своє право контролю над державними інституціями громадяни реалізують через різноманітні громадські об'єднання. У різних формах об'єднання громадян здійснюють громадський контроль за діяльністю органів державного управління (вибори, референдуми, загальнонародні обговорення тощо), а також через структури громадянського суспільства.

Внутрішній контроль є відомчим контролем для систематичної перевірки виконання рішень об'єктами управління, що відіграє важливу роль у зміцненні державної дисципліни, законності при формуванні органів державного управління, підвищенні їх виконавчої дисципліни. Він не виходить за межі самої управлінської системи, органи якої перебувають в адміністративній підпорядкованості, і здійснюється усіма органами виконавчої влади, їх посадовими особами, забезпечується службовцями чи спеціалізованими структурами і врівноважує діяльність державного управління. Внутрішній контроль можна назвати ще адміністративним контролем.

Контроль з боку Президента України. Будучи главою держави, Президент України наділений правом контролю за додержанням законності у всіх структурах і сферах функціонування виконавчо-розпорядчої системи держави. Хоча посаду глави держави не можна цілком ототожнювати з якоюсь однією гілкою державної влади, зокрема виконавчою, президент країни віднесений до виконавчої влади лише функціонально, через певний обсяг своїх повноважень, але він не віднесений до неї структурно, як окрема ланка системи органів виконавчої влади. В силу зазначеного, ми віднесемо контрольні функції з боку Президента України, який має безпосереднє відношення в силу значних компетенційних преференцій (насамперед установчих і кадрових) щодо виконавчої влади, до адміністративного виду контролю. З метою посилення взаємодії державних органів, які здійснюють зовнішній та внутрішній контроль, утворено Контрольну службу Президента України, яка має координувати контрольну діяльність органів державного управління.

Контроль з боку Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади відіграє ключову роль у сучасній системі державного управління. Уряд реалізує свої контрольні повноваження в процесі:

- 1) реалізації програм економічного, соціального, культурного розвитку країни

та окремих її регіонів; 2) проведення цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; 3) здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю; 4) організації та забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи; 5) спрямування і координації роботи міністерств та інших органів виконавчої влади.

Контроль з боку центральних органів виконавчої влади здійснюється міністерствами, державними комітетами (державними службами) та центральними органами виконавчої влади зі спеціальним статусом. Керівники центральних органів виконавчої влади, відповідно до положень про ці органи, які затверджує Президент України, організують і здійснюють контроль виконання в доручених їм сферах діяльності і несуть відповідальність за стан справ у цих сферах перед Президентом та Кабінетом Міністрів. Вони визначають ступінь відповідальності своїх заступників та керівників структурних підрозділів міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади.

Контроль з боку місцевих органів виконавчої влади. Контрольні повноваження обласних, районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій закріплені в Законі України «Про місцеві державні адміністрації». Коло цих повноважень досить широке. З питань здійснення повноважень місцевих державних адміністрацій керівники територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підзвітні та підконтрольні головам відповідних місцевих адміністрацій (ст.31).

*Старченко Г. В., к.т.н., доцент,
Філіпова Н. В., к.т.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет,
м. Чернігів*

ПРОАКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ

Пріоритетною метою державної політики в галузі науки і технологій є перехід до інноваційно шляху розвитку економіки України. Найважливішим завданням державної політики в Україні стає формування

інституційних механізмів та інноваційної моделі економіки на всіх рівнях – національному, регіональному, локальному. Інноваційний тип економічного розвитку є фундаментом який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку [1]. Основним інструментом на цьому шляху є проекти і програми.

З точки зору проектного управління інновація це – кінцевий результат проекту, який використовується в практичній діяльності, що одержав втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту / процесу, який реалізується на ринку [2]. Інноваційний розвиток – процес структурного вдосконалення національної економіки досягається в основному за рахунок практичного використання нових знань для зростання обсягів суспільного виробництва, підвищення якості суспільного продукту, зміцнення національної конкурентоспроможності та прискорення соціального прогресу в суспільстві [3]. Особливість інновації полягає в тому, що вона є результатом конкретної цілеспрямованої управлінської діяльності в рамках окремого самостійного проекту в публічній сфері.

Проектами інноваційного розвитку в публічній сфері будемо називати проекти, результатом яких буде структурне вдосконалення національної економіки, досягнуте за рахунок практичного використання нових знань і інновацій, що призведе до підвищення якості управління в публічній сфері, зміцнення конкурентоспроможності національної економіки та прискорення соціального прогресу в публічній сфері.

Започаткування реалізації пріоритетних проектів інноваційного розвитку в різних галузях економіки обумовило новий етап розвитку системи державного управління – при реалізації державних програм інноваційного розвитку почали застосовувати проектно-орієнтований метод планування і контролю виконання національних програм.

Оскільки реалізація державних програм інноваційного розвитку здійснюється в умовах обмежених ресурсів, зазначені програми доцільно реалізувати у формі проектів. Публічним проектам властива низка проблем більшості проектів. Вирішення цих проблем найчастіше залежить від кваліфікації, досвіду, особистих здібностей керівників проектів. Успіх реалізації публічних проектів – це в рівній мірі володіння базовими навичками проектного менеджменту, стратегічного бачення середовища проекту, лідерські якості.

У сучасних умовах особливого значення набувають процеси проактивного управління проектами, які включають в себе аналіз проблем, визначення пріоритетності та пошук підходів до їх вирішення.

Такого типу питання вирішуються за допомогою інтеграції спеціальних методів та моделей управління проектами в діючу систему управлінських процесів реалізації публічних проектів [4].

Під проектом у публічній сфері розуміють комплекс взаємопов'язаних логічно-структурованих завдань і заходів, упорядкованих у масштабі часу, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки, адміністративно-територіальних одиниць чи територіальних громад, організацій та установ і здійснюються в умовах фінансових та інших ресурсних обмежень у визначені терміни.

Особливістю проектів у публічній сфері є розв'язання проблем, які винесені на урядовий порядок денний та формалізовані (описані) у відповідних урядових документах – урядовій програмі, концепціях чи стратегіях у формі стратегічних пріоритетів чи завдань. У публічній сфері розрізняють такі типи проектів: програмні (наприклад, проекти програми ТЕМПУС, програми «Сусідство і партнерство», Програми транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна 2007–2013 і т.п.); дослідницькі; проекти технічної допомоги. Окрім цього виділяють проекти під оголошені конкурси та проекти, що розробляються за ініціативою проектодавця.

Серед зазначених типів проектів слід виділити проекти інноваційного розвитку та організаційні проекти, які спрямовані на чітке визначення (наприклад, за об'єктами: будівництво аеропорту, будівництво мосту чи автостради, проведення реформи охорони здоров'я тощо) й управління інвестиціями та зміну усталених процедур у державному секторі.

Організація управління державними програмами і проектами інноваційного розвитку та їх реалізація має значні особливості:

- державні програми повинні забезпечити скоординовану роботу великої кількості людей (у тому числі й державних службовців), які не пов'язані між собою в єдину організацію звичною командно-адміністративною системою, тобто не пов'язані відносинами «начальник-підлеглий»: учасники програми; постачальники та функціональні замовники (пілотні суб'єкти); суб'єкти програми; адресати (бенефіціари); офіс програми (спеціальна організаційна структура);

- найчастіше державні програми направлені на: 1) безпосередній перерозподіл коштів державного бюджету від одних категорій громадян і організацій к іншим (реалізація принципу соціальної держави); 2) зміну політичного курсу держави, чи зміни в операційній діяльності окремих гілок влади, наприклад, у межах адміністративної реформи.

Проактивне управління базується на таких системних підходах, як проектний, сценарний, системний, процесний та компетентнісний. При розгляді тієї чи іншої програми або проекту залучаються інструменти та методи, що здатні виконувати аналіз та синтез складних систем. За допомогою аналізу вивчаються тенденції розвитку, глибоко і системно досліджуються чинники зміни результатів реалізації, обґрунтовуються управлінські рішення, здійснюється контроль за їх виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності проектів та програм, оцінюються і прогнозуються результати, виробляється подальша стратегія розвитку [4].

Методологію проактивного управління проектами інноваційного розвитку в публічній сфері слід застосовувати з урахуванням поєднання механізмів: управління публічними проектами, стратегічного управління, проактивного управління проектами інноваційного розвитку.

Потенціалом підвищення ефективності реалізації державних програм та проектів інноваційного розвитку могла б стати державна система управління проектами, що припускала б різноаспектну та відредаговану (до умов мінливого середовища) методологію проактивного управління проектами; єдине розуміння відповідальності та повноважень учасників проектної діяльності; дозволяла б сформувати єдину картину проектів, наскрізну звітність за ними тощо.

Список використаної літератури:

1. Старченко Г. В., Ткаленко Н. В., Мовчан О. П. Організаційний розвиток інноваційної інфраструктури в умовах глобалізації. Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. Том 1. - Херсон: Херсонський національний технічний університет. – 2015. 17(6). С. 135–142.
2. Старченко Г. В. Проектний підхід та його вплив на інноваційний розвиток національної економіки в умовах глобалізаційних викликів. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». серія: «Економічні науки». – 2019. № 5 (25). С. 90–99.
3. Перспективи інноваційного розвитку України: зб. наук. ст. Сер. “Безпека економічних трансформацій”. Вип. 21. / за ред. Жаліла, Я. А. – К.: Альтерпрес, 2002. – 82 с.
4. Старченко Г. В. Проактивне управління проектами в публічній сфері. Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток: електронний науковий журнал / Чернігівський національний технологічний університет. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – № 2 (4). – С. 84-92.

Сташишин А.В. к.е.н. доцент
Клочко А.А., аспірант
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів

НОВА ПАРАДИГМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Публічне управління XXI-го століття, як правило, більше зосереджене на останніх парадигмах New Public Management і слідуючи за парадигмою публічного управління Public Administration в цілому ігноруються фундаментальні старі парадигми державного управління. Нова парадигма управління закликає до використання посередництва, мереж, співпраці, партнерства. Як цей основний принцип відноситься до загальних питань управління в Україні?

Взаємозв'язок управління і демократії очевидний, але не такий простий, як це видається на перший погляд. Справжня демократія передбачає, що в суспільстві повинен існувати механізм формування цілей публічного управління, як результат суб'єктивного віддзеркалення об'єктивно існуючих потреб та інтересів громадян суспільства.

Потенційно важлива умова формування цілей публічного управління – стабільна демократична основа суспільства. Лише через демократичні інститути видається можливим усвідомити та громадянам приймати активну участь у досягненні цих цілей з мінімальними затратами й максимальними результатами.

На сьогодні можна спостерігати як результат попереднього ігнорування урядовцями вказаних вище умов суспільної життєдіяльності. Це в свою чергу призвело до того, що державне управління стало неефективним нині і може стати примарним, ілюзорним у майбутньому. Однією з визначальних вимог ефективного функціонування демократичного режиму є створення повноцінної системи публічного адміністрування.

Цей інститут являє собою один з елементів організації публічної влади, специфіка якого полягає в його двоїстій політичній природі. В інституціональному аспекті органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування інтегровані в єдиний державний механізм управління країною – публічне управління.

Для розкриття сутності публічного управління за умов ринкових відносин важливо визначити, як виявляється реальна можливість взаємодії механізмів управління і самоуправління, їх пропорційне

співвідношення, чи мають вони перевагу над механізмами стихійного регулювання та стихійного саморегулювання.

Європейські держави об'єдналися у Раду Європи з метою досягнення більшої єдності для захисту і реалізації ідеалів та принципів, які є їхнім спільним надбанням: демократії, прав людини та верховенства права. Ці цінності є актуальними сьогодні, як і півстоліття тому. Проте очікування людей збільшилися. І добре врядування стало тою парадигмою, яка забезпечує отримання результатів від впровадження цінностей та стандартів демократії, прав людини та верховенства права.

Більш як сторічна гегемонія використання в управлінні країнами парадигми Публічного управління (англ. Public Administration), яка характеризувалася ієрархічністю, закритістю, спрямованістю на прийняття рішень політиками та їх чітку реалізацію, припинила своє існування наприкінці ХХ сторіччя. Задля забезпечення більшої конкурентоспроможності установ публічного сектору, їх ефективності й продуктивності у використанні ресурсів та наданні послуг країнами почала застосовуватися бізнес орієнтована парадигма Нового публічного менеджменту.

Термін і парадигма Нового публічного менеджменту (англ. New Public Management) виникли як скорочена назва методу реорганізації установ публічного сектору задля наближення системи їх організації та функціонування до бізнес підходів. А так званий «доктринальний перехід» в управлінні країнами від принципів публічного управління до нового публічного менеджменту, що мав місце у ХХ сторіччі, був спричинений невідповідністю попередньої доктрини, із закритою для зовнішнього впливу, політизованою та жорстко регламентованою бюрократією, існуючим вимогам сучасності. Значною мірою цьому сприяла економічна криза 70-х років, яка обумовила неспроможність публічної влади старими бюрократичними методами виконувати свої зобов'язання та управляти державним сектором економіки.

Те, що політики знають, що потрібно робити й існує підтримка політичної більшості, не означає, що політики знають як організувати процес досягнення результату (Rose, 1993: ix).

При використанні загальноприйнятих підходів, потрібно розуміти, який вплив на результат матиме існуючий зовнішній контекст

і як у цьому контексті використати ці підходи з більшою ефективністю (Dr Peter K. Falconer, 1997:13).

Згодом країни починають використовувати в своєму управлінні парадигму та принципи Доброго врядування (англ. Good Governance). Добре врядування було рекомендоване у 80-х роках ХХ сторіччя зокрема Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, ПРООН та Організацією економічного співробітництва та розвитку як інструмент забезпечення досягнення країнами цілей розвитку за умов глобалізації, швидких змін контексту, кризових проявів природного, техногенного чи політичного характеру подальшого зменшення ресурсної бази, збільшення потреб населення у високоякісних послугах і необхідності забезпечення стандартів верховенства права, прав людини, плюралістичної демократії та демократії участі, що стали невід'ємними характеристиками сучасності.

У центрі реалізованої в розвинутих демократіях світу парадигми «врядування», переорієнтація органів державної влади та органів місцевого самоврядування у процесі прийняття і реалізації рішень та політик з “одноосібного” управління на процес взаємодії та співробітництва із бізнесом та інститутами громадянського суспільства і населенням (багатовекторне, вертикальне і горизонтальне, співробітництво, децентралізація влади, деконцентрація й делегування повноважень) для досягнення у визначені строки оптимального для всіх заінтересованих сторін, за наявних умов результату.

Цінність парадигми доброго врядування, що стала логічним наступником вживаних раніше парадигм і принципів публічного управління та нового публічного менеджменту, у тому, що вона базується на засадах демократії участі та спирається на досвід застосування численних сучасних теорій і практик організаційного розвитку, адміністрування й прийняття рішень у царинах економіки, політології, соціології, в тому числі під час адміністративних реформ, які забезпечили досягнення очікуваних позитивних результатів в управлінні розвитком в багатьох країнах у 80-90-ті роки минулого століття.

Для реалізації в управлінні парадигми доброго врядування державній владі та органам місцевого самоврядування необхідно передбачити у правовому полі та управлінській практиці регламентацію і узаконення прийняття владних рішень та їх реалізацію за спільної участі представників влади, бізнесу і громадськості, впровадження стандартів і

принципів, основу яких складатимуть 12 принципів доброго демократичного врядування.

5 лютого 2014 року Комітет міністрів Ради Європи на своєму 1190 засіданні прийняв рішення щодо необхідності на європейському, національному та місцевому рівнях вжити заходів та розглянути шляхи сприяння впровадженню 12 принципів доброго врядування

Принципи доброго врядування (чесне проведення виборів, представництво та участь; зворотний зв'язок; ефективність та результативність; відкритість і прозорість; верховенство права; етична поведінка; компетентність і спроможність; інноваційність та відкритість до змін; сталий розвиток та стратегічна орієнтація; раціональне управління фінансами; права людини, культурне різноманіття та соціальна згуртованість; підзвітність) є перевіреними практикою механізмами, що дозволяють в умовах реалій XXI сторіччя за допомогою залучення до прийняття та реалізації рішень і політик усіх заінтересованих сторін уникати великої кількості ризиків і досягати у найбільш прийнятні терміни та за найбільш прийнятний бюджет планованих результатів, забезпечуючи тим самим оптимальну для всіх сторін якість публічного управління, динамічний розвиток та позитивні зміни у суспільстві.

Добре врядування є свого роду вершиною еволюції публічного управління і увібрало у себе усе найкраще та найбільш результативне від попередніх теоретичних і практичних надбань демократичних реформ в країнах Європи. Оцінюючи роль демократії в державотворчому процесі в Україні, можна зробити висновок, що в процесі державотворення демократизація механізмів публічного управління є тим невичерпним джерелом і дієвим фактором раціональності й ефективності, на основі якого ґрунтується подальший процес ретрансформації держави як інструменту авторитарного управління у громадянське суспільство як демократичну форму добровільної самоорганізації людської взаємодії. Зусилля влади слід спрямувати на подальший розвиток держави та її інституцій, на створення умов для формування інститутів громадянського суспільства.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

В результаті адміністративно-територіальної реформи новоутворені територіальні громади в Україні мають перетворитися із об'єкта управління на суб'єкт управління і самостійно забезпечувати свою спроможність та нести відповідальність за власний розвиток та добробут своїх жителів. Тому керівництво органів місцевого самоврядування повинно розуміти особливості сучасного розвитку, володіти необхідними знаннями, інформацією, навичками та досвідом, щоб забезпечити більшу конкурентоспроможність своїх громад.

Важливим аспектом у розвитку об'єднаних територіальних громад є питання створення вільного доступу до послуг, забезпечення високої якості життя та комфортних умов проживання [4]. Саме тому останнім часом все активніше обговорюється необхідність здійснення стратегічного планування на рівні громади.

Успішність реалізації намірів публічного сектору щодо забезпечення збалансованості майбутнього розвитку залежить від того, наскільки чітко визначені орієнтири такого розвитку, які сформовані першочергові завдання, як вони узгоджені зі світовими тенденціями, наскільки логічно структуровані та узгоджені з наявними ресурсами. Саме це забезпечує стратегічне планування.

Серед основних факторів, які обумовлюють потребу у стратегічному плануванні збалансованого розвитку територіальних громад в Україні, науковці визначають:

інтеграція держави у світовий економічний простір та формування динамічних партнерських стосунків;

декларація у нормативно-правому полі стратегічної мети збалансованого розвитку держави та необхідність її інтеграції у регіональні та місцеві пріоритети;

розвиток демократії;

комплексність та різнобічність розвитку територіальних громад з орієнтиром на створення кращих умов життя для населення [3, с. 40].

Збалансований розвиток територіальної громад – це, свого роду, перспектива або пріоритет, до якого необхідно прагнути. Стратегічне

планування, як одна з функцій публічного управління, зорієнтоване на визначення пріоритетів, формування та постійну актуалізацію стратегічних цілей, оперативних завдань збалансованого розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць на перспективу. Ці дії знаходять своє втілення у формуванні стратегічного бачення збалансованого розвитку держави, регіонів, територіальних громад та їх об'єднань.

Разом із формуванням стратегічного бачення та розробкою плану дій щодо забезпечення збалансованого розвитку відповідної територіальної громади необхідно визначати основи механізму реалізації стратегічного плану та прогностичні показники, які спроможні охарактеризувати результати впровадження запланованих стратегічних заходів, що, у свою чергу, дозволить відстежити їх виконання, а у разі необхідності, внести необхідні коригування, здійснити вибір стратегічних пріоритетів, пошук шляхів реалізації стратегії та інструментарію досягнення бажаних результатів.

Щодо доцільності та необхідності орієнтації публічного сектору на стратегічне планування доречним є висловлювання стосовно того, що «використання інституту стратегічного планування ставить владу у нову, більш міцну позицію, за якої можливий перехід від парадигми функціонування до парадигми розвитку» [1, с. 16]. При цьому стратегічне планування слід сприймати як спробу контролювати зовнішнє середовище, без намагання адміністративними інструментами змінити його. За таких умов основне завдання стратегічного планування зводиться до гнучкого пристосування діяльності органів місцевого самоврядування у досягненні своїх цілей до середовища, що трансформується. Разом з тим стратегічне планування у публічному управлінні не потрібно вважати самоціллю чи панацеєю від усіх негараздів [2, с. 10-11]. На сучасному етапі розвитку українського суспільства дії місцевих органів влади повинні бути спрямовані на визначення довгострокових тенденцій збалансованого розвитку територіальних громад.

При стратегічному плануванні вирішуються ті завдання, що визначають загальний характер економічних трансформацій, стійкість та конкурентоспроможність територіальних громад, рівень життя населення та ін. Наявність стратегічного плану для будь-якої територіальної громади є ефективним управлінським інструментом, що дозволяє підвищити її конкурентоспроможність з огляду на можливість виявити найважливіші проблеми та визначити такі напрями розвитку, для яких є найсприятливіші умови та наявні ресурси.

Загалом, стратегічне планування покликане надати допомогу публічному сектору сформувати саме такі цілі довгострокового розвитку,

які сприятимуть реалізації концепції збалансованого розвитку одночасно спрямовуючись на досягнення колективного бачення майбутнього. Останнє стає можливим завдяки участі у стратегічному управлінні усіх зацікавлених сторін. Цьому сприяє орієнтація та партнерський підхід у плануванні, за якого стратегії розробляються на засадах публічності, діалогу та погодження інтересів влади, бізнесу і громадськості. Розробка стратегії в умовах демократизації суспільства вбачається не як кабінетний процес, а як комунікативний, до якого повинні залучатися усі, хто готовий брати участь в обговоренні пропозицій з приводу перспективного збалансованого розвитку територіальної громади. Такими суб'єктами стратегічного планування є бізнес-суспільство та громадське суспільство.

Отже, стратегічне планування на рівні територіальних громад сприяє залученню усіх зацікавлених сторін до процесу розробки стратегії, допомагає пояснити мешканцям громади саму сутність стратегії збалансованого розвитку та донести інформацію про алгоритм її розробки. Під час діалогу місцевої влади, депутатів з громадськістю з'являється розуміння необхідності створення такого важливого документа для громади як стратегія, проявляються зацікавлені члени, які можуть бути долучені до процесу формування та реалізації стратегії. Саме завдяки залученню представників місцевого бізнесу, громадських та молодіжних організацій, місцевих активістів, неформальних лідерів та інших зацікавлених сторін, стратегія громади стає дійсно документом, який у подальшому реалізовуватиметься через інвестиційні та інноваційні проекти та забезпечує збалансований розвиток громади.

Список використаної літератури:

1. Бекетов Н. В. Проблемы стратегического планирования региональным развитием / Н. В. Бекетов // Региональная экономика: теория и практика. – 2008. – № 35. – С. 15-19.
2. Берданова О. В. Стратегічне планування: навчальний посібник / О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, В. В. Тертичка. – Л. : ЗУКЦ, 2008. – 138 с.
3. Стратегічне планування збалансованого розвитку територіальних соціально-економічних систем в умовах децентралізації: монографія // [М.І. Зверяков, А.І.Ковальов, Н. В.Сментина]. – Одеса: ОНЕУ, 2017. – 175 с.
4. Стратегія – основа становлення та розвитку ОТГ. <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2018/may/issue-5/article-36538.html>

СЕКЦІЯ 2: ФІЛОСОФІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

SECTION 2: THE PHILOSOPHY OF PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION

*Бунь В.В., к.політ.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

СТАНОВЛЕННЯ ІДЕЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СТАРОДАВНІЙ ГРЕЦІЇ ТА РИМІ

Загалом на ранньому етапі розвитку Стародавньої Греції та Риму політичні погляди не відділились в окрему самостійну галузь і були складовою частиною цілісного міфологічного світогляду. Політичні вчення як осмислення політичного процесу та особливостей становлення та функціонування держави виникають лише в результаті доволі довгого існування і розвитку державності, що з'являється у Стародавній Греції на початку I тисячоліття до н. е. у формі самостійних і незалежних полісів. Стародавня Греція не знала поняття держави як специфічної політичної форма організації правління, як специфічного політичного інституту функцією якого було управління. Для античного полісу характерне синкретичне поєднання понять громадське, суспільне, соціальне, приватне. Не існувало диференціації культурного, економічного, політичного і інших начал. Світ політичного в цей час ще знаходився у синкретичній єдності з суспільством, а про виділення громадянського суспільства не було і мови. Держава і суспільство, держава і особа не протиставлялися у мисленні стародавніх греків, а творили єдине суспільство-державу. Для стародавнього грека політична спільнота, громадянське суспільство і держава – це поняття-синоніми. Не даремно відомий афоризм Аристотеля про людину політичну можна перекласти як людина політична, суспільна, соціальна та, що живе в полісі. Все життя людини (і економічно, і політично, і соціально) визначалося приналежністю до полісу як основоположної реальності.

Держава не була інститутом сконструйованим для блага громадян, швидше блага держави було вищим за блага окремих громадян. Інтереси

полісу зливались з інтересами приватними і в разі їх протиріччя, перевага віддавалась першим. Благо держави було більш важливим ніж благо окремих громадян. Поліс (політія, держава) за уявленнями стародавніх греків була первинною, передувала сім'ї і людині по природі. Не існувало поняття права (як обмежувача всемогутності держави, що передує державі і є над державою) і прав особистості. Закон як норма політичної справедливості бере свій відлік від справедливості божественної, від природного права.

Для Античності було чужим поняття конституції як законодавчих обмежень, що накладаються на державну владу. У стародавніх греків конституція (politeia) означало форму правління. Аристотель був автором цілої низки праць про врядування у грецьких полісах (до нас дійшла «Афінська політія»). Вживаючи термін «конституція держави» Аристотель мав на увазі її структуру. За цією логікою будь-яка держава мала свою «конституцію» (кістяк, каркас, систему інститутів). Саме в такому контексті відбувається формування ідей про державне управління, формування інституційного каркасу грецьких полісів.

На початок I ст. до н. е. місто-держава помалу втрачає своє значення і стає зрозумілим, що наступником Македонії, Єгипту та азійських царств буде Рим. На відміну від греків, схильних до поезії, філософії та мистецтва у Римі панували незмінність, чіткість і лаконічність законів, порядок, дисципліна. Римське суспільство починаючи із III до н.е. характеризувалось кризою поліса та кризою політичних форм Римської Республіки. Криза поліса характеризувалася переходом від поліса до територіальної держави, від республіки до імперії. Інститути полісної демократії вже не задовольняли світову державу на яку перетворилася Римська імперія. Відбувається заміна інститутів полісної демократії (народних зборів, республіканських магістратів) та їхня трансформація в органи управління. Формується бюрократичний апарат, який став державним апаратом Римської імперії. Виборна влада міняється на владу необмежену. Це все супроводжується процесом екстенсивного розширення кола осіб, які отримали статус громадянина. Водночас, ті хто отримував громадянство ставали не носіями громадянських прав і учасниками політичного процесу у розумінні греків, а перетворювалися на підданих імперії. Таким чином криза полісу у політичній сфері означала перегляд полісних цінностей і виродження інститутів полісної демократії. Зміна історичних епох суттєво позначилася на політичному і правовому мисленні римлян. Вони на відміну від греків поглянули на державу як на продукт права,

як інститут із набором юридичних прав і компетенцій. Легалізм став ознакою політичного мислення Стародавнього Риму, який відзеркалив з одного боку суть епохи, а з іншого став надбанням стародавніх римлян і їх внеском у світову історію.

Проте залишалася одна незмінна річ, яка єднала між собою Античні Грецію і Рим. Йдеться про тісний взаємозв'язок і взаємопроникнення приватної і суспільної (громадської) сфер. Для римського громадянина державна діяльність була не просто почесною, вона була єдиною можливою формою самореалізації та самовияву. Громадське життя було продовженням життя приватного. Методи і засоби комунікації в обох сферах не різнилися.

Політичне мислення Стародавнього Риму початку I ст. до н. е. характеризувалося поширенням стоїчної філософії. Майже аксіоматичними стають ідеї стоїків про всесвітню державу, природне право і всезагальне громадянство. Набувши більш етичного ніж юридичного сенсу ці концепти втратили приналежність до конкретної філософської системи і засвоювалися майже не критично освіченим загалом. Таким чином на базі стоїчних ідей в перші століття християнської ери оформилися дві течії політичного мислення та трактування держави: правова (ідея природного права була обрамлена філософськими апаратом римського права) та теологічна (ця ж стоїчна ідея природного права трансформувалася у релігійний підхід, що трактував державу і закон як творіння божественного провидіння для управління життям людей).

*Дахній З.В., аспірант
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПОЛІТИЧНОЮ РЕПУТАЦІЄЮ ДЕРЖАВИ

Поняття «репутація» набуває абсолютно нового змісту у сучасному світі. Оскільки воно в державно-управлінській науці досі неконцептуалізоване, його часто вважають синонімом або, принаймні, складовою іміджу [5]. Проте, на нашу думку, з огляду на сучасні теоретичні розробки імідж слід вважати інструментом репутаційного менеджменту.

У першу чергу важливою є відповідь на питання: «А що ж таке філософія?». Філософією називають і «дослідження узагальнених,

абстрактних проблем, пов'язаних із природою існування, знань, моралі, розуму та людських цілей» [7], й «отримання уявлення про знання, істину, розум, й реальність в цілому» [6]. Іншими словами, філософія – це певний спосіб пізнання реальності, узагальнення й дослідження всього, що існує у матеріальному чи духовному світі.

Філософія управління осмислює ті принципи та ідеали, які закладені в основу діяльності організації. Філософія, інтегруючи фундаментальні форми діяльно-практичного, пізнавального і ціннісного відношення людини до світу, може сприяти формуванню нових смисложитєвих орієнтирів людства, які полегшать подолання конфронтаційності і споживчого відношення до природи. Філософія здатна здійснювати теоретико-методологічний аналіз проблеми виживання людства за допомогою світоглядної, гносеологічної, методологічної, аксіологічної і евристичною функцій.

Філософські засади управління вступають в справу тоді, коли у людини виникає потреба проникнути в глибочінь певної реальності, зрозуміти її сутнісні підстави. Власне, філософські проблеми управління – це не тільки наука. Це знання, що допускають невизначеність, неоднозначність, послідовне обмеження, подолання і сприймане як необхідна приналежність до методології науки.

За дослідженнями Г. Атаманчука, управління як соціально-філософська категорія має наступні аспекти:

- інтелектуальний – опирається на сплав «наука + досвід + мистецтво (талант)» і відновлює його:

- владно-вольовий, тобто має організаційно-регулюючий механізм упорядкування та розвитку суспільних відносин, видів діяльності, виконання соціальних ролей;

- соціальний – пов'язаний з потребами та інтересами людей, їхніх колективів, суспільства в цілому. Це об'єктивний зв'язок, хоча суб'єктивно може ігноруватися (маючи негативні наслідки) [1].

Таким чином, управління є продуктом різних процесів: 1) управління як продукт свідомості виявляється у можливостях людини передбачати – прогнозувати – програмувати – проєктувати – планувати; 2) управління як продукт волі полягає у відсутності неволі, примусу, у творчій діяльності розуму (концепція «свободи волі» І. Канта, А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, П. Лаврова, М. Михайловського та ін.); 3) управління як продукт взаємодії регулює функціонування будь-яких механізмів і систем; 4)

управління як продукт влади полягає в ієрархічній побудові світу, добровільному чи примусовому визнанні верховенства волі інших.

Управління в житті людини і суспільства виявляється тоді, коли в будь-яких взаємодіях, відносинах, процесах присутні інтерес і знання, цілі і воля, енергія і діяльність людини. Таким чином, джерелом, чинником і фактором управління є свідомість + воля + соціальність (взаємодія) + влада [1, с.26-28].

Процес управління політичною репутацією держави починається з формулювання бачення, а потім місії як соціально-значущого статусу країни. Потім визначається індивідуальність, або «особа» держави. Управління політичним іміджем та репутацією має дуже вагомe значення для позитивного сприйняття конкретного політичного лідера і держави зокрема, та забезпечення ефективної реалізації їхніх цілей.

Побудова вдалого іміджу політичного лідера та правильне ним управління головним чином залежить від наступних умов: від знання і розуміння настроїв, вимог і установок своїх майбутніх або справжніх послідовників і уміння показати, що політик – саме той, хто повністю відповідає потребам публіки. Одна з найдієвіших стратегій для завоювання довіри публіки – показати політику, що він схожий на них, що у нього однакові з ними турботи і проблеми, що він – «один із них». Надмірна оригінальність у сфері політики при формулюванні програм, побудові іміджу політичного лідера і т.п. недопустима, вона лише відштовхне від політика велику частину людей [3].

Аналізуючи процес управління політичною репутацією, можна виокремити такі технології, як: персональний і корпоративний іміджмейкінг, електоральні технології, політичний брендинг, технології політичних союзів, технології регулювання і вирішення політичних конфліктів та технології лобізму [2].

Деякі дослідники, розглядаючи питання формування репутації в державному апараті, опираються на ідею про те, що «здоровий глузд є статичним», а масова свідомість консервативною, одже її важко змінювати. В цій властивості масової свідомості автори бачать переваги при формуванні репутації, так як «завоювавши одного разу ту чи іншу репутацію ціною залучення досить значних ресурсів, в подальшому її можна підтримувати при малих витратах». Відповідно, з нуля вибудувати репутацію набагато простіше, ніж виправити наявну. Процес формування «первинної репутації» визначають як презентацію суб'єкта інформаційного процесу. Для швидкого формування позитивної репутації держава повинна відповідати очікуванням і установкам масової свідомості, але по одному

параметру, який значимий в конкретний момент для аудиторії, за яким аудиторія чекає свого «героя» [4].

Отже, філософські засади є надзвичайно важливими при управлінні політичною репутацією держави, адже вони відображають: загальні схеми розуміння ключових понять і процедур управління; базові управлінські принципи і підходи; ціннісний (аксіологічний) шар управління; можливі позиції управління відносно людини, суспільства; загальні принципи та тенденції управління з позицій людини, суспільства.

Список використаної літератури:

1. Атаманчук Г. В. Управление в жизнедеятельности людей: (Очерки проблемы) / Г. В. Атаманчук. – М.: Изд-во РАГС, 2008. – 397 с.
2. Дахній З. В. Особливості формування репутаційного капіталу держави як феномена сучасного політичного життя / З. В. Дахній // S.P.A.C.E./Society, Politics, Administration in Central Europe: електронний науково-практичний журнал. – Одеса, 2018. – Вип. 9. – С. 23-27.
3. Зотова З. М. Имидж лидера. Психологическое пособие для политиков. – М.: Знание, 1994.
4. Коган Е. В. Этические аспекты формирования политической репутации / Е. В. Коган // Бизнес. Общество. Власть. – 2013. – № 16. – С. 58–78.
5. Колосок С. С. Зв'язки з громадськістю у формуванні іміджу органів державного управління : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Колосок С. С. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – К., 2003.
6. Grayling A. C. Philosophy: A Guide through the Subject / A. C. Grayling. – Oxford: Oxford University Press, 1999. – 688 p.
7. Teichman J. Philosophy: A Beginners Guide 3rd Edition / J. Teichman, K. C. Evans. – Hoboken: Wiley-Blackwell, 1999. – 288 p.

*Гарбадин А.С., к.політ.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ФІЛОСОФІЯ ЛІБЕРТАРІАНСЬКОГО ПАТЕРНАЛІЗМУ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Поведінкова економіка може застосовуватися саме через публічну політику. Люди ведуть себе як завгодно, тільки не раціонально, якщо брати

їх реальну мотивацію та реальну самореалізацію, а не моделювання раціональних агентів.

За цю ідею, по суті, Р.Талер отримав Нобелівську премію 2017 року у сфері економіки. Її ідеологічну, філософську основу називають лібертаріанським патерналізмом.

Розпочнемо із поняття архітектури вибору. У найпростішій інтерпретації архітектор вибору це той, хто відповідає за контекст, в якому людина приймає рішення. Прикладів здійснення такої архітектури є безліч – від того, що біля каси у супермаркеті найнижче розташовується солодке, аби дитина могла його дістати та вмовити здійснити покупку батьків, до того, що періодично великі супермаркети змінюють розташування товару – оскільки з часом ми вивчаємо логіку розташування і можемо пересуватися у пошуку знайомих відділів виключно за необхідними товарами. Саме тому для політичних партій та кандидатів на виборах важливий порядковий номер у бюлетені – чим ближче ти до початку, тим більша ймовірність отримати більше голосів.

Відповідно «можна провести багато паралелей між архітектурою вибору і традиційним проектуванням будівель. Головна подібність в тому, що в обох випадках не може бути «нейтрального» дизайну» [1, с. 14]. Слушність такої позиції Р.Талера та співавторів прекрасно ілюструє специфіку політики – від подачі інформації у ЗМІ, де точка зору, висвітлення інформації, диктується не лише незалежністю джерела, але й «політикою каналу», до оцінки дій конкретних політичних акторів. І це стосується не лише публічних політиків, але й так званих «лідерів громадської думки». Їх позиція також диктується часто політикою «аналітичного центру» в якому він працює, якщо мова йде про політологів. Так само це стосується і конкретних людей як споживачів інформації – оцінка подій чи актів влади-опозиції часто впливає із вподобань людини, часто ірраціональних, які можуть зводитися до банального «подобається – не подобається».

«Дрібні і начебто незначні деталі здатні чинити серйозний вплив. Тому оптимально виходити з того, що важливо все. У більшості випадків сила цих дрібниць в тому, що на них фокусується увага користувачів» [1, с. 14]. Чудовим є приклад із пісурами в аеропорту Схіпхол у Амстердамі: «за рішенням адміністрації в кожному пісуарі намалювали звичайну чорну муху. Чоловіки, як правило, не дуже ретельно прицілюються, що призводить до неприємних наслідків, але з мішенню їх уважність і точність різко зростають. За словами автора, ця ідея творить чудеса: «Влучність

підвищується. Чоловік бачить не муху, а мету». Аад Кібум – економіст, керуючий розширенням споруд аеропорту Схіпхол. Його команда проводила тестування «мухи в пісуарі» і виявила, що розбризкування зменшилося на 80%» [1, с. 14]. Що це нам показує? Це показує нам те, що деталі мають велике значення і вміння їх розумно використовувати здатне змінювати життя на краще.

Фраза «лібертаріанський патерналізм» важка для розуміння і звучить як оксюморон. Основне питання у формулюванні ідеї лібертаріанського патерналізму: «Чи є спосіб полегшити для людини прийняття правильних, на її погляд, рішень, як до, так і після доконаного факту, але не примушуючи її явним чином?» [2].

Лібертаріанський аспект ідеї зрозумілий: «в цілому у людей повинна бути можливість робити те, що їм подобається, і відмовлятися від того, що їм не до душі. Висловлюючись словами покійного Мілтона Фрідмана, лібертаріанський патерналізм закликає до «свободи вибирати». Ідея в тому, щоб підтримувати і розвивати ці можливості. Застосовуючи термін «лібертаріанський» разом зі словом «патерналізм», ми просто-напросто маємо на увазі збереження свободи в буквальному значенні цього виразу» [1, с. 15]. Тобто жодних видимих загроз для свободи немає – ніхто нікому не вказує як жити і які рішення приймати, ні держава, ні громадянський сектор. Ми самі вільні розпоряджатися своєю свободою.

Патерналістський аспект полягає у тому, що «архітектори вибору наділяються повноваженнями впливати на поведінку людей з метою оздоровлення, поліпшення і продовження життя. Іншими словами, ми виступаємо за делікатні спроби з боку комерційних організацій і уряду підштовхувати людей до вибору, який поліпшить їхнє життя. У нашому розумінні, політика «патерналістська», якщо рішення, прийняте під її впливом, вигідно людині, на її особисту думку» [1, с. 15]. Це вже набагато делікатніша та дискусійна складова концепції.

Р.Талер спростовує критику наступним чином: «якщо хтось хоче курити, поглинати солодощі, купувати невідповідну медичну страховку і витрачати гроші замість того, щоб відкладати на пенсію, лібертаріанські патерналісти не збираються ні переконувати таку людину, ні ускладнювати їй життя» [1, с. 16]. Їх завдання полягає у тому, щоб спробувати переконати, підштовхнути змінити прийняту модель поведінки, без тиску чи прямого впливу. У підсумку вся свобода у нас – нам обирати кого слухати і що робити.

Відповідно «під патерналізмом ми маємо на увазі спробу допомогти людям досягти своїх власних цілей. Якщо хтось запитає, як дістатися до найближчої станції метро і ви дасте точні вказівки, то ви дієте як патерналіст в нашому розумінні. Ми використовуємо термін «лібертаріанський» як прикметник, щоб показати, що надаємо допомогу, але не обмежуємо вибір» [2].

Лібертаріанський патерналізм реалізується через ідею підштовхування (в оригіналі - Nudge). «Оскільки ми маємо справу з Людьми, а не Рационалами ... то ми маємо справу з передбачуваними помилками. Якщо ці помилки очікувані, то можна розробити заходи щодо зниження рівня частоти здійснюваних помилок. Наприклад, водіння автомобіля, особливо на довгих дистанціях, може втомити водія, так що він засне, а це підвищує ризик того, що він перетне розділову смугу і потрапить в ДТП. Щоб попередити такий результат, центральна роздільна смуга не тільки забарвлюється в яскравий колір, але і робиться опуклою, щоб, заїжджаючи на неї, машину починало трясти і водій прокидався, і, може, навіть вирішував випити чашечку кави, щоб зробити перерву. Ще краще по функціональності за світловідбиваючі бар'єри, які також полегшують пересування в темний час доби» [2].

Підштовхування (Nudge) інтерпретується як «будь-який аспект архітектури вибору, передбачувано впливаючий на поведінку людей, нічого не забороняючий і такий, що не вносить помітних змін в економічні звички» [1, с. 16]. Від цього втручання можна відмовитися, ухилитися – не реагувати на нього. Тобто жодних обов'язкових обов'язків тут немає і не можуть бути. Єдине зобов'язання архітектора вибору – пропонувати варіанти, яких добирати чи ні – вже наша прерогатива.

Відповідно мета підштовхування (Nudge) полягає у трьох моментах. По-перше, у впливі на прийняття рішень таким чином, щоб людина, яка його приймає, від цього тільки виграла. По-друге, це попередження помилок та зменшення їх кількості. Як у ситуації із мухою у пісуарі. По-третє, це можливість імплементації таких заходів у політиці. Не варто забувати, що розробка правильних інструментів соціальної політики дуже схожа на дизайн речей масового користування. Зрештою немає нічого смішного чи дивного у тому, аби держава при розробці нової реформи за орієнтир для себе брала роботу компанії Apple по розробці та просуванню по ринку нового iPhone – зручність, легкість у користуванні, відчуття власної унікальності – це все те, чого б мала прагнути ефективна державна політика.

Список використаної літератури:

1. Талер Р., Санстейн К. Nudge. Архитектура выбора. Как улучшить наши решения о здоровье, благосостоянии и счастье / Р. Талер, К. Санстейн ; пер. с англ. Е. Петровой ; [науч. ред. С. Щербаков]. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2017. – 240 с.
2. Талер Р. Новая поведенческая экономика. Почему люди нарушают правила традиционной экономики и как на этом заработать [Электронный ресурс] / Р. Талер // – Эксмо, 2017. – 368 с.

Леньків Г.В., к.політ.н.

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

МЕРИТОКРАТІЯ ЯК ФОРМА ІСНУВАННЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ

Теорія меритократії передбачає, що бюрократія буде замінена більш досконалою формою державно-управлінської еліти. Якщо бюрократ - професіонал, котрий фахово вирішує управлінські питання, то меритократ визначається не своїм професіоналізмом, а високим інтелектуальним рівнем. Це робить меритократія своєюрідною "елітою достойних", співзвучною, на нашу думку, з концепцією правителів-філософів Платона чи аристократії у визначенні Арістотеля. Відтак, дослідник, котрий буде стверджувати, що теорія меритократії своїм корінням сягає Античності, не помилиться. Втім ми її витоків вбачаємо в утопічних теоріях, котрі не просто чітко пов'язують стабільність політичної системи з типом еліти, яка володіє політичною владою, але й але й висувають тезу про розум як основну ознаку елітарності.

Якщо ж брати до уваги походження самого терміну, то вперше він був вжитий у роботі М. Янга «Піднесення меритократії» у сатиричному значенні. Меритократія у даній роботі зображена саме як еліта антиутопії: досконалі функціонери досконалої тоталітарної держави. Уже в передмові від автора М. Янг наголошує на тому, що індустріальне суспільство продукує класи «до яких людей відносять в залежності від їх досягнень, а не за правом народження» [3, 18], а отже – соціальна нерівність є виправданою.

З позиції теорії управління цілком очевидним є твердження, що суспільство та політична система потребують керування. Тим не менш, теорія меритократії, виносячи на перший план людський розум, не вирішує всіх потенційних проблем управління, як, зрештою, цього не робить жодна теорія. Не зважаючи на те, що на перший погляд меритократія постає такою собі аристократією духу, залишається відкритим питання моральних якостей чи психологічної придатності індивіда до управління. Не кажучи вже про те, що чіткого уявлення про рівень інтелекту конкретного індивіда не можна отримати за допомогою формалізованих тестів IQ.

Звичайно, теоретично меритократія виглядає як нова, якісно краща форма політико-управлінської еліти. Водночас реалізація ідеї на практиці не видається нам можливою, оскільки сама по собі ідея меритократії є глибинно утопічною.

Важливим моментом також є те, що «виникнення меритократії свідчить про припинення існування соціальної нерівності на економічних засадах, вибудову соціальної ієрархії за критерієм освіченості» [2]. Це єдиний критерій, прийнятний для утопії в питанні побудови соціальної ієрархії. Будучи суспільством всезагальної рівності, утопія, однак, залишається цілком і повністю елітарною концепцією. Навіть суспільство абсолютно раціональних індивідів не може самостійно вирішувати свої проблеми, для цього йому необхідна еліта – найраціональніші з раціональних.

При цьому усвідомлення необхідності еліти в суспільстві жодним чином не вступає у суперечність з ідеєю рівності. Теоретики меритократії вважають, що вибори мають залишитися важливим інструментом рекрутування політичної еліти, проте неодмінно за умов високої політичної культури громадян та представників еліти. Тих самих умов, які представляє і утопічна держава, у випадку, якщо в її структурі передбачені інститути виборів в тій чи іншій формі. В той же час сама ідея високого рівня політичної культури всього населення будь-якої абстрактної країни здається нам настільки нереалістичною, що її могли б назвати утопією ті, хто вільно використовує термін на буденному рівні свідомості, причому в найбільш негативному його значенні.

Саме ця ідея є, на нашу думку, однією з найбільш утопічних в усій теорії меритократії. Забезпечення високого рівня політичної культури всього населення можливе лише за умов тотальної раціональності. При цьому ми однозначно не співвідносимо між собою поняття політична культура та політична участь (зважаючи, що рівень політичної участі не обов'язково є показником рівня політичної культури), та не відкидаємо

можливості існування суспільства з високим рівнем політичної культури загалом (у якому все одно існують маргінальні елементи, не зацікавлені в політиці чи без достатнього рівня освіти).

Однією з основних проблем меритократії, якою її сформульовано в роботі М. Янга, є неможливість позбавитися від власних правителів, навіть якщо люди усвідомлюють їх некомпетентність, злочинність чи недоречність. Сам концепт меритократії висловлений в політико-сатиричній роботі, антиутопії, що не заважало дослідникам перетворити її на абсолютно серйозну політичну теорію та навіть політичний ідеал, вважаючи, що з часом меритократія, будучи кращою формою політичної еліти, замінить бюрократію та партійну еліту. При цьому самі засновники теорії М. Янг та Д. Белл доволі чітко висловлюють свою позицію: в теорії політична меритократія виглядає прекрасно.

Так, зокрема, вони вважають, що «спроби інституціоналізувати систему винагородження людей відповідно до їхніх достоїнств (визначених як IQ плюс старанність) привели би до чудового нового світу, в якому інтелектуальна еліта обґрунтувала би свою відносну владу й добробут, кажучи, що результати чудові завдяки тому, що вони діяли краще, ніж інші» [1, 64]. Еліті розуму таким чином надається негативна конотація, адже однією з основних проблем меритократії є те, що «меритократичні правителі схильні зловживати своєю владою» [1, 65].

Таким чином ідея формування еліти кращих, що в сучасному суспільстві означає також еліту розумних, є не новою для політичної теорії. Разом з тим концепція меритократичного управління не враховує логічні моменти, починаючи від критеріїв визначення достойних та закінчуючи реальністю реалізації.

Список використаної літератури:

1. Белл Д. Китайська модель. Політична меритократія та межі демократії. Київ: «Наш формат», 2017. – 312 с.
2. Науменко О. Меритократія як механізм формування політико-управлінської еліти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://int-konf.org/ru/2013/suchasna-nauka-khkh-stolittya-17-19-06-2013-r/361-naumenko-o-m-meritokratiya-yak-mekhanizm-formuvannya-politiko-upravlinskoji-eliti-ukrajini>.
3. Young M. The rise of the meritocracy. New Brunswick: Transaction Publishers, 2008. 180 p.

*Карпінський Б.А., д.е.н., професор
Кметь С.Б., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

**УПРАВЛІНСЬКА ДОКТРИНА ОЦІНЮВАННЯ Й РОЗВИТКУ
КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПАРАДИГМІ
ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ НАЦІЇ**

Практика доводить, що стратегіологічно у розвитку суспільства відбуваються глибинні соціальні зміни, які реально впливають та й будуть впливати у майбутньому на соціально-економічні процеси і систему становлення органів публічного управління на засадах державотворчого патріотизму нації. Так, прискорюється гуманізація суспільного життя, стрімко зростає значення гуманітарного фактора. Однак, будь-які перетворення пов'язані із людським фактором, тому нині в полі зору дослідників основний ресурс кожної організації – персонал. Прийнято з теоретичних постулатів, що ефективним засобом їх реалізації є цілеспрямоване використання ідеології управління персоналом на різних етапах розвитку організаційних структур і органів публічного управління з врахуванням концепційних положень парадигми державотворчого патріотизму нації (ДТПН) та формування й розвиток відповідної управлінської доктрини. Виходячи з цього та на основі аналізу останніх досліджень з проблематики корпоративної культури органів публічного управління можливо стверджувати, що питання, пов'язані з особливостями формування, розвитком і управлінням персоналу, нині беззаперечно актуальні та пріоритетні в системі публічного управління. Хоча, незважаючи на вагомі теоретичні здобутки в напрямку означеної тематики, окремі питання управління персоналом на основі ідеології формування корпоративної культури все ж досліджуються поверхнево, а значить вимагають більш ґрунтовнішого опрацювання з метою вироблення раціональних пропозицій щодо їхнього специфічного оцінювання, впровадження та удосконалення, особливо в період ринкових трансформацій. Принципово, що такі трансформації проходять на всіх рівнях, а значить мають свої характерні оцінювальні ознаки, залежачи від специфіки діяльності органу публічного управління [1-7].

За своїм сутнісним наповненням *корпоративна культура* це прийнята система цінностей та переконань, які свідомо розділяє кожен

працівник органу публічного управління та передбачає його цілеспрямовану поведінку, обумовлене стійкість й характер життєдіяльності організаційної структури. Корпоративна культура – це також спосіб і засіб створення організаційної структури, яка самостійно розвивається з врахуванням внутрішніх і зовнішніх збурень в напрямі забезпечення результативності за рахунок формування сприятливих (домашніх) та безконфліктних умов для максимізації (оптимізації) віддачі її трудового потенціалу у процесі діяльності. Зазначимо, що пропонується управлінська доктрина управління персоналом в органах публічного управління з врахуванням парадигми ДТПН розглядається як цілеспрямований вплив керівництва організації на людські ресурси з метою досягнення її місійних і стратегічних цілей діяльності, забезпечуючи тим й оцінювання [2-5]. Об'єктивно, що у складних умовах сьогодення цей вплив буде ефективним за умови наявності в організації відповідної ідеології управління. Загалом, під ідеологією управління розуміється система поглядів, певних ідей, які пов'язані із управлінням організацією, стратегією її розвитку, способами і методами досягнення цілей, із діловою етикою організації та системою зовнішніх і внутрішніх взаємовідносин. Водночас, концентрованим втіленням і відображенням ідеології управління персоналом є корпоративна культура, під якою розуміємо конкретні взаємовідносини, що виникають у процесі діяльності організації і ґрунтуються на певній системі цінностей, яка може у тій чи іншій формі впливати на її результативність [1-2, 6-7].

Корпоративна культура органу публічного управління присутня у всіх сферах діяльності працівника в організації і за допомогою своїх функцій вона відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного управління персоналом, оскільки і сама система управління персоналом є найбільш близькою до формування цієї культури. Підкреслимо, що управління організацією здійснюється людьми, причому як суб'єктом, так і об'єктом управління є людина. Можливо стверджувати, що управлінська доктрина щодо формування корпоративної культури персоналу на парадигмі ДТПН дозволяє її оцінювати на етапах діяльності та проходить через свідомість працівника, тобто працівника органу публічного управління, який є виразником і носієм цієї культури, а значить додатково й пропагандистом цього управлінського органу. Тому вплив корпоративної культури персоналу безпосередньо стосується та спрямований на трудовий потенціал, зростання й активізація якого є її головною метою, забезпечуючи його ефективність на етапах розвитку, а інтегрально впливає на результативність віддачі у конкретних випадках.

Виходячи з цього, в особливостях управлінської доктрини формування корпоративної культури персоналу органів публічного управління важливе місце відводиться положенням: хто саме формує ідеал, еталон і який механізм сприйняття цінностей прийнято як в організації, так і працівником під її впливом. Тому в контексті управління персоналом можна стверджувати, що система цінностей формується як суб'єктом управління, так і об'єктом, й саме при узгодженій їх дії корпоративна культура персоналу виступатиме вагомим внутрішнім ресурсом підвищення ефективності діяльності організації, виходячи з потреб та сформованої системи мотиваційних стимулів. У цьому контексті особливу увагу необхідно приділяти зовнішнім цінностям, які формуються й розвиваються під впливом суспільних та культурних правил і норм, стереотипів, ідей на засадах як стратегіології розвитку органів публічного управління, так і парадигми ДТПН в інтересах реалізації місії через беззаперечне розуміння кожним її працівником ціннісних орієнтирів й сучасних викликів [1-2, 5-7].

Загалом, ефективне функціонування управлінської доктрини щодо персоналу органів публічного управління в сучасних умовах неможливе без врахування як ідеологічних основ корпоративної культури, так і її впливу на формування світогляду працівників, культивування високих цінностей і прагнення до ділової активності та виконання визначеної місії. Оскільки традиційна система управління персоналом органів публічного управління, недостатньо мобільна, слабо забезпечена сучасним інструментарієм, який міг би її динамізувати та підвищити ефективність, то вона потребує кардинальних змін, як показує сучасна практика в Україні. Виходячи з окресленого, перспективним напрямком для формування корпоративної культури органів публічного управління у сучасних економічних умовах розвитку України та потребі в активізації структурних трансформацій стає активізація реалізації нової управлінської парадигми вже на стратегіологічних засадах ДТПН, яка має фундаментальні можливості в задіюванні якісної й кількісної домінант.

Список використаної літератури:

1. Баюра Д. О. Методологічні підходи до формування корпоративної культури у системі корпоративного управління. Науковий вісник ЧДІЕУ. 2011. № 4 (12).
2. Карпінський Б. А., Гасюк Р. В., Карпінська О. Б. Ділове адміністрування : навчальний посібник / За ред. професора Б. А. Карпінського. Львів : ГАЛИЧ-ПРЕС, 2018. 412 с. (Серія «Держава і управління»).

3. Карпінський Б. А., Залуцька Н. С. Удосконалення стосунків податкової служби з платниками податків. Актуальні проблеми економіки. 2007. № 2. С. 128-136.
4. Карпінський Б. А. Індикатори фінансової безпеки в контексті збалансованості фінансової системи держави. Науковий вісник: Збірник науково-технічних праць. Львів: НЛТУУ, 2008. Вип. 18.2. С. 131-145.
5. Карпінський Б. А. Державотворчий патріотизм нації: податкова домінанта інвестиційного зростання. Монографія. Львів : Колір ПРО, 2018. 480 с. (Серія «Держава і стратегіологія»).
6. Колесніков Г. А. Концепція сучасної корпоративної культури управління виробничих підприємств : навчальний посібник. Луцьк : ВІЕМ, 1997. 350 с.
7. Schein E. H. Organizational culture and leadership. San Fransisco, CA.: Jossey-Bass Inc., 2004. 438 p. (The Jossey-Bass business & management series).

*Хома Н. М., д.політ.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ЗМІНА ПАРАДИГМИ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ВИКЛИКІВ

Соціальна держава, як інститут з довготривалою успішною історією функціонування, сьогодні перебуває в глибокій кризі. Чинні соціальні програми виявилися недовірливими, не зумівши адаптуватися до поточних потреб і викликів. Ця криза не наступила раптово, адже почала наростати ще від початку 1980-х рр., доповнюючись щораз новими руйнівними чинниками. Особливого тиску інститут соціальної держави зазнав під впливом глобальної фінансової кризи, яка триває від 2008 р.: зменшення розмірів соціальних виплат, звуження обсягів соціальних послуг, підняття пенсійного віку, увиразнення потреби суворой бюджетної економії тощо. Криза соціальної держави супроводжується борговими та фіскальними проблемами, ростом безробіття, масовими акціями протесту з вимогами до національних держав підтримувати соціальні стандарти тощо. Це зумовило не лише ослаблення соціальної сфери розвинених країн, а й стрімку активізацію популістів, радикальних політичних сил. Фактично деконструкція соціальної держави почалася як реакція на її кризу.

Соціальна держава історично була інституційною основою управління нерівностями, породженими функціонуванням ринків. Основна ідея соціальної держави полягала в тому, що вона забезпечуватиме безпеку, необхідну кожному в умовах різноманітних ризиків. Однак нині функціонування соціальної держави часто спричиняє протилежне. У більшості країн інститут соціальної держави постав як занадто дорога, громіздка конструкція. Відтак нині гостро увиразнилася потреба зміни політичного дизайну інституту соціальної держави, яка увійшла в серйозну екзистенційну кризу.

Сучасні дебати про соціальну державу розвиваються в напрямках або її критики й аргументації потреби відмови від цієї моделі (радикальний підхід), або закликів до модернізації цього інституту (поміркований підхід). У науковому дискурсі домінують критичні до соціальної держави оцінки та переконання щодо необхідності конструювання «нової архітектури» добробуту, в якій особлива увага приділялася б не стільки розв'язанню соціальних проблем, скільки запобіганню їх появи.

Новітня соціальна держава, на наше переконання, не лише має гарантувати кожному прожитковий мінімум задля гідного людського існування, але й стимулювати конкуренцію, розвивати самоініціативу громадян щодо забезпечення власного добробуту, підтримувати соціальне партнерство, інвестувати в людський і соціальний капітал тощо. Очевидно, що нині усі моделі соціальної держави, які функціонують у розвинених державах, більшою чи меншою мірою не відповідають сучасному розумінню та призначенню цього інституту. Це засвідчує наростання в усіх без винятку державах кризових явищ у функціонуванні соціальної держави. Навіть країнам, які впроваджують нордичну (скандинавську, соціал-демократичну) модель соціальної держави (тобто довготривало найбільш успішну), нині складно функціонувати під тиском поточних викликів, намагаючись раціонально розподілити доходи для мінімізації різноманітних нерівностей. У нинішньому форматі соціальним державам не вдається ефективно функціонувати, позаяк вони перевантажені соціальними послугами, які не здатні профінансувати. Відтак очевидно: соціальну державу має витіснити нова соціальна модель.

Усвідомлення потреби зміни моделі соціальної держави стало результатом комплексу причин. Найперше, це глобалізація (зовнішній чинник) і зміни, пов'язані зі соціальною структурою (продовження тривалості життя, зменшення народжуваності, ріст кількості неповних сімей, збільшення видатків на пенсії та охорону здоров'я тощо)

національних держав (внутрішній чинник). Кризі інституту соціальної держави сприяють потужні зміни на ринку праці: роботизація сприяє технологічному безробіттю; збільшується чисельність гнучких бізнес-платформ; з'являються нові форми залучення на ринок праці, які ніяк не пов'язані з якимись формами соціального захисту, соціального страхування, наприклад, фріланс; ослаблюється вплив профспілок. Не в останню чергу кризі чинних моделей соціальної держави сприяють неоліберальна ідеологія, жорсткі рекомендації впливових міжнародних експертних організацій, зміни вікової структури населення тощо. В умовах згаданих та інших викликів актуалізується проблема способів забезпечення працездатним громадянам мінімальних стандартів захищеності від ймовірних численних ризиків.

Нинішні дебати довкола шляхів трансформації класичних моделей соціальної держави переважно увиразнюють перспективу побудову таких моделей соціальної держави, які спрямовані на активізацію працездатної особи, соціальне інвестування в людину. Тобто, видозміна соціальної держави передбачає перехід від традиційної політики заміщення доходів (пенсійне страхування, страхування від безробіття тощо) до активізації працездатної особи на ринку праці, інвестування в соціальний капітал, обмеження державних витрат тощо. Ймовірною є перспектива побудови сервісної держави, яка гарантує особі найнеобхідніші соціальні права та всебічно стимулює її до активності в забезпеченні свого добробуту. Проте нині політика соціального інвестування ще не зуміла уповні витіснити традиційний компенсаційний соціальний захист.

***Вдовичин І.Я., д.політ.н., професор
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів***

ГРУПОВЕ МИСЛЕННЯ – ТРАДИЦІЯ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Управління це цілеспрямований програмований чи довільний вплив на об'єкти задля досягнення кінцевої мети за допомогою процесорів, явищ, процесів, коли є з ними взаємодія в режимі детермінованої чи довільної програми/регламенту. Управління проектом/об'єктом-системою, її компонентами та процесами, з метою підвищення ефективності функціонування систем відбувається ще на етапі системного проектування, створення/утворення, формування, розвитку, становлення,

функціонування/життя системи. Ефективність управління визначається адекватністю дій управління щодо об'єкта управління [2, 657].

Такий підхід в умовах інформаційного суспільства із стрімкими змінами вже не відповідає реаліям. Неможливо зосередити виключно в руках суб'єкта (чи це особа чи владна інституція) прийняття рішення, через їх систематичну помилковість. Обумовлено це домінування групового мислення. В українській традиції управління панує ідея триматися панівних, загальноприйнятих поглядів. Розмаїття думок не вітається. Групове мислення є наслідком глибокої залученості людей в консолідовану групу, в якій прагнення до однаковості перевершує мотивацію реалістично поглянути на альтернативні керунки до дії [1, 122]. В нашій повсякденній традиції управління домінує власне такий тип поведінки. Обумовлено це сукупністю чинників. Основними з них є 1) – популярність авторитарного стилю, згідно формули: «Існує дві думки, моя і помилкова». В такій системі координат авторитарний керівник жорстко заперечує можливість формування альтернативних пропозицій; 2) – колектив схильний відкидати індивідів, які демонструють оригінальність, самостійність. Управлінська система прагне підтримувати жорстку ієрархічність, що робить її нежиттєздатною, а з нею і державу. Втрачається спроможність давати адекватні відповіді на цивілізаційні виклики. Слушним є твердження, що немає суспільства як складної самокерованої системи без управління, як немає соціального управління без волі, влади, авторитету [3, 218]. Та надмірне застосування волі і влади в умовах, коли суб'єкти прийняття управлінських рішень не володіють достатньою компетентністю з багатьох питань, на які розповсюджується їх спроможність до керівництва, руйнує як авторитет суб'єкта управління так і шкодить виконанню завдань, які уповноважено розв'язувати. Страх за наслідки посилює бажання контролю і усунення змагальності. У той же час вимоги до працівник (виконавців) вагомі: знання; навички; здібності; особисті та ділові якості, досвід роботи, знання мов, володіння інформаційними технологіями [4, 282]. І це ще не повний перелік. Очевидно, що працівник із такою сукупністю професійних навичок і людських рис потребує відповідного ставлення і врахування його думки. На практиці ми маємо справу переважно з ігноруванням творчих налаштувань, пропозицій щодо змін в очевидних вадах у функціонуванні установи, колективу. Це у свою чергу є свідченням що усі декларації про ринковий характер нашої економіки є гіперболізованими. Переважно в колективі домінує групове мислення яке відкидає носія оригінальних ідей. Нове ускладнює звичну течію існування. Ризикувати немає сенсу. Нагорода

малоймовірна, а відносини з оточуючими псуються. Масштабного запиту на конкуренцію ідей немає. Щоби суспільство процвітало воно повинно змінюватися, адаптуючись до безперервного процесу мінливості світу. Щоби воно могло змінюватися необхідна максимально можлива свобода для кожного індивіду, проте суворо обмежена загальними абстрактними універсальними правилами справедливої поведінки. Необхідна постійна та добросовісна конкуренція, як своєрідний фільтр по відбору і випробовуванню можливих варіантів розвитку. Ніхто не може точно знати яка лінія розвитку виявиться перспективною. Різноманітність пропозиції, що створює конкуренція є найкращою пошуковою системою із відбору оптимальних варіантів розвитку. Основою становища людини в суспільстві, повинно стати не того, що вона має – владу, землю або капітал, а те, чи здатна вона перетворювати доступну їй інформацію у власне знання і використовувати його. У наш час мова йде про забезпечення умов для конкурентного застосування знань. Спроби обмежити свободу циркуляції в колективі думок та ідей, які можуть поставити під сумнів рішення керівника, через позбавлення права безпечно висловлювати власну думку, власне і ведуть до краху. Жодне мудре правління неспроможне давати відповіді на виклики непередбачуваної дійсності, яка вимагає гнучкості, індивідуальності, особистої участі. Без зруйнування традиції групового мислення Україна як держава неспроможна забезпечити громадянам ні матеріальний доброту ні конституційні права і свободи.

Список використаної літератури:

1. Грант Адам. Оригінали. Як нонконформісти рухають світ / пер. з англ. Андрія Бондаря / Адам Грант. – Київ: Видавець ФОП Форостина О.В. – 352 с.
2. Управління // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори) ; І. О. Покаржевська (художнє оформлення). — Київ : Абрис, 2002. — 742 с.
3. Управління // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. — Т. 6 : Т — Я. — 768 с.
4. Управління персоналом : підручник / [М.М. Данюк, А.М. Колот, Г.С. Суков та ін.] ; за заг. та наук. ред.к.е.н. В.М. Данюка. – Вид. 2-ге, зі змінами. – К.: КНЕУ; Краматорськ : НКЗМ, 2014. – 666 с.

ПОЛІТИЧНА МОБІЛІЗАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Державне управління здійснює цілеспрямований організуючий і впорядковуючий вплив на суспільство з метою реалізації спільних стратегій його розвитку, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, принципів верховенства права. Однак, результативність та ефективність державного управління та його інститутів значною мірою детерміновані підтримкою громадян і схваленням ними управлінських рішень, що передбачає інституційні можливості артикуляції інтересів соціальних груп і політичну активність громадян.

В літературі існує традиція розрізнення автономної та мобілізованої політичної участі й активності громадян. Перша інтерпретується наслідком раціонального самовизначення громадян без впливу зовнішніх чинників; мобілізована активність розглядається результатом впливу на громадян політичних організацій, лідерів, який пригноблює або спотворює вільні і раціональні політичні уподобань індивідів. Проте реальна практика показує, що сучасні управлінські системи поєднують автономні та мобілізаційні моделі активності громадян в певній пропорції – залежно від політичної культури, цінностей, історичних традицій і т.д. Можемо стверджувати, що сучасні політичні системи не можуть ефективно функціонувати без сформованих структур мобілізації громадян. Адже вироблення спільних політик і спільної стратегії можливе лише на основі спільних цінностей, політичної культури, ідеології, конструювання яких забезпечується значною мірою діяльністю державних органів і комунікацією між державною владою та громадянами і суспільством.

До найвагоміших суб'єктів політичної мобілізації відносять державу та її інститути, які, як агенти політичної соціалізації, формують певні моделі поведінки індивідів, а також встановлюють загальні рамки політичної активності індивідів, їх обов'язки та права, обумовлюють ситуації, в яких застосовується примус. Загалом, органи державної влади можуть використовувати і традиційні інструменти залучення громадян до політичного життя – вибори, референдуми, масові державні заходи, ЗМІ, і новітні технології мобілізації, передовсім соціальні мережі, які, однак, складніше контролювати.

Американський економіст А. А. Хіршман виділяв три стани взаємин держави і громадян у контексті мобілізації: «exit», «voice» і «loyalty» (з англ. відповідно вихід, голос і лояльність). Під «лояльністю» він розумів ситуацію, коли влада може мобілізувати громадян для підтримки режиму; «голос» передбачає ситуацію, коли громадяни активно висловлюють своє невдоволення існуючим режимом; у «вихід» символізував відсутність у громадян інтересу до політики, відмову від участі у виборах і відсутність усталених політичних поглядів і переконань.

На нашу думку, відмінності в моделях політичної мобілізації зумовлені передовсім типом політичного режиму, адже діяльність органів виконавчої влади, засоби, способи та методи її здійснення залежать від принципів функціонування політичного режиму держави.

Демократичні режими передбачають таку організацію політичної влади, яка забезпечує здатність різних груп реалізовувати їхні специфічні інтереси. Мобілізаційні технології застосовуються демократичними режимами для забезпечення підтримки громадян у реалізації національних інтересів та спільних стратегій. Однак при цьому наявні механізми та інститути для вільної та автономної активності по артикуляції своїх інтересів. Поширеними у межах демократичного державного управління ліберальні засоби такі як стали вплив ЗМІ та соціальних медіа, проведення масових заходів – мітингів, концертів, демонстрацій, пікетів, зборів, наукових форумів, зустрічей з політиками, політична реклама, зв'язки з громадськістю тощо. В демократичних суспільства, які засновується на плюралістичних та конкурентних стратегіях розвитку, важливим суб'єктом мобілізації поряд з державою є громадянське суспільство та його інститути, передовсім політичні партії. Політична мобілізація – необхідна умова існування громадянського суспільства, оскільки рівень стабільності громадянського суспільства та держави безпосередньо залежить від високого рівня громадянської активності.

Функціонування авторитарних держав, функціонування державного апарату яких підпорядковане інтересам одної чи декількох соціальних засновується на низькій політичній активності населення. Відтак, авторитарні режими прагнуть мінімізувати політичну активність населення, звести її нанівещь або утримувати в потрібних рамках. Відповідно традиційні канали політичної мобілізації – партії, преса, передвиборчі перегони – монополізуються владою або підміняються квазі-процесами.

Більшість дослідників визначають політичну мобілізацію як механізм переведення латентної опозиції в маніфестовану форму. Але це визначення, на нашу думку, не є повним, бо відображає лише ту модель політичної мобілізації, яка спрямована на зростання політичної активності населення, заохочення його до політичної участі. Існує також і політична мінус-мобілізація, тобто деполітизація, процес, чий ефект є зворотним до ефекту мобілізації, коли його наслідком є зростання політичної апатії потенційних виборців чи загалом громадян, поширення абсентеїстської моделі поведінки.

Така мобілізація використовується в державах авторитарного типу, стабільність яких, як було зазначено С. Гантінгтоном, зворотно залежна від політичної активності населення. Авторитарне керівництво має вирішувати два завдання, які суперечать одне одному. З одного боку, воно прагне позбавитися від конфліктів у суспільстві та подолати опозицію, а з іншого – забезпечити мінімальну згоду населення з політикою держави. Мінус-мобілізація, спрямована на зростання політичної апатії, дозволяє вирішувати обидва ці питання водночас. Сприяє мінус-мобілізації розкол і радикалізація суспільства, коли різним соціальним групам дедалі складніше знайти спільну мову та сформувані спільні погляди. Як наслідок відбувається ефект «спіралі мовчання» або «спіралі замовчування», визначеної німецьким політологом Е. Ноель-Нойман – згідно з її теорією, людина з меншою вірогідністю висловить свою думку, якщо відчуває, що знаходиться в меншості, оскільки побоюється ізоляції або покарання. Це побоювання стає початком спіралі, а потім зростає.

У такій ситуації мас-медіа освітлюють події лише з однієї точки зору, перетворюючи одну (урядову) позицію у статус-кво. Це впливає на громадську думку, і люди, які дотримуються іншої точки зору, дедалі частіше не хочуть її висловлювати.

Авторитарні режиму створюють ілюзію широкої політичної участі, конкуренції та змагання за владу і одночасно використовуються прямий тиск органів влади чи посадових осіб на виборців та громадян, включно з підкупом, погрозами і підтасування результатів, чи загрозою кримінального переслідування.

Відзначимо також, що з мінус-мобілізацією, тобто з політичною апатією, відсутністю зацікавлення у політичних і суспільних справах зіштовхуються і сучасні демократичні режими, що спонукає їх до пошуку нових інструментів мобілізації, одним з яких став популізм.

Тоталітарний режим характеризується більшою жорсткістю в своїх діях щодо активності громадян. Політична мобілізація в такій державі – це театральний процес. Політична мобілізація, чи радше її прояви, контролюються органами державної влади і проходить за заздалегідь визначеним сценарієм. І використовуються ці технології і заради демонстрації підтримки й легітимності режиму, і для залякування громадян, попередження несанкціонованої активності. Тоталітарна влада широко використовує жорстокі методи мобілізації громадян – маніпулювання, залякування, примус, репресії і т.д.

Отже, значимими суб'єктами політичної мобілізації є держава, органи державної влади та громадянське суспільство та принципи їхньої взаємодії, які визначаються типами політичного режиму та суттєво впливають на ефективність державного управління.

Ковальчук М.В., аспірант

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

УПРАВЛІННЯ, ЯК МИСТЕЦТВО

Традиція трактування політики, як мистецтва управління людьми бере свій початок ще у часи грецької античності та не втрачає своєї актуальності, попри деякі трансформації та уточнення уже понад декілька тисяч років. З одного боку дана теза не піддається сумніву та виступає певною засадничою установкою здійснення політичного у житті людини. Та неможливо не ствердити також і те, що у сучасному політологічному та філософському дискурсах поняття «політики» усе рідше та обережніше трактується виключно лише як мистецтво, та наділяється більш об'єктивними та фактичними смисловими наповненнями. З однієї сторони це викликано певною «анти метафізичністю» більшості із підходів до розгляду даного феномену суспільного життя людини. З іншої ж сторони неможливо не окреслити доречність застосування поняття «мистецтво» у процесі дефініції власне самого управління. Дана спроба цього визначення буде більш виправданою у ключі широкого розуміння управління, а не його вузького трактування.

Античний філософ Платон давав визначення поняття «політика» крізь призму розуміння його як мистецтва, а власне мистецтва управління людьми. Дана теза може бути редукованою до стану: «мистецтво

управління» та дещо вдосконаленою: «управління як мистецтво». Дане перефразування слів класика грецької думки якнайкраще охоплює собою повноту визначень управління. Оскільки, якщо опиратися на факти, то неможливо не стверджувати, що управління є діяльністю суб'єкта або групи суб'єктів, яка спрямована на оптимізацію та алгоритмізацію дій інших суб'єктів, які знаходяться у нижчій ланці вертикальних комунікативних зв'язків відносно перших або дії яких підлягають строгій регламентації з боку волі управляючих.

У вищезгаданому ключі виникає необхідність перерахування усіх чинників та характеристик, які дають можливість схарактеризувати те чи інше управління як конструктивне чи деструктивне. Слушним буде зауважити, що найважливішим фактором даного визначення буде власне результат, на досягнення якого було власне спрямоване управління. Але поряд з тим слід також детальніше заглибитись у те, які риси повинні бути притаманні суб'єкту управління, щоб досягти своєю діяльністю оптимального позитивного результату.

Дані риси пропонується розділяти на дві групи: об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних доцільно включити такі як: методологія, матеріальне та інформаційне забезпечення, соціальна реальність та швидкість поширення інформації від суб'єкта управління до об'єкта управління. До суб'єктивних можна зарахувати психологічну стійкість, інтелектуальну гнучкість, вміння проектувати потенційний результат, шлях його досягнення та наслідки. В даній кореляції виникає проблематичне запитання, яке формується внаслідок спроби визначити першочергові та другорядні чинники і як наслідок їх ієрархії. Проблематичність вищезгаданого знаходить своє відбуття у складності віддання переваги тим чи іншим складовим.

Визначення управління через мистецтво знаходить своє відображення власне у здатності суб'єкта знаходити рівновагу між суб'єктивною та об'єктивною складовими його управлінської діяльності. Також важливим є гармонійність вищезгаданого поєднання, яка володіє потенціалом не просто поєднувати суб'єктивні складові із об'єктивними, а доповнювати їх одна одною, що несе виключно конструктивний характер. Попередньо згадана гармонійність наділяє управління мистецькою складовою та включає у його структуру суб'єктивний аксіологічний чинник, який переносить феномен управління на якісно новий рівень.

ПРИНЦИПИ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ. ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Державна регуляторна політика - напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України. Таке визначення дає закон України про засади регуляторної політики. На перший погляд - це управлінська діяльність, яка провадиться виключно прагматично продумано, без філософських пошуків та осмислень, чи правова діяльність, яка не потребує побудови філософських конструктів. Проте тут ми говоримо про ціннісні аспекти провадження управлінської діяльності.

Філософське осмислення принципів регуляторної політики дозволяє управлінцю формувати якісну правову базу та реалізовувати регулятивні зміни відносно державних цінностей та напрямку розвитку.

Основним, на нашу думку, принципом регуляторної політики необхідно виокремити прозорість та врахування громадської думки - відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань дій регуляторних органів на всіх етапах їх регуляторної діяльності, обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, наданих у встановленому законом порядку фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності. В даному контексті ми говоримо про політичну антропологію, про місце людини в суспільстві, її етнополітичну свідомість, які впливають на регуляторні акти та регуляторні впровадження, на побутовому рівні з одного боку, і з іншого-

на формування демократичного громадянського суспільства із високою політичною та правовою свідомістю.

Наступним принципом, який на нашу думку є необхідним це передбачуваність - послідовність регуляторної діяльності, відповідність її цілям державної політики, а також планам з підготовки проектів регуляторних актів, що дозволяє суб'єктам господарювання здійснювати планування їхньої діяльності. Тут йдеться не лише про певний емпіричний досвід регулювання, але й епістимологічний аспект управлінської діяльності. Де цінністю є не лише сама регуляторна діяльність, але й пізнання, структура досліджень щодо тих чи інших впроваджень.

Так як цілі державної політики формуються на основі системи цінностей як політичних еліт та влади, так і суспільства в цілому, то ця передбачуваність, і тут важливо додати – послідовність, то ми говоримо про наступний принцип, це адекватність. Вона декларує відповідність форм та рівня державного регулювання господарських відносин потребі у вирішенні існуючої проблеми та ринковим вимогам з урахуванням усіх прийнятних альтернатив, на базі загальнодержавного курсу.

Спорідненими є принципи доцільності, ефективності та збалансованості, де доцільність - обґрунтована необхідність державного регулювання господарських відносин з метою вирішення існуючої проблеми; ефективність - забезпечення досягнення внаслідок дії регуляторного акту максимально можливих позитивних результатів за рахунок мінімально необхідних витрат ресурсів суб'єктів господарювання, громадян та держави; збалансованість - забезпечення у регуляторній діяльності балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави. Ці принципи декларативно є прикладними, проте ми можемо говорити про певний онтологічний зміст, адже в наборі цих принципів ми надаємо регуляторному процесу характеру істинності, оскільки добробут громадян держави може і, в даному випадку, повинен розглядатись як істина державного управління.

Таким чином, філософське осмислення принципів проведення регуляторної політики є необхідним, оскільки воно допомагає сформувати світогляд управління, уникнути відхилень від державного курсу, структурувати формальні та неформальні установки прийняття регуляторних рішень та вивести концепцію регуляторної політики загалом.

OLD PUBLIC MANAGEMENT: БЮРОКРАТИЧНА (ВЕБЕРІВСЬКА) ТЕОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У теорії державного управління прийнято виділяти старий (традиційний) і новий підходи, кожен із яких має свою специфіку [3]. Традиційний підхід, або, як його називають на Заході – Old Public Management, визначається чіткою вертикаллю, ієрархією згори-донизу. Такий підхід за своєю суттю є елітарним. Згідно з ним, державні чиновники ізольовані від політиків і громадян. Натомість, новий підхід у теорії державного управління, або т. зв. New Public Management, базується на теоріях суспільного вибору (Дж. Б'юкенен, К. Ерроу) та принципала-агента (М. Дженсен, У. Меклінг). Відповідно до цього підходу, державні чиновники потребують нагляду та контролю з метою обмеження власного інтересу, що, у свою чергу, унеможливує неефективність та корупцію. Відповідно, мова йде про підзвітність чиновників перед громадянами, що дає змогу якнайповнішої реалізації суспільних потреб та інтересів.

У межах доповіді пропонуємо зосередитися на традиційному підході, існування якого пов'язане з поглядами німецького соціолога М. Вебера на державне управління. Зазначимо, що ядром теорії М. Вебера є поняття бюрократії, яку він визначає як адміністративну систему, призначенням якої є виконання масштабних адміністративних завдань шляхом систематичної координації роботи багатьох людей [2]. Феномен бюрократії, із точки зору М. Вебера, тісно пов'язаний із появою раціональної держави та права. Діяльність бюрократії, таким чином, є раціональною та знеособленою (виключає особистісний фактор). Чиновник у своїй діяльності спирається на авторитет закону, а не власний інтерес.

М. Вебер визначає низку індикаторів [4], які характеризують бюрократію, серед яких:

Адміністративний клас, відповідальний за підтримку координаційної діяльності членів (отримання заробітної плати; регламентація перебування в організації певними правилами; відсутність власного інтересу під час здійснення діяльності; наявність компетенції).

Ієрархія (кожна нижча посада підлягає контролю та нагляду з боку вищої посади; ієрархія, у свою чергу, є лінією комунікації та делегування повноважень.).

Спеціалізація (поділ праці на основі певних сфер компетенції, що є можливим у результаті надання адміністративному персоналу необхідних повноважень для виконання покладених на них функцій; при цьому, необхідні засоби примусу чітко визначені, і їхнє використання підлягає певним умовам).

Офіційні правила (які, у свою чергу, забезпечують безперервність, стабільність та передбачуваність роботи бюрократичної організації; створення офіційних правил є ознакою раціонального підходу до діяльності організації).

Безособові відносини (відносини між членами організації регулюються за допомогою конкретних правил і системи офіційних повноважень; діяльність чиновника обмежена чітко визначеним законом, що унеможливує вплив емоцій та настроїв; шляхом домінування безособовості, знеособленості виключається особистісний фактор, який є небажаним у межах організації).

Офіційний облік (діяльність організації та всі ухвалені в її межах рішення офіційно записуються та зберігаються для можливості подальшого ознайомлення).

Перераховані характеристики визначають веберівську, або традиційну, теорію державного управління (т. зв. веберівська модель бюрократії). Зазначимо, що саме бюрократію М. Вебер вважав найчистішим типом легально-раціонального панування [5], в основі якого лежить цілераціональна дія. У цьому сенсі М. Вебер зазначав, що «розвиток сучасної держави ідентичний розвитку сучасних чиновників і бюрократичних організацій так само, як розвиток сучасного капіталізму збігається зі зростанням бюрократизації економічного підприємництва» [1].

Серед переваг бюрократичної моделі виділяють: 1) правила в межах організації зумовлюють послідовність і передбачуваність поведінки, що, у свою чергу, спрощує процес управління; 2) чітка визначеність обов'язків та відповідальності унеможливує суперечливість у роботі; 3) процес відбору та процедури просування базуються на заслугах та досвіді; 4) спеціалізація дає змогу стати фахівцем у своїй роботі.

Серед недоліків бюрократичної моделі можна визначити: 1) функціонування такого типу організації пов'язане з діяльністю великої

кількості бюрократів і паперової роботи; 2) відсутність відчуття належності до організації; 3) надмірна залежність від правил гальмує ініціативу та зростання працівників; 4) звичка працівників до такого типу системи зазвичай спричиняє опір будь-яким змінам та впровадженню нових технік операцій.

Таким чином, бюрократична (веберівська) теорія державного управління є класичною моделлю Old Public Management, специфіка якої полягає в наявності чітко встановленої ієрархії, підзвітності, контролю, а також системі офіційних правил, що виключають особистісний фактор у діяльності організації. Попри те, що теорія М. Вебера має деякі недоліки (жорсткість, знеособленість індивіда, надмірний контроль і залежність від вищої ланки управління тощо), вважаємо, що ця модель є вкрай корисною на великих підприємствах.

Список використаної літератури:

1. Kumbirai G. Explain the types of Authority as Identified by Max Weber and give examples [Електронний ресурс] / Guduza Kumbirai // Academia – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/8296472/Explain_the_types_of_Authority_as_Identified_by_Max_Weber_and_give_examples.
2. Mahfooz A. The Theory of Bureaucracy of Max Weber, Merits and Demerits [Електронний ресурс] / Ahmed Mahfooz // Academia – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/23173795/THE_THEORY_OF_BUREAUCRACY_OF_MAX_WEBER_MERITS_AND_DEMERITS.
3. Riccucci N. The “Old” Public Management Versus the “New” Public Management: Where Does Public Administration Fit In? [Електронний ресурс] / Norma Riccucci // Research Gate – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/229720685_The_Old_Public_Management_Versus_the_New_Public_Management_Where_Does_Public_Administration_Fit_In.
4. Weber M. Economy and Society [Електронний ресурс] / Max Weber. – 1922. – Режим доступу до ресурсу: https://archive.org/stream/MaxWeberEconomyAndSociety/MaxWeberEconomyAndSociety_djvu.txt.
5. Williams D. Max Weber: Traditional, Legal-Rational, and Charismatic Authority [Електронний ресурс] / Dana Williams – Режим доступу до ресурсу: <http://danawilliams2.tripod.com/authority.html>.

«EVIDENCE-BASED POLICY» ЯК ОСНОВНА ВИМОГА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ В РОЗВИНЕНИХ ДЕМОКРАТІЯХ

Однією з основних вимог реалізації політики в сучасних демократичних режимах є її заснування на доказах та раціональності. В англійських дослідженнях широко використовується термін «Evidence-based policy», що не має точного українського відповідника, а загалом означає таку політику (в розумінні policy), яка реалізується лише на основі доведених фактів та доказів, на відміну від емоцій чи суб'єктивних переконань. Можна стверджувати, що така практика є вимогою часу для таких складних систем як суспільство, оскільки ризики та потенційні загрози, у випадку неякісного ведення політики можуть бути катастрофічними.

Одним з останніх та найбільш яскравих прикладів ведення бездумної та неефективної публічної політики, опираючись лише на переконання, а не на об'єктивні дані та докази, є стан справ у Венесуелі у 2018-19 роках. Латиноамериканська країна, яка володіє хорошими природними ресурсами, та мала всі перспективи до хорошого рівня розвитку, опинилась у серйозній соціально-економічній та суспільно-політичній кризі, яка здебільшого була спричинена нерозумним управлінням та плануванням. Дослідники зокрема зазначають про систематичне недофінансування наукових структур, яке розпочалось ще до кризи та агресивне неприйняття порад з управління, що врешті-решт вилилось у таку ситуацію. [2]

Сьогодні очевидно, що лише така політика та управління, які базуються на глибокому аналізі ситуації та науковому підході може показувати хороший результат реалізації та можливість виконання поставлених перед державною владою завдань. Водночас, мова не йде про якесь новаторство чи щось абсолютно небачене раніше. Такий підхід стосовно реалізації політики прийшов, як не дивно, з медицини. Те, що будь яка дія, яка може так чи інакше вплинути на об'єкт, має бути заснована не на особистих вподобаннях чи преференціях, а на фактах, є критично важливим в контексті людського життя. «Доказова медицина» сформувалась методом експериментів, проб і помилок, і врешті-решт довела свою ефективність. Відповідно, ефективність такого підходу і була перенесена на інші сфери, передовсім на політичну. Врешті-решт, до сьогодні немає чітко ustalених критеріїв ефективності та якості реалізації

політики, незважаючи на те, що такі владні рішення безпосередньо впливають не тільки на фінансові аспекти діяльності, а й соціальне чи навіть приватне життя людей. Часто політика реалізується «наобум» без жодного відслідковування її впливу, що може призвести до найгірших наслідків, при цьому навіть не буде зрозуміло що і чому до цього призвело.

Водночас специфіка соціальних відносин має інакший характер ніж об'єктивна реальність, та не завжди однозначно можна інтерпретувати які стимули спричинять які реакції. Політика, чи загалом відносини в соціумі, стосуються скоріше не об'єктивної реальності, а нашого ставлення до цієї реальності. А наше ставлення до реальності, та її осмислення не завжди, а насправді взагалі дуже рідко, відображає реальну картину. Доречними є відповідні приклади з українського контексту. Перший – більшість населення України переконана в тому, що рівень корупції в країні впродовж 2013-2018 року значно зріс [3], хоча рейтинги, зокрема Corruption Perception Index від Transparency International, які вимірюють більш об'єктивні характеристики говорять про зворотнє [1]. Наступний приклад також схожий – згідно з опитуваннями, навіть у роки високого економічного зростання більшість опитаних українців говорили про те, що соціально-економічний стан в країні погіршився [4] (і так на протязі всього етапу соціологічного моніторингу). Лише маючи наявні ці дані, можна було би стверджувати, що соціально-економічне становище України невинно погіршується впродовж більш ніж 20 років, що, насправді, не так.

Ефективність публічного управління заснованого на доказах напряму залежить від якості цих доказів та даних, які лежать у їх основі. Саме тому нам варто прагнути до максимально якісного рівня досліджень у політичній науці, на основі якої і приймаються важливі публічні рішення. Якість політичної науки, її перевіреність та доказовість напряму впливають на якість публічної політики та реалізованих рішень. Саме тому є актуальним і піднімається питання про те, наскільки об'єктивною може бути сама наука, та, зокрема, наука про політику.

У зв'язку з такою ситуацією постає проблема наявності досліджень взаємного впливу науки про політику з політичною ідеологією. Хоча існують дослідження, які намагаються показати ці процеси, проблема настільки широка, що стан досліджень на даний момент абсолютно її не вичерпують, особливо в контексті формування категорій політичної науки, а також розуміння природи існування і становлення ідеологій, а також специфіки використання нею науково доведених і раціонально осмислених явищ для виправдання і самовідтворення.

Список використаної літератури:

1. Corruption perception index 2018 [Електронний ресурс] // Transparency International. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.transparency.org/cpi2018>
2. Dailey J. Venezuela Is Unraveling—So Is Its Science [Електронний ресурс] / Jim Dailey // Scientific American. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.scientificamerican.com/article/venezuela-is-unraveling-mdash-so-is-its-science/>
3. Оцінка проблематики корупції в громадській думці [Електронний ресурс] // Фонд "Демократичні ініціативи" імені Ілька Кучеріва. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://dif.org.ua/article/otsinka-problematiki-koruptsii-v-gromads>.
4. Підсумки-2018: громадська думка [Електронний ресурс] // Фонд "Демократичні ініціативи" імені Ілька Кучеріва. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://dif.org.ua/article/pidsumki-2018-gromadska-dumka>

*Угрин Л.Я., к.політ.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

СОЦІЕТАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Однією з визначальних рис державного управління є вплив на все суспільство, його інститути і взаємозв'язки. У процесі здійснення державного управління реалізуються національні інтереси держави, спільні цілі та стратегії розвитку суспільства, забезпечуються права і свободи громадян. Відтак, ефективність державного управління виявляється у стабільному функціонуванні суспільної системи, впорядкованості взаємодій основних її підсистем і сегментів суспільства, що дає змогу органічно й гармонійно поєднувати загальносуспільні інтереси та інтереси соціальних, етнічних, культурних, релігійних, расових та інших груп.

У науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення критеріїв ефективності державного управління, що очевидно в контексті його складності, багаторівневості управління, впливу різноманітних чинників, які визначають результат управлінських

рішень. Процеси на макрорівні державного управління передбачають врахування в усіх управлінських процесах об'єктивних тенденцій розвитку суспільства та його реальних можливостей. Тут мова йде не лише про матеріальні фінансові чи нормативні ресурси, які, безперечно, важливі для реалізації управлінських рішень, а й про соціокультурні, ціннісні та психоемоційні чинники, які дають змогу формувати почуття колективної дії, спільні принципи та суспільний консенсус, що сприяють ефективній імплементації управлінських рішень. Іншими словами, соціокультурний аспект управлінських рішень стосується процесу формування системи принципів, цінностей, орієнтирів та критеріїв управління, а відтак – оптимальних моделей управлінської діяльності й взаємодії з суспільством. Г. Саймон, Д. Смітбург та В. Томпсон в оцінюванні ефективності державного управління вважають необхідність з'ясувати, які і чиї саме цілі (цінності) державне управління прагне втілити з максимальним результатом.

В контексті визначення умов реалізації ефективних управлінських рішень, які задають соціокультурні параметри ситуації прийняття та імплементації стратегічних для суспільства рішень, необхідно акцентувати увагу на процесах формування спільної колективної ідентичності як ключового чинника, на якому базується процес визначення головних орієнтирів суспільного розвитку і національних інтересів. Криза національної держави і відповідно національної ідентичності, зростаючий вплив транснаціональних процесів на внутрішньополітичне життя, посилення диференціалістських тенденцій сучасних суспільств, зумовлених глобалізаційними процесами, формують потреби визначати спільну колективну ідентичність у поняттях інтегральності, системності, цілісності, яка б забезпечувала ідентифікацію й солідарність індивіда з соціально-політичною спільнотою, а також відображала вищі рівні структури соціально-політичного управління – а саме її макрорівень. Традиційне позначення макрорівня політичної ідентичності прикметниками «національна» або «громадянська» (рідше «державна») не відображає умови зростаючої культурної плюралізації та партикуляризації сучасних суспільств, опозиції (або некогерентності) етнічних і національних ідентичностей, втрати зв'язків між громадянством і національною ідентичністю, а також посилення впливу транснаціональних чинників на процеси

ідентифікації. На нашу думку, у цьому контексті набуває актуальності поняття «макрополітична ідентичність», як інтегративного типу ідентичності, що може стати основою нових моделей політичної консолідації, і є результатом ідентифікації зі суспільством як складною системою, визначає його цілісність й функціонує на макrorівні суспільства. Це дозволяє аналізувати її через поняття соціетальності, соціетального. Термін «соціетальний» (societal), попри відмінності в інтерпретації, використовують у науковій літературі, коли досліджують явища, процеси і тенденції, що виникають та функціонують на макrorівні суспільства (Т. Парсонс, В. Кимлічка, А. Колодій, С. Кірдіна та ін.).

Аналіз наукових джерел дає змогу характеризувати соціетальний рівень функціонування суспільства та колективної ідентичності через поняття універсализму, інтегративності; він забезпечує відтворення зв'язків, важливих для функціонування суспільства як цілісності, оформленої територіально й політично, а отже й ефективності державного управління. Цілісність й універсализм відображають атрибутивні характеристики соціетальних явищ, процесів та ідентичностей. Однак, підкреслимо, що цілісність тут не є синонімом гомогенності, а передбачає складну внутрішню структуру; відтак, соціетальність відображає внутрішню диференційованість суспільств і одночасно – наявність механізмів їхньої інтеграції та консолідації. Універсализм як атрибут соціетального означає впорядкування взаємовідносин між множинністю груп і колективів на рівні суспільства (цілісності), визначення критеріїв членства у ньому на основі спільних структур, норм та процесів, у тому числі владно-політичних. Адже «спільна влада» і «спільна культура» перетворюють сукупність різних колективів у суспільство (Е. Шилз), тобто впорядковують й універсализують управлінські процеси на всіх його рівнях.

Отже, соціетальна ідентифікаційна матриця поєднує загальнонаціональні (універсалистські) цінності, норми, інституції, укорінені в культурних та історичних структурах, що регулюють міжособистісні й міжгрупові взаємодії та процес досягнення консенсусу в сучасних суспільствах, необхідного для визначення та імплементації стратегії їхнього розвитку. Відповідність соціетального та макropолітичного рівнів аналізу обґрунтовує актуальність і співставність понять «макрополітична ідентичність» та «соціетальна

ідентичність» для означення рівня колективної політичної ідентичності, де відбувається отождолення індивідів і груп з соціальною спільнотою, що формує необхідний фундамент будь-якого соціально-політичного порядку – довіру, взаємні зобов'язання та солідарність між суб'єктами політики (у ширшому значенні – між громадянами) і можливість колективних дій по реалізації суспільних стратегій. Відтак, ці поняття на нашу думку, виступають необхідним чинником аналізу та теоретичного осмислення макрорівневих процесів державного управління.

*Шипунов Г.В., д.політ.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

МОДЕЛЬ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОГО ЦИКЛУ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

Дослідження процесу ухвалення політичних рішень неодмінно ставить питання щодо можливості конструювання певного «універсального алгоритму», який би описував постійно відтворювальні цикли прийняття рішень. Якщо конструювання такого алгоритму є можливим, то постає таке питання: з яких фаз та операцій він складається, якою є їхня послідовність у межах політико-управлінського процесу? Одна з найбільш відомих та поширених відповідей на це питання сформульована у рамках моделі політико-управлінського циклу, яка подає найбільш загальні характеристики та фази, що є спільними для процесів ухвалення публічних рішень у різних державних органах.

Американський дослідник Дж. Андерсон сформулював п'ять основних переваг моделі політико-управлінського циклу. По-перше, у рамках цього підходу увага зосереджена на особах та органах, які ухвалюють політичні рішення, а також на факторах, що впливають та зумовлюють дії центрів ухвалення рішень. Тож науковці, які дотримуються цього підходу, мають дати відповідь на питання щодо ролі та функцій окремих акторів, які беруть участь в ухваленні публічних рішень, а також щодо значення факторів зовнішнього середовища, що впливають на цей процес. По-друге, зазначена модель

включає у себе внутрішні фази процесу, які виражають різні види політичної активності та передбачають способи взаємозв'язку між ними. По-третє, цей підхід є достатньо гнучким під час його застосування. Тобто він надає широкі можливості для його доповнення та вдосконалення. Це виявляється у тому, що якщо під час дослідження з'являється потреба у більш детальній характеристиці стандартних фаз політико-управлінського циклу, то дослідник може додати до них необхідні фази. По-четверте, до переваг цього підходу відноситься також і те, що він дає змогу побачити політико-управлінський процес з точки зору його комплексної динаміки та розвитку, ніж лише у статичному та структурному розрізі. По-п'яте, модель політико-управлінського циклу не характеризується певною соціокультурною або національною унікальністю. Тобто вона може бути застосована для вивчення системи ухвалення політичних рішень у будь-якій країні світу [2, с. 29-30].

Одне з основних питань, яке виникає у контексті застосування згаданої моделі, пов'язане з визначенням критеріїв розмежування політико-управлінського процесу на фази (стадії або етапи). Залежно від критеріїв, які застосовують ті чи інші дослідники, вони виділяють від 2-3 до 15 етапів ухвалення рішень. У переважній більшості випадків кількість фаз залежить від ступеня деталізації політично-управлінських функцій, які дослідники закріплюють за тими фазами. Наприклад, якщо у одних варіантах періодизації за етапом формування проекту рішення закріплюється лише три функції (та, відповідно, фази) – формулювання порядку денного, підготовка альтернативних варіантів та затвердження рішення, то інші автори те ж саме велике завдання подрібнюють вже на шість функцій (етапів): рішення ухвалювати рішення; рішення, як ухвалювати рішення; визначення питання; прогнозування; висунення цілей та пріоритетів; та аналіз альтернатив.

Попри таку різноманітність підходів, практично усі дослідники, які використовують циклічну модель, сходяться на правильності самої основи виокремлення її фаз (стадій або етапів), тобто погоджуються з базовим критерієм, який вперше запропонував у 1950 рр. Г. Лассуелл. Він зводиться до необхідності закріплення за кожною фазою процесу ухвалення рішення певної функції політико-управлінської діяльності [1, с. 223].

Отже, відповідно до цієї вимоги, сьогодні у політичній науці найбільш розробленою вважається п'ятифазова модель ухвалення політичного рішення американських дослідників Дж. Андерсона та В. Данна, яка складається з таких етапів: 1) формулювання порядку денного (зміст цього етапу полягає у визначенні пріоритетних суспільних проблем та включенні їх до офіційного порядку денного публічної політики державних органів; 2) визначення альтернатив (агенти процесу ухвалення рішень формують низку альтернативних варіантів подолання суспільної проблеми, які проходять відбір та обговорення); 3) затвердження рішення (на цьому етапі відбувається затвердження та легітимізація державного рішення на основі офіційних процедур розгляду, обговорення, узгодження, голосування та промугляції, тобто офіційного оприлюднення рішення); 4) реалізація рішення (тут відбувається реалізація рішення адміністративними органами державного управління та паралельний контроль за перебігом його виконання з боку центру ухвалення рішення); 5) оцінка результатів здійснення рішення (на цій фазі відбувається оцінювання результатів та наслідків виконаного рішення з токи зору досягнення цілей, рівня витрат та адекватності засобів) [2, с. 28; 3, с. 16].

Список використаної літератури:

1. Дегтярёв А. Принятие политических решений. Москва: КДУ, 2004. 416 с.
2. Anderson J. E. Public Policymaking: An Introduction. Boston: Houghton Mifflin, 1994. 322 p.
3. Dunn W. N. Public Policy Analysis: An Introduction. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1994. 480 p.

СЕКЦІЯ 3. МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

SECTION 3: MODELS OF PUBLIC ADMINISTRATION: EUROPEAN EXPERIENCE

*Shkarlet S.M., PhD in economics, professor
Chernihiv National University of Technology, Chernihiv*

GOOD PRACTICES OF DECENTRALIZATION AND PRIORITIES FOR UKRAINE

Ukraine has a policy aimed European integration course and aspires to EU membership. In the foreign policy direction, Ukraine tries to implement the directions and principles of public administration that operate in European society. The European integration course is characterized by the development of a civil society institution, the effective activity of public authorities, the interest of each territorial community in the development of regions and country. The European experience is characterized by reforms in local self-government development, which is the basis for the creation of self-sufficient territorial communities, which is impossible without decentralization. Under such conditions experience of Europe and the former Soviet Union countries with a similar system of local self-government is relevant to Ukraine.

The problem of decentralization for Ukraine is conditioned by the demand to carry out not only the reform of local self-government, but also a comprehensive reform of the administrative and territorial system, which is not possible without changes in the state policy of regional development.

Government can intervene in community affairs only if it is unable to fulfill the functions of local self-government. In addition, government must guarantee the right of the territorial community to independently resolve issues of local importance and to protect civil liberties [1, с.685].

There is no universal model of decentralization in the world that can be applied without changes and additions in Ukraine. Analyzing the main models of local self-government in Europe, we see that each of them has specific characteristics, and its application must first take into account the

specificities of legislation, history, religion and the development of national thinking in each country.

But the existence of models which differ in the interaction of public authorities and local self-government allows us to highlight the main characteristics that are inherent in decentralization in European countries:

- democratization through the development of local and regional autonomy;

- the most effective solution of local problems;

- freedoms through local and regional autonomy;

- cultural, linguistic and ethnic diversity;

- economic competition between local and regional levels.

But the implementation of foreign experience is individual without taking into account the specifics, peculiarities of economic and political development of each country. Analyzing the experience of decentralizing change for Ukraine, the main ways of implementing reforms can be identified:

- strict division of the functions, rights and responsibilities of all levels of government according to the particularities of the development of a democratic, rule of law and civil society, which in turn balances the interests of all participants in the system of public relations;

- development and implementation of national regional policy aimed at improving the development of regions;

- implementation of the principle of subsidiarity in order to harmonize interests between the executive authorities and local self-government bodies;

- implementation of administrative-territorial reform and preservation of the integrity of the state;

- empowerment of territorial communities to solve problems of their development;

- budget decentralization taking into account national and community interests.

The experience of reforms in foreign countries shows that decentralization plays an important role in the democratization and transformation of society, the transition to institutions based on the initiative and responsibility of the individual and the community. The tendency to its widespread implementation is observed in administrative, political, budgetary, financial, social spheres, promotes development of human potential, responsibility of the authorities, improvement of quality of rendering of state and public services, consolidation of society, solving economic, legal, political, ethnic problems, etc. [2, c.39].

In Ukraine, the decentralization process is being actualized as an administrative reform capable of addressing regional development. But in order for decentralization changes to be effective and able to improve the standard of living of the population, the development of the national economy, it is not necessary to constructively study foreign experience of implementing the principles of decentralization in developing countries, it will provide the necessary information to understand that decentralization has a positive impact on development of the national economy.

So, today, Ukraine is only making the first steps towards decentralization and economic growth, resulting in a breach of the planned timetable for its implementation. The necessary legislative support for decentralization is being created, which is gradually being transformed from the bills into the Laws of Ukraine, which is a necessary basis for making organizational and socio-economic decisions.

However, there are certain complications of the overly slow formation of wealthy communities and changes in the administrative and territorial structure of Ukraine due to the separation of powers between state and self-government bodies, between levels of self-government and territorial bodies of executive power. Awareness of the society indicates that there are problems in the provision of information for the decentralization process. A large number of the population does not know or are aware of the essence of decentralization.

Decentralization in Ukraine has certain shifts, the first successful and unsuccessful examples of changes that should create conditions for successful socio-economic development of territories and aim at improving the level and quality of life of the population, as well as increasing the volume and quality of public services.

Current requirements for public administration and the conditions of life and development of the regional community dictate the need to decentralize a number of management functions and delegate responsibilities to lower levels of government. There are several reasons for this need: first, the transition from sectoral governance to cross-sectoral regulation of economic and social processes is evident; secondly, the need to radically increase the accessibility and quality of public services to the public, entrepreneurs and public organizations; third, the creation of more favorable conditions for the initiative and creativity of progressive employees and management structures; fourth, expanding the use of information and communication technologies; Fifth, the importance of increasing the personal responsibility of heads of governmental structures; sixth, optimization of the number of state bodies and the number of staff [3].

An analysis of the domestic and foreign experience of implementing the process of decentralization in the activities of public authorities and local self-government established the important role of decentralization in the democratization and transformation of society, the transition to institutions based on the initiative and responsibility of the individual and the community. The tendency to its widespread implementation is observed in administrative, political, budgetary, financial, social spheres, promotes development of human potential, responsibility of the authorities, improvement of quality of rendering of state and public services, consolidation of society, solving of economic, legal, political, ethnic problems and others.

References:

1. Пігуль Н. Г., Люта О. В. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 9. С. 684–688.
2. Камінська Н. В. Децентралізація влади і досвід її проведення у зарубіжних державах. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України: збірник наукових праць. Засновник: Інститут законодавства Верховної Ради України. 2014. № 4. С. 35–40.
3. Kulesza M. Methods and Techniques of Managing Decentralization Reforms in CEE Countries. The Polish Experience. Public Administration Department Faculty of Law and Administration Warsaw University Polan. URL: <http://www.oecd.org/turkey/35674974.pdf>

*Michał Głaczyński, MSc, MBA,
Collegium Humanum Warsaw Management University*

MANAGING MACROECONOMIC RISK: PRINCIPLES AND APPROACHES

Risk management is an essential component of public policies aimed at achieving macroeconomic equilibrium and stability.

Consider some of the approaches to risk management. In [1] risk management is defined "as the process of optimal distribution of the costs of reducing different kinds of risk in conditions of limited economic resources companies that achieve this level of safety of population and environment which is only achievable in existing in a given society, the economic and social

conditions" [1, p.53]. Particularly noteworthy is the emphasis on the security of the environment, the conditionality of possible level of achievement of security, the scarcity of funds, aimed at the implementation of risk management. Generally agreeing with the proposed definition, we note that this definition is missing a key element, which is an important factor of life – economic system.

In ISO/Guide 73:2009 (hereinafter – the Standard) risk management is defined as coordination activities in the direction of the organization and its control, taking into account risks (coordinated activities to direct and control an organization about risk) [2]. We emphasize that this definition significantly reduces the level of risk management, limiting its level of organization. Narrowing the concept of "risk management", in particular, is excluded from the work by foreseeing risks and assessing the degree of damage which entails their materialization. Note that in other articles of the Standard gives the definition of each stage of risk management that clarifies the concept.

In different sources of risk management defined as the organization of work to reduce the damage caused by the materialization of risks, a systematic process to reduce uncertainty and control the probability of events, the process of adoption and implementation of managerial decisions aimed at reducing uncertainty the probability of the adverse outcome and minimizing potential losses. A wide range of risk management approaches due to the complexity of the research subject, and multicriteria approaches to evaluating such activities.

In this regard, suggest your own variant of the definition of "risk management" as a process of permanent monitoring, accounting and the formation of the aggregate of management actions on factors that lead or can lead to threats of life of the population, production and economic systems, environment and/or the deviation from the desired or planned results to achieve the greatest impact from the money spent and to ensure an equilibrium state.

A level of risk you can accept (allow) or use methods to avoid risks. In the event of materialization of risks in management practices apply actions such as compensation risk and their localization. Perhaps the use of the methods of transferring risks to those entities that agree to accept them (in particular, insurance and hedging risks). In the practice of risk, prevention is widely used measures such as the formation of the plan of action in crises, diversification, investment, areas of economic management, outsourcing, regulation of processes, technologies, and procedures.

First of all, define the constituent elements of the risk management system. To them, we included the following: the principles underlying risk management; oversight bodies and other organizations involved in the

monitoring and risk management; methods and tools for risk management; economic policy measures; infrastructure risk (identifying, assessing, for the rankings of organizations according to the criterion of taking risks, etc.).

The management of any risk is based on certain principles that form the basis of the approaches used in these processes. Consider the highlighted in the documents of international organizations principles of risk management and activities of the institutions that these processes involved.

First of all, learn the principles of financial markets infrastructure (FMI), developed jointly by the Bank for international settlements and the International organization of securities commissions [3].

Principles 1-3 relate to the General issues of organization of activities (legal framework; clear and transparent governance arrangements that promote the safety and efficiency of the financial system that supports stability; the reliable system for managing legal, credit, liquidity, operational and other risks). Principles 4-7 is dedicated to credit risk and liquidity risk, their measurement, monitoring and management, the need for collateral, etc. Principles 8-10 relate to the settlement (final, monetary, physical items arrangement). Principles 11-12 contains the key provisions relating to the work of depositories and the rules of the exchange and asset values. Principles 13 and 24 relate to the management of defaults. Principles 15-17 are related to business, custody, investment and operational risks. Principles 18-20 lay the basis for assessing access and participation of the parties, their interaction. Principles 21 and 22 relate to the issues of efficiency, effectiveness, standards and communication procedures. Principles 23 and 24 relate to the transparency and openness of procedures, operations, and data.

A selected group of principles covers the whole set of actions that relate to risk identification, identification of the reasons for their materialization, the provision of preventive measures, the suppression of their distribution.

The Basel Committee on Banking Supervision has highlighted the principles which are designed to identify and manage credit risk [4]. Given their systemic nature and depth of the approach, we believe it is possible and necessary to adapt them to the management of macroeconomic risks.

A. Create an appropriate environment for risk management.

Principle 1: authorities should be responsible for approving and periodically reviewing risk management strategies.

Principle 2: senior management should be responsible for the implementation of risk management strategy and for developing policies and

procedures for the identification, measurement, monitoring, and control of each risk separately and their combination.

Principle 3: there Should be identified specific risks inherent to the industries and activities, and you can control them.

B. Ensuring the risk-free (low-risk) processes.

Principle 4: Appropriate agencies should work within clearly defined criteria for the provision of services to know the target market and consumers (customers) characteristics of services.

Principle 5: Appropriate agencies should establish the overall limits and restrictions in activity or volume of services, to define the parameters of activities to avoid risky situations.

Principle 6: there should be an established procedure for approving new services and products, and changes in current activities.

Principle 7: All the steps regarding the emergence and abuse of the subjective component activities leading to corruption or other similar actions should be tracked; should strengthen the control and guide efforts to reduce the risks associated with unregulated processes.

C. Maintenance of appropriate administration, measurement, and monitoring of risks

Principle 8: there should be a system of constant administration of various portfolios of services.

Principle 9: there should be a system for monitoring the state of the object, and the adequacy of provisions to cover the consequences of the materialization of risks.

Principle 10: At the micro-level (the level of individual enterprises and organizations) must be provided for the use of an internal risk assessment system that can be monitored.

Principle 11: All levels of risk management (especially at the macro - meso level TA) should be provided for information systems and analytical techniques that enable management to measure the risks and their concentration.

Principle 12. Relevant agencies should have a system for monitoring overall composition and quality portfolio of services.

Principle 13: Account Should be taken of potential future changes in macroeconomic conditions and to assess the likelihood of risks under stressful conditions (force majeure circumstances).

D. Ensuring adequate controls over risk

Principle 14: Create a system of independent, ongoing assessment of risk management processes and the results of such checks should be brought directly to the attention of senior management.

Principle 15: Appropriate risk management assumes that their value is within the prescribed levels, appropriate standards and internal limits. Exceptions to policies, procedures, and limits should be promptly reported to the appropriate management level for the adoption of adequate measures.

Principle 16: The Relevant authorities should have a system of resources and capacities for early rectification of defects and preventive prevention.

E. The Role of supervision

Principle 17: supervisors should require each organization an effective system to identify, measure, monitor and control risks as part of the overall risk management approach. Supervisors should conduct an independent evaluation of strategies, policies, procedures, and practices of such organizations.

Thus, based on the processes of management of macroeconomic risks should be based on basic principles that determine the creation of appropriate environment and infrastructure for risk management

References

1. Kokhno P., Chebotarev S. Upravleniye sotsial'no ustoychivoy ekonomikoy // Obshchestvo i ekonomika. 2014. №1. S. 51-70.
2. ISO/Guide 73:2009(en) Risk management – Vocabulary. <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:guide:73:ed-1:v1:en>
3. Principles for financial market infrastructures Committee on Payment and Settlement Systems, Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions. April 2012 Mode access: www.bis.org
4. Principles for the management of credit risk. – Basel Committee on Banking Supervision. – Basel: September 2000. Mode access: // <https://www.bis.org/publ/bcb75.pdf>

Берега С. Є.
провідний спеціаліст сектору підприємництва
та регуляторної політики відділу ділових індустрій
в управлінні економіки департаменту
економічного розвитку Львівської міської ради

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРИНЦИПИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА КОНЦЕПЦІЯ «ДОБРОГО ВРЯДУВАННЯ»

Світовий досвід переконливо показує, що дієва децентралізована система територіальної організації публічної влади та управління є невід'ємною складовою сучасної демократичної та правової держави. Інституційною основою такої системи є спроможне місцеве самоврядування та збалансований регіональний розвиток. Європейська Хартія місцевого самоврядування є ключовим орієнтиром на шляху децентралізації та реформування місцевого самоврядування в Україні. Зміни даного періоду передбачають реалізацію принципів субсидіарності, повсюдності місцевого самоврядування, фінансової самодостатності, широкого застосування механізмів демократії. Перед урядом стоїть завдання приведення місцевого самоврядування та територіальної організації влади у відповідність до європейських стандартів і виконання взятих державою міжнародних зобов'язань у цій сфері.

Визначення *доброго місцевого врядування (Good Urban Governance)* вперше було задекларовано на II Конференції ХАБІТАТ у червні 1996 р. у Стамбулі. ХАБІТАТ ініціював обговорення введення поняття: *добре місцеве врядування* в управління, залучивши до нього міста, своїх партнерів та міжнародну спільноту. За результатом цього обговорення було визначено: «добре місцеве врядування – це сума безпосередніх взаємовідносин громадян, публічного та приватного секторів, планування та управління спільними справами міста. Це процес, що постійно триває і, через який мають бути взяті до уваги протиріччя або різні інтереси, організовані спільні дії. Ці відносини включають як офіційні інституції, так і неформальні домовленості та соціальний капітал громадян».

Терміну *врядування (governance)* надано багато значень різними сторонами процесу, і термін вже став обов'язковим для управління. На теоретичному рівні під терміном *врядування* слід розуміти співпрацю багатьох сторін як учасників процесу управління суспільством, де місцеві органи влади виступають як один, або кілька учасників процесу. Можна також розглядати даний термін і в контексті питання структури, і як процес

керування та координації зусиль. Остаточно *врядування* у літературі трактується як теорія, або аналітична система.

Добре врядування – це багатогранна концепція, яка базується на принципах, правилах та практиках, розроблених в усьому світі. Стратегія враховує роботу з доброго врядування, проведenu Радою Європи та іншими міжнародними організаціями. Їхній досвід, результати і, зокрема, правова база Ради Європи у сферах демократії, прав людини та верховенства права, можуть бути узагальнені в наступних 12 принципах доброго демократичного врядування. Необхідною передумовою для реалізації цих принципів є те, що органи місцевого самоврядування мають повноваження, обов'язки та ресурси, які дають їм змогу здійснювати «регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення» [1]. Принципами доброго демократичного врядування на місцевому рівні є: 1) чесне проведення виборів, представництво та участь – для забезпечення реальних можливостей всіх людей мати право голосу у місцевій публічній діяльності; 2) зворотний зв'язок, чутливість – для забезпечення того, щоб місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування задовольняли законні очікування та потреби людей; 3) ефективність та результативність – для забезпечення досягнення цілей при найбільш оптимальному використанні ресурсів; 4) відкритість і прозорість – для забезпечення публічного доступу до інформації та сприяння розумінню того, як реалізується місцева публічна діяльність; 5) верховенство права – для забезпечення справедливості, неупередженості та передбачуваності; 6) етична поведінка – для забезпечення того, щоб публічні інтереси переважали над приватними; 7) компетентність і спроможність – для забезпечення того, щоб депутати місцевих рад та публічні службовці могли добре виконувати свої обов'язки; 8) інноваційність та відкритість до змін – для забезпечення отримання переваг від нових рішень та кращих практик; 9) сталий розвиток та стратегічна орієнтація – для врахування інтересів майбутніх поколінь; 10) раціональне управління фінансами – для забезпечення розсудливого та продуктивного використання ресурсів держави і територіальних громад; 11) права людини, культурне різноманіття та соціальна згуртованість – для забезпечення того, щоб всі люди були захищеними та поважались, і щоб жоден не був дискримінований або виключений/ігнорований; 12) підвітність – для забезпечення того, щоб депутати місцевих рад та публічні службовці брали відповідальність та були відповідальними за свою діяльність.

Країни ЄС мають значний досвід в розбудові демократичного урядування, ключову роль в якому відіграють органи місцевого самоврядування. Власне, цінність місцевого самоврядування полягає в тому, що, «будучи рівнем публічної влади, найбільш наближеним до людини, а отже, й найкраще обізнаним із повсякденними проблемами життєдіяльності мешканців територіальних колективів, воно може найкраще забезпечити населення широким спектром публічних послуг: соціальних, побутових, торговельних, культурних, освітніх та інших» [2].

Складові принципів доброго врядування є одночасно еталонами та індикаторами реалізації принципів і визначають набір цілей та інструментів по їх досягненню, які дозволять налагодити ефективне функціонування органів місцевого самоврядування на засадах демократії, верховенства права та дотримання прав людини, а також відслідковувати стан реалізації доброго врядування. Місцеві політики, базовані на принципах доброго врядування, засвідчили свою дієвість під час проведення адміністративних і територіальних реформ у Європі. Поміж різноманіття підходів до побудови системи урядування на основі співвідношення державної влади і обсягу покладених на самоврядування повноважень можна виділити дві ключові моделі: місцевої автономії та децентралізації.

Місцева автономія передбачає значний ступінь самостійності (автономності) самоврядних територіальних громад при мінімальному втручанні з боку органів державної влади. Прикладами такого підходу є, зокрема, Іспанія та Італія. Так, автономні території Іспанії є одиницями адміністративного поділу першого рівня. Вони були створені після набуття чинності нинішньої конституції (1978 р.), визнавши право на самоврядування «національностей і регіонів Іспанії». Автономні території мають широку законодавчу та виконавчу автономію, а також власні парламенти та регіональні уряди. Автономні громади складаються із провінцій як основних територіальних утворень, у свою чергу, провінції поділяються на муніципалітети. Повноваження провінцій і муніципалітетів гарантовані і захищені конституцією країни.

На відміну від місцевої автономії модель децентралізації передбачає систему публічного урядування, яка складається з самоврядних територіальних громад, що формують власні органи управління, та представництв органів державної влади, що виконують окремі загальнодержавні функції, та здійснюють контроль за законністю. Приклади такої організації урядування знаходимо в більшості європейських країн, зокрема Франції та Польщі. Наприклад, Франція поділена на 18

адміністративних регіони, до яких входить 101 департамент. Департаменти у свою чергу складаються з 335 округів, до складу яких входить 2054 кантони. Кантони поділяються на 36 658 комун, які є муніципалітетами з виборною міською радою. Регіони, департаменти та комуни є територіальними утвореннями, які мають місцеві представницькі органи, а також виконавчу владу. Кантони є лише адміністративними підрозділами.

Місцеві органи державної влади представлені префектами, які слідкують за загальним виконанням державних програм, координують у випадку надзвичайних ситуацій та наглядають за забезпеченням безпеки на місцях. Префекти слідкують за тим, щоб акти місцевої влади були законними та не протирічили інтересам країни. Однак, для прийняття рішень органами самоврядування не потрібно попередня згода префекта. Проте префект може звернутися до суду з проханням скасувати акт місцевого органу влади.

За окремими виключеннями (Мальта) в країнах-членах Європейського Союзу місцеве самоврядування безпосередньо регулюється в конституціях.

Імплементация доброго місцевого врядування безпосередньо вимагає сприяння політиці децентралізації в країні. Прийняття рішень через делегування влади та децентралізації обов'язків, завдяки участі та представництву, вимагає чіткої політичної стратегії. Це вимагає роботи в партнерстві з приватним сектором та надання повноважень неурядовим організаціям, та органами самоорганізації населення. Таке уповноваження має бути гарантовано механізмами та стратегіями, які мають забезпечити місцеві інституції можливість імплементации власних рішень через відповідне та ефективне управління.

Для досягнення ефективності такі зміни вимагають законодавчих механізмів та практики, що гарантує прозорість та підзвітність всіх рівнів місцевого врядування.

Важливо зазначити, що запровадження стратегії доброго місцевого врядування в Україні вимагає врахування зовнішніх обставин: стратегічного напрямку на розширення Європейського Союзу та потенційного майбутнього членства України в ньому. В той же час прийняття підходів доброго місцевого врядування для управління місцевими справами не є достатнім для досягнення кінцевої мети на місцевому рівні. Слід формувати та розвивати організаційну спроможність органів місцевого врядування для забезпечення доброго місцевого врядування, що стане першим кроком до доброго місцевого врядування в цілому.

Список використаної літератури:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року.
2. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / Бориславська О. М Заверуха І. Б. Школик А. М. - Центр політико-правових реформ. - К. 2012.-212 с.

*Герасименко О.В., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів
Калагурка В.Б., студентка
Львівський поліграфічний коледж Української
академії друкарства,
м. Львів*

ОСОБЛИВОСТІ «ЖІНОЧОГО МЕНЕДЖМЕНТУ» В ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ ТА БІЗНЕСІ

На світовому рівні вже давно ведеться мова про рівність чоловіка і жінки, з кожним роком феміністичні рухи стають дедалі потужнішими. Ті сфери діяльності, у яких історично спостерігалось переважання чоловіків, активно стали займати жінки. Не винятковими є і публічна сфера та сфера бізнесу.

На сьогодні так званому «жіночому менеджменту» присвячено не так багато досліджень та наукових праць. В наявних публікаціях стверджується, що в успішного менеджера немає статі. Ефективному управлінцю властиві як жіночі, так і чоловічі манери менеджменту. Все ж, можна виділити декілька особливостей жіночого управління:

- жінки-керівники більш прихильні до комбінованих стратегій, оскільки вони ефективно реалізують не лише стратегії виживання, а й стратегії розвитку;
- жінки-менеджери вибудовують обережніші стратегії зі своїми партнерами (мінімізують ризик);
- в основі стилю жіночого керівництва лежить принцип перетворення інтересів підлеглих у спільні цілі робочого колективу;

- демократичність, готовність до співпраці і колегіальне прийняття рішень при вмілому делегуванні повноважень, відмова від дріб'язкової опіки підлеглих.

Відповідно до сучасних підходів жінок-управлінців можна класифікувати за такими типами: маскулінний (емоційна сфера розвинена недостатньо, жінки компенсують це жорсткістю, підкресленою авторитарністю у відносинах з підлеглими); жіночий (такий тип цілком будується на емоціях, надто ліберальний); ситуативний (найбільш збалансований та конструктивний підхід, який залежить від ситуації).

У публічній сфері, як і у сфері бізнесу, необхідна надмірна відповідальність, точність, стійкість характеру та беззаперечні виграшні якості лідера. Існує думка, що жінки за своєю природою емоційно слабші за представників протилежної статі. Таке твердження було досить популярним понад 20 років тому. Станом на сьогодні, жінки сміливо займають провідні посади в сфері публічного управління, бізнес-структурах тощо.

Серед переваг жінки-керівника доцільно згадати про:

- стратегію «маленьких кроків», тобто прихильність до тактичного, а не стратегічного планування, що часто виявляється більш виграшним у наш час;

- більш детальний та виважений підхід до справи;

- створення відповідної атмосфери в організації, тобто стимулювання участі співробітників у спільній справі, а це в свою чергу заохочує працівників прикладати додаткові зусилля для досягнення загального результату;

- чіткий розподіл функцій між виконавцями, надання допомоги в разі потреби;

- превалювання поетапної форми організації контролю у вигляді регулярних поточний перевірок, недопущення затягування небажаної ситуації;

- часте покладання в процесі прийняття управлінських рішень на інтуїцію, жіночу логіку, що буває небезуспішним, оскільки жінка більш чутлива до більшості аспектів проблеми, які мають для неї емоційне значення.

Свою чергою, до недоліків жіночого менеджменту можна віднести:

- надмірну емоційність, оскільки, на відмінну від чоловіків, жінки досить довго залишаються під владою «переживань», а це може негативно вплинути на якість менеджменту в критичних ситуаціях. Зайву емоційність вважають серйозним недоліком «жіночої моделі», оскільки вона може стати джерелом несправедливості і невпевненості, а отже стати причиною конфліктів;

- надмірну м'якість характеру;
- переважну відсутність пунктуальності;
- нетерплячість;
- невміння слухати.

Таким чином, розглянуті особливості жінки-керівника дозволяють спростувати стандартне уявлення про обмежені можливості жінки-менеджера у будь-якій сфері діяльності. Більшість ознак свідчить, що жінки здатна управляти не менш ефективно, ніж чоловіки.

«Жіноча модель менеджменту» не лише не поступається чоловічому еквіваленту, але багато в чому перевершує його. Аргументами на користь останньої тези є приклади успішної діяльності ряду жінок-управлінців в різних країнах світу. Щоправда, жінки сприймають кар'єру як особисте зростання, як самореалізацію. Але успішні моделі менеджменту властиві тим керівникам, які не залежно від власної статі поєднують якості ділової поведінки чоловіків і жінок.

Жіноча управлінська модель не лише має беззаперечне право на існування, але й реальну можливість зайняти провідну нішу серед інноваційних форм управління в будь-яких сферах життєдіяльності суспільства.

Зеленко В.А., к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка,

м. Львів

Зеленко Н.М., к.е.н.

Національний університет «Львівська політехніка»,

м. Львів

МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

З часу підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом набувають якісно нового змісту дослідження процесів адаптації та передового досвіду країн-членів ЄС щодо розробки та реформування як національної європейської моделі соціального захисту, так і створення загальних для України рекомендацій, втілених у спільній соціальній політиці ЄС.

В даний час відповідальність за політику зайнятості, соціальні питання та інтеграцію розподілено між ЄС та державами-членами.

Європейська Комісія координує та контролює національну політику; сприяє обміну найкращими практиками у таких сферах, як зайнятість, бідність, соціальне відчуження та пенсії; створення законів та моніторинг їх виконання у таких сферах як право на працю та координація систем соціального забезпечення тощо.

Крім того, протягом багатьох років ЄС практикує співпрацю із сусідніми країнами з питань соціального забезпечення, метою якої є дослідження соціального сектору, розробка відповідних рекомендацій щодо координації соціальної політики як одного із положень одержання такими країнами членства в ЄС.

Досвід ЄС свідчить про поступове зближення національних систем соціального захисту та формування так званої "Змішаної" її моделі. Підставою для цього є успішна реалізація спільної соціальної, а також іта інших спільних політик Співтовариства, які сприяли формуванню спільного ринку, політики зайнятості, підприємництва тощо.

Важливу роль у цьому процесі відіграють інструменти спільної соціальної політики ЄС.

В загальному, аналіз літератури свідчить про те, що системи соціального захисту поділяють на три типи. **Англосаксонська модель (ліберальна, модель Беверіджа)** – в її основі покладено соціальну підтримку найбільш вразливих верств населення, що реалізується інститутом соціального захисту. Державою встановлені єдині ставки внесків у соціальному страхуванні. Дія ринкового механізму максимально зберігається. Модель є характерною для Великобританії, Ірландії, а також США, Канади та Австралії.

Франко-німецька (консервативно-корпоративістська, континентальна, Бісмаркська) модель – держава максимально залучає інших сторін соціального діалогу до реалізації політики соціального захисту: профспілкові організації та об'єднання роботодавців. Органи обов'язкового соціального страхування мають статус громадських організацій. До континентальної системи відноситься Німеччина, Франція, Австрія та Італія

Скандинавська (соціально-демократична, шведська, розподільчого соціалізму) модель. Державна політика базується на гарантуванні громадянам пільг та соціальної підтримки. Забезпечується високим рівнем дотацій з бюджету для підтримки сімей; субсидується сфера державних соціальних послуг; характеризується високими

ставками підприємницьких та особистих податків. Ця модель функціонує у Швеції, Фінляндії, Данії, Норвегії, Нідерландах та Швейцарії

Для реалізації національної політики соціального захисту в державах-членах встановлені подібні основні умови, такі як вирівнювання економічного розвитку, формування європейського ринку праці, гармонізація законодавства тощо.

Не оминають ці процеси і країни, які перебувають на шляху європейської інтеграції, особливо ті, що реалізують Угоду про асоціацію з ЄС. Угодами передбачено умови для формування ефективних національних систем соціального захисту.

Главою 21 Угоди про асоціацію України та ЄС передбачається як ряд нових можливостей для нашої держави, так і відповідних зобов'язань.

Можливості: доступ до макрофінансової допомоги ЄС для здійснення подальших реформ у сфері соціального захисту; постійна співпраця з європейськими партнерами щодо адаптації найкращого досвіду ведення соціальної політики тощо.

Вимоги: підвищення рівня зайнятості; зменшення неформального ринку праці; реформування національної системи соціального захисту; залучення усіх сторін соціального партнерства; поступове наближення до права, стандартів та практики ЄС у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей; підтримка постійного діалогу з представниками ЄС тощо.

Якщо провести аналіз української моделі соціального захисту, то, на наш погляд, за принципом своєї побудови вона найбільше відповідає континентальній європейській моделі, хоча за способом фінансування окремих соціальних ризиків у ній можна розгледіти і елементи англо-саксонської моделі.

Як бачимо, практично усі перелічені реформи, за прикладом Європейського Союзу, покликані сприяти підвищенню виконання соціальних гарантій громадян, гармонізації та ефективному розвитку ринку праці, як базисної умови формування дієвої системи соціального захисту загалом.

ЗМІСТ І НАСЛІДКИ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА СОЦІАЛЬНУ ДЕРЖАВУ

Останнє півстоліття характеризує стійка тенденція до поглиблення проблеми нерівності, соціальної ізоляції, бідності, зокрема й у тих регіонах планети, які порівняно соціально благополучні. У науковому дискурсі відсутня єдність у розумінні причин цих процесів. Пояснення, зазвичай, охоплюють новітні технологічні зміни, скорочення добре оплачуваних робочих місць, демографічні зміни тощо, але найчастіше акцент робиться на чиннику глобалізації. Відтак, починаючи від останньої чверті ХХ століття інститут соціальної держави почав функціонувати в новому, глобальному, економічному середовищі. Цей процес супроводжується глибинними інституційними трансформаціями.

У науковому дискурсі щодо впливу глобалізації на інститут соціальної держави представлені три відмінні сценарії-перспективи:

– негативна перспектива: глобалізація підриває стабільність інституту соціальної держави, перешкоджає еволюційному розвитку соціальної політики; наслідком чого є входження соціальної держави в глибоку кризу. Прихильники цього підходу стверджують, що інструментальна спроможність національної держави рішуче підірвана економічною глобалізацією; національні держави втрачають автономію щодо політики соціального забезпечення в умовах переважаючої глобальної економіки. Оскільки національні економіки в епоху глобалізації відкриті для міжнародних ринків, то уряди змушені пристосовуватися до імперативів глобальної конкуренції за допомогою жорсткої фіскальної політики, яка спонукає до скорочення витрат на соціальні програми. У ґрунтовних дослідженнях на цю тему розкритий наявний зв'язок між глобалізацією та скороченням соціальних держав: відкритість економік попри очевидні переваги зумовила звуження фінансування соціальної сфери;

– скептична перспектива: глобалізація має незначний (мінімальний) вплив на соціальну державу. На переконання прихильників цього підходу, не підтверджено, що на самостійність соціальної політики національних держав впливає саме посилення економічної глобалізації. Різноманітні внутрішні чинники, зокрема соціальні та політичні інститути, історична

спадщина тощо, все ж мінімізують, на думку прихильників цього підходу, негативний вплив економічної глобалізації на національну соціальну політику. Соціальна політика й надалі продовжує визначатися в межах національної політики, а не коригуватися провідними акторами глобалізації. Таким чином, скептична перспектива стверджує, що соціальні держави наразі доволі стійкі до впливу глобалізації, а тому не варто виключати ймовірність збереження та зміцнення інституту соціальної держави, попри глобалізацію;

– позитивна перспектива: глобалізація та соціальна держава сумісні та взаємно посилюють одна одну; глобалізація розширює соціальну державу. Прихильники цього підходу переконані: економічна відкритість значно збільшує соціальні витрати, в результаті чого соціальна держава не лише не занепадає, а й має перспективу зміцнення.

Загалом у науковому дискурсі домінує негативна перспектива: яскраво виражена криза соціальної держави є результатом впливу на неї глобалізації; результатом економічної глобалізації стали докорінні зміни розподілу доходів; традиційна держава добробуту нині не пропонує ефективних механізмів реагування на численні соціальні виклики в умовах економічної глобалізації; посилюється нерівність доходів. Отже, науковий дискурс, найперше, увиразнює критичне розуміння впливу глобалізації на інститут соціальної держави.

З початком глобалізації завершилася відносно стабільна фаза функціонування соціальної держави. Виробництва активно переносяться у місця з низькою оплатою праці, робочі місця автоматизуються роботизованою технікою, пенсійний вік підвищується тощо. Глобалізація неодмінно зумовлює глобальну конкуренцію, оскільки підприємці, власники великого капіталу залишають країни з високими ставками оподаткування на користь тих, де вони значно нижчі. Це призводить до зменшення наповнення державного бюджету та економії політиками найперше на соціальній сфері. За таким підходом, глобалізація руйнує соціальну державу. Відтак внаслідок глобалізації (а також міграції, технологічного прогресу тощо) політикам доводиться робити складний вибір щодо соціального забезпечення, політики на ринку праці тощо. Важливим питанням у найближчі роки буде, як соціальна політика зможе протистояти структурним змінам, які відбуваються, адже більшість держав уже стикнулися з проблемою неефективності класичної сітки соціальної безпеки.

Загалом глобалізація сприяла утвердженню підходу, що саме соціальні витрати гальмують перспективу подальшого економічного зростання, а відтак модель соціальної держави потребує перегляду. Утвердився неоліберальний підхід щодо необхідності зменшити соціальні витрати. Держави почали активну реструктуризацію, щоб відновити економічне зростання, і одночасно приймали норми, спрямовані на зменшення соціальних витрат. Водночас кейси багатьох країн засвідчують, що на практиці державні витрати на соціальну сферу зменшити не вдалося, вони навпаки зросли. Причиною цього є, найперше, зміни демографічної структури (старіння населення, зміни в структурі сім'ї тощо).

На нашу думку, сучасний етап розвитку соціальної державності відбувається під значним впливом вимог глобалізації, адже зменшується здатність національних держав самостійно формувати та реалізовувати власну соціальну політику. Водночас вплив глобалізації на інститут соціальної держави в різних країнах не є ні рівномірним, ні односпрямованим з огляду на відмінності в соціально-економічних системах різних країн.

Вплив глобалізації на соціальну держави, на нашу думку, узалежнений від моделі соціальної держави (ліберально-демократична, консервативна, соціал-демократична). Глобалізація негативно впливає найперше на соціал-демократичну модель, тоді як такий вплив менший щодо ліберально-демократичної та консервативної моделей. Глобалізація змушує саме найбільш щедрі соціальні держави (такими є ті, які реалізують соціал-демократичну модель) зменшити сферу їх застосування до помірного або «нормального» рівня.

Очевидно, що за умов економічної глобалізації, держави повинні відповідати вимогам глобалізації, враховувати позиції міжнародних організацій, транснаціональних корпорацій тощо. Водночас держави опинилися перед викликом забезпечення своїм громадянам певних стандартів добробуту, захисту їх від негативних аспектів глобалізації, від втрат, пов'язаних з адаптацією конкретної країни до світового ринку. Очевидно, що в умовах глобалізації важливим завданням сучасної держави стає забезпечення максимально сприятливих умов для самореалізації особистості, результатом чого стало б зменшення навантаження на інститут соціальної держави в частині забезпечення добробуту особи.

Наша робоча гіпотеза передбачає: 1) економічна глобалізація в її неоліберальній формі, попри її очевидні переваги, провокує

надмірну диференціацію доходів, міграційні потоки, сприяє технологічному безробіттю тощо; 2) інститут соціальної держави в межах нинішніх його моделей, не спроможний адекватно реагувати на проблеми, зумовлені глобалізацією. Водночас відзначимо: питання про те, як глобалізація впливає на соціальну державу, до кінця не є вивчений. Чи однозначно підриває соціальний захист той факт, що країни вступили в глобальну конкуренцію, яка змушує уряди до економії, шляхом зменшення соціального захисту? Можливо, глобалізація, навпаки, має потенціал розширити добробут, оскільки громадяни, які остерегаються наслідків глобалізації, тиснуть на уряди з вимогою створення надійніших соціальних буферів? Допоки ці та низка інших питань залишаються відкритими, в науковому дискурсі найчастіше саме глобалізацію розглядатимуть причиною деформації існуючих моделей соціальної політики та загрозою перспективі існування інституту соціальної держави.

*Карпінський Б.А., д.е.н., професор
Базар С.Т., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

МОТИВАЦІЙНІ ЗАСАДИ В СИСТЕМІ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СТРАТЕГІОЛОГІЧНИЙ БАЗИС УПРАВЛІНСЬКОЇ ДОКТРИНИ ОЦІНЮВАННЯ Й ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ НАЦІЇ

Сучасна управлінська практика вказує, що підвищення ефективності діяльності публічних організацій в українському суспільстві набуває все більшої актуальності. Із становленням і розвитком управлінських процесів в Україні прийшло усвідомлення, що людина, як об'єкт чи суб'єкт системи управлінських відносин, відіграє важливу роль. Людський фактор сприяє підвищенню продуктивності діяльності, що, у свою чергу, позначається на підвищенні рівня суспільного добробуту. Саме тому важливою складовою діяльності публічних організацій повинна стати мотивація як стратегіологічний базис управлінської доктрини формування державотворчого патріотизму нації (ДТПН), що дозволяє оптимально реалізувати людські можливості в інтересах суспільства [1-5].

Зокрема, мотивація в діяльності публічних організацій має на меті активізувати його персонал, стимулювати їх ефективно працювати над виконанням завдань. Дослідження положень оцінювання мотивації та їх впровадження має важливе значення, однак сучасна управлінська система в Україні повністю не використовує той потенціал, який це може дати подальшого розвитку. Означене стає передумовою уваги до зміцнення та вдосконалення мотиваційних елементів системи публічних організацій [1-2, 6-7].

Підкреслимо, що сучасне розуміння управлінського концепту мотивації в системі публічних організацій трактується як рушійна сила, що ґрунтується на задоволенні певних потреб, примушуючи управління діяти з максимальними зусиллями для досягнення особистих чи організаційних цілей. Якщо ж розглядати *мотивацію у публічному управлінні з врахуванням парадигми ДППН* – це є загальна функція державного управління, що потребує специфічного вміння, наполегливості і розуміння людської природи, та вимагає розвинутих здібностей управлінців спонукати виконавців до прикладання максимальних зусиль для досягнення результатів через застосування державницько-мотиваторних підходів.

Важливість мотивації в управлінській системі підкреслювалась рядом дослідників, зокрема, Н. Поліщук. У її авторських розробках виділено теоретичний та практичний аналіз результатів проблем оцінювальної діагностики факторів мотивації державних службовців. Властиво тут мотивація характеризується як процес дії мотивів та як механізм, що визначає виникнення, напрямок і способи здійснення конкретних форм діяльності, тобто сукупна система процесів, що відповідають за спонукання та діяльність [7, с. 250]. За допомогою тестової методики було проаналізовано 12 основних факторів мотивації державних службовців, а саме: 1) високий зарібок та матеріальне заохочення; 2) фізичні умови роботи; 3) структуризація; 4) соціальні контакти; 5) взаємовідносини; 6) визнання; 7) прагнення до досягнень; 8) влада і вплив; 9) різноманітність та зміни; 10) креативність; 11) самовдосконалення; 12) цікава та корисна робота. Окрім того, автором було виявлено що такі фактори, як цікава та корисна робота, досягнення, креативність та самовдосконалення не поступаються матеріальним заохоченням у публічному управлінні.

Водночас, Артеменко Л. вводить у науковий обіг поняття «мотиваційний механізм» публічного управління. Стверджується, що

мотиваційний механізм публічного управління – це сукупність способів досягнення позитивної соціально-значущої мети державного управління шляхом залучення потенціалу правового, матеріального, інформаційного, психологічного впливу на всю систему публічного управління загалом, на елемент цієї системи, у тому числі окремих осіб, які виконують певні функції в апараті державного управління або взаємодіють з ним (громадяни, юридичні особи) [1, с. 103]. Також зазначено, що мотиваційний механізм складається з окремих способів мотивації, а його ефективність залежить від своєчасного та адекватного застосування того чи іншого способу мотивації у сфері публічного управління.

Властиво аналіз застосування інтегрального оцінювального підходу у підрозділах Дрогобицької міської ради Львівської області дозволяє зробити висновок, що мотивація не може розглядатися лише в якості окремого стану чи процесу, а її слід розглядати крізь органічну єдність таких ознак, як стан, процес, властивість, а також досягнення особистих чи організаційних цілей, тобто якщо вони дієво забезпечуються через мотиваційні засади обрання оптимального шляху їх досягнення при мінімальних затратах (таблиця 1).

Таблиця 1

Підхід до виділення і реалізації мотиваційних засад з врахуванням парадигми ДТПН

МОТИВАЦІЙНІ ЗАСАДИ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК:		
Система	Процес	Результат
взаємопов'язаних внутрішніх та зовнішніх мотиваторів, яка забезпечує ефективну діяльність державних установ та організацій, органів місцевого самоврядування в інтересах соціально-економічного розвитку території через активізацію ДТПН	запровадження, реалізації, оцінки видів та способів мотивації у системі публічного управління та місцевого самоврядування з врахуванням активізаційних чинників якісної та кількісної складових ДТПН	(якісний, позитивний), тобто успішний, ефективний та мотивований колектив державної установи та органу місцевого самоврядування, який вповні використовує фундаментальні засади ДТПН в інтересах дієвого соціально-економічного розвитку території

Джерело: власна розробка.

Відповідно, на нашу думку, мотивація працівників органів публічного управління та місцевого самоврядування з врахуванням парадигми ДТПН – це сукупність внутрішніх та зовнішніх мотиваторів, які реалізуються через систему позитивного чи негативного впливу на

мотиваційне поле цих управлінців з метою досягнення ними соціально значимих результатів діяльності та слугують базисом ефективних державотворчих зрушень.

Аналіз теоретико-практичних аспектів мотивації як стратегіологічного базиса управлінської доктрини оцінювання й формування ДТІН у системі публічного управління та місцевого самоврядування доводить їхню перспективність, а значить потребує розширення спектру їхнього використання в інтересах соціально-економічного розвитку території, а значить й конкретних адміністративно-територіальних одиниць й громад при децентралізації владних повноважень.

Список використаної літератури:

1. Артеменко Л. В. Мотиваційний механізм у державному управлінні: поняття та структура. Збірник наукових праць НАДУ. Дніпропетровськ : ДРІДУ, 2004. № 1. С. 98–109.
2. Артım І. І. Факторно-критеріальний підхід до оцінки ефективності державного управління. Ефективність державного управління: збірник наукових праць. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2003. № 3. С. 21–26.
3. Карпінський Б. А. Державотворчий патріотизм нації: податкова домінанта. Монографія. Львів : Колір ПРО, 2016. 534 с. (Серія «Держава і стратегіологія»).
4. Карпінський Б. А. Негативна синергічність: прояв у фінансовій продуктивності території. Монографія. Львів : Колір ПРО, 2017. 116 с. (Серія „Держава і стратегіологія”).
5. Карпінський Б. А., Гасюк Р. В., Карпінська О. Б. Ділове адміністрування : навчальний посібник / За ред. професора Б. А. Карпінського. Львів : ГАЛИЧ-ПРЕС, 2018. 412 с. (Серія «Держава і управління»).
6. Нечосіна О. Застосування різних типів мотивації в популістському управлінському впливі. Актуальні проблеми державного управління: збірник наукових праць. Одеса : ОРІДУ УАДУ, 2002. № 90. С. 159–167.
7. Поліщук Н. Актуальні питання щодо діагностики факторів мотивації державних службовців. Актуальні проблеми державного управління: збірник наукових праць. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2006. Вип. 3 (27). С. 248–253.

«НОВИЙ КУРС» ТА ПОЛІТИЧНІСТЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Необхідність у реформуванні адміністративної системи значною мірою пов'язана з вимогами розвитку сучасної системи регіонального управління та місцевого самоврядування. З огляду на особливий соціально-політичний статус інституту місцевого самоврядування пошук оптимальних шляхів і форм здійснення суспільних реформ неможливий без вирішення однієї з актуальних проблем – реформування місцевої влади. Актуалізується питання зміни чинної моделі територіальної організації влади в Україні, приведення її у відповідність з європейськими засадами і світовими стандартами шляхом перерозподілу владних повноважень на користь місцевого самоврядування, в руслі здійснення системних реформ, спрямованих на послідовне впровадження в суспільно-політичну практику демократичних принципів формування ефективної влади.

У визначенні шляхів розвитку місцевого самоврядування зарубіжних країн вирішальне значення мав період кінця XIX – початку XX ст., звідки сягають витoki руху за відокремлення у місцевому самоврядуванні адміністрування від політики, структурних реформ муніципального управління у США, Канаді й Великобританії.

У США муніципальна реформа “прогресивної ери” насамперед торкнулася ліквідації “міських політичних механізмів”, відбувався пошук нових форм муніципальних структур, в яких принцип належного менеджменту і розпорядливості в умовах швидкого зростання міст мав превалювати над умонастроєм збагачення політичних діячів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Міські реформатори виступали за зміни в структурі місцевого самоврядування як засіб усунення корупційних явищ і поліпшення ефективності, акцентуючи увагу на технічній кваліфікації управлінців, а не на представництві населення. Термін “політика” отримав підтекст корупції, фаворитизму в призначенні на посади. Розкриття непоодиноких фактів зловживань і правопорушень щодо сприяння організованих злочинності, поборів, розкрадання бюджетних коштів, непрозорість тендерних процедур негативно вплинули на загальну оцінку громадськістю діяльності муніципального управління [3, с. 56-59].

Первинна мета муніципальних реформ полягала в усуненні корупційних явищ, іншим важливим завданням було поліпшення ефективності надання громадських послуг. Основний метод вирішення цього завдання вбачали у вилученні повноважень у місцевих рад. Цього передбачалося досягти шляхом зменшення кількісного складу і впливу депутатів-політиків від місцевих виборчих округів; формуванням невеликого за чисельністю членів виконавчого органу з великими повноваженнями, збільшенням повноважень міської адміністрації через системи комісіонерів чи сіті-менеджерів, створенням окремих органів спеціального призначення, що мали перебрати на себе виконання важливих адміністративних функцій.

Відокремлення муніципального управління й адміністрування місцевих справ від політики розцінювалося як очевидне вирішення проблем, адже більшість місцевих питань є за характером радше адміністративними, ніж політичними [1, с. 21]. Ідеї реформізму, бізнес-управління, професіоналізації місцевого самоврядування заради сприяння дієвості й економності швидко знайшли підтримку в посадових осіб місцевого самоврядування.

В ході проведення структурних муніципальних реформ виборчому праву надавалося менш важливе значення, ніж забезпеченню ефективної організації муніципального управління, дійовому надання послуг. Таким чином, визначилася тенденція зрощення бізнесу й органів місцевого самоврядування, їх перетворення в аполітичні корпоративні органи управління, професіоналізації місцевого самоврядування, чіткого розподілу законотворчих і виконавчих функцій.

Найпомітніший довготривалий результат цього підходу – запровадження в муніципалітетах системи “рада – сіті-менеджер”. Схеми муніципального реформування на меті мали два основних завдання: по-перше, наділити мерів більшими владними важелями; по друге, розділити законодавчі і виконавчі повноваження органів місцевого самоврядування.

Кінцевим результатом реформ був більш складний за механізмом управління, менш підзвітний муніципальний орган влади, радше відданий ідеям економності, ефективності та результативності, аніж підзвітності і підконтрольності виборцям. Однак успішність нових муніципальних організацій виявилася сумнівною, структурно-організаційні перетворення не усунули проблемних питань розтрат й корупційних діянь, недостатнього рівня надання послуг, ситуацій конфлікту інтересів, затягування рішень [3, с. 72-73].

Спадщина “єри муніципальної реформи” відчутна в тривалому існуванні здобутків структурних реформ початку ХХ ст. і запереченні доречності політики на місцевому рівні. Однак з поступальним рухом демократії ці неполітичні традиції все більше не відповідали новим умовам, і вже в 20-і рр. ХХ ст. партійна система почала впроваджуватися на муніципальних виборах.

Залучення зарубіжного досвіду, ретроспективний погляд на проблему дозволяє визначити альтернативні варіанти і виконати прогнозу оцінку розвитку місцевого самоврядування в Україні. Адже, як показує практика, зі всіх проблем, які стоять на заваді ефективній роботі органів місцевого самоврядування, з найгостріших – професійна невідповідність і заполітизованість депутатів місцевих рад, обраних за пропорційною виборчою системою. У зв’язку з вище зазначеним на порядку денному – питання кадрової політики в сфері підготовки фахівців для роботи в органах місцевого самоврядування, оптимізація структури місцевого самоврядування, зокрема, кількісного складу місцевих рад, розроблення і впровадження механізмів попередження і мінімізації негативних наслідків впливу партійної політики на місцевому рівні, підвищення ефективності надання управлінських послуг, перегляд і вдосконалення законодавства про місцеві вибори, впровадження системи «рада – сіті-менеджер».

Своєрідним орієнтиром у цьому напрямі може слугувати досвід Канади, яка була змушена реагувати на виклики нового III тисячоліття як на загальнонаціональному, так і на регіональному й місцевому рівні [4].

Відповідь – у політиці “Нового курсу”, що надала б громадам нові можливості розвитку єдиної країни й досягнення загальнонаціональних цілей на місцевому рівні [2]. Скоординована загальнонаціональна стратегія у сфері міст і населених пунктів стає особливо необхідною з точки зору сприяння поліпшенню якості життя, закладення основи сталого розвитку громад, забезпечення їх джерелами фінансових надходжень.

Зважаючи на недавнє оновлення влади, процеси децентралізації, йдеться радше не про “перевинайдення” управління, а про необхідність формування демократичної муніципальної політики, що відповідала б новим суспільно-політичним, соціальним і економічним умовам – політику “нового курсу” місцевого самоврядування.

Пріоритетними у дослідницькій роботі мають стати розроблення ефективної моделі місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою України з урахуванням кращого вітчизняного і зарубіжного досвіду, перспектив євроатлантичної інтеграції.

Список використаної літератури:

1. Masson J.K. Alberta's Local Governments and their Politics. Edmonton: Pica Pica Press, 1985. 397 p.
2. Speech by the Honourable Paul Martin, Minister of Finances for Canada, to members of the Federation of 3. Canadian Municipalities, 2002. URL: <http://www.fin.gc.ca/news02/02-046e.html>.
3. Weaver J.C. Shaping the Canadian City: Essays on Urban Politics and Policy, 1890-1920. Toronto: Institute of Public Administration, 1977. 79 p.
4. Козюра І.В. Місцеве самоврядування: канадський досвід для України: монографія. Полтава: АСМІ, 2015. 368 с.

*Михайловська О.В., к.е.н., доцент
Сергієнко О.В., аспірант
Чернігівський національний технологічний університет,
м. Чернігів*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Як відомо, у демократично розвинених країнах визначальним фактором розвитку громадянського суспільства є налагоджений інститут публічних послуг. На сьогодні очевидно, що потреба у знаннях з децентралізації влади, протидії корупції, управління територіями та різних аспектів місцевого самоврядування є надзвичайно актуальною.

Основою доктрини адміністративних послуг є концепція служіння держави (влади) людині (суспільству).

Починаючи з кінця 80-х років минулого століття багато розвинутих країн світу, зокрема, Велика Британія, США, Канада, Нідерланди, Швеція, Фінляндія та інші запровадили систему оцінювання роботи органів влади, що ґрунтується на очікуваннях та уподобаннях споживачів. Зазначене й стало початком упровадження доктрини “служіння” (“надання послуг”). Серед критеріїв оцінки якості публічних (у т.ч. адміністративних) послуг, наприклад у Канаді, називалися: своєчасність, професійність, компетентність службовців, доброзичливість, комфорт, справедливість, результат. У той же час, слід розмежувати поняття «Державні послуги», «Муніципальні послуги», «Адміністративні послуги» та «Неадміністративні послуги» (Рисунок 1).

Разом з тим, відсутність стандартів надання публічних послуг , фінансова обмеженість органів влади – основні причини, з яких публічні послуги в Україні надаються на низькому рівні. У той же час, у багатьох країнах Заходу проблемне питання підвищення якості публічних послуг, тісно пов’язане з оновленням і вдосконаленням роботи урядів цих країн.

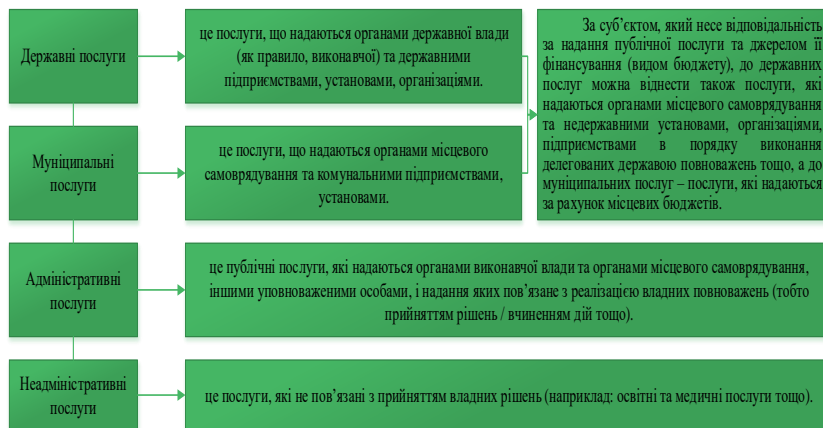

Рис. 1. Визначення понять «Державні послуги», «Муніципальні послуги», «Адміністративні послуги» та «Неадміністративні послуги»
Джерело: побудовано автором на основі [1]

У статті «Деякі аспекти практики надання якісних публічних послуг органами влади у США, Великій Британії, Канаді, Польщі, Японії, Швеції, Франції» автором детально описані основні цікаві практики у зазначеній сфері. На рисунку 2 наведено їх коротку характеристику.

В Україні діють Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП). Назва «центр надання адміністративних послуг» зафіксована і в Законі України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 року. Концепція ЦНАП передбачає створення для споживачів єдиної прийнятної щодо більшості адміністративних послуг, тобто “об’єднання” максимально великої кількості органів (підрозділів) публічної адміністрації, що раніше окремо (самостійно) контактували із громадянами та суб’єктами підприємницької діяльності.

Йдеться про “механічне” зведення до однієї будівлі (приміщення) сукупності існуючих адміністративних послуг, тобто створення

“приймальні” (фронт-офісу). До ухвалення Закону «Про адміністративні послуги» це завдання на практиці вирішувалося через включення / направлення до роботи в ЦНАП представника кожного адміністративного органу / підрозділу.

США	Профільна організація «Національне товариство сприяння оновленню уряду» взаємодіє з федеральними органами влади і ставить однією з головних цілей діяльності органів влади підвищення якості адміністративних послуг.
Канада	Урядові органи, які запроваджують альтернативні системи надання послуг, намагаються обрати найкращі методи виконання програм, адміністративних дій, послуг та функцій, які дозволяли б досягати цілей, що стоять перед урядом, але при цьому робили б надання послуг більш задовільним для клієнтів, раціональним та менш дорогим.
Велика Британія	«Хартія громадян» встановила головні принципи функціонування державних установ і організацій, що надають послуги громадянам, а також зобов'язання урядових органів у сфері організації, розподілу й надання адміністративних послуг. Важливим методом підвищення ефективності системи адміністративного управління у Великій Британії є Біла книга «Модернізація уряду», яка є довгостроковою програмою реформування системи державного управління
Польща	Програма «Приязна адміністрація» відіграє значну роль у побудові позитивного іміджу польської цивільної служби та слугує рамкою для нижчі ініціатив. Ідеологія програми виходить із розгляду органів влади як надавачів послуг громадянам та установам.
Японія	Надання якісних публічних послуг забезпечується впровадженням систем управління якістю в різних установах та підприємствах.
Швеція	Закон про місцеве самоврядування дозволяє органам місцевого самоврядування - муніципалітетам та ландстінгам – самостійно формувати власну організаційну структуру. Органи місцевого самоврядування самі визначають, які комітети їм створити й за які питання відповідатиме той чи інший комітет.
Франція	Підвищення якості послуг здійснювалося шляхом регулярного оцінювання існуючої практики їх надання та самої системи управління. У Франції створена Хартія «Маріанна», яка конкретно займається підвищенням якості прийому громадян.
Німеччина	Принцип «одного вікна-одного контакту» набув розвитку та досвід функціонування «універсамів» у Вільносі. При обслуговуванні громадян є створення ефективної системи управління самими процесами надання адміністративних послуг, а саме запобігання корупційним ризиків, надання гарантій громадянину, щодо відсутності контакту посадової особи, яка розглядає звернення та приймає рішення з іншими відвідувачами.
Литва	Грунтуються на широкому спектрі послуг , дружливості працівників, широкій інформаційній можливості, розширеному режимі роботи, короткому часі очікування, прозорості процедури, послуги з «єдиного вікна»

Рис. 2. Деякі світові практики надання публічних послуг

Джерело: побудовано автором на основі [2, 3]

Отже, існують деякі відмінності у створенні універсамів послуг у зарубіжних країнах. Одні з них намагаються в таких офісах надавати максимальну кількість послуг (усі послуги). В інших акцент робиться лише на “швидких” і часто затребуваних послугах, короткому часі очікування. Зокрема “офіси для громадян” ФРН надають найбільш затребувані з боку громадян послуги (реєстрація місця проживання, реєстрація транспортних засобів, видача посвідчень особи та паспортів тощо). Такі справи не потребують тривалого опрацювання та не є складними. “Адміністративні

центри” у Польщі налічують десятки різноманітних послуг, згрупованих за галузевим критерієм. Зокрема, наприклад, у Кракові в Адміністративному Центрі надаються всі послуги, починаючи від паспортів і реєстрації транспортних засобів, і закінчуючи соціальною допомогою. Максимальний набір послуг і в аналогічних установах міста Гаага (Нідерланди) [1].

Отже, поняття публічних послуг є досить складним і багатоаспектним. Хоча й існують певні розробки в сфері оцінки якості надання публічних послуг, слід відзначити про те, що на практиці її реалізувати складно. Формування стандартів відповідального і ефективного обслуговування населення органами державної і місцевої влади є надскладним і надважливим завданням для України. Вивчення зарубіжного досвіду забезпечення якості адміністративних послуг дозволяє виокремити наступні актуальні питання: необхідність глибоко переосмислення державними службовцями і працівниками органів самоврядування своїх функцій з подальшим формуванням перспективного кадрового складу компетентних управлінських працівників.

Список використаної літератури:

1. Тимошук В. Адміністративні послуги: Посібник / [В. Тимошук]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 104 с.
2. Жерліцин Д. К. Деякі аспекти практики надання якісних публічних послуг органами влади у США, Великій Британії, Канаді, Польщі, Японії, Швеції, Франції / Д. К. Жерліцин. // Державне будівництво. - 2010. - № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2010_2_35.
3. Даньшина Ю.В. Зарубіжний досвід оцінювання якості надання адміністративних послуг. Теорія та практика державного управління. Випуск 4 (35).
4. Лис А. Б. Світовий досвід надання послуг населенню державними і самоврядними органами влади / А. Б. Лис // Аспекти публічного управління. - 2015. - № 9. - С. 43-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2015_9_8.

УПРАВЛІНСЬКИЙ ЕТАЛОН У ПРАКТИЦІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ

Для характеристики міжнародного порядку, що склався по Другій світовій війні, наукове співтовариство використовує термін «укомплектованого лібералізму», який відображає організацію політичних відносин за принципом «міжурядового управління». Цей різновид управлінської моделі переслідував, перш за все, переваги від економічної співпраці через реалізацію стратегії вільного ринку, відкриття кордонів для торгівлі. В той самий час політичні системи залишалися недоторканими, зводилися міцні бар'єри проти будь-якого проникнення ззовні, які піддавалися хіба-що перед натиском країн-гегемонів. Похідним явищем від «укомплектованого лібералізму» була «виконавча багатополярність» – модель ухвалення політичних рішень в форматі міжурядових слухань: урядові представники національних суб'єктів виробляли спільний політичний курс, менш-більш ставлячи до відома парламенти своїх країн та символічно інформуючи про перемовини громадську думку.

З суто формальної перспективи, ця система відповідала критеріям багатосторонньої взаємодії, підтримувала узагальнене прийняття рішень, створювала вигляд неділимості. Проте вдивившись прискіпливіше, ставало помітно, що ухвалення рішень є предметом закулісних національних торгів, а домовленості аж ніяк не слугують інтересам національних чи транснаціональних соціетальних суб'єктів. Традиційні міжнародні інститути слугували інструментом міждержавної взаємодії, спрямованим переважно на обмін взаємовигідними послугами, координацію дій щодо вирішення спільних проблем. Утворювалися вони довкола держави, на неї скеровували свої дії, мету існування розпізнавали як регулювання державної поведінки і залагодження конфліктних okazій. Та в епоху глобалізації ситуація кардинально змінюється: актуальну дійсність позначає денационалізація, дедалі більша транспарентність національних кордонів – віднині їх вільно перетинає потік соціетальних трансакцій. Невпинно зростає інституціональна динаміка, збільшується кількість недержавних суб'єктів, інтенсифікуються міжнародні зв'язки, що виливається в укладання численних різносторонніх угод і сприяє заснуванню політичного порядку нового типу. Нова система політичного управління різуче контрастує з типовим інституціональним

устаткуванням «укомплектованого лібералізму», за якого держава зберігала всі важелі контролю щодо наслідків співпраці. Новітні міжнародні інститути характеризуються іншими рисами, зокрема відособленням від держави. Їхня нормотворча діяльність звернена, насамперед, до розгалуженої мережі соцієтальних суб'єктів, в той час як держава виступає лише в особі посередника між цими двома сторонами. Однак, їхня діяльність не завжди благодворна. Чисельність цих інститутів прямо пропорційна до кількості соцієтальних груп, які цілком закономірно переслідують різні цілі, відповідно інститути, представляючи ту чи іншу групу, будуть змушені протидіяти одне одному. Діючи, наприклад, в інтересах світової громадськості, вони намагатимуться переконати споживачів та фінансово-промислових гігантів змінити свою поведінку, щоб уникнути масштабних гуманітарних лих. В разі ж заангажованості цими суб'єктами, можуть навпаки спричинитися до зростання ризиків настання катастроф.

Задля впорядкування світових процесів М. Цюрн, зокрема, пропонує налагодити витонченішу крос-кордонну логістику, вдосконалити інституціонально-комунікативну інфраструктуру. Висока густина нинішніх міжнародних інститутів, констатує він, спричиняє низку правових колізій, часто провокуючи політичне тертя між національними та інтернаціональними регулятивними нормами, в зв'язку з чим актуалізується потреба в установленні наднаціональних арбітражних органів [2, с. 101]. Дослідник наголошує на необхідності заснування незалежної інформаційної платформи, аби утвердити концепт публічності в умовах повсякденного функціонування системи. Її ресурсами могли б проводити відкриті дебати, обговорювати корисні ініціативи, звітувати щодо здійснення моніторингів, обмінюватися судженнями про результати взаємодії агентів різного рівня у тому чи іншому напрямку. Втім, жодна з цих пропозицій, на нашу думку, не гарантуватиме впевненого проступання глобальної демократії. До усіх інституціональних впроваджень прогнозовано долучаться подвійні агенти, котрі, вдаючись до провокацій та маніпуляцій, зведуть нанівець коефіцієнт корисності їхньої дії. Протидіяти цьому можна завдяки проведенню просвітницьких кампаній, відкриття доступу до усієї повноти системного знання. Міжнародні і наднаціональні структури повинні домагатися поступливості зловтішних суб'єктів, інвестувати у соцієтальний капітал, наповнювати якісним медіа-продуктом глобальний публічний дискурс. Нині вже оформилась сукупність міжнародних організацій, яким під силу це зробити. Вони значно маневреніші і мобільніші за своїх конвенційних попередників, їхнє поступове опанування глобальним простором, легке входження у сферу національних держав сповіщає про

завершення ери носіїв делегованих повноважень. Від зацікавленості нових організацій прислужитися справі спільного блага залежить майбутнє глобальної демократії. Звичайно, вони не залежать від волі транснаціонального суспільства, не підпадають в принципі під вирішальний контроль будь-якого суспільства. Втім, мають значний потенціал і спроможні спрямувати його у благотворне русло.

Бажання підпорядкувати чинних міжнародних агентів демократичним спільнотам спонукає нас до переосмислення ключових конститутивних елементів демократичної політичної системи. Т. Макдональд визначає їх так: природа публічної влади, характер демократичних спільнот, механізми соціального вибору і політичного контролю [1, с. 113]. Оновлене концептуальне оформлення поняття «публічної влади» викристалізовується у принциповому переконанні, що будь-яка влада, котра вносить свою волю у буття людей, використовуючи засоби примусу та обмеження індивідуальної автономності, потребує легітимації відповідно до демократичних процедур.

Глобальну демократичну спільноту, відповідно до сформульованого Т. Макдональдом концепту «зацікавлених сторін», формують усі індивіди, котрі підпорядковані публічній владі, зосередженій у руках безпосередніх суб'єктів політики, незалежно від місця їхнього проживання, особистих характеристик – сконцентрованості чи розпорошеності, одноманітності чи різнорідності. Більш того вона не потребує замкненості, приналежності кожного до єдиного політичного центру, як цього вимагає національний суверенітет. Одна частина може бути більш зацікавленою/залученою, ніж інші. Принцип політичної рівності поволі набуває дедалі абстрактнішого звучання, оскільки поступається місцем принципу пропорційності – відповідності голосу індивіда ступеню його відповідальності, глибині інтенцій, нагальності інтересу, який він відстоює [1, с. 114].

Залишається сконструювати і запустити у дію демократичний механізм соціального вибору і політичного контролю, який поставить вирішальну крапку у втіленні моделі «зацікавлених сторін». Традиційно головну інструментальну функцію у такому механізмі виконували вибори, запрограмовані за схемою «один індивід – один голос». Та у плюралістичній глобальній системі суб'єкти, індивідуальні чи колективні, як було зазначено, характеризуються різною зацікавленістю / піддаються нерівномірним ризикам, тож виборчі інститути не відобразатимуть рівнозначної легітимності. Відтак потрібно шукати альтернативні шляхи, наприклад у царині деліберації. Деліберативна операційна система надасть

гнучкості і відкритості процесу уповноваження, делегування влади, полегшить процедури підзвітності і підконтрольності, дозволить представникам громади реалізувати різноманітні ініціативи у збільшенні впливу та підвищенні його ефективності стосовно діяльності органів влади.

Список використаної літератури:

1. Macdonald T. Global Stakeholder Democracy / Terry Macdonald // Global Democracy: A Symposium on a New Political Hope. – New Political Science, Volume 32, Number 1, 2010. – P. 110-116
2. Zürn M. Why Cosmopolitan Principles Belong on the International Agenda / Michael Zürn// Global Democracy: A Symposium on a New Political Hope. – New Political Science, Volume 32, Number 1, 2010. – P. 97-103

***Нестерак Януш, д.е.н., професор
Економічний університет, м. Краків***

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА В ПОЛЬЩІ: ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ

Польща починаючи з 1990-р проводить реформи у системі управління державою, дана реформа має в два етапи: політичний та адміністративний. В зв'язку з цим виникла потреба в реформуванні державної служби, а отже в країні був прийнятий Закон „Про державну службу”, що дало позитивні результати органах публічної влади Польщі а саме: запровадження у процес прийняття управлінських рішень механізмів суспільного діалогу; створення гарантій належної поведінки чиновників розроблення технічного завдання та управління проектами, спрямованих на модернізацію та удосконалення діяльності апарату органів державної влади; ведення реєстру державних та адміністративних послуг; збільшення прозорості та відкритості у діяльності органів влади різних рівнів; перехід від кількісних до якісних критеріїв оцінки діяльності органів виконавчої влади.

Отже, до нового закону про державну службу Польщі було внесено багато змін та доповнень. Новий закон конкретизував основні засади діяльності та удосконалив функціонування державної служби Польщі.

Конституцією Республіки Польща гарантується незалежність державної служби (ст. 153), в якій зазначено, що для забезпечення професійного, надійного, позапартійного і політично нейтрального виконання зобов'язань держави в органах публічного управління повинен діяти корпус державної служби. Конституція Польщі також визначає право вступу на державну службу, яке мають всі громадяни та вказує, що

прем'єр-міністр відповідає за працівників, які працюють в урядовій адміністрації. У той же час, Закон «Про цивільну службу»(ст. 78) передбачає, що державному службовцю при виконанні його посадових обов'язків забороняється публічно проявляти свої політичні погляди, формувати політичні партії та брати участь у їх діяльності. Запобігання політичному втручанню в процес відбору та просування державних службовців регулюється Законом «Про цивільну службу», яким гарантується відкритий та конкурентний відбір на посади державної служби після появи вакансії, а не зміни політичного режиму в державі. Зовнішнє втручання в державний сектор все ж таки є досить високим, яке проявляється в тому, що: по-перше, часто виникає ситуація, коли вакансії є, проте йде затримка у поданні оголошення про проведення конкурсу на заміщення вакантної посади; по-друге, трапляються випадки, коли генеральні директори не призначають осіб, які пройшли конкурсний відбір, а громадян, які заручились політичною підтримкою.

Законом «Про цивільну службу» регулюється процедура відбору кадрів на державну службу, що носить відкритий характер, а також Закон «Про цивільну службу» допускає працевлаштування іноземців на посади, де виконувана робота не полягає в безпосередній або опосередкованій участі у здійсненні публічної влади та виконанні функцій, що мають на меті охорону головних інтересів держави. Залучення випускників крайової школи публічної адміністрації (Krajowa Szkoła Administracji Publicznej – KSAP) до виконання посадових обов'язків на різних посадах в органах державної влади. Випускники школи автоматично приймаються на державну службу. Вони можуть вільно обирати посаду з числа тих, що передбачаються Прем'єр-міністром для випускників. Програма підготовки є міждисциплінарною. Програмою пропонується повна необхідна підготовка для тих, хто планує зайняти керівну, експертну або управлінську посаду в польській державній службі на центральному й регіональному рівнях.

Важливим питанням у функціонуванні державної служби відіграє рівень її відкритості та прозорості. Забезпечення принципів прозорості та відкритості функціонування державних органів влади в Польщі базується на положеннях Закону «Про доступ до публічної інформації». Цей Закон детально врегулює механізми обміну публічною інформацією. Відповідно до ст. 7 цього нормативно-правового акту, передбачено надання відповідних документів «на вимогу». Крім того, ст. 7 вводить загальне правило про те, що доступ до публічної інформації є безкоштовним. Виняток із цього принципу наведено в ст. 15 згаданого акту звідки

впливає, що плата може стягуватися лише тоді, коли в результаті надання інформація «на вимогу», суб'єкт повинен понести додаткові витрати, пов'язані зі способом розкриття інформації. Водночас, до Закону внесено поправку, яка обмежує доступ до окремої публічної інформації через її важливий економічний аспект. Відповідно до нових правил, обмежується доступ до інформації, яка відноситься до конфіденційної. Конституція Польщі гарантує право громадян на інформацію про діяльність державних органів влади (ст. 61). У Польщі доступ до публічної інформації є забезпечений через мережу Internet та розміщення в доступному місці, терміналів інформаційного забезпечення. У Польщі до розпорядників інформації відносяться усі органи державної і місцевої влади, а також ті установи, які використовують кошти з бюджетів. Закон поширюється на політичні партії і профспілки. Відмова у наданні інформації в Польщі може бути обумовлена тільки її конфіденційністю. Польща запровадила сучасні рішення у законодавстві щодо регулювання відкритості у діяльності органів державної влади. Ще одним із позитивних моментів у функціонуванні державної служби Польщі є запровадження програми «Приязна адміністрація», завдяки якій здійснено низку заходів: створено інформаційні кіоски з поширення електронної оперативної інформації про послуги адміністрації та вакантні місця в них; створено інформаційний центр цивільної служби, що зробив більш доступною інформацію про діяльність адміністрацій, послуги й компетенцію органів державної влади та їх працівників, можливості розвитку цивільної служби; упроваджено в академічному середовищі інформацію про напрями розвитку та проблеми органів державної влади, організацію презентацій і конференцій тощо; розповсюджено практичний довідник, що містить інформацію та пропозиції щодо проблемних питань діяльності адміністрації, набору, навчання кадрів, розвитку комунікацій.

Одним із пріоритетних напрямків роботи органів влади Польщі стало інформування громадян про наміри адміністрації з питань удосконалення надання послуг, проведення конкурсів та інших заходів, спрямованих на покращення роботи. У межах програми «Приязна адміністрація» оцінюються дії адміністрації, які спрямовані на вдосконалення послуг, що ними надаються. Таким чином, проекти, що реалізуються польською владою, ініціюють зміни в адміністраціях, особливо щодо поширення досвіду відкритості дій та надають громадянам інформацію про найважливіші процедури адміністративних органів, спрямованість послуг, документи, оплату. Таким чином, вкотре

підкреслимо, що основне призначення державної служби в Польщі це задоволення потреб та забезпечення сталого розвитку всіх сфер життя суспільства та держави загалом.

Отже, результатом проведення децентралізації стало чітке розмежування функцій та повноважень між державною та місцевою владою. Адміністративно-територіальна реформа дала можливість відокремити владу та бізнес, що гарантувало кожному громадянину Польщі право вільно і на вигідних умовах здійснювати підприємницьку діяльність. При здійсненні цих реформ основними цілями уряду Польщі стали: розробка стратегічних напрямів розвитку держави; зовнішня політика; національна безпека.. Перед територіальними громадами були поставлені завдання управління власними справами, зокрема: економічний розвиток регіонів, розпорядження бюджетними коштами та майном територіальної громади, ведення самостійного фінансового господарства.

Проведені реформи в Польщі відповідали одному з основних європейських принципів - децентралізації центральної влади шляхом зміцнення влади на рівні місцевого самоврядування сприяли розвитку малого, середнього та великого бізнесу що дало можливість залучити інвестиції на рівні гміни, повіту. Іншим важливим здобутком реформи є зменшення кількості воєводств та запровадження регіонального рівня самоврядування.

*Перетятко Л.А., к.е.н., доцент
Екологічний коледж Львівського національного
аграрного університету, м. Львів*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ЄС

Успіх реформування суспільства в Україні заснований на швидкому та своєчасному оновленні державного управління інноваційним шляхом. Його пріоритети визначені планами заходів, щодо виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», а також Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування та стратегічною ініціативою новітньої інноваційної політики Європейського Союзу, щодо стимулювання та поширення соціальних нововведень у системі державного управління.

На сьогодні інновації в управлінській діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування є ключовим фактором прискорення темпів соціально-економічного розвитку держав та їх територій.

Інновації та пов'язані з ними інноваційні процеси стосуються усіх видів та напрямів суспільної діяльності та охоплюють всі стадії їх становлення й розвитку, що дозволяє стверджувати про особливий вид суспільної діяльності – інноваційний. А мета управління полягає в тому, щоб ініціювати, генерувати, контролювати нові ідеї, управляти ними в масштабах держави і будь-якої організації та сприяти реалізації отриманих результатів у суспільному житті.

Для управління інноваційною системою на регіональному рівні не можливо створити ідеальної моделі. Для різних регіонів вдалими рішенням є поєднання різноманітних політик, які залежать від внутрішніх характеристик регіону, його можливостей, структури управління і діяльності регіональних органів влади. Крім того, регіональні органи влади зможуть впроваджувати ефективну науково-технологічну та інноваційну діяльність, якщо з одного боку, вони матимуть автономність у визначенні ширшого кола сфер, прямо пов'язаних з інноваціями, а з іншого боку, що є більш важливим, якщо існуватиме успішна координація з іншими регіонами, з політикою та пріоритетами центральних органів влади.

Майже в усіх країнах ЄС управління дослідженнями та інноваційною політикою базується на взаємодії суб'єктів регіональної та національної політики (багаторівневе управління). Не беручи до уваги такий складний розподіл праці, можна виділити деякі характерні риси. До регіональної компетенції в більшості випадків належить формування нижніх та середніх рівнів освіти, створення бізнес інкубаторів, інноваційних центрів, центрів трансферу технологій, і з недавнього часу – кластерна політика (політика створення кластерів). На національному рівні зазвичай вирішуються питання пов'язані з діяльністю університетів, спеціалізованих науково-дослідних організацій, фінансування досліджень, розробок та інновацій, а також визначення національних цілей і пріоритетів. Децентралізація має на увазі інституційні зміни у принаймні двох напрямках: з одного боку, це передача повноважень від національного на регіональний та/або місцевий рівень, а з іншого боку – делегування певних завдань посередницьким організаціям, які, як правило, є суспільними.

Крім цього, розподіл компетенції та відповідальності між цими рівнями можна пояснити різними ступенями політичної автономії

регіонів Європи у питаннях проектування, фінансування, адміністрування та реалізації політики, що зумовлено різними конституційними укладами країн.

Досвід ЄС у сфері децентралізації науково-технічної та інноваційної політики у 10 східноєвропейських країнах (включаючи Болгарію та Румунію) підтверджує той факт, що процес переходу від регіональної політики, що планується центром за принципом «згори-вниз», до більш децентралізованої моделі є дуже повільним та перебуває далеко від завершення.

Зокрема, для великих країн існує компромісне рішення між відносними перевагами багаторегіональних програм (що досягають критичної маси фінансування або навичок і уникають дублювання) та регіональних програм (що дозволяють розробляти спеціально адаптовані рішення для вирішення специфічних регіональних питань). Проте, не існує оптимально універсальної відповіді, щодо того, яким чином країни можуть найкраще балансувати між цими двома потребами. Однак варто відзначити, що різноманітність інноваційних потенціалів кожного регіону та країни вимагають різних підходів, щодо визначення пріоритетів та встановлення цілей.

Більше того, дискусії, щодо оптимального інституційного врегулювання далекі від завершення. З одного боку, прихильники децентралізації стверджують, що регіональні уряди здатні краще орієнтуватися у місцевих потребах, забезпечувати належне фінансування програм, підвищувати якість оцінки та ефективність виконання таких програм. На противагу цьому, існують аргументи на користь централізації, які полягають у її здатності забезпечувати макроекономічну стабілізацію, зокрема у періоди кризи, а також забезпечувати досягнення ефекту масштабу та поширення позитивної взаємодії всередині регіонів.

Таким чином, можна зробити висновок, що процес децентралізації має на увазі з одного боку всезростаючу потребу в сильному політичному керівництві, а з іншого – потребу у чіткому розподілі ролей на місцевому, регіональному та національному рівнях з метою уникнення дублювання та побудови цілісної структури. Для сприяння цьому процесу потрібно створити відповідний механізм оцінювання для підтримки політики.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Доцільність ґрунтовних перетворень у публічному секторі нині обумовлюється не тільки локальними соціально-економічними причинами, але й глибинними зрушеннями у сучасному світі: формуванням структур постіндустріального суспільства, розвитком глобалізаційних процесів, появою наднаціональних інститутів, розвитком громадянського суспільства. Саме тому дослідження кращих європейських практик і визнаних у світі моделей публічного управління викликає неабиякий теоретичний інтерес і набуває практичного сенсу.

Суть нового підходу до реформування державного суспільного сектору на засадах публічного менеджменту, основу якого становлять ринкові моделі управління, за висловом одного із його родоначальників – Крістофера Худа, полягає в тому, щоб «вдихнути підприємницький дух» у систему державного управління. На практиці така «адміністративна філософія» означає запровадження в діяльність державних інституцій механізмів ринкової конкуренції та корпоративного управління. Нові управлінські концепції і підходи спираються на ототожнення принципів управління приватним і публічним секторами. Вважається, що для професійного управліня немає великої різниці, чим управляти, оскільки структуру організації публічного сектору можна розглядати по аналогії із структурою організації бізнесу. Відповідно до такого підходу, до громадян доцільно ставитися як до клієнтів публічних організацій, які бажають отримати певні управлінські послуги. Головні ознаки послуг як особливого виду блага – невідчутність, невіддільність від споживання, нездатність до зберігання, висока ступінь невизначеності – обумовлюють специфічні вимоги до їх «виробництва» і надання у державному управлінні. Якість, оперативність, повнота, адресність, професіоналізм і зручність для отримувачів перетворюються на важливі ознаки результативності функціонування публічного сектору. Мотивація і оцінка діяльності державних службовців також здійснюються по аналогії з відповідними операціями на ринку. Державне управління, на думку прихильників ринкового підходу, має бути підприємницьким. Отже, виникає необхідність зміни критеріїв оцінювання якості державного управління: від оцінки

ефективності процесу до оцінки ефективності результату, отримання якого передбачає мінімізацію витрат і дозволяє навіть ставити питання про прибутковість діяльності державних установ. Запровадження подібних реформ було спричинене надмірним розростанням штату апарату державного управління, зволіканням і «неповоротким» стилем роботи чиновників, відсутністю у них мотивації до праці, їхньою монополією в наданні державних послуг громадянам і розпорядженні бюджетними коштами. Теоретичним підґрунтям та практичним механізмом реалізації концепції нового публічного менеджменту стала ідея трансформації державного сектору на засадах бізнес-стилю управління або так званого менеджеризму.

Сучасні процеси демократизації суспільства та реформування системи державного управління включають не лише застосування нових управлінських технологій, але й запровадження інноваційних та ефективних моделей управління. Такі моделі публічного управління, як “new public management”, “governance” і “good governance” успішно апробовані багатьма європейськими країнами, сутність цих моделей управління полягає в поступовому переході від виконавчо-розпорядчих форм управління до врядування, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів клієнтів (споживачів послуг). Серед напрямків публічного адміністрування останніх років доцільно виділити концепцію ефективного управління (Good Governance), яка враховує суспільний контекст у реформуванні публічної адміністрації, а саме у сфері доведення до універсальних стандартів, таких як професіоналізм, політична нейтральність, порядність, уникання конфліктів інтересів та ін. Модель «Good Governance» передбачає, що публічне управління будується на засадах поділу влади, реалізації народовладдя, виборності й змінюваності вищих посадових осіб, підзвітності інститутів виконавчої влади суспільству, політичного плюралізму. На відміну від практики публічного управління на основі ієрархії і функціонального виконання наказів, визначальними особливостями нової концепції стануть порозуміння і договір. Саме поняття “добре управління” охоплює демократичну і ефективну систему керування, успішно діючі громадські інституції, відповідну якість громадських послуг та вміння пристосуватися до нових суспільних потреб. “Добре управління” вимагає довіри суспільства до уряду, передбачаючи принципи прозорості, особистої порядності, високих етичних стандартів, дотримання закону, відповідальності і солідарності з громадянами. Головними принципами публічного адміністрування виступають: максимальна наближеність до потреб клієнта (громадянина); напруженість дій управлінців на забезпечення належного сервісу; гнучкість

та здатність до новаторських рішень у забезпеченні сервісних послуг. Відтак, завдання адміністрації полягає у створенні прозорості та доступності послуг, забезпеченні належного рівня підготовки персоналу для обслуговування клієнтів та запровадженні ринкових умов, орієнтованих на сервіс.

Запровадження стандартів публічних послуг разом із системою показників та інструментарієм вимірювання ступеня реалізації встановленого стандарту в Європі вважають практичним виконанням конституційного права громадян на отримання загальнодоступних публічних послуг однакового рівня та якості. У розвинених демократичних країнах таку ідеологію викладено у спеціальних актах, таких як: “Хартія громадян” (Великобританія, Індія), “Хартія державних службовців” (Італія) або “Хартія клієнтів” (Бельгія) тощо.

Орієнтація на якість обслуговування населення визначає цінність та ефективність державного управління для громадян. Відповідно до цього одним з напрямів адміністративних реформ, проведених у європейських країнах, було запровадження оцінювання ефективності роботи органів влади у зв’язку з якістю надання публічних послуг. Для цього країни розробили цілісну систему виконавчих критеріїв і на національному рівні мають обов’язкові програми щодо забезпечення підтримки даної оціночної системи, прозорі та гнучкі механізми перегляду методів, форм, інструментів та системи управління в цілому і самих результатів діяльності. Якість урядування (адміністрування) у більшості європейських держав вимірюється відносно сталим набором критеріїв, які стосуються наступних аспектів: публічність і передбачуваність (прогнозованість); політична стабільність і відсутність насилля; ефективність уряду; якість регулятивної діяльності; верховенство права; контроль за корупцією.

Універсальні принципи побудови відносин між державою та громадянами, які визначені як пріоритетні, — це: законність; відкритість і прозорість; процедурна справедливість; активна участь громадян; цілеспрямованість; результативність; узгодженість; відповідальність; підзвітність; високі етичні стандарти поведінки.

Єдиними стандартами і процедурами є: гарантія доступу до урядових документів; обов’язкові громадські консультації напередодні прийняття урядового рішення; єдині вимоги до організації бюджетного процесу і фінансової звітності; єдині вимоги до внутрішнього і зовнішнього аудиту; єдина нормативна база для проведення державних закупівель.

У багатьох європейських країнах, а саме у Франції, Італії, Іспанії, Бельгії, Польщі та Болгарії поширена Континентальна модель публічного

управління на місцевому рівні. В основу цієї моделі покладено поєднання виборності представницьких та виконавчих органів місцевого самоврядування та призначення з центру на місця повноважних представників державної влади, тобто відбувається поєднання прямого державного управління з місцевим самоврядуванням. При цьому правове регулювання компетенції органів місцевого самоврядування передбачає, що муніципальним органам дозволяється виконувати будь-які дії, які не заборонені законом. У той же час існує жорстка система адміністративного контролю на місцях та широкі можливості адміністративного впливу центральної влади: контроль прийнятих рішень органів місцевого самоврядування, можливість анулювання прийнятих рішень, тимчасове їх призупинення та перегляд, заміщення органів місцевого самоврядування, їх відставка чи розпуск та ін. Останнім часом в даній моделі спостерігаються процеси децентралізації, скоротилися можливості адміністративного впливу вищих рівнів управління на нижчі. Здійснено уніфікацію вимог до прийому на державну службу, підготовки службовців і проходження ними кар'єри.

Список використаної літератури:

1. Зарубіжний досвід публічного адміністрування : метод. рек. / авт. кол. : Н. М. Мельтюхова, В. В. Корженко, Ю. В. Дідок та ін. ; за заг. ред. Н. М. Мельтюхової. – К. : НАДУ, 2010.— Електронний ресурс. Режим доступу: <http://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/N.-M.-Meltyuhova-V.-V.-Korzhenko-YU.-V.-Didok-Zarubizhnij-dosvid-publichno-administrivannya.pdf>
2. Неділько А. І. Зарубіжний досвід публічного управління на місцевому рівні. — Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2016/19.pdf
3. Хім М. К., Білик О. І. Публічне управління професійним розвитком державних службовців в країнах ЄС. — Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1152>
4. Гордон М. В., Оленцевич Н. В., Колісник І. О. Моделі публічного управління: порівняльний аналіз та пропозиції для України. — Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/43.pdf

*Поплавська Ж.В., д.е.н., професор
Нанівський С.Л.
Національний університет «Львівська політехніка»,
м Львів*

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕСІВ LEAN GOVERNMENT В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Вдосконалення процесів публічного управління, якого потребує наша країна, вимагає підвищення рівня надання публічних послуг та чіткості роботи відповідних органів. Зміни, які відбуваються у публічному секторі, мають на меті підвищення ефективності діяльності і водночас зниження витрат цього сектора, оскільки повинні відповідати очікуванням громадян щодо покращення якості функціонування публічної адміністрації за умови залишення податкового навантаження на попередньому рівні.

Інструментом досягнення такої мети може стати застосування ідей lean management як концепції, яка може змінити підхід до функціонування організацій публічного сектора і визначити основні напрямки діяльності для їх покращення.

Розуміння суті і завдань lean management дає підстави твердити, що основні засади цієї концепції можуть стати основою для раціоналізації процесів у публічному секторі.

Вважається, що термін new public management (NPM) виник на початку 90-х років ХХ століття і відображав спроби використання у публічному адмініструванні методів і технік управління, перевірених у комерційному секторі. Наслідком повинно було бути підвищення якості функціонування адміністрації, особливо покращення використання бюджетних коштів при досягненні визначених цілей. Достатньо багато елементів NPM, зокрема звернення більшої уваги на фінансові аспекти управлінських рішень, визначення завдань і контроль результатів їх виконання актуальні і для публічної сфери. Вартими уваги є постулати прозорості діяльності, сприйняття громадян як клієнтів, нові рішення у сфері працевлаштування, оплати праці та преміювання працівників та створення умов для розвитку конкуренції серед постачальників публічних послуг. Важливою засадою є адаптація рішень, випробуваних раніше в комерційному секторі, до управління в адміністрації. Серед рішень, які можуть і повинні бути впроваджені в інституції державної адміністрації, місцевого самоврядування та органи охорони здоров'я з метою покращення реалізації процедур і процесів, є lean thinking, six sigma, business process reengineering,

kaizen і total quality management. Звернення до зарубіжної літератури на тему використання перелічених інструментів у публічному секторі свідчать на те, що найчастіше застосовувалася концепція lean (51 % звернень у випадку адміністрації і 35% випадків щодо служби охорони здоров'я).

На думку деяких вчених, lean management відноситься до парадигми, яка стосується способу мислення про створення вартості з точки зору клієнта та усунення марнотратства під час виробничих процесів. Цю концепцію належить розглядати як систему, управління, яка спрямована на постійне зменшення марнотратства аж до його усунення через оптимізацію процесів створення і руху вартості в організації.

Програми підвищення ефективності та результативності, які використовують філософію та інструментарій lean management, впроваджуються у щораз більшій кількості інституцій публічного сектора у цілому світі. Довід інших країн вказує на те, що його застосування може забезпечити вигоду у кількох сферах:

Місцевому самоуправлінні - lean management допомагає органам самоуправління результативно конкурувати щодо нових інвестицій і створювати нові робочі місця.

Урядовій адміністрації – програми підвищення ефективності діяльності центральної ланки першими були запроваджені в англосаксонських країнах.

Армія і національна оборона – у всіх видах військ США ще у 2005 році була впроваджена програма Lean Six Sigma для покращення системи адміністрування.

Охорона здоров'я - вважається, що вона має найкращі перспективи для впровадження lean management з огляду на зростаючі витрати на охорону здоров'я. Прикладом може бути створення в структурах публічної служби охорони здоров'я Великобританії спеціалізованого агентства NHS Institute for Innovation and Improvement, завданням якого є підтримка впровадження найкращих рішень, які б давали можливість знизити витрати і покращити ефективність діяльності закладів охорони здоров'я.

Закупівлі, оскільки кожна країна здійснює багатомільярдні витрати на інфраструктуру, закупівлю військової техніки, ліків та медичної апаратури, канцелярських товарів, комп'ютерів, автомобілів чи електроенергії. Тому багато програм стосуються саме змін в організації закупівель. Найважливішою є централізація і стандартизація закупівель усіх адміністративних урядових одиниць для певних категорій продуктів. Крім

рішень, відомих як e-procurement чи e-sourcing щораз популярнішими стає створення регіональних альянсів, консорціумів та закупівельних платформ.

Таким чином, публічна адміністрація у цілому світі вчиться, як щораз результативніше використовувати гроші платників податків. Однак досвід інших країн показує, що прищеплення культури lean management у публічному секторі не є легким питанням, оскільки управління змінами завжди вимагає від вищого керівництва добрих лідерських та управлінських навиків і особистого заангажування. Крім того, lean в публічному секторі натикається на значні культурні бар'єри. Також варто пам'ятати, що публічний сектор не є однорідним. І ще одне: рішення lean management не є панацеєю і не можуть забезпечити дуже великого заощадження бюджету і не можуть замінити системних рішень, таких як реформа системи публічних фінансів.

СЕКЦІЯ 4: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

SECTION 4: MODERN TRENDS OF SOCIO-POLITICAL AND SOCIO-ECONOMICAL DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

*Marhasova V. H, PhD in economics, professor
Tkalenko N.V., PhD in economics, professor
Chernihiv National University of Technology, Chernihiv*

THE MAIN PROBLEMS OF OBTAINING ADMINISTRATIVE SERVICES IN UKRAINE

Nowadays is characterized by the approximation of the public administration system to the European standards in Ukraine. There is a demand to reform the public service system in local self-government agencies in accordance with European standards, where the mechanism of public service provision is the basis for the functioning of government in a democratic society.

In the context of assessing the quality of service provision in Ukraine, it can be noted that evaluating the results of service provision involves a comparison of goals and achievements and is a means of encouraging service providers to act. It may also be necessary to take into account an aspect of performance management, such as external review or inspection, for the purpose of verifying and verifying performance information [2].

The demand to introduce a European dimension in public service reform as a key element of the public administration system through the application of Europeanization complementary actions in the following logical framework: Europeanization - harmonization - approximation – adaptation [2].

There are considerable number of national educational and methodological manuals in the field of administrative services [1; 3; 5]; implement large-scale projects on retraining and training of employees of state and local self-government bodies under the relevant programs. A large number of national non-governmental organizations contribute to the improvement of administrative services through the joint implementation of numerous local projects with international organizations,

among which the European Qualification Lustration Program is one of the most recent and most radical ones. [1].

It should be noted that in the framework of these projects in Ukraine many innovative practices in rendering services to the state have already been implemented with positive results in Ukraine [4], among which the creation of a network of administrative service centers under the national project “Establishment of regional administrative service centers”.

Creating this network is one of the priority areas for reforming the administrative services system in Ukraine, and the single-window administrative service centers are designed to make the process of obtaining administrative services fast, transparent, accessible and convenient for citizens.

The analysis of scientific and specialized publications reveals the following problems in the processes of providing administrative services to the population:

1. The concept of “administrative service” is now understood not as a category of service state concept, but above all as a “business service” within the framework of the development of market economy concepts [5].

2. According to the data given in [1], most public officials have no idea of European values, a human-friendly management philosophy.

3. According to the “Democratic Initiatives poll”, the majority of the population are not familiar with the activities of local or state authorities in providing administrative services. [5].

4. The haphazardness and inconsistency of creating an e-government system.

5. Poor quality of government services.

6. Elements of corruption.

In order to identify the most common factors that cause deficiencies and generate problems, it is enough to pay attention to the fact that from the incomplete list of identified and named by various authors and sources of deficiencies in the organization of administrative service centers, only a small part are purely organizational and functional, and more - directly due to the human factor (age and educational status, skills, motivation, understanding, awareness, dissatisfaction, etc.).

We are convinced that improving the quality of administrative service delivery processes will be facilitated by the definition of quality evaluation criteria and standards of provision. Such criteria are performance; timeliness; accessibility, convenience; possibility to choose a method of applying for an administrative service, including mail, e-mail, etc.; introduction of the single

window principle; establishment by the administrative body of a schedule of admission of individuals and legal entities taking into account their interests; improvement of the order of payment of administrative service; openness; respect for the person; professionalism.

References

1. Бьюзен Т. Суперинтеллект / Бьюзен Т. // пер. с англ. Ю.Е. Андреева. Мн.: ОО «Попурри», 2005. – 400 с.
2. Грицяк І.А. Розвиток європейського управління в контексті впливу на державне управління в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. держ. упр. : 25.00.01 / Грицяк Ігор Андрійович. – НАДУ при Президентіві України. – К., 2006. – 36 с.
3. Загальні аспекти організації надання адміністративних послуг : навч.-метод. матеріали / О. І. Васильєва, Н. В. Васильєва, О. С. Ігнатенко та ін. – К. : НАДУ, 2012. – 56 с.
4. Електронний каталог кращих практик місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / Інновації та кращі практики місцевого самоврядування. – Режим доступу : <http://mx.despro.org.ua:8081/>
5. Скороход О. П. Надання послуг населенню органами місцевого самоврядування як пріоритет діяльності місцевої громади / О. П. Скороход // Стратег. Пріоритети : наук.- ан. щокв. зб. – 2010. – №1. – С. 41–46.

*Базарко І. М., к.держ. упр., докторант
Міжрегіональна академія управління персоналом,
м. Київ*

СУЧАСНІ МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стан цивільно-військових відносин у державі є індикатором її демократичної зрілості, а демократичний цивільний контроль над військовою сферою та іншими структурами в системі забезпечення національної безпеки визначається як один з основних принципів забезпечення національної безпеки України. Важливою є готовність держави військового конфлікту, а також на застосування сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших важливих національних

інтересів. Поряд з цим має відбуватися гуманізація військової служби, а результатом гуманізації військового укладу життя в мирний і воєнний час є турбота про життя військовослужбовця.

Серед пріоритетних моделей публічного управління у сфері національної безпеки України важливе місце належить удосконаленню системи реформування Збройних сил та їх професіоналізації. Напрями трансформації української армії переважно концентрується на економічних, правових та організаційних засадах, а не управлінських аспектах даної проблеми, а саме управлінські наслідки прийняття тієї чи іншої концепції можуть виявитися вирішальними для майбутнього [3]. Для України особливе значення має євроінтеграційний курс, оскільки доповнює процес внутрішньодержавних перетворень у рамках процесу європейської інтеграції необхідними реформами у сфері національної безпеки, це дасть змогу зробити процес інтеграції України в європейську спільноту комплексним.

Очікуваним результатом реформи у сфері національної безпеки є створення за світовими принципами та стандартами ефективних, мобільних, оснащених сучасним озброєнням, військовою, здатних гарантовано забезпечити оборону держави та адекватно і гнучко реагувати на воєнні загрози національній безпеці України, раціонально використовуючи при цьому наявний потенціал та ресурси держави [1]. Важливим є подальше посилення правових гарантій регулювання життєдіяльності військовослужбовців та їх сімей, посилення їх правового і соціального захисту в умовах формування ринкових відносин, державне стимулювання виховання громадян, посилення відчуття патріотизму у військовій службі в Україні.

Пріоритетним напрямком в реформуванні моделей публічного управління у сфері національної безпеки є вдосконалення системи військової освіти, відновлення системи військово-патріотичного виховання. В умовах знецінення багатьох досягнень в системі освіти і виховання, мова йде про цілком самостійний напрямок будівництва Збройних сил, який отримав статус реформи військової освіти. Гуманізація життєдіяльності військовослужбовців безсумнівно полягає не тільки в забезпеченні гідних матеріально-фінансових умов їх існування та діяльності в системі Збройних сил. Вона передбачає також централізоване керівництво цим процесом в країні, послідовне насичення всього укладу військового життя елементами демократизму.

Сприятливих умов реалізації вимагає не тільки система реформування освіти і виховання, а й інші пріоритетні напрями національної безпеки України. Кінцеві завдання освіти і виховання можуть бути досягнуті лише за умови збереження і нарощування демократичних параметрів суспільного розвитку, результативності реформування державних інститутів в цілому. На жаль, держава не завжди здатна виконати свої зобов'язання перед військовослужбовцями, а міжнародна інтеграція при цьому виступає як інструмент, а не мета системи публічного управління [2]. У зв'язку з цим не можна не погодитися з тим, що головний інтерес України полягає в інтеграції у європейську спільноту з розвитком своєї самобутності як унікального багатонаціонального утворення.

Інтеграційні процеси або гальмують завдання з реалізації пріоритетних напрямків національної безпеки, або їм сприяють, але не можуть їх зупинити, тому що мова йде про реалізацію національних інтересів. Відродження економічної та військової могутності України цілком і повністю залежить від внутрішньодержавних умов реалізації та пріоритетних напрямків національної безпеки. До них слід віднести забезпечення цивільного контролю, розвиток громадянського суспільства, встановлення згоди щодо загальнодержавних цінностей і конституційних принципів взаємовідносин між ними, дотримання на загальнодержавному рівні головних засад національної безпеки України і здійснення заходів щодо її практичної та комплексної реалізації.

Список використаної літератури:

1. Горбулін В. П. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К. : НІСД, 2011. – 285 с.
2. Панасюк Б. Мистецтво державного регулювання / Б. Панасюк // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 101. – С. 21.
3. Пирожков С.І. Концептуальні підходи до формування системи національної безпеки України / С.І. Пирожков // Стратегічна панорама. – 2003. – № 1. – С. 6–12.

ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

У Запорізькій області, як і в більшості областей України, активно впроваджується реформа бюджетної децентралізації, що впливає на рівень фінансової спроможності адміністративно територіальних одиниць області, зміні відносин між державним та місцевими бюджетами. Однак, Запорізька область, що є достатньо промислово розвинутим регіоном, з переважною більшістю міського населення (78%) має свої особливості формування ОТГ та проблеми впровадження реформи децентралізації влади.

Позитивними тенденціями впровадження реформи бюджетної децентралізації стали:

1. *Доходи місцевих бюджетів в умовах реформи децентралізації у Запорізькій області зростали вищими темпами, ніж середні по країні.* За період 2014-2018 рр. доходи місцевих бюджетів з урахуванням трансфертів Запорізької області зросли у 3,3 рази (для порівняння в Україні 3,0 рази). Доходи місцевих бюджетів без урахування трансфертів Запорізької області зросли у 2,7 рази (для порівняння в Україні 2,6 рази) (рис.1).

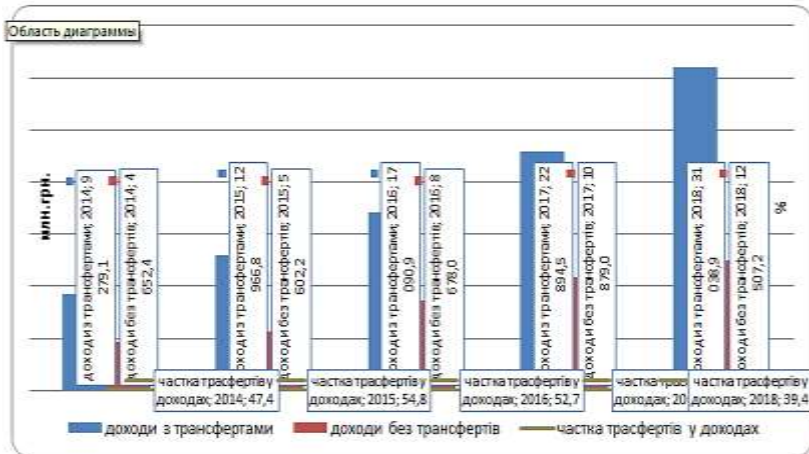

Рис. 1. Динаміка доходів місцевих бюджетів Запорізької області 2014-2018рр.

2. *Спостерігається зниження трансфертної залежності місцевих бюджетів області від державного бюджету.* Зокрема, відбулось зниження частки трансфертів у доходах місцевих бюджетів Запорізької області з 54,8 % у 2015 році до 39,4 % у 2018 році (середнє по Україні у 2018 р. – 40,6%).

3. *Запорізька область характеризується високим рівнем податкових надходжень.* Частка податкових надходжень в доходах місцевих бюджетів без урахування трансфертів Запорізької області у 2018 році становила 90,7 % (в Україні 88,2 %). Податкові надходження до місцевих бюджетів Запорізької області на одного мешканця у 2018 році становили 6671 грн., що перевищує середнє значення цього показника в Україні та найближчих по сусідству областей, окрім Дніпропетровської.

5. *Особливістю розвитку Запорізької області в умовах реформи адміністративно-фінансової децентралізації є позитивна тенденція формування ОТГ з високим рівнем податкоспроможності та високим фінансово-економічним потенціалом розвитку.* За підсумками 2018 року податкова спроможність місцевих бюджетів Запорізької області була вищою, ніж середня в Україні. У 14-ти (24,5%) місцевих бюджетів індекс податкоспроможності вищий 1,1, тобто бюджети з реверсною дотацією, ще 14 (24,5 %) - місцевих бюджетів не підлягають вирівнюванню та 28 (51%) місцевих бюджетів з індексом податкоспроможності нижчим 0,9, тобто бюджети потребують базової дотації. В області лише 6 місцевих бюджетів з критичним рівнем податкоспроможності нижче 0,5.

Негативними тенденціями розвитку області стали:

1. *Зниження темпів зростання доходів бюджету розвитку місцевих бюджетів.* Основним джерелом наповнення бюджету розвитку області у 2018 р. були кошти, одержані із загального фонду бюджету (97,3 % загального обсягу надходжень бюджету розвитку).

2. *Негативною тенденцією є посилення впродовж останніх років асиметричності за доходами бюджету адміністративно територіальних одиниць області та обласного центру [1].*

3. *Ключовим інструментом розвитку на регіональному рівні є регіональні (обласні) цільові програми розвитку (РЦП).* Щороку в Запорізькій області реалізовується понад 50 регіональних цільових програм із загальним обсягом фінансування 479,3 млн.грн (у 2016 р., 775,9 млн. грн у 2017 р. та 1 760,2 млн.грн у 2018 р.). *Домінування соціальної складової над розвитковою* регіональних (обласних) цільових програм не дозволяє їх ефективній інтеграції з Планами заходів з реалізації Стратегій розвитку регіону [2].

Список використаної літератури:

1. Сторонянська І.З., Беновська Л.Я. Просторові асиметрії економічного розвитку в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. Економіка України. 2018. №2. С.50-65.
2. Регіональні цільові програми в контексті становлення політики регіонального розвитку на прикладі Львівської області. аналітична записка. О. Софій, Т. Баранецький. Львів, 2017.

*Біліченко С.П., науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки та прогнозування», м. Київ*

ПІДВИЩЕННЯ ЖОРСТКОСТІ УМОВ ВХОДЖЕННЯ МОЛОДІ НА РИНОК ПРАЦІ

Молодіжний ринок праці України майже нічим не відрізняється від світового ринку праці. Присутні всі ті самі недоліки і проблеми. Трудові прагнення молоді не завжди відповідають реальній ситуації. Молодь, зазвичай, або не має практичного досвіду трудової діяльності, або він недостатній, тому високі вимоги молодих людей до трудової діяльності та оплати праці роблять проблематичним пошук підходящої роботи. Відсутність відповідного стажу часто стає перешкодою при заповненні вакансій, так як керівники підприємств та організацій воліють наймати фахівців, які мають достатній досвід роботи. Неповне використання трудового потенціалу молоді є негативним явищем, оскільки сповільнюється процес оновлення робочої сили і ротація кадрів, особливо в тих галузях, робота в яких для молодих людей не дуже приваблива. А розтрата їх трудового потенціалу сьогодні – це втрата якості робочої сили в найближчому майбутньому.

Ситуація, що складається на молодіжному ринку праці України в останні роки, є досить напруженою і характеризується тенденцією до погіршення. Зростають масштаби зареєстрованого і прихованого безробіття серед молоді, збільшується його тривалість. Тим часом можливості працевлаштування молодих людей і без того обмежені в силу їх більш низької конкурентоспроможності на ринку праці в порівнянні з іншими категоріями населення.

Отже цілком очевидно, що ситуація на молодіжному ринку праці несприятлива. Ключові соціально-економічні проблеми молодих людей пов'язані з отриманням професії і виходом на ринок праці.

За даними Держкомстату України, рівень економічної активності молоді у віці 15-24 років склав у 2017 р. 34,4%, що значно нижче, порівняно з іншими групами людей віком від 30 до 60 років, для яких даний показник дорівнює близько 80% [1]. При цьому рівень зайнятості серед молоді у цій же віковій категорії всього 27,9%, проти майже 73% серед людей старшого віку.

Пріоритетними галузями економіки для зайнятих молодих людей віком до 20 років є: оптова та роздрібна торгівля, громадське харчування та промисловість. Рівень безробіття молоді у віковій групі до 24 років становить 23,1%, що значно вище, ніж в будь-якій іншій віковій групі, причому більшу частину безробітних серед молоді складають жінки. Необхідно врахувати, що безробітними, за визначенням МОП, вважаються люди, здатні працювати, готові працювати і активно шукають роботу в останні чотири тижні. Тривалість пошуку роботи серед молоді в групі до 24 років становить 1-6 місяців. Показник часу пошуку роботи є досить важливим у визначенні якісних і кількісних характеристик ринку праці. Як показують дослідження, після шести місяців пошуку роботи шанси працевлаштування різко падають, тому що людина поступово втрачає кваліфікацію і навички, а головне – ентузіазм та віру в успіх. Працедавці теж зазвичай з побоюванням ставляться до працівників з великою перервою в трудовому стажі. До того ж тривале безробіття, за висновками соціологів, руйнує особистість і призводить до серйозних соціальних проблем, навіть якщо офіційний відсоток безробітних невисокий.

Нормативна законодавча база, яка сьогодні регламентує зайнятість молоді все ще недосконала. Є ряд суперечностей, нечітке регулювання трудових відносин, що породжує проблемні ситуації. Молодь, яка являє собою соціально вразливу групу населення, сьогодні вкрай потребує підтримки, і найбільше з боку держави – гаранта її прав і свобод як господарюючого суб'єкта, здатного сформувати для неї сприятливий ринок праці.

Очевидно, що молодіжний ринок праці має свою специфіку. По-перше, він характеризується нестійкістю попиту і пропозиції, обумовленою мінливістю орієнтації молоді, її соціально-професійною невизначеністю. Становище ускладнюється загостренням соціальних проблем молоді, пов'язаних з докорінною зміною соціокультурних і політичних умов розвитку особистості, що тягне за собою зростаючі труднощі самовизначення молодих людей, в тому числі і в професійному плані. По-друге, існує специфічна для молодіжного ринку праці низька конкурентоспроможність у порівнянні з іншими віковими групами. Молодь

піддається найбільшому ризику не працевлаштуватися зовсім, або ж за найменшої несприятливої ситуації втратити роботу. Спостерігається збільшення жорсткості можливостей працевлаштування молоді, яка вступає на ринок праці вперше. Обмеження попиту на ринку праці знижує можливості працевлаштування випускників навчальних закладів. По-третє, молодіжна зайнятість має явні і приховані розміри. Продовжує збільшуватися група молоді, яка ніде не працює і не вчиться. По-четверте, молодь, яка виходить на ринок праці характеризується великою варіантністю. Це обумовлено тим, що навчальні заклади здійснюють підготовку фахівців за великою кількістю незатребуваних професій. Відсутність попиту на регіональному ринку праці на більшість з них, призводить до того, що велика частина молодих людей які шукають роботу, в тому числі недавніх випускників, працевлаштовується за спеціальностями, невідповідними базовій освіті. Тому для багатьох перепідготовка є єдиною можливістю отримати роботу. По-п'яте, на молодіжному ринку праці створилася надзвичайно складна ситуація з жіночою зайнятістю: традиційно серед випускників навчальних закладів, особливо вузів, жінки становлять значну частку, при цьому більшість роботодавців віддають явну перевагу при прийомі на роботу чоловікам.

Ще однією важливою причиною безробіття серед молоді є те, що в сучасних умовах професійні знання дуже швидко застарівають. Щорічно в світовому господарстві, як відмирає багато старих професій так і виникає багато нових. Якщо раніше вищої освіти було достатньо для двох десятиків років практичної діяльності, то зараз оптимальний термін її ефективності становить 5-7 років, а в галузях, що визначають науково технічний прогрес ще менше. Це означає, що в деяких галузях інноваційні цикли коротші, ніж час підготовки фахівців. У зв'язку з цим зростає значення фундаменталізації знань студентів. Фундаментальні знання надовго залишаються актуальними, тому питома вага дисциплін, які дають ці знання, в структурі профпідготовки не повинна знижуватися [2].

Таким чином, головними проблемами молодих людей на ринку праці є: відсутність у молоді необхідного роботодавцям стажу і досвіду роботи і складність отримання цього досвіду, молодіжне безробіття, проблема дискримінації жінок при прийомі на роботу, проблема дисбалансу попиту та пропозиції на ринку праці, проблема необізнаності населення про свої права та можливості в пошуку роботи.

Щоб вирішити існуючі проблеми на державному рівні слід створювати умови для безперервної освіти працівників, надавати підприємствам і службам

зайнятості допомогу в приведенні у відповідність попиту і пропозиції фахівців потрібної кваліфікації, орієнтувати молодь в їх виборі професійної підготовки і напрямів професійної орієнтації, а також сприяти працевлаштуванню згідно отриманої освіти і придбаних раніше навичок, компетентності та досвіду. Також буде доцільним надавати більше пільг (оподаткування, кредитування, тощо) підприємствам, що приймають на роботу молодь, в тому числі і без досвіду роботи. Важливі заходи, які сприяють працевлаштуванню молоді, є: квотування робочих місць, організація практики студентів старших курсів на підприємствах, в тому числі в рамках цільової підготовки, підтримка і розвиток молодіжного підприємництва. Для поліпшення обізнаності молоді про можливості працевлаштування необхідною є організація і розвиток молодіжних бірж праці, регіональних кадрових центрів.

Список використаної літератури:

1. Держкомстат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Лавриненко Л.М. Світовий досвід професійного навчання та розвитку персоналу // Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м.Мукачево, 18-19 квітня 2019р.). – Мукачево. МДУ: 2019. – С. 326-329.

Блащук-Дев'яткіна Н. З., к.е.н., доцент

Петик Л. О., к.е.н., доцент

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Призначення банківської системи полягає у фінансово-кредитному обслуговуванні підприємств, організацій та населення, а також забезпеченні стабільності національної грошової одиниці та регулюванні обсягу грошової маси в країні. Саме це зумовлює значний рівень її державного регулювання, а його неефективність суттєво впливає на стан банківської системи та її потенціал у забезпеченні економічного зростання країни.

Розглядаючи банківську систему як об'єкт державного регулювання на макрорівні, основну увагу слід приділяти її взаємодії із зовнішнім середовищем з погляду досягнення цільової функції та умов реалізації регуляторних впливів. При цьому елементи банківської системи, виділені за інституційним підходом, слід досліджувати як єдине ціле щодо впливу на можливість ефективної реалізації досягнення функцій банківської системи загалом.

У контексті формування об'єктного поля державного регулювання банківської системи доцільно на макрорівні виділяти такі сфери: грошово-кредитне та макропруденційне регулювання. Грошово-кредитне регулювання доцільно розглядати як комплекс заходів регулювання грошового ринку, що забезпечує реалізацію завдань розвитку економіки країни у певний історичний період, які здійснює держава через центральний банк шляхом розроблення та реалізації грошово-кредитної політики.

Сферу макропруденційного регулювання, яку доцільно визначати як комплекс заходів щодо регулювання системних ризиків, спрямованих на їх мінімізацію, які здійснює держава через центральний банк та / або спеціально створений орган на основі застосування макропруденційного інструментарію планування, аналізу та нагляду. Воно займає проміжне місце між грошово-кредитним регулюванням центрального банку, спрямованим на досягнення цілей економічного розвитку країни, та мікропруденційним регулюванням, необхідним для уникнення банкрутства окремих банків.

Макропруденційне регулювання наближається до грошово-кредитного регулювання. В умовах збалансованої макроекономічної кон'юнктури ефективно макропруденційне регулювання сприятиме забезпеченню грошово-кредитного регулювання і навпаки [1, 2]. Однак у разі виникнення дисбалансів між макропруденційним і грошово-кредитним регулюванням можливий конфлікт цілей, що передбачає вибір між підтримкою реальної економіки і фінансової системи. Наприклад, посилення інфляції може вимагати реалізації заходів рестрикційного регулювання, що суперечитиме інтересам підприємств реального сектору економіки [3].

Система державного регулювання має забезпечувати досягнення цілей на мікро- і макроекономічному рівнях з урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, що, врешті-решт, мають забезпечувати досягнення фундаментальних цілей суспільства [4-6].

Функціональна підсистема державного регулювання банківської системи поєднує ті елементи державного регулювання, які характеризують функції суб'єктів державного регулювання та відповідний їм інструментарій, що застосовується для досягнення цілей. Функції

державного регулювання банківської системи – це види діяльності суб'єктів державного регулювання, спрямовані на об'єкт державного регулювання, що визначаються однорідністю використовуваного інструментарію та цільовою спрямованістю. До їх складу доцільно включати прогнозно-аналітичну, управлінську та контрольну функції.

При формуванні об'єктного поля державного регулювання банківської системи на мікрорівні доцільно базуватись на інституційному підході з елементами системного та включати до складу об'єктів банки, філії іноземних банків, банківські об'єднання з виділенням спеціалізованих і системно важливих банків. На макроекономічному рівні об'єктом виступає банківська система з притаманними їй системними властивостями та ефектами, в тому числі системним ризиком. При цьому грошово-кредитне регулювання розглядається як комплекс заходів регулювання грошового ринку, що забезпечують реалізацію завдань розвитку економіки країни у певний історичний період, які здійснює держава через центральний банк шляхом розроблення та реалізації відповідної грошово-кредитної політики.

Макропруденційне регулювання визначається як комплекс заходів щодо регулювання системних ризиків, спрямованих на їх мінімізацію, які здійснює держава через центральний банк та / або спеціально створений орган на основі застосування макропруденційного інструментарію планування, аналізу та нагляду.

Отже, найважливішими складовими державного регулювання банківської системи є методологічна (об'єкти, принципи, цілі та завдання, виконання яких передбачає поліпшення кількісних і якісних показників функціонування банківської системи), функціональна (функції, що реалізуються суб'єктами державного регулювання, які визначаються однорідністю використовуваного інструментарію) та інституційна (суб'єкти, через які проводиться застосування заходів впливу на досягнення цілей та завдань державного регулювання банківської системи).

Список використаної літератури:

1. Ставерн И. Этика эффективности / И. Ставерн // Вопросы экономики. – 2009. – № 12. – С. 58–71.
2. Сен А. К. Свобода, единогласие и права / А. К. Сен // Вехи экономической мысли. – СПб. : Экономическая школа, 2004. – Т. 4 : Экономика благосостояния и общественный выбор / под общ. ред. А. П. Заостровцева.

3. Аббасоглу О. Ф. Концентрація, конкуренція, ефективність та рентабельність банківського сектора Туреччини в посткризові періоди / О. Ф. Аббасоглу, А. Ф. Айсан, А. Гунес // Банки та банківські системи. – 2017. – Т. 2. – № 3. – С. 102–111.
4. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку / Л. О. Примостка. – 3-тє вид., доповн. і переробл. – Київ : КНЕУ, 2012. – 338 с.
5. Мельник А. Ф. Структурні трансформації в національній економіці: проблеми діагностики та інституційного забезпечення : монографія / А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна та ін. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2012. – 532 с.
- 6 Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України : монографія д-ра екон. наук / (Г. Т. Карчева, Т. С. Смовженко, В. І. Міщенко та ін.) ; за заг. ред. д-ра екон. наук Г. Т. Карчевої. – Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2016. – 279 с.

Богашко О.Л., к.е.н., доцент
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини,
Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти,
м. Умань

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Публічне управління як самостійна галузь дослідження – відносно нова для України наука. В поширеній інтерпретації публічне управління (public administration), або ж «державне і муніципальне управління» – це наука, що має свої пов’язані, але відносно відокремлені дослідницькі області: державний менеджмент (public management), тобто операційні та адміністративні аспекти функціонування державних органів, включаючи державну службу; аналітику державних програм і політик (public policy), стратегічне планування, оцінку регулюючого впливу; взаємодію держави та громадян (public affairs), лобізм і відносини бізнесу з державними й муніципальними органами (government relations, GR). У цьому сенсі публічне управління можна визначити як систему кооперації державних, муніципальних, некомерційних і змішаних структур, покликану забезпечити задоволення суспільних інтересів та розв’язання колективних проблем. Публічне управління, об’єднуючи діяльність державних,

муніципальних, неурядових (некомерційних) організацій, фактично являє суспільно-державну систему реалізації загальнонаціональних і місцевих інтересів та виробництво суспільних благ. Звичайно, публічне управління має враховувати незалежність особистості, залишаючи їй можливість самостійного вибору. Тому особливого значення набуває рівень зворотних зв'язків, громадський рівень виконання управлінських рішень, де зацікавленість представляють: 1) групи інтересів (різні громадські фонди, профспілки, етнічні, молодіжні та організації з певними інтересами, парламентські лобі); 2) відносини безпосередньо з громадянами (оподаткування, законотворча та правова практика, підготовка й реалізація соціальних програм); 3) взаємовідносини з комерційними підприємствами (їх правове регулювання, державно-приватне партнерство і т.д.).

Оскільки публічне управління – це не тільки адміністративний, але й політичний процес, то його системне розуміння включає дії формальних та неформальних факторів, залучених до процесу прийняття і виконання рішень, а також формальних та неформальних структур, створених для сприйняття і виконання цих рішень.

Суперечливий взаємозв'язок операційної, адміністративної та політичної підсистем публічного управління показує, що в єдиному процесі державного і муніципального управління співіснують різні логіки вироблення орієнтирів, особливі механізми узгодження інтересів, мотивації й стратегії вироблення позицій, альтернативи застосування цінностей і традицій, норм і стереотипів, правил і технологій владарювання. Сенс і специфіка публічного управління в тому, що дана категорія дозволяє увияти інститути та процеси політико-адміністративної системи як: 1) владні заклади, які мають безпосереднє відношення до чинного політичного режиму; 2) управлінські інструменти, що володіють адміністративним потенціалом регулятивного впливу; 3) підсумок компромісів і зіткнень коаліцій, зацікавлених в державних рішеннях груп [1].

Сучасний підхід до публічного управління пред'являє до професійної підготовки цивільних службовців вимоги, пов'язані з розвитком їх аналітичних здібностей. Теорія суспільного управління може допомогти в цьому, формуючи навички прогнозування наслідків управлінських рішень, а також ефективної участі в процесі прийняття рішень.

Відповідно до сучасного підходу до публічного управління, формування політичного курсу характеризується довірливими відносинами. При такому підході стверджується важливість політичних інститутів, відзначається зростання значення принципу довіри до політичного курсу.

Класична політико-адміністративна дихотомія, коли політики відповідальні перед громадянами завдяки виборам, а держслужбовці відповідальні перед своїм політичним начальством, не забезпечує достатньої підзвітності, щоб говорити про орієнтоване на суспільні інтереси демократичне управління. З'являється нова формула, згідно з якою держслужба відповідальна як перед політиками, так і перед громадянами, яким служить [4].

Довіра держави, громадян і бізнесу як ключовий елемент сучасного функціонування управлінських відносин була використана при розробці концепції «керівництва» (governance), яка розглядається як подальший розвиток ідей нового державного менеджменту, що дозволяє об'єднати політичну підзвітність концепції політико-адміністративної дихотомії [3, р. 191].

З позицій цієї моделі «якісне» державне управління (good governance) визначається аж ніяк не силою держави, орієнтованої на виконання прийнятих рішень, а його здатністю створювати і підтримувати мережеві структури, в рамках яких воно спільно з приватними особистими і груповими інтересами виробляє ефективну систему управління суспільством всередині і поза державними кордонами. Тим самим змінюються не тільки форми, а й сам спосіб формування стратегії державного управління. У підсумку втрачає сенс класичний варіант трактування «якісного» державного управління.

Мережева модель державного управління – це модель партнерських відносин держави й суспільства, що пройшли етап модернізації. Звідси мережева модель часто називається «управління без уряду» (governance without government) [2, р. 217-218].

Таким чином, сучасність змінює основні цільові, функціональні, структурні принципи побудови державного управління. До старої парадигми відноситься бюрократична модель державного управління, до нової парадигми відносяться моделі нового державного менеджменту та мережева. Разом з тим в транзитних країнах концептуальний вибір, можливо, повинен більшою мірою орієнтуватися на національну модель державного управління. Національна модель державного управління – це визначення орієнтирів для стратегії реформ: за допомогою реалізації сучасних теоретичних підходів розробити адаптивний до потреб суспільства сценарій перетворень, з одного боку, враховує його національні та історичні особливості, культурний потенціал, з іншого – включає канали поступової трансплантації передових інститутів і процесів управління, які показали свою ефективність в розвинених країнах.

В цілому, незважаючи на внутрішні і зовнішні проблеми і перешкоди, публічне управління розвивається як професія, наука і освітня діяльність. З огляду на ту роль, яку держава і державне управління грають в Україні, затребуваність наукового, експертного та організаційно-методичного знання повинна проявити себе в формуванні партнерських відносин між виконавцями-адміністраторами і дослідниками-аналітиками, заснованих на довірі та взаємних інтересах. Саме така робота здатна привести до якісного публічного управління, що відповідає цілям раціоналізації державної політики.

Список використаної літератури:

1. Богашко О. Л. Завдання адміністративного менеджменту в умовах становлення громадянського суспільства в Україні // Розвиток місцевої громади : проблеми та перспективи. Збірник наукових праць учасників проекту „Школа громадського управління” / Гол. ред. О. Л. Богашко. – Умань : ВПЦ „Візаві”, 2012. – С. 3 – 15.
2. Bovaird T. Public governance: Balancing stakeholder power in a network society // International review of administrative sciences. – Exeter, 2005. – Vol. 71, N 2. – P. 217–228.
3. Кјær A. M. Governance. – Cambridge: Polity press, 2004. – 191 p.
4. O’Flynn J. From New Public Management to Public Value: Paradigmatic change and managerial implications // The Australian journal of public administration. – Sydney, 2007. – Vol. 66, N 3. – P. 353–366.

Болюбаш Є. А., аспірант

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Реформування територіальної організації влади на засадах децентралізації на сьогодні є одним із найважливіших напрямів суспільних трансформаційних перетворень в Україні. Оптимізація просторового адміністративно-територіального устрою держави відбувається шляхом формування добровільно об’єднаних територіальних громад.

Добровільне об'єднання територіальних громад має здійснюватися з дотриманням таких принципів: конституційності та законності; добровільності; економічної ефективності; державної підтримки; повсюдності місцевого самоврядування; прозорості та відкритості; відповідальності [1]. Для забезпечення ефективної системи публічної влади важливим також є забезпечення балансу загальнодержавних інтересів із місцевими інтересами, в рамках якого можна реалізовувати можливості, потенціал кожного регіону для їх збалансованого соціально-економічного розвитку та забезпечення сприятливих умов для життєдіяльності людей.

Серед умов добровільного об'єднання територіальних громад варто відзначити такі [1]:

- у складі об'єднаної громади не може існувати іншої територіальної громади, яка має свій представницький орган місцевого самоврядування;

- територія об'єднаної громади має бути нерозривною, її межі визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися;

- при прийнятті рішень щодо об'єднання територіальних громад беруться до уваги історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади;

- якість та доступність публічних послуг, що надаються в об'єднаній територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об'єднання.

Населені пункти (міста, села) є рушійною силою економіки будь-якої країни в територіальному контексті. На рівні окремих територій формуються первинні ресурсні й фінансові потоки, формуються основи поділу праці і виробничої кооперації, започатковуються договірні зв'язки і різні відтворювальні цикли, соціально-економічні процеси, задовольняються ключові потреби населення, здійснюється захист природного навколишнього середовища. Показники розвитку територій формують спочатку регіональні, а потім і загальнодержавні показники соціально-економічного розвитку.

Досвід реформування територіальної організації влади в економічно розвинутих країнах світу свідчить про реалізацію ефективних стратегій регіонального та місцевого розвитку. Надання органам місцевої влади більшої фінансової незалежності стало дієвим механізмом стимулювання економічної активності в межах територіальних соціально-економічних систем, обумовило підвищення якості життя населення.

Наближеність органів місцевої влади до громад, обізнаність з їх проблемами та проблемами територій дозволяє спрямовувати ресурси на найнагальніші потреби, вирішення яких покращує якість життя громад, стимулює соціально-економічний розвиток територій.

Реформування територіальної організації влади в Україні завдяки делегуванню повноважень на місця посилює економічну свободу органів місцевого самоврядування, які отримали можливість розв'язання визначених поточних проблем розвитку територіальних соціально-економічних систем.

Разом з тим, делегувавши повноваження та ресурси на місця, держава не залишається осторонь місцевих проблем. Вона, виступаючи «арбітром» соціально-економічного розвитку територій, стимулює збалансований розвиток держави, активно сприяє реалізації управлінських рішень на місцях, у т. ч. й фінансово. На державному рівні варто виокремити такі види державної підтримки добровільно об'єднаних територіальних громад: інформаційно-просвітницьку, організаційну, методичну та фінансову. Інформаційно-просвітницьку та організаційну забезпечують місцеві державні адміністрації. Організаційна підтримка об'єднаних територіальних громад зводиться до матеріально-технічного забезпечення заходів з формування громад. Методичну підтримку забезпечує центральний орган виконавчої влади, напрями діяльності якого зосереджені на формуванні й реалізації державної регіональної політики та розвитку місцевого самоврядування. Фінансова підтримка передбачає надання об'єднаній територіальній громаді коштів у вигляді субвенцій на формування та розвиток інфраструктури. Окрім субвенцій, фінансова підтримка добровільного об'єднання територіальних громад може здійснюватися за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку, що виділяються на інвестиційні програми і проекти регіонального розвитку, які, насамперед, спрямовані на підтримку такого об'єднання, а також такі, що відповідають пріоритетам, які визначені у відповідних стратегіях соціально-економічного розвитку регіонів. Серед проектів добровільно об'єднаних територіальних громад, що отримують фінансування, є, наприклад, такі: капітальний ремонт дорожнього покриття та водовідведення; придбання комунальних машин для комунальних потреб; придбання шкільного автобусу для перевезення учнів та ін.

Для забезпечення соціально-економічного розвитку окремих територій та в цілому України, важливим є застосування дієвих фінансових механізмів та технологій активізації інвестиційно-інноваційних проектів,

розвиток державно-приватного партнерства (див. детальніше [3]). Для активізації інвестиційно-інноваційної діяльності в статті [4] запропоновано розглядати інвестиційні та інноваційні процеси як взаємопов'язані складові розвитку однієї системи, об'єднані єдиною системою принципів, методів, критеріїв прийняття управлінських рішень та механізмів реалізації інвестиційно-інноваційної діяльності. В рамках реалізації інвестиційно-інноваційної стратегії розвитку, з одного боку, будуть здійснюватися фундаментальні та прикладні дослідження, розроблятися нові технології і продукти, працюватиме система акумулювання і пошуку інноваційних ідей, а з другого, – відбуватиметься пошук та залучення капіталу, відбір проектів, запровадження їх у виробництво. Результати реалізації інвестиційно-інноваційної стратегії сприятимуть росту продуктивності праці, забезпеченню конкурентоспроможності та сталому розвитку соціально-економічних систем (див. детальніше [4]).

Отже, децентралізація є потужним інструментом державної політики із забезпечення збалансованого розвитку територіальних громад. Розширення повноважень місцевого самоврядування стимулює та активізує економічну активність територій, обумовлює можливість реалізації раціонального використання наявних ресурсів, дає підстави / повноваження прийняття оптимальних управлінських рішень з усіх альтернатив. Таким чином, децентралізація обумовлює поліпшення умов життя, підвищення рівня конкурентоспроможності територіальних громад та їх соціально-економічний розвиток.

Список використаної літератури:

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
2. Об'єднання громад // Сайт Децентралізація влади. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/region/item/id/14>.
3. Dykha M. V. Sotsialno-ekonomichniy rozvytok Ukrainy: napriamy ta zasoby realizatsii: [monohrafiia] / M. V. Dykha. – K.: Tsentri uchbovoi literatury, 2016. – 388 s. (Диха М.В. Соціально-економічний розвиток України: напрями та засоби реалізації: [монографія] / М.В. Диха. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 388 с. <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/5964>)
4. Dykha Mariia V. Ensuring of labor productivity growth in the context of investment and innovation activity intensification / Mariia V. Dykha, Nataliia

Бугріменко Р.М., к.е.н., доцент

Смірнова П.В., к.е.н., доцент

*Харківський державний університет харчування та торгівлі,
м. Харків*

ІНФРАСТРУКТУРНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Модернізаційний і динамічний розвиток національної економіки передбачає удосконалення й розширення сфери послуг, найважливішу роль в якій відіграє галузь роздрібної торгівлі. У сучасних умовах ефективно й стійке функціонування роздрібних торговельних мереж неможливо без використання методології управління підприємством, заснованої на маркетинговому підході, впровадженні нових діагностичних інструментів і методів управління мережним розвитком. Ефективність діяльності роздрібних торговельних мереж значною мірою визначається розвитком інфраструктури в регіонах.

Найважливішим фактором підвищення ефективності господарського механізму держави та відповідно необхідною умовою зниження соціальної напруженості в регіонах на сучасному етапі економічного розвитку національної економіки є комплексний розвиток різних інститутів національної інфраструктури, що забезпечує на основі маркетингових рішень усунення відмінностей в соціально-економічному розвитку країни.

Стратегічними напрямками плану маркетингу регіону є: імідж, визначні місця, інфраструктура, підтримка з боку громадян, політиків, організацій, реклама. Маркетинг міста здійснюється подібно маркетингу регіону, але з урахуванням особливостей міського способу життя.

Для оцінки ефективності маркетингу міст використовують індикатори – це сукупність фактів, наприклад, статистичних даних, які концентрують увагу на проблеми та визначають шляхи її вирішення, до них відносять доступність житла, розвиток інфраструктури та ринку послуг, безпеку і ступінь забруднення навколишнього середовища.

Використання маркетингу територій з одного боку дозволить виявити та оцінити конкурентні переваги територій, а з іншого боку

торговий маркетинг визначить споживчий потенціал територій, дозволить торговельним мережам сфокусувати зусилля на побудові маркетингової моделі проникнення в регіони.

При виході на міжнародні та регіональні ринки важливим моментом є вибір території. Вибір території визначає географічні кордони області, в якій компанія буде діяти. Потім необхідно вибрати стратегію, за допомогою якої вона зможе конкурувати на даній території. Кожна територія має різну ринкову і споживчу вартість.

Недооцінка споживчого потенціалу територій, слабкий облік їх споживчої індивідуальності з точки зору організаційно-економічної складової розвитку торгівлі є реальним фактором, що визначає диспропорції внутрішньої торгівлі в регіонах країни.

Вітчизняна практика показала, що існують дві моделі експансії торгових мереж в регіони: регіональний (територіальний) представник; організація філії материнської компанії в регіоні.

Проблеми малих міст вирішуються тими ж методами, що і проблеми мегаполісів. Необхідна дефрагментація економічного підходу, тобто багатовекторність територіального розвитку (полікреодичність територіального розвитку – можливості різних шляхів досягнення певного стану (класу станів) стосовно ритейлу – можливість і доцільність розвитку ритейлу дещо іншим шляхом з метою досягнення більш високої результативності.

Національні мережі при проникненні на споживчий ринок малих міст, використовують ті ж інструменти організації та побудови роздрібно-торгівельної мережі, що і на ринку міст-мільйонників, великих і найбільших міст. Однак положення даної теорії повинні бути модифіковані з урахуванням сучасних уявлень регіонального маркетингу.

Регіональний маркетинг – це філософія, що вимагає орієнтації всієї системи влади та менеджменту на потреби цільових груп споживачів товарів і послуг на території. Він покликаний реалізовувати в регіоні загальнозначущі ідеї, але з обов'язковим урахуванням специфіки та особливостей даного регіону.

Український ринок роздрібного ритейлу стрімко розвивався в період 2004-2008 рр. Період бурхливого зростання національних мереж в післякризовий (2009-2012 рр.) Змінився розширенням регіональних роздрібних мереж. Особливо швидко зростають мережі формату «дискаунтер». Уповільнення темпів зростання для сучасних форматів супермаркети, гіпермаркети пояснюється нерівномірністю економічного

розвитку регіонів і відсутністю відповідного інфраструктурного забезпечення.

Зростання добробуту призводить до того, що пріоритети населення стали зміщуватися в бік широкого асортименту, якості товарів і обслуговування населення. Споживча лояльність стала визначатися сервісною складовою торгової послуги. Вітчизняний споживач вже познайомився з усіма типами сучасних форматів. В даний час характерний підвищений інтерес до формування і розвитку інфраструктурного комплексу регіональної торгівлі. Особливості регіональної інфраструктури стосовно до торгівлі, зумовлюють з позиції організації, необхідність створення і функціонування трирівневої системи, що реалізує функціонально-структурний принцип організації інфраструктури.

Створення інфраструктурного комплексу торгівлі сприяє розвитку міжрегіональних зв'язків, оптимізації витрат обігу та товарної політики; є сучасною парадигмою розвитку торгівлі.

Бурковська А. В., к.е.н., доцент

Бурковська А. І., аспірант

*Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

У Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року зазначається, що пріоритетним завданням, що постає перед Урядом є «формування в Україні високо розвинутої соціально орієнтованої економіки, що базується на знаннях та інноваціях» [1]. За визначенням Стариченко Є. М., під продовольчою безпекою необхідно розуміти такий стан економіки, соціальної та екологічної сфери країни, за якого забезпечується продовольча незалежність держави, гарантується фізична, соціальна, економічна доступність для кожної людини харчових продуктів, які відповідають вимогам законодавства про технічне регулювання, в обсягах не менше раціональних норм споживання продовольства, необхідних для активного та здорового способу життя [2].

Як зазначає Рогатіна Л. П., інститути продовольчої безпеки формують передумови та створюють механізми регулювання

соціально-економічних процесів ринкової поведінки, доходів, витрат, цін тощо. Таким чином, формування інноваційних стратегічних структур продовольчої сфери включає нормативно-правове, організаційно-економічне, інфраструктурне та наукове регулювання, від ефективності якого залежить продовольча незалежність держави, стан конкурентного потенціалу на внутрішньому і зовнішньому ринках, розв'язання соціально-економічних, технологічних, екологічних та демографічних проблем [3].

На думку Черевко О. В. та Яковенко О. В. низький матеріально-технічний, фінансовий, науково-технологічний потенціал сталого відтворення сфер АПК є одним із найвагоміших чинників, що детермінують довгострокові тенденції у формуванні продовольчої безпеки країни [4]. Разом із тим, відповідно до індексу інноваційного розвитку, представленого агентством Bloomberg у 2018 році, Україна посіла 53 місце серед 60 досліджуваних держав. При цьому наша держава виявилася найгіршою за продуктивністю праці (60 місце), що свідчить про низький рівень застосовуваних технологій та виробництва товарів з низькою доданою вартістю, потрапила до трійки аутсайдерів за технологічними можливостями (58 місце) та посідає 54 місце за рівнем витрат на дослідження та розробки у валовому внутрішньому продукті [1].

Нормативно-правове регулювання інноваційної діяльності та трансферу технологій в Україні, що має на меті підвищити ефективність виробництва в усіх секторах економіки, має свої особливості. Так, починаючи з 2002 року було зупинено дію, а потім вилучено із Закону України “Про інноваційну діяльність” положення щодо підтримки інноваційної діяльності. Податковий кодекс України, прийнятий у 2010 році, також не містить положень щодо державної підтримки елементів інноваційної інфраструктури або суб'єктів господарювання, що провадять інноваційну діяльність. Незважаючи на спроби активізації інноваційної діяльності, їх не було реалізовано у повному обсязі. Так, Державна цільова економічна програма “Створення в Україні інноваційної інфраструктури” на 2009-2013 роки, затверджена постановою КМУ від 14 травня 2008 р. № 447, не фінансувалася з державного бюджету, внаслідок чого заходи, передбачені Програмою, не було виконано, а завдання і заходи, передбачені Державною цільовою програмою розвитку системи інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної

інноваційної політики та моніторингу стану інноваційного розвитку економіки, затвердженою постановою КМУ від 7 травня 2008 р. № 439, профінансовано частково. Заходи, передбачені планом заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015-2019 роки, затвердженим КМУ від 4 червня 2015 р. № 575, не були реалізовані внаслідок їх несистемності та неврахування необхідності залучення широкого кола заінтересованих сторін - бізнесу, громадянського суспільства, наукової спільноти [1].

Таким чином, суттєвих змін потребують підходи до формування державної політики у сфері розвитку інновацій. Актуальною залишається проблема створення сприятливого інвестиційного клімату задля залучення прямих інвестицій, що передбачають одночасну інтеграцію технологій, необхідних для розвитку виробництва. Впровадження світового досвіду та застосування наукових розробок у сільськогосподарському виробництві дозволить забезпечити його сталий розвиток та покращити стан продовольчої безпеки в державі.

Список використаної літератури:

1. Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#n12>
2. Стариченко Є. М. Продовольча безпека України як соціально-економічна категорія / Є. М. Стариченко // *Агросвіт*. — 2018. — №13. — С. 42-48.
3. Рогатіна Л. П. Сутнісно-функціональний аналіз економічних регіональних систем в умовах забезпечення продовольчої безпеки / Л. П. Рогатіна // *Агросвіт*. — 2018. — №3. — С. 72-78.
4. Черевко О. В. Основні фактори впливу на продовольчу безпеку регіону як основу національної безпеки / О. В. Черевко, О. В. Яковенко // *Економічна наука*. — 2016. — №12. — С. 68-71.

*Васьківська К.В., д.е.н., професор
Довбенко А.Я., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ДЕРЖАВІ

Інвестиційно-інноваційна діяльність є основою формування конкурентного середовища та конкурентних переваг регіональних господарських систем на різних ієрархічних рівнях, а її результативність забезпечить здатність країни та її регіонів до створення економічного середовища, яке сприяє підвищенню ефективності виробництва й підвищення добробуту населення. Значна галузево-просторова диференціація регіонів країни за рівнем соціально-економічного розвитку потребує комплексної оцінки передумов формування та реалізації інвестиційно-інноваційної моделі розвитку на основі цільової діагностики, визначення інвестиційного та інноваційного потенціалів для обґрунтування пріоритетів і стратегій інвестиційно-інноваційного розвитку на різних таксономічних рівнях – державному, галузевому, регіональному, локальному при активній державній регіональній політиці.

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється згідно із Законом України «Про інвестиційну діяльність» ст. 11 метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики, виходячи із цілей та показників економічного й соціального розвитку України, державних та регіональних програм розвитку економіки, державного і місцевих бюджетів, зокрема передбачених у них обсягів фінансування інвестиційної діяльності. [1].

Державне регулювання інвестиційної діяльності спрямоване не тільки на контроль державних інвестицій, але й регулювання умов інвестиційної діяльності, моніторинг дій всіх інвесторів та учасників інвестиційного процесу.

Відповідно до чинного законодавства, державне управління інвестиціями здійснюється безпосередньо державною владою і включає в себе процес планування, визначення умов для реалізації та використання інвестиційного бюджету та позабюджетних коштів.

Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні здійснюється наступним чином [1]:

- надання фінансової допомоги у вигляді грантів, субсидій, субвенцій, бюджетних кредитів на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв;

- дотримання державних норм і стандартів;
- заходи щодо розвитку та захисту економічної конкуренції;
- роздержавлення та приватизація майна;
- визначення умов використання землі, води та інших природних ресурсів;

- цінова політика;
- проведення державних експертиз інвестиційних проектів;
- інші заходи.

У країнах Західної Європи державне втручання в інноваційну сферу стало нормою, і його методи постійно вдосконалюються. Основною метою такого втручання є забезпечення сталого економічного розвитку, підтримка низького рівня інфляції, високої інноваційної активності й зайнятості[2, с.100]. Законодавство України у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України і складається із законів України "Про інвестиційну діяльність", "Про наукову і науково-технічну діяльність", "Про наукову і науково-технічну експертизу", "Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків".

Державна інноваційна політика – це сукупність форм і методів діяльності держави, спрямованих на створення взаємопов'язаних механізмів інституційного, ресурсного забезпечення підтримки та розвитку інноваційної діяльності, на формування мотиваційних факторів активізації інноваційних процесів. Мета державної інноваційної політики - формування у країні таких умов для діяльності господарюючих суб'єктів, за яких вони були б зацікавлені і спроможні розробляти і виготовляти нові види продукції, впроваджувати сучасні наукові технології, екологічно чисті технології та розширювати на цій основі свої ринки збуту.

Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсоощадних технологій, виробництва та реалізації нових видів продукції[3].

Механізми державного регулювання інноваційної діяльності:

- виявлення та підтримка пріоритетних напрямів інноваційної діяльності;
- формування та реалізація державної, галузевих, регіональних та місцевих інноваційних програм;
- створення нормативної бази економічних механізмів підтримки стимулювання інноваційної діяльності;
- захист прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансова підтримка впровадження інноваційних проектів;
- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, які фінансують реалізацію інноваційних проектів;
- встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;

Виходячи з вищезазначених механізмів державного регулювання інвестиційно-інноваційних процесів випливає, що вони повинні гнучко поєднувати всі важелі, як економічні, так і адміністративні.

Інвестиційна та інноваційна діяльність є важливою сферою розвитку будь-якої країни і Україна не є винятком. Існуючі механізми державного регулювання інвестиційних та інноваційних процесів не є ефективними і недостатньо адаптованими до сучасних умов економіки. Головна проблема в цьому напрямку - недостатнє державне фінансування цих процесів.

На сьогодні в Україні, крім зовнішніх інвесторів, є і власні внутрішні потенційні інвестори. Однак для ширшого залучення внутрішніх інвестицій необхідні механізми, які б сприяли залученню тіньових капіталів. Вирішення цієї проблеми потребує розроблення державних програм, а пріоритетними можна визнати ті напрямки інвестування, які спроможні в порівняно короткий термін забезпечити відчутні зрушення в економіці країни. Для створення сприятливого інвестиційного клімату держава використовує різноманітні типи регулювань: податкове, фінансово-кредитне, антимонопольне тощо. Покращення якості регулювань дасть змогу реалізувати потенційні можливості суб'єктів економічної діяльності, спрямованих на отримання прибутку від своєї діяльності, а відтак наповнення бюджету та створення робочих місць у регіоні. Таким чином, створення відповідно до ринкових засад механізму взаємодії інвестора й органів державної влади в управлінні інвестиційно-інноваційним процесом дасть змогу залучити якомога більше інвестиційних ресурсів в економіку країни.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність», електронний доступ: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/page].
2. Микитюк П.П. Сенів Б.Г., Інноваційна діяльність: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
3. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002, № 40-IV // www.zakon.rada.gov.ua.

*Ватаманюк-Зелінська У. З., д.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ПРОМИСЛОВОСТІ

Актуальність питання забезпечення стабільного регіонального розвитку обумовлена децентралізацією, реформи якої сьогодні успішно реалізуються в Україні. В основному їх дія спрямована на зміни у побудові адміністративно-територіального устрою держави. Своєю чергою, реформаторські зрушення торкаються «традиційних» адміністративних повноважень місцевого самоврядування і території його юрисдикції, впливаючи тим самим на регулювання земельних відносин в Україні. Це стосується створення нових адміністративно-територіальних одиниць – об'єднаних територіальних громад (ОТГ), що призводить до змін базового рівня *адміністративно-територіального* устрою в країні унаслідок добровільного об'єднання суміжних територіальних громад сіл, селищ та міст.

Територія новостворених громад не обмежуватиметься окремим населеним пунктом, а включатиме територію сільських, селищних міських рад, що ввійшли до новоствореної [1]. Відповідно, право власності на землю об'єднаних територіальних громад має бути поширено на всі землі в межах громад, які об'єдналися, а ефективність регулювання земельних відносин залежатиме від правомірності рішень органу місцевого самоврядування ОТГ.

Зауважимо, що в результаті реформи децентралізації, за якої традиційні органи місцевого самоврядування отримують додаткові джерела фінансових надходжень до своїх місцевих бюджетів, – для новостворених

громад або перспективних, тобто тих, що планують об'єднатись – передбачені стимули забезпечення стабільного розвитку, які стосуються не лише таких фінансових надходжень, але й можливості переведення земельних ділянок поза межами їх населених пунктів до комунальної власності об'єднаних територіальних громад із метою покращення власної фінансово-матеріальної бази.

Крім того, зважаючи на проведену нормативно-грошову оцінку (НГО), місцеві бюджети ОТГ поповняться збільшеними обсягами надходжень плати за користування земельними ділянками (земельного податку та орендної плати) в межах (за межами) населених пунктів.

Згідно окремих положень Земельного кодексу України, земельні ділянки державної чи комунальної власності або права на них, у т. ч. із розташованими на них об'єктами нерухомого майна державної чи комунальної власності, підлягають продажу окремими лотами на конкурентних засадах (земельних торгах). Проте кодекс містить доволі широкий перелік винятків, які дають змогу органам місцевого самоврядування здійснювати такі операції без проведення земельних торгів, наприклад, «надання земельних ділянок державної або комунальної власності для потреб приватного партнера у рамках здійснення державно-приватного партнерства» [2]. В Україні також доволі поширена практика передачі земельних ділянок комунальним підприємствам, із наступною передачею їх у суборенду замовникам будівництва. У будь-якому випадку, внаслідок таких операцій місцеві бюджети втрачають обсяги можливих надходжень фінансових ресурсів; порушуються конкурентні умови функціонування земельного ринку; з'являється широке коло зловживань у бюджетній сфері; поширюється корупція; активний продаж земель до об'єднання громад відбувається у населених пунктах розташованих біля міст обласного і районного значення. Як наслідок, – надходження від плати за користування земельними ділянками становить лише 0,1% в доходах місцевих бюджетів України. Таким чином, складається ситуація, коли продаж земельних ділянок фактично позбавляє місцеві бюджети власних надходжень, зменшуючи тим самим матеріально-фінансову основу місцевого самоврядування, а надходження від плати за користування ними, навіть найближчим часом не покриють вже завдані у попередніх роках збитки.

Для того щоб уникнути подібних ситуацій, – необхідно забезпечувати умови надання земельних ділянок, які перебувають у комунальній власності для промислових потреб (т.зв. «промислові землі») на умовах оренди, урахувавши інтереси публічного власника – органу місцевого самоврядування (ОМС) – задля поповнення надходжень відповідного місцевого бюджету та орендарів, – як користувачів земельними ділянками на умовах договору щодо сплати орендних платежів. Водночас, ОМС, відповідно до своїх повноважень, – мають використовувати прийнятні ставки земельного податку та вартість оренди, застосовуючи проведену нормативну грошову оцінку (НГО) таких земель. Тобто проводити операції лише з тими ділянками, НГО яких встановлена на рівні, – у 2019 р.

Пріоритетом для надання ділянок в оренду має стати цільове призначення земель. Так, до земель промисловості належать землі, надані для розміщення та експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд промислових, гірничодобувних, транспортних та інших підприємств, їх під'їзних шляхів, інженерних мереж, адміністративно-побутових будівель, інших споруд. Операції із такими земельними ділянками, мають відбуватися прозорим способом і на законних підставах, зокрема, проведення торгів (аукціонів) тільки за наявності більше ніж трьох учасників в разі продажу права користування земельною ділянкою.

Це пов'язано із тим, що у більшості випадків середня кількість учасників у торгах з сумнівною конкуренцією становила лише два учасники – це мінімальна їх кількість, необхідна для того, щоб аукціон відбувся, середній рівень конкуренції – 2,75 претендента. Розмір орендної плати за результатами торгів без конкуренції, частка яких становила 53% від загальної кількості, у середньому зріс на 28,4 грн/га. Для порівняння: розмір орендної плати на інших 47% торгах зріс у середньому на 2508 грн/га. (недопоступлення надходжень до місцевих бюджетів у результаті заниження розміру орендної плати складає 7,5-12 млрд. грн. в рік) [3]. Таким чином, процесу проведення торгів мають передувати громадські слухання щодо доцільності оренди визначених об'єктів комунальної власності (адже землі промисловості мають стратегічне значення для економіки регіону), а конкуренція серед учасників дасть змогу підняти ціну такої земельної ділянки після її експертної оцінки, збільшивши таким чином заплановані надходження до місцевого бюджету уникаючи

застосування корупційних схем. Регулюючи таким чином земельні відносини на рівні територій об'єднаних територіальних громад в Україні, – надходження їх місцевих бюджетів від оренди таких ділянок здатні зрости до обсягів 2520049,23 тис.грн./рік і більше, тобто на рівні 13%-ї НГО, або до 203189,94 тис.грн/рік від поступлень земельного податку, що відповідає умовам сьогодення [4].

Таким чином, унаслідок децентралізації, органи місцевого самоврядування отримують не тільки більше адміністративних повноважень у сфері регулювання земельних відносин, а й також додаткові фінансові можливості для покращення дохідної частини місцевих бюджетів за рахунок ефективного його здійснення. І, незважаючи на те, що результати сучасних наукових досліджень у сфері вивчення питань використання промислових земель, вказують на існуючі недоліки вітчизняного законодавства у юридичному регулюванні такого землекористування, – збільшення надходжень місцевих бюджетів від плати за користування такими земельними ділянками, за умови ефективного регулювання земельних відносин, дасть змогу забезпечити стабільну фінансово-матеріальну базу кожної адміністративно-територіальної одиниці, сприяючи стабілізації її соціально-економічного розвитку.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015р., №157-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001. №2768-III Е. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Земля державна і дешева. Що не так із земельними аукціонами в Україні // Економічна правда 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/03/20/622838/>
4. Uliana Vatamanyuk-Zelinska and Nataliia Sytnyk (2019). Effectiveness of financial and economic regulation of land relations in ukraine in the context of the decentralization reform. Problems and Perspectives in Management, 17(2), 550-562

ВПЛИВ УРБАНІЗАЦІЇ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Соціально-економічний розвиток регіонів залежить не тільки від кліматичних умов, ресурсозабезпеченості, виробничих потужностей, транспортної інфраструктури, а й від рівня урбанізації.

У широкому сенсі під урбанізацією розуміють багатосторонній процес соціально-економічного, демографічного і географічного підвищення ролі міст у розвитку суспільства. З вузької точки зору – це міграція сільського населення у місто.

Процес урбанізації є фактором і невід'ємною частиною процесу розвитку країн світу і має враховуватися при формуванні стратегії розвитку країн.

Сучасний процес урбанізації характеризується:

- 1) швидкими темпами зростання міського населення;
- 2) розміщенням населення і господарства в основному у великих містах;
- 3) «розповзанням» міст, розширенням їх територій, тобто переходом від компактного міста до міських агломерацій і мегаполісів;
- 4) погіршенням екологічної ситуації в містах і промислових центрах.

Основними показниками урбанізації є рівень урбанізації та її темпи. Ці показники часто знаходяться в зворотній залежності. Так, для розвинених країн є характерним високий рівень урбанізації, проте низькі її темпи. Менш розвинені країни характеризуються низьким рівнем урбанізації та високими темпами її зростання.

Україна відноситься до країн з високим рівнем урбанізації. Станом на 2019 рік відсоток міського населення становить 69,41%, а сільського – 30,59%. В 1990 році відсоток міського населення становив 67,83%, а сільського населення – 32,17%.

Прогнозують, що у 2050 році рівень урбанізації в Україні зросте майже на 10%, чисельність міського населення буде становити 79%. Згідно даних звіту «WorldUrbanizationProspects: The 2014 Revision», який був підготовлений Департаментом ООН з економічних і соціальних питань, у 2050 році рівень урбанізації в Україні зросте майже на 10%, чисельність міського населення буде становити 79%. На сьогодні ступінь урбанізації ще не досяг середньоєвропейського

рівня (73,4%), проте значно перевищує світовий, проте загальна чисельність населення України з кожним роком зменшується. Так, за останні майже тридцять років, тобто в порівнянні з 1990 роком, чисельність населення країни зменшилася з 51838,5 тис. до 42153,2 (на 18,7%), частка міського населення скоротилася на 16,1%, а чисельність сільського – на 24%. Прогнозують, що до 2050 року кількість міського населення зменшиться до 26,6 млн, а сільського населення – до 7,1 млн. Протягом наступних 36 років населення України зменшиться на 11,2 млн.[1].

В даний час основною метою соціально-економічного розвитку більшості країн світу і їх регіонів є поліпшення якості життя населення. Соціальний та економічний розвиток України гальмується через те що населення розміщується нерівномірно, що зумовлює наявність регресивних регіонів. Для них є характерним слабкий рівень розвитку інфраструктури, що погіршує конкурентні переваги національних виробників, не тільки на зовнішніх, а й на внутрішніх ринках, скорочує радіус переміщення товарів і погіршує єдність економічного простору країни.

З одного боку Україна має високоурбанізовані регіони та великі міста, а з іншого боку характеризується неурбанізованими територіями.

До найбільш урбанізованих областей України відносять : Донецьку, Луганську, Дніпропетровську, Харківську області, у них щільність населення сягає більше ніж 100 осіб/км², а рівень урбанізації дорівнює приблизно 90%. До неурбанізованих областей можна віднести території аграрної спеціалізації. – Житомирська, Закарпатська, Кіровоградська та Херсонська. Щільність населення там не перевищує 50 осіб/км², а рівень урбанізації становить не більше 60%.

Вважаємо за необхідне сприяти процесам урбанізації у регресивних регіонах, адже це:

- 1) забезпечить зростання індустріальної промисловості та сфери послуг;
- 2) підвищить рівень освіченості і грамотності населення.
- 3) збільшить відсоток населення, забезпеченого інфраструктурою.

Отже, урбанізація розглядається як, загалом, позитивна тенденція розвитку світу, як об'єктивний процес, пов'язаний із забезпеченням для більшості жителів планети умов для зручного та комфортабельного життя.

Сьогодні в Україні більшість регіонів є слаборозвиненими, тому проблема розвитку урбанізаційних процесів даних територій заслуговує найпильнішого і уважного вивчення, адже це забезпечить сталий

економічний розвиток, ефективне використання земельних ділянок, оптимальне поєднання розвитку великих, середніх і малих міст. та комплексний розвиток міст шляхом збалансованості економічних, соціальних і екологічних чинників і передумов.

Список використаної літератури:

1. «United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division» (2014), World Urbanization Prospects, The 2014 Revision, Highlights (ST/ESA/SER.A/352), available at: <http://esa.un.org/unpd/wup/Highlights/WUP2014-Highlights.pdf>

*Герасименко О.В., к.е.н., доцент
Наврусевич Ю.В., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

АСПЕКТИ СВІТОВОГО ДОСВІДУ СТВОРЕННЯ СПІЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДЕРЖАВИ, БІЗНЕСУ ТА СУСПІЛЬСТВА

В економічній літературі поняття «спільна цінність» переважно трактують як «управлінська практика підвищення фінансової ефективності бізнесу, що поєднує отримання компанією прибутку із задоволенням суспільних потреб» [1]. Оскільки основним завданням бізнесу все ж таки є отримання прибутку, то компанії в процесі створення спільних цінностей повинні вибудувати свою стратегію таким чином, щоб одночасно з пошуком прибуткових видів діяльності підвищувати якість довкілля та вирішувати соціальні питання.

Розглянемо діяльність провідних компаній світу, які спільно з органами влади дбають про цінності суспільства. Зокрема, транснаціональна компанія «Yara» спільно з місцевою владою при підтримці уряду реалізує програму із створення «коридорів росту» сільського господарства. Очікується, що реалізація цієї програми дасть змогу створити 350 тис. нових робочих місць і покращити життя 200 тис. дрібних фермерів.

Що ж стосується України, то державна підтримка сільського господарства має вагомe значення. У таблиці можемо побачити, як уряд розширив підтримку агросектору у 2019 році порівняно з 2018, що свідчить

про те, що серед пріоритетів уряду та Мінагрополітики є стимулювання фермерського руху та створення успішної моделі господарювання в Україні – формування ефективного та соціально відповідального власника на селі.

Таблиця 1

Видатки на розвиток АПК в 2018 та 2019 рр.

Назва програми	Видатки у 2018р., млн.грн	Видатки у 2019 р., млн.грн
Загальні видатки на розвиток АПК, в тому числі:	4 232,0	5 909,0
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	266,0	127,2
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	210,0	800,0
Державна підтримка розвитку, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	400,0	400,0
Державна підтримка галузі тваринництва	2 401,0	3 500,0
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників	955,0	881,8

Джерело: складено авторами на основі даних офіційного сайту Міністерства аграрної політики та продовольства України [2]

Китайська телекомунікаційна компанія «China Mobile», яка зареєстрована в Гонконзі і постає найбільшим оператором мобільного зв'язку Китаю, працює над проектом, пов'язаним із використанням мобільного зв'язку в сільській місцевості Китаю для покращення доступу до якісних медичних послуг. Розвиваючи нові прибуткові напрямки бізнесу, компанія одночасно вирішує соціальні проблеми суспільства [3].

Ще одним прикладом міжнародних компаній, яка має безпосереднє відношення до створення спільних цінностей і в Україні є швейцарська компанія «Nestle». Сьогодні «Nestle» є найбільшою компанією світу у сфері виробництва харчових продуктів та напоїв. Компанія представлена у 189 країнах, а 328 тисяч співробітників працюють для досягнення спільної мети «Nestle» – підвищувати якість життя і сприяти здоровому майбутньому [4].

Сферами створення спільної цінності даної компанії вже протягом багатьох років є: раціональне харчування, розвиток сільського

господарства, охорона та збереження природних ресурсів, ефективне використання та очищення води, покращення якості освіти та працевлаштування молоді. Успіх та зростання компанії дає можливість допомогти мільйонам людей покращити своє життя, завдяки продуктам та послугам, які вона надає, завдяки можливості надавати робочі місця та внеску, який компанія робить в світову економіку.

Варто зазначити також, що саме в Україні, у м. Львів, був відкритий один із п'яти сервісних центрів «Nestle» у світі, який надає стандартизовані послуги підрозділам компанії в таких важливих бізнес-процесах, як нарахування заробітної плати, адміністрування даних персоналу та бухгалтерські операції [4]. Відкриття такого центру має важливе значення для розвитку Львівського регіону. В свою чергу основним завданням керівництва області є сприяння розвитку ділового клімату у регіоні, адже органи влади та бізнес завжди мають бути партнерами, а особливо у сфері створення спільних цінностей.

Загалом створення спільної цінності варто розпочати з обрання бізнес-стратегії, переосмислення та узгодження соціальних і фінансових цілей. Важливим етапом є визначення сильних і слабких сторін бізнесу з точки зору соціальних проблем. Як наслідок, компанія має обрати саме таку соціальну проблему, якою вона зможе займатися, використовуючи свої власні ресурси, становище на ринку та в суспільстві, окрім того, підприємству безумовно необхідна підтримка органів державної влади [5].

Однак для ефективної роботи підприємства у напрямку створення цінності недостатньо однієї стратегії. Необхідно також звернути увагу на те, що процес створення спільної цінності бізнесу та суспільства неможливий без комунікації з органами державної влади у цій сфері.

Підсумовуючи вищевикладене варто зазначити, що створення спільної цінності – це такий спосіб ведення бізнесу, який поєднує отримання прибутку компанії із вирішенням соціальних проблем. Дана концепція не може вирішити всі соціальні проблеми, але може надати можливість компаніям на базі своїх професійних навичок і вмінь стати лідерами соціального прогресу. На даний час створення спільних цінностей є новацією для багатьох країн, зокрема й для України, але з часом ця концепція стане стандартною практикою, адже створюючи спільну цінність, компанії зможуть побудувати прибутковий і стійкий бізнес, який за своїми показниками перевершить традиційну практику. Внаслідок цього вітчизняним підприємствам варто перебудувати стратегію ведення бізнесу таким чином, щоб одночасно з отриманням максимального прибутку при мінімальних затратах також підвищувати якість довкілля та

вирішувати соціальні питання. В свою чергу, органи державної влади повинні максимально сприяти та підтримувати ведення бізнесу зі створенням спільних цінностей з метою забезпечення належної якості життя суспільства.

Список використаної літератури:

1. Портер М. Створення спільних цінностей. Як перебудувати капіталістичну систему / Майкл Е. Портер, Марк Р. Крамер // Harvard Business Review. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ep-digest.ru/wp-content>
2. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dotacii.minagro.gov.ua/ua>
3. Грейсон Д. Про успішний бізнес з точки зору суспільства в цілому / Девід Грейсон. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ipnou.ru/print/010244>
4. Офіційний сайт швейцарської компанії «Nestle» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nestle.ua>
5. Стаття про створення спільних цінностей Nestlé в Україні та покращення якості життя. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nestle.ua/media/newsandfeatures/creating-common-values-2017>

*Герасименко О.В., к.е.н., доцент
Цап Г.А., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ

На даний час економічний розвиток регіонів України залишається на невисокому рівні. Серед причин, які спричиняють повільний розвиток регіонів, є недостатня інвестиційна активність. Політика держави за цим напрямком є невизначеною і значно залежить від політичних та інших зовнішніх та внутрішніх факторів.

Розробка ефективної інвестиційної політики покращить стійкий економічний розвиток регіонів та допоможе наблизити соціально-економічні показники до європейських стандартів. Жвава інвестиційна

політика держави збільшить обсяги як внутрішніх так і зовнішніх інвестицій в економіку регіонів України, що допоможе регіонам стати фінансово самодостатніми суб'єктами на економічному просторі.

Інвестиційна політика є підґрунтям створення механізмів захисту інтересів учасників інвестиційного процесу, забезпечення умов використання інвестиційних ресурсів і збереження цілісності фінансової системи [3]. Саме завдяки їй визначаються напрямки та структура інвестицій, здійснюються раціональні та ефективні заходи для виконання регіональних та місцевих соціально-економічних програм. Головним фактором державної інвестиційної політики є розробка та впровадження інвестиційних програм, спрямованих на фінансову незалежність регіону.

Визначальним завданням державної інвестиційної політики на сьогоднішній день є створення рівних умов для ведення бізнесу та інвестування економіки України підприємств різної форми власності, інвестування на прозорих засадах, поліпшення структури джерел інвестування. Взаємодію всіх учасників інвестиційних процесів регламентують такі принципи формування і реалізації інвестиційної політики [2]:

1. Мінімальне втручання органів державної влади в господарську діяльність інвесторів.
2. Забезпечення сприятливого і стабільного законодавчого режиму інвестиційної діяльності з метою підвищення інвестиційної активності.
3. Прозорість і доступність для всіх інвесторів інформації, необхідної для здійснення інвестиційної діяльності.
4. Узгодження інтересів всіх учасників інвестиційного процесу.
5. Забезпечення соціально-економічної ефективності інвестиційної політики.

Саме ці чинники суттєво впливають на кількісну та якісну складову залучених інвестицій в регіони, що надалі сприятиме їхньому розвитку. До прикладу, розглянемо фінансування (інвестування) Закарпатської області за рахунок державного та місцевого бюджетів у розрізі 2013-2017 років (таблиця 1). Як ми бачимо з даних, наведених у таблиці 1, інвестування у 2014 році з державного бюджету різко скоротилося в порівнянні з 2013, що зумовлено подіями на політичній арені, які потягли за собою важкі економічні наслідки для країни. В наступні роки інвестування з державного бюджету стабілізувалося, хоч і не дає бажаного результату для регіону. Саме завдяки цим показникам і можна визначити важливість державної політики у сфері інвестицій, та її впливу на регіони, зокрема і на Закарпатську область.

В порівнянні з державним інвестуванням, інвестування Закарпатської області за власні кошти, тобто за кошти місцевих бюджетів, постійно зростає, що сприяє загальному соціально-економічному розвитку області.

Таблиця 2

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування (2013-2017 роки, тис. грн) [1]

Джерела фінансування капітальних інвестицій	2013	2014	2015	2016	2017
Кошти державного бюджету	51375	19065	119426	115068	165952
Кошти місцевих бюджетів	139713	164216	413344	570062	661630

Інвестування з місцевих бюджетів є набагато більшим, в порівнянні з державними інвестиціями, що зумовлено високими економічними показниками області. Закарпаття не є дотаційним регіоном, тому воно має можливість інвестувати у власні проекти кошти з місцевих бюджетів.

Дослідження інвестиційних процесів в Україні свідчить, що економічний розвиток регіону залежить від ефективності державної інвестиційної політики. Впровадження державних інвестиційних програм на підставі залучення інвестицій з державного та місцевого бюджетів створює умови для підвищення конкурентоспроможності і соціально-економічного розвитку країни та її регіонів. Зростання інвестиційних потоків якісно впливатиме на всі процеси розвитку регіону.

Список використаної літератури:

1. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Закарпатській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/invest/2018/cap_invest_fin_2010-2017.pdf
2. Клітинський Ю.С. Вплив інвестиційної політики держави на фінансову самодостатність стійкого розвитку регіону // Ю.С. Клітинський. – Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – №8 (215), 2014. – С. 56-60.

3. Крупка М.І. Формування фінансового потенціалу інвестиційної діяльності в економіці України: монографія / М.І. Крупка, Д.В. Ванькович, Н.Б. Демчишак, М.І. Кульчицький. – Львів: ЛНУ ім.Івана Франка, 2011. – 404с.

*Герасименко О.В., к.е.н., доцент
Шишко О.Б., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ВЕКТОРИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Інноваційно-інвестиційна діяльність є одним із головних факторів економічного та суспільного розвитку країни, оскільки забезпечує весь відтворювальний процес в економіці. Інтенсивність та результативність інвестиційної політики є базовим підґрунтям стабільного економічного розвитку.

Серед вітчизняних та іноземних науковців немає єдиної думки щодо тлумачення поняття «інвестиційна діяльність». Зокрема, закон України «Про інвестиційну діяльність» трактує інвестиційну діяльність як практичні дії громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [1]. У цьому законі наведено форми інвестиційної діяльності в інноваційній сфері, тобто у сфері впровадження науково-технічних досягнень у виробництво, виробничі процеси, технології, виробничої та соціальної інфраструктури, а також нових видів техніки.

Формами інвестиційної діяльності у сфері інновацій є:

- фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін в економічному середовищі;
- реалізація довгострокових науково-технічних програм із тривалими термінами окупності затрат;
- розробка і запровадження нових ресурсозберігальних технологій (матеріальних, сировинних, енергетичних), призначених для поліпшення соціального та екологічного становища;
- прогресивні міжгалузеві структурні зрушення;
- випуск і поширення принципово нових видів техніки та технологій.

Інвестиційна діяльність може здійснюватись у формах:

- приватного інвестування, тобто інвестування, що здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими

асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;

- державного інвестування – інвестування, що здійснюється органами влади і управління держави за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичкових коштів, а також державними підприємствами, об'єднаннями і установами за рахунок власних і позичкових джерел фінансування;

- іноземного інвестування – йдеться про інвестування, яке здійснюється іноземними громадянами, закордонними юридичними особами та іншими державами світу;

- спільного інвестування – інвестування, що здійснюється громадянами і юридичними особами України та іноземних держав.

Згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність», державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики виходячи з цілей та показників економічного і соціального розвитку України, державних та регіональних програм розвитку економіки, державного і місцевих бюджетів, зокрема це стосується і передбачених у них обсягів фінансування інвестиційної діяльності [2].

Державне регулювання інвестиційної діяльності забезпечує управління державними інвестиціями, регулювання умов інвестиційної діяльності і контроль за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками. Управління державними інвестиціями, яке передбачає планування, визначення умов і виконання конкретних дій щодо інвестування бюджетних і позабюджетних коштів, здійснюють центральні й місцеві органи державної влади та управління.

Умови інвестиційної діяльності підприємств регулюють за допомогою: надання фінансової підтримки у вигляді субвенцій, дотацій, субсидій, бюджетних позик на розвиток окремих регіонів, галузей, виробництв; державних норм і стандартів; заходів щодо розвитку та захисту економічної конкуренції; роздержавлення і приватизації власності; регулювання питань користування землею, водою та іншими природними ресурсами; політики ціноутворення; проведення державної експертизи інвестиційних програм і проектів будівництва.

Функції контролю реалізують державні органи та підрозділи суб'єктів господарювання, які здійснюють внутрішній контроль.

Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств базується на принципах, які є основоположними у визначеній сфері:

- спільної відповідальності держави та інвесторів;
- дотримання основних прав і свобод інвесторів;
- юридичної відповідальності інвесторів за порушення вимог законодавства України або міжнародних договорів;
- послідовної децентралізації інноваційно-інвестиційного процесу та розширення змішаного фінансування інвестиційних та інноваційних проєктів [3];
- концентрації та спрямування інвестицій на забезпечення розвитку основних галузей економіки, підвищення результативності та технологічного оновлення виробництва;
- ресурсної збалансованості бізнес-планів інвестиційних проєктів та надання державної підтримки впровадження та їх реалізації;
- прозорості та ефективності механізму надання державної підтримки реалізації інноваційних та інвестиційних проєктів;
- безпечності інноваційно-інвестиційних впроваджень для навколишнього середовища, життя і здоров'я людей [4].

Усі методи, які регулюють інноваційно-інвестиційну діяльність за засобами цілеспрямованого впливу повинні бути приведені у відповідність до рівнів регулювання. Державні та регіональні методи регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності за формами впливу повинні бути поділені на прямі методи, що безпосередньо регулюють інноваційно-інвестиційну діяльність, і непрямі методи, пов'язані з умовами функціонування сфер економічної діяльності, які суттєво впливають на інвестиційні та інноваційні процеси [1]. Отже, ефективне функціонування ринкової економіки повинне супроводжуватися державним регулюванням соціально-економічних процесів в державі. Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності визначається планами й програмами розвитку народного господарства, бюджетами та передбаченими в них обсягами державного фінансування, створюються пільгові умови інвесторам, які вкладають кошти у розвиток пріоритетних галузей економіки.

Список використаної літератури:

1. Гришаєва Ю. Г. Напрями вдосконалення управлінського механізму регулювання інвестиційної діяльності на інституційних засадах / Ю. Г. Гришаєва // Бізнес Інформ. – 2013. – №3. – С. 111–116.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ (зі змінами та доповненнями) / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом : монографія / А. А. Пересада. – Київ : Лібра, 2002. – 472 с.
4. Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні : постанова Кабінету Міністрів України № 389 від 02.02.2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 28. – С. 95.

*Голинський Ю.О., к.е.н, доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ВРІВНОВАЖЕННЯ ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Основне питання децентралізації може бути сформульоване так – чи є децентралізована система управління більш ефективною, ніж централізована, а оскільки мова йде про систему державного управління, то чи забезпечує децентралізована система більш повне задоволення потреб одержувачів бюджетних послуг при тому ж обсязі бюджетних ресурсів, ніж централізована?

Оскільки ні абсолютно централізованих, ні абсолютно децентралізованих систем управління не існує, для порівняння різних систем, зокрема, для проведення міждержавних порівнянь, або для порівняння варіантів пропонованих реформ необхідно навчитися вимірювати:

- ступінь децентралізації;
- ефективність надання бюджетних послуг;
- ефективність державного управління.

Існують два основних аргументи на користь децентралізації державних функцій:

- децентралізація повноважень щодо надання державних (бюджетних) послуг підвищує ефективність бюджетних видатків, оскільки

наближає владу до населення, робить її більш підзвітною виборцям, дозволяє більш повно врахувати потреби населення;

— децентралізація повноважень щодо формування доходів бюджету дозволяє більш точно врахувати специфіку та склад податкової (дохідної) бази і тим самим забезпечити більш високу ефективність справляння податків та інших доходів в бюджет.

Одним з елементів децентралізації в сфері публічних фінансів є бюджетно-податкова децентралізація. Бюджетно-податкова децентралізація визначається як регламентована форма паралельної реалізації єдиних правил побудови внутрішньодержавних бюджетних і податкових підсистем і організованого розосередження окремих технологічних стадій бюджетного процесу (наприклад, казначейського виконання бюджету) і процесу адміністрування податків (наприклад, поділ фіскальної служби) на різні рівні адміністративно-територіального устрою.

Ідеально врівноважена бюджетно-податкова децентралізація, що забезпечує збалансування децентралізованих видів надходжень і видатків місцевих бюджетів, а також достатній для цього обсяг бюджетних і податкових повноважень на кожному рівні бюджетно-податкової системи, мабуть, неможлива. Принаймні немає таких прикладів у світовій практиці. Проте різні країни (США, Канада, Німеччина та ін.) більшою мірою наближені до рівня збалансованості, причому це відбувається не тільки через їхній загальний фінансово-бюджетний добробут, а й у зв'язку з використанням політично коректних, соціально і економічно виправданих правил і механізмів узгодженого розподілу повноважень і ресурсів між інституціями на різних рівнях адміністративно-територіального устрою.

Неузгодженість децентралізованих доходів і видатків місцевих бюджетів не тільки створює безліч проблем політичного і соціального характеру, але й суттєво знижує ефект бюджетно-податкової децентралізації як такої. Якою б продуманою не була окремо бюджетна і податкова децентралізація, їх незбалансованість може бути певною мірою нівельованою тільки діями "центру". Чим сильніше виражений цей дисбаланс, тим більше формальна децентралізація поступається місцем фактичній централізації бюджетно-податкових відносин.

Важливе значення в системі бюджетної децентралізації набуває реалізація принципу загального (сукупного) покриття витрат. Це означає, що всі витрати бюджету повинні покриватися загальною сумою доходів бюджету і надходжень із джерел фінансування його дефіциту. Загальновизнано, що доходи бюджету і надходження від джерел

фінансування його дефіциту не можуть бути пов'язані з певними витратами бюджету (за винятком доходів цільових бюджетних фондів, а також в разі централізації коштів з бюджетів інших рівнів бюджетної системи).

Так, в умовах реалізації реформи децентралізації в Україні вже створено майже тисячу об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Незважаючи, на загальні фінансові переваги для місцевих рад після об'єднання, часто мало місце формування реально неспроможних ОТГ. Наприклад, частина громад була утворена за рахунок суттєвого наповнення бюджету акцизним податком, певна частка якого до 2020 року надходить до бюджету ОТГ. Причин таких необдуманих утворень є декілька, але основна із них – політичне лобіювання місцевими елітами. Крім того, кілька десятків новостворених громад є недостатньо великими для того, щоб бути фінансово спроможними у довгостроковій перспективі. Щоб об'єднана територіальна громада вдало використала свої можливості для розвитку – необхідно усвідомити, що це не просто розширення її меж завдяки збільшенню кількості мешканців. Об'єднана територіальна громада виходить на якісно інший рівень існування: він посилює обов'язки та відповідальність, насамперед, місцевих органів влади. З розширеної території до місцевого бюджету можна зібрати значніші податкові надходження, а це – додаткові робочі місця, покращення помешкань, тобто життя громадян [1].

Таким чином, очевидно, що досягнути ідеального балансу доходів та видатків місцевих органів влади практично неможливо, механізм горизонтального вирівнювання буде присутній завжди, а отже вплив загальнодержавного центру залишатиметься. Зрештою, в умовах зовнішньої агресії це може бути позитивним «побічним ефектом».

Список використаної літератури:

1. Овчаренко Т., Бочі А., Поворозник В. Особливості формування та виконання бюджету об'єднаних територіальних громад. Міжнародний центр перспективних досліджень. 2017. 136 с.

*Головатюк В.М., д.е.н., старший науковий співробітник
ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та
історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України», м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНО-НАУКОЄМНОГО СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Глобалізаційні процеси, характерні другій половині ХХ початку ХХІ ст., призвели до суттєвого зростання ролі інноваційної конкурентоспроможності та відповідного позиціонування у світовій економіці не тільки між країнами та фірмами, а також і між окремими регіонами та їх кластерами. Особливу роль в міжрегіональному позиціонуванні відіграє саме науково-інноваційний потенціал розвитку компетенцій та створення нових продуктів.

Всупереч позитивній тенденції розвитку інноваційної сфери світової економіки та в результаті цього зростання соціально-економічного добробуту країн й окремих регіонів, протилежну їй закономірність демонструє українська економіка. Феномену швидкого наукоємного економічного зростання в нашій країні попри низку численних різного рівня стратегій поки що не спостерігається. Україна постійно втрачає свій науково-інноваційний потенціал, а в силу цього й ресурсно-компетентнісний і слабо позиціонується за ним у світовій економіці при вирішенні, зокрема, проблем євроінтеграції. Так, за матеріалами державної статистики України в розрахунку на 10 тис. осіб економічно активного населення чисельність дослідників в Україні впродовж 2005–2017 рр. зменшилась на 13,1% і станом на 2017 р. число дослідників на 1000 зайнятих у нашій країні складало 3,68 особи (в Європейському Союзі в 3,6 раза більше).

Серед регіональних наукових центрів НАН і МОН України найбільші втрати дослідницького потенціалу у розрахунку на 10 тис. осіб економічно активного населення впродовж 2005–2017 рр. характерними були для Донецького (на 82,8% – за воєнних подій) та Північно-Східного (на 15,8%). За цим же показником і за цей же період у регіонах Центрально-Київського району [1] втрати склали 20,0%, Придніпровському науковому центрі – 12,8%, Південному – 11,6%, Західному – 4,3%.

Найбільш контрастні втрати дослідницького потенціалу простежуються на регіональному рівні. Третину або й більше свого дослідницького потенціалу (у розрахунку на 10 тис. осіб економічно

¹ Умовна назва, об'єднано регіональні економіки, які не охоплені науковими центрами НАН і МОН України: м. Київ, Вінницька, Житомирська, Київська, Черкаська та Чернігівська області.

активного населення) впродовж означеного періоду втратили: Донецька (83,9%), Луганська (82,3%), Житомирська (73,2%), Рівненська (62,9%), Запорізька (56,9%), Полтавська (42,6%), Закарпатська (33,3%) області.

Слід зазначити, що станом на 2017 р. у Донецькому (за відомих причин) та Західному наукових центрах їх дослідницький потенціал був найнижчий – відповідно, в середньому 3,6 та 10,7 дослідника на 10 тис. економічно активного населення. Це при тому, що в Чернівецькій та Хмельницькій областях Західного наукового центру характерним було зростання дослідницького потенціалу впродовж досліджуваного періоду: в Чернівецькій області він зріс у розрахунку на 10 тис. осіб економічно активного населення в 11,7 раза, в Хмельницькій – у 1,2 раза.

Серед регіональних економік цього наукового центру найнижчий дослідницький потенціал у 2017 р. був характерний для Рівненської та Хмельницької областей, відповідно, 5,3 та 5,7 осіб на 10 тис. осіб економічно активного населення.

Загалом за даними 2017 р. Україну можна позиціонувати всього дев'ятьма регіональними економіками, дослідницький потенціал яких за абсолютним показником перевищував 1 тис. осіб – м. Київ (45,5% загальнодержавного числа дослідників), Харківська (16,8%), Дніпропетровська (9,4%), Львівська (6,1%), Одеська (3,7%), Запорізька (2,5%), Київська (1,9%), Сумська (1,9%) та Миколаївська (1,7%) області. Це складає 89,5% дослідницького потенціалу країни. За дослідницьким потенціалом, який перевищує 10 осіб на 10 тис. осіб економічно активного населення країну можна позиціонувати вже 12 регіональними економіками – це м. Київ, Харківська, Дніпропетровська, Львівська, Сумська, Одеська, Миколаївська, Запорізька, Чернівецька, Київська, Полтавська та Херсонська обл.

На відміну від зменшення дослідницького потенціалу та чисельності студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації впродовж 2005-2017 рр., у нашій країні характерним є зростання чисельності працюючого населення з повною вищою освітою поза сферою науки (у розрахунку на 10 тис. економічно активного населення таке зростання відбулося у 2,3 раза, за абсолютним показником – у 1,9 раза).

Загалом же кадровий потенціал інноваційного розвитку (число зайнятих з повною вищою освітою та число студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації) впродовж досліджуваного періоду зріс в Україні в розрахунку на 10 тис. економічно активного населення в 1,6 раза, за абсолютним показником – у 1,3 раза. Тобто, можна вважати, що сприятливість

українського соціально-економічного середовища за означеним показником поліпшується для впровадження технологій «Індустрії 4.0» та продуктивного нарощування ресурсно-компетентнісного потенціалу інноваційного розвитку національної економіки. Безумовно, що провідну роль у цьому процесі, враховуючи соціально-економічну специфіку кожної із регіональних економік, мають відігравати регіональні наукові центри НАН і МОН України.

Слід також зазначити, що міжнародні дослідження проблем науково-інноваційного розвитку економічно розвинених країн переконливо обґрунтовують, що сучасна інноваційна промисловість може бути тим провідним базовим драйвером нарощування науково-інноваційної конкурентоспроможності національної економіки в контексті відкритої економіки, який спроможний забезпечити генерування інноваційного розвитку й в інших секторах економіки задля забезпечення ефективності державної політики стосовно системного стратегічно-наукоємного розвитку національної економіки загалом.

Однак, як засвідчують знову ж таки міжнародні дослідження, означений світовий тренд ніяким чином не враховується в сучасній українській державній політиці стосовно покращення показників технологічної готовності країни. Так, за оцінками інтегрального індексу глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) впродовж 2009-2018 рр. ранг України серед числа досліджуваних країн за показником «технологічна готовність» практично не змінився: був 80 ранг (3,37 бала) у 2009 р. став 81 ранг (3,83 бала) у 2018 р., хоча бальна оцінка за ним і зросла на 13,6% [1].

За іншим дослідженням Всесвітнього економічного форуму про «Готовність до майбутнього виробництва 2018» (The Readiness for the Future of Production Report 2018) за показником «технології та інновації» серед 100 досліджуваних країн Україна отримала не дуже привабливий 74 ранг (3,5 бала). Загалом же за комплексною оцінкою готовності до майбутнього виробництва наша країна увійшла до списку тих 58 країн («країни, що народжуються»), які характеризуються обмеженою інноваційною виробничою базою сьогодні та, які демонструють низький рівень готовності до майбутнього виробництва на основі ключових технологій четвертої промислової революції («Індустрія 4.0») через слабку продуктивність компоненти «драйвери виробництва» [2].

Виходячи із означеного та враховуючи, що в українській економіці домінують регіональні економіки індустріально-аграрного типу (63%), логічно, що провідною політикою стратегічно-наукоємного поступу нашої

держави мало б бути інтенсивне формування переважно індустріально-аграрного ресурсно-компетентнісного потенціалу країни на базі технологій «Індустрії 4.0» для забезпечення їй продуктивної науково-технологічної та інноваційної конкурентоспроможності в сучасному глобальному соціально-економічному середовищі, тим більше, що, як вже зазначалося вище кадровий потенціал у нас для цього є. Але, як засвідчує вже майже 20 річний досвід опікування науки Міністерством освіти і науки України, малоймовірно, що означена політика стратегії має перспективи для реалізації, а Україна й надалі належатиме до світових аутсайдерів високотехнологічного індустріального розвитку.

Список використаної літератури:

1. The Global Competitiveness Report 2009–2018 [Electronic resource]. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>.
2. The Readiness for the Future of Production Report 2018 [Electronic resource]. URL: https://www3.weforum.org/docs/FOP_Readiness_Report_2018.pdf

*Головко Л.В., к.е.н., старший науковий співробітник
Інститут демографії та соціальних досліджень і
мені М.В. Птухи НАН України, м. Київ
Головко Т.В.,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, м. Київ*

ПІДХОДИ АДАПТАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ДО «СРІБНОГО ЦУНАМІ»

На сучасному етапі розвитку суспільства сформувалась тенденція до зростання кількості населення старше 60 років. За прогнозами ВООЗ до 2050 року їх частка становитиме близько 22 % населення світу [1].

Основними чинниками формування демографічної тенденції є: біологічний та соціальний. Підґрунтям до їх проявів стали трансформація ринку праці, зміна життєвих принципів (поширення здорового способу життя, зростання попиту на правильне харчування), поширення інформаційної політики щодо основних факторів ризику неінфекційних

захворювань. Міністерством охорони здоров'я України запроваджено принцип пріоритетності збереження здоров'я, згідно якого всі урядові рішення аналізуються у контексті їх впливу на здоров'я людини. Запровадження даного принципу відповідає Угоді про асоціацію між Україною та Європейським союзом, сприяючи зміцненню системи охорони здоров'я України та її потенціалу. Прояви соціального чиннику пов'язані із зміною життєвих стереотипів, трансформацією інституту сім'ї (формування шлюбних стосунків у віці старше 40 років), доступністю інформації, пришвидшенням темпу життя та зміною його норм (два-три офіційні шлюби, збільшення середнього віку матері при народженні першої дитини); потребою в оволодінні декількома професіями одночасно (основною причиною є відповідність розміру оплати праці і зростання життєво необхідних потреб), збільшення кількості осіб, які мають дві-три вищі освіти.

Усталеність нової демографічної тенденції призвела до внесення змін вікових норм. Згідно нової вікової класифікації ВООЗ: 25-44 – молодий вік, 44-60 – середній вік, 60-75 – похилий вік, 75-90 – старечий вік, після 90 років – довгожителі.

Старіння населення призводить до зростання попиту на нові послуги на ринку нерухомості. В кінці минулого століття почав розвиватися новий тип житла для осіб похилого віку. Провідною країною стали США, де житлові комплекси забудовуються у приміській зоні великих міст. Найвідоміший комплекс у Південній Кароліні нараховує 800 будинків і об'єктів комерційного призначення площею 3 тис. м². У 2010 р. кількість пенсійних поселень становила понад 2 тис. з населенням 650 тис. осіб. Популярними є пенсійні поселення з постійним доглядом, а також поселення Sun City («Місто Сонця»), де резиденти мають власну нерухомість. На разі поселення включає 25 тис. будинків з населенням близько 40 тис. осіб. Більшість літніх американців ведуть активний спосіб життя. Тому в американських будинках догляду переважну частину (54%) становлять люди віком за 85 років. Трохи більше чверті приходиться на 75-85-річних, і ще близько 20% – це люди віком 65-75 років та молодші [2].

Із зростанням попиту на даний вид житла, подібні житлові комплекси створені у Канаді, Ізраїлі, Японії, Китаї, Австралії, країнах Південно-Східної Азії, країнах Європи (Великобританії, Німеччині, Польщі та ін.). У Німеччині діє 114 фірм, які надають послуги по догляду за людьми похилого віку. Наприклад, у Берліні – 611 таких фірм, при цьому три чверті даної категорії берлінців отримують необхідні послуги вдома. У

Польщі діють будинки опіки, які фінансуються державою та приватні будинки для літніх людей, кількість яких дедалі збільшується в основному у великих містах. У приватних і державних будинках для літніх людей в Польщі перебуває близько 80 тис. осіб. У відповідності до польського законодавства, кожна літня людина може розраховувати на державну соціальну допомогу, зокрема й цілодобову опіку у будинках для літніх. Її забезпечують органи місцевої влади, які отримують на це дотацію з бюджету.

Адаптація зарубіжного досвіду та розробка векторності національної політики щодо створення гідних умов проживання для осіб поважного віку має спиратись в першу чергу на національний менталітет. Вагомим підходом для зменшення соціальної ізоляції осіб похилого віку є розвиток креативної економіки, що стимулює інноваційні процеси з максимальним використанням людського, соціального та культурного капіталу того чи іншого поселення. У контексті децентралізації даний аспект є надзвичайно важливим. Участь осіб різних професій всіх верств населення у розробці стратегій розвитку, визначенні пріоритетних проектів культурно-економічного напрямку покращить імідж поселень об'єднаних територіальних громад, трансформує їх локальну ідентичність, сприяє розвитку інноваційних послуг, формуванню туристичної привабливості та мережевого бізнесу громади. На разі розвиток культури є ресурсом змін якості життя, шляхом створення додаткової вартості продуктів на території і покращення умов зайнятості населення. Контент креативної економіки є ваговою складовою модернізації економіки як сільських поселень так і малих міст, посилює ділову активність, сприяє сталому зростанню регіонів.

Пріоритетними напрямками адаптації суспільства до «срібного цунамі» є: активізація роботи соціальних служб в регіонах України, спрямованість діяльності громадських організацій на допомогу людям похилого віку, зміна системи допомоги літнім людям. Зокрема, у медицині – зростання кількості обслуговуючого персоналу – у стаціонарному відділенні; розширення мережі патронажної служби для можливості отримання медичного догляду за місцем проживання, вдома; створення системи довготермінового догляду особам старше 60 років на базі співпраці служб соціального захисту, медичних установ та закладів (поліклініка, амбулаторія) за фінансової підтримки з боку держави; у медичних навчальних закладах (коледжах, технікумах, училищах) – організація курсів для підготовки професійних доглядальниць на дому за людьми похилого віку.

Прикладом є організовані у 2015 р. Вишгородською районною організацією Товариства Червоного Хреста спільно з Всеукраїнським центром професійної реабілітації інвалідів за підтримки міської ради спеціальні короткострокові курси за напрямом підготовки «доглядальниця за тяжкохворими в домашніх умовах». Апробація програми проходила для мешканців міста, і на перспективу стане навчальною програмою для всього району [3].

Зберегти здоров'я літнім людям допомагає створення умов для ведення їх активної життєвої позиції, яка разом з фізичною та розумовою діяльністю знижує ризик розвитку серцево-судинних захворювань, скорочує ймовірність ракових захворювань, зменшує рівень нервових розладів. Пріоритетними напрямками використання соціального капіталу осіб похилого віку є залучення їх до громадських робіт, волонтерського руху, освітньо-культурних програм у міських будинках культури (зокрема участь у створенні творчих колективів, проведення майстер-класів з ремесел, народних промислів і т.д.).

Отже, розробка і реалізація прогресивних підходів та напрямів адаптації суспільства до «срібного цунамі», забезпечує збереження якості життя людей похилого віку, сприяє підвищенню соціальної свідомості, зміцненню суспільних інтересів щодо розуміння поваги до старшого покоління, зростанню рівня значимості участі даної категорії осіб у суспільному розвитку, збереженню національної ментальності.

Список використаної літератури:

1. Сеть городов работает над созданием благоприятных условий жизни для пожилых людей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.who.int/bulletin/volumes/88/6/10-020610/ru/>
2. Ярослав Довгопол, Максим Наливайко та ін. Гідна старість: світовий досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2035694-gidna-starist-svitovij-dosvid.html>
3. Лесик Анастасія Червоний Хрест започаткував навчальну програму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vyshgorod.in.ua/novini/1921-chervonij-khrest-zapochatkuvav-navchalnu-programu>

СТАН РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Мале і середнє підприємництво є головною рушійною силою, яка забезпечує формування стабільної економіки регіону, зростання рівня життя населення та вирішення соціально-економічних потреб області.

Малий і середній бізнес Кіровоградської області становить основу підприємництва (майже 99,7% від усіх підприємств), із них, 7721 – є малими підприємствами (95,7%), 344 - це середні підприємства (4,26%) (табл.1). Крім того, у секторі малого і середнього підприємництва зареєстровано майже 34 тис. фізичних осіб-підприємців, зайнято 124 тис. осіб, або майже 97% від загальної кількості зайнятих працівників. Суб'єктами малого та середнього підприємництва (без урахування ФОП) забезпечується понад 90 % обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) від загальнообласного обсягу реалізації [3].

У 2018 році найбільша частка загальної кількості малих і середніх підприємств була зосереджена у сферах сільського господарства (43,3%), промисловості (11%).Однією з найпривабливіших для МСП, через порівняно невелику чисельність працюючих і швидку оборотність коштів, залишається сфера торгівлі (19,5%) [3]. За обсягами реалізованої продукції малими підприємствами у розрахунку на душу населення та динамікою їх кількості на 10 000 осіб наявного населення Кіровоградська область входить до «провідних» регіонів (від 7 500 до 10 000 грн.) [5].

За результатами «Щорічної оцінки ділового клімату 2018» (Annual Business Climate Assessment, ABCA), яку проведено експертами Програми USAID «Лідерство в економічному врядуванні», Кіровоградська область за показником "Регіональний індекс ділового клімату" посідає 10 місце серед 25 регіонів, за показником «Індекс ділової активності» - рівень вище середнього, однак за показником «Індекс ділового середовища» ситуація значно гірша – значення індексу нижче допустимої межі [2].

Протягом 2016-2018 років з місцевих бюджетів на фінансування видатків з підтримки підприємництва спрямовано майже 4,6 млн. грн. Так, суб'єктам малого бізнесу протягом 2016 - 2018 років для реалізації інвестиційних бізнес-проектів надано фінансову підтримку у сумі майже 3,8 млн. грн. (у т.ч. 2,3 млн. грн. - кошти обласного бюджету, 0,75 млн. грн.

- кошти місцевих бюджетів) [3]. На конкурсних засадах було відібрано та профінансовано 16 бізнес-проектів. У результаті їх впровадження створено 21 робоче місце.

На підтримку агропромислового комплексу фермерським господарствам області для компенсації відсоткових ставок з державного бюджету сплачено майже 18,5 млн. грн. На 2018 рік у державному бюджеті на ці цілі Кіровоградській області передбачені кошти у сумі 4,1 млн. грн. [3]. За рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття – надається фінансова підтримка для започаткування власної справи безробітними та компенсування витрат за працевлаштування безробітних.

Таблиця 1

Кількість підприємств Кіровоградської області за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні та малі у 2018 році

Вид економічної діяльності	Усього, одиниць	У тому числі					
		великі		середні		малі	
		одиниць	%	одиниць	%	одиниць	%
Усього	8068	3	0,0	344	4,3	7721	95,7
Сільське, лісове та рибне господарство	3377	–	–	119	3,5	3258	96,5
Промисловість	911	3	0,3	102	11,2	806	88,5
Будівництво	427	–	–	9	2,1	418	97,9
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	1583	–	–	45	2,8	1538	97,2
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	249	–	–	24	9,6	225	90,4
Тимчасове розміщування й організація харчування	87	–	–	–	–	87	100,0
Інформація та телекомунікації	153	–	–	1	0,7	152	99,3
Фінансова та страхова діяльність	36	–	–	–	–	36	100,0
Операції з нерухомим майном	567	–	–	7	1,2	560	98,8
Професійна, наукова та	295	–	–	4	1,4	291	98,6

технічна діяльність							
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	243	–	–	13	5,3	230	94,7
Освіта	20	–	–	–	–	20	100,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	57	–	–	18	31,6	39	68,4
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	16	–	–	1	6,3	15	93,7
Надання інших видів послуг	47	–	–	1	2,1	46	97,9

*Джерело: [1]

42,8% іноземних інвесторів, які зробили вклад в економіку Кіровоградської області у 2018р. є інвестори з країн Європейського Союзу. Інвестори 34 країн світу, серед яких провідні: Велика Британія, Кіпр, Сейшельські Острови, Російська Федерація та Нідерланди, вклали капітал в економіку області [1]. Найбільш привабливими об'єктами іноземного інвестування були підприємства міст Кропивницького (40,9% загального обсягу прямих інвестицій області), Олександрії (14,8%) та Маловисківського району (14%) [1]. За видами економічної діяльності найбільші обсяги інвестицій зосереджені на підприємствах промисловості; будівництва; оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, організаціях, що здійснюють діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, та підприємствах, що здійснюють операції з нерухомим майном.

Промислові підприємства області у 2017р. витратили на інновації 504,2 млн.грн, у т.ч. на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 390,4 млн.грн (77,4% витрат), на внутрішні науково-дослідні розробки – 55,8 млн.грн (11,1%), решта – на придбання науково-дослідних розробок від інших підприємств або організацій та іншу інноваційну діяльність. Основним джерелом фінансування інноваційних витрат залишаються власні кошти підприємств – 395,8 млн.грн. (78,5% загального обсягу витрат на інновації), решта – кошти вітчизняних інвесторів та інших джерел. Із загального обсягу реалізованої інноваційної продукції 37,2% відводиться на експортні операції [1]. Серед видів економічної діяльності найбільш інноваційно активними були підприємства з виробництва харчових продуктів та напоїв і машинобудування. Найбільш активно впроваджували інновації: ПАТ «НВП»Радій», ПАТ «Червона зірка», ПАТ

«Гідросила», ПАТ «Кіровоградський завод дозуючих автоматів», ТДВ «М'ясокомбінат «Ятрань», ТОВ «Градолія», ТОВ «Елгран», ТОВ «Єврощєбінь», ПАТ «Кіровоградобленерго» та інші [4].

На базі Кіровоградської регіональної торгово-промислової палати з 2017 року працює Центр підтримки бізнесу, який створено у рамках Грантової ініціативи EU4Business за підтримки Європейського Союзу та ЄБРР в Україні. У Центрі проведено ряд семінарів та конференцій для малого і середнього бізнесу із залученням національних, міжнародних експертів. Суб'єкти підприємницької діяльності можуть скористатися послугами 26 центрів надання адміністративних послуг. Щороку, через ЦНАПи області надається майже 230 тисяч адміністративних послуг, у тому числі документи дозвільного характеру, здійснюється державна реєстрація бізнесу за один день [3].

Отже, унікальний характер природно-кліматичних умов Кіровоградської області зумовлюють великий потенціал агропромислового комплексу та дозволяють сільському господарству спеціалізуватись на вирощуванні культур, що мають попит на світовому ринку. Перспективним для розвитку малого і середнього підприємництва у Кіровоградській області є вигідне географічне положення регіону - Кіровоград розташований у центральній частині України, має залізничне та автомобільне сполучення з усіма обласними та багатьма районними центрами України. Через територію Кіровоградської області проходить десять автомагістралей, які зв'язують Україну з країнами СНД, Центральної та Південної Європи. Земні надра – багаті корисними копалинами урану, каоліну, трепелу, граніту, відкриті золоторудні родовища. Розробка копалин та переробка сировини мають забезпечити регіону стабільне майбутнє.

Список використаної літератури:

1. Офіційний сайт Головного управління статистики у Кіровоградській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kr.ukrstat.gov.ua/?r=ext&link=include/mvc/view/order-stat-info/Stats2017.pdf>
2. Офіційний сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/ua/sme_development/ABCA?pid=6094

3. Офіційний сайт Кіровоградської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kr-admin.gov.ua/start.php?q=DPI/Ua/proekt.html>
4. Фільштейн Л. М. Сучасний стан інноваційної діяльності підприємств, установ, організацій Кіровоградської області та їх проблеми [Електронний ресурс] / Л. М. Фільштейн, А. Б. Будулатій, В. В. Будулатій // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2017. - Вип. 31. - С. 279-289. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2017_30_32
5. Янковий О.Г. Економічний розвиток регіону на основі активізації підприємницької діяльності: монографія //За заг. ред. док. економ. наук, професора А.І.Ковальова — Одеса: Атлант, 2014. — 178 с.

Горемикіна Ю.В., к.е.н., старший науковий співробітник
Котенко Т.М., к.е.н., науковий співробітник
Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи НАН України, м. Київ

МІСЦЕВА ВЛАДА ТА ЗАКЛАДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ДОГЛЯДУ ДЛЯ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ: СПЕЦИФІКА ВІДНОСИН

В умовах незавершеної децентралізації в Україні, особливістю яких є одночасне функціонування як органів місцевого самоврядування, так і органів місцевої виконавчої влади, спостерігається певна складність у відносинах закладів інституційного догляду для осіб похилого віку та місцевої влади. Найбільше суперечностей склалось у питаннях фінансування і утримання таких закладів, їх реорганізації чи ліквідації. Останніми роками частішають повідомлення про закриття або можливе закриття місцевою владою закладів для осіб похилого віку у різних населених пунктах України. Як правило подібні дії супроводжуються дискусіями стосовно порушення прав осіб похилого віку, дотримання з боку державних та місцевих органів влади соціальних зобов'язань перед літніми громадянами, поваги до них у суспільстві та громаді. З іншого боку, невизначеність підпорядкування закладу в умовах новоствореної об'єднаної територіальної громади, формальна відсутність необхідності громади у певному закладі для людей похилого віку, неможливість фінансувати роботу закладу підштовхнуть органи місцевої влади до здійснення спроб ліквідації закладів інституційного догляду для осіб

похилого віку. Так, у 2018 р. було ліквідовано Вовківецький будинок-інтернат для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю (Хмельницька обл.) [3, с. 38]. Таким чином, особливої актуальності сьогодні набувають питання створення закладів для осіб похилого віку, їхньої ліквідації або реорганізації, фінансування їхньої діяльності.

Вітчизняна мережа державних та комунальних закладів інституційного догляду для дорослих включає такі типи установ: будинки-інтернати для громадян похилого віку та інвалідів, пансіонати для ветеранів війни та праці, геріатричні пансіонати, відділення стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання територіальних центрів соціального обслуговування, спеціальні будинки-інтернати, спеціалізовані будинки для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів, психоневрологічні інтернати та у разі потреби – хосписи і відділення паліативної допомоги. У 2018 р. в державі діяло 676 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), з них 83 – в об'єднаних територіальних громадах; 286 будинків-інтернатів для громадян похилого віку, осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, психоневрологічних інтернатів [3, с. 38].

За створення, реорганізацію і ліквідацію будинків-інтернатів для громадян похилого віку та інвалідів, пансіонатів для ветеранів війни та праці, геріатричних пансіонатів відповідальні місцеві органи виконавчої влади, зокрема, обласні та міські державні адміністрації, головні управління праці та соціального захисту населення обласних та міських держадміністрацій. Органи місцевого самоврядування не мають повноважень щодо вказаних вище дій. Разом з цим, законодавство України не окреслює конкретних підстав для ліквідації цих типів державних інтернатних закладів для дорослих місцевими органами виконавчої влади. На практиці даними підставами можуть бути або відсутність можливості здійснювати фінансування закладу, або відсутність чи дуже мала кількість осіб, які проживають у закладі. Інші заклади, серед яких спеціальний будинок-інтернат та психоневрологічний інтернат, територіальний центр соціального обслуговування можуть утворюватися, реорганізовуватись та ліквідуватись як місцевими органами виконавчої влади, так і органами місцевого самоврядування. Умовами для утворення спеціалізованого будинку для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів виступають відповідне рішення органу місцевого самоврядування та наявність у нього власних фінансових ресурсів на ці потреби. Аналогічно до будинків-інтернатів для громадян похилого віку та інвалідів, пансіонатів

для ветеранів війни та праці, геріатричних пансіонатів у нормативних документах щодо регулювання діяльності спеціальних будинків-інтернатів, психоневрологічних інтернатів, спеціалізованих будинків для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів, територіальних центрів соціального обслуговування не виділяються конкретних підстав для ліквідації даних закладів органами місцевого самоврядування або місцевими органами виконавчої влади. Однак, як вже зазначалось, на практиці підставами для ліквідації цих закладів можуть стати відсутність можливості фінансування закладу і відсутність чи дуже мала кількість осіб, які проживають у закладі.

Попри свою недосконалість у державі все ж існують законні інструменти протидії закриттю закладів інституційного догляду для дорослих. По-перше, керівництву закладу, який потенційно можуть ліквідувати, треба звернутись до Міністерства соціальної політики з детальним роз'ясненням негативних наслідків закриття закладу для осіб, що у ньому перебувають. По-друге, важливо здобути підтримку місцевої громади та ЗМІ, зокрема, шляхом організації акції проти закриття певного закладу та висвітлення даної проблеми у ЗМІ. Можна звернутись і до народних депутатів України, які надсилають до органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади запити, у тому числі і з приводу потенційного закриття відповідних закладів. Якщо причини закриття пов'язані виключно з браком коштів для фінансування діяльності закладу, то заклад може спробувати розширити контингент отримувачів соціальних послуг шляхом надання додаткових платних соціальних послуг чи надання соціальних послуг понад обсяги визначені державними стандартами соціальних послуг або залучити спонсорські кошти (за наявності спонсора). Стаття 7 Закону України «Про соціальні послуги» [1] створює для цього законні підстави. Отже, ключовим фактором зупинення закриття закладу є активна позиція його керівництва.

Діяльність будинків-інтернатів для громадян похилого віку та інвалідів, пансіонатів для ветеранів війни та праці, геріатричних пансіонатів фінансує обласний бюджет. Платне проживання у даних закладах є додатковим джерелом фінансування. Територіальні центри соціального обслуговування утримуються за рахунок коштів, які відповідно до Бюджетного кодексу України виділяються з місцевих бюджетів на соціальний захист населення та соціальне забезпечення, інших надходжень, у тому числі від діяльності структурних підрозділів цих центрів, від надання платних соціальних послуг, а також благодійних

коштів громадян, підприємств, установ та організацій. Джерелами фінансування психоневрологічного інтернату є видатки з обласних і місцевих бюджетів, добровільні пожертвування, благодійні внески юридичних та фізичних осіб, інші джерела, не заборонені законодавством. Постанова Кабінету міністрів України № 76 від 31.01.2007 р. [2] визначає, що видатки для функціонування спеціалізованого будинку для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів, обслуговування та проведення поточного і капітального ремонту його будівлі, упорядкування та утримання прибудинкових територій здійснюються за рахунок коштів місцевого бюджету або інших джерел фінансування, у тому числі за рахунок коштів, що надходять від плати за наймання житла. Спеціальні будинки-інтернати фінансуються з обласних і міських бюджетів. Водночас, відповідно до статті 14 Закону України «Про соціальні послуги» [1] фінансування діяльності державних та комунальних інтернатних закладів для дорослих може здійснюватися не лише за рахунок місцевих бюджетів (у тому числі обласних), а й за рахунок державного бюджету, але у разі якщо заклад є учасником державних цільових програм надання соціальних послуг.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про соціальні послуги» № 966-IV від 19.06.2003 р. ст. 7, 14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15> (дата звернення 12.08.2019).
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку утворення спеціалізованого будинку для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів і надання житлових приміщень у такому будинку та Типового положення про спеціалізований будинок для ветеранів війни та праці, громадян похилого віку та інвалідів» № 76 від 31.01.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2007-%D0%BF> (дата звернення 12.08.2019).
3. Соціальний звіт за 2018 рік. / Міністерство соціальної політики України. – Київ, 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/news/17003.html>

*Гринів Л.С., д.е.н., професор
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сьогодні територіально-організаційні проблеми сталого розвитку національної економіки є одними з найбільш актуальних, що потребують невідкладного вирішення. Адже національна економіка України складається з різноманітних територій населених пунктів, громади яких, згідно Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015 р.), можуть об'єднуватись, створивши адміністративний центр об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Кожна територія – це перш за все наземна екологічна система певного ландшафту, яка є джерелом водних, земельних та інших природних ресурсів. В межах неї здійснюється господарська діяльність, яка залежить від потоків цих ресурсів, а також від ландшафтних перетворень, зумовлених кліматичними змінами. Отже, природне середовище суттєво впливає на життя громади. Водночас природа територій відчуває вплив громади, насамперед її господарської діяльності, а її життя і самопочуття залежить від екологічного стану території. Таким чином, можна стверджувати, що кожна територія становить цілісність природного середовища, економічної підсистеми та соціуму, що проживає на ній. Ці підсистеми постійно між собою взаємодіють, окреслюючи той чи інший тип територіальної цілісності як складної екологосоціогосподарської системи (ЕСГС). Отже, територія як складна синергетична система представляє собою специфічну триединість.

Дуже важливим питанням є правильне визначення основного структурного елемента кожної території як складної синергетичної системи, яким можна вважати той елемент, поведінка якого підпорядковується структурним закономірностям системи (це ті, які породжують властивості системи як цілого організму – властивості спеціалізації, унікальності). Так, наприклад, залежно від функціональних характеристик просторово локалізованого природного чи людського, (виробничого) капіталу, формуються екологосоціогосподарські системи з чіткою ознакою спеціалізації господарювання. Такими системами можуть бути

агроекологосоціогосподарські системи, лісові екологосоціогосподарські системи, рекреаційні екологосоціогосподарські системи тощо.

Тому при формуванні в Україні нових прогресивних територіально-організаційних моделей сталого розвитку, потрібно враховувати умови збереження цієї триєдності. В цьому контексті особливої актуальності набувають екополіси, рекреополіси, зелені «smart» поліси та етносела, пріоритетним завданням яких є збереження природи наземних екологічних систем.

Саме на цій основі було створено ще на початку 2000 року «Курортполіс Трускавець» зі статусом спеціальної економічної зони (СЕЗ) [3]. Правовий статус цієї СЕЗ регулюється Законом України «Про спеціальну зону туристсько-рекреаційного типу «Курортполіс Трускавець». Сьогодні програма сталого розвитку українських Карпат передбачає формування ряду екополісів та центрів «зеленого туризму», а також етнополісів – центрів культури бойків та гуцулів.

Економічне регулювання територіально-організаційних змін, виходячи з завдань децентралізації, є однією з важливих проблем, яку потрібно вирішити для зміцнення економічного каркасу територій України. Що тут маємо на увазі? Тривала і надмірна централізація управлінських структур, а також недостатня фінансово-економічна база місцевих органів влади призвели до істотних диспропорцій у територіальній структурі економіки, які обумовили такі процеси і явища:

- переважання на більшості територій низькоефективних та екологічно небезпечних виробництв;
- вузькогалузєва спеціалізація виробництва в населених пунктах із обмеженою сферою використання трудових ресурсів (шахтарські селища й міста, поселення атомників тощо);
- істотні відмінності та поляризація обласних регіонів за рівнями соціально-економічного розвитку;
- неефективне використання місцевих ресурсів багатоцільового споживання;
- наявність значної кількості депресивних територій.

Важливим напрямом сталого розвитку економіки територій є її структурна перебудова, яка, в свою чергу вимагає проведення ранжування суб'єктів господарювання з метою підтримки екологічно збалансованого розвитку кожної території. Тому виокремлюють

ключові підприємства (суб'єкти бізнесу), які можуть відіграти роль структуроформуючих на даній території.

Для цього треба сформувати цілісну стратегію державної просторової політики, що повинна охопити всі сфери життя в регіонах України. Водночас треба усвідомити, що цю політику треба формувати на якісно-новій організаційно-інституційній основі та врахуванні конкурентних переваг окремих територій.

Державна просторова політика в цілому та на рівні кожної території має включати аспекти вдосконалення фінансово-бюджетних відносин між державою та територіальними громадами, а також забезпечити позитивні структурно-інноваційні зміни на місцях. У цьому контексті вона повинна охоплювати такі підходи до оцінки територій та їх ресурсів:

Підхід комплексного розвитку територій, що базується на концепції її системності. Кожна територія розглядається з однієї сторони як ЄСГС, з іншої – як виробничо-господарський кластер, розвиток галузей якого має бути взаємоузгодженим. Це означає, що галузі спеціалізації територій мають бути доповнені галузями інфраструктури. Оцінка ресурсів територій в цьому випадку здійснюється за принципом «знизу-вверх», тобто, виходячи з інтересів територіальної громади.

Підхід забезпечення конкурентоспроможності. Згідно цього підходу-кожна територія має розвиватися як самодостатня екологосоціогосподарська система, що здатна конкурувати з аналогічними системами національної економіки та інших країн, забезпечуючи собі сталий розвиток.

Структурно-функціональний підхід. Суть цього підходу полягає в тому, що кожна територія, стосовно якої здійснюється просторова політика розвитку, розглядається насамперед, як компонента національної економіки держави. Тому її розвиток має бути підпорядкований загальнодержавним цілям та національним пріоритетам. У цьому випадку оцінка територій та її ресурсів здійснюється по схемі «зверху-вниз».

Планово-програмний підхід базується на тлумаченні кожної території як керованого процесу і підпорядковується заданим цілям (наприклад, програмно-цільовий метод просторового планування розвитку територій та їх громад).

Забезпечення економіки сталого розвитку, суть якого полягає в тому, що потреби майбутніх поколінь територіальних громад в економічному та екологічному добробуті мають бути забезпечені в тому ж обсязі, що і теперішніх.

Список використаної літератури:

1. Подолинський С.А. Вибрані твори/ С.А. Подолинський; упорядник Л.Я. Корнійчук. – К.: КНЕУ, 2000 – 328 с.
2. Економіка України: національна стратегія розвитку: колект. моногр./ за ред. проф. Л.С. Гринів – Львів. Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 444с.
3. Гринів Л.С., Славик Р.В., Кривень О.В. Економіка рекреаційної сфери. – Л: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2019. – 415с.
4. Гринів Л.С. Фізична економія: нові моделі сталого розвитку. Л. «Ліга-прес» 2016 – 425 с.

*Гурський М.М., аспірант
Чернігівський національний технологічний університет,
м. Чернігів*

КОНТРОЛЬ ЗА ХАРЧОВИМИ ПРОДУКТАМИ В СФЕРІ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ ЧЕРНІГІВСЬКОГО РЕГІОНУ ТА ЙОГО НЕДОЛІКИ

Спільним наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України та Міністерства фінансів України від 16.08.2017 № 463/698 затверджено паспорт бюджетної програми на 2017 рік Міністерства аграрної політики та продовольства України за КПКВК 2809040 «Проведення лабораторних випробувань, вимірювань, досліджень та експертизи під час здійснення державного контролю (нагляду)» (далі - Програма 2809040). Метою бюджетної програми є забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, посилення захисту прав споживачів, підвищення ефективності ринкового нагляду та нагляду за безпечністю та окремими показниками якості харчових продуктів [1; 2]. Також Програмою визначено напрями використання бюджетних коштів: господарювання, послуг з транспортування зразків, проведення незалежної експертизи (випробувань) якості та безпеки зразків продукції, у тому числі об'єктів санітарних заходів, зберігання зразків продукції та знищення використаних зразків продукції; оплата послуг з проведення лабораторних та інструментальних досліджень, випробувань, вимірювань, експертизи під час здійснення державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства для забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя

населення; погашення кредиторської заборгованості, зареєстрованої в органах ДКСУ станом на 1 січня 2017 року (крім АР Крим, м. Севастополь та території Донецької та Луганської областей, на яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження) [1; 2].

Згідно розрахунку до кошторису на 2018 рік за КПКВК 2809040 визначені кошти планувалось використати на:

- проведення незалежної експертизи (випробувань) в ході здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням законодавства про захист прав споживачів та ринковий нагляд - 261,6 тис. грн (оплата зразків продукції – 44,4 тис. грн та оплата послуг з проведення незалежної експертизи (випробувань) якості та безпеки зразків продукції - 217.2 тис. грн);

- оплату послуг з проведення лабораторних та інструментальних досліджень, випробувань, вимірювань, експертизи – 2231,0 тис. грн;

- проведення лабораторних досліджень (випробувань) об'єктів санітарних заходів під час здійснення державного контролю за дотриманням суб'єктами господарювання вимог щодо безпечності харчових продуктів та окремих показників якості – 1220,9 тис. грн (оплата зразків продукції – 20,0 тис. грн та оплата послуг з проведення лабораторних досліджень (випробувань) об'єктів санітарних заходів – 1200,9 тис. грн).

При середній вартості одного відібраного зразка товару та послуг з його транспортування, проведення лабораторних випробувань, вимірювань та експертизи, зберігання та знищення 1314,95 грн очікується провести 970 зразків товарів.

Аналізом підстав для виконання бюджетної програм, зазначеної в паспорті встановлено, що відповідно до п 18 ст. 1 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23.12.1997 № 771/97-ВР, в редакції яка діяла до 21.12.2017 (далі - Закон № 771) визначено, що державний контроль - діяльність (нагляд, інспектування, схвалення, аудит, моніторинг, огляд, відбір зразків та їх дослідження (випробування) та інші подібні за своїм змістом дії), що провадиться з метою проведення перевірки відповідності законодавству про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів. Крім того, відповідно до пунктів 3, 4 ст.12 ЗУ № 771 зазначено, що Державний контроль здійснюється із застосуванням актів державного контролю. Здійснення державного контролю без застосування акта державного контролю заборонено [3].

Згідно з пунктами 7 та 8 ст. 12 Закон № 771, визначено якщо під час проведення державного контролю за оцінкою державного інспектора існує підозра, що харчовий продукт або інший об'єкт санітарних заходів є небезпечним, державний інспектор відбирає зразок такого об'єкта та видає розпорядження про тимчасову заборону обігу харчового продукту або іншого об'єкта санітарних заходів строком не більш як на 10 календарних днів з поданням відповідної заяви до суду не пізніше наступного робочого дня після прийняття такого рішення, про що негайно інформує головного державного інспектора чи його заступників, а також оператора ринку, під управлінням якого знаходиться такий об'єкт. Зазначений зразок об'єкта санітарних заходів повинен бути відібраний у двох юридично та аналітично однакових екземплярах, один з яких повинен бути негайно відправлений в уповноважену лабораторію для проведення досліджень (випробувань) [3]. Зразки об'єктів санітарних заходів, відібрані у зв'язку з підозрою або встановленням факту їх небезпечності чи непридатності до споживання, негайно направляються до уповноваженої лабораторії для проведення досліджень (випробувань). Уповноважена лабораторія після проведення досліджень (випробувань) негайно надає звіт про результати дослідження (випробування) компетентному органу для прийняття рішення щодо подальшого поводження із зазначеним об'єктом санітарних заходів.

Відповідно п.1 ст.8 Закону України від 05.04.2007 № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» (далі - Закон № 877) орган державного нагляду (контролю) в межах повноважень, передбачених законом, під час здійснення державного нагляду (контролю) має право відбирати зразки продукції, призначати експертизу, одержувати пояснення, довідки, документи, матеріали, відомості з питань, що виникають під час державного нагляду (контролю), у випадках та порядку, визначених законом [4]. Статтею 15 Закону № 877 визначено, що за наслідками відбору зразків продукції посадова особа органу державного нагляду (контролю) складає акт відбору зразків. Акт відбору зразків продукції складається у трьох примірниках. Всі примірники акта підписуються посадовою особою, яка відбрала зразки продукції, та суб'єктом господарювання або уповноваженою ним особою. Один примірник акта відбору зразків додається до опломбованих (опечатаних) зразків продукції та передається разом із зразками до уповноваженої та/або акредитованої організації, що призначена для проведення експертизи (випробування) та зазначена в рішенні про відбір зразків продукції, другий - залишається у суб'єкта господарювання, третій - в особи, яка здійснила

відбір зразків продукції. Порядок відбору зразків продукції тваринного, рослинного і біотехнологічного походження для проведення досліджень затверджений Постановою КМУ від 14.06.2002 № 833 [5].

Якщо звернутися до досвіду Чернігівській області, то у 2018 році тут було отримано бюджетних коштів на виконання Програми КПКВК 2809040 в сумі 3713,5 тис. грн, з яких використано 1004,6 тис. грн та повернуто до державного бюджету 2708,9 тис. гривень.

Проте фактично відбір зразків харчової продукції здійснювався на виконання наказів Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів від 25.09.2017 № 920 «Про затвердження Плану державного моніторингу харчових продуктів рослинного походження при здійсненні прикордонного державного контролю вантажів, що ввозяться (пересилаються) на митну територію України у 2018 році» і яким затверджено план державного моніторингу по областях України, в тому числі по Чернігівській області щодо вмісту забруднювачів всього 36 досліджень.

Також, відбір зразків харчової продукції здійснювався на виконання наказу Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів від 25.09.2017 № 921 «Про затвердження Плану державного моніторингу харчових продуктів рослинного походження при внутрішньодержавному обігу у 2018 році» (із змінами внесеними згідно наказу від 31.10.2017 № 1049) затверджений План державного моніторингу по Чернігівській області щодо вмісту забруднювачів всього 295 досліджень (пшениці - 36, кукурудзі -64, ячмені - 24, соняшнику - 1, сої - 10, ріпаку – 9, картоплі - 70, мокві – 70, буряку столовому - 70, капусти -70) [6].

Відповідний перелік визначений наказом Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів від 25.09.2017 № 921 «Про затвердження Плану державного моніторингу харчових продуктів рослинного походження при внутрішньодержавному обігу у 2018 році».

Отже, загальна кількість досліджень щодо вмісту забруднювачів харчових продуктах рослинного походження по Чернігівській області відповідно до наказу Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів від 25.09.2017 № 921 під час здійснення державного моніторингу у 2018 році повинна складати по Чернігівській області – 295 досліджень, в той час наказом Управління від 12.12.2017 № 385 кількість досліджень збільшено на 143 дослідження щодо вмісту забруднювачів у харчових продуктах рослинного походження при

внутрішньому обігу у 2017 році та додатково визначено під час здійснення держаного моніторингу провести 626 досліджень щодо вмісту забруднювачів у молоці, всього за наказом загальна кількість становить - 1064 досліджень [6].

За результатами вищезазначеного слід акцентувати увагу на ризикових фактах, що підтверджують неефективність управлінського рішення по виконанню відповідної програми, а саме:

- загальна сума сплачених коштів за Договором про надання послуг від 12.12.2017 № 141 становить 862151,74 грн, з яких 678024, грн або 79 % оплачено на дослідження з визначення залишкової кількості хлорамфеніколу в молоці коров'ячому по 280 зразках;

- Наказом Управління від 12.12.2017 № 385 затверджено план-графік відбору зразків щодо вмісту забруднювачів у молоці для виконання державного моніторингу на 2017 яким передбачено провести 626 досліджень (на вміст антибіотиків (левоміцетин) - 280, антибіотиків (тетрациклін, пеніцилін, стрептоміцин)-6, мікотоксини (афлатоксин В1, Афлотоксин М 1) - 200 та нітрати - 140), які не визначені наказами Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів;

- за результатами досліджень Лабораторії не виявлено небезпечних та непридатних харчових продуктів, які не зафіксовані і підозрами. Отже харчових продуктів або інших об'єктів санітарних заходів що є небезпечним не зафіксовано притому, що одним із завдань Програми 2809040 є недопущення обігу небезпечних і непридатних об'єктів санітарних заходів шляхом проведення їх лабораторних досліджень (випробувань) під час здійснення державного контролю за дотриманням суб'єктами господарювання вимог щодо безпеки харчових продуктів та окремих показників якості, а не під час державного моніторингу. Чим не забезпечено виконання результативних показників якості Програми 2809040.

За результатами вищенаведеного слід зробити наступні висновки. Проведення дослідження не під час державного нагляду та за відсутності встановленої підозри, що харчовий продукт є небезпечним, та відсутності 10 % результатів, що свідчать про вміст шкідливих речовин дає підстави стверджувати про неякісне виконання бюджетної програми та неефективне використання бюджетних коштів. Внаслідок застосування завищених цін за проведення досліджень щодо визначення залишкової кількості хлорамфеніколу (левоміцитину) в молоці, без врахування кількості

щоденних зразків по відповідних дослідженнях зайво використано бюджетних коштів в сумі 554,8 тис. гривень.

Список використаної літератури:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI.
2. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України та Міністерства фінансів України від 16.08.2017 № 463/698 затверджено паспорт бюджетної програми на 2018 рік Міністерства аграрної політики та продовольства України за КПКВК 2809040 «Проведення лабораторних випробувань, вимірювань, досліджень та експертизи під час здійснення державного контролю (нагляду)».
3. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23.12.1997 № 771/97-ВР, в редакції яка діяла до 21.12.2017.
4. Закон України від 05.04.2007 № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».
5. Порядок відбору зразків продукції тваринного, рослинного і біотехнологічного походження для проведення досліджень затверджений Постановою КМУ від 14.06.2002 № 833.
6. Наказ Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів від 25.09.2017 № 921 «Про затвердження Плану державного моніторингу харчових продуктів рослинного походження при внутрішньодержавному обігу у 2018 році» (із змінами внесеними згідно наказу від 31.10.2017 № 1049).

Демидко Д.Л., аспірант

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів

КОНЦЕПЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У ДЕРЖАВНІЙ ГУМАНІТАРНІЙ ПОЛІТИЦІ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Державна гуманітарна політика трансформаційних суспільств хоч і набула деяких ознак, характерних для країн західної демократії, однак ще не цілком задовольняє життєві потреби громадян, не існує також умов для адекватного вибору та реалізації пріоритетів цієї політики. Концептуальними засадами державної гуманітарної політики повинні бути

науковість, комплексність, реалізм, відсутність популізму, врахування етнонаціональних, соціально-економічних особливостей. Прийнята модель даної гуманітарної політики повинна поєднувати аспекти цілісності та різноманітності з певним зміщенням акцентів на місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

Децентралізація не лише не зменшить ефективності програм державної гуманітарної політики, а, навпаки, підвищить її, оскільки дасть змогу конкретним місцевим суб'єктам ефективніше реалізувати свої функції [2]. Координаційна роль держави при цьому повинна бути зосереджена саме на кардинальних і глобальних проблемах регулювання загальнонаціональних та регіональних програм, а також на забезпеченні соціальних гарантій. Динамізм у реалізації завдань державної гуманітарної політики мусить бути забезпечений оптимальним співвідношенням централізованого та децентралізованого компонентів.

Підвищення ефективності системи публічного управління вимагає пошуку найкращих організаційних форм, методів, технологій відповідно до встановлених критеріїв оцінки результатів. У якості таких можуть виступати критерії раціональної організації системи та її складових елементів, управлінської праці та самого процесу управління, рівень управлінської кваліфікації керівних кадрів. У контексті даної проблематики постає низка питань, які викличуть величезну кількість проблем, якщо не будуть вчасно розглянуті та вирішені. Необхідно звернути увагу на питання професійної придатності майбутніх фахівців, причому помічати треба не лише професійні нахили, але й етичні та моральні якості особистості, які виявляються в першу чергу завдяки участі в діяльності громадських організацій.

Враховуючи низку проблем, які зумовлені певними об'єктивними та суб'єктивними причинами, головними серед яких є недостатній соціально-економічний розвиток держави та невідповідний менеджмент інституцій усіх рівнів органи державної влади повинні приділяти більшої уваги соціальному становленню і працевлаштуванню громадян [1]. Громадські організації, що утворювались на ґрунті незадоволеності населення неспроможністю влади досягти позитивних змін у галузі, стали посередницькими структурами між населенням і владними органами. Вони повинні забезпечували поінформованість суспільства, контроль громадськості, доступ до оперативного моніторингу ситуації, корегування соціально-економічної політики в разі потреби.

Засадами спільної роботи стали спільна мета, участь у прийнятті рішень, спільна відповідальність, а також контроль з боку представників населення. Одночасно важливим фактором демократизації трансформаційного суспільства є реформа системи публічного управління усіх рівнів, розвиток відповідних інститутів. Процеси розвитку мережі неурядових організацій, сфер і масштабів їх діяльності вдосконалення системи публічного управління у гуманітарній сфері відбуваються паралельно і мають взаємний вплив [3]. Громадські організації є елементами "третього сектору", який визначається як сфера, незалежна від держави і ринку, вони працюють за принципом неприбутковості, тобто метою їх діяльності є сприяння і захист інтересів і потреб громадян.

Публічне управління є складною системою, що призначене для досягнення поставлених цілей, яке має визначену структуру, сукупність правових норм, методи, засоби, інструменти державного впливу на об'єкт управління та скероване для реалізації відповідної політики у визначеній сфері суспільного розвитку, що дає можливість визначити основні напрями управлінських впливів при проведенні реформування галузі. Державна гуманітарна політика є тим своєрідним механізмом, завдяки якому держава, а також політичні партії, громадські об'єднання, організації, рухи, соціальні інститути сприяють задоволенню інтересів, запитів та потреб членів спільноти.

Список використаної літератури:

1. Бесчастний В.М., Делія Ю.В., Устименко В.А. та ін. Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи. Донецьк: Донецьк. юрид. ін.-т. МВС, 2012. 269 с.
2. Колодій А., Буник М., Петровський П. Демократичне урядування та публічне адміністрування: проблеми вимірювання та аудиту: наук.-метод. пос. К.: Наду, 2011. 56 с.
3. Приходченко Л.Л. Забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади: монографія. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. 300 с.

*Диха М.В., д.е.н., професор
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНИЙ ЗРІЗ

Практично всі держави світу ставлять перед собою глобальну мету: забезпечення соціально-економічного розвитку, підвищення добробуту та покращення якості життя населення. Однак у сучасних кризових проявах цивілізаційного розвитку й світових глобалізаційних реалій багато країн зіштовхнулися з проблемами в досягненні цієї мети.

У характеристиці рівня життя значної частини населення України все частіше застосовується термін «прекаріат». В Україні по відношенню до економічно розвинених країн світу великий розрив між заможними та малозабезпеченими верствами населення, велика частка соціального класу, який складають люди, що страждають від нестабільного способу життя. Аналізуючи ключові проблеми, виклики та ризики в соціальній сфері можемо констатувати, що за роки незалежності Україна, нажаль, не змогла сформувати цілісну концепцію соціального захисту та ринку праці.

Політика зайнятості в Україні є неефективною. За методологією Міжнародної організації праці, що враховує загальну кількість працездатних, кількість тих, хто працює і тих, хто не працює, свідчить, що рівень безробіття населення працездатного віку становить близько 10%. Як правило, це люди, які понад рік не працюють, а значить, втратили право на допомогу, і реєструватися їм не має сенсу. Рівень безробіття в Україні обумовлений низкою факторів. Одним із важливих факторів є затребуваність на ринку праці робітничих спеціальностей – таких як будівельники, токарі, підсобні робітники, продавці. Затребуваність фахівців ІТ-сфери також залишається високою. Через невідповідність структури професійної підготовки кадрів потребам ринку праці України виникає значний дисбаланс між їх попитом і пропозицією. Посилюється ризик збільшення виплат по безробіттю і додаткових витрат на перекваліфікацію безробітних. Також гострою є проблема «першого робочого місця» та працевлаштування осіб, яким більше 40 років. Вирішення проблем безробіття потребує суттєвого збільшення робочих місць, якого можна досягти шляхом «нової індустріалізації», створення сучасних високотехнологічних підприємств в різних секторах економіки, модернізації існуючих. «Нова

індустріалізація» в Україні цілком можлива при реалізації швидких та системних реформ у сфері державного управління, створенні сприятливого інвестиційно-підприємницького клімату тощо.

Низьким є рівень оплати праці, який визначає такі основні макроекономічні параметри як платоспроможний попит, якість життя населення. Попри відносно суттєве збільшення мінімальної заробітної плати в Україні (з 1 січня 2017 р. та у 2018, 2019 рр.) питома вага оплати праці в собівартості продукції та у ВВП є низькою. Частка оплати праці в собівартості продукції складає лише 10%, тоді як у країнах Західної Європи сягає 40-60%. Частка оплати праці у ВВП в Україні складає 51%, тоді як у країнах ЄС – у середньому 65%. При цьому розмір ВВП України менший ВВП середньої європейської країни в 4 рази, тоді як заробітна плата менша в 5,6–19,7 разів. Підвищення рівня заробітної плати є найпродуктивнішим методом боротьби з бідністю, способом підвищення купівельної спроможності населення та фактором зменшення відтоку кваліфікованих працівників за кордон. Країни Європи вже давно дійшли висновку, що мінімальна заробітна плата має забезпечувати потреби працівників та їхніх сімей, що відображено у ратифікованій Україною Конвенції МОП № 131 [2] та Європейській соціальній хартії (переглянутій) [1].

Державна політика у сфері соціального захисту є неефективною. Вона зосереджується на збільшенні кількості недостатньо обґрунтованих соціальних виплат, пільг, великій кількості отримувачів субсидій тощо. В соціальній сфері основні бюджетні кошти спрямовуються на підтримання виплат за структурою, у якій переважають пасивні елементи соціального захисту. Активні елементи (освіта, професійне навчання, медицина), які підвищують трудовий і розумовий потенціал людини, залишаються об'єктом залишкового фінансування. Такий підхід гальмує системні ринкові перетворення, суттєво знижує їхню результативність. Окрім того, неефективність державної політики щодо соціального захисту обумовлюється неузгодженістю з політикою праці, податків, сім'ї, демографії. Масив чинного сьогодні законодавства у сфері соціального захисту та соціального забезпечення складається з прийнятих у різний час доволі суперечливих законодавчих актів і є громіздким. Зокрема, пільги, соціальні виплати, соціальні послуги в Україні передбачені більше ніж 50 законами та більше ніж 120 підзаконними нормативно-правовими актами. Згідно з чинним законодавством в Україні близько 120 категорій пільговиків, з яких лише 45 визначаються за соціальною ознакою, 57 – за професійною. Отримувачів соціальних виплат налічується понад 130

категорій, з яких 70 категорій отримують виплати за соціальною ознакою, близько 50 – за професійною. Не маючи необхідних ресурсів, держава взяла на себе додаткові зобов'язання у сфері соціального захисту та соціального забезпечення, які часто не дають жодних ефектів, окрім привілеїв для представників певних професій або соціальних груп.

Фінансування видатків у сфері соціального захисту та соціального забезпечення з державного бюджету та цільових позабюджетних коштів здійснюється несистемно і непрозоро. В той же час видатки соціального характеру можна знайти в різних видаткових статтях зведеного бюджету державного і місцевого рівнів. Тому реальний обсяг усіх соціальних видатків держави є у 3–4 рази вищим, ніж декларується статтею «Соціальний захист та соціальне забезпечення» зведеного бюджету. Подальше відтворення громіздкої соціальної та фінансово не виправдананої системи пільг і соціальних виплат зі збереженням неефективної розгалуженої мережі державних закладів соціального захисту є, на нашу думку, недопустимим.

Україна, визнаючи міжнародні стандарти у соціальній сфері, має вживати достатньо заходів для їх практичної реалізації. Необхідно запроваджувати більш ефективні та економічно обґрунтовані форми і види соціального захисту, які супроводжується розвитком мережі закладів соціального обслуговування на рівні громад, що більше відповідає європейській моделі та міжнародним стандартам. Необхідно ліквідувати всі «зони втрат» у соціальному секторі. Необхідним є здійснення моніторингу системи пільг, соціальних і компенсаційних виплат і отримувачів пільг для визначення обсягу необхідних бюджетних засобів на фінансування системи пільг і відмову від надання пільг тим категоріям (та особам, зокрема), які безпідставно в них включені. Ресурси повинні направлятися тим, хто їх дійсно потребує, а не людям, які можуть легко без них прожити. Варто відмовитися від надання пільг за професійною ознакою, а гідний рівень життя повинен забезпечувати належний рівень оплати праці працівників. Потрібно зупинити за інерцією підтримувати установи, не звертаючи уваги на ефект їх роботи для громадян (коли інтереси працюючих в установах перевищують інтереси тих, для кого вони працюють).

Також Україні необхідно вирішувати ключові проблеми й виклики у сфері охорони здоров'я, у системі житлово-комунального господарства, у пенсійній системі.

Проблеми соціального забезпечення неможливо вирішити без забезпечення економічного зростання та розвитку економіки. (дивись

детальніше [3]). Україні потрібно модернізувати всі аспекти своєї діяльності; приймати швидкі, але виважені рішення, здійснювати рішучі кроки щодо забезпечення умов розвитку економіки та вирішення завдань досягнення високих стандартів якості життя населення.

Список використаної літератури:

1. Європейська соціальна хартія (переглянута) http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_062
2. Конвенція Міжнародної організації праці № 131 про встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_149
3. Dykha M. V. Sotsialno-ekonomichniy rozvytok Ukrainy: napriamy ta zasoby realizatsii: [monohrafiia] / M. V. Dykha. – К.: Tsentр uchbovoi literatury, 2016. – 388 s. (Диха М.В. Соціально-економічний розвиток України: напрями та засоби реалізації: монографія / М.В. Диха. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 388 с. <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/5964>)

*Довбенко В.І., к.е.н., доцент
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів*

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Будь-яка успішна країна у сучасному світі приділяє велику увагу інноваційній політиці і розвиває інноваційну інфраструктуру. Проте у випадку України маємо зворотну ситуацію, так як у часи ринкових перетворень не було достатньої уваги до питань розвитку потенціалу високотехнологічних виробництв, він практично не оновлювався, натомість, не було створено сучасних механізмів підтримки інноваційних ідей, трансферу технологій і експорту високотехнологічних продуктів. Унаслідок цього національна інноваційна система не була своєчасно інтегрована у процеси інноваційно-інвестиційного розвитку економік, що привело до різкого падіння багатьох визначальних економічних параметрів

і негативних структурних змін, у результаті чого країна поступово стає сировинним придатком розвинених країн.

Зрозуміло, що з такою ситуацією неможливо миритися, а це вимагає вжиття рішучих кроків у напрямку зміни орієнтирів розвитку і реальної масштабної підтримки інноваційних ідей та створення сучасної інноваційної інфраструктури. Тому важливим кроком у даному напрямку є схвалення урядом Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року. Очікується, що результатом її реалізації стане, зокрема, збільшення кількості фізичних осіб та суб'єктів господарювання, що займаються винахідництвом, прикладними НДДКР; нарощування обсягів послуг з комерціалізації технологічних рішень; збільшення надходжень від продажу та використання об'єктів інтелектуальної власності, наукоємної продукції; зростання частки підприємств, що займаються інноваціями [1].

Стратегічну мету з формування в Україні високорозвинутої соціально орієнтованої економіки, що базується на знаннях та інноваціях, передбачено також Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», схваленою Указом Президента України № 5 від 12.01.2015 р., планами дій з імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, зобов'язаннями України щодо досягнення національних Цілей сталого розвитку на період до 2030 р.

Відповідно до індексу інноваційного розвитку, представленого агентством Bloomberg у 2018 році, Україна на 46 місці серед 50 досліджуваних країн. При цьому наша країна виявилася найгіршою за продуктивністю праці (50 місце), що свідчить про низький рівень застосовуваних технологій та виробництво товарів з низькою доданою вартістю, і потрапила до трійки аутсайдерів за технологічними можливостями (48 місце). Водночас вона зберігає високе 21 місце за ефективністю вищої освіти та 27 місце за патентною активністю, тобто має потенціал до розвитку. Низький рівень інноваційного розвитку економіки України порівняно з країнами ЄС пояснюється консервацією застарілої структури виробництва. Тому важливо створити передумови до зростання конкурентоспроможності на світовому ринку за рахунок випуску наукоємної високотехнологічної продукції, забезпечення високої віддачі інвестицій, що зумовить зростання затребуваності результатів інновацій [2].

Як справедливо зазначає В.О. Касьяненко, структурні зміни належать до визначальних чинників економічного зростання, що впливають на ефективність процесу відтворення. Збільшення рівня та якості інноваційного потенціалу економіки є передумовою ініціації структурних

змін, які своєю чергою створюють тенденції щодо зростання макроекономічних показників функціонування економіки [3, с.144].

Більшість розвинених і зростаючих економік концентруються на стимулюванні наукомістких виробництв і роблять ставку на інвестиції в НДДКР та людський капітал. В якості інструмента підвищення рівня конкурентоспроможності продукції та темпів інноваційного розвитку може виступати кластерна політика, яка за умов вдалого здійснення спроможна поєднати інтереси не лише багатьох суб'єктів господарювання, але регіонів та галузей. Об'єднання зусиль та інтересів різних учасників у межах кластерів дає можливість наростити потенціал інноваційного розвитку і забезпечити кращу взаємодію сторін з розробки та реалізації інноваційних проектів.

Більшість розвинених країн вже багато років тому сконцентрували свої ресурси та спрямували зусилля на стимулювання наукомістких виробництв, створили сприятливий інвестиційний клімат для залучення необхідних коштів у НДДКР та інтелектуальний капітал. Подібний досвід повинна перейняти і Україна.

Список використаної літератури:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р «Про схвалення Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року».
2. Баула О.В. Перспективи інноваційного розвитку економіки України у контексті інноваційного табло ЄС /О.В. Баула, Л.В., Савош Л.В., О.М.Лютак. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 12, частина 1, 2017. – С.24-28
3. Стимулювання інноваційного розвитку в контексті реалізації структурної політики Касьяненко В.О Економіка і суспільство Випуск # 8 / 2017. – С. 142 – 146.
4. Федірко О. Формати підтримки локальної інноваційної бізнес-діяльності в європейських країнах / Міжнародна економічна політика. 2017. № 1 (26). – С. 99-118.

Дубініна М.В., д.е.н., професор
Ксьонжик І.В., д.е.н., професор
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНО-СТРУКТУРНИМИ ТРАНСФОРМАЦІЯМИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Аналіз сучасного стану інституціональних перетворень, перспектив розвитку раціональної соціально-економічної структури в цілому не може бути виконаний без урахування соціально-економічних факторів та передумов цих процесів. Покращення стану в деяких галузях сільського господарства в кінці 90-х років, особливо в птахівництві, виробництві соняшнику, було пов'язано, головним чином, з надходженням до них фінансових ресурсів від зовнішніх інвесторів. У той же час тривало скорочення посівних площ, поголів'я великої рогатої худоби.

Для реалізації ефективного управління інституціонально-трансформаційних процесів необхідно вирішити завдання, що відповідають проблемам соціально-економічного розвитку на рівні країни в цілому, та тих, які характерні власне для окремих регіонів.

Важливим для розуміння першочергових завдань щодо вдосконалення регіонального управління є з'ясування особливостей дієвості механізмів державного управління на рівні регіонів. Різні можливості органів центральної влади та регіону щодо впливу на чинники, які зумовлюють соціально-економічний розвиток, дають підставу для виділення двох понять: централізованого та децентралізованого механізмів державного управління регіоном. На соціально-економічний розвиток регіону впливає багато чинників, а саме: демографічна ситуація, соціальна забезпеченість, рівень життя населення, стан трудових ресурсів, до того ж кожен чинник містить декілька показників.

Механізм державного управління на рівні регіону потребує удосконалення за деякими напрямками. По-перше, доцільно реалізувати заходи з формування аграрного ринку та розвитку його інфраструктури. Серед заходів державної підтримки важливе місце відведено сприянню залучення кредитних ресурсів у сільське господарство. Процеси соціального та економічного розвитку аграрного сектора настільки взаємопов'язані та взаємозалежні, що їх не доцільно розглядати відокремлено, особливо зважаючи на реструктуризаційні зміни, проведені у

галузі сільського господарства. Такі зміни покликані одночасно сприяти розвитку як економічної, так і соціальної сфер села та забезпечувати високі стандарти життя сільського населення.

Забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку аграрного сектора можливо за умови впровадження і реалізації політики комплексного розвитку сільської місцевості у тісному партнерстві урядових структур, органів місцевого самоврядування, сільських громад, громадських організацій і приватного сектора; запровадження механізмів партнерської підтримки розвитку соціальної сфери села за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, підприємств й організацій, розташованих у межах сільських територій, відповідно до програм соціально-економічного розвитку громад; сприяння підвищенню якості життя у сільській місцевості, розвитку особистості через наближення якості освіти та надання медичних і культурних послуг, побутових умов і сільської інфраструктури до міських; забезпечення доступу всіх категорій сільського населення до всебічної інформації шляхом розвитку сучасних систем комунікації, розвитку дорадчих служб у сільській місцевості; активне і цілеспрямоване збереження та розвиток сільських культурних традицій, довкілля та природного середовища для майбутніх поколінь.

Переходячи до ринкових умов господарювання, змін зазнають практично всі складові виробничого менеджменту в аграрному секторі: стратегічне бачення бізнесу та визначення місії й цілей підприємства, формування системи стратегії їх досягнення, алгоритми та технології реалізації стратегії, коригування дій персоналу підприємства. Це визначено імперативами забезпечення конкурентних переваг і припускає приведення маркетингової стратегії підприємств відповідно до ринкової кон'юнктури, а також зміну організаційної структури апарата управління. Тому формування сучасної ринково-конкурентної стратегії підприємств аграрного сектору, визначення зовнішніх умов її реалізації є практично важливими та актуальними з погляду забезпечення моделювання механізму системи виробничого менеджменту, що відповідає умовам ринку. Розробляючи її, необхідно враховувати специфіку ринкових відносин в аграрній сфері економіки, очевидну потребу продуманого та зваженого підходу до осмислення сутності кон'юнктурних змін на ринку, вибір перевіреної стратегії управління, обґрунтованої моделі ринкової поведінки підприємств різних форм власності й господарювання. Для Миколаївської області, на матеріалах якої було виконано поглиблене дослідження проблеми вдосконалення менеджменту в аграрному секторі із урахуванням ринкових реалій, цей підхід дає можливість врахування таких

особливостей, як суттєво застаріле технічне обладнання та технологія виробництва, нерозвиненість інфраструктури, зруйновані економічні зв'язки. Таким чином, цей аспект досліджуваної проблеми, порушений особливою гостротою й галузевою специфікою вирішення завдань вдосконалення управління на підприємствах аграрного сектору, доцільністю використання ними територіально-регіональних факторів (ресурсних, організаційно-інституціональних, фінансових, господарсько-маркетингових та ін.), необхідністю формування системи адаптованого до ринкових умов виробничого менеджменту й, отже, впровадженням ринкових реформ аграрного сектору економіки.

Для успішного функціонування системи аграрного сектору необхідно порівняно високий рівень концентрації виробництва та переробки конкретних видів сільськогосподарської продукції відповідно до особливостей місцевого природно-економічного потенціалу. Також необхідна наявність регіональної ланки управління аграрним сектором, яка повинна забезпечувати його скоординований розвиток, як цілісної територіальної підсистеми. Формування аграрного сектору є результатом інтеграційних процесів, тобто агропромислової інтеграції в нерозривному зв'язку з поглибленням спеціалізації й підвищенням комплексності. Особливу роль відіграє територіальна інтеграція в межах регіону та її внутрішніх підрозділах усіх видів трудової діяльності з виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, створенню всіх необхідних умов для ефективного функціонування підприємств аграрного сектору. Міжгалузеві й територіальні інтеграційні процеси забезпечують цілісність аграрного сектору.

На регіональному рівні державне управління аграрним сектором економіки здійснюють регіональні органи виконавчої влади, які є підлеглими регіонального керівництва, що забезпечує формування регіональної економічної політики (президента, губернатора, голови адміністрації). Взаємодію з національним рівнем щодо регулювання аграрного сектора економіки забезпечено укладанням договорів (документальних зобов'язань сторін), відповідно до яких регіональні органи державної влади зобов'язуються виконувати делеговані державні повноваження; державні органи – щодо забезпечення фінансування виконання зазначених повноважень. Інший вид взаємодії – участь регіонів у національних конкурсах і проектах, які здійснюють на підставі державного фінансування.

Для реалізації державних завдань на місцях органи державної влади створюють спеціалізовані структури, які можуть бути представлені закладами, державними підприємствами та іншими формами. Одним із

найбільш поширених способів реалізації державних завдань щодо управління аграрним сектором економіки є делегування державних повноважень місцевим органам влади, послугами яких користуються і регіональні органи державної влади, наприклад Головні управління агропромислового розвитку обласних державних адміністрацій та управління агропромислового розвитку райдержадміністрацій.

Результати проведеного етапу досліджень дозволяють зробити висновок про те, що державний блок підсистеми управління аграрним сектором економіки характеризується багаторівневою і складною структурою взаємозв'язків як в середині кожного з рівнів, так і з-поміж рівнями. В умовах одного рівня державного управління у формуванні умов господарювання та управління аграрним сектором економіки беруть участь безліч суб'єктів, що багаторазово підвищує актуальність завдання забезпечення збалансованості реалізованих заходів розвитку аграрного сектора економіки.

Дяконенко О.І.

*Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М.В. Птухи Національної академії наук України,
м. Київ*

ТРАНСФОРМАЦІЇ У СОЦІАЛЬНОМУ ДІАЛОЗІ ПІД ВПЛИВОМ ПОСИЛЕННЯ ПОЗИЦІЙ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Соціальний діалог – вагомий інструмент дотримання основних соціальних прав та забезпечення соціальних стандартів суб'єктами соціально-трудових відносин. Через соціальний діалог суб'єкти захищають свої інтереси з різною силою впливу залежно від величини соціального капіталу. В умовах низької ефективності наявної в Україні моделі соціального діалогу вагомим засобом її модернізації є соціальний капітал, який здатен трансформувати комунікаційний процес між суб'єктами соціально-трудових відносин та посилити результативність переговорного процесу.

Під впливом посилення позицій соціального капіталу тривають зрушення у соціальному діалозі в Україні. Цей процес супроводжується трансформацією суспільних зв'язків і групових солідарностей, руйнуванням старої «високої ідеї» та формуванням нових, зрушеннями у політизації та персоналізації соціального діалогу, його фрагментації та формалізації. Зокрема, прослідковується:

– *погіршення самоорганізації суб'єктів соціального діалогу* внаслідок недосконалості законодавчого регулювання та зниження мотивації до переговорного процесу. Проблема недостатньої самоорганізації сторін соціального діалогу особливо відчутна серед роботодавців, серед яких лише 20 % приймають участь у соціальному діалозі;

– *зростання конфліктності між суб'єктами соціально-трудових відносин* (зокрема, в колі роботодавців, між роботодавцями та профспілками) в умовах нерівномірності соціального капіталу сторін соціального діалогу, зростання монополізації інтересів роботодавців тощо;

– *зміна у функціонуванні органів соціального діалогу* внаслідок трансформації форм соціального діалогу, розширення його інституційної шкали, що обумовлено загостренням низки соціальних проблем, які не належать до інтересів суб'єктів старої системи соціального діалогу (профспілок та роботодавців) і, відповідно, не могли бути розв'язані. Це стосується інститутів громадянського суспільства, на які поширюється практика соціального діалогу. Натомість залишається неефективним функціонування органів соціального діалогу на національному та регіональному рівнях, передовсім внаслідок відсутності виконавчих інституцій, здатних реалізувати прийняті рішення; на галузевому рівні – реалізація соціального діалогу характеризується певними обмеженнями;

– *політизація соціального діалогу*, що простежується у намаганні певних політичних груп лобіювати власні інтереси шляхом впливу на громадську думку, входження до владної еліти на різних рівнях управління. Домінування таких соціальних груп є загрозливим для демократії суспільства, звужує вплив інших соціальних акторів, обмежуючи їхні соціальні інтереси, погіршуючи соціальний захист, посилюючи взаємну недовіру;

– *поступовий відхід від формалізації соціального діалогу*, який зазвичай звужувався до обговорення поверхових, незначних аспектів соціально-трудових відносин через політичні обмеження, звуженість вибору, безправність профспілок тощо;

– *покращення системи комунікацій між суб'єктами соціально-трудових відносин, інформаційної взаємодії сторін*, що сприяє реалізації принципів відкритості та прозорості соціального діалогу. Деструктивно на інформаційну взаємодію сторін впливає недосконалість нормативних документів, регламентуючих процес обміну інформацією, та низька довіра між суб'єктами, яку можливо покращити за рахунок

поширення механізмів онлайн-демократії, створення громадських колаборацій тощо.

В той же час деструктивно на соціальний діалог в Україні впливають: недосконале нормативно-правове поле, за яким складно притягнути до відповідальності за невиконання сторонами соціального діалогу своїх зобов'язань; суттєві відмінності у величині соціального капіталу сторін соціального діалогу, що робить досягнення консенсусу між ними проблематичним; різниця у рівні соціального капіталу в середині сторін соціального діалогу, що спричиняє монополізацію права на представництво інтересів; поширення персоналізації соціального діалогу, що уособлює практику одночасної приналежності осіб як до когорти державних службовців, так і об'єднань роботодавців; низький рівень довіри між суб'єктами соціально-трудова відносин, що знижує результативність переговорного процесу; брак професійних незалежних експертів соціального діалогу, що користуються довірою суб'єктів соціально-трудова відносин та здатні кваліфіковано провести переговорний процес.

В умовах інформаційної економіки забезпечення ефективного соціального діалогу неможливе без розвитку та продуктивного використання соціального капіталу суб'єктів соціально-трудова відносин. Завдяки взаємній довірі, пошуку компромісних рішень та дотримання взятих зобов'язань авторитет інституту соціального діалогу як інструменту розв'язання соціальних проблем матиме шанс на зростання.

*Єкель Г.В., к.е.н., докторант
Центральноукраїнський національний
технічний університет, м. Кропивницький*

ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ЯК ПАРАДИГМА СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Досліджуючи сучасні тенденції розвитку суспільства можна виявити нові напрями орієнтації суспільно-політичних явищ та процесів. Ні для кого не секрет що закони управління реальністю сьогодні відрізняються від тих які були та діяли на початку 90-х, 2000-х. на перше місце сьогодні виходять потреби людини, збереження природних ресурсів та зменшення негативного впливу урбанізації. Шлях еволюції призвів до того що сьогодні ми знаходимося у точці з якої починається інший шлях : якщо раніше ми

рухалися до зростання міст, розвитку промисловості, нещадного використання природних ресурсів, то сьогодні розвинені країни вибирають інший напрям, який полягає у відновленні природної екосистеми.

В цілому, як кажуть, нічого не стоїть на місці. Безконтрольне використання земельних ресурсів агрохолдингами призвело до ряду негативних явищ, серед яких :

- занепад сільської території в районі їхнього місцезнаходження;
- пошкодження родючого шару ґрунту;
- ненормоване використання хімікатів та внесення добрив у розмірах, що виснажує земельні ресурси та загрожує здоров'ю людини;
- забруднення навколишнього середовища відходами переробки продуктів тваринництва;
- низька якість продукції;
- використання надмірної норми гормональних препаратів для виробництва продукції тваринництва, що спричинює генетичні зміни у людини, які часто є невідворотніми.

Якщо брати людину, то в результаті індустріалізації відбулися нові мутації в генах та виникли нові хвороби. Безумовно що розвиток індустрії фастфуду спричинив ряд захворювань, які змусили населення задуматися і шукати шляхів виходу. Одним із них стало споживання продукції, яка вироблена за екологічною технологією використання земель.

Екологічнобезпечне використання земель є послідовним етапом розвитку економіки землекористування і відрізняється від сталого, оптимального, раціонального та ефективного тим, що в першу чергу воно має екологічну спрямованість, а лише потім направлене на максимальний економічний ефект. Усі перераховані види землекористування враховували екологічну складову використання земель, але не приділяли їй значної уваги.

В основі екологічнобезпечного використання земель лежать наступні принципи:

- 1) підтримання екологічного балансу;
- 2) забезпечення державного та самоврядного контроль за використанням та охороною земель;
- 3) забезпечення сталого соціально-економічного розвитку;
- 4) сприяння підтриманню стійкості екосистеми;
- 5) запобігання виснаженню та знищенню природних ресурсів;
- 6) оптимізація використання природних ресурсів;
- 7) досягнення економічної ефективності;
- 8) відновлення природно-ресурсного потенціалу;

- 9) виробництво екологічно безпечної продукції;
- 10) застосування альтернативних систем землеробства;
- 11) попередження деградаційних процесів;
- 12) підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва;
- 13) виробництво безпечної продукції та сировини.

Саме дотримання таких принципів дозволить підтримувати стабільний розвиток товаровиробників та регіонів, де вони функціонують та сприятиме вирішенню ряду соціально-еколого-економічних проблем на місцях : збільшення виробництва та розширення ринку органічної продукції; залучення нових зовнішніх та внутрішніх інвестицій; створення робочих місць та збільшенню надходжень до бюджетів; сприяння сталому розвитку прилеглих територій; забезпечення рівня продовольчої безпеки та споживчого ринку здоровою та якісною продукцією; покращення екологічної ситуації; збереження навколишнього середовища; відтворення родючості ґрунтів; збільшення експортного потенціалу України.

На нашу думку, екологобезпечне використання земель – процес вилучення із земельної ділянки корисних властивостей, при якому зберігається екологічна рівновага та задовольняються відповідні потреби землекористувача та виключається шкідливий вплив на оточуюче середовище.

Збереження природи, відновлення балансу агроєкосистеми, контроль за дотриманням міжнародних екологічних вимог, стандартів усе це сьогодні є першочерговими завданнями для виробників. Вирішення глобальних екологічних проблем розпочинається на місцевих та регіональних рівнях. Саме керівники областей, міст та сіл приймають рішення, які впливають на безпеку життя та добробут громадян. Тому важливе значення мають програми розвитку регіонів та територій. Зменшення негативного впливу на навколишнє середовище можливе завдяки переходу на нетрадиційні методи ведення господарства: органічне землеробство, екологобезпечне землекористування.

*Жаворонков В.О., к.е.н., доцент
Жаворонкова Г.В., д.е.н., професор
Національний авіаційний університет,
м. Київ*

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Сучасна теорія публічного управління базується на використанні новітніх інформаційних технологій, розвитку внутрішньоурядової діяльності, виробництва суспільних благ та наближення адміністративних, соціально-культурних, господарсько-комунальних послуг до безпосередньо населення.

Система публічного управління, таким чином, це сукупність міжорганізаційних і внутрішньоорганізаційних мереж, спеціалізованих державних і недержавних суб'єктів (держава, бізнес-структури та асоціації громадянського суспільства), і процедур управлінських впливів, які забезпечують існування соціуму в рамках тієї чи іншої території.

Соціальна спільнота відрізняється від економічної та політичної, вона проникнута культурними цінностями. Саме останні надають системі легітимного порядку, перетворюючись в інституалізовані нормативні основи суспільних взаємодій.

Необхідним чинником соціальної цілісності є політична сфера. Проте основою соціальної спільноти виступає нормативний порядок, підтримуваний громадянами у вигляді «консенсусних відносин». Легітимність, на основі якої розгортається соціальний порядок, обумовлюється інституалізацією цінностей культури.

Інституціональний підхід дозволяє виявити елементи соціально-культурного механізму, що забезпечують динаміку соціально-економічних змін. До них належать суб'єкти взаємодії, інституціональні форми відносин, специфічні характеристики середовища діяльності, передумови, рушійні сили, чинники й форми інституціональної динаміки.

Поняття «соціальні організації», що розглядається як «спосіб, що об'єднує народ у якийсь момент історії стану цивілізації» стає особливою формою колективної дії, яка формує принципово нового суб'єкта. В свою чергу новий погляд на суспільну дію суб'єктів у вигляді певних об'єднань людей, стає помітним при розробці цілеспрямованих систем, так як вони стають колективною формою організації праці.

Громадянське суспільство є соціальною позаурядовою сферою спонтанного самовияву вільних людей, організацій та асоціацій. Воно функціонує як мережа кооперативних відносин і взаємин між індивідами, демократичними і соціальними інституціями. Поняття «громадянське суспільство» використовується також як аналітична категорія для з'ясування демократичних і національних можливостей певної спільноти. У силу чого воно пов'язане з концептом національної ідеї.

В Україні гасла громадянського суспільства часто використовуються для критики дій державної влади з боку різноманітних громадських організацій. За такого підходу ядром і суттю громадянського суспільства проголошуються неурядові організації, які перебувають загалом поза контролем держави, проте мають перебирати на себе, по суті, функції соціального управління.

В основі сучасного поняття про громадянське суспільство лежать три ідеї наявності іманентності: 1) розумності у членів суспільства; 2) суспільної солідарності; 3) в людині – автономності. Втім громадянське суспільство не зможе повноцінно виконувати названі функції, якщо відсутній бодай один з його атрибутів, до яких слід віднести:

1) наявність публічного простору, засобів і центрів комунікації, кореспондування, наслідком чого є формування сфери громадського життя і громадської думки;

2) організоване громадське життя вільних і рівних індивідів, чії права захищені конституцією та законами;

3) незалежні від держави добровільні асоціації, автономність яких усвідомлена на індивідуальному і колективному рівні;

4) діяльність, зорієнтована на громадські інтереси та публічну політику, наслідком якої є кооперація та солідарність між людьми, спілкування на засадах взаємної довіри і співробітництва.

Громадські організації є невід'ємною складовою громадянського суспільства, і виступають як добровільні об'єднання, що створюються для вирішення проблем громадян та вираження їх інтересів. Це об'єднання громадян відбувається для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших інтересів. В розвинутих демократичних суспільствах вони функціонують в усіх сферах суспільного життя, впливаючи на підвищення добробуту і стабільності життєзабезпечення населення, здійснюючи свою діяльність як на національному, так і місцевому рівнях, такі організації є ядром «третього сектору».

Формування некомерційних організацій в Україні є вагомим складовою інституціоналізації державного управління і суб'єктів місцевого самоврядування. Інституціональна економічна теорія вважає некомерційні організації (спеціалізовані нефінансові суб'єкти державного управління) формальними інститутами громадянського суспільства. Їм притаманні такі риси: зацікавленість і послідовність реалізації сформульованої місії; неприбутковість – «заборона на розподілення прибутку»; виробництво і споживання соціальних послуг пов'язано зі значними зовнішніми ефектами; добровільність участі громадян в таких організаціях.

Через ті організації, громадяни опосередковують своє відношення з державою, впливають на владні структури та процес прийняття політичних рішень у своїх інтересах. Вони являють собою матеріальну основу для формування індивідуального (приватного) соціального капіталу. Залучення їх до суспільно корисної діяльності забезпечує більший соціальний і економічний ефект, а ніж самостійне виконання державою своїх функцій з соціального захисту населення.

Важливе місце та роль громадських організацій належить співпраці з органами місцевого самоврядування з метою реалізації своїх проєктів, одержання підтримки на рівні влади. Місцеве самоврядування тісно пов'язане з населенням та різноманітними громадськими структурами, що представляють різних соціальних груп, серед них: молодіжних громадських організацій, асоціацій органів місцевого самоврядування, благодійних фондів. Незважаючи на автономність у відносинах між органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями, за останніми зберігається функція громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Створення української політичної нації означає становлення й утвердження громадянського суспільства. У даному аспекті процесуальний характер соціальних трансформацій дає змогу розглядати формування демократичного суспільства в аспекті громадянського розвитку певної національної спільноти. Ключовим елементом поступу є виразна тенденція до незалежності й самоорганізації життя і, відповідно, до громадського самоврядування; це вимагає нагромадження соціального капіталу, громадської активності, супровідного формування належної дискурсивної практики, поглиблення індивідуальної та приватної сфери, формування вимог публічної відкритості спільних громадських рішень. Адже у громадянському суспільстві містяться потужні чинники для

пожвавлення суспільної ініціативи, створення нових сфер життя, опору бюрократизації та корупції і поширення сфери прав людини, зменшення міри будь-якої форми насильства та редукування державно-політичної влади до самоврядних організацій.

Отже, досвід інституціональних змін (модернізації економіки, політичної реформи тощо) в Україні свідчить про потребу у постійному розвитку інститутів та удосконаленні науково-методичного і правового їх забезпечення. В цьому контексті процес розбудови громадянського суспільства та публічного управління формуванням інституціонального середовища для його становлення є тривалим, проте значна частина цієї роботи має завершитися у трансформаційний період.

*Зайченко В. В., к.держ.упр., доцент
Центральноукраїнський національний
технічний університет, м. Кропивницький*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ЧАСТИНІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Відомо, що інноваційна діяльність, її масштаби, тенденції, структурні характеристики та ефективність слугують базовими передумовами для формування технологічної конкурентоспроможності національної економіки, адже разом із придбанням, іншими формами і способами залучення сучасних передових знань і ноу-хау визначають середовище пропозиції прогресивних технологій, впровадження і використання яких забезпечує зміцнення технологічної конкурентоспроможності окремих підприємств, галузей та видів економічної діяльності, економіки країни в цілому.

Натомість, інноваційно-технологічна діяльність в Україні на нинішньому етапі соціально-економічного поступу держави перебуває на низькому рівні, а низка головних індикаторів інноваційно-технологічного розвитку має спадну динаміку, що негативно позначається на становленні і реалізації потенціалу технологічної конкурентоспроможності національного господарства. Такий висновок підтверджується:

- в статистичній – малою часткою промислових підприємств, які займаються інноваційною діяльністю (16,2 % у 2017 р.), які впроваджують інновації (14,3 %), та які реалізують інноваційну продукцію (9,6 %),

низькою часткою інноваційної продукції в загальних обсягах реалізованої промислової продукції (0,7 %) та в загальних обсягах експорту промислової продукції (3,8 %), обмеженими обсягами фінансування інноваційної діяльності (0,3 % до ВВП), наявністю виражених структурних недоліків у фінансуванні та витратах на інноваційну діяльність, джерелах залучення (придбання, передачі) нових технологій, напрямках розвитку інноваційно-технологічної діяльності; гіршими показниками інноваційно-технологічної діяльності у секторі малого бізнесу;

- в динаміці – зменшенням кількості промислових підприємств, які займалися інноваційною діяльністю (у 2,2 рази за 2005-2017 рр.), та підприємств, що реалізували інноваційну продукцію (у 2,3 рази), скороченням обсягів реалізованої інноваційної продукції (на 29,2 %) та частки інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції (на 5,8 в. п.), зменшенням кількості підприємств, що реалізували інноваційну продукцію за межі України (у 2,2 рази), та обсягів такої продукції (у 2,3 рази).

Підсумком цих тенденцій стали низькі позиції (та їх погіршення) економіки України у рейтингах провідних міжнародних організацій за індексами конкурентоспроможності, зокрема інноваційно-технологічної, – Глобальної конкурентоспроможності, Всесвітнього індексу конкурентоспроможності, Цифрової конкурентоспроможності, Глобального інноваційного індексу, Міжнародного індексу захисту прав власності, ін.

В підсумку аналізування регіональних особливостей інноваційно-технологічної діяльності ідентифіковано наявність істотних міжрегіональних диспропорцій та диференціацій (за кількістю підприємств з технологічними інноваціями та їх часткою в загальній чисельності підприємств та інноваційно активних підприємств, обсягами впровадження нових технологічних процесів, напрямами інноваційно-технологічної діяльності та рівнем її фінансування), що не сприяє збалансованості та системності державної політики забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки України. Диференціації між регіонами з найбільшими обсягами реалізованої інноваційної продукції (Запорізька область) та найнижчим значення цього показника (Рівненська область) у 2017 р. склала у 434,3 рази; суттєві диспропорції характерні й для показника чисельності підприємств з технологічними інноваціями за регіонами України: якщо в м. Києві у 2017 р. таких налічувалося 769, то у Чернівецькій області лише 21 підприємство (в середньому в країні в

розрахунку на 1 регіон кількість підприємств з технологічними інноваціями становила 131 од.); фактично, більша частина інноваційно-технологічного потенціалу країни – у вигляді підприємств з технологічними інноваціями – сконцентрована у м. Києві, Харківській, Дніпропетровській, Львівській, Одеській, Запорізькій, Київській, Полтавській та Рівненській областях.

Істотною перешкодою забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки України залишається й нерівномірна інноваційно-технологічна активність за видами економічної діяльності та галузями економіки. Так, у вітчизняній економіці частка підприємств, які здійснювали науково-дослідні роботи, у промисловості у 2016 р. становила лише 33,5 %, проте, у сфері транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності була ще нижчою – 19,7 %, у рекламній діяльності та дослідженні кон'юнктури – 15,2 %. У підсумку цих та інших обставин в економіці України утворилася ситуація, коли найвищий ранг інноваційної активності не відповідає найбільш високотехнологічним видам економічної діяльності, а більшість видів економічної діяльності з високим рівнем інноваційної активності не високотехнологічні – це виробництво косу та продуктів нафтопереробки (4 місце за індексом інновацій), страхова та фінансова діяльність (7 місце), металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування (8 місце), виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (9 місце). Низькою залишається високотехнологічна діяльність у сільському господарстві та добувній промисловості, а також таких галузях промисловості, як виробництво харчових продуктів, текстильне виробництво, виготовлення виробів із деревини, виробництво хімічних речовин, фармацевтичних продуктів.

Недостатній рівень технологічної конкурентоспроможності економіки України в значній мірі обумовлений об'єктивними чинниками, зокрема наявними недоліками в системі публічного управління процесами інноваційно-технологічної діяльності і розвитку. За результатами аналізування реалізації базисних функцій ідентифіковані наступні недоліки державної політики в цій сфері.

Зокрема, за функцією аналізу це несформованість в країні системи моніторингу і комплексного аналізу інноваційно-технічної активності та використання її результатів у цілях формування технологічної конкурентоспроможності економіки, отримання висновків щодо якості середовища інноваційно-технологічної діяльності та забезпечення технологічної конкурентоспроможності національного господарства

загалом, а також у просторово-галузевому, секторальному аспектах.

Відносно функції планування, то тут базисними недоліками залишаються: неінституціалізованість системи програмування та планування технологічної конкурентоспроможності економіки, відсутність відповідних програм і проектів її забезпечення, а також бачення чітких засобів досягнення пріоритетів розвитку внутрішнього ринку інновацій і високих технологій.

За функцією організації критично необхідним є подолання таких проблемних аспектів, як відсутність єдиної організаційно-інституційної системи державного регулювання розвитку інноваційно-технологічної діяльності і забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки, а також недостатній розвиток мережі інституцій фінансово-кредитної та венчурно-інвестиційної підтримки інноваційної діяльності, інформаційно-консультаційних центрів супроводу та реалізації інноваційно-технологічних проектів.

Функція мотивації отримала б значно вищу ефективність в Україні за умови нівелювання таких прорахунків, як недостатність економічно-податкового стимулювання інноваційно-технологічної діяльності вітчизняних підприємств реального сектору економіки, реалізації ними науково-технічних та інфраструктурних пілотних проектів, низька активність із застосування інструментів публічно-приватного партнерства.

Визріла необхідність покращення публічного управління у сфері забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки й за функцією контролю, оскільки тут все ще характерні вади недовісти системи незалежних інституцій моніторингу державної інноваційної і технологічної політики, а також відсутності внутрішньодержавного і громадського контролю якості державної конкурентної політики.

*Жаховська В.Л.,
Інститут демографії та соціальних досліджень
ім. М.В. Птухи НАН України,
м. Київ,*

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

В умовах реформування адміністративно-територіального устрою України особливого значення набуває досягнення ефективної взаємодії влади, бізнесу та громадянського суспільства. Приклад економічно

розвинених країн свідчить про синергетичний ефект від такої взаємодії, який проявляється у створенні нової вартості, формування сприятливого простору для реалізації можливостей людського капіталу. Залучення соціального капіталу до процесів публічного управління та в економічний обіг дає змогу одержувати додаткову вартість саме завдяки продуктивним розгалуженим соціальним зв'язкам і взаємодіям.

У контексті публічного управління генерування продуктивного соціального капіталу здатне забезпечити додаткову соціальну цінність здійснюваних реформ, у тому числі через поширення новітніх знань та інших інформаційних ресурсів по комунікаційних каналах в соціальних мережах. Суб'єктами цього процесу є: представники органів законодавчої та виконавчої влади, місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання усіх форм власності, територіальні громади, суспільно-громадські організації і рухи, релігійні та конфесійні об'єднання, великі і малі групи людей, об'єднаних професійними, сімейними чи дружніми стосунками чи просто спільними інтересами. Об'єктом є власне результат продуктивних форм соціальних взаємодій, досягнутий на основі взаємовигідних угод, соціальної компетенції і солідарності, партнерських стосунків, соціально відповідального ведення бізнесу. Доведено, що акумуляція дії соціального капіталу сприяє прискореному соціально-економічному розвитку будь-якої території та політичній інтеграції на основі підвищення ефективності системи публічного управління, розвитку плідного співробітництва та об'єднання спільних зусиль у цій системі.

В Україні існує потреба активізації соціального капіталу, зокрема в частині залучення громадян та громадськості до активної участі в публічному управлінні. Так, за результатами загальнонаціонального дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова з 19 по 25 грудня 2018 року в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей виявлено, що лише незначна частина громадян вважає себе залученою до активної громадської діяльності, причому цей відсоток протягом 2013–2018 рр. стабільно становить 8–10%. Деяко вищий рівень громадянської залученості на Заході (12%), а найнижчий – на Півдні (6%) [1]. Членство громадян у різних громадських об'єднаннях залишається незмінним упродовж останніх п'яти років (15–17%). За регіонами України найбільшою належністю до громадських об'єднань відрізняються Захід (18%) та Схід (18%), найменшою – Південь (10%). Згідно з даними Міністерства юстиції України, у державі постійно діючими є лише 10 % громадських організацій, що з

урахуванням загальної кількості наявного населення ставить нашу державу за цим показником на одне з останніх місць серед європейських країн. Фіксується пасивне ставлення населення до проблем місцевого співтовариства і відсутність впевненості у власній здатності впливати на рішення місцевих органів влади.

Формування потужного соціального капіталу, спроможного ефективно залучитися до системи публічного управління, починається з молоді. На жаль, в Україні молодь ще не є достатньо активною. За даними дослідження «Молодь України 2015», на замовлення Міністерства молоді та спорту за підтримки ООН, лише 2% молодих людей є членами громадських організацій, 62% української молоді не брали участі в діяльності жодної організації громадянського суспільства впродовж 12 місяців [2]. Всеукраїнським опитуванням «Молодь України 2017», що проводилося Центром «Нова Європа» та Фондом ім. Фрідріха Еберта спільно з соціологічною компанією GfK Ukraine також зафіксовано, що 65% молодих людей не цікавляться взагалі або скоріше не цікавляться політикою [3]. При цьому на сьогодні молодь в Україні має найкращі умови для участі в громадському житті, якщо порівнювати з іншими соціальними групами. Але користуються цією можливістю недостатньо. Однією з причин є те, що українська система освіти недостатньо наголошує учням та студентам на необхідності бути громадсько активним. Як наслідок, в цю діяльність в молодому віці потрапляють або гіпермотивовані люди, або просто випадкові.

З метою підвищення рівня громадської відповідальності у молодих людей необхідно посилити рівень їх обізнаності про осередки по роботі з молоддю (молодіжні центри, молодіжні клуби, гуртки тощо). Лише 3% відвідують такі заклади, ще 15% знають про такі заклади, але не відвідують їх, а 18% — лише чули про їх існування [2].

Зростанню громадської активності населення сприяє децентралізація влади. На її основі починають формуватися органи самоорганізації населення та громадських об'єднань, створюються передумови для зростання рівня реальної включеності українців в різноманітні мережі соціальної взаємодії та структури громадянського суспільства, у тому числі і у публічному управлінні.

Список використаної літератури:

1. Громадська активність громадян України [Електронний ресурс] // Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. – Київ, 2019. – Режим доступу до ресурсу: [https://dif.org.ua/article/gromadska-aktivnist-gromadyan-](https://dif.org.ua/article/gromadska-aktivnist-gromadyan)

ukraini?fbclid=IwAR0Sr6hu9_wEUyBDbs32cOOEnOiRRfylCxSvI0Bmr76A
Ah9ve8pjAKIE-iU.

2. МОЛОДЬ УКРАЇНИ - 2015 [Електронний ресурс] // Міністерство молоді та спорту України, UnitedNationsinUkraine. – Київ, 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/-України%20-%202015.pdf?fbclid=IwAR3MazeOoQbp2u5aFANyZbTH-Хо3QyXuJ2nHmbTJ2gjTso8pYxkFjmN1aHc>.

3. Українське “покоління Z”: цінності та орієнтири [Електронний ресурс] // Friedrich-Ebert-Stiftung, Центр "Нова Європа" – Режим доступу до ресурсу: http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Ukr_Generation_ukr_inet-2.pdf.

Західна О.Р., к.е.н., доцент
Шушкова Ю.В., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ФОРУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Протягом останніх років в Україні відбулися суттєві зміни в системі місцевого самоврядування, особливо в частині формування місцевих бюджетів та утворення нового потужного суб'єкта місцевого самоврядування – об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

Бюджетна децентралізація поставила за мету розширення повноважень об'єднаних територіальних громад, збільшення їх бюджетів та поборення корупції під час використання коштів. Реформа децентралізації знайшла своє вираження перш за все у зміцненні власної фінансової бази територіальних громад. Значні переваги отримали ОТГ, бюджети яких були прирівняні до бюджетів міст обласного значення і районів.

Для стимулювання громад до об'єднання, а також з метою забезпечення ресурсної бази бюджетів об'єднаних територіальних громад для фінансування видаткових повноважень Бюджетним кодексом України визначено особливості формування їх бюджетів [1]. Згідно Бюджетного кодексу бюджети ОТГ, місцеві ради яких набули повноважень за результатами перших виборів до 15 жовтня року, що передувало плановому, формуються відповідно до Кодексу на плановий бюджетний період з урахуванням таких особливостей: доходи цих бюджетів визначаються

відповідно до статей 64 та 69 Бюджетного кодексу; видатки та кредитування цих бюджетів визначаються статтями 89 і 91 БКУ; відносини між цими бюджетами та державним бюджетом визначаються статтями 97, 99, 100, 102, 1032, 1034 і 108 БКУ; місцеві запозичення здійснюються відповідно до ст. 16 і ст. 74 БКУ.

Відповідно до змін, внесених до Бюджетного Кодексу, ОТГ отримали нові фінансові ресурси та нормативи їхнього зарахування після об'єднання, основні з них: 60% ПДФО, 100% податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності, 100% єдиного податку, 100% податку на майно, 25% екологічного податку, 5% акцизного податку з реалізації підакцизних товарів.

Для розрахунку ПДФО необхідно визначити контингент надходжень ПДФО у році, що передує плановому, на відповідній території та помножити на 60%. Надходження ПДФО до бюджетів ОТГ повністю залежить від рівня їх економічного розвитку, зокрема, розташування на території громади підприємницьких структур. Джерелом надходження ПДФО до громад з низьким рівнем економічного розвитку є оподаткування працівників бюджетних установ (закладів освіти, охорони здоров'я, культури та органів управління). Для розрахунку планових надходжень земельного податку необхідно враховувати зміни факторів, що впливають на його величину: дані державного земельного кадастру, реєстрацію права власності, права користування землею та договори на оренду землі, облік кількості та якості земель, зонування територій населених пунктів, нормативну та грошову оцінку земель тощо. Розрахунок рентної плата за спеціальне використання лісових ресурсів, води та користування надрами для видобування корисних копалин проводиться з урахуванням динаміки надходжень за попередні роки, надходжень поточного року, прогнозу індексу цін виробників промислової продукції, тенденцій платного відпуску деревини, використання води водокористувачами, видобутку корисних копалин.

Надходження власних доходів місцевих бюджетів 665 ОТГ за 2018 рік зросли на 62,1% та склали 20,9 млрд грн (+8,0 млрд грн). Враховуючи, що нові 299 ОТГ, у яких перші місцеві вибори були проведені в 2017 році, тільки в 2018 році отримали 60% надходжень від податку на доходи фізичних осіб до своїх бюджетів, то їх власні ресурси у порівнянні з аналогічним періодом минулого року зросли в 2,7 рази та склали 9,7 млрд грн (+6,2 млрд грн). Разом з цим, темп зростання власних доходів 366 ОТГ

(утворених у 2015-2016 роках), які у 2017 році вже отримували зарахування 60% ПДФО до своїх бюджетів, становить +19,8% (+1,8 млрд грн).

Фінансовий ресурс територіальної громади створюється за рахунок джерел, що його наповнюють. Джерелами формування фінансових ресурсів ОТГ можуть бути ресурси різних суб'єктів економічних відносин, які можуть бути спрямовані на забезпечення фінансово-економічних потреб території. Зокрема це ресурси: місцевих та центральних органів влади, приватних суб'єктів господарювання, фінансових установ та неурядових організацій, іноземних держав та міжнародних фінансових організацій [2]. Фінансові ресурси класифікуються за такими критеріями: за територіальним походженням, регулярністю використання, економічним змістом, способом залучення.

Більшість фінансових ресурсів ОТГ має внутрішнє походження. Інвестиції, благодійна допомога можуть бути водночас і внутрішніми, і зовнішніми фінансовими ресурсами. До зовнішніх ресурсів відносяться трансферти з державного бюджету. ОТГ одержали доступ до інших зовнішніх фінансових ресурсів. Рада об'єднаної територіальної громади має право здійснювати місцеві запозичення до бюджету ОТГ – як місцеві, так і внутрішні, в тому числі шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій. Запозичення здійснюються до бюджету розвитку і кошти спрямовуються на реалізацію інвестиційних програм (проектів), метою яких є розвиток комунальної інфраструктури, впровадження ресурсозберігаючих технологій, створення, приріст чи оновлення стратегічних об'єктів довготривалого користування або об'єктів, які забезпечують виконання завдань міських рад, спрямованих на задоволення інтересів населення їх громад.

Об'єднані територіальні громади перейшли на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом і стали повноцінними суб'єктами бюджетного процесу. З початку 2016 року у своїх повноваженнях вони прирівняні до міст обласного значення. Така система прямого фінансування дозволила органам місцевого самоврядування отримувати такі міжбюджетні трансферти: базову дотацію, реверсну дотацію, освітню субвенцію, медичну субвенцію, без зарахування цих коштів до районного чи обласного бюджетів.

Кошти, які безпосередньо і безоплатно передають об'єднаним територіальним громадам з державного бюджету у вигляді дотацій і субвенцій йдуть на розвиток ОТГ і фінансування освіти, медицини, соціального захисту. У 2019 році базова дотація розрахована для 510

бюджетів об'єднаних територіальних громад, реверсна для 117 бюджетів об'єднаних територіальних громад. Реверсна дотація знижує зацікавленість податкоспроможних місцевих громад заробляти більше, оскільки надлишок все одно буде вилучений.

Важливим кроком у зміцненні фінансової бази об'єднаних територіальних громад стало створення Держаного фонду регіонального розвитку, який передбачає фінансування проектів регіонального розвитку на конкурсній основі та відповідно до регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації. Кошти Держаного фонду регіонального розвитку спрямовуються на виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку (у тому числі проектів співробітництва та добровільного об'єднання територіальних громад), що мають на меті розвиток регіонів, створення інфраструктури індустріальних та інноваційних парків і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних стратегіях розвитку регіонів.

Таким чином, в Україні фактично запроваджена нова бюджетна модель, яка спрямована на забезпечення фінансової децентралізації, а саме збільшення обсягу фінансових ресурсів у розпорядженні органів місцевого самоврядування, формування фінансово спроможних територіальних громад.

Список використаної літератури:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку. Навчальний посібник. / Авт. кол. : В. Мамонова, Н. Балдич, Н. Гринчук, Л. Чорній, К. Рубановський, М. Борода. – К. : Центр громадської експертизи. Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2013. – 176 с.

ВВЕДЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРЕФЕКТІВ В УКРАЇНІ: ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

На сучасному етапі формування ефективного державного управління та зовнішньополітичне становище України поставили питання децентралізації влади – делегування певного обсягу повноважень та ресурсів на нижчі рівні публічної влади. Розуміючи сучасне становище нашої держави, в умовах політичної, соціально-економічної кризи, надмірна передача повноважень, та можливість розпоряджатися ресурсними запасами на державному рівні, може призвести до суттєвого поглиблення негативних та навіть, в окремих регіонах, сепаратистських тенденцій. Зменшення централізованості влади, в результаті децентралізації, може збільшити випадки безконтрольного апелювання повноваженнями місцевих чиновників, для задоволення приватного інтересу, а також посилення незадоволення суспільства владою, в тому числі і вищими органами влади, які ризикують стати недієздатними.

На думку автора, без внесення змін до Конституції у контексті запровадження префектур реалізувати реформування органів місцевого самоврядування до кінця неможливо. Та зміни необхідні і для того щоб законодавчо закріпити незворотність реформи децентралізації. Зміни до чинного законодавства, які пропонує уряд, частково відповідають європейським та міжнародним нормам, а також дають змогу забезпечити формування спроможних громад та ефективного реформування адміністративно-територіальної організації влади в країні.

Насамперед потрібно розуміти що децентралізація влади не означає послаблення централізованості управління в державі. Передача повноважень та можливості розпоряджатися фінансовими ресурсами повинна бути збалансованою та підпорядковуватись механізмам відповідальності перед людьми та Законом. Для нагляду за дотриманням конституційності відповідності законам і запроваджується інститут префекта. Префекти мають забезпечувати постійну і реальну комунікацію між усіма гілками влади, та не допустити безконтрольності суспільства. Важливо розуміти не тільки повноваження префектів, але і їх реальні обов'язки, належне виконання яких, забезпечить об'єктивне прийняття рішень та усвідомлення повної, за них, відповідальності. Проте як і будь-

які зміни в організації влади на місцях, утворення префектів має як позитивні так і негативні сторони. Зокрема, це відображається і на діяльності органів місцевого самоврядування в першу чергу.

Фактично префекти уособлюють голів місцевих адміністрацій, але при цьому отримують суттєве коло ширших повноважень. Проектом Закону «Про префекта» передбачається ним, одержання права зупиняти дію актів місцевого самоврядування, якщо на його розсуд, вони не відповідають Конституції або чинним законам України. [2] В тій чи іншій мірі префект отримує можливість судочину, над правом прийняття самостійних рішень органів місцевого самоврядування.

Саме надання префектам широких контрольно-наглядових повноважень становить суттєву загрозу для місцевого самоврядування, адже цим самим законом не прописано жодної можливості відстоювати свої законні права та надані їм повноваження, від можливих ситуацій нехтування префектами посадового становища. Та найгіршим є те, що оскаржити рішення про незаконність нормативно-правових актів, органи місцевого самоврядування не мають ніякого права, і їм залишається лише чекати рішення суду. Також, у законопроекті відсутня будь-яка можливість усунення префекта за фактом виявлення недовіри до його рішень певною місцевою радою або можливість дострокового припинення його повноважень, у разі безпідставного і неаргументованого припинення дії певного законодавчого акту. На мою думку забезпечення певного механізму можливості захисту місцевими радами своїх інтересів та права на оскарження рішення префекта є необхідним для забезпечення можливості реалізації наданих місцевим органам самоврядування владних повноважень. Цей механізм необхідно прописати в законі.

Відповідно до проекту змін до Конституції повноваження префектів вступатимуть у дію одразу після їх ухвалення. [1] До цього часу голови облдержадміністрацій та райдержадміністрації на першому етапі формування префектур автоматично стають префектами. Ці повноваження головам місцевих державних адміністрацій, надаються тимчасово, до ухвалення змін та регламенту діяльності префектів та їх секретаріатів. Таке тимчасове суміщення головами двох посад буде відбуватись до повного делегування місцевим органам самоврядування відповідних повноважень та початку функціонування префектур.

Така, хоч і тимчасова система влади, дасть можливість президенту забезпечити тотальний вплив певної політичної сили, в незалежності від того, яку політичне угруповання має більшість в будь-

якій місцевій раді. Також, є великий ризик того що суттєве затягування із об'єднанням у громади, після ухвалення змін затягне такий владний устрій на певний проміжок часу, що може звести нанівець усі пройдені до того етапи децентралізації, та ще більше посилити централізованість держави на місцях.

Посилення впливу місцевих адміністрацій напередодні їх ліквідації, суперечить реформі децентралізації, адже для швидшого адаптування місцевих органів самоврядування до нових повноважень, які їм надаються їх потрібно делегувати задовго до повної ліквідації облдержадміністрацій. Проте реформування місцевого самоврядування суттєво відстає у часі, оскільки заміщення місцевих адміністрацій мало відбутись ще до 1 березня 2018 року, а створення відповідних виконавчих комітетів ще до січня 2018 року.

Суперечливим є повноваження префекта щодо розпуску місцевої ради у разі якщо їх нормативно-правові акти, на думку префекта не відповідають законодавству, а право префекта зупиняти рішення місцевих рад з подальшим розглядом їх судом, який це може робити роками, надає можливості суттєвого тиску на органи місцевого самоврядування. Такий устрій не те що, не дасть можливості побудувати міцну децентралізовану державу із розвинутими громадами, а навпаки призведе до її повної централізації, посиляться негативні тенденції корумпованості міжвладних зв'язків, з метою попереднього узгодження рішення про прийняття певних актів для того, щоб префекти потім не зупиняли їх.

Ще один пункт в законопроекті, що викликає сумніви щодо його реалізації це координація діяльності територіальних органів центральних органів виконавчої влади та здійснення нагляду за додержанням ними Конституції та Законів. Тобто, цей пункт передбачає процес координації префектом місцевими органами центральної влади, а також їх керівництвом, та можливість віддавати накази, які дані структури будуть зобов'язані неухильно виконувати. Якщо ж розібратись то до повноважень префекта входитиме керівний вплив на місцеві представництва Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України, міненерго, антимонопольного комітету, фонду держмайна, санітарної інспекції та інших представництв владних інституції. Це призведе до появи двох рівносильних керівних центрів, кожен з яких буде віддавати свої накази та розпорядження щодо їх діяльності та до постійних суперечностей хто ж таки «головний». Варто задуматись і про компетентність та наявності професійних знань префекта в усіх підлеглих

йому сферах, для можливості керівництва над ними та здійснення за їх допомогою державного управління. Тому, логічно припустити, що у складі секретаріату префектури будуть фахівці компетентні у кожній із підконтрольних сфер. Така форма управління, нагадує нині дійсні адміністрації, але із суттєво меншою структурою, та відповідно меншими витратами на їх удержання. Відповідно президент стане, очільником чіткої вертикалі владних керівників, які об'єднують повноваження, не так давно ліквідованих контрольно-наглядових функцій прокурорів та нині чинних голів держадміністрацій.

Також не зовсім чітке визначення законом інших повноважень префекта може використовуватись ним у власних інтересах, що є суттєвою загрозою для повноцінного функціонування органів місцевого самоврядування, яке у свою чергу може привести до запеклої боротьби за можливість реального здійснення влади. На основі цього і підозри в узурпації влади.

Ще однією із проблем утворення територіальних громад, є те, що велика кількість населення, в тому числі і місцеві державні адміністрації не до кінця розуміють сам процес реформування органів влади та перешкоджають утворенню об'єднаних громад через побоювання втратити робочі місця та повноваження, бо процес їх створення супроводжується переформатуванням органів влади та змінами в управлінні на користь громад.

У новостворених територіальних громадах немає належного рівня підготовки кваліфікованих кадрів для забезпечення органів місцевого самоврядування до необхідності виконання нових функцій. Тому некомпетентність та недостатність професійних навиків для того щоб осилити принципово нове коло повноважень які покладається на них може призвести до неефективного використання ними наявних ресурсів, та неспроможності направити виділені кошти державних субвенцій на розвиток. Органи місцевого самоврядування, як правило, не готові до запровадження стратегічного планування та програмування розвитку громад.

Запровадження комплексних програм підвищення кваліфікації службовців місцевого самоврядування, ротація кадрів органів виконавчої влади та надання їм необхідної консультативної і методичної допомоги, дасть змогу не тільки сформувати необхідний кадровий резерв для забезпечення виконання нових повноважень на місцях, але й дасть змогу забезпечити робочі місця для держслужбовців після ліквідації місцевих адміністрацій. За умови відповідального виконання покладених на них

обов'язків, суттєво збільшується ефективність використання бюджетних коштів та власних ресурсів що є шляхом до стабілізації соціально-економічної ситуації в усій країні.

Як видно, ризики від запровадження посади префекта значно поступаються його перевагам. Таке нововведення є адекватною реакцією на виклики часу та ситуацію в українському суспільстві. Безумовно, пропонуваній інститут далекий від досконалості, але значно прогресивніший за існуючу вертикаль влади і краще відповідає сучасним реаліям.

Список використаної літератури

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади): Проект Закону України від 1 липня 2015 року № 2217а. [Електронний ресурс].-Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812
2. Про префектів: проекту Закону України від 16 листопада 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/prefekti-16.11..pdf>

Капленко Г.В., к.е.н., доцент

***Злоцький О.В., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів***

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах розвитку державності підвищена увага приділяється модернізації місцевого самоврядування, активізації ролі органів місцевого самоврядування у публічному управлінні на засадах субсидіарності та децентралізації влади, що зумовлює необхідність посилення контролю за їх діяльністю, вдосконаленням механізму контролю, всіх його елементів, правового підґрунтя контрольної діяльності у сфері місцевого самоврядування, особливо з боку територіальних громад і громадськості в цілому. Підвищення ролі і

значення органів місцевого самоврядування в системі місцевого управління повинно паралельно відбуватися з переглядом підходів до організації контролю за їх діяльністю, оскільки відповідні процеси повинні передбачати наявність реальних важелів впливу на органи та посадових осіб місцевого самоврядування для забезпечення законності та ефективності їх діяльності.

Однією з найважливіших форм участі населення в житті суспільства є громадський контроль, який стимулює активну державотворчу позицію громадян, сприяє утвердженню громадянського суспільства. Здатність суспільства до контролю над владою – одна з основних ознак громадянського суспільства. Громадський контроль може бути направлений на органи державної і виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, державні та комунальні підприємства, установи та організації, на окремих осіб, з метою дотримання ними соціальних норм, спрямованих на дотримання прав і свобод людини, задоволення потреб та інтересів громадян. Громадський контроль, як вид соціального контролю, є функцією громадянського суспільства, тому є способом залучення населення до управління суспільством та державою. Він є важливою формою реалізації демократії, оскільки дає можливість населенню брати участь у державному управлінні, у вирішенні державних і суспільних справ, активно впливати на діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування.

Логіка участі громадськості у процесі вироблення та імплементації політики проста: ті на кого впливатиме політика повинні бути залученими у процес її вироблення. При цьому влада, залучаючи громадськість, дає обіцянку, що її внесок буде врахований. Громадськість може бути носієм унікальних знань та кращого розуміння ситуації в тій чи іншій галузі, що робить рішення, прийняті у співпраці з нею, більш ефективними. Водночас, процес вироблення рішень за активного втручання громадськості може стати тривалим і дорогим, що особливо незручно за умов нестабільного суспільства.

Інтеграція України до демократичної світової спільноти зумовлює формування нової філософії відносин між владою та громадськістю: від конфронтації та конкуренції – до діалогу і співпраці. Цьому сприятиме підвищення рівня соціальної свідомості населення, яке може брати активну участь у процесі ухвалення та впровадження владних рішень, що призведе до можливості впливати на рішення можновладців ще на етапі їхнього планування та контролювати їх втілення в життя,

оскільки усвідомлена громадська активність унеможливило ігнорування волі громади. Логіка участі громадськості у процесі вироблення та імплементації політики проста: ті на кого впливатиме політика повинні бути залученими у процес її вироблення. При цьому влада, залучаючи громадськість, дає обіцянку, що її внесок буде врахований. Громадськість може бути носієм унікальних знань та кращого розуміння ситуації в тій чи іншій галузі, що робить рішення, прийняті у співпраці з нею, більш ефективними. Водночас, процес вироблення рішень за активного втручання громадськості може стати тривалим і дорогим, що особливо незручно за умов нестабільного суспільства.

Передумовою ефективного здійснення громадського контролю у сфері місцевого самоврядування є відкритість і прозорість діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, публічна інформація має бути відкритою для всіх. Для цього мають бути створені сайти усіх органів місцевого самоврядування з розміщенням на них інформації, зокрема: проекти актів, ухвалені акти та інформація про хід їх виконання, результати голосування на пленарних засіданнях, засіданнях комісії місцевих рад. При цьому доступ до таких відомостей має бути безкоштовним, а інформація – повною, вичерпною і постійно оновлюваною.

Розглядаючи зарубіжний досвід реалізації громадського контролю, варто відзначити, що своє право контролю над державними інституціями та місцевим самоврядуванням у демократичних країнах громадяни реалізують, передусім, через різноманітні громадські об'єднання — добровільні громадські формування, створені на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод. Конституції більшості країн світу гарантують свободу об'єднання в політичні партії, культурні, спортивні, профспілкові та інші громадські організації. Саме через громадські об'єднання, громадсько-політичні рухи, політичні партії до процесу прийняття владних рішень та вироблення муніципальної політики залучаються широкі верстви населення, реалізуються та захищаються політичні та економічні інтереси тієї чи іншої частини суспільства.

ЧИННИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА СУСПІЛЬНИХ БЛАГ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Визначення перспектив виробництва суспільних благ пов'язане з врахуванням просторових чинників їхнього забезпечення в національній економіці. Ключовими стали умови визначення мінімальних стандартів виробництва таких благ і пошук компромісу в досягненні горизонтальної рівності. На підставі аналізу моделей фіскального вирівнювання у разі надання чистих і квазічистих суспільних благ центральним і локальним урядами, Дж. Б'юкенен і Р. Вагнер детермінували умови розрахунку міжрегіональних трансфертів і чинники переборювання фіскальних намірів міграції індивідів у регіони з вищим рівнем добробуту [1, р. 154–158]. Учені звернули увагу на вертикальні дисбаланси виробництва суспільних благ, зумовлені дефіцитом регіональних бюджетів. Важливо конституювати правила вирівнювання виробництва суспільних благ для згладжування фіскальних дисбалансів, що пов'язане з мінімізацією ризиків розгортання фіскальних “війн” між центром і регіонами, наслідком чого є посилення соціальної напруженості, суб'єктивізм, корупція і зростання неспроможності держави.

З огляду на започаткування реформи децентралізації в Україні оцінимо стан виробництва суспільних благ на регіональному рівні. Загальною тенденцією для забезпечення суспільних благ до і під час цієї реформи є труднощі з подолання хронічного дефіциту місцевих бюджетів (табл. 1), коли для збалансування їхніх доходів і видатків активно використовують такий інструмент, як міжбюджетні трансферти. У 2017–2018 рр. фіксуємо одні з найбільших значень рівня дефіциту місцевих бюджетів та усталеність підходів до здійснення міжбюджетних трансфертів. Важливою закономірністю побудови моделі фіскальної децентралізації у системі відтворення суспільних благ в Україні є перманентність застосування м'яких бюджетних обмежень, пов'язаних з пристосуванням наявних фінансових ресурсів до видатків місцевих бюджетів, посиленням регулятивних функцій держави та орієнтованістю на зовнішню допомогу.

Таблиця 1

Основні показники Зведеного бюджету України за видами бюджетів

Показник	Вид бюджету	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Доходи, %	ДБ	75,2	74,0	74,4	78,36	77,3	76,3	77,8	81,5	78,2	77,4	77,8
	МБ	24,8	26,0	25,6	21,7	22,6	23,7	22,2	18,5	21,8	22,6	22,2
Видатки, %	ДБ	59,0	55,9	59,8	57,2	55,1	56,9	57,3	59,3	58,6	53,6	54,9
	МБ	41,0	44,1	40,2	42,8	44,9	43,1	42,7	40,7	41,4	46,4	45,1
Дефіцит/ профіцит, млн грн	ДБ	41644	21674	8168	73314	72890	50010	55349	128619	122623	220624	233897
Дефіцит/ профіцит, % ВВП	МБ	5295 5	5610 7	7150 5	9161 4	12041 9	11306 5	12240 8	15646 0	17559 6	26062 8	29979 5
	ДБ	4,39	2,37	0,75	5,43	5,19	3,41	3,53	6,50	5,15	7,39	6,57
Міжбюджетні трансферти, % доходів МБ	МБ	-5,59	-6,14	-6,61	-6,79	-8,57	-7,72	-7,81	-7,90	-7,37	-8,73	-8,42
	ДБ	43,0	46,2	48,8	52,3	55,2	52,4	56,5	59,1	53,4	54,3	53,2

* ДБ – державний бюджет, МБ – місцеві бюджети; Джерело: обчислено на підставі [2; 3].

На підставі методології обчислення індексів фіскальної децентралізації визначено її головні тенденції в Україні у 2000–2018 рр. Згідно з табл. 2 до 2015 р. притаманною була тенденція до послаблення фіскальної децентралізації. У 2000–2015 рр. в Україні значення індексів фіскальної автономії, фіскальної важливості і фіскальної децентралізації поступово зменшувалися, що свідчило про їхнє наближення до нижньої межі (0), зумовлюючи зміщення до централізації. У 2016 р. зафіксовано зростання значень досліджуваних індикаторів, у 2017–2018 рр. – їхнє незначне зменшення, що свідчить про перші кроки на шляху до поглиблення фіскальної децентралізації та існування низки проблем, які зумовлюють її проведення.

Динаміка видаткового коефіцієнта, коефіцієнта доходної автономії в Україні була суперечливою, бо, з одного боку, визначала децентралізацію завдань для субнаціональних органів влади, а з іншого – централізацію ухвалення рішень і посилення залежності від національного уряду.

У ці роки зміна величини коефіцієнтів децентралізації власних доходів і залежності від трансфертів свідчила про негативні тенденції у запровадженні фіскальної децентралізації в системі публічного управління для відтворення суспільних благ в економіці України. Якщо взяти до уваги композитний коефіцієнт, до 2005 р. його значення знижувалося, а від 2006 р. мало флуктуаційний характер

(табл. 2), що засвідчувало непослідовність реформ у сфері фінансової децентралізації.

Таблиця 2

Динаміка індикаторів фінансової децентралізації в Україні, %

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Індекс фінансової автономії	56,33	53,10	51,08	47,87	45,29	47,83	44,69	43,02	48,71	46,26	46,18
Індекс фінансової важливості	44,98	44,34	42,30	43,43	45,21	43,47	42,73	41,20	41,94	46,94	45,64
Індекс фінансової децентралізації	50,34	48,52	46,48	45,59	45,25	45,60	43,70	42,10	45,20	46,60	45,91
Видатковий коефіцієнт	46,14	49,30	50,68	45,55	50,57	49,92	50,30	45,16	46,77	47,50	44,99
Коефіцієнт доходної автономії	56,99	53,79	51,21	47,74	44,75	47,58	43,55	40,92	46,63	45,71	46,85
Коефіцієнт децентралізації власних доходів	26,30	26,52	25,96	21,74	22,63	23,75	21,90	18,48	21,81	22,57	22,25
Коефіцієнт залежності від трансфертів	42,50	45,62	48,66	52,41	55,91	52,68	57,94	62,12	55,75	54,95	52,38
Композитний коефіцієнт	48,83	52,29	52,63	39,93	45,79	47,42	44,07	33,69	40,97	42,99	40,45

Джерело: обчислено на підставі [2; 3].

Для порівняння, у Польщі і ЄС у 2013 р. значення коефіцієнта доходної автономії становило 43 % і 53 %, коефіцієнта децентралізації власних доходів – 15 % і 13 %; коефіцієнта залежності від трансфертів – 57 % і 47 %, композитного коефіцієнта – 22 % і 18 % відповідно [4, р. 155–156]. Зазначимо, що часові межі посилення фінансової децентралізації в Україні охоплюватимуть середньо- і довгостроковий періоди, бо пов'язані з необхідністю адаптації модернізованих правил здійснення фінансового обміну у практику відтворення суспільних благ.

Отже, національна модель фінансової децентралізації, маючи певною мірою визначену побудову бюджетних відносин між рівнями урядування, не спроможна належно забезпечити результативність відтворення суспільних благ на підставі мінімізації вертикальних і горизонтальних дисбалансів фінансового обміну.

Для процесу децентралізації системи державного управління це сформувало підґрунтя для існування протиріч між стандартизацією надання суспільних благ і спроможністю регіональних інститутів влади виконувати свої зобов'язання у цій сфері. Головними чинниками погіршення відтворення

таких благ у контексті децентралізації стали незавершеність розподілу сфер відповідальності між юрисдикціями, наростання міжрегіональної конфліктності та недотримання прозорості ухвалення бюджетних рішень. Перспективи поліпшення виробництва суспільних благ з позиції децентралізації системи державного управління в Україні пов'язані із продовженням цієї реформи та забезпеченням фіскальної спроможності регіонів надавати суспільні блага.

Список використаних джерел:

1. Buchanan J. M., Wagner R. E. An Efficiency Basis for Federal Fiscal Equalization. *The Analysis of Public Output*. National Bureau of Economic Research, 1970. P. 139–162.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21.09.2019).
3. Бюджет України 2001–2018: Статистичний збірник. К., 2002–2019. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (дата звернення: 21.09.2019).
4. Division of powers between the European Union, member states, candidate and some potential candidate countries, and local and regional authorities: Fiscal decentralization or federalism. European Union, 2014. November. 228 p.

Клімова Г.П., професор

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Із становленням незалежної України і переходом до ринкових відносин особливу значимість і актуальність набула проблема економічної безпеки держави. Розробка теоретичних засад економічної безпеки держави (ЕБД) та її складових, класифікація загроз економічній безпеці, аналіз показників і методів оцінки рівня економічної безпеки, визначення заходів забезпечення економічної безпеки – це шляхи до економічної стійкості та незалежності нашої держави.

В сучасній науковій літературі визначення самого поняття "економічна безпека держави" здійснюється в різних аспектах та баченнях:

В аспекті національної економічної безпеки – це стан захищеності національних економічних інтересів, передбачуваності факторів, що погрожують цим інтересам; стабільність правового стану суб'єктів

господарської діяльності і мінімізація збитку, завданого державі дією негативних умов.

1. За умов інтеграції України в світову економіку ЕБД – це стан національної економіки, який забезпечує економічний суверенітет, економічне зростання, підвищення добробуту населення в умовах міжнародної економічної взаємозалежності.

2. Вважається, що головна суперечність у світі – це нестача ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових, часових) і одержання їх. З цього приводу ЕБД забезпечується за умови вистачання всіх видів ресурсів для нормальної життєдіяльності та розвитку держави та її населення, до того ж вони повинні надходити своєчасно. Нестача ресурсів може призвести до нестабільності в державі, зростання соціальної напруги або до руйнування самої держави.

3. Щодо навколишнього середовища, ЕБД – комплекс власне економічних, політичних, правових умов, що забезпечують захист життєво важливих інтересів країни стосовно: її ресурсного потенціалу; можливостей збалансованого і динамічного зростання; соціального розвитку, екології.

4. За внутрішньою структурою ЕБД – це сукупність умов і факторів, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість; здатність до постійного оновлення і самовдосконалення.

Можна навести ще й інші приклади, але за суттю вони подібні, так як всі характеризують різні аспекти економічної безпеки держави. Інтегруючи вищесказане, можна стверджувати, що економічна безпека держави – якісна характеристика економічної системи, яка відображає можливість росту економіки, здатність запобігти дестабілізації економіки, а в умовах кризових перехідних процесів – можливість стабілізації економіки.

У стратегічному плані економічну безпеку гарантує лише конкурентоспроможна економіка. Звідси, основне завдання держави в контексті забезпечення економічної безпеки – створення такого економічного, політичного та правового середовища й інституційної інфраструктури, які б стимулювали найбільш життєздатні підприємства, інвестиційні процеси, виробництво перспективних конкурентоспроможних товарів. Цей процес має супроводжуватися реалізацією низки заходів, серед яких найактуальнішими є:

— діагностика галузевої конкурентоспроможності, створення умов для входження до світової господарської системи;

- вибір пріоритетних сфер, галузей, комплексів, які в змозі забезпечити вихід на світові ринки;
- розробка програм та механізмів їх реалізації відповідно до обраних пріоритетів;
- забезпечення активної участі в реалізації програм держави та інших суб'єктів господарської діяльності.

Сьогодні потрібно враховувати, що місце країни в сучасному світі визначається якістю людського капіталу, станом освіти і ступенем використання науки і техніки у виробництві. Достатня кількість робочої сили і сировинних матеріалів усе менше розцінюється як конкурентна перевага.

Економічна безпека має фінансовий, енергетичний, соціальний, продовольчий, науково-технологічний, зовнішньоекономічний та ін. аспекти аналізу.

З огляду на вищезазначене, розглянемо фінансові аспекти економічної безпеки. Нагальність зміцнення системи фінансової безпеки в Україні обумовлюється існуючими недоліками у фінансово-економічній сфері, а саме: розладом фінансів держави, місцевого самоврядування та приватних підприємницьких структур; втратами внутрішньої та зовнішньої платоспроможності, яка загрожує банкрутством; послабленням контролю у сфері розрахунків між економічними агентами; загостренням кризи платіжної системи; нерозвиненістю фондового ринку та ін.

Подальше зміцнення фінансової безпеки повинно базуватися на врахуванні похідної ролі фінансів у забезпеченні функціонування економіки, на узгодженості взаємодії державного, комунального та приватного сегментів фінансової сфери, на узгодженості взаємодії бюджетних, зокрема фіскальних та інвестиційних компонентів фінансової сфери, з такими складовими монетарного сектора економіки, як грошово-валютний, кредитний та фондовий ринок, страхова діяльність тощо.

Отже, сьогодні як ніколи актуалізуються питання забезпечення економічної безпеки України, що є гарантом державної незалежності країни, умовою її розвитку та зростання добробуту громадян.

*Кожушко А.О., аспірант
Національна академія державного управління
При Президентіві України,
м. Київ*

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ СПІВПРАЦІ ДЕРЖАВИ І СУСПІЛЬСТВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Сьогодні в суспільстві триває пошук оптимальної моделі публічного управління, яка втілює європейський досвід розвитку діалогу між державою, бізнесом та громадянським суспільством для вироблення спільних рішень, вдосконалення надання послуг, й взагалі вирішення актуальних проблем публічного сектора.

Трансформація публічного управління відбувається на базі інноваційних механізмів взаємодії між політичними, урядовими структурами, органами місцевого самоврядування, бізнесом і організаціями громадянського суспільства, використовуючи перш за все комунікаційний потенціал в процесі взаємодії різних рівнів суб'єктності у сфері політичних відносин, публічного управління, громадянських ініціатив.

На думку Ю. Сурміна, який працював над концепцією системи взаємодії органів влади із суб'єктами громадянського суспільства, перспективи розвитку відкриваються, коли держава і громадянське суспільство не лише вступають у діалог, але і налагодять між собою стійку взаємодію, яка включає в собі участь громадянського суспільства в справах держави і одночасно у реалізації запитів та інтересів людей [3, с. 346–350].

Для дієвої участі громадянського суспільства в публічному управлінні необхідні умови, перш за все, це розвиненість або зрілість громадянського суспільства, тобто готовність розділити відповідальність за управлінські рішення, і наслідки громадянських ініціатив. По-друге, важливою умовою є інституційна спроможність громадянських організацій впливати на державну політику таким чином, щоб захищати інтереси різних верств населення і проводити соціальну політику, також в цьому контексті актуальним є створення системи протидії лобіюванню приватних інтересів, або інтересів окремих груп.

Ключовим фактором для успішної взаємодії громадянського суспільства і публічної влади виступає механізм зворотних зв'язків, який

втілюється в першу чергу, у постановці суспільних проблем перед владою, а в другу, як оцінювання її діяльності.

В перспективі реалізації зворотніх зв'язків з громадськістю виступає перехід до нової управлінської моделі, фундаментом якої є конструктивний діалог на засадах партнерства між державою і громадянським суспільством при домінуванні і узгодженні суспільних інтересів. У цій моделі публічного управління громадськість контактує з державою як клієнт або сукупність клієнтів, що отримують послуги. Управлінські принципи і практики орієнтації на клієнта і його запити, прихильність до активного стилю дій у вирішенні конкретних проблем, простота структури і професіоналізм, відкритість і доступність сприяють побудові системи належного врядування ("good governance"), в якій втілюються наступні принципи: участь, консенсус, відповідальність (підзвітність), прозорість, належне реагування, ефективність та результативність, рівність та врахування інтересів, принцип верховенства права.

Наразі для українського суспільства є актуальною трансформація системи публічного управління на принципах відкритого суспільного діалогу, оскільки в Україні формується штучний розрив між інтересами політико-економічного істеблїшменту, що приймає доленосні рішення без урахування суспільних інтересів значної (до 40%) частини населення, і громадянами платниками податків- середнім класом. Більшість пересічних українських громадян – 70% так і не зрозуміли своєї власної ролі в суспільно-політичних процесах, особливо у сфері прийняття державних рішень, від яких залежить їх майбутнє. У гіршому випадку вони є статистами, що обслуговують на виборах політико-економічний бомонд, а у кращому - намагаються незалежно від державних інститутів збагачуватися і прилаштовуватися до політичного середовища [4, с. 9-11].

Залучення ініціатив громадянського суспільства у процес підготовки і вироблення політико-управлінських рішень, вироблення інструментів щодо ефективного налагодження такої взаємодії, спричиняє трансформацію публічного управління і перехід від переважно адміністративних методів управління до функцій координації, вміння бути політико-комунікативним модератором у процесі вироблення спільних рішень і реалізації спільних проектів держави та суспільства тим самим розширюючи сферу публічності діяльності держави як політичного інституту [2,с. 132].

Системні перетворення публічного управління важливо здійснювати з урахуванням європейського досвіду розвитку діалогу між державою, бізнесом та громадянським суспільством. Розширення

партнерських відносин держави та суспільства втілюється в європейському врядуванні – «European governance»- багаторівневе управління, яке являє собою мережу європейських наднаціональних, міждержавних інституцій, національних органів влади, місцевого самоврядування, організацій громадянського суспільства, із залученням для прийняття рішень експертів, в якій взаємодія відбувається горизонтально (неієрархічні зв'язки), за принципами партнерства, субсидіарності (рішення приймається на тому рівні, на який воно більше вплине), додатковості, програмування і концентрації (щодо коштів на проекти). В багаторівневому управлінні держава переходить від надання управлінських послуг до регулювання цього процесу [1, с. 78-79].

Великий потенціал для налагодження конструктивного діалогу на засадах партнерства між державою, громадянським суспільством, і бізнесом закладений в новітній практиці публічного управління - стратегії спільних інновацій, яка оснований на співпраці, комунікаціях публічних і приватних учасників з різним рівнем досвіду, ресурсів з метою створення інноваційних проектів, вироблення спільних рішень складних суспільних задач. Комунікації здійснюються в online-просторі, який є відкритим, доступним і дозволяє бути поінформованим, отримувати послуги, висловлювати свою думку, брати участь у процесі формування й вироблення рішень через «медіа- ком'юніті» - публічні майданчики (горизонтальне спілкування всередині громадянського суспільства через соціальні мережі, інтернет-блоги тощо), електронне урядування (egovernance) та електронну демократію - online-вибори.

Існує широкий простір в публічному управлінні для застосування стратегії спільних інновацій, особливо в таких областях, як планування, відродження міст, охорона навколишнього середовища, економічний розвиток, політика зайнятості та покращення послуг у сфері освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення.

Однак, в певних випадках спільні інновації та співпраця мають бути обмежені, а саме, коли виникають перешкоди громадській безпеці, конфіденційності приватних фірм, громадян, інтересам державних підприємств; в географічних або політичних регіонах, де існує застарілий ідеологічний, релігійний або етнічний конфлікт; коли виникає великий дисбаланс ресурсів ключових стейкхолдерів; або результати співпраці можуть бути використані приватними організаціями на свою користь [6].

Висновки. Системні зв'язки публічного, приватного і громадського секторів, зокрема активна участь останнього в підготовці управлінських рішень, сприяють побудові соціального діалогу, і таким чином трансформації системи публічного управління, на його основі та принципів належного врядування. Ключова практика для вироблення, поширення і захисту інновацій - стратегія спільних інновацій створює можливості для налагодження діалогу на основі співпраці публічних, приватних і громадських учасників різного рівня; однак комунікативні процеси і співробітництво ускладнюються, присутні суттєві перешкоди для взаємодії [5]: 1) відсутність досвіду взаємодії або негативний досвід; 2) наявність конфлікту інтересів між учасниками; 3) недовіра; 4) процедурна невизначеність; 5) відсутність мотивації для співпраці, які можна подолати за допомогою інституціоналізації практики «спільних інновацій», тобто запровадження професійного управління співпрацею за допомогою організаторів (координаторів, посередників, кураторів) які виступають лідерами на певному етапі співпраці і мають визначені функціональні обов'язки, до яких входить мотивувати, уповноважувати та об'єднувати учасників, створювати та надати форму інтерактивній арені, встановлювати порядок денний, роз'яснювати інтерактивні процеси та сприяти взаємній адаптації.

Список використаної літератури:

1. Актуальні проблеми європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України: матеріали 14-ої регіон. наук.-практ. конф. 18 трав. 2017 р., м. Дніпро / за заг.ред. Л.Л. Прокопенка. –Д.: ДРІДУ НАДУ, 2017.-С.78-80.
2. Голубь В.В. Тенденції розвитку публічного управління в умовах постмодерну / В.В. Голубь // Публічне управління: шляхи розвитку [Текст]: матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (26 листопада 2014 р. м. Київ): у 2 т. Т 2 / за наук. ред. Ю.В. Ковбасюка, С.А. Романюка, О.Ю. Оболенського. – К.: НАДУ, 2014.- С. 131-132.
3. Сурмін Ю. Концепція системи взаємодії органів державної влади із суб'єктами громадянського суспільства / Ю. Сурмін // Проблеми трансформації системи державного управління в умовах політичної реформи в Україні: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар.участю, Київ, 31 трав. 2006 р. : у 2 т. / за заг. ред. О. Ю. Оболенського, В. М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – Т. 1. – 464 с.

4. Телешун С. Керованість політичних і соціально-економічних процесів в Україні: сучасний вимір. Стратегія реформування системи державного управління на засадах демократичного врядування: Матеріали наук.-практ. конф. За міжнар. участю, Київ, 31 трав. 2007 р.: У 4 т. / За заг. ред. О.Ю.Оболенького, В.М.Князева. - К.: Вид-во НАДУ, 2007. - Т. 1. - 280 с.
5. Ansell, C. and A. Gash. 2008. Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4): 543-71. Retrieved from <https://sites.duke.edu/niou/files/2011/05/Ansell-and-Gash-Collaborative-Governance-in-Theory-and-Practice.pdf>.
6. Sørensen Eva & Torfing Jacob. 2012. Introduction Collaborative Innovation in the Public Sector. *The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal*, Volume 17(1), article 1. Retrieved from https://www.innovation.cc/volumes-issues/intro_eva_sorensen_torfing_17v1i1.pdf.

Комарницька Г.О., к.е.н., доцент
Кушвара Н.Ю., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів

РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Державно-приватне партнерство (ДПП) – це засноване на договорі довгострокове співробітництво між державою (державними органами та органами місцевого самоврядування), а також приватними компаніями, спрямоване на фінансування, проектування, впровадження та управління публічними об'єктами і публічними послугами (public facilities and public services), які традиційно забезпечуються державою (публічним сектором).

Державно-приватне партнерство (ДПП) - це особлива форма взаємодії бізнесу і влади, яке функціонує з метою розвитку соціально-економічної сфери: від зменшення рівня безробіття до підвищення рівня ВВП в масштабах усієї країни або окремих територій. Таке партнерство допомагає вирішити багато проблем: активізувати інноваційні процеси, підвищити інвестиційну спрямованість економіки, забезпечити довгострокове соціально-економічне зростання. Використання різноманітних форм державно-приватного партнерства має великий потенціал для розвитку національної економіки. [2].

Державно-приватне партнерство, як нова правова форма ринкової взаємодії, спрямоване на забезпечення балансу соціально-економічних інтересів різних прошарків суспільства, залучення приватних інвестицій (як власної країни, так й іноземних) на довгострокових умовах для фінансування та управління громадською інфраструктурою і реальну участь соціальних партнерів у розробці та реалізації соціально-економічної політики у межах правових форм, закріплених державою[1].

ДПП є інструментом партнерської, рівноправної та взаємовигідної співпраці між державою, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади чи місцевого самоврядування та бізнесом, у рамках якої спільні зусилля спрямовуються на реалізацію проектів, які дозволяють вирішити важливі для територіальної громади соціально-економічні та інші проблеми.

Роль ДПП полягає у ефективному способі впровадження нових прогресивних механізмів співпраці між державою та приватним сектором, залучення приватних інвестицій в традиційно державній сфері економічної діяльності.

Державно-приватне партнерство – це важливий інструмент підвищення національної (і регіональної) конкурентоспроможності; це механізм впливу на сфери державної регіональної політики, особливо на економічний розвиток, інвестиційну та інноваційну діяльність. Державно-приватне партнерство необхідне для залучення в економіку приватних інвестицій, розвитку соціальної інфраструктури, підвищення соціальних стандартів суспільства. ДПП спрямоване на те, щоб забезпечити баланс соціально-економічних інтересів різних прошарків суспільства і реальну участь соціальних партнерів у розробці та реалізації соціально-економічної політики у межах правових форм, закріплених державою. Державно-приватне партнерство відіграє важливу роль у формуванні загального сприятливого правового й економічного середовища для бізнесу, що передбачає в своїй основі покращення інвестиційного клімату та регуляторного середовища[4].

Світовий досвід державно-приватного партнерства свідчить про його високу ефективність та результативність. Особливістю сьогодення є широке використання ДПП у сферах традиційної державної відповідальності – об'єктах загального користування і суспільних послугах.

Співпраця держави і приватного бізнесу в рамках державно-приватного партнерства є взаємовигідною, адже реалізація його організаційно-економічного механізму сприяє підвищенню конкурентоздатності державного

сектора економіки, залученню інвестиції, інноваційному оновленню промисловості і соціальної інфраструктури України.

Держава, будучи уособленням, виразником і “реалізатором” суспільства та його інтересів, має в своєму розпорядженні певні ресурси – матеріальні, нематеріальні; виробничі, фінансові та ін. Часто виникає ситуація, коли державний сектор не в змозі реалізувати інтереси суспільства через відсутність певного виду ресурсів і/або через нерациональне їх використання. Одночасно приватний сектор має в своєму розпорядженні ресурси, які відсутні у державного, і володіє інструментами більш раціонального їх використання. Потреба в поєднанні ресурсів державного і приватного секторів та засобів їх використання є ще однією причиною появи ДПП. Важливу роль починають відігравати інтереси уже конкретних економічних суб’єктів – держави і приватного підприємця [3].

Як свідчить міжнародний досвід, в основі реалізації проектів ДПП лежить досягнення наступних цілей:

- подолання інфраструктурного дефіциту;
- розвантаження бюджетів всіх рівнів (зокрема місцевих): проекти ДПП передбачають залучення приватного капіталу, хоча не виключається пряме фінансування з державного або місцевого бюджету частини проекту; іноді може використовуватися непрямий спосіб фінансування проекту (наприклад, державне кредитування місцевих бюджетів);
- поліпшення якості послуг;
- зниження (або утримання) вартості плати за послуги;
- скорочення відповідальності і ризиків публічного партнера в сфері надання послуг, яка є об’єктом ДПП:
- стимулювання діалогу та взаємодії між бізнесом та владою;
- використання досвіду та професіоналізму приватного сектору при збереженні державного контролю над активами;
- залучення до реалізації інвестиційних проектів фінансових ресурсів, що до цього перебували «у тіні» (політико-економічний чинник);
- залучення нових ресурсів для реалізації політики регіонального розвитку (реалізації інвестиційних проектів на місцевому, регіональному рівнях).

Отже, державно-приватне партнерство - є важливим інструментом на шляху відновлення та модернізації національної економіки, розв’язання важливих соціально-економічних проблем шляхом об’єднання і застосування ресурсів державного й приватного секторів. Державно-приватне партнерство - це взаємодія держави, приватного сектору,

громадянських інститутів в економічній, політичній, соціальній, гуманітарній та інших сферах суспільної діяльності. ДПП відіграє важливу роль у використанні потенціалу підприємницького сектору для суспільного блага; залученні приватного бізнесу до реалізації стратегій соціально-економічного розвитку та розбудові інфраструктури економіки.

Список використаної літератури:

1. Апаров А.М. Державно-приватне партнерство як особлива правова форма співпраці держави з приватним бізнесом. Електронне наукове фахове видання. – 2015. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>
2. Біла І.С., Іллічова Е.І. Світовий досвід державно-приватного партнерства. Електронне наукове фахове видання. – 2018. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/25.pdf>
3. Дмитриченко Л., Брайловський І. Європейські орієнтири розвитку державно-приватного партнерства в Україні. Електронне наукове фахове видання. – 2014. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnykj.tneu.edu.ua/index.php/visnykj/>
4. Маковська К.Л. Розвиток державно-приватного партнерства в Україні: проблеми і перспективи. Електронне наукове фахове видання. – 2017. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/83143988.pdf>

*Комарницька Г.О., к.е.н., доцент,
Штурма О., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Державна політика України у сфері місцевого самоврядування спирається на інтереси жителів територіальних громад і передбачає децентралізацію влади – тобто передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення

Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері.

Законодавче підґрунтя для докорінної зміни системи влади та її територіальної основи на всіх рівнях почало формуватися у 2014 році. У квітні 2014 року Уряд схвалив основний концептуальний документ - Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Після цього був затверджений План заходів щодо її реалізації, які дали старт реформі.

Для реалізації положень Концепції та завдань Плану заходів, необхідно внести відповідні зміни до Конституції України, а також сформувати пакет нового законодавства. Зміни до Конституції перш за все мали вирішити питання утворення виконавчих органів обласних та районних рад, реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи контрольно-наглядового типу, дати чітке визначення адміністративно-територіальної одиниці – громади.

Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Дав змогу почати формувати спроможний базовий рівень місцевого самоврядування. Станом на початок серпня 2018 року створено вже 831 об'єднана територіальна громада (ОТГ), з яких 126 ОТГ чекають на призначення перших виборів. До складу цих ОТГ увійшли 3796 колишніх місцевих рад. Більше 7 млн людей проживають в ОТГ. Такі темпи міжмуніципальної консолідації міжнародні експерти називають дуже високими. Закон також запровадив інститут старост в ОТГ, які представляють інтереси сільських мешканців в раді громади. В селах ОТГ працюють вже 777 старост, ще майже 1,8 тисяч осіб виконують обов'язки старост [1].

Закон «Про співробітництво територіальних громад». Створив механізм вирішення спільних проблем громад: утилізація та переробка сміття, розвиток спільної інфраструктури тощо. Реалізується вже 223 договори про співробітництво. Цим механізмом скористалися 956 громад.

Закон «Про засади державної регіональної політики». Державна підтримка регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад за час реформи зросла у 39 разів: з, 0,5 млрд в 2014 до 19,37 млрд грн у 2018 році. 21 область прийняла рішення про створення Агенції регіонального розвитку, в усіх областях працюють Центри розвитку місцевого самоврядування, які в тому числі допомагають місцевій владі втілювати регіональні стратегії.

Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства». Нові містобудівні повноваження отримали 100 міст, в тому числі - 12 ОТГ.

Пакет законів щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг. Це дозволило делегувати органам місцевого самоврядування відповідного рівня повноваження з надання базових адміністративних послуг: реєстрацію місця проживання, видачу паспортних документів, державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб, підприємців, об'єднань громадян, реєстрацію актів цивільного стану, речових прав, вирішення земельних питань тощо.

Нова законодавча база значно посилила мотивацію до міжмуниципальної консолідації в країні, створила належні правові умови та механізми для формування спроможних територіальних громад сіл, селищ, міст, які об'єднують свої зусилля у вирішенні нагальних проблем. Також вже виправдала себе нова модель фінансового забезпечення місцевих бюджетів, які отримали певну автономію і незалежність від центрального бюджету.

Уряд визначив підтримку реформи децентралізації в Україні одним з пріоритетних завдань, що сприятиме розвитку місцевого самоуправління і економічного розвитку країни в цілому. Очікується, що 2018 рік стане ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування: до кінця року більшість існуючих малочисельних місцевих рад можуть об'єднатися, а отже стати спроможними перебрати на себе більшість повноважень, належним чином використовувати ресурси і нести відповідальність за свої дії чи бездіяльність перед людьми та державою. Це створить стійке підґрунтя для наступних кроків реформи місцевого самоврядування, а також сприятиме прискоренню реформ у сфері охорони здоров'я, освіти, соціальних послуг, енергоефективності та інших секторах.

Регіональний розвиток України в умовах реформи децентралізації очікує прийняття таких важливих законів:

- «Про службу в органах місцевого самоврядування» (нова редакція). Забезпечить рівний доступ до служби в органах місцевого самоврядування, підвищить престижність служби в ОМС, мотивацію місцевих службовців до розвитку громад та власного розвитку.

- «Про засади адміністративно-територіального устрою України» (законопроект готовий до розгляду у Верховній Раді). В рамках чинної Конституції визначає засади, на яких має ґрунтуватися адміністративно-територіальний устрій України, види населених пунктів, систему адміністративно-територіальних одиниць, повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань адміністративно-територіального устрою, порядок утворення, ліквідації, встановлення і зміни меж адмінтеродиниць та населених пунктів, ведення Державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів України.

- Щодо управління земельними ресурсами в межах території об'єднаних територіальних громад. Запровадить принцип повсюдності юрисдикції ОТГ у земельних відносинах, надасть повноваження розпоряджатися землями за межами населених пунктів.

- Щодо розширення видів містобудівної документації на місцевому рівні. Усуне існуючі недоліки регулювання містобудівної діяльності, унеможливить нецільове використання та розподіл земель.

- Щодо державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування.

- «Про міські агломерації». Визначить організаційно-правові засади формування міських агломерацій територіальними громадами сіл, селищ і міст, у тому числі об'єднаними територіальними громадами, принципи і механізми взаємодії територіальних громад в межах міських агломерацій, а також форм підтримки державою міських агломерацій.

Успіхи реформи на першому етапі свідчать, що Україна обрала правильний шлях і треба рухатися ним далі. Зупинятися вже не можна. Але наступним кроком має бути внесення зміни до Конституції щодо децентралізації, які необхідні для подальшого просування реформи та її завершення.

Список використаної літератури:

1. Децентралізація влади. [Електронний ресурс]. – Доступ: <https://decentralization.gov.ua/>.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Економічний розвиток регіону значною мірою залежить від ефективності організації інвестиційного процесу. Особливо актуальною ця проблема стає у зв'язку з нерівномірністю інвестиційного розвитку регіонів. Інноваційно-інвестиційна політика держави має два аспекти реалізації та управління – державний і регіональний. За умов децентралізації державної влади та перенесення центру ваги управління регіонами саме на їх рівень особливого значення набуває цілісна стратегія інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів, нова роль та значення територіальних громад у плануванні та реалізації інвестиційної політики.

Питання сучасного економічного розвитку регіонів нерозривно пов'язане із підвищенням їх інвестиційної привабливості як для залучення іноземних інвестицій, так і для міжрегіонального перерозподілу інвестиційних ресурсів. Для реалізації успішної інвестиційної політики на місцевому та регіональному рівні потрібні системні, глибокі знання посадовців, що є її суб'єктами. Саме це актуалізує потребу здійснення глибоких наукових досліджень в означеній сфері.

Сучасний інвестиційний потенціал України характеризується високою неоднорідністю, тому інвестиційну політику необхідно проводити виходячи з можливостей і потреб розвитку кожного регіону. Однією з важливих форм такого регулювання є розроблення та реалізація регіональних інвестиційних програм. Ці програми, з одного боку, є формою державного управління інвестиційною діяльністю у регіонах, з іншого – адміністративного та економічного управління [3, с. 45].

Численні аналізи динаміки прямих інвестицій та прямих іноземних інвестицій в економіку України свідчать, що регіони в своїй інноваційно-інвестиційній діяльності зіштовхуються з рядом проблем. Зокрема, це – відсутність структурної модернізації виробництва, ігнорування інноваційного розвитку та досягнень науково-технічного прогресу; високий рівень вилучення коштів на потреби споживання замість вкладення у розвиток виробництва протягом останніх років; експортна спеціалізація регіонів Дніпропетровської, Запорізької та Харківської областей на невеликій кількості товарних груп низького перерозподілу при

одночасному зростанні відкритості економіки, її залежність від кон'юнктури зовнішніх ринків.

Актуальними напрямками розвитку муніципальних та регіональних інвестиційних проектів для більшості населених пунктів України є такі сфери [2] як переоснащення систем теплопостачання населених пунктів, установ та організацій; очищення води; модернізація систем водопостачання та водовідведення, встановлення об'єктів альтернативної енергетики на очисних спорудах міста; саніація та утеплення будівель; будівництво та модернізація доріг і мостів; будівництво сучасних комплексів з переробки твердих побутових відходів; будівництво комплексів вітрових, сонячних та малих гідроелектростанцій, виробництво твердого альтернативного палива.

Найбільш цікавими для інвестора галузями спрямування інвестицій в Україні є: відновлювана енергетика (ресурсо- енергозберігаючі, екологічно чисті технології, які необхідні для більш глибокої переробки сировини), інформаційні технології, високі технології, фармацевтика, сільське господарство, розробка програмного забезпечення, виробництво автозапчастин, будівництво, телекомунікаційні послуги, виробництво продуктів харчування, хімічна промисловість, управління та утилізація відходів, видобувна галузь, сфера послуг (зокрема транспортна інфраструктура, дороги, аеропорти), забезпечення виробництва екологічно чистої продовольчої продукції за рахунок підтримки мережі фермерських і особистих підсобних господарств, сучасні засоби комунікацій та ін.

В інвестиційній привабливості важливу роль відіграє конкурентоспроможність регіональної влади, впровадження ефективних механізмів адміністративного управління і модернізація владних структур, формування базових мобілізаційних ідей для території. Необхідним є виявлення максимально конкурентоспроможної області бізнесу і сфери інноваційного розвитку, проведення політики по просуванню даного бізнесу в інші регіони і на міжнародний ринок, а також включення регіональних бізнес-структур в реалізацію пріоритетних національних проектів [1].

Проте, реалізація регіональних інвестиційних проектів в Україні здійснюється з низкою недоліків у існуючих підходах органів місцевого самоврядування. Зокрема, відсутність єдиної методологічної та методичної бази при розробці регіональних програм та їх концепцій; відсутність обліку в процесі розробки і реалізації програм соціально-економічного розвитку процесів глобалізації світової економіки та необхідності інтеграції в

останню регіональних економік України; розподільний принцип побудови інвестиційних програм, заснований переважно на внутрішніх джерелах фінансових ресурсів; низький методичний рівень аналізу, планування і прогнозування регіонального бюджетного процесу, регіональних ринків, що проводяться без урахування чинника забезпечення економічної безпеки регіону; відсутність системного підходу у формуванні законодавчої бази розвитку регіону, організаційної інфраструктури реалізації інвестиційних програм, знаходження додаткових джерел їхнього фінансування, ефективного використання наявних механізмів та інструментів інвестиційного ринку та ін.

Реальна реалізація великих інвестиційних проектів і програм, можлива лише в рамках конкретних регіонів України, в рамках їхніх програм соціально-економічного розвитку, передусім:

- будь-який інвестиційний проект або програма здійснюється в рамках економічної, правової та організаційної системи регіону і не можуть бути розглянуті поза соціальним та економічним середовищем, його інвестиційної інфраструктури;

- інвестиційні та організаційні проблеми проекту або програми не можуть бути дозволені поза підтримкою регіональних влад (у тому числі й фінансової), поза використанням законодавчих і податкових інструментів органів місцевої влади;

- коректно сформовані і прийняті регіональними правовими актами економічні, інвестиційні та соціальні пріоритети можуть дозволити створити інвестиційним проектам не тільки необхідну підтримку (податкові пільги, захист інтересів інвестора), а й забезпечення гарантіями відповідного рівня (регіонального, федерального);

- програми розвитку регіонів можуть представити реальний механізм реформування економіки регіону та виходу його з загальноекономічної кризи країни загалом.

Реалізація таких підходів дозволить: забезпечити спадкоємність виконавчої і законодавчих регіональних влад в інвестиційній політиці з розвитку економіки регіону; внести до законодавчих актів положення про стратегічні інтереси регіонів, що мають принципове методологічне значення, гармонізувавши (привівши у відповідність) регіональні інвестиційні орієнтири з національними; гнучко підходити до формулювання економічних і соціальних пріоритетів регіону, ґрунтуючись на історичному досвіді розвитку місцевості (громади) та адаптації їх до конкретних етапів розвитку регіонального соціально-економічного планування.

Список використаної літератури

1. Натрошвілі Г. Р. Регіональна інвестиційна політика як фактор активізації інноваційно-технологічного розвитку підприємств Г. Р. Натрошвілі // Пробл. науки. – 2012. – № 11. – С. 2-6.
2. Україна у цифрах 2018 / За ред. О. А. Вишневської. – К. : Держкомстат, 2019. – 45 с.
3. Царенко М. О. Реалізація регіональних інвестиційних програм в Україні // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2012. – 3 (58). – С. 44-50.

*Ксендзук В.В., к.е.н., доц.
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Економічне зростання як критерій економічного розвитку набуває нового значення і в сучасних умовах для характеристики стану та рівня розвитку країни використовуються не лише економічні показники, а й враховується соціальне задоволення суспільства результатами зростання та його вплив на навколишнє середовище. Про це свідчить обраний курс країн світу на досягнення цілей сталого розвитку, питання про які неодноразово розкриваються в доповідях міжнародних організацій, напрямках діяльності органів державної влади та реалізуються на рівні окремих юридичних та фізичних осіб.

Аналіз соціально-економічних політик країн світу показав, що диспропорції між соціальним та економічним розвитком на національному та регіональному рівнях є бар'єром на шляху до їх повноцінного розвитку. На перших місцях рейтингу інклюзивного розвитку, що висвітлюється Світовим економічним форумом, знаходяться країни, яким вдалося досягнути високих темпів зміцнення економіки і, як результат, підвищити життєві стандарти громадян, рівень освіти та інтелектуального людського капіталу, вирішити проблеми соціальної інтеграції.

Нездатність ринкової економіки вирішувати ключові соціальні проблеми є однією з проблем, яка проявляється через наростаюче зростання рівня бідності та безробіття, низький рівень освіти та інтелектуального

капіталу, недостатній рівень участі населення у громадському та культурному житті, високий рівень еміграції трудового населення. Україна через свою специфічну геополітичну ситуацію залишається відсталою в цій сфері.

Незважаючи на те, що у 2019 році порівняно з періодом 2014-2018 рр. в Україні спостерігається економічне зростання (за даними Державної служби статистики України [1], на початку 2019 року економіка України зросла на 2,5%), значні соціальні групи не відчувають задоволення економічним зростанням, а дефіцит соціальної інклюзії поглиблюється, що загрожує послабленню соціальної згуртованості та негативно впливає на ефективність реалізації соціально-економічної політики країни. Зокрема, це проявляється під час оцінки: міграційних настроїв громадян України (майже 16% населення працездатного віку працює за кордоном), рівня зайнятості (зменшення на 15% кількості зайнятого населення в 2018 році порівняно з 2013), доходів громадян (мінімальна заробітна плата в доларовому еквіваленті на початку 2019 року менша за відповідний період 2018 року на 10 доларів).

Про це свідчать і рейтинги Світового економічного форуму – за індексом інклюзивного розвитку (The Inclusive Development Index) Україна в 2018 році займала 49 місце. Індекс інклюзивного розвитку оцінює економічний розвиток країн за 11 додатковими параметрами: зростання та розвиток (ВВП на душу населення в доларах США, продуктивність праці, здорова тривалість життя, зайнятість); інклюзивність (нерівність доходів, рівень бідності, нерівність багатства, медіанний дохід доларів на день на душу населення); рівність між поколіннями та стійкість (чисті заощадження, викиди CO² на одиницю ВВП, державний борг, співвідношення населення працездатного віку до непрацездатного) [3].

Також за результатами Всесвітньої доповіді про щастя 2018 (World Happiness Report 2018) [2], що ґрунтується на показниках ВВП на душу населення, рівню соціальної підтримки, очікуваної тривалості життя, свободи громадян приймати життєво важливі рішення, щедрості і корупції, Україна займає 138 місце зі 156 (відповідно з 2017 роком знизилася на 8 позицій в рейтингу).

В таких умовах формується необхідність окреслення нового підходу до дослідження соціально-економічного розвитку країни, що враховуватиме сукупність чинників, що впливають на економічне зростання, задоволення суспільних потреб і збереження навколишнього середовища. Таким чином, сьогодні науковці та

економісти звертають увагу на те, що зростання основних макроекономічних показників (таких, як: ВВП, рівень безробіття, інфляція, відсоткова ставка тощо) не дають достовірної оцінки соціально-економічного розвитку країни. Дані показники необхідно розглядати зі сторони переваг для навколишнього середовища та з метою вирівнювання нерівності доходів та майна суспільства.

Диспропорції і нерівність в суспільстві можна розглядати як і мотивуючий фактор для підвищення конкурентоспроможності в країні, що також є важливим фактором економічного розвитку країни, а отже, зменшення нерівності може гальмувати розвиток. Проте, соціально-економічні нерівності в країні можуть бути і наслідком відсутності втручання держави в ринковий механізм. В свою чергу, дерегуляція ринку спричиняє концентрацію капіталу на певному рівні, а це означає зростання соціальної нерівності. Така нерівність є прийнятним явищем, але як тільки вона стане надмірною, то виконуватиме роль бар'єра для економічного розвитку. Адже з'явиться група людей, матеріальне становище яких відносно погіршиться. В таких умовах темп економічного зростання країни погіршиться.

Отже, питання соціально-економічного розвитку країни варто вирішувати враховуючи дослідження суспільних потреб на локальному рівні з метою формування пропозицій щодо зміни національної та регіональної соціально-економічної політики конкретної країни. Це дозволить поставити такі завдання, які розкриватимуть реалізацію цілей сталого розвитку в межах країни та забезпечать задоволення потреб суспільства від ефектів економічного зростання в країні.

Список використаної літератури

1. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. John F. Helliwell, Richard Layard and Jeffrey D. Sachs World Happiness Report. 2018. URL: https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2018/WHR_web.pdf
3. World Economic Forum The Inclusive Development Index. 2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf

*Куц Ю.О., д.держ.упр., професор
Харківський регіональний інституту державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України, м. Харків*

ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ

Розвиток державного та публічного управління, врядування, владних відносин на місцевому рівні завжди були нагальним полем наукових досліджень. Одними із перших енциклопедичних визначень «механізмів державного управління» було здійснено В. Бакуменком, В. Князевим та ін. авторами «Словника-довідника з державного управління» де зазначають, що механізми державного управління – це практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей. Схема реального механізму державного управління містить цілі, рішення, впливи, дії, результати. Комплексний механізм державного управління вони визначають як систему політичних, економічних, соціальних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління [2, с. 125]. Як способи розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних форм і методів управління «механізми державного управління» в «Енциклопедії державного управління» характеризують Одінцова Г., Дзюндзюк В., Мельтохова Н., Миронова Н. і Коротич О. [4, с. 375].

На сьогодні в науковій сфері є чисельні визначення даної дефініції. Так, Приходченко Л. вважає, що «механізм державного управління» є складовою державно-управлінської системи, яка забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності суб'єкта управління. Відтак механізм управління може бути сформований тільки в межах загальної системи управління, декомпозиція якої забезпечує адресність і цільовий характер його дії [5, с. 106]. Березянська А. дає таке визначення: механізми державного управління – це сукупність форм, засобів, методів, правових, організаційних, адміністративних, мотиваційних та інших заходів держави, спрямованих на забезпечення динамічного розвитку суспільства [1, с. 8].

Організаційний механізм Каложний В. розглядає як послідовність етапів проектування структур, детального аналізу й визначення системи цілей, продуманого виділення організаційних підрозділів і форм їх координації для забезпечення функціонування деякого комплексу (організаційної системи). Кожна складна система (комплекс) володіє внутрішньою або зовнішньою підсистемою управління, що виконує різні функції управління. Окрема функція управління може бути реалізована за допомогою формуючого або організаційного механізму, дія якого може бути спрямована на кон'югацію (з'єднання комплексів), інгресію (входження елемента одного комплексу в інший) і дезінгресію (розпад комплексу) [3, с. 262]. Він охоплює організацію структури управляючої системи і організацію процесу функціонування системи, якою управляють. Кінцевим результатом його функціонування є побудова організаційної системи, коли виявляється: по-перше, внутрішня впорядкованість, узгодженість взаємодії більш-менш диференційованих і автономних частин цілого, обумовлена його будовою; по-друге, сукупність процесів або дій, що сприяють утворенню і вдосконаленню зв'язків між частинами цілого [Там же].

Більшість науковців розглядають механізми саме державного управління. Якщо ж взяти місцевий рівень (область і нижче), то виконавча влада тісно переплітається з місцевим самоврядуванням і на цьому рівні більш доречним має бути розмова про публічне управління.

На публічну владу місцевого рівні в умовах сучасного розвитку української держави, процесів децентралізації, об'єднання територіальних громад покладаються чисельні функції, повноваження та розширюється відповідальність. Це призводить до того, що організаційний механізм розвитку публічної влади на місцевому рівні об'єктивно доповнюється новими елементами. Публічна влада на місцевому рівні починає набувати по-перше, більшої ваги в цілому, а, по-друге, йде своєрідний «перетік» владних повноважень від органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування, особливо за умови об'єднання територіальних громад. Це процес породжує суперечності між ними (зокрема: місцеві державні адміністрації – органи місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад) в рамках публічної влади на місцевому рівні. І завдання організаційного механізму в даному контексті – ці суперечності розв'язувати.

Список використаної літератури:

1. Березянська А. О. Теоретичні підходи до визначення поняття «механізми державного управління» та їх класифікація // Наукові праці. Державне управління. – Вип. 242. – Т. 254, 2015. – Режим доступу : <http://official.chdu.edu.ua/article/viewFile/60593/56337>.
2. Державне управління: Словник-довідник / За заг. ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 228 с.
3. Калюжний В. В. Механізм організаційний // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 6 : Державна служба / наук.-ред. колегія : С. М. Серьогін (спів-голова), В. М. Сороко (співголова) та ін. – 2011. – 524 с. – С. 262-263.
4. Одінцова Г. С., Дзюндзюк В. Б., Мельтюхова Н. М., Миронова Н. М., Коротич О. Б. Механізми державного управління // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) та ін. – 2011. – 692 с. – С. 375-376.
5. Приходченко Л. Структура механізму державного управління: взаємозв'язок компонентів та фактори впливу на ефективність // Вісник Національної академії державного управління. Серія «Державне управління». – 2009. – № 2. – С. 105-112.

*Лавриненко Л.М., к.е.н., старший науковий співробітник
ДУ «Інститут економіки та прогнозування»,
м. Київ*

ОСВІТА ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Розвиток освіти у будь-якій країні у більшості визначає не тільки рівень розвитку інтелектуального потенціалу суспільства, але й створює умови для здійснення науково-технічного та соціально-економічного прогресу. Безперечно, сьогодні у світі змінилися пріоритети забезпечення стабільного розвитку в розвинених країнах. Не викликає сумнівів той факт, що від рівня інтелектуального потенціалу суспільства залежить їх політична і соціальна стабільність, безпека й стан громадянського суспільства. Освітній фактор став розглядатися як важливе джерело підвищення конкурентоспроможності країни, її стабільності та процвітання. Сучасна практика розвинених країн підтверджує ефективність державної

освітньої політики, спрямованої на підвищення якості освіти з метою забезпечення соціально-економічного зростання. Нинішні умови суспільного виробництва потребують спеціаліста з високим рівнем кваліфікації, здатного приймати обґрунтовані рішення, легко адаптуватися до високих темпів змін у високотехнологічних процесах тощо. До головних стратегічних цілей державної освітньої політики в країнах світу серед іншого належить підвищення ролі освіти та її впливу на стале економічне зростання та високий рівень життя населення. Тому розвинені країни, які ставлять перед собою амбітні плани в економіці, соціальній сфері, на міжнародному рівні стали розглядати державну освітню політику як один із головних інструментів свого процвітання. Інвестиції в людський капітал вкрай необхідні для створення технічно прогресивної, продуктивної робочої сили, яка може адаптуватися у світі, який швидко змінюється. Успішними економіками майбутнього будуть ті, які інвестують в освіту, навички та здібності населення. Освіту необхідно розуміти як економічні інвестиції, а не просто як витрати на соціальні потреби.

Для України, яка обрала своїм стратегічним вектором входження до європейської спільноти, питання освіти постає особливо гостро. Адже, освітній чинник є найсуттєвішим підґрунтям для побудови правової держави, потужним поштовхом для розвитку економіки, соціальної сфери, досягнення інших демократичних цілей в умовах становлення інформаційного суспільства. У сучасній науці освіта набуває значення одного з основних чинників соціально-економічного розвитку. Рівень освіти визначає інтелектуальний потенціал держави як найважливішу складову національного багатства. Роль освіти як чинника соціально-економічного розвитку країни в сучасних умовах постійно зростає. Її багатоаспектність зумовлена функціями, що реалізуються у відносинах суспільства й економіки. Соціальна, культурна, духовно-виховна функції освіти є відносно беззаперечним предметом вивчення відповідних наук. Визнання ж економічної ролі освіти, розробка оцінок її ефективності і спрямування росту – проблема, від вирішення якої залежить, чи буде скасована вражаюча невідповідність продуктивності освіти й очікувань економіки у відношенні її значущості [1].

Сьогодні ефективне використання вітчизняної системи освіти як чинника прискорення соціально-економічного розвитку країни, її входження в ринок відбувається суперечливо. Представники сфери освіти наголошують, що якість вітчизняної освіти не настільки низька, як прийнято вважати. При цьому низька затребуваність економікою науково-

інтелектуального ресурсу, утвореного системою освіти й, особливо, університетським сектором, зумовлена неприйнятністю виробничих систем. Відсутність масового попиту підприємств на інтелектуальну компоненту пов'язана з незадовільними темпами інноваційної модернізації української промисловості, із залежністю від сировинних чинників. Навпаки, бізнесмени звинувачують систему освіти в замкнутості на цілях саморозвитку, наслідки якого – неприйнятна якість освітніх послуг і наукового продукту, недовиробництво наукового й інтелектуального потенціалу, здатного забезпечити інноваційну компоненту розвитку. Населення України, що в останні роки практично на 100% забезпечене вищою освітою, не відчуває покращення матеріального стану, пов'язаного зі зростанням освітнього статусу.

Отже, інвестування в покращення якості людського капіталу має безпосереднє відношення до економічного зростання. Зокрема: чим вищий у країні показник середнього числа років, які громадяни витрачають на освіту, тим швидше зростає її економіка; у країні, де вища освіта розвивалася більшими темпами, спостерігалися і більш високі темпи економічного зростання; освіта здійснює позитивний вплив на інвестиції у фізичний капітал, що також сприяє економічному зростанню. Інвестиції у підвищення якості людського капіталу є умовою розвитку всіх секторів економіки, всезростаюча роль освіти в модернізації економіки відображена керівництвом країни в основних напрямках соціально-економічної політики, де наголошується, що модернізація країни спирається на модернізацію освіти, на її змістовне та структурне оновлення й Україна повинна обрати освіту як пріоритет – одну з «національних точок розвитку».

Список використаної літератури:

1. Біліченко С.П. Кадрова політика як ефективний фактор забезпечення розвитку національної економіки // Людина, бізнес, держава: реалії та перспективи соціально-економічного та інноваційного розвитку. – Кіровоград, 2014. – С. 47-49.

*Лозинська Т.М., д.держ.упр., професор
Жайворонок Ж.А.,
Полтавська державна аграрна академія,
м. Полтава*

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ГРОМАД

За чинним законодавством на сьогоднішній день поняття «грумада» трактується як сукупність жителів села чи добровільного об'єднання жителів кількох сіл, селища та міста [1; 2]. Отже, якщо вести мову про розвиток громади у даному контексті, то увагу слід концентрувати на якості людського капіталу, навчанні мешканців та їх активизації, реалізації лідерських якостей з метою знаходження ресурсів для поліпшення життєзабезпечення населення. Але Проектом Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» [3] передбачена зміна адміністративно-територіального устрою країни, за якою первинною адміністративно-територіальною одиницею вважатиметься громада. Згідно законодавчих змін поняття «грумада», як адміністративно-територіальна одиниця, втрачає початковий зміст, закладений у попередніх нормативно-правових актах і набуває іншої дефініції. Грумада як адміністративно-територіальна одиниця – це не сукупність мешканців, а *компактна частина території країни – місто, селище, село чи їх об'єднання, – що служить просторовою основою для організації діяльності органів місцевого самоврядування первинного рівня.*

Розвиток громади як адміністративно-територіальної одиниці є більш складним процесом, ніж розвиток громади лише як сукупності мешканців, оскільки торкається: просторового розвитку (облаштування території, її зонування, ландшафтний дизайн, забудова тощо); зміцнення економічного потенціалу (знаходження джерел бюджетних надходжень, стимулювання притоку інвестицій і створення робочих місць, підтримка підприємницьких ініціатив тощо); соціальної стабільності і благополуччя (поліпшення якості людського капіталу, підтримка громадської активності, забезпечення гендерної рівності, дотримання принципів партиципативності і субсидіарності в управлінні тощо). Децентралізація влади і переміщення відповідальності за якість життя в громаді на рівень місцевого самоврядування з самого початку цього процесу актуалізували питання забезпечення економічної спроможності громад, зокрема зростання власних доходів, раціонального витрачання бюджетних коштів, залучення додаткових фінансових ресурсів [4; 5].

Погоджуємося з поглядами А. Павлюк, яка вважає, що «поняття спроможності має насамперед означати здатність на рівні територіальної громади задіяти механізми економічного розвитку на основі ефективного використання ресурсного потенціалу. А високий рівень послуг може слугувати критерієм ефективності управління територіальною громадою» [5, с. 140]. Підхід до оцінки економічної спроможності громад, запропонований автором, орієнтує дослідників на врахування результатів діяльності керівництва громади та використання її потенціалу, разом із цим його практична реалізація пов'язана з труднощами оцінювання, оскільки надійні критерії оцінки рівня послуг чи ефективності використання економічного потенціалу відсутні. У кожному конкретному випадку критерії можуть різнитися і залежати від уже досягнутих показників. Іншими словами, те, що для однієї громади можна вважати досягненням, для іншої буде вже пройденим етапом. На сьогоднішній день, для забезпечення порівнянності економічних показників розвитку громад використовується спрощений, уніфікований і дещо механістичний підхід, коли оцінка їх спроможності здійснюється на підставі чітко визначених показників, а саме: 1) доходи загального фонду в розрахунку на одного мешканця; 2) рівень дотаційності бюджету; 3) питома вага видатків на утримання апарату управління в доходах загального фонду; 4) питома вага суми заробітної плати у видатках загального фонду. Саме за цією сукупністю показників фінансові експерти U-LEAD відслідковують спроможність об'єднаних територіальних громад (ОТГ), насамперед звертаючи увагу на значення приведених власних доходів (на 1 мешканця) і рівень адміністративних витрат [6].

Як бачимо, показники оцінки результатів економічного розвитку громад у цьому аналізі не використовуються, а висновки експертів щодо подолання неспроможності громад не вказують на необхідність зміцнення їх економічного потенціалу: «На підставі проведеного аналізу експерти висловили думку, що одним із оптимальних варіантів подальшого розвитку для громад із низькими показниками фінансової спроможності є їх приєднання до інших територіальних громад та створення більшої за площею і чисельністю ОТГ» [7]. Не заперечуючи необхідності укрупнення деяких громад (особливо створених всупереч методичних рекомендацій), усе ж слід наголосити на поступове зміщення акцентів у бік створення можливостей для більш ефективного використання ресурсів громади (людських, земельних, матеріальних, фінансових тощо). Формування економічної основи розвитку громад стає одним із найважливіших завдань, оскільки переваги фінансової

децентралізації без активізації економічних процесів, створення сучасної господарської інфраструктури швидко втрачаються. Перерозподіл податків між бюджетами різних рівнів мав позитивні наслідки для фінансового забезпечення функціонування громад, проте це явище є статичним тоді як економічний розвиток є динамічним процесом і вимагає постійних зусиль для активізації господарського життя, створення підприємств і пошуку можливостей залучення коштів до бюджету.

Мають бути усунуті перешкоди у забезпеченні вільного доступу громад до використання ресурсів, зокрема земельних. На сьогодні однією з проблем, що не дозволяє громадам вирішувати питання ресурсного забезпечення власного розвитку є нечіткість визначення прав власності на майнові комплекси, земельні ділянки, інші об'єкти. А. Павлюк зазначає, що «внаслідок постійного реформування, встановлення плати за внесення інформації до кадастрової карти України, зміни структури державного реєстратора прав власності на землю інформація про статус і власників більшості земель не зафіксована, публічна кадастрова карта України не визначає навіть типу власності (державна, приватна, комунальна) для більшості земельних ділянок України» [5, с. 141].

Крім того, у формуванні економічної основи розвитку громад зростає значення таких елементів управління, як:

- визначення пріоритетів місцевого розвитку на основі досягнення громадського консенсусу і дотримання принципу раціональності;
- планування просторового розвитку, зонування території, створення відповідної технічної документації;
- формування пакету проектів з метою отримання додаткового фінансування за рахунок бюджетних і позабюджетних коштів;
- використання можливостей співпраці з іншими територіальними громадами та суб'єктами реального сектору економіки;
- smart-спеціалізація громади в межах стратегії регіонального розвитку, що може стати джерелом додаткових надходжень через унікальність економічної діяльності, забезпечити зайнятість населення, притік молоді та підвищення добробуту громади.

Список використаної літератури:

1. Конституція України /Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/280/97-%D0%B2%D1%80>.
3. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади): Проект Закону України від 01.07.2015 №2217а. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812.
4. Лозинська Т.М. Економічні основи розвитку сільських громад як чинник децентралізації влади / Т.М. Лозинська // Сталий людський розвиток місцевих громад: наукові праці ВНЗ – партнерів Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток орієнтований на громаду» [укладачі М.А. Лепський, І.В. Дударева]; за заг. ред.. М.А. Лепського. – К.: Вид-во ЗНУ, 2015. – С. 189-197.
5. Павлюк А. П. Економічні аспекти формування спроможних територіальних громад в Україні //Стратегічні пріоритети. 2016. №1 (38). С. 137-144. URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/15-1474017754.pdf>.
6. Експерти презентували аналітичні показники виконання бюджетів ОТГ за І-ше півріччя 2019 року у розрізі областей. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11503>.
7. Експерти проаналізували бюджети 806 ОТГ за І півріччя 2019 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11434>.

*Лукач Р.Л., д.е.н., професор
Львівський торговельно-економічний університет,
м. Львів*

СТРУКТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ В УМОВАХ ВИСОКОЇ ІМПОРТОЗАЛЕЖНОСТІ

Рівень імпортозалежності внутрішнього ринку України високий і наявні виражені подальші негативні тенденції до зменшення частки продажу вітчизняних товарів (з 70,5 % до 53,2 % (на 17,3 в. п.) за 2005–2018 рр.). Частка імпорту у внутрішньому споживанні України збільшилася на 10,3 в. п. (з 51,8 % до 62,1 %). Сформувалася ситуація, коли потоки імпортованих товарів без жодних перешкод і протидій потрапляють на внутрішній ринок і цьому сприяють як низька якість організації та неефективне використання виробничих потужностей, так і розширення

місткості внутрішнього ринку, розвиток ринкової інфраструктури, зростання доходів громадян [1, с. 238-244].

Очевидно, що такі зміни негативно позначаються на економічній безпеці країни, яка не здатна наситити внутрішній ринок вітчизняними товарами і, таким чином, забезпечити достатній рівень функціональності внутрішньогосподарського виробничого комплексу. Більше того, порушуються соціально-економічні норми життя населення, яке, з одного боку, не може кардинально змінити ситуацію і не має для цього достатнього ресурсу, а з іншого – його адаптація до ринкових тенденцій призводить до ще вищої імпортозалежності економіки. Тому можна очікувати ще більшого загострення дисбалансів у розвитку національного господарства, закріплення недосконалого конкурентно-підприємницького середовища, поширення тіньових економічних відносин, монопольного охоплення базових галузевих сфер та інших негативних тенденцій. Для усунення виявлених недоліків державного регулювання розвитку внутрішнього ринку необхідно системно, передбачувано й комплексно змінити процеси виробничого та ринкового імпортозаміщення.

Варто погодитися, що ключовими параметрами державного регулювання розвитку внутрішнього ринку України є ефективне використання конкурентного потенціалу, формування справедливих і добросовісних ринкових відносин, недопущення монополізації й тінізації ринкових сегментів, стимулювання підприємницької активності, розширення пропозиції інноваційної продукції. Дотримання цих параметрів має важливе значення у розвитку внутрішнього ринку і його безпеки, але їх сформованість залежить від низки інших позитивних передумов, як-от: розширене відтворення, структурна збалансованість, інноваційність, прогресивне реформування структури тощо.

Водночас внутрішній ринок задля безпеки розвитку повинен бути структурно гармонізованим, про що значною мірою свідчить раціональність таких структурних характеристик:

- товарної пропозиції з-поміж виробничого, оптового секторів та роздрібного споживання, за якої формується оптимальний режим використання виробничих потужностей промислових підприємств, а у сфері посередництва посилюються конкурентні позиції та обсяги реалізації вітчизняної продукції, що особливо важливо в умовах високої імпортозалежності економіки;

- споживчого та інвестованого попиту щодо розвитку інноваційної діяльності, відповідно до якого зростають обсяги ринкової пропозиції

інноваційної продукції та покращуються можливості технологічного прориву для вітчизняних виробничих підприємств;

- товарного виробництва в межах традиційних видів продукції, що підтверджуватиме відновлення виробничих потужностей тих видів продукції, які нещодавно вироблялися, а сьогодні замінені імпортом;

- споживання товарів і послуг домогосподарствами, що стає ефективним джерелом підвищення інвестиційної привабливості та стимулювання підприємницької активності, а також засвідчує відновлення купівельної спроможності населення;

- розподілу доходів між резидентами внутрішнього ринку, згідно з яким відсутні прояви гіпертрофованої форми використання первинних доходів на користь інтересів роботодавців та органів державного управління;

- вартості активів торговельних мереж з-поміж вітчизняних та іноземних власників, у результаті чого можна очікувати зменшення залежності стосовно просування й збуту імпортованих товарів.

Задля досягнення сталого і структурно збалансованого розвитку внутрішнього ринку України об'єктивно існує необхідність впровадження суб'єктами державної влади нових, більш дієвих та адаптованих до сучасного стану соціально-економічного розвитку управлінських рішень. Зокрема, в контексті зниження рівня імпортозалежності мета структурних реформ у цій сфері в Україні полягала у покращанні співвідношень щодо:

- обсягів постачання та продажу товарів імпортованого та вітчизняного виробництва, їх споживчих та якісних характеристик, легального та тіншового чи «сірого» походження;

- територіальних диспропорцій розвитку, видів та форматів, інноваційної та технологічної орієнтованості об'єктів торгівлі здійснювати продаж товарів вітчизняного виробництва;

- виробничих і збутових, наявних і використовуваних потужностей, вітчизняного чи іноземного капітального забезпечення заміщення імпортованої продукції;

- техніко-технологічних та торгових можливостей виробничого сектору національної економіки і представлення в торговій мережі власних товарів (послуг);

- інституційних умов підтримки вітчизняних суб'єктів товарного ринку, потенціалу та дієвості державно-приватного партнерства у виробництві і збуті виготовленої продукції.

Однією з важливих структурних характеристик функціонування ринку є формування оптимальних співвідношень у сегментах виробництва і збуту товарів (робіт, послуг) і це стосується різних рівнів ринкових відносин. Йдеться про такий стан внутрішнього ринку, коли у роздрібних торгових мережах переважну частку займають товари вітчизняного виробництва, а за окремими групами – абсолютну; зростає частка інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції; створюються та розвиваються регіональні (місцеві) бренди; збільшуються обсяги товарної пропозиції вітчизняних суб'єктів малого та середнього підприємництва; скорочується тіньовий імпорт. Виконання такого стратегічного завдання вимагає від державних органів влади реалізації комплексу управлінських рішень щодо: стимулювання розвитку тих видів економічної діяльності, які здатні забезпечити успішне заміщення імпоротної продукції; пріоритетного фінансування науково-виробничих програм з високим ступенем інвестиційної віддачі; сприяння просуванню продукції регіональних товаровиробників через їх залучення до участі в міжнародних форумах, конференціях, виставках та ярмарках; розширення мережі об'єктів інфраструктури фінансово-кредитної та інформаційно-консультаційної підтримки вітчизняного малого і середнього підприємництва; створення торговельно-логістичних центрів розвитку трансграничної торгівлі як об'єктів легалізації контрабандних потоків та боротьби з митними правопорушеннями.

Список використаної літератури:

1. Механізми та функціонально-структурні інструменти забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах сучасних загроз економічній безпеці: монографія / за ред. д.е.н., проф. Васильціва Т. Г., д.е.н., доц. Лупака Р. Л. Львів: Вид-во ННВК «АТБ», 2019. 552 с.
2. Лупак Р. Л. Державна політика імпортозаміщення в системі забезпечення економічної безпеки України: пріоритети та інструменти реалізації: монографія. Львів: Вид-во ННВК «АТБ», 2018. 527 с.

*Маліновська О.Я., к.е.н., доцент
Терентій Х.М., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

У сучасних умовах, стало неминучим оновлення форм та методів управління економікою, особливо на регіональному рівні. Саме тому нагальним є визначення стратегічних пріоритетів регіональних суб'єктів господарювання для забезпечення сталого розвитку країни, скорочення міжрегіональних диференціацій. З цією метою здійснюється розробка систем стратегічного управління регіональним економічним розвитком. Проте, наразі, системи стратегічного управління розвитком економіки регіонів знаходяться на початкових етапах становлення і не досягли того ефекту на який розраховували при їх розробці.

Проблема полягає в тому, що кожен регіон унікальний і знайти універсальний інструмент для всіх регіонів неможливо, тому з урахуванням специфіки кожного регіону, потрібно розробити пріоритетний стратегічний напрям розвитку. Згідно наукових підходів, «пріоритет» – це поняття, яке вказує на важливість, першість. Пріоритет, визначений у регіональній стратегії, має віддзеркалювати основні проблеми регіонального розвитку. Визначення проблем ґрунтується на вивченні показників соціально-економічного розвитку регіонів та становищі даного регіону відносно інших.

Визначаючи пріоритети регіонального розвитку, доцільно спочатку сформулювати проблеми регіонального розвитку та присвоїти їм ранг чи місце по значимості. Надалі доцільно встановити статусність та порядок пріоритету[1].

Реалізація пріоритету конкретизується у комплексі заходів щодо їх виконання – переліку довгострокових і поточних завдань. У контексті оновлення регіональних стратегій доцільним є визначення пріоритету дій по реалізації даних стратегій, тобто порядок виконання завдань у часі. Зокрема, часові обмеження обумовлені впливами іншого характеру, а саме: ресурсними, кадровими та організаційними.

Реалізація пріоритету повинна відбуватись за рахунок інтенсивного і випереджаючого розвитку певного виду діяльності, стабільний розвиток якої має створити стимулюючий ефект для розвитку інших супутніх

галузей та всього господарського комплексу. На інтенсифікацію діяльності цієї галузі буде спрямовуватися переважаюча частина ресурсів – інвестиційних, фінансових, технологічних [2].

Основою пріоритетів для всіх регіонів повинні бути питання досягнення балансу між конкуренцією регіонів та співпрацею між ними. Конкуренція регіонів за ресурси, за ринки збуту товарів, за фінансові кошти з державного бюджету сприятиме у загальному підсумку покращенню показників соціально-економічного розвитку регіонів.

Впровадження пріоритетів має привести до наступних наслідків: зростання показників соціально-економічного розвитку, підвищення якості життя населення, посилення інноваційної спрямованості розвитку галузей.

Центральні пріоритети розвитку регіонів України сформульовані у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020р. (ДСРР-2020). Далі вже на їх базі визначалися пріоритети у всіх регіональних стратегіях. Варто зазначити, що Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року містить меншу кількість цілей ніж містила Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015, що дозволяє сконцентрувати наявні фінансові ресурси на визначених пріоритетних напрямках. Зокрема, такі пріоритети і заходи Програми є основними для реалізації ДСРР-2020:

- Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів.
- Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток.
- Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку.

Тобто створення бази для реалізації ефективної державної регіональної політики – механізму та інструменту державного управління регіональним розвитком, що сприятиме розв'язанню проблем регіонів, вимагає насамперед децентралізації державних повноважень шляхом їх передачі на місцевий рівень з одночасною передачею відповідних фінансових ресурсів, удосконалення процесів стратегічного планування та виконання поставлених завдань на всіх рівнях, запровадження ефективного механізму координації дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування під час реалізації галузевих пріоритетів і завдань на різних територіальних рівнях [3].

У 2017р. було розроблено Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року та Національний план дій до 2020 року по впровадженню Стратегії є результатом аналітичної роботи, яка здійснена українськими експертами за підтримки Програми розвитку ООН в Україні та Глобального

екологічного фонду в рамках проекту "Інтеграція положень Конвенцій Ріо в національну політику України "Пріоритетом політики сталого розвитку є забезпечення гідних умов життя та праці у власній країні [4].

Отже, пріоритети необхідно визначати на основі всебічного аналізу наявної ситуації, прогнозованих тенденцій та ризиків, а також вивченні взаємозалежності між національними та глобальними проблемами. Підготовка стратегічного плану завжди базується на апріорному факті недостатності ресурсів для розвитку регіону чи окремих територій. Тому, визначаючи пріоритети, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування фактично розв'язують завдання, як за мінімальні гроші максимально підвищити конкурентні переваги конкретної території, вкласти кошти в підприємства і сфери економічної діяльності, які з найбільшою ймовірністю динамічно розвиватимуться в майбутньому, замість того, щоб витрачати ресурси на збиткові та безперспективні напрями.

Для нової Державної стратегії виникає необхідність розробити систему індикаторів регіонального розвитку, чітко визначити механізми та інструменти реалізації визначених стратегічних завдань, розробити процедуру узгодження пріоритетів Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року та регіональних стратегій розвитку, інших стратегічних документів. Виклики нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища розвитку регіонів мають не стримувати, а стимулювати впровадження стратегічних планів. При цьому арсенал методів та інструментів має застосовуватися з метою досягнення синергетичного ефекту та процесів самовідтворення регіональних економічних систем.

Список використаної літератури:

1. Реформування державного управління регіональним розвитком: стан, проблеми, перспективи / С.О. Біла, О.В. Шевченко, М.О. Кушнір, В. І. Жук [та ін.]. — К.: НІСД, 2016. — 296 с
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З.С. Варналя. — К.: НІСД, 2017. — 820 с.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1089 від 20.12.2017) // — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
4. Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року// — [Електронний ресурс] — Режим

*Матвеева М. П., к.е.н., доцент
Санига В. С., аспірант
Львівський національний університет ветеринарної
медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*

СУЧАСНІ МЕТОДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНСЬКІЙ АРМІЇ

В умовах військової реформи в процесі соціалізації військовослужбовців, відбуваються кардинальні зміни, які ведуть до зміни соціальних ролей, переміщенню військовослужбовців у нову соціальну вертикальну або горизонтальну площину, встановлення нових соціальних зв'язків між військовослужбовцями та громадянським суспільством. Передбачається, що цей процес буде більш ефективним за умови інтеграції діяльності органів публічного і військового управління в рамках їх політичної, економічної, ідеологічної та правової взаємодії[3]. Переважно превалюють психологічні, педагогічні дослідження цієї проблеми, в той час як саме управлінський аналіз дає можливість виявляти суттєві особливості цього процесу, а також дозволяє розглянути особливості державної політики щодо соціалізації різних соціально-професійних груп.

Метою соціальної адаптації військовослужбовців є оптимізація морально-психологічної адаптації, результатом якої стане ефективна взаємодія з військовим колективом і успішне здійснення військової діяльності. Мета визначає і завдання становлення: спонукання позитивної активності молоді, спрямованої на подолання психологічних бар'єрів, уявного образу нездоланності перешкоди; створення сприятливих умов для особистісного морального зростання військовослужбовців; формування стійкої ідентичності; формування психологічної готовності та стійкості до виконання навчально-бойових завдань.

Військовослужбовець змушений приймати вимоги більшості, так як спрацьовує принцип підпорядкування меншості більшості, він повинен приймати вимоги армійського середовища. Але в той же час, суть протиріччя полягає у тому, що невідомо, наскільки молода людина готова змінити себе

для того, щоб прийняти зовнішні вимоги. Основною метою соціальної адаптації військовослужбовців є профілактика розвитку психічної дезадаптації в процесі проходження військової служби [1]. Це стосується, в першу чергу, перехідних суспільств, в яких трансформуються основні сфери життєдіяльності, а так само вже й консолідованих співтовариств, які в значній мірі в сучасних умовах схильні до процесів модернізації.

Головною складовою соціальної адаптації військовослужбовців до проходження обов'язкової військової служби є адаптаційний потенціал особистості, володіння і управління ресурсами можуть надавати один на одного взаємний вплив. Результатом соціальної адаптації військовослужбовців є потужний профілактичний фактор асоціальних явищ в армійському середовищі, посттравматичних розладів, негативних емоційних станів, пов'язаних з труднощами служби армії. У процесі освоєння все більшого життєвого простору, включаючись у все більш складні системи відносин, має відбуватися навчання і співвідношення військовослужбовця з більш абстрактними поняттями, такими як нація, громадяни цієї країни.

Істотно важливою для розуміння впливу трансформаційних змін суспільства і держави на громадянську позицію військовослужбовців, дозволяє краще зрозуміти ефективність сучасної соціалізації молодого покоління. Цінність полягає в тому, що це створює умови для зміцнення зв'язків між військовослужбовцями, суспільством і державою. Усвідомлюючи себе частиною суспільства і держави, молода людина здатна розраховувати не лише на себе [2]. Серед найбільш поширених причин такого становища виявилися матеріально-фінансова неспроможність, слабка організованість, сильна залежність молоді від державних структур, зневіра в результативність громадської активності.

В умовах трансформаційного суспільства соціальна адаптація перестає бути процесом передачі знань, ціннісних орієнтацій і навичок від покоління до покоління. На зміну вертикальної соціалізації, пропонується бачення суспільного устрою і намагання залучити молодь на свій бік. Для перехідного суспільства велику привабливість має модель горизонтальної соціалізації, в такій ситуації основними якостями громадянина є здатність критично мислити і вміння раціонально обґрунтовувати свої суспільні інтереси та кращі форми громадянської участі.

Список використаної літератури:

1. Григоренко Є. І. Конституційні засади проходження військової служби громадянами України: проблеми теорії та практики: монографія / Є. І. Григоренко. – Х. : Право, 2010. – 280 с.
2. Кримець Л. В. Аксиологічні аспекти патріотизму в контексті соціального управління: монографія / Л. В. Кримець, С. І. Пальчик. – К. : Поліграфічний центр НУОУ, 2013. – 250 с.
3. Мандрагеля В. А. Пропозиції до "Концепції ідеологічного виховання в Збройних Силах України" / В. А. Мандрагеля. – К. : Науковий центр гуманітарних проблем в ЗСУ, 2014. – 17 с.

*Міценко Н. Г., д.е.н., професор
Тимків Д. О., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський торговельно-економічний університет,
м. Львів*

СПОЖИВЧА КООПЕРАЦІЯ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ: МІСЦЕ ТА РОЛЬ

Протягом останніх років сільська економіка набула вираженого депресивного характеру: відбувається занепад сіл (їх кількість зменшилася до 28378 од. у 2017 р.) та скорочення сільського населення (на 18,8% за 2000-2017 рр.), збільшується частка дрібних населених пунктів в сільській місцевості, відбувається швидке старіння сільського населення та трудова міграція осіб працездатного віку, знижується частка зайнятого в сільському господарстві населення (до 17,7% у 2017 р.), суттєвим є розрив в розмірах оплати сільськогосподарської праці та в інших галузях економіки (в 2017 р. середньомісячна номінальна заробітна плата в сільському господарстві склала 5761 грн/ос, що на 24,5% нижче, ніж по промисловості, та на 18,9% нижче, ніж по економіці загалом), зростає рівень безробіття (до 9,9% в 2017 р.), майже використані можливості нарощування виробництва продукції в особистих господарствах, руйнується інфраструктура сільських поселень [1].

Узагальнення наукової літератури та практичного досвіду з сільського розвитку дозволяє зробити висновки про те, що досягнення сталого розвитку сільських територій можливе за умови суттєвого сприяння з боку держави в підтримці суб'єктів господарювання

агропромислового комплексу та взаємодії всіх суб'єктів сільських територій у вирішенні соціально-економічних, демографічних, екологічних та інших проблем села.

Враховуючи, що прерогативою розвитку сільських територій є відродження села, споживча кооперація виступає соціально-економічним механізмом, який спроможний це реалізовувати. Споживча кооперація України являє собою добровільне об'єднання громадян для спільного ведення господарської діяльності з метою поліпшення свого економічного та соціального стану. Вона має багатомірну структуру, обумовлену її організаційною системністю і поліфункціональною діяльністю. Ієрархія організаційних форм управління споживчою кооперацією України виглядає так: споживче товариство – районна спілка споживчих товариств – обласна спілка споживчих товариств – Всеукраїнська центральна спілка споживчих товариств (Укркоопспілка).

Протягом тривалого історичного періоду система споживчої кооперації здійснює господарську діяльність в сільській місцевості, забезпечує робочими місцями та доходами сільських мешканців, обслуговує сільське населення та взаємодіє з ним, займає певну нішу сільського ринку товарів та послуг, формує соціально-економічну інфраструктуру села. При цьому, що найбільш важливо, споживча кооперація є формою самоорганізації сільського населення з метою вирішення їх соціально-економічних проблем та задоволення соціально-економічних потреб.

Сільські території, з якими нерозривно пов'язана діяльність підприємств та організацій споживчої кооперації, є специфічним середовищем ведення підприємницької діяльності. За тривалий історичний період функціонування на сільському ринку споживча кооперація набула значного досвіду в обслуговуванні та задоволенні потреб розосереджених контингентів сільського населення, яке відрізняється специфічним попитом та низькою купівельною спроможністю. В центрі діяльності споживчої кооперації знаходяться інтереси пайовиків, які водночас є її користувачами (працівниками) і споживачами.

Галузі діяльності споживчої кооперації формують її економічну основу і обумовлюють соціально-економічний розвиток. Підприємства та організації споживчої кооперації з метою задоволення потреб пайовиків та обслуговуваного населення диверсифікують напрями господарської діяльності, оновлюють асортимент продукції кооперативного виробництва, розширюють спектр послуг. Крім традиційних видів економічної діяльності (заготівлі, торгівлі, ресторанне господарство, промислове виробництво),

отримали розвиток туристична діяльність (сільський «зелений туризм»), готельне господарство, надання соціальних послуг (по догляду за дітьми, інвалідами, пенсіонерами), надання побутових послуг (з ремонту та пошиттю одягу, взуття, з ремонту складної побутової та комп'ютерної техніки, з ремонту приміщень, хімічного чищення, фарбування, прання, перукарні, фотографії та ін.), надання транспортних послуг, торгівля лікарськими препаратами (через аптечні кіоски, ветеринарні аптеки) та ін. Таким чином, з одного боку, зростає зайнятість сільського населення, яке отримує робочі місця та доходи, не пов'язані з сільськогосподарською працею, з іншого боку, реалізується можливість задоволення потреб мешканців (матеріальних та соціальних) та підвищення рівня їх життя, що є реальним внеском системи у боротьбу з бідністю. Нині в системі працює 20,4 тис. ос (крім цього, залучаються працівники на засадах неповного робочого дня, на сезонні роботи).

Споживча кооперація як соціальна організація людей і особлива форма економічної діяльності довела свою життєдіяльність і продовжує виконувати в Україні складні економічні, соціальні, організаційні та зовнішньоекономічні функції. Система відіграє важливу роль в економіці регіонів та держави в цілому, працюючи в законодавчому полі, дотримуючись відповідних норм законів, створюючи робочі місця та сплачуючи податки і збори до бюджетів та позабюджетних фондів держави. Підприємства та організації споживчої кооперації є головними наповнювачем місцевих бюджетів. В 2018 р. ними сплачено 934,2 млн. грн до бюджету та позабюджетних фондів країни [2].

Головною умовою подальшого розвитку споживчої кооперації має бути забезпечення стабільного розвитку споживчого ринку країни за рахунок задоволення потреб і соціального захисту, підвищення зайнятості населення, яке залучається в діяльність і обслуговується споживчою кооперацією, зміцнення продовольчої безпеки України.

Вважаємо, що модель споживчої кооперації України і в перспективі матиме соціально орієнтований характер, що передбачає:

- підпорядкування економічної та господарської діяльності соціальним ідеям і завданням споживчої кооперації;
- неприбутковий характер діяльності споживчих товариств і споживспілок;
- подальше підвищення ролі та значення інституту членів споживчих товариств і спілок, соціальний захист членів і працівників споживчих товариств і спілок;

– посилення ролі споживчої кооперації в соціальних перетвореннях на селі.

Активізації розвитку кооперативів у світі приділяється велика увага. Ще в 1895 р. був створений Міжнародний кооперативний альянс (International Cooperative Alliance) – міжнародна неурядова організація, яка об'єднує національні й регіональні спілки та федерації – який сьогодні є потужним інститутом розвитку кооперативного руху. За даними Міжнародного кооперативного альянсу, кожна шоста людина на планеті є кооператором. Понад 300 найбільших світових кооперативних організацій працюють у різних секторах: страхування (32%), сільське господарство (35%), оптова та роздрібна торгівля (19%), банківські та фінансові послуги (8%), промисловість та комунальні послуги (2%), охорона здоров'я, освіта та соціальна допомога (2%) та інші послуги (2%) [3]. Результати Всесвітнього кооперативного моніторингу 2018 року показали, що загальний оборот у восьми секторах 28 країн світу приносить дохід у розмірі 2298,68 трлн дол. США.

Споживча кооперація України є членом Міжнародного Кооперативного Альянсу та його секторальних і регіональних організацій: Світових споживчих кооперативів (CCW), Кооперативів Європи (Cooperatives Europe), Європейського співтовариства споживчих кооперативів (Euro Coop). Логотип СООП Україна об'єднує усіх членів Укркоопспілки під одним брендом та ідентифікує систему на міжнародному рівні поміж світових кооперативних організацій. Активізація процесів реорганізації та динамічного розвитку кооперативного руху у світі дозволяє поширювати зарубіжний досвід у практику господарювання споживчої кооперації в Україні.

Список використаної літератури:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Показники господарсько-фінансової діяльності підприємств і організацій спілок споживчих товариств областей за 2018 рік. – К., 2019. – 47 с.
3. World Cooperative Monitor 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.icmif.org/news/world-cooperative-monitor-new-ranking-world's-300-largest-cooperatives>

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

В умовах глобалізації фінансових ринків валютна політика будь-якої країни є одним з найважливіших елементів її економічної стратегії. Необхідність дослідження розвитку системи валютного регулювання України посилюється високою питомою вагою експорту у валовому внутрішньому продукті держави, а також загостренням політичної та економічної нестабільності у країні.

Валютне регулювання є частиною державного регулювання економіки та одним з головних факторів розвитку будь-якої держави. Дослідження проблем валютного регулювання актуалізувалось після розпаду Бреттон-Вудської валютної системи та переходу до системи плаваючих валютних курсів, що зумовило зростання валютних ризиків та пошуку методів їх страхування.

Загалом, валютне регулювання, як система дій з боку держави щодо регулювання валютних відносин, знаходить своє відображення у валютній політиці, розробленням та реалізуванням якої займається уряд та Національний банк України, основною метою валютної політики, якої є стабілізація курсу національної грошової одиниці та збалансованість платіжного балансу країни.

Сфера валютного регулювання в Україні знаходить відображення у таких основних напрямках: регулювання валютних ринків, метою якого є забезпечення рівноваги на валютному ринку, що здійснюється шляхом вимоги обов'язкового продажу частини експортної виручки; управління валютним курсом; регулювання руху капіталу. Починаючи з 1992 р. реалізування даного напрямку валютного регулювання переслідувало наступні цілі: регулювання відтоку капіталу з країни та створення сприятливого інвестиційного клімату для розвитку іноземного інвестування в країні.

Монетарна політика НБУ протягом 2014-2015 років супроводжувалась галопуючою інфляцією на фоні демонетизації реального сектору економіки, скорочення обсягу ВВП та рівня зайнятості. Девальвація гривні призвела до зростання заборгованості, що, у свою чергу стало одним з чинників зростання збитковості банківського сектору країни. Серед інших чинників, що посилювали дані процеси можна назвати втрату

активів у Криму та погіршення економічної ситуації на Сході України, а також зростання вартості кредитних ресурсів. Окрім того, боргова криза призвела до валютної дестабілізації в країні.

Внаслідок неефективної політики курсоутворення у 2014 році поряд з одночасним рефінансуванням окремих банків призвело до подальшого знецінення курсу гривні та неефективного використання золотовалютних резервів країни, наслідком чого стало падіння курсу національної валюти України у 2014 р. з 7,993 до 15,7686 грн./дол. США та 30 грн./дол. у 2015 р. На початку 2016 р., після 300-відсоткової девальвації гривні, що мала місце у 2015 р., внаслідок введення жорстких валютних обмежень валютний курс був зафіксований на рівні 24-27 грн./дол. США. Продовжуючи здійснювати заходи щодо стабілізації валютного курсу, у 2016 р. Національним банком України було затверджено «Стратегію валютних інтервенцій на 2016-2020 роки», яка окреслила правила здійснення операцій на міжбанківському валютному ринку в умовах інфляційного таргетування, зокрема передбачила форми валютних інтервенцій: валютний аукціон; інтервенція за єдиним курсом; запит найкращого курсу, адресна інтервенція, проте у 2016 р. НБУ інтервенції здійснювались переважно лише у формі валютних аукціонів. Сприятлива ситуація на валютному ринку протягом 2017-2018 рр. дозволила НБУ послабити адміністративні обмеження на валютному ринку.

Для вирішення проблем валютного регулювання в Україні застосовують наступні інструменти валютної політики, зокрема: управління обліковою ставкою, що має суттєвий вплив на кількість грошової маси в країні; проведення валютних інтервенцій, що дозволить здійснювати контроль над станом валютного курсу в країні; девальвація та ревальвація, що передбачає офіційне зниження та підвищення курсу національної валюти; диверсифікація валютних резервів країни з метою страхування ризиків зміни курсів окремих валют та забезпечення оптимальної структури резервних активів; купівля або продаж золота з метою зміни кон'юнктури ринку дорогоцінних металів; отримання або надання кредитів та субсидії для компенсації розривів, що виникають у міждержавних платежах; обґрунтоване встановлення валютних обмежень з боку НБУ. Дані обмеження зазвичай стосуються зміни правил вивозу валюти громадянами, обміну юридичними і фізичними особами національної валюти на іноземну, зміни правил вивозу валютної виручки нерезидентами країни і т. ін. При цьому, перелічені інструменти можуть мати прямий чи опосередкований вплив на розвиток валютних відносин та процесів курсоутворення в країні.

З 7 лютого 2019 року в Україні діє нова система валютного регулювання, започаткована прийняттям 21.06.2018 р. Закону України «Про валюту та валютні операції». введенням в дію даного Закону втратили чинність ряд нормативно-правових документів, зокрема Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» та Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю». Замість попередніх 56 документів у сфері валютного регулювання буде діяти лише новий закон та вісім нормативно-правових актів Нацбанку, які деталізують правила роботи банків.

Нова система валютного регулювання формується з на основі дорожньої карти валютної лібералізації, розробленої НБУ разом з експертами МВФ та передбачає суттєву лібералізацію валютного ринку шляхом покрокового зняття усіх валютних обмежень відповідно до темпів поліпшення макроекономічних умов в Україні, а також прийняття низки законодавчих актів, спрямованих на підвищення якості регулювання фінансового ринку та попередження непродуктивного відпливу капіталу з країни.

У межах валютної лібералізації відбулись суттєві зміни. Зокрема, строк здійснення розрахунків за експортно-імпортними контрактами збільшується із 180 до 365 днів, скасовано валютний нагляд за експортно-імпортними операціями до 150 тис. грн., а також індивідуальні ліцензії на валютні операції для юридичних осіб та замінено їх е-лімітами (для здійснення господарської діяльності юридичній особі не більше 2 млн. євро протягом календарного року), створено умови для надходження інвестицій в країну шляхом скасування реєстрації зовнішніх запозичень. Загалом, від початку 2019 року скасовано понад 30 валютних обмежень. Зокрема, НБУ дозволив бізнесу купувати іноземну валюту за рахунок кредитних коштів у гривні без обмежень по сумі; повністю скасовано обов'язковий продаж валютних надходжень бізнесом, попереднє резервування гривні для купівлі валюти та обмеження на репатріацію дивідендів за кордон, а також скасовано щомісячний ліміт у сумі 5 млн. євро на репатріацію коштів від продажу цінних паперів, корпоративних прав, а також коштів, отриманих унаслідок зменшення статутних капіталів юридичних осіб, виходу з господарських товариств іноземними інвесторами. Також розширено перелік операцій, які дозволяється здійснювати за рахунками нерезидентів. Зокрема, на поточні рахунки фізичних осіб-нерезидентів дозволено зарахування коштів в гривнях, отриманих в якості дивідендів, процентних доходів за цінними паперами та інших доходів за об'єктами прав власності

в Україні, що не пов'язані з їх відчуженням, продажем, ліквідацією або зменшенням статутного капіталу.

Важливим частиною системи валютного регулювання в Україні повинен стати розвиток ринку строкових валютних угод з метою страхування ризиків зміни валютних курсів, а також залучення до сучасних міжнародних платіжних систем. Хоча компанії, які працюють з іноземними контрагентами отримали можливість страхування валютних ризиків з допомогою використання інструменту NDF (форвард без поставки), використання строкових валютних угод з не набуло на сьогодні у вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності достатнього розповсюдження.

Таким чином, глобалізація світових фінансових, та, зокрема, валютних ринків зумовлює створення ефективної системи валютного регулювання, що передбачає розроблення обґрунтованих підходів застосування інструментів валютної політики, а також здійснення контролю за рухом валютних цінностей в країні.

*Нагорнюк О. П., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ НА ОСНОВІ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ТА ДОТРИМАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

За період світового соціально-економічного розвитку, починаючи з до індустріальної епохи з 1750 р., середня температура планети підвищилася на 1,1 градуси, кислотність океану та концентрація парникових газів зросли, відповідно на 26% і 20% . Встановлено, що ці зміни нелінійно зростають. Глобальна емісія в атмосферу планети CO₂ від використання викопного палива продовжує зростати на 1-2% щорічно та від рівня 1750 р. тепер становлять: CO₂ - 146% , CH₄ (метан) - 257%, N₂O (оксид азоту) - 122%. Зараз рівень моря зростає на 3,6 мм на рік, що у двічі більше за показники минулого століття. Якщо викиди парникових газів наростатимуть такими ж темпами, то швидкість підвищення рівня океану в 22-му столітті зросте до декілька сантиметрів на рік, а в 23 столітті - на кілька метрів на рік [1].

Від початку незалежності України, незважаючи на високі стартові можливості – розвинену промисловість, високі науково – технічний

потенціал та освіченість населення, через низку об'єктивних та суб'єктивних причин Україна втратила [2] можливість бути розвинутою країною і стала, в основному, сировинним придатком Заходу. Пройшовши у 1994-1996 рр. рекордне падіння ВВП до 40% відносно 1990 р., що не мало аналогів для мирного періоду у світовій практиці. Тепер Україна поволі нарощує свій ВВП, що за останні роки досяг близько 75 % відносно 1990р. Однак, за весь період економічного розвитку більша частина ресурсів опинилася в руках окремих груп, що нерационально, неощадливо їх витрачали, нехтуючи збереженням природного навколишнього середовища, лише заради отримання швидкого прибутку. З другої сторони, розвиток виробництва(вугільна промисловість, енергетична, чорних і кольорових металів, машинобудування, транспортних засобів та устаткування, хімічна, харчова промисловість, сільське господарство) вимагає бережливого, економного ставлення до природних ресурсів, що є не лише запорукою тривалого успішного функціонування держави, але й отримання екологічної безпеки.

Екологічна безпека економічного розвитку – складний та багатогранний процес забезпечення стабільного рівня навколишнього середовища, придатного для нормального існування соціуму, але за певних умов соціально-економічного розвитку вона цілком реальна.

Розглянуто основні причини агресивного впливу на навколишнє середовище:

- не раціональне, не ошадливе використання природних сировинних ресурсів країни;
- викиди промислових підприємств, що становлять дві третини забруднювальних речовин, що потрапляють у повітря;
- скидання забруднених стоків у поверхневі водойми через незадовільний стан очисних споруд або їх відсутність, низька якість очищення вторинної води та нестача централізованого водовідведення в багатьох населених пунктах;
- забруднення навколишнього природного середовища побутовими та виробничими відходами;
- залежність фінансування природоохоронних заходів від прибутковості підприємств, що період криз або податкового тиску може різко зменшуватися.

Про рівень цієї безпеки не можна судити лише на основі статистичних показників стану довкілля, які в окремі періоди можуть [2] покращуватися, як це, для прикладу, було в 2007-2009 рр. Тут потрібен

глибокий системний аналіз процесів, що відбуваються в суспільстві. В окремі періоди покращення екологічної ситуації відбувається, в основному, за рахунок спаду виробництва, що не може бути довгостроковим, а постійна тенденція скорочення фінансування природоохоронних заходів загрожує погіршенням стану навколишнього середовища в довгостроковому періоді.

Для забезпечення екологічної безпеки економічного розвитку пропонуються такі основні заходи:

- збільшення фінансування природоохоронних заходів шляхом уведення чи збільшення податків та зборів на екологію;

- запровадження страхування з екології та правової відповідальності власників потенційно небезпечних об'єктів у зв'язку із відшкодування збитків, зумовлених негативним впливом на стан довкілля;

- прийняття та удосконалення законодавчої бази з екологічної безпеки економічного розвитку;

- залучення іноземних інвестицій через механізми Кіотського протоколу для фінансування природоохоронних заходів;

- удосконалення системи моніторингу стану навколишнього природного середовища з наближенням його до стандартів європейських країн.

В процесі соціально – економічного розвитку країни для забезпечення економічного та раціонального використання ресурсів[3] та дотримання екологічної безпеки необхідно дотримуватись таких основних принципів:

1. Системність. Згідно з цим принципом [3] кожен окремий процес або виробництво розглядається як елемент більш складної виробничої системи. Тобто це ланцюгові процеси, для яких відходи одного використовуються як сировина для іншого виробництва, незалежно від галузі. Недотримання цього принципу веде не лише до нераціонального використання ресурсів, а також до накопичення відходів, захащення територій, негативного впливу на природне середовище.

2. Комплексність. Цей принцип стосується безвідходного комплексного використання будь - яких сировинних ресурсів. Майже кожна сировина може використовуватися не лише для виробництва основного, але й для інших побічних продуктів.

3. Циклічність. Полягає в тому, що залишки сировини, матеріалів, напівфабрикатів, виробів чи продуктів, що утворилися в процесі виробництва чи споживання, а також товари, що втратили свої споживчі властивості, можуть використовуватися для виготовлення іншої

продукції, після використання якої вторинна сировина, якої знову залишається, знову застосовується для виготовлення наступної продукції, і цей цикл щораз повторюється. У нашій країні за рахунок використання вторинної сировини виробляється 30% сталі, 25% паперу, 20% кольорових металів. Однак існують межі в утилізації відходів, 100% утилізація відходів неможлива. Частина вторинної сировини після сортування може використовуватися для виробництва теплової енергії шляхом спалювання в спеціальних бездимних печах.

4. Економічність. Цей принцип стосується економії сировинита енергії шляхом удосконалення технології виробництва необхідної продукції та припинення виробництва товарів, що не мають важливої споживчої вартості. Тут також важливе використання системи сталого розвитку та будівництво та переоснащення інфраструктури за схемою: розумний будинок, розумне місто, розумна країна.

Для того аби найкращий екологічний сценарій став можливим світова спільнота до 2050 р. має впровадити ощадливі та безпечні технології соціально - економічного розвитку.

Список використаної літератури:

1. Концентрація вуглекислого газу в атмосфері Землі оновила рекорд. [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://zik.ua/news/2018/11/23/kontsentratsiya_vuglekyslogo_gazu_v_atmosferi_zemli_onovyla_rekord_1454983
2. Соціально – економічний стан України: наслідки для народу та держави: наукове видання /ред. кол. Н.К.Автономова [та ін.]; НВЦ НБУ.- К, -2003. - 686 с.
3. Виробничі системи. [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://pidruchniki.com/10561127/ekonomika/virobnichi_sistemi

***Нечитайло Т.Ю., головний економіст
Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи,
м. Київ***

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІГРАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Внутрішні соціально-економічні проблеми України є одним з джерел міграційних обмежень та загроз. Їх подолання через підвищення

рівня та якості життя населення, а також розширення можливостей здійснення зворотної трудової міграції без зміни місця проживання стримуватимуть міграційне вибуття.

Основними причинами міграційного руху сільського населення є:

– деградація сфери прикладання праці в сільській місцевості. Критичний фінансовий стан сільгоспідприємств змушує їхніх керівників скорочувати штат, а також скорочення посівних площ та поголів'я рогатої худоби призводить до зменшення попиту на робочу силу;

– незадоволення існуючими в сільській місцевості соціально-трудовими умовами та рівнем життя. Відбувається відтік в основному молоді у пошуках більш широких можливостей самореалізації та якісніших умов життя;

– навчання за кордоном з метою отримання спеціальності за міжнародними стандартами та можливостей одержати престижну роботу.

Таблиця 1

Міграційні переміщення сільського населення у 2005-2014 рр.

(тис. осіб)

Рік	Кількість прибулих	Кількість вибулих	Міграційний приріст (скорочення)
2005	206,8	258,0	-51,1
2010	204,0	209,3	-5,2
2011	200,7	204,9	-4,2
2012	199,5	203,1	-3,6
2013	184,7	192,8	-8,1
2014	155,1	152,1	3,0
2015	172,8	160,9	11,9
2016	94,1	75,4	18,6
2017	135,5	127,6	7,9

Джерело: [5, с. 119].

Можливості відтворення демографічного потенціалу сільських поселень значною мірою обумовлені просторовим переміщенням населення. Наведені в табл. 1 статистичні показники характеризують міграційну рухливість населення сільських поселень України за період 2005–2017 рр. Чітко видно, що протягом 2005–2013 рр. спостерігалось міграційне скорочення сільського населення (від -51,1 тис. осіб у 2005 р. до -8,1 тис. осіб у 2013 р.), тобто населення в більшій мірі від'їжджало з сільської зони. У 2014 р. намітилась позитивна тенденція щодо міграційного приросту (3,0 тис. осіб). Тобто для сільської місцевості стає

характерним процес субурбанізації або руралізації, про що говорять показники міграційного приросту наступних років (11,9 тис. осіб в 2015 р., 18,6 тис. осіб – 2016 р., 7,9 тис. осіб – 2017 р.).

Найвища міграцій активність серед сільського населення у період 2017 р. спостерігається серед населення віком від 15 до 29 років (табл. 2). Серед загальної кількості сільського населення, що покинуло сільську місцевість, майже 42 % у 2017 р. становили люди приналежні до цієї вікової групи. Нині міграційна рухливість молоді з сільської місцевості вже набула характеру стаціонарних переміщень. Серед основних причин виїзду молоді із сільської місцевості можна назвати наступні: закінчення навчання в школі, вступ до професійно-технічних чи вищих навчальних закладів, працевлаштування, створення сім'ї. Однак, після завершення навчання більша частина сільських мігрантів залишається в містах, створюючи певні соціально-демографічні диспропорції у структурі населення за типом поселень. На другому місці – мігранти віком 30 – 44 років (22,3 %), що обумовлене, головним чином, виїздом населення з сільської місцевості з метою працевлаштування та трудоактивної діяльності, покращення матеріального становища та підвищення рівня життя.

Таблиця 2

Кількість населення сільської місцевості за віковими групами та статтю, що мігрувало у 2017 р., тис. осіб*

	Кількість прибулих			Кількість вибулих			Міграційний приріст (скорочення)
	обидві статі	чоловіки	жінки	обидві статі	чоловіки	жінки	
Усього	135,5	60,2	75,3	127,6	50,9	76,7	7,9
в т.ч. у віці років 0-14	20,2	10,4	9,8	21,1	11,0	10,4	-0,9
15-29	45,8	18,2	27,5	53,3	19,5	33,8	-7,5
30-44	29,6	13,0	16,6	28,4	10,5	17,8	1,2
45-59	21,5	10,6	10,8	13,0	6,0	7,1	8,5
60-84	17,5	7,7	10,0	10,8	4,1	6,7	6,7
85 і старше	0,8	0,1	0,6	1,0	0,2	0,7	-0,2

*Без урахування тимчасово окупованої території АРК та зони проведення антитерористичної операції. Джерело: [5, с. 123].

Сьогодні в Україні спостерігається тенденція інтенсивного залучення до трудової міграції населення сільської місцевості як наслідок

критичної ситуації в трудовій сфері на селі. Негативні зміни у сфері ринку праці сільської місцевості продовжують поглиблюватися та набувати нерегульований характер. Скорочення рівня зайнятості в традиційних галузях, звуження потреб сільськогосподарських підприємств в робочій силі, крім зростання безробіття в сільській місцевості, також провокує відтік трудоактивного сільського населення, втрати та деформацію структури трудового потенціалу села. Сільське населення переважно мігрує в межах України, що є однією з особливостей його сучасної зайнятості.

Проблеми з працевлаштуванням в сільській місцевості, низький рівень заробітної платні, високий рівень безробіття провокують міграційний вплив трудового потенціалу. Активний відтік робочої сили з сільської місцевості є досить суттєвою передумовою погіршення демографічної ситуації в сільських населених пунктах. Крім того, наймасовішою групою мігрантів з сільської місцевості зазвичай є молодь у віці 15-30 років. Таким чином відбувається відтік трудового потенціалу з сільської місцевості та дисбаланс щодо вікової структури населення села.

Трансформаційні зміни у перерозподілі населення з формуванням нових форм системи розселення, чітко виражених депопуляційних зон, полюсів соціально-демографічного зростання, зумовлюють розробку нових моделей та стратегій розвитку системи розселення окремо взятого регіону і країни в цілому. Соціально-демографічна політика повинна спрямовуватись на досягнення рівня якісних характеристик населення, що в поєднанні із використанням інноваційних моделей розвитку села забезпечило б суттєве підвищення життєвого рівня сільських жителів. Демографічний розвиток, створення належних умов для відтворення населення передбачає підвищення якості і рівня життя населення регіонів України.

Список використаної літератури:

1. Деркач С. Міграційні процеси сільського населення Київщини на початку ХХІ століття / С. Деркач // Етнічна історія народів Європи. – 2014. – Вип. 42. – С. 194-200.
2. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан і перспективи / за ред. О. В. Позняка. – Умань, 2007. – 276 с.

4. Населення України. Соціально-демографічні проблеми українського села / за ред. Е.М. Лібанової ; Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України. – Київ, 2007. – 468 с.
5. Населення України за 2017: демографічний щорічник / [відп. за вип. М.Б. Тімоніна] ; Державна служба статистики України. – Київ, 2018. – 138 с.
6. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів України : стат. зб. / [відп. за вип. О.О. Кармазіна] ; Державна служба статистики України. – Київ, 2014 . – 187 с.

**Новіков Є. А., к.ю.н., молодший науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України, м. Харків**

РОЛЬ МЕРЕЖІ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ НА У ПРОЦЕСАХ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ

Діяльність будь якої сучасної мережі базується на спільному баченні, цілях і готовності обмінюватися досвідом та ноу-хау на користь всіх партнерів мережі. Головними факторами успіху цієї складної системи є ринкові і та ієрархічні відношення. Аналіз мережі може допомогти для зрозуміння складності інноваційного процесу і для чіткого визначення основних факторів, таких як роль посередників та координаційні угоди. Мережі трансферу технологій спрямовані головним чином на налагодження відносин у таких аспектах: інформаційні відносини між учасниками трансферу технологій, технологічні відносини між професійними суб'єктами трансферу технологій та комерційна взаємодія у впровадженні інновацій між сторонами ТТ (трансферу технологій).

Особливу вагу у функціонування сучасних мереж розвинених країн приділяється організації передачі технологій зі сфери одержання знань у виробництво. Одним із інструментів організації такої передачі технологій є створення ринку об'єктів інтелектуальної власності, створення та подальший розвиток інноваційної інфраструктури, яка б надала можливість спростити весь шлях трансферу технологій, не є виключення і сприяння подальшому розвитку самої мережі.

Загальна характеристика мережі, як правило, базується на основі аналізу її учасників та їхніх відносин. Загалом під концепцією сучасної техніко-економічної мережі необхідно розуміти, як узгодження комплексу різнорідних суб'єктів таких як: промислові фірми, інноваційні парки,

інкубатори, центри трансферу технологій, університети, наукові установи, фінансові організації, користувачі і державні органи, які беруть участь у розробці та розповсюдженні інновацій через численні взаємодії між наукою і виробництвом.

На думку Січкаренко К. О. в світовій практиці існує за походженням, структурою та функціями виділяють декілька типів мережевих об'єднань, а саме:

– мережа генерація знань. Такому об'єднанню наукових установ у інформаційну мережу властива єдина мета, та спільна співпраця над проектом (програмою);

– мережа трансферу технологій (далі - ТТ). Об'єднання наукових організацій та виробничих підприємств з метою пришвидшення комерціалізації результатів НДР, передача патентів на винаходи, інжиніринг, передача “ноу-хау”, наукові дослідження та розробки під час програм обміну вченими та спеціалістами, інформаційний обмін через персональні контакти (на семінарах, симпозіумах, різноманітних виставках), а також організування спільного виробництва;

– мережа компетенцій. Об'єднання на основі єдиної інформаційної мережі спеціалізованих дослідних організацій та окремих учасників з метою накопичення знань та досвіду у певному напрямі досліджень;

– інноваційна мережа. Поєднання дослідних, освітніх та виробничих організацій з метою реалізації повного інноваційного циклу у певній високотехнологічній галузі [1 с. 12].

Зупинимось більш детально на мережі ТТ, з метою аналізу її діяльності, як суб'єкта інноваційної інфраструктури. Кожна мережа є доволі складною структурною системою, не є виключенням з цього правила і мережа ТТ, тому для її подальшої розвитку необхідний деякий час та підтримка з боку держави або приватних інвесторів, які будуть зацікавлені в майбутній продуктивній діяльності такого суб'єкта.

В чому ж полягає необхідність створення мережі ТТ та які переваги можуть отримати суб'єкти інноваційної інфраструктури, якщо стануть її учасниками: 1) прискорення процедури трансферу технологій шляхом усунення технічних бар'єрів у спільній розробці продуктів і послуг; 2) прискорення впровадження нових технологій на виробництві; 3) мережа може здійснювати узагальнену координацію інноваційної політики; 4) надавати додаткові переваги окремим секторам економіки; 5) надати підтримку учасникам мережі та іншим суб'єктам інноваційної інфраструктури; 6) спрямовувати НДР у відповідні галузі промисловості користуючись інформацією, яка є у розпорядженні мережі та аналізуючи попит, який є на ринку.

Значущими елементами побудови мережі ТТ є створення атмосфери взаємної довіри між усіма суб'єктами, загальне розуміння і єдині цілі. Завдяки обміну науково-технічною інформацією, інструментами та програмним забезпеченням чи шляхом надання технічної допомоги, є невід'ємною складовою майбутнього успіху [2]. Однак для нормального функціонування мережі ТТ необхідно перш за все подолати розрив між розробниками інноваційної продукції та виробничим сектором. Для вирішення цієї проблеми необхідно декілька кроків: 1) необхідно донести до тих суб'єктів, які займаються підприємницькою діяльністю, необхідність у постійній модернізації свого виробництва, адже розвиток підприємства та підтримання його конкурентоспроможності на ринку є обов'язковою умовою для кожного; 2) здійснювати організаційно-правову підтримку підприємств, у зв'язку з тим підприємств не має досвіду впровадження інновацій у сучасному розумінні цього терміна, для тих, які мають намір вийти на ринок інноваційної продукції; 3) запровадження посередників, які б займалися інформаційними та організаційними функціями у відносинах між споживачами і розробниками інноваційної продукції (проведення технологічної експертизи, маркетингових досліджень тощо).

Список використаної літератури:

1. Січкаренко К.О. Мережева організація інноваційної діяльності : наукова доповідь / Кирило Олексійович Січкаренко ; НАН України, ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України". – К. , 2015. – 48 с.
2. Герасимова Н. «Иновационное взаимодействие» как принцип реализации открытых инноваций / Н. Герасимова // Иновации. - 2009. - №11. - С. 96-101.

Плесюк К. Д., аспірантка

Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси

ПІДХОДИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сільськогосподарський потенціал регіону є комплексною соціально-економічною характеристикою його спроможності використовувати наявні ресурси та можливість залучати необхідні для

ведення сільськогосподарської діяльності у регіоні. Однак, напруженість фінансово-економічного середовища та загострення конкуренції, зокрема на ринку сільськогосподарської продукції, формує потребу у проведенні активної державної інноваційної політики.

Роль науково-технічних та інноваційних розробок у вирішенні питань технологічного оновлення виробництва підприємств Черкаської обл. є незначною (частка підприємств, котрі займалися інноваціями, за період 2012-2018 рр. скоротилася на 6,5 п.п. та склала близько 10% у 2018 р). При цьому, найбільша питома вага коштів (понад 80%) спрямовується на придбання машин та обладнання, пов'язаних з впровадженням інновацій. А фінансування витрат на наукові дослідження, розробки та придбання нових технологій складає близько 1% витрат на інновації [1].

Це вказує на орієнтованість підприємств на отримання швидкого прибутку, акцентуючи в даному контексті увагу на практичній реалізації інноваційної діяльності за рахунок купівлі нового обладнання, машин та програмного забезпечення. Разом з тим, через довготривалість та ризикованість проведення досліджень і розробок, а також впровадження у виробничий процес нових технологій, даний напрям інноваційної активності є менш привабливим. Витрати на фундаментальні наукові дослідження, які є основою прикладних досліджень та, як наслідок, забезпечують розвиток науково-технічних розробок, також є незначними (майже 20% загальних витрат підприємств області на наукову та дослідницьку діяльність)[1]. Тобто спостерігається «технологічна інфляція».

За даних обставин в умовах ринкової економіки доцільним є здійснення точкової технології інноваційної діяльності: концентрації нововведень на конкретних територіях, створенні баз для апробації нових технологій (бізнес-інкубаторів, агротехнопарків, агротехнополісів, центрів трансферу технологій, інженерних центрів тощо). Окрім того, механізм розвитку регіональних інноваційних інституцій має залучати всю сукупність форм та методів організації інноваційної діяльності, стимулювати інноваційну активність сільськогосподарських підприємств та наукових установ, створювати системи моніторингу результативності діяльності наукових установ, своєчасно забезпечувати необхідними ресурсами (кадровими, фінансовими, матеріальними)[2, с. 95-97]. Необхідною умовою функціонування даного механізму є державна підтримка.

Перш за все, необхідно створити відповідне законодавче забезпечення, а саме: встановлення умов оподаткування та митного

регулювання інноваційної діяльності, визначення процедури надання статусу інноваційного підприємству тощо. Окрім того, зважаючи на відсутність у державному бюджеті необхідного обсягу фінансування інноваційної діяльності, налагодити співпрацю з приватними інвесторами у форматі «бізнес-наука-держава». У даному випадку приватний бізнес виступає не лише у ролі інвестора, але й кінцевого споживача інноваційних розробок, формуючи запит на проведення відповідних досліджень науково-дослідними установами. Відповідно, держава має контролювати цей процес та урегулювати спірні моменти.

Список використаної літератури:

1. Інноваційна активність промислових підприємств, офіційний сайт Головного управління статистики у Черкаській обл.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.ck.ukrstat.gov.ua/?p=stat_nauka
2. Кобець А. Інноваційні підходи до забезпечення державного регулювання розвитку аграрного ресурсного потенціалу України/А. Кобець, А. Пугач, Н. Шпортюк // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / редкол. : С. М. Серьогін (голов. ред.) [та ін.]. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. – Вип. 1 (36). – С.94-99.

Повстин О.В., д.пед.н., доцент

Гонтар З.Г., к.держ.упр.

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
м. Львів*

ЦІННІСНІ ІНТЕРЕСИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ЗАПОРУКА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасні політичні, економічні, соціальні процеси, які відбуваються в Україні, дають нам підстави стверджувати, що національна державність лише формується, і це вимагає активізації зусиль, спрямованих на консолідацію суспільства навколо спільних національних інтересів та цінностей, незалежно від політичних, релігійних та інших поглядів і переконань учасників цього процесу.

Майбутнє існування держави й нації має розглядатися крізь призму її ціннісного ядра, що консолідує суспільство, а саме: національна безпека, духовні надбання, добробут, система міжнародних зв'язків, патріотизм і соціальна справедливість. До цієї системи цінностей потрібно додати такі

індивідуальні потреби як релігійність, терпимість, миролюбність, доброзичливість, гостинність, працелюбство, сім'я, які завжди були притаманні українцям.

На основі національних інтересів та цінностей формуються національні цілі – конкретні ключові завдання, які держава ставить перед собою. І в цьому контексті постає завдання сформувати таку парадигму взаємовідносин, щоб цінності суспільства достеменно були і цінностями державного управління.

Погоджуємося з В.А. Мальцевим, який визначає основну функцію тих, хто здійснює державне управління, в тому, щоб “служити суспільству - забезпечувати стійкість держави і суспільства, стабільність добробуту громадян; в своїй діяльності практично реалізовувати демократичні принципи; розширювати умови для розвитку громадянського суспільства, мотивувати розвиток його самоуправлінської діяльності засобами професійної управлінської роботи, максимально делегувати функції управління суспільним інститутам, громадянам - розвивати і підтримувати їх вільну життєдіяльність на основі не лише права, а й тих духовно-моральних принципів, цінностей, які є визначальними в народній самосвідомості” [2].

Для українського суспільства є характерною криза ціннісно-світоглядних засад, яка проявляється у втраті моральних орієнтирів, **зростанні девіантної поведінки, збільшенні розпорошеності і диференціації українського суспільства.** У час глибоких структурних змін та занепаду який переживають усі сфери суспільного життя в усіх регіонах країни для більшості населення дуже важливо віднайти опору в житті, якою найчастіше покликана стати сім'я. Міцна сім'я – міцна держава. Здорова сім'я – здорове суспільство. Соціально-економічні, демографічні та політичні процеси, що відбуваються в регіонах мають безпосереднє віддзеркалення у сімейному середовищі, що проявляється у низці трансформаційних тенденцій сімейних стосунків, зміні способу життя та функцій сім'ї. В свою чергу, соціальна напруженість, що виникає в сімейному середовищі внаслідок нестабільності суспільного життя в країні здійснює деструктивний вплив на розвиток економіки регіонів. Ситуація активного взаємовпливу сім'ї та суспільства потребує особливої уваги з боку держави. Відтак актуалізується питання більш ґрунтовного дослідження національних цінностей, національних інтересів та цілей в контексті реалізації політики національної безпеки.

Саме національні інтереси є консолідуючими чинниками, важливими життєвими орієнтирами на шляху ефективного суспільного

розвитку. А національні цінності є стійким фундаментом для гармонізації інтересів людини, громадянського суспільства та держави в цілому.

В. Горбулін та А. Качинський розділили систему національних цінностей на цінності індивіда, суспільства та держави. До першої групи вчені віднесли: індивідуалізм, патріотизм, права та свободи людини, право приватної власності та загальнолюдські цінності; до суспільних цінностей – добробут, соціальну справедливість, міжетнічну та міжконфесійну злагоду, ліберально-демократичні традиції, матеріальні й духовні надбання. Цінності держави – це природні ресурси, конституційний лад, національна безпека, державний суверенітет, система міжнародних зв'язків та територіальна цілісність. На думку В. Горбуліна та А. Качинського, майбутнє існування держави й нації має розглядатися крізь призму її ціннісного ядра, що консолідує суспільство, а саме: національна безпека, духовні надбання, добробут, система міжнародних зв'язків, патріотизм і соціальна справедливість [3].

Специфікою перехідного етапу суспільного розвитку є складність, невизначеність його духовно-ідеологічних засад як наслідок соціально-економічної, а часто і політичної нестабільності; руйнування, а то і втрати ідеологічних орієнтирів; нестійкості морально-етичних норм. Соціально-економічні трансформації супроводжуються змінами в системі соціальних орієнтирів населення, пріоритетів у ставленні людей до своїх індивідуальних потреб, інтересів суспільства і держави. Це, у свою чергу, породжує глибокі протиріччя у всіх сферах соціального життя, кардинально змінює суспільство.

Складність полягає в тому, що перехід від суспільства, в якому усім його членам були прописані чітко встановлені правила і моделі поведінки, до суспільства, де визначальними є механізми соціального регулювання, засновані на індивідуальному виборі та індивідуальній відповідальності, особистих цінностях і перевагах. Констатуємо низький рівень підготовленості населення до формування і функціонування інституцій громадянського суспільства.

Отже, національні цінності, інтереси та цілі формують національну ідею та є основою формування національної безпеки. Незважаючи на досить розгорнуте визначення понять «національні цінності», «національні інтереси» й «національна безпека», ці поняття мають конкретизувати процеси та явища відповідного контексту. Разом з тим необхідна додаткова спільна робота законодавців, представників виконавчої влади, науковців щодо правового, логічного та семантично-го уточнення цих понять. Ефективність публічного управління та територіального врядування, забезпечення національної безпеки залежать від вирішення окресленої проблематики.

Список використаної літератури:

1. Nations in Transit 2016 [Електронний ресурс] / Freedom House. – Режим доступу : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit-2016>
2. Мальцев В.А. Государственный служащий нового типа. - Н.Новгород, 1995. - С. 14.
3. Горбулін В.П., Качинський А.Б. Засади національної безпеки України. – К. : Інтертехнологія, 2009. – 272 с.

Подвірна Н.С., к.е.н.

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

МАЛІ МІКРОГРУПИ ЯК АГЕНТИ ЗМІН У ОБ'ДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

В Україні часто вживаним є термін "агент змін". По суті, це людина, або група людей, яка бере на себе відповідальність зреалізувати певні зміни. Тут важливі декілька складових: і активна позиція, і готовність діяти, і розуміння, що саме варто зробити, і вміння співпрацювати. Агентність передбачає "відчуття відповідальності та готовність брати участь у формуванні світу, змінювати людей, події та обставини на краще. Поняття агентності вимагає здатності формулювати далекосяжну мету та визначати кроки задля її досягнення". Простими словами агентність – це інший рівень сприйняття. Це рівень готовності діяти в інтересах як індивідуальних, так і колективних/суспільних. Агентність – це коли громадяни сприймаються активними суб'єктами дії (не пасивними об'єктами сприйняття інформації), які усвідомлюють значимість своєї участі та готові брати на себе відповідальність за зміну ситуації на краще. Головне – не просто мати знання, а бути здатним робити зміни, озброївшись знаннями, навичками та цінностями.

Нині політики перестали бути монопольними агентами змін. Сергій Дацюк говорить про те, політику в Україні в найближчий час буде визначати саме громадське самовизначення, а не навпаки. Тобто не політика буде визначати громаду – для цього вона замало творча та конструктивна. Він визначає ряд критеріїв щодо успішності політики.

Отже перший критерій, що визначатиме успішну політику – це те, наскільки вона потребує громадської активності. Лише благородні речі

потребують громадської підтримки. Решта речей робляться приховано, і від них, навпаки, увагу громади потрібно відвертати. Другий критерій визначення громади це самовизначення по відношенню до того, якою ціною можна отримати мир, як швидко і якою ціною можна подолати олігархізацію та корупцію в Україні. Третій критерій пов'язаний з довірою. Будь-хто з політиків може заявити, що він бореться з війною, олігархами та корупцією. Довіра тут пов'язана не з тим, що політик може говорити, а з тим, що політик реально робить. Четвертий критерій пов'язаний з інновацізацією. Тобто громада піде за тим, хто зможе запропонувати прості та зрозумілі інновації, які насправді потребуватимуть складних форм своєї реалізації. Перетворення політичних партій на агентів інноваційних змін є завданням надскладним. Політичним партіям його потрібно окремо заявляти та вирішувати.[2]

Громадські мікрогрупи поступово стають активними агентами змін, які можуть водночас забезпечити зміни та втримати-відновити цілісність України.

Агенти змін живуть в активній громаді. Їх потрібно роздивитися, підтримати, дати їм можливість для реалізації. Прикладом становлення агентів змін може стати Давидівська об'єднана територіальна громада. Мікрогрупи як агенти змін проявили себе активно у співпраці з владою і стимулюють депутатський корпус приймати відповідні рішення сесії, які сприятимуть такій співпраці.

Згідно рішення 20 сесії 7 демократичного скликання Давидівської сільської ради ОТГ «Про закупівлю бруківки для ремонту доріг на території Давидівської сільської ради ОТГ», № 1507-2018 від 05.03.2018 Давидівська сільська рада виділяє бруківку та бордюри, а мешканці громади зобов'язуються за власний кошт укласти ту кількість бруківки, яку вони зазначили у своїй заяві до ОТГ за рік.

Успіх цих агентів змін відбувся завдяки певним критеріям, бачити які сьогодні хоче суспільство, а саме[4]:

1. Вдало обрана "Мікроціль" - бажаний результат, котрий принесе користь суспільству (навіть в найменших масштабах), задоволення кожному з учасників групи та матиме позитивний розголос серед громадян.

2. Заохочення до проведення мікроакцій, на основі власного прикладу та задоволення від позитивного результату, як учасниками цих акцій так і сторонніми спостерігачами надасть поштовх ланцюговій реакції "мікродій" в суспільстві. Позитивний результат (навіть маленький) краще від примарного «загального добра» через 10 років (і це ще під

сумнівом) та й нема в нас на це часу. Активна група з 5 чоловік котра домоглась виділення бруківки та бордюрів для відновлення дорожнього покриття та організувала збір коштів серед мешканців прилеглих вулиць .Очевидно, що зневіру повинен побороти в собі кожен громадянин через отримання "мікрорезультату" від "мікродії". Як наслідок такої злагодженої роботи відремонтовано близько 1,5 км дорожнього покриття за кошти громади та бюджету ОТГ у 2017-2018 році у с. Давидів.

3. Жодний мегапроект не може конкурувати з відвертістю, ефективністю та щирістю дій "мікрогруп". Незвичайним є відношення до "мікродії" і її висвітлення - навіть така маленька, але все ж таки дія котра буде обов'язково для когось цікава. Отже учасник отримає не тільки задоволення від самої дії, а й від власної корисності для суспільства. Кожен мешканець відчув себе інвестором, особою, яка робить важливу та корисну справу для себе та громади. Результати роботи були за місяць від початку зборів коштів. Тож швидкий та якісний результат сприяв подальшій підтримці такої програми.

4. Збільшення учасників "мікрогруп" відбуватиметься природним шляхом - через зростання "мікроцілей". Оскільки повторювати "мікроцілі" не завжди доцільно, зі зростанням досвіду учасників складність цілей також буде рости. Попередні дії нададуть нових учасників через позитивний розголос.

5. Відкритість діяльності - те що потребує суспільство. Кожен мешканець мав змогу ознайомитись із фінансовим звітом, який готувала ініціативна група. Списки по збору коштів також були відкритими. Громадяни могли долучатись до спільної справи не лише фінансово, це також фіксувалось відповідним чином та було доступно для широкого загалу.

6. Фінансування досягнення "мікроцілей" за власний кошт учасників груп. За інформацію, досвід та задоволення потрібно платити. Те, що громада сама фінансувала ремонт дорожнього покриття сприяло більшому контролю якості робіт та швидшому їх виконанню.

7. Безпека учасників "мікрогрупи" лягає на самих учасників. Її забезпечення може стати "мікроціллю" для інших груп.

8. Кінцевого результату діяльності "мікрогруп" не має. Це постійний процес, котрий направлений на покращення середовища, в котрому вони діють.

У Давидівській ОТГ досвід перших агентів змін підхопили інші мешканці громади. Таким чином у 2019 році за подібною схемою

укладено бруківкою більше 6,5 км дорожнього покриття у селах Давидів, Чишки, Бережани та Паски-Зубрицькі.

Натхнені сприянням з боку місцевої влади, мешканці почали залучати інші джерела фінансування. До цього проекту долучилися місцеві підприємці, народний депутат Верховної Ради України, керівники районної адміністрації та місцеві депутати.

Таким чином, можна стверджувати, що активність громади стимулює до суспільного дискурсу на усіх рівнях та досягнення спільної мети. Саме у такій співпраці і формується громадське суспільство.

Список використаної літератури:

1. Активні громадяни: глобальні зв'язки, локальні дії. Посібник для фасилітатора. – Copyright 2014 Британська рада. – Режим доступу: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/ac_toolkit_19th_aug_2014_final_version_ukr_2015_2.pdf/
2. Дяцюк С. Агенти змін. «Українська правда», 2018 – Режим доступу: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/5a796275e08fc>
3. Джон П. Кретцман, Джон Л. Малкнайт. Розбудова громад за рахунок внутрішніх ресурсів. Шлях до відкриття й мобілізації ресурсів громади; переклад з англ. – К: Четверта хвиля, 2006. – 256 с.
4. Картування громад в Україні: практичний посібник/автори-укладачі: Я. Мінкін, Ю. Антощук, G. Demel ; редколегія: Я. Сошинська, M. Krasowska-Igras; Українська бібліотечна асоціація Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. – Київ : УБА, 2017. – 111 с. – Режим доступу: <http://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2017/10/Community-mapping-toolkit-ilovepdf-compressed.pdf>
5. Семигіна Т.В. Робота в громаді: практика і політика. – К.: Вид.дім «КМ Академія», 2004. – 180 с.

**ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ ПОДАТКОВОГО
СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ
(на прикладі коефіцієнту виконання запланованих
податкових надходжень у Зведеному бюджеті України)**

Система податкових пільг, спрямованих на стимулювання інвестиційної діяльності реального сектора економіки, - частина податкової політики держави. Управління фінансовими потоками організацій, що формуються в результаті надання податкових пільг, вимагає чіткого усвідомлення проблемних зон сучасної системи податкового стимулювання. Пільгове оподаткування грає роль додаткових інвестицій держави в пріоритетні напрямки розвитку економіки, створюючи рівні економічні умови для різних господарюючих суб'єктів.

У сучасних умовах економічного розвитку України ефективність механізму податкового стимулювання інвестиційного клімату ґрунтується на можливості реалізувати закладені в ній фіскальну і регулюючу функції.

Недостатня фіскальна ефективність всієї податкової системи в цілому і її основних бюджетоутворюючих податків зокрема призводить до недофінансування видатків держави, зростання дефіциту бюджету і, як наслідок, відбивається на макроекономічній стабільності країни.

Це пояснюється тим фактом, що податкові надходження займають значну частину в доходах Зведеного бюджету України. А саме, як видно з таблиці 1, за період 2009-2018 рр. питома вага податкових надходжень в структурі доходів Зведеного бюджету України коливалася в межах від 73,1% у 2008 році до 80,6% в 2018 році.

Під фіскальною ефективністю податкової системи розуміється «її здатність генерувати економічні ефекти, які полягають в забезпеченні належних (за обсягом) і своєчасних (у встановлені терміни) надходжень податкових платежів при допустимих витратах на підтримку процесу адміністрування» [2].

Одним з показників, які характеризують фіскальну ефективність податкової системи, є коефіцієнт виконання запланованих податкових надходжень у Зведеному бюджеті України, який розраховується як співвідношення планових і фактичних податкових надходжень Зведеного бюджету України.

Значення даного коефіцієнта повинно дорівнювати одиниці. Велике ж відхилення даного коефіцієнта від нормативно встановленого значення може свідчити про погане адміністрування податків фіскальними органами. Якщо ж коефіцієнт менше одиниці, то податкова система визнається фіскально неефективною за даним показником.

Таблиця 1.

Зміна питомої ваги податкових надходжень в доходах Зведеного бюджету України за період 2009-2018 рр. [1]

Рік	Питома вага податкових надходжень в доходах Зведеного бюджету,%					
	Усього податкових надходжень	Податок на прибуток	Податок на прибуток фізичних осіб	Податок на додану вартість	Акцизний податок	Інші податки і збори
2009	73,1	17,5	12,9	25,2	5,9	11,6
2010	73,2	15,2	13,3	29,3	5,0	10,4
2011	73,3	15,6	15,8	27,0	4,8	10,1
2012	76,3	16,1	15,4	30,9	4,3	9,6
2013	76,2	12,1	16,3	31,0	7,9	8,9
2014	74,5	12,8	16,2	27,4	9,0	9,1
2015	84,0	13,8	15,1	32,6	8,5	14,0
2016	80,9	12,5	15,3	31,2	8,6	13,3
2017	79,9	12,4	16,3	29,0	8,2	14,0
2018	80,6	8,8	15,9	30,5	9,9	15,5

Для більш наочного відображення виконання запланованих податкових надходжень була розрахована ступінь виконання плану з податкових надходжень Зведеного бюджету у відсотках (рис. 1).

Як видно з рис. 1, за період 2009-2018 рр. план з податкових надходжень Зведеного бюджету був виконаний тільки в 2010, 2011 і 2015 роках, що свідчить про те, що по іншим рокам податкова система за даним показником була неефективна.

Це пов'язано з невірними закладеними плановими макроекономічними показниками при податковому плануванні і погіршенням загальної економічної ситуації в країні, що спричинило за собою невиконання планових показників за основними бюджетотворюючими податками за ряд років. У свою чергу, це

відбилося на невиконанні загального плану надходження доходів Зведеного бюджету по всіх роках, крім 2010, 2011 і 2015 років.

Рис. 1 Динаміка коефіцієнта виконання запланованих податкових надходжень у Зведеному бюджеті України за період 2009-2018 рр. [1]

Отже, у системі заходів щодо регулювання інвестиційної діяльності пріоритетне значення має розробка державної інвестиційної стратегії й настроювання всієї системи державного регулювання на її реалізацію. Не маючи ґрунтовно проробленої й чіткої довгострокової інвестиційної стратегії розвитку, держава змушена вирішувати лише поточні питання, підмінювати довгострокові завдання короткостроковими.

Проблеми, що знижують ефективність витрачання бюджетних коштів, криються у всіх ланках бюджетної системи: від бюджетного прогнозування до розміщення державних замовлень та контролю за витрачанням коштів. Їх вирішення не менш важливе, ніж забезпечення належного наповнення дохідної частини бюджету.

Вагомий потенціал впливу на модернізаційні перетворення в економіці шляхом стимулювання інвестиційної діяльності має податкова політика. В Україні сформувалась податкова система, що характеризується надто високим фіскальним навантаженням та необґрунтовано диференційованою за видами економічної діяльності податковою політикою.

Список використаної літератури:

1. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua>.
2. Проскура О. П. Ефективність податкового адміністрування: поняття та зміст // Сучасні технології управління. - 2013. - № 7 (31) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://sovman.ru/article/3105>.

*Пономаренко С.І., к.е.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет,
м. Чернігів*

РОЛЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ТА МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ У ПОДОЛАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Наявність і зростання тіньового сектора, постійна трансформація, інтеграція і дезінтеграція кримінальних господарюючих суб'єктів характеризують одну з тенденцій в українській економіці останніх років.

Масштабність економічної злочинності вимагає від влади зміцнення організаційно-управлінських засад профілактичної діяльності. Ефективність останньої в значній мірі залежить від чіткого критичного переосмислення багатьох усталених в правоохоронній та юридичній практиці стереотипів та догм щодо розуміння цього феномена, методів і форм його забезпечення в сучасних умовах, відповідного врахування окремих його структурних елементів.

Сьогодні, як ніколи, вагомий потенціал щодо профілактики економічної злочинності, впровадження нових інформаційних технологій визначається цільовою спрямованістю (через завдання та функції управління) та організаційною спрямованістю (через структуру та ієрархію системи). Важливою є розробка та впровадження інформаційних ресурсів профілактики економічної злочинності, принципів організації та функціонування інформаційних мереж, розробка схем доступу до інформаційних масивів, а також визначення пріоритетних напрямків удосконалення відповідних управлінських процесів і процедур.

Для подолання негативних тенденцій у боротьбі з економічними злочинами безпосередньо в органах виконавчої влади необхідно виявлення причин, що сприяють прояву зазначених

негативних тенденцій, а також реалізація заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності цих органів в сучасних умовах з використанням, в тому числі, і досвіду зарубіжних країн. Крім того, необхідна інтенсивна участь держави у вирішенні зазначених проблем у взаємозв'язку з мотиваційно-орієнтованою стратегією органів державного управління, компаній, організацій і суспільства в цілому, що дозволить, на наш погляд, зробити прорив у вирішенні макроекономічних, соціальних та інших завдань нашої країни [3].

Важливим є обов'язкове залучення громадськості до профілактики економічної злочинності, адже реалізація основних завдань правоохоронних органів у цій сфері органічним чином пов'язана з налагодженням дієвої та ефективної взаємодії між поліцією та громадськістю, різними формами її самоорганізації. При цьому такого роду взаємодію пропонуємо розглядати як цілісну єдність відомчих і невідомчих, ініціативних та організаційних, традиційних та інноваційних форм участі та співпраці.

Формування високого рівня економічної безпеки і скорочення економічної злочинності можна досягти наступним шляхом:

- прийняття нових правових актів і законів, орієнтованих проти економічної злочинності;
- поліпшення системи діяльності органів безпеки та контролю, боротьба з економічною злочинністю, з більш чітким розмежуванням їх компетенції і повноважень та забезпечення ефективного функціонування інформаційної системи управління (з максимальним рівнем її захисту);
- організація принципових базових положень щодо структури та управління діяльністю правоохоронних органів, спрямованих на попередження економічної злочинності;
- інтеграція зусиль органів безпеки та контролю під час виконання ними функцій щодо протидії економічній злочинності, через вдосконалення координації їх дій;
- визначення нових науково-технічних засобів і юридичних методів і прийомів попередження економічної злочинності;
- допомога органам системи безпеки та контролю у протидії економічній злочинності в державних органах, установах, приватних і громадських організаціях, а також залучення населення, що дозволить обмежити їх участь у даній діяльності;
- розвиток матеріально-технічної та фінансової бази діяльності органів безпеки та контролю для боротьби з економічною злочинністю.

В цілому боротьба зі злочинністю в сучасних умовах проводиться за наступними напрямками:

- застосування попереджувального і виховного впливу кримінального законодавства;
- використання спеціальних правових заходів;
- особливе кримінальне попередження злочинності.

Зростання боротьби з економічними злочинами варто розуміти більш комплексно, ніж збільшення мір покарання. Для досягнення необхідного ефекту в даній області потрібно, в першу чергу, дійсне бажання всіх держслужбовців вищого рангу, що функціонують в органах внутрішніх справ, викорінювати економічну злочинність.

На наш погляд, боротьба зі злочинністю не повинна обмежуватися лише затриманням злочинців, а включати в себе також систему боротьби з корупцією [1], для чого необхідно удосконалити її в наступних напрямках:

1. Детальний аналіз стану справ, планування і прогноз операцій.
2. Попередження правопорушень у сфері економіки за допомогою впливу на причини корупції (інакше кажучи, одне своєчасне рішення з кадрів ефективніше декількох прокурорських звинувачень).
3. Головним чином, діяльність державних структур разом із заходами протидії повинна відновлювати законні інтереси та порушені права потерпілої сторони (а саме, держави та її населення).
4. Неминучість покарання.

Боротьба зі злочинністю сьогодні знаходиться, головним чином, в області радикального коригування того процесу реформ, який на сьогодні йде в Україні, природно, без відмови від цілей реформи. Суть проблеми не в окремих прорахунках, а в ефективності конкретної тактики і стратегії та значному рівні корупції і політизованості в самій країні.

Протидія повинна проводитися тільки на базі і в рамках Конституції і законів України [2]. По-перше, вона неминуче вимагатиме певного обмеження прав цілого ряду місцевих органів, що можливо тільки на основі законодавства; по-друге, судочинство приймає тільки ті докази, які отримані в порядку, передбаченому законом. Головне у всьому вищевказаному - підключення самого населення до боротьби зі злочинністю, при цьому обґрунтовуючи все на основі закону.

Таким чином, для боротьби з проявами економічної злочинності в країні потрібно виконувати і постійно актуалізувати ряд

профілактичних заходів. Вагомий потенціал має колективна політична воля суспільства країни, скоординовані зусилля, об'єднання необхідних ресурсів міжнародного співтовариства, а також ефективні оперативно-технічні заходи.

Список використаної літератури:

1. Данилишин Б. М. Макросистемна еволюція української економіки: Монографія [Текст] / Данилишин Б. М., Микитенко В. В. – У 2 т. – Т. 2. – К.: РВПС України НАН України, Вид-во ЗАТ «Нічлава», 2008.
2. Гриценко В. Г. Правове регулювання діяльності Державної служби боротьби з економічною злочинністю щодо протидії проступкам у сфері господарювання / В. Г. Гриценко // Митна справа. - 2014. - № 2(2.1). - С. 189-193.
3. Синергетичні засади державного управління в умовах реформ : монографія / С.М. Серьогін [та ін.] ; Національна академія держ. управління при Президентові України, Дніпропетровський регіональний ін-т держ. управління. - Д. : ДРІДУ НАДУ, 2007. - 194 с.

*Попович Д. В., к.е.н., доцент
Кравцова О. В., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДИЧНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку економіки України медичні установи потребують реального фінансування, яке, на жаль, державний бюджет не може забезпечити в достатній мірі для функціонування та розвитку медичної сфери. На сьогодні характерним для медичної галузі є не лише недостатній рівень бюджетного фінансування, але також і неефективна державна політика, невідповідність соціальним стандартам. Зокрема, нагального вирішення потребують такі проблеми як: недоступність на практиці повного спектру медичних послуг для значної частини населення, низька якість медичного обслуговування, відсутність основних гарантій забезпечення прав пацієнта тощо. Вирішення цих проблем можливе завдяки впровадженню страхової медицини на основі медичного страхування як реальної альтернативи бюджетному

фінансуванню, яке в сучасних економічних реаліях не надає можливості забезпечити конституційне право громадян на отримання безкоштовної медичної допомоги.

Страхова медицина охоплює фінансування наукових досліджень, підготовку медичних кадрів, витрати на розвиток матеріально-технічної бази лікувальних закладів, надання медичної допомоги населенню [1]. Важливим елементом системи страхової медицини є медичне страхування. Медичне страхування – це форма особистого страхування, що гарантує громадянам отримання медичної допомоги при настанні страхової події за рахунок нагромаджених страхових фондів [2].

Восени 2016 року в Україні розпочалась медична реформа, дія якої спрямована на першочергове вирішення таких нагальних проблем у медичній сфері як: надання безкоштовної допомоги включно з ліками тим, хто цього найбільше потребує; ефективне лікування важких захворювань (наприклад, туберкульозу); ефективний розподіл ресурсів у медичній сфері та перехід до принципу «гроші йдуть за пацієнтом»; реструктуризація та консолідація системи медичних закладів; підвищення прозорості у питаннях закупівлі ліків та медичних послуг та ін. [3].

На першому етапі медичної реформи головні зміни у фінансуванні медицини такі:

- створено Національну службу здоров'я України. Дана служба укладає договори з медичними закладами – поки що лише первинної ланки, – згідно з якими вони отримують бюджетні кошти за надані пацієнтам послуги, а не за наявну кількість населення та відповідно визначену кількість штатних працівників, як раніше;

- держава бере на себе чіткі зобов'язання з фінансування медичних послуг на первинному рівні;

- зміни у закупівлі ліків. Для кожного препарату і медичного виробу, які зараз є у переліку централізованих закупівель, підбирається найбільш оптимальний шлях доставки до пацієнта: через програми відшкодування вартості, включення у вартість медичної послуги або централізовані закупівлі визначеними міжнародними організаціями чи державним підприємством «Медичні закупівлі України»;

- поява програми «Доступні ліки». Хворі на серцево-судинні захворювання, бронхіальну астму та цукровий діабет другого типу можуть отримати визначені ліки з повною або частковою компенсацією в аптеках, які приєдналися до цієї програми;

– у межах децентралізації з національного рівня фінансуватиметься програма медичних гарантій, тоді як кошти місцевих бюджетів будуть спрямовані на забезпечення роботи системи, а також на запровадження місцевих програм охорони здоров'я.

На думку розробників медичної реформи, вже до 2021 року в Україні на охорону здоров'я будуть витратити 3,8% ВВП (прогноз – 334 млрд грн), в тому числі на закупівлю медичних послуг і лікарських препаратів, за рахунок:

- 1) коштів держбюджету – відбуватиметься зростання від 55 млрд грн до 146 млрд грн;
- 2) інших коштів держбюджету – з 15 млрд грн до 24 млрд грн;
- 3) витрат місцевих бюджетів – з 16 млрд грн до 31 млрд грн;
- 4) офіційного співфінансування медичних послуг – з 0 до 44 млрд грн;
- 5) приватні платежі, в тому числі неформальні, будуть зменшуватися: з 92 млрд грн до 87 млрд грн [4].

Починаючи з 2020 року медицина в Україні має змінитися: «гроші підуть за пацієнтом» для всіх медичних послуг. Зокрема, Законом України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» [5], який набув чинності, програма медичних гарантій охоплює шість напрямів: первинна допомога, спеціалізована амбулаторна допомога (вузькі фахівці), спеціалізована стаціонарна допомога, екстрена та паліативна допомога, а також реабілітація.

Дипломати низки країн Заходу позитивно оцінили впровадження медичної реформи в Україні та пообіцяли підтримку. Позитивну оцінку медичної реформи дав також представник Всесвітньої організації здоров'я в Україні Ярно Хабіхт. За його словами, попри те, що люди потребують часу, щоб звикнути до змін у медичній сфері, Україна рухається правильним шляхом [6].

Оскільки, у 2020 році в Україні з'явиться державна програма медичних гарантій, яка покриватиме усі рівні медичних послуг, на нашу думку, має розпочатися активний розвиток медичного страхування. Кінцева мета медичної реформи – забезпечити кожному громадянину гарантоване покриття основних медичних послуг первинної, спеціалізованої та екстреної допомоги через Національну службу здоров'я, а також додатково надати роботодавцям, державним установам, місцевій владі та пацієнтам усі можливості скористатися з переваг страхування.

Зважаючи на те, в якому стані перебуває медична галузь в Україні, зазначимо, що надзвичайно важливо застосовувати зважений підхід до

реформування. На нашу думку, враховуючи сучасні тенденції, необхідно впроваджувати дієвий механізм медичного страхування як в обов'язковій, так і в добровільній формі. Вважаємо, що доцільним є запровадження загальнообов'язкового медичного страхування. Повинна бути розроблена чітка система, за якої у разі виникнення страхового випадку, страховик гарантує оплату медичної допомоги за рахунок тих коштів, які знаходяться в резерві. Важливим моментом є те, що всі грошові розрахунки повинні здійснюватися за межами лікарні, оскільки уже за фактом надання застрахованій особі медичної допомоги з медичною установою розраховуватиметься страхова компанія.

Підвищення рівня медичного забезпечення всіх громадян шляхом впровадження медичного страхування як окремої системи товарно-ринкових відносин в умовах впровадження медичної реформи, являється пріоритетним завданням сучасної системи охорони здоров'я населення України.

Список використаної літератури:

1. Богусловський Є. І. Медичне страхування в Україні: проблеми та перспективи / Є. І. Богусловський, Ю. С. Шибалкіна // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2009. – № 4(39). – С.83–86.
2. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР із змінами і доповненнями // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Хто платить за медичні послуги? Досвід США, Британії, Франції, Грузії та України [Електронний ресурс] // VoxUkraine. – Режим доступу : <https://voxukraine.org/uk/hto-platit-za-medichni-poslugi-dosvid-ssha-britaniyi-frantsiyi-gruziyi-ta-ukrayini/>.
4. Кнейслер О. Вектор розвитку медичного страхування у контексті сучасної медичної реформи в Україні / О. Кнейслер, Л. Шупа // Світ фінансів. – 2018. – № 4(57). – С. 148 – 156.
5. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII із змінами і доповненнями // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>.
6. Західні дипломати позитивно оцінили медичну реформу в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://hromadske.ua/posts/zahidni-diplomati-pozitivno-ocinili-medichnu-reformu-v-ukrayini>.

ПАРТИСИПАЦІЯ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В умовах динамічних змін соціально-економічного середовища, що обумовлюють підвищення стандартів якості життя суспільства, а також зважаючи на потребу забезпечення прав і свобод людини, необхідність врахування потреб та інтересів суспільства, перед системою публічного управління постають завдання щодо пошуку шляхів модернізації традиційних державно-управлінських моделей, зокрема і в частині забезпечення участі громадян у прийнятті публічно-управлінських рішень, процесах формування та реалізації державної політики у відповідній сфері.

Залучення громадян до системи публічного управління є однією із форм прояву демократії як системи уособлення влади народу та інструментом розвитку громадянського суспільства. Партиципація – це процес участі громадян у прийнятті суспільно значущих державно-управлінських рішень. Необхідність посилення та розвитку молодіжної партиципації, обумовлюється насамперед рівнем розвитку вітчизняної системи публічного управління, що, на сьогодні, перебуває у процесі імплементації кращих практик європейського врядування і, в свою чергу, потребує підвищення рівня суспільної ініціативності та відповідальності. З іншого боку, розвиток партиципації, і як наслідок становлення громадянського суспільства, є процесом довгостроковим. Нове покоління молоді є основною мішенню щодо розвитку партиципації в Україні, зважаючи на її пострадянське минуле, тому фокусування саме на даному виді партиципації є актуальною проблемою, що також обумовлюється необхідністю підвищення якості та ефективності вітчизняного публічного управління. Залежно від ступеня партиципації (високий / середній/ низький), визначатиметься рівень задоволення потреб та інтересів громадян, що, в свою чергу, свідчатиме про соціальну ефективність публічного управління.

Розвиток молодіжної партиципації має виключне значення в контексті демократичних перетворень та переходу до усвідомленого, суспільно значущого, прозорого та зрозумілого для громадськості, процесу формування та реалізації державної політики. Високий рівень молодіжної

партисипації дозволяє досягнути ряду цілей:- по-перше, долучення молоді до безпосереднього процесу ухвалення публічно-управлінських рішень, що дозволить, насамперед, забезпечити їх якість шляхом фокусування органів влади на важливих та реальних проблемах, що хвилюють молодь та, у довгостроковому періоді, сприятиме поступовому розвитку абсолютної партисипації; - по-друге, забезпечити підвищення громадянської активності, розвиток суспільства та у перспективі виховати нове покоління, що відповідатиме ознакам громадянського суспільства; - по-третє, сформувати систему публічного управління, що відповідає сучасним цивілізаційним умовам, де суспільство в цілому та окремих громадян є суб'єктом творення державної політики.

Зважаючи на рівні ухвалення публічно-управлінських рішень та відповідно формування та реалізації політики, доцільно здійснювати пошук механізмів розвитку партисипації на загальнодержавному (національному), регіональному та локальному (місцевому) рівнях.

Важливими суб'єктами, що сприяють розвитку молодіжної партисипації, не залежно від її рівня, є органи державної влади, зокрема, це вищий орган законодавчої влади шляхом побудови правової основи забезпечення та розвитку партисипації в цілому, та молодіжної партисипації зокрема; центральні органи виконавчої влади, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Зазвичай саме органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади, у контексті молодіжної партисипації, закладають основу публічної партисипації та сприяють або перешкоджають її розвитку шляхом створення позитивної комунікації з молодим поколінням, демонстрації можливостей долучення молоді до формування та реалізації відповідної регіональної політики, підвищення громадянської свідомості, а також розвитку громадянських компетентностей молодого покоління.

Поряд із визначеними суб'єктами, у контексті взаємозв'язку між розвитком молодіжної партисипації та становленням громадянського суспільства, чільне місце потрібно відвести інституціям громадянського суспільства, а саме: громадським організаціям, діяльність яких полягає у всебічному розвитку молоді та сфері молодіжної політики; асоціаціям, товариствам, молодіжним політичним організаціям, спілкам та іншим формам громадських об'єднань, що функціонують у молодіжній сфері; молодіжним центр, що сприяють розвитку молодіжної інфраструктури, впливають на

формування громадянської свідомості молоді та долучення останніх до процесів публічного управління. До стейкхолдерів розвитку молодіжної партисипації включають також бізнес-структури, екологічно- та соціально- відповідальних суб'єктів господарювання, педагогічних працівників, представників експертного середовища, лідерів думок, що провадять діяльність, пов'язану із організацією та реалізацією спільних, у тому числі і з органами влади, соціальних молодіжних заходів та проектів.

Розвиток партисипації, в сучасних умовах, є невід'ємним елементом розвитку суспільства, зміни його якості, забезпечення інклюзивності публічного управління, підвищення ефективності та результативності публічної політики як сукупності дій і заходів щодо вирішення суспільно-важливих проблем, визначених, насамперед, громадою.

*Ситник Н.С., д.е.н., професор
Капітанчук М.В., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В економічній літературі поняття «інвестиційна привабливість» трактується науковцями по різному і до сьогодні не вироблено єдиного підходу. Інвестиційна привабливість держави – це характеристика держави з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів та інших чинників, які істотно впливають на формування дохідності інвестицій та виникнення інвестиційних ризиків [1, 119]. Це сукупність певних чинників, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування в економіку на макро-, мезо-тамакрорівнях і направлені на те, щоб інвестор зміг оцінити наскільки вигідно вкладати капітал у проект.

Висока інвестиційна привабливість виступає одним з головних чинників забезпечення добробуту життєвого рівня населення країни та підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку.

Україна є державою великих можливостей для інвестиційної діяльності. Вигідне географічне розташування, значні запаси сировинних ресурсів (60% чорноземів усього світу) відповідний науковий потенціал,

сприяють формуванню ефективного інвестиційного клімату створюють передумови для розвитку агробізнесу, промислового виробництва і при цьому варто врахувати, що в Україні є висококваліфікована робоча сила, а оплата праці набагато нижча, ніж у високорозвинених країнах[2].

Незважаючи на ці переваги, стан інвестиційної привабливості України залишається незадовільним. Основними ризиками, які стримують інвесторів є нестабільність політичної ситуації, недосконалість інституцій, невідповідність законодавства, коливання цін, курсів валют, високий рівень корупції, рейдерства та бюрократії, величезний тіньовий сектор все це створює цілий ряд проблем для іноземних інвесторів.

Важливими показниками сучасного стану інвестиційної привабливості є обсяг прямих іноземних та капітальних інвестицій в економіку країни. Прямі іноземні інвестиції - найбільш приваблива форма капіталовкладень для економік, що розвиваються, тому що вона дозволяє реалізовувати великі проекти. Окрім того це нові технології, розвиток виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції і відповідно підвищення рівня життя населення.

Обсяги іноземних інвестицій в економіку України значно зменшились через військові дії. Обсяг прямих іноземних інвестицій у 2014 році скоротились з 4,5 млрд дол. США до 410 млн дол. В економіку України надійшло лише 2,5 млрд доларів, що на 55% менше, ніж у 2013 році. У 2018 році обсяг прямих інвестицій становив лише 2,35 млрд дол., адже невизначеність навколо російсько-українського конфлікту з Росією все ще стримує інвестиції в Україну[3].

Найбільшими інвесторами України у 2018 року стали Кіпр (8,879.5 млн. дол. США), Нідерланди (7,060.9 млн дол. США), Велика Британія (1,955.9 млн дол. США), Німеччина (1,668.2 млн дол. США), Швейцарія (1,540.7 млн дол. США), Віргінські острови ((Брит.) 1,311.4 млн дол. США), Російська Федерація (1,008.1 млн дол. США), Австрія (1,005.6 млн дол. США) [3].

Обсяги капітальних інвестицій мають довготерміновий вплив на діяльність підприємств і є базою для розширення їх виробничої діяльності. Чим більший рівень капіталовкладень, тим привабливішою для інвестора є країна.

Згідно з даними Державної статистики в економіку України у 2018 році було залучено 578726.4 млн грн. капітальних інвестицій, що на 130264.9 млн грн більше ніж у 2017 році. Це свідчить про те, що підприємства та організації вкладають власні кошти у придбання

матеріальних і нематеріальних активів та слабо розраховують інші джерела фінансування отримання кредитів[4].

Лідером із залучення капітальних інвестицій серед галузей української економіки є промисловість, до якої в 2018 році надійшло 199,9 млрд грн. На другому місці – сільське господарство (66,1 млрд грн капітальних інвестицій), на третьому – будівництво (55,9 млрд грн). В машини, обладнання та інвентар було інвестовано близько 187650.4 млн грн, в інженерні споруди – 111314.8 млн грн, у нежитлові будівлі – 88846.1 млн грн (у житлові – 57395,9 млн грн), у транспортні засоби – 73926.2 млн грн. [4].

На сучасному етапі оцінка інвестиційної привабливості України здійснюється загальновідомими міжнародними організаціями, рейтинговими агентствами, результати рейтингування яких формують сприйняття України на світовій арені.

У міжнародному рейтингу інвестиційної привабливості країн світу BDOInternationalBusinessCompass (IBC) за2018 рік Україна піднялася на 3 позиції і займає 131 місце із 174. Відповідно до рейтингу Світового Банку щодо легкості ведення бізнесу DoingBusiness 2019, Україна стала інвестиційно привабливішою у порівнянні з 2018 р. та піднялася на 5 позицій, посівши 71 місце зі 190 країн світу, а з2014 р. на 41 позицію.[5].

Отже, Україна це держава з величезним потенціалом який недостатньо використовується. Низький рівеньінвестиційної привабливості потребує проведення різноманітних адміністративних та економічних реформ у державі.Для його покращення варто розробити та впровадити обґрунтовану державну стратегію залучення іноземних інвестицій із врахуваннямети та пріоритетів розвитку держави. Ефективними діями є зниження податкового навантаження, вдосконалення законодавства, боротьба з корупцією, рейдерством, бюрократією та інфляцією, зниження обсягу тіньового сектору економіки, підвищення захисту прав інвесторів. В сучасних умовах вестибізнес в Україні досить складно і до масового приходу іноземнихінвесторів наша країнавсеце не готова.

Список використаної літератури:

1. Кондрашова М. В. Теоретичні основи формування державної інвестиційної політики на рівні регіону. Держава та регіони. 2008. №2. С. 118–121.

2. Маркевич К . Хто і як інвестує в Україну. Центр Разумкова. 2019. URL: – Режим доступу :<http://razumkov.org.ua/statti/khto-i-iaк-investuie-v-ukrainu>.
3. Обсяг прямих іноземних інвестицій, вкладених в Україну в 2018 році. Державна служба статистики України. URL: : – Режим доступу :<http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Капітальні інвестиції. Державна служба статистики України. 2019. URL: : – Режим доступу :<http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Капітальні інвестиції у 2018 році. Міністерство економічного розвитку. URL: : – Режим доступу :<http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=6f27c35c-fa0a-400c-9072-45a04ed7e9b1>.

*Сич О.А., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені І. Франка,
м. Львів*

ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНУ

В умовах трансформаційних перетворень, які зазнає українська економіка, посилюється важливість фінансового забезпечення місцевого соціально-економічного розвитку задля формування добробуту територіальних громад. Важливими складовими фінансового забезпечення місцевого самоврядування, як динамічного окрім місцевих бюджетів стають інноваційні інструменти фінансування та нові технології ефективного використання ресурсного і фінансового потенціалу територій.

Актуальність теми зумовлена необхідністю посилення фінансової самостійності територій, їх незалежності від фінансових рішень органів державної влади, що сприятиме формуванню не лише достатніх бюджетів місцевого самоврядування, але і накопичення фінансових ресурсів регіону з альтернативних джерел.

Фінансове забезпечення передбачає формування та використання фінансових ресурсів за допомогою оптимізації співвідношення всіх його форм і дає змогу створити такі обсяги фінансових ресурсів, які дозволяють функціонувати не тільки збалансовано (вирівнюючи доходну та видаткову частину бюджету), але і підвищувати свій потенціал, зростати економічно. Це твердження буде справедливим не лише для окремо взятого суб'єкта господарювання, але і для певної території загалом.

Варто зазначити, що пріоритетне значення в створенні ефективного механізму фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку на

регіональному рівні належить впорядкуванню бюджетних відносин, формуванню стабільної дохідної бази, розмежуванню повноважень між центром та регіонами. Однак, не слід забувати за внутрішній фінансовий потенціал регіону, його складові, створювати передумови нарощування фінансових потоків на регіональному рівні, зміцненні внутрішніх джерел фінансування та стимулювання розвитку бізнесу, зокрема малого та середнього, організації ринкової інфраструктури, пошуку зовнішніх джерел фінансування місцевого розвитку.

Науковці Ю.М. Барський та О.М. Чуль до інструментарію реалізації фінансово-економічного механізму регіонального розвитку відносять наступні головні елементи:

- ставки оподаткування на користь регіональних бюджетів;
- структуру бюджетних видатків;
- застосування ринкових принципів розміщення регіональних замовлень та підряду;
- стимулювання малого та середнього бізнесу;
- організацію ринкового середовища;
- нарощування обсягів державних інвестицій.

Однак, ці розрізнені інструменти потребують, на нашу думку, систематизації в межах цілісного фінансового механізму забезпечення соціально-економічного розвитку регіону. Тому вважаємо за доцільне розробити методи фінансового впливу, тоді їх інструментарій, а наступним кроком – важелі впливу чи реалізації обраних рішень. Без сумніву, важливим є нормативно-правове забезпечення реалізації фінансового механізму. Адже фінансові, організаційні та економічні аспекти регіонального розвитку обов'язково мають бути забезпечені регламентуючими актами органів державної влади та місцевого самоврядування в регіонах. Обов'язковими принципами для створення дієвого правового поля діяльності регіонального управління є стабільність законодавства, його обов'язковість для всіх суб'єктів права. В той же час, надзвичайної ваги набуває достовірність та прозорість інформації, що стосується прийняття фінансових рішень. Тому доступ до фінансової інформації, що є повною та своєчасною, відповідає вимогам користувачів, є запорукою успішної реалізації інструментів та важелів фінансового механізму на регіональному рівні.

Не варто розглядати регіон лише з позиції місцевої влади та пріоритету бюджетно-податкової політики як основного джерела фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону.

Економічний і фінансовий потенціал адміністративної одиниці як сукупності суб'єктів господарювання формується матеріально-технічним забезпеченням, виробничою інфраструктурою тощо. Саме суб'єкти господарювання регіону генерують фінансовий, трудовий, науково-інноваційний потенціал, здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, впливають на структуру економіки, її нефінансові активи та інституційні перетворення.

Фінансове забезпечення на регіональному рівні реалізується на основі встановлених систем фінансування, що здійснюється в таких чотирьох формах: самофінансування, кредитування, інвестування та міжбюджетні трансферти. Самофінансування є надзвичайно важливим, оскільки здійснює забезпечення потреб простого і розширеного відтворення виробництва за рахунок власних коштів регіональної економіки. Вважаємо, що у сучасних умовах поряд з державою і місцевим самоврядуванням в якості суб'єктів впливу на розвиток територій виступають фінансові та нефінансові корпорації, домогосподарства, іноземні учасники, тому фінансові ресурси регіону не можуть обмежуватись лише бюджетними коштами. До джерел фінансового забезпечення розвитку регіону входять ресурси, акумульовані на фінансовому ринку, зокрема позики, фінансові ресурси підприємств різних форм власності, фінансові ресурси населення, інвестиції, цільове фінансування регіональних програм, позабюджетні фонди і міжбюджетні трансферти тощо.

*Сичова В.В., д.держ.упр., професор
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
м. Харків*

ЗМІНА СТАТУСУ ІНСТИТУТУ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Президентські та парламентські вибори 2014, 2019 років в Україні, створення монобільшості у Верховній Раді України IX скликання продемонстрували зменшення впливу інституту політичної опозиції на державне управління. Це обумовлює інтерес до дослідження зміни статусу інституту політичної опозиції в системі державного управління в Україні.

Трансформаційні зміни українського суспільства наповнюють новим змістом (нормами, кадрами) політичні інститути, у т.ч. інститут політичної опозиції, що охоплює як парламентську, так і позапарламентську опозицію.

Інститут політичної опозиції є складовою демократичного державного механізму, за допомогою якої забезпечуються ефективні дії держави щодо підвищення раціональності її управлінських рішень. Під демократичним державним механізмом розуміється демократичне врядування, за якого не існує перекосів у бік прямих зв'язків (переважно управлінських впливів), а відводиться місце зворотним зв'язкам. Одним із результатів об'єктних зворотних зв'язків, що відображають реакції керованих об'єктів на управлінські впливи суб'єкта державного управління, слід вважати інститут політичної опозиції[3, с. 12]. Останній, у свою чергу, є важливим джерелом змін у системі державного управління.

За напівпрезидентської республіки (де-факто) у 1991-1994 рр. парламентська опозиція, уособлена Комуністичною партією України (КПУ), Соціалістичною партією України (СПУ), Народним рухом України (НРУ), була антипрезидентською, антиурядовою. Вона представляла більшість у парламенті, проте не була інституалізована. Навіть за розрізненості та наявності ідеологічних розбіжностей щодо соціально-економічного та політичного розвитку держави вона здійснювала на державне управління досить значний вплив. Протистояння парламентської опозиції та президента стало підставою для дострокових президентських і парламентських виборів у 1994 р.

Прискорення ринкових реформ «при одночасному збереженні пострадянських політичних інститутів, що «збагатилися клановістю і корупцією» [4, с. 18]; застосування мажоритарної виборчої системи, посилення виконавчої вертикалі (1996–2001 рр.), формування уряду в позапартійний спосіб (фактично– президентом), створення неопатримоніальної системи влади зменшувало вплив опозиції у 1994–1998 рр.

Уведення пропорційної складової до виборчої системи в 1998 р. сприяло збільшенню представництва та структурованню парламентської опозиції: сформувалася одновекторна (спрямована проти президента), об'єднана ідеологічними засадами щодо соціально-економічного розвитку опозиційна більшість, уособлена фракціями КПУ, СПУ, Селянської партії України (СелПУ). Деструктивний характер її діяльності в 1998–поч. 2000 рр. унеможлилював взаємодію між урядом і парламентом для здійснення системного управлінського впливу на суспільство. Пропрезидентська парламентська меншість і президент об'єднали зусилля в напрямку створення «гори» парламентської більшості, що отримало назву «Оксамитової» революції (лютий 2000 р.), так званої «буржуазної революції» у «червоній»

Верховній Раді»[1, с. 343]. Це позбавило парламентську опозицію будь-яких важелів впливу. У 2001 р. нова парламентська більшість, маючи своїх представників в уряді та будучив опозиції до прем'єр-міністра, перетворилася на парламентську квазіопозицію. У к. 2000–на поч. 2001 рр. активізувалася антипрезидентська позапарламентська опозиція: рух «Україна без Кучми»; масова опозиційна політична структура «Громадська ініціатива «Форум національного порятунку».

Часткова інституалізація політичної опозиції (Закон України «Про політичні партії», 2001 р.), організаційне оформлення парламентської опозиції у 2002 р. (фракції Блоку «Наша Україна», Блоку Юлії Тимошенко (БЮТ), КПУ, СПУ), керівництво парламентськими комітетами посилило її вплив на державно-управлінські процеси, перетворило її на рушійну силу модернізації системи державного управління (2002–2004 рр.).

Демократизація державного управління (трансформація форми правління з президентсько-парламентської до парламентсько-президентської республіки), запровадження пропорційної виборчої системи у 2006 р., наявність коаліції (у 2006–2007 рр.) та диспаритету (у 2007–2010 рр.) обумовили нелінійний характер інституту політичної опозиції (через одночасне виконання функцій опозиції в парламенті та управлінських функцій на регіональному/ місцевому рівнях) [3, с. 2, 12, 25, 27]. Разом із тим, застосування парламентською опозицією такого інструменту, як «тіньовий уряд» (7 спроб його формування з 1998 по 2007 р.), не мало будь якого суттєвого значення.

Повернення до президентсько-парламентської форми правління (з 30.09.2010 р.), відновлення мажоритарної складової у виборчому процесі, встановлення авторитарного режиму, застосування тактики політичних переслідувань (арештів лідерів парламентської опозиції – БЮТ і Блоку «Наша Україна–Народна самооборона») зменшили вплив інституту політичної опозиції на державне управління.

За відсутності якісних об'єктивних зворотних зв'язків державно-управлінські впливи перестали відповідати потребам суспільства. Натомість у суспільстві стала наростати опозиційність – «критичний дух», широкий спектр вияву емоцій/настроїв, настанов, цінностей та поглядів/ідей, що більшою чи меншою мірою заперечують емоції, настанови, цінності, погляди, пропонувані та культивовані владою. Вона відбувається в різних формах протестної поведінки та є субстратом для політичної опозиції [2, с. 125]. Опозиційність набула форм Податкового Майдану (2010 р.), Мовного Майдану (2012 р.), Євромайдану (2013 р.),

Революції Гідності (2013-2014 р.). Зростання кількості протестних акцій громадян уможливив розвиток інформаційних технологій.

В умовах агресії Росії проти України після позачергових виборів парламент VIII-го скликання структурувався на широку коаліцію та незначну парламентську опозицію («Опозиційний блок»). Протягом 2015–2016 рр. в опозицію перейшли групи «Воля народу» та «Партія «Відродження», фракції політичних партій «Об'єднання «Самопоміч», Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», Радикальної партії Олега Ляшка. Проте різновекторність і розрізненість парламентської опозиції зменшували її вплив на державне управління, що водночас супроводжувалося зростанням опозиційності.

У результаті президентських і позачергових парламентських виборів 2019 р., що проходили на фоні значного піднесення рівня опозиційності, до управління державою (на посади Президента та Народних депутатів України) прийшли непрофесіонали у сфері державного управління. Формування керованої монобільшості з 254 депутатів, посилення централізації влади, встановлення де-факто президентської республіки звело нанівець вплив інституту політичної опозиції.

Таким чином, статус інституту політичної опозиції в системі державного управління в Україні змінювався декілька разів. Спочатку це – чинник значного впливу на трансформацію системи державного управління в 1991-1994 рр.; носій сильного деструктивного впливу на державно-управлінські процеси в 1998–2001 рр., рушійна сила модернізації системи державного управління та зміни політико-управлінської еліти у 2002–2005 рр. Через перманентне зменшення впливу інституту політичної опозиції протягом 2006-2019 р. (нелінійність його характеру у 2006-2010 рр., політичні переслідування лідерів парламентської опозиції у 2010–2013 рр., об'єднання зусиль політичних сил проти російської агресії у 2014–2019 рр.) відбулося його заміщення опозиційністю. Такий стан речей представляється загрозливим для системи державного управління в Україні.

Список використаної літератури:

1. Кравчук Л.М. Маємо те, що маємо: спогади і роздуми. Київ: Століття, 2002. 392 с.
2. Сергеев С. А. Политическая оппозиция и оппозиционность: опыт осмысления понятий. *Социально-гуманитарные знания*. 2004. № 3. С. 125–137.

3. Сичова В.В. Взаємодія інституту політичної опозиції та державного управління: теоретико-методологічне обґрунтування: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. управління : 25.00.01 / Харк. регіон. ін-т держ.упр. Нац. академ. держ. упр. при Президентові України. Харків, 2011. 36 с.

4. Трансформація політичних інститутів України: проблеми теорії і практики / авт. колектив: М. І. Михальченко (керівн.) та ін. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. 440 с.

***Сіренко Ю.В., головний економіст
Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи,
м. Київ***

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА ТА ЇЇ РОЛЬ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Екологізація економіки, що розглядається як спосіб сприяння економічному прогресу при забезпеченні екологічної стійкості та соціальної рівності, розглядається як перспективний шлях для досягнення сталого розвитку. Продовження економічного розвитку без кардинальної зміни нинішньої економічної моделі призведе до зростання екологічних загроз та зробить неможливим сталий розвиток. Зважаючи на це, економісти, представники природничих наук та бізнесу розпочали пошук нових шляхів розвитку, які б дали змогу відновити природне середовище та одночасно забезпечували гідний рівень життя населення.

Національна економіка потребує адаптації до вимог екологічно безпечної конкуренції, підвищення ефективності та наукоємності, впровадженні екологічних стандартів виробництва та «зеленої економіки». [1,2,3].

Одним з результатів такого пошуку стала концепція „зеленої” економіки, що завдяки підтримці міжнародних організацій та національних урядів набула значної популярності. Найпоширенішим є таке визначення «зеленої економіки»: зеленою вважається економіка, що веде до підвищення добробуту людей і зміцнення соціальної справедливості при одночасному зниженні ризиків для довкілля і дефіциту екологічних ресурсів [4]. Для переходу до «зеленої» економіки буде потрібно налагодження більш тісної співпраці між країнами і в межах країн, оскільки заходи політики, в тому числі ринкові інструменти, сприяють досягненню більш високих результатів, якщо вони здійснюються на чітко визначеній,

передбачуваній і скоординованій основі. В Україні необхідність розробки та впровадження політики екологічно-сталого розвитку на основі «зеленого» зростання викликана як міжнародними зобов'язаннями, так і внутрішніми соціально-економічними й екологічними реаліями.

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України. З цією метою Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

«Озеленення» економіки передбачає активізацію галузі з переробки відходів. Сьогодні відходи, з одного боку, несуть небачені загрози для навколишнього середовища, а з іншого – можуть бути використані для підвищення конкурентоспроможності виробництва, за рахунок скорочення витрат на сировину та їх повторного використання.

Як відмічає Вахович І.М. [5], для розвитку концепції «зеленої економіки» на регіональному рівні та для фінансування природоохоронної сфери регіону можна запропонувати використання резервів фінансового потенціалу шляхом ефективного вкладення інвестицій у розвиток галузі спеціалізації регіону, кластеризацію у галузях регіону з метою підвищення конкурентоспроможності.

Екологізація економіки України дозволить досягти трьох основних завдань: скорочення екологічних ризиків і дефіциту природних ресурсів; зміцнення економічного прогресу; підвищення добробуту людини і зміцнення соціальної справедливості.

Досягнення цих трьох завдань сприятиме процвітанню за рахунок економічного прогресу, що забезпечує стійкість навколишнього середовища. Цього можна домогтися шляхом стимулювання і заохочення інвестицій і торгівлі на підтримку такого економічного прогресу, який забезпечував би більшу справедливість та не супроводжувався погіршенням стану навколишнього середовища. Для його досягнення необхідно стимулювати споживачів до зміни їх звичок, з тим щоб не допускати надмірного споживання і вивести на передній план «зелені» товари і послуги. Підтримка таким чином природного капіталу, екосистем і

відповідних послуг дозволить підвищити якість життя, а скорочення навантаження на навколишнє середовище призведе до зниження ризиків для здоров'я людини та підвищення рівня добробуту.

Отже, „зелена” економіка є засобом забезпечення сталого розвитку, а її формування передбачає перегляд стандартів життя суспільства з метою збереження природного середовища, підвищення, розвитку екологоорієнтованої діяльності економіки України.

Список використаної літератури:

1. Буркинський Б.В. // «Зелена економіка» крізь призму трансформаційних зрушень в Україні / Б.В. Буркинський, Т.П. Галушкіна, В.С. Реутов – Одеса: ППРЕД НАН України - Саки: ПП «Фенікс», 2011. – 348 с.
2. Геец В.М. Трансформація моделі економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи) / В. Геец. - М.: Логос, 1999. - 500 с.
3. Ерохин С.А. Структурная трансформация национальной экономики / С.А. Ерохин // Экономика Украины. – 2002. – № 10. – с. 49-55.
4. Навстречу «зеленой экономике». Пути к устойчивому развитию и искоренению бедности. Доклад ЮНЕП, 2011 - 52 с. // Режим доступа: http://www.unep.org/greeneconomy/portals/88/documents/ger/ger_synthesis_ru.pdf.
5. Вахович І. М. Механізми стимулювання «зеленого» інвестування регіональної економіки [Електронний ресурс] / І. М. Вахович, Ю. О. Франчу // Екон. форум. – 2013. – № 3. – С. 54–57. – Режим доступу : URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecfor_2013_3_10.pdf.

Смірнова П.В., к.е.н., доцент

Бугріменко Р.М., к.е.н., доцент

*Харківський державний університет харчування та торгівлі,
м. Харків*

ФРАНЧАЙЗИНГ ЯК ФОРМА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Сучасні економічні реалії обумовлюють функціонування учасників роздрібною ринку України в умовах гострої конкуренції не тільки за ринки збуту та споживачів, а й за кваліфіковані трудові ресурси, обмежені матеріальні ресурси, можливість використання нових технологій,

нематеріальних активів. У багатьох випадках використання інструментів співробітництва дає учасникам ринку більше переваг та можливостей для стійкого функціонування, ніж використання інструментів конкуренції. Доступ до актуальної й достовірної управлінської інформації, спільне використання складного технологічного обладнання, залучення сторонніх організацій для надання додаткових послуг власним споживачам, спрощення відносин із кредитно-фінансовими установами це лише обмежений перелік переваг, які можуть отримати суб'єкти ринку в результаті ефективної співпраці.

Тому важливим завданням учасників роздрібного ринку є забезпечення динамічного функціонування бізнесу в контексті розвитку інтеграційних процесів.

Інтеграція – достатньо широке поняття, що передбачає будь-які варіанти об'єднання. Сутність економічної інтеграції може визначатися як об'єднання економічних суб'єктів, поглиблення їх взаємодії, розвиток зв'язків між ними, що відбувається як на рівні національних господарств, окремих країн, так і між підприємствами, фірмами, компаніями, корпораціями. Економічна інтеграція проявляється як в розширенні та поглибленні виробничо-технологічних зв'язків, спільному використанні ресурсів, об'єднанні капіталів, так і в створенні оптимальних умов здійснення економічної діяльності, зняття взаємних бар'єрів.

Таким чином, економічна інтеграція являє собою складне явище, що проявляється як в об'єднанні різноманітних процесів, так і на різних рівнях. Разом з тим, економічна інтеграція характеризується постійним оновленням джерел та форм її здійснення.

Зазначимо: у будь-якому інтеграційному процесі первинною є мета, заради якої підприємства вступають у взаємозв'язок із іншими учасниками ринку. В найбільш узагальненому вигляді цілями інтеграційного процесу учасників ринку можуть виступати: розширення частки ринку в зв'язку з тим, що ринок ненасичений і попит постійно зростає; об'єднання активів декількох господарюючих структур з метою нарощування кадрового, фінансового, технологічного, наукового потенціалу підприємства; налагодження партнерських взаємовідносин з метою отримання доступу до більшого обсягу достовірної та конфіденційної інформації; використання надлишкових ресурсів, що утворюються на підприємстві при здійсненні основного виду діяльності; зменшення залежності від ринкових коливань попиту за рахунок диверсифікації діяльності; досягнення економії на обсягах або масштабах діяльності; зниження трансакційних витрат;

налагодження довгострокових партнерських взаємовідносин з метою зменшення залежності від постачальників.

Отже, маючи визначену мету, що спрямована на отримання будь-яких переваг за рахунок інтеграції, підприємство формує та реалізує стратегію подальшої діяльності, що націлена на економічну інтеграцію. Тому, поширення інтеграційних процесів призводить до переходу від конкуренції між окремими підприємствами до конкуренції між інтеграційними структурами, які посилюють свої конкурентні позиції за рахунок об'єднання ресурсів, навичок, досвіду та компетенцій учасників.

Таким чином, підсумком інтеграційного процесу є створення та функціонування інтеграційних структур, які зможуть реалізувати переваги від інтеграції, що стали мотивами запровадження інтеграційного процесу.

Останнім часом роздрібна торгівля в Україні зазнає змін під впливом кризових явищ. Фінансова та інвестиційна нестабільність у країні, що обумовлена економічними проблемами та військовими діями на Сході країни, призводить до зменшення попиту на товари, послуги та зниження прибутку торговельних підприємств. Експерти відзначають, що в такій ситуації відносно привабливим залишається food-ритейл, хоча цей сектор також зазнав негативного впливу.

Поширеною формою інтеграції в Україні залишається франчайзинг. На сьогодні в Україні функціонує 600 материнських франчайзингових компаній та майже 30 тис. франчайзі.

У застосуванні франчайзингу як способу розширення бізнесу в галузі роздрібною торгівлі зацікавлені як великі торговельні компанії, перед якими постає питання про розширення масштабів діяльності, так і «самостійні» роздрібні підприємства, діяльність яких ускладнила поява на регіональних ринках потужних національних та транснаціональних мережевих операторів.

В світовій практиці поширені два типи організації франчайзингових роздрібних мереж: товарний франчайзинг та франчайзинг бізнес-формату.

У відповідності до умов товарного франчайзингу франчайзі стає єдиним продавцем визначеного товару на певній території та ексклюзивним представником торговельної марки франчайзера. Основною умовою зазначеної угоди є те, що франчайзі зобов'язується здійснювати закупівлі товарів тільки у визначеного франчайзера та повністю відмовитися від реалізації товарів інших підприємств, що можуть скласти конкуренцію. Для товарного франчайзингу характерний відносно невисокий ступінь регламентації бізнес-процесів. Франчайзі отримують загальні рекомендації

щодо оформлення магазину, зовнішньої реклами та викладки товарів. Товарний франчайзинг активно використовується виробниками та оптовими компаніями.

Франчайзинг бізнес-формату застосовується переважно для розвитку продовольчої мережевої торгівлі. Відмінностями цього виду франчайзингових відносин є висока стандартизація та регламентація всіх операцій, тривалі ділові відносини між франчайзером і франчайзі, в системі яких франчайзер надає франчайзі фірмове найменування, торгову марку, маркетингові стратегії просування на ринок, підключення до великої мережі продажів франчайзера. Таким чином, франчайзі цілком ідентифікується з франчайзером і стає частиною загальної корпоративної системи.

До основних тенденцій розвитку франчайзингу в роздрібній торгівлі України можна віднести зростання зацікавленості до продовольчої франшизи, що супроводжується появою все нових її різновидів. Франчайзингові проекти стають усе різноманітнішими. В процес починають залучатися нові формати та формуватися регіональні франшизи, що пропонують стабільно працюючі регіональні торговельні мережі як альтернативу транснаціональним та національним торговельним мережам. Такі регіональні франшизи мають певні переваги, а саме: вони значно дешевші, відомі місцевим споживачам, разом з тим, дозволяють оптимізувати логістичні процеси щодо товаропостачання.

Активно використовується франчайзинг і при продажу непродовольчих товарів. У цьому сегменті також поступово формується дві групи франчайзерів: перша група – вітчизняні та зарубіжні роздрібні мережі, для яких роздрібна торгівля є єдиним видом діяльності; друга група – виробники, що зіткнулися з проблемою оптимізації збуту власної продукції.

Проведений аналіз механізму та форм створення інтеграційних структур у роздрібній торгівлі України, їх впливу на конкурентне середовище вітчизняної сфери роздрібною торгівлі показав, що зазначені процеси відбуваються, але відносно повільними темпами у порівнянні з аналогічними процесами в країнах Центральної та Східної Європи. Український роздрібний ринок характеризується низькою концентрацією іноземного капіталу та переважанням на ньому національних операторів роздрібною бізнесу. Вищезазначене свідчить про суттєве погіршення умов функціонування учасників роздрібною ринку внаслідок економічної кризи

та військових дій на Сході країни і, як результат – зниження інвестиційної привабливості сектору роздрібної торгівлі.

*Смолінська С.Д., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м.Львів
Смолінський В.Б., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет, м. Львів*

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Управління соціально-економічним розвитком держави повинно здійснюватися в рамках належної законодавчо-правової бази, яка визначає взаємовідносини держави та регіонів в плані управління фінансовим забезпеченням територій. Особливий акцент слід поставити на тих фінансових ресурсах, які необхідні суб'єктам державної політики для реалізації основних завдань соціально-економічного розвитку окремих територій держави. Їх достатня кількість досягається шляхом проведення ефективної податкової, інвестиційної та бюджетної політики, яка повинна здійснюватися у напрямі прогресивного розвитку регіонів.

У зв'язку з цим щораз більшої ваги набуває питання фінансової децентралізації, яке останнім часом стало надзвичайно актуальним, адже розподіл фінансових ресурсів за принципом управління цим процесом на територіальному рівні дасть змогу набагато ефективніше використовувати кошти, яких потребує окремих регіон. Це дає поштовх до соціально-економічних зрушень на рівні певних територій, розвитку реформ, підвищення загального рівня життя населення, а також сприяє залученню інвестицій.

Варто зазначити, що основними завданнями регіональної фінансової політики є забезпечення економічної незалежності і розвитку регіону. Становлення та розвиток в Україні інституту місцевого самоврядування із самодостатніми місцевими бюджетами та передача місцевим органам влади визначених повноважень обумовлюють формування бюджетного процесу згідно із європейськими стандартами, що водночас передбачає пошук нових напрямів фінансового забезпечення регіонів.

Бюджетна децентралізація в розрізі фінансової децентралізації передбачає здійснення заходів державного управління, які спрямовані на

підвищення фінансової самостійності місцевих бюджетів. З цією метою законодавці внесли зміни до Податкового та Бюджетного кодексів та планують також внести зміни ще до ряду законодавчих актів та, зокрема, до Основного закону України у контексті розширення повноважень місцевих органів влади щодо розширення їх повноважень у сфері бюджетної політики.

Бюджетна децентралізація передбачає не стільки збільшення частки доходів місцевих бюджетів чи покращення фінансування бюджетних установ на місцевому рівні, як покращення якісного фінансового забезпечення регіонального розвитку, спрямованого на підвищення життєвого рівня населення окремих територій. В іншому випадку спроба збільшення виділення коштів з державного бюджету на потреби окремих регіонів може призвести до бюджетної кризи на загальнодержавному рівні та неефективного використання державних коштів.

Загалом, фінансова децентралізація повинна передбачати: розширення повноважень місцевих органів влади стосовно можливості розпоряджання ними коштами, які надходять до місцевих бюджетів від сплати суб'єктами обов'язкових платежів; перегляд трансфертної політики у напрямі зміни підходу щодо перерозподілу коштів зведеного бюджету з тим, щоб місцеві бюджети мали можливість забезпечувати підпорядковані їм території необхідними коштами для соціально-економічного розвитку регіону; зміна принципу оподаткування та перерозподілу надходжень від податкових платежів на користь місцевих бюджетів.

Проте незважаючи на цілі та завдання фінансової децентралізації, які покликані підвищити якість фінансового забезпечення на регіональному рівні, на даний час спостерігається не стільки процес розширення повноважень місцевих органів влади, скільки процес збільшення централізації влади у протилежному напрямі. Слід відмітити, що здійснювана на сьогодні децентралізація має слабе місце у контексті наявності значної кількості трансфертів, які спостерігаються при перерозподілі коштів між державним та місцевим бюджетами. Така ситуація не є свідченням самостійності бюджетів, а створює додаткові проблеми для формування самостійності місцевих органів влади за умови проведення цивілізованих реформ у напрямі децентралізації.

На наш погляд, здійснювана на сьогоднішній день децентралізація місцевих фінансів та бюджетного процесу може розбалансувати всю бюджетну систему країни. Тому у цьому напрямі необхідно забезпечити чіткі нормативні приписи щодо регламентації бюджетної децентралізації,

здійснюваної в державі. Зокрема, необхідно внести зміни до бюджету, до Бюджетного та до Податкового кодексу, а також прийняти два закони, які стосуються змін до земельних законів, та закони, які спрямовані на економічне посилення сільських, селищних громад. Також потрібно з метою підвищення бюджетної і фінансової самостійності місцевих бюджетів закріпити за місцевими громадами достатній обсяг податку на доходи фізичних осіб не нижче рівня минулих років.

Отже, фінансова децентралізація виступає комплексним поняттям, що передбачає сукупність управлінських методів, інструментів, принципів та дій, здійснюваних з боку державних та місцевих органів влади щодо пошуку, залучення, розподілу та найбільш ефективного використання фінансових ресурсів у напрямі збалансованого соціально-економічного розвитку певного регіону і держави та покращення життя населення. Процеси фінансової децентралізації повинні сприяти підвищенню ефективності фінансового забезпечення регіонів.

*Стасишин А.В., к.е.н., доцент
Малюта В., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ПРО РОЗМЕЖУВАННЯ КОНТРОЛЮ Й НАГЛЯДУ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У вітчизняних нормативно-правових актах натрапляємо на ототожнення контролю й нагляду у сфері публічного управління. Так, у статті 1 («Визначення термінів») Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 року № 877-V читаємо: «...державний нагляд (контроль) – діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування... в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища...»; «заходи державного нагляду (контролю) – планові та

позапланові заходи, які здійснюються у формі перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та в інших формах, визначених законом...» [1]. А в аналогічній статті Закону України «Про особливості здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності щодо фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності» від 23 лютого 2012 року № 4448-VI зазначено, що «у цьому Законі терміни “державний нагляд (контроль)”, “заходи державного нагляду (контролю)” вживаються у значеннях, наведених у Законі України “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності”» [2].

Чимало науковців також розглядає контроль і нагляд у сфері публічного управління як тотожні інститути. Частковим випадком такого бачення справи є точка зору, що нагляд – це складова контролю.

Разом з тим у науковій літературі дедалі більше поширюється думка, за якою контроль і нагляд у сфері публічного управлінні мають розмежовуватися. Правда, деякі аргументи, які наводяться на користь цієї думки, викликають сумніви. Так, видається непродуманим твердження, що, на відміну від нагляду, «контроль здійснюється разово, без системи» [3, с. 138].

Проте здебільшого розмежування контролю та нагляду у сфері публічного управління обґрунтовують за допомогою набагато переконливіших аргументів, зокрема таких:

1) закріплення наглядових повноважень відбувається на рівні закону, тоді як контрольні повноваження необов'язково повинні мати законодавче закріплення й на практиці часто визначаються підзаконними актами;

2) якщо предметом контролю виступають законність і доцільність діяльності підконтрольних об'єктів, то предмет нагляду становить лише законність такої діяльності;

3) органи нагляду безпосередньо не втручаються в оперативно-господарську та організаційну діяльність піднаглядних об'єктів або ж таке втручання є незначним, натомість для органів контролю це не є характерним;

4) нагляд як функція управління має виключно юридичну природу і сутність, тоді як контроль може здійснюватися і за іншими, не юридичними, підставами;

5) органи нагляду здійснюють свої функції й повноваження щодо тих суб'єктів, які їм організаційно не підпорядковані, а органи контролю – в

основному щодо організаційно підпорядкованих і в деяких випадках стосовно непідпорядкованих об'єктів;

6) органи контролю здійснюють перевірку різних сторін діяльності підконтрольних об'єктів, а органи нагляду перевіряють дотримання спеціальних правил;

7) функція контролю є ширшою, ніж функція нагляду, оскільки за контролю, крім перевірки дотримання законодавства, вимог і правил безпеки, якості послуг і економічних показників, що однаковою мірою притаманна обом функціям, здійснюється ще й перевірка виконання поточних управлінських (керівних) розпоряджень;

8) правові форми нагляду різноманітніші за правові форми контролю [3, с. 272];

9) на відміну від контролю, нагляд не може бути поточним, щоб не призводити до тривалих збоїв у діяльності піднаглядних об'єктів;

10) у процесі контролю можуть застосовуватися заходи дисциплінарного впливу щодо винних осіб; а в процесі нагляду заходи адміністративного впливу, політичної відповідальності.

Цей ряд аргументів можна було б продовжити. Та видається, що й так очевидна безпідставність отождолення контролю та нагляду. Проте, визнаючи це, вважаємо надто категоричною точку зору, яка вимагає жорсткого розмежування контролю та нагляду у сфері публічного управління. Ми схилиємося до думки, що контрольна діяльність часто пов'язана з наглядовою, а це в свою чергу означає доцільність застосування узагальнюючого поняття контрольньо-наглядова діяльність.

Список використаної літератури:

1. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 5 квіт. 2007 року № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16> (дата звернення: 10.10.2019).
2. Про особливості здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності щодо фізичних осіб - підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності : Закон України від 23 лютого 2012 року № 4448-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4448-17> (дата звернення: 10.10.2019).
3. Собакарь А.О. Характеристика адміністративного нагляду та державного контролю в системі публічного управління // Порівняльно-

*Сторожилова У.Л., к.е.н., доцент
Український державний університет залізничного транспорту,
м. Харків*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Історичний досвід щодо проведення реформ країн заходу та світу в питанні побудови сучасних тенденцій глобалізаційних процесів якості управління з точки зору досягнення кінцевого результату, свідчить про необхідність впровадження підходів ділового менеджменту нового покоління.

Використання узагальненого підходу оцінки успішності публічного управління є досягнення бездоганної економічності та максимальної результативності якості життя суспільства.

Головними складовими сучасних тенденцій розвитку держави в питанні приєднання України до європейського простору є зміцнення демократизації українського суспільства, розвиток бездоганної сучасної системи державного управління, визначення та розробка “Програми нового покоління розвитку держави”, інформатизації діяльності органів влади.

Важливим є факт, що політична мережа передбачає зародження “єдиного суспільства” та існування особливої культури єдиного політичного он-лайн консенсусу.

Бездоганні відносини нового типу між країнами світу, зростання глобального інформаційного середовища сприяє формуванню особливої культури єдиного політичного он-лайн консенсусу, веде до зміни в середині суспільства, впливає на розвиток сучасних тенденцій змінення України.

Так, відносини в середині суспільства, між суспільством та державою змінюються за новими принципами.

Сучасні тенденції розвитку держави повинні забезпечити максимальну прозорість, пропорційність якості адміністративних реформ, впровадження та дотримання нових принципів публічного управління згідно з “Програмою нового покоління розвитку держави”, забезпечення мирного розвитку та плідного співробітництва. Відкритість діяльності органів влади, а саме транспарентність визначається важливою передумовою і ознакою вільного суспільства та є стратегічним елементом формування сприятливого інвестиційного клімату держави.

“Програма нового покоління розвитку держави” – є наслідком необхідності соціальної досконалої структури розвитку держави, що встановлюється емпіричними дослідженнями для “інформаційної он-лайн епохи”.

Культура єдиного політичного консенсусу та інформаційного он-лайн суспільства дає можливість запроваджувати нові організаційні форми, що будуються не на ієрархічних, а на мережевих прозорих он-лайн відносинах.

Ключовими принципами “Програма нового покоління розвитку держави” є:

- зміцнення довіри між державою та громадянськістю;
- дотримання закону;
- високі етичні стандарти;
- забезпечення гласності, порядності, доступності, прозорості та відповідальності.
- верховенство права як основа прав суспільства і громадянина;
- справедливість та гуманізм в публічній діяльності;
- законність, прозорість, доступність інформації про діяльність та рішення публічної влади;
- процедурна справедливість;
- захист честі та гідності кожної людини;
- обов’язок публічної влади, щодо прийнятих рішень, дій та бездіяльності;
- підконтрольність як обов’язковий внутрішній, зовнішній та судовий контроль за діяльністю публічної влади;
- відповідальність кожного адміністративного органу публічно відповідати за свої дії та прийняті рішення;
- високі етичні стандарти надання послуг та забезпечення якості самих послуг.

Комплексне формування культури єдиного політичного он-лайн консенсусу, відкритість діяльності публічної влади визначається як сучасна система роботи органів влади інформаційного вільного суспільства яка є важливими атрибутами стратегічної стабільності держави.

Таким чином, основними засобами сучасних тенденцій розвитку держави є:

- підвищення прозорості в системі державного управління сучасній Україні;
- підвищення мобільної інформованості населення про діяльність органів державної влади;

- створення інформаційних ресурсів довідкових каналів, які висвітлюють права громадян у сфері взаємодії з органами державної влади;
- вироблення електронної програми щодо висвітлення діяльності органів державної влади, що дозволить знизити суб'єктивізм прийнятих ними рішень.

Сьомак О.М.
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Географічне розташування України таке, що створює передумови розвитку в нашій країні всіх галузей промисловості, в тому числі добувної. Угода з Євросоюзом та вступ у дію Зони вільної торгівлі створили в Україні умови для економічного розвитку. Завдяки вигідному економічному розташуванню, багатством на природні ресурси, держава має великий потенціал для забезпечення ефективного розвитку промислових підприємств. Саме тому розвиток видобувної галузі набуває першочергового значення.

Одними з важливих регіонів, що представляють найбільшу значимість в видобувній промисловості України є Крим і Донецьк. Починаючи з 2014 року видобувна галузь втратила свої позиції, тому дослідження аналізу даної галузі на сьогоднішній день є особливо актуальним на даному етапі економічного розвитку країни.

Проаналізувавши виробництво окремих видів добувної промисловості, можна зробити висновок, що у 2018 році спостерігається зменшення виробництва майже кожного виду в порівнянні з 2013 роком (рис 1).

Якщо порівнювати кількість виробництва кам'яного вугілля в 2013 і 2018 році, то його обсяги скоротилися на 37,6 млн.т, тобто більше ніж в два рази. Така негативна ситуація склалася через те, що значна кількість вугільних шахт залишилася на окупованій території. Так, на території держави розташовано 102 шахти і лише 33 з них контролюються Україною, а працюють з прибутком тільки чотири. Проте, все ж таки, вугілля в Україні залишається єдиною енергетичною сировиною, запасів якої потенційно достатньо для забезпечення енергетичної безпеки держави.

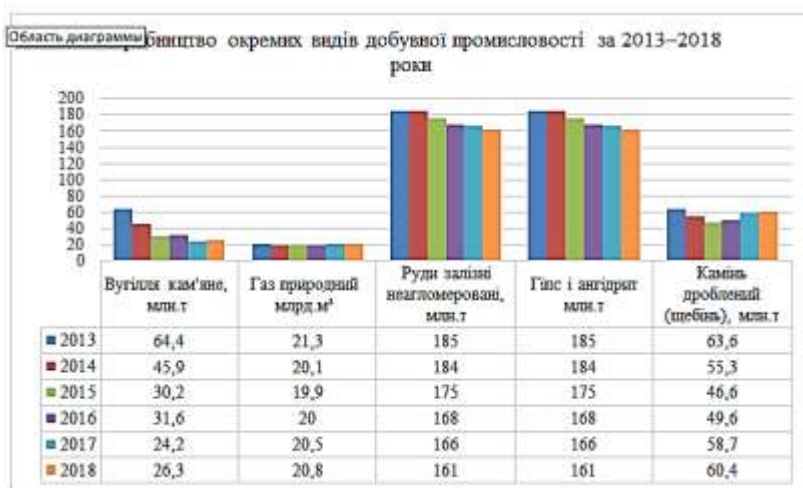

Рис.1. Виробництво окремих видів добувної промисловості за 2013–2018 роки

Джерело: складено на основі [1]

Виробництво нафти також зменшилося на 0,6 млн.т, в порівнянні з 2013 роком. Основною причиною цього є зменшення попиту на неї. Більшість нафтопродуктів імпортується до України з Білорусі, Литви, Російської Федерації, Польщі тощо. Найбільшим підприємством, яке сьогодні займається видобутком нафти і газу є Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України». Вона видобуває близько 90% нафти і газу в Україні.

Газовий конденсат природний, одержаний з родовищ газу природного в 2018 році скоротився на 0,2 млн.т, а газ природний скраплений або в газоподібному стані – на 0,5 млрд.м³ в порівнянні з 2013 роком. У 2018 році в Україні було видобуто 21,3 млрд куб. м газу (в 2017 році – 20,5 млрд куб. м). Збільшення видобутку газу у порівнянні з 2017 роком склало 0,8 млрд куб. м, або близько 2%.

Відповідно до Державного балансу запасів корисних копалин, в Україні налічується 402 родовища вуглеводнів, з яких у промислового розробленні знаходяться лише 269. За попередніми даними, розвіданих запасів за нинішніх темпів видобутку вистачить на 22 роки. Головна проблема полягає в тому, що 85% нафтових і 77% газових родовищ майже

відпрацьовані [2]. Тому для даної галузі важливим стає питання залучення інвестицій для проведення геолого-розвідувальних та промислових робіт.

На території України наявна значна кількість запасів залізних руд. Україна є світовим лідером за розвідними запасами та становить 18% від загальносвітових запасів, а в перерахунку на вміст заліза входить в п'ятірку

Виробництво гіпсу і ангідриту в 2018 році скоротилося на 0,8 млн.т, в порівнянні з 2013. Вапняк, флюс вапняковий та інший вапняковий камінь для виготовлення вапна й цементу зазнали суттєвого зменшення. Крим і Донецька область були основними регіонами видобутку вапнякового каменю. Через військові дії виробникам інших регіонів довелося активно розвивати своє виробництво. Через це в 2015 році основними виробниками вапняку стали Тернопільська та Хмельницька області.

Якщо порівнювати видобуток крейди, то прослідковується негативна тенденція скорочення обсягів. Так 2018 році видобули майже в два рази менше крейди, ніж в 2013. В Україні є приблизно 60 родовищ крейди, проте майже половина запасів зосереджені в Донецькій області.

Видобуток піску є одним з небагатьох видів діяльності, які збільшили свої показники. Проте, згідно даних Держгеонадру на території України є 593 родовища будівельного піску, офіційно розробляються лише 228. На більшості родовищ здійснюється незаконний видобуток піску, його продають за готівку, не сплачуючи податки і збори до місцевих та державного бюджетів. Тобто даний вид добувної галузі може показувати значно кращі показники.

Сьогодні в Україні працює безліч підприємств, які займаються видобутком щебеневої продукції. 2014-2016 роки характеризуються низькими показниками видобування. Проте в 2018 році спостерігається покращення, підприємства поступово починають обновлювати технологічне обладнання та покращують якість щебню. Найбільше щебено видобувається в Вінницькій і Волинській областях.

Видобуток каоліну в 2018 році збільшився на 913 тис.т., в порівнянні з 2013 роком. Сьогодні в Україні функціонує близько тридцяти комбінатів, що займаються виробництвом каоліну. Видобуток каоліну в Україні складає 18% від світового. В Європі за виробництвом каоліну Україна займає перше місце.

Якщо порівнювати 2013 і 2018 роки, то видобуток торфу збільшився на 73 тис. т. Найбільші запаси торфу зосереджені на Поліссі. Україна посідає 17-те місце, або 3%, за обсягами виробництва солі в світі, але сольона галузь за останні роки дуже погіршила свої показники. Це пов'язано в першу чергу з

анексією Криму та нестабільною політичною ситуацією на Донбасі, адже більшість родовищ кам'яної солі зосереджено саме там.

Підсумовуючи дані добувної галузі можна зробити висновки, що за останні п'ять років відбулося погіршення стану даної галузі. Починаючи з 2014 року відбулося зменшення показників видобутку майже у всіх видах промисловості. Головною причиною цього став воєнний конфлікт та окупація території Автономної Республіки Крим. У результаті зменшилося добування кам'яного вугілля, сирової нафти, природного газу, металевих руд та інших видів продукції добувної промисловості. Першочерговим завданням залишається припинення воєнного конфлікту. Також необхідним є визначення місця добувної галузі в забезпеченні стійкої економіки нашої країни; пріоритетів у збереженні конкурентоспроможності галузі на міжнародному ринку. Необхідно якомога швидше вивести вітчизняні компанії, що займаються видобутком, на докризовий рівень, залучити інвестицій та внести зміни в правову політику для забезпечення подальшого розвитку галузі

Список використаної літератури:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Розвіданих запасів газу в Україні вистачить на 22 роки видобутку / УНІАН. URL: <https://economics.unian.ua/energetics/2343367-rozvidanih-zapasiv-gazu-v-ukrajini-vistachit-na-22-roki-vidobutku.html> (дата звернення: 03.06.18).

*Татарин Н.Б., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

Складні політичні та економічні процеси, які відбуваються в Україні останні роки, безумовно, мають свої негативні наслідки та вплив на фінансовий стан країни. Що ставить під загрозу можливість економічного розвитку, фінансової незалежності та підвищення рівня життя населення країни. Тому виникає потреба у постійному моніторингу сучасного стану

системи публічних фінансів, що дозволить вчасно визначити негативні та проблемні чинники, та вчасно розробити заходи щодо їх подолання.

Вивчення системи публічних фінансів України в умовах зростання ролі держави з управління фінансами та дослідження взаємозв'язку між різними елементами фінансової системи набувають особливого значення, оскільки від оптимального функціонування фінансової системи країни залежить забезпечення фінансовими ресурсами різних сфер суспільного життя.

Тому в нових соціально-економічних умовах актуальним питанням у галузі фінансового права стає дослідження поняття та структури системи публічних фінансів, відшукування нових підходів до вирішення гострих економічних і соціальних проблем. Перед фінансовою наукою постають важливі питання про напрями й засоби зміцнення системи публічних фінансів, наповнення державного бюджету, зміцнення національної валюти тощо.

Сучасна система публічних фінансів України є підсистемою фінансової системи України, яка має окремі ланки, що утворюються групами фінансових відносин, яким притаманні специфічні особливості і які виникають у процесі утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних і приватних фондів коштів, які існують у державі.

Сучасна система публічних фінансів в Україні включає такі ланки:

1) публічні фінанси держави - складаються із суспільних відносин, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів держави;

2) публічні фінанси місцевого самоврядування - складаються із суспільних відносин, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів місцевого самоврядування всіх видів;

3) публічні фінанси суспільного (соціального) призначення - складаються із суспільних відносин, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів, за рахунок яких задовольняються суспільні (соціальні) інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування, та які не є державною чи комунальною власністю.

Матеріальною основою системи публічних фінансів України є такі публічні фонди коштів:

1) публічні фонди коштів держави;

2) публічні фонди коштів місцевого самоврядування;

3) публічні фонди коштів, за рахунок яких задовольняються суспільні інтереси, визнані державою або органами місцевого самоврядування, та які не є державною чи комунальною власністю.

Безперечно для вирішення або послаблення гостроти проблем фінансової сфери, на думку науковців, слід особливо зосередити увагу на розвитку сучасної й конкурентоспроможної інфраструктури національних фінансових інституцій. Тому визначено перелік заходів необхідних для динамічного розвитку вітчизняних банківських та парабанківських (небанківських) фінансових інституцій в контексті провадження Плану Законодавчого Забезпечення Реформ та Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року, а саме:

- впровадження монетарної політики на основі інфляційного таргетування;
- забезпечення режиму гнучкого валютного курсу;
- зниження вартості грошей в країні;
- відновлення кредитування економіки;
- модернізація системи регулювання та нагляду;
- підвищення прозорості та стабільності фінансових ринків;
- очищення ринків від проблемних активів;
- забезпечення динамічного розвитку інструментів та інфраструктури фінансових ринків;
- вдосконалення системи оподаткування учасників фінансових ринків;
- забезпечення інституційної незалежності регуляторів;
- підвищення організаційної ефективності регуляторів;
- впровадження новітніх ІТ-технологій;
- покращення координації роботи регуляторів та учасників фінансового ринку;
- стимулювання розвитку фінансової грамотності споживачів та інвесторів фінансового ринку;
- підвищення стандартів захисту прав споживачів та інвесторів фінансового ринку.

Система публічних фінансів України знаходиться на етапі становлення і вдосконалення. Найважливішими проблемами її розвитку є: зміцнення фінансів суб'єктів господарювання з метою посилення мотивацій до ефективної роботи, інвестиційної діяльності; відлагодження фінансового механізму діяльності бюджетних установ, пошук нових джерел фінансових

ресурсів в умовах дефіциту бюджетних коштів; реформа бюджетної системи, практична реалізація всіх положень Закону України «Про бюджетну систему України»; економне витрачання бюджетних коштів, посилення контролю за їх цільовим використанням; реформа системи оподаткування в напрямку послаблення податкового тиску; зменшення кількості і розмірів відрахувань у державні цільові фонди, відокремлення їх від бюджету; раціональне використання коштів, залучених з допомогою державного кредиту, зміцнення довіри до державних цінних паперів.

Таким чином, фінансова сфера є однією з головних напрямів діяльності держави, яка дозволяє їй бути конкурентоспроможною у світовому просторі. Однак сучасний стан системи публічних фінансів в Україні показав її негативні тенденції та виявив значний спектр проблем в цій галузі, які потребують негайного формування ефективних заходів щодо їх подолання. Наявність кризових явищ у системі публічних фінансів країни призвело до формування низького рівня фінансової безпеки України, що не дає їй можливості бути конкурентоспроможною на сучасному світовому ринку. Отже, проведений аналіз сучасного стану системи публічних фінансів має практичну цінність щодо виявлення проблемних напрямків, які у подальших наукових дослідженнях можуть знайти методологічне вирішення.

***Терон І.В., к.е.н., старший науковий співробітник
Інститут демографії та соціальних
досліджень імені В. М. Птухи НАН України,
м. Київ***

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ

Тенденції формування та розвитку різних типів соціального капіталу (далі по тексті – СК) сільських поселень характеризують сучасне село, його виробничі, людські ресурси, а також перспективи ефективного не лише економічного, а й соціального розвитку сільських поселень країни.

Специфіка типів СК сільських територій пояснюється тим, що українське село тривалий час розвивалося на засадах общинності, колективної праці, соціальної інтеграції на основі довіри і взаємоповаги, традиційних зв'язків і відносин.

Закритий тип СК на селі представлений капіталом групової згуртованості, зорієнтований на домінування практичного інтересу, раціонально-прагматичне ставлення до реалій життя й прийняття лише тих цінностей, які сприяють включенню людини в групу або об'єднанню у групи для вирішення конкретних проблем. Цей тип СК відрізняється обмеженим колом носіїв і найбільш типовий для родинних груп, трудових колективів, деяких етнічних груп; при цьому такі групи користуються довірою її членів переважно за умови забезпечення особистих і групових інтересів (підвищення заробітної платні, просування службовими сходами, навчання в освітньому закладі, оплата лікування тощо).

Консолідуєчий СК сільського поселення належить до відкритого його типу, поширюється на гранично широке коло селян, забезпечує їм найбільші ресурсні можливості для реалізації соціальних потреб та інтересів. Однак «високий радіус довіри» цього типу капіталу загрожує нівелюванням особистості, а вимогою отримання обсягу соціальних ресурсів нерідко є відмова від індивідуальної чи групової ідентичності, беззастережне прийняття колективістських цінностей. Тобто довіра визначається беззастережним підпорядкуванням, взаєморозуміння — соціальним конформізмом селянина.

Найбільш адекватний світогляду українського села інший відкритий тип - капітал солідарності, послідовно орієнтований на партнерство, солідарність, відповідальність, на відкриті, конструктивні взаємини, засновані на позитивному життєвому досвіді, на гармонійне поєднання громадських і особистих інтересів, залучення у громадянські соціальні інститути в якості активного учасника, що позначилося, зокрема, в ідеї соборності. Капітал солідарності формується не лише за рахунок групової підтримки, але і внаслідок загальної «здорової» атмосфери в сільській громаді; й тому у перспективі є найбільш продуктивним щодо розвитку сільських територій.

Аналізуючи зміни у сутності і сегментній структурі соціального капіталу, зазначимо, що на вони детерміновані радикальними суспільно-економічними перетвореннями останніх десятиріч, які трансформували «селянську природу», повсякденний життєвий уклад селян, сучасне культурне середовище сільських поселень. Можна виділити такі наслідки аграрних реформ, які, на нашу думку, суттєво впливають на якість СК сільських територій:

- руйнування колективних (часто квазіколективних) форм господарювання, орієнтація на особисте підсобне сільське господарство;

руйнівна індивідуалізація відносин і одночасно — елементів ринкової конкурентності, переосмислення ролі партнерів, держави як джерела економічних та соціальних ресурсів;

- виникнення соціальної ізоляції, відстороненості, погіршення морально-психологічного самопочуття;

- відчуження і позбавлення селян в їх переважній більшості землі, яка перестала бути консолідуючою основою суспільного життя, втратила своє сакральне значення;

- заміна духовних цінностей як об'єднуючої основи соціального процесу, цінностями матеріальними, можливості яких щодо відтворення соціального капіталу обмежені, хоча вони і є основним мотивом селян до реальної діяльності;

У плині процесів розвитку сучасного села були дискредитовані суспільні ідеали селянства, яке зберігало традиційну віру в їх необхідність і можливість, навіть всупереч утилітарним практикам соціальної діяльності; значно знизився вплив селянських традицій на процес формування соціального капіталу сільських жителів та виразно окреслилася статусна диференціація селян, відбулося посилення полікультурності сільського простору.

Зміни у сучасному культурному середовищі, інтенсивне, а подекуди агресивне впровадження маскультури ринкового, нівелюючого типу також вплинули на трансформацію якості відтворення соціального капіталу сільських жителів. В умовах дефіциту «людських відносин» важливим аргументом на користь телевізійної маскультури стало створення нею ілюзії реальності і видимості спілкування: атмосфера шоу-бізнесу, ток-шоу, серіалів дала змогу селянину відчувати себе затребуваним, сприймати героїв передач в якості свого реального оточення, співпереживати їм, підсвідомо розраховуючи на відповідну реакцію, що у результаті формувало символічний образ соціального капіталу, що не має під собою реальних підстав. Традиційна народна культура як чинник формування СК все більше сприймається як її ритуал, не пов'язаний з повсякденним життям (а справжня культура передбачає органічний зв'язок) більше збуджує спогади про минуле, відносини довіри і підтримки в минулому, ніж реально здатна спонукати до їх встановлення в сьогоденні.

У результаті таких змін і нищівного невідомого руйнування СК сільських громад на селі практично не представлено консолідуючий тип СК, який спирався на традиційні колективістські цінності – довіру, справедливість, рівність, патріотизм, солідарність, а також на спільну (масову) зайнятість на одному підприємстві. Частка сільських жителів,

зайнятих в сфері масового індустріального аграрного виробництва, скоротилася багаторазово. Досить низька частка тих селян, які орієнтуються на суспільні інтереси.

Нині найбільш стабільним є СК за типом групової згуртованості на основі сімейно-родинних зв'язків селян та етнічних утворень, який домінує над СК групового (професійного) типу. Однак, попри безперечні переваги такого типу СК (адекватність вітчизняної соціокультурної традиції, природність, надійність, функціональність, можливість використовувати потенціал сімейних відносин на більшість аспектів життя селянина), його ресурси і простір відтворення звузилися через зміни специфіки актуального життєвого укладу селян та зменшення їхнього матеріально-ресурсного забезпечення: нині понад 70% селян є власне малозабезпеченими, у т.ч. з числа працюючого населення країни.

На тлі масового скорочення зайнятості селян у сільгоспідприємствах, згорання їх соціальної захищеності на ринку праці, фактичної відсутності економічної і фінансової підтримки розвитку фермерства, можливості селян продуктивною працею забезпечити собі та родині гідне життя були практично зведені нанівець. Так, зокрема, дані опитувань Державної служби статистики України останніх років свідчать, що кожне четверте домогосподарство, в яких хто-небудь з членів потребував медичної допомоги, придбання ліків та медичного приладдя, та при потребі не зміг їх придбати. Найчастіше взаємодопомога на селі конвертується в форми психологічної підтримки, сприяння в роботі на садово-городній ділянці, ремонті і будівництві, безоплатної матеріальної допомоги, допомоги транспортом, однак вкрай рідко - у сприяння в доступі до посадових осіб задля вирішення певної проблеми та у працевлаштуванні.

Бідність більшості сільських сімей не лише визначає низьку матеріальну спроможність соціального капіталу села, але і позбавляє стимулів до розвитку, типових для практики його накопичення на основі використання потенціалу спорідненості. Адже, з одного боку, дискредитовані цінності селян, які здатні стати базовими для інтеграції і взаємодії (сільське населення зосереджується на потребах нижчого рівня); з іншого боку, у соціальних акторів формується комплекс власної неповноцінності, неспроможності відшкодувати контрагенту зусилля, витрачені на підтримку.

Очевидно, слід звернути увагу на ту обставину, що соціальна інтеграція та підтримка можливі лише за умови реальних і символічних обмінів між агентами цієї взаємодії. Обсяг та інтенсивність цих обмінів тим вищі, чим

більшими є ресурси особистості. У свою чергу, «брак людського капіталу у будь-яких його формах є стримуючим фактором не лише для функціонування в рамках формальних інститутів, а й для включення сільського населення у соціальні мережі. Отримання ресурсів і благ потребує відшкодування не лише в грошовій, але у будь-якій іншій формі. Через цю обставину навіть істотне розширення інформаційних можливостей сільських жителів автоматично не призводить до збільшення простору та продуктивної інтенсифікації формування і відтворення соціального капіталу. Контрагентами і в сучасній ситуації продовжують найчастіше виступати суб'єкти, що є рівними за своїм статусом, перебувають в однакових життєвих умовах і володіють подібними ресурсами, що становлять цінність для учасників взаємодії. Тому й донині можна констатувати, що якісне і кількісне покращення комунікацій часто не надає селянам нових реальних можливостей збільшити свої ресурси шляхом капіталізації соціальних зв'язків і отримання відповідної соціальної ренти.

Згорання можливостей формування і нарощування продуктивного соціального капіталу є однією з причин, з яких сільська молодь прагне на помешкання в місто — збільшення кількості та інтенсивності зв'язків і відносин у містах істотно розширює для молоді життєві перспективи та можливості соціального розвитку зокрема.

Безперечно, в умовах децентралізації та розбудови місцевого самоврядування існує потенційна можливість формування і відтворення соціального капіталу сільських поселень за моделлю соціальної солідарності, для якої необхідно відчуття сільським мешканцем свого незалежного громадянського статусу, готовності до суспільного участі. Саме ця модель є найбільш перспективною щодо ефективного не лише економічного, а й соціального розвитку сільських територій. Адже, підкреслимо, адміністративно-територіальна реформа й трансформація системи територіального управління, надання значних повноважень і відповідальності органам місцевого самоврядування передбачають соціальну, діяльнісну конструктивну активність кожного члена громади. Разом з тим, варто враховувати, що на сьогодні у переважній більшості сільських територій регіонів сільський капітал за своєю структурою вже не є усталено однорідним; формування соціального капіталу сільських спільнот відбувається суперечливо й ситуаційно, у слабкому зв'язку з наявними цінностями, регіональною культурою, дотриманням певних напрацьованих норм соціальної взаємодії, взірців поведінки і традицій співмешкання у селі: сільські мешканці не налаштовані на довгострокову взаємодію та взаємопідтримку (іншими словами – на соціальне

інвестування), чим традиційно відзначалися мешканці сільських поселень. Це, в свою чергу, може стати гальмом переходу до траєкторії соціального розвитку сільських поселень, їх економічного зростання та досягнення необхідної злагоди української нації в цілому.

*Ткачук І. Я., к.е.н., доцент
Університет банківської справи, м. Київ*

ДОХОДИ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ В ПЕРІОД 2016-2018 РР.

Із запровадженням державного фінансування статутної діяльності політичних партій (далі - ПП) в Україні, ПП щоквартально звітують до Національного агентства із питань запобігання корупції (далі – НАЗК) про свою діяльність, в тому числі про будь-який рух коштів з та на їх банківські рахунки. Оскільки державне фінансування ПП було запроваджено тільки у 2016 р., відповідно, повна інформація про фінансування ПП також збирається та опрацьовується починаючи з 2016 р.

За даними Міністерства юстиції, в Україні зареєстровано більше 350 ПП [1], проте більшість з них не функціонують. Активними залишаються ті ПП, які отримували державне фінансування, адже, відповідно до ЗУ «Про політичні партії в Україні», його можна використовувати тільки на ведення статутної діяльності, не пов'язаної з їхньою участю у виборах народних депутатів України, виборах Президента України і місцевих виборах [3], або ж ПП, які (або їх представники) беруть участь у виборах (всіх рівнів). Зважаючи на це, проаналізуємо інформацію про сукупні надходження «парламентських» партій, що отримували державне фінансування статутної діяльності, та найбільших позапарламентських партій, що провадили діяльність та звітували про неї.

Чинним законодавством [3] не конкретизовано джерела, з яких можуть отримувати доходи ПП. Рухом «Чесно» всі надходження ПП об'єднано в 4 групи: Державне фінансування; Кошти, отримані від юридичних осіб; Кошти, отримані від фізичних осіб (громадян); Власні кошти партії [2].

Надходження ПП у період 2016-2018 рр. представлено в табл. 1.

Таблиця 1 демонструє значне зростання фінансування ПП України за 3 досліджувані роки. В абсолютному обсязі таке зростання склало 455,61 млн. грн., що у відносному вираженні складає 73,1 %. Очевидно, що

найбільше таке зростання зумовлено постійним зростанням саме державного фінансування ПП, частка якого в загальному обсязі фінансування у період 2016-2018 рр. складала 76,46 %.

Таблиця 1

Надходження політичних партій України у 2016-2018 рр., млн. грн., %*

Джерело надходжень	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Разом	Відхилення, 2016-2018 рр, млн. грн.	Відхилення, 2016-2018 рр, %
Державне фінансування	167,65	442,4	505,2	1115,25	337,55	201,34
Кошти фізичних осіб	59,39	25,05	193,17	277,61	133,78	225,26
Кошти юридичних осіб	36,17	9,09	20,45	65,71	-15,72	-43,46
Власні кошти	0	0	0	0	0	0
Разом:	263,21	476,54	718,82	1458,57	455,61	73,1

*Складено автором на підставі даних, оприлюднених громадським рухом «ЧЕСНО» [2]

Динаміка сукупних надходжень та надходжень у розрізі окремих джерел ПП України у період 2016-2018 рр. в актуальних цінах відображено на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка надходження політичних партій України у період 2016-2018 рр., млн. грн.*

**Побудовано автором*

Як бачимо з рис. 1. сукупне фінансування ПП України показує чітку тенденцію до зростання: лінія тренду співпадає з фактичними даними про надходження, а апроксимація наближається до значення «1», що свідчить про можливість прогнозувати і подальше зростання сукупного фінансування ПП України із високою точністю. Водночас, звернімо увагу, що тільки державне фінансування показує схожі тренди, в той час як надходження від фізичних та юридичних осіб суттєво скоротилося в 2017 р., та знову зросло у 2018 р.

До того ж можна припустити, що запровадження державного фінансування ПП, метою якого було зниження політичної корупції, призвело до існування іншої проблеми, а саме до зниження здатності ПП до залучення фінансування з інших джерел, що своєю чергою може призвести до проблем із фінансовою стабільністю. До прикладу, ПП, що отримували фінансування з Державного бюджету у період 2016-2018 рр. та не подолали необхідний 2 % поріг (для отримання фінансування статутної діяльності з Державного бюджету) на виборах 2019 р., втратили право на отримання державного фінансування статутної діяльності, внаслідок чого масово закрили свої офіси у регіонах та розірвали трудові договори з працівниками, що обслуговували ці офіси.

Оскільки ПП України не характеризуються перманентністю своєї діяльності у період між виборами, а їх активність суттєво залежить від того, коли повинні відбутися чергові чи позачергові вибори, то аналіз усередненої інформації стосовно структури надходжень у досліджуваному періоді не буде інформативним. Саме тому проаналізуємо зміну структури надходжень ПП у динаміці (рис. 2.).

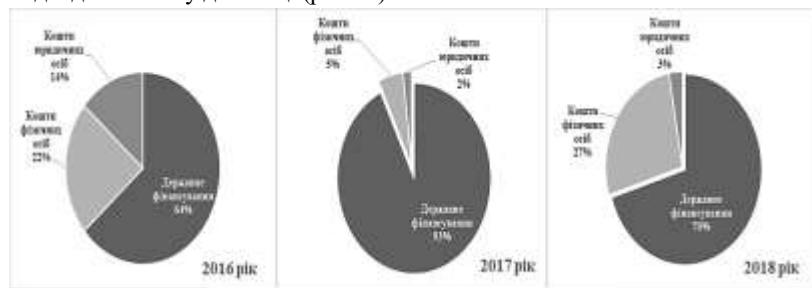

Рис. 2. Структура надходжень ПП України у 2016-2018 рр., % *

Як бачимо з рис. 2, структура фінансування ПП у 2016-2018 рр. суттєво змінилася: із запровадженням державного фінансування статутної діяльності ПП в Україні всього за рік частка надходжень відмінних від надходжень із Державного бюджету скоротилася з 36 % у 2016 р. до 7 % у 2017 р., що підтверджує наше припущення про те, що ПП почали менше уваги приділяти надходженням з інших джерел.

Проте у 2018 р. ситуація знову змінилася: частка державного фінансування у структурі надходжень ПП скоротилася до 70 %, а частка надходжень від фізичних осіб зросла до 27 %. Це можна пояснити тим, що у 2018 р. фактично (не юридично) стартувала виборча кампанія Президентських виборів. Відповідно ПП почали здійснювати агітаційну діяльність, а кошти державного фінансування статутної діяльності на неї категорично заборонено використовувати. Окрім цього, активно залучали кошти від фізичних осіб і ті ПП, що не мали права на отримання державного фінансування.

Вище викладений аналіз надходжень ПП України вказує на те, що у 2016-2018 рр. вони характеризувалися незадовільною структурою: формувалися всього із трьох джерел, при цьому таке джерело як «державне фінансування» суттєво переважало інші. Така ситуація не сприяє фінансовій стабільності ПП та породжує низку похідних проблем, як-то, наприклад, нестача коштів для провадження статутної діяльності у випадку втрати можливості отримувати державне фінансування. Тому ПП, які прагнуть постійно та ефективно функціонувати, повинні задуматися над стратегією диверсифікації фінансового забезпечення.

Список використаної літератури:

1. Відомості щодо зареєстрованих у встановленому законом порядку політичних партій станом на 1.01.2019. Міністерство юстиції України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/m/4561>
2. Золото партій. Рух «ЧЕСНО». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zp.chesno.org/faq>
3. Про політичні партії : Закон України № 2365-III від 05.04.2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2365-14>

*Швец П.А., к.е.н., старший науковий співробітник
Інститут демографії та соціальних
досліджень ім. М.В. Птухи НАН України,
м. Київ*

*Бабич Р.Б., к.е.н., старший науковий співробітник
Національний авіаційний університет,
м. Київ*

СОЦІАЛІЗАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

Найважливіше завдання, яке стоїть перед людством у ХХІ столітті, полягає в досягненні такого типу розвитку, вихідною і кінцевою метою якого б, беззаперечно, стала людина з усіма її різноманітними потребами і проявами. Це означає визнання ролі і значення соціальних факторів у вирішенні глобальних проблем людства. Відповідно загально визнаними критеріями, забезпечення такого розвитку пов'язане із суттєвим підвищенням «життєвого стандарту, що вклучає в себе матеріальний добробут, освіту, охорону здоров'я та захист навколишнього середовища».

На сьогодні в Україні, як і у світі в цілому, у зв'язку з реалізацією людиноцентричної концепції розвитку, найбільш складними з усіх позицій визнаються питання соціалізації економіки, які за своєю суттю з одного боку визначають участь держави в підтримці соціальних стандартів життя населення, а з іншого – розширення участі населення і підвищення рівня його активності в економічному і соціальному розвитку країни.

Конституція України надає можливість здійснити, у межах необхідного, реконструкцію поняття «соціальна держава» шляхом аналізу закріплених у ній соціальних та економічних прав людини. Однак, на нашу думку, Конституцією України закріплено не стільки реальний, скільки належний, тобто бажаний стан соціалізації економіки. До того ж чітких орієнтирів такої спрямованості не надано, а питання ефективності соціальної держави та механізму реалізації соціальної доміанти розвитку безпосередньо залишаються відкритими, надаючи тим самим суспільству альтернативи.

Відмітимо головне, яке полягає в тому, що держава повинна залишатися центральною ланкою і устанавлювати продиктовані політичною волею принципи і використовувати як найширший інструментарій соціально-економічної політики так, щоб вільні рішення всіх людей, що займаються підприємницькою діяльністю, вели до бажаного результату.

Повна реалізація в межах тої чи іншої країни соціального призначення держави є, безперечно, загальноновизнаним у світі складним шляхом, а сам соціальний прогрес являє собою рух від однієї проміжної цілі до іншої. Тому з часом виявляється все більше і більше питань, які потребують нагального вирішення для підтримання соціальної динаміки. Разом з тим вони ускладнюються через те, що до останнього часу в державі практично не залучаються до розгляду питання потенційної здатності держави до здійснення її соціалізаційних можливостей. Між тим закономірно постає питання щодо кількості осіб, потреби яких суспільство все ж таки здатне задовольнити відповідно до певного рівня цих потреб як в суто метрологічному аспекті, так і з позиції інформаційного забезпечення управління. Як не парадоксально, але залишаються незадіяними чинники, які впливають на формування і розвиток потенцій держави до інтеграції індивіда в суспільство і розширення його можливостей щодо самозабезпечення добробуту. До того ж потенціал соціалізації країни формується зі здатності до соціалізації регіонів, які закономірно розрізняються один від одного, але ні міра цих розбіжностей, ні взагалі їх можливості так і не визначені належним чином. Від відповіді на ці питання залежить якість інформаційного забезпечення і, власне, результативність управління наявним потенціалом соціалізації економіки та його розвитком.

Основним ресурсом потенціалу соціалізації країни є внутрішній соціалізаційний потенціал територій. Тому новим для України, проте добре апробованим у європейських та інших країнах світу, напрямом конструктивного переформування наявних можливостей держави і посилення її соціальної компоненти має стати комплексний аналіз соціально-економічного потенціалу регіонів.

Регіони як певна органічна цілісність зазнали немало стадій своєї еволюції як в економічному, так і соціальному аспектах, особливо в період військових подій на Сході України. Їх результатом, є не схожість і серйозна асиметрія, тобто відмінність за економічними реаліями і порушення внутрішньої регіональної збалансованості між соціальною і суто економічною компонентами розвитку. А в разі прив'язки продуктивних здатностей регіонів до наявного на їх території населення має місце ще більше посилення розбіжностей в економічних можливостях.

В недосконалих регуляторних функціях держави щодо формування і виконання її соціальної політики, склалася нагальна потреба посилення прямого впливу державного і місцевих бюджетів, їх фінансової забезпеченості та розвитку інституційних механізмів

регулювання ринку праці на розв'язання складних питань, щодо зростання фінансових ресурсів для зменшення соціально економічних нерівностей адміністративно територіальних одиниць країни і одночасно рівня бідності населення в Україні.

Сучасний стан переформування і нарощування потенціалу соціалізації слід визнати як один із найскладніших в історії незалежної України. Нині стає очевидною невідповідність багатьох парадигм управління, що застосовуються, умовам перехідного періоду розвитку українського суспільства і тим соціальним цілям, що визначаються за статистикою «індексів державного управління», яка ведеться Всесвітнім банком на основі оцінок і статистичних даних. В Україні відзначаються найбільш низькі показники по таких індексах, як «урахування державою інтересів суспільства (voice and accountability)», «дотримання законодавства» (rule of law) і «корупція» (control of corruption).

Природно, що внаслідок цього проблема суспільного прогресу в контексті забезпечення або досягнення необхідної соціальності є складною справою і має історію розробки теоретико-методологічних концепцій і практичних спроб її вирішення, виходячи з можливостей і конкретних умов країни. Незважаючи на значну кількість слухних пропозицій та узагальнень щодо різних аспектів соціальної конверсії економіки, до останнього часу як у теоретичному, так і в методологічному контексті існують прогалини, які не дозволяють розробити системний підхід механізму розбудови і функціонування соціальної держави. Особливо це стосується бюджету країни, видатки якого не тільки сприймаються, а й фактично стали одним із основних показників спрямованості і досконалості соціальної системи.

Діюча система державного управління соціально-економічним розвитком країни, яка базується на теперішній інституційній основі, не стимулює економічне бюджетне зростання в цілому по Україні та її регіонів. Крім того, повільне усунення українською владою традиційної суперечливості між ринковою економікою і фактично радянськими принципами адміністрування соціальної сфери виключили можливість її перетворення у надійний стимулятор економічного розвитку та відповідного зростання доходів державного та місцевих бюджетів.

Проте критичність причин виникнення соціальних проблем в нашій країні, із-за недосконалості інституціоналізації виконання соціальної функції держави, на нашу думку, має дві складові. По-перше, це недостатність заходів щодо нейтралізації потенційно деструктивної в

соціальному контексті природи ринку, незважаючи на те, що для цього наша держава має повноцінні обов'язки і права, так як Україна, на відміну від багатьох країн Європи, конституційно проголошена соціальною державою. Зрозуміло, що це вимагає запровадження соціальної функції не тільки як нагальної цивілізованої форми державотворення, а як обов'язкової умови досягнення конституційних норм.

По-друге, наголос необхідно робити на пошуку шляхів ефективного використання обмежених фінансових ресурсів. Крім того, в сучасних надскладних політичних і економічних умовах функціонування потенціалу соціалізації і наслідків його здійснення на потреби зміни на краще добробуту населення, увагу необхідно зосередити не на зменшенні податкової місткості, а на визначенні терміну виходу податкової системи України на європейський рівень оподаткування і, закономірно, установленні поетапної, щорічної економічно доцільної динаміки податкової політики в контексті наповнення бюджету і гармонічного розвитку виробничих комплексів. Іншими словами, здійснити перехід від методології до методики вирішення питань соціалізації з урахуванням нових умов і вимог щодо зміни соціалізаційних можливостей.

Шевців Л. Ю., к.е.н., доцент

Веремчук О. О.

*Львівський національний університет ім. Івана Франка,
м. Львів*

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Важливою умовою успішного функціонування фінансової системи будь-якої держави, головною функцією її управління є державний фінансовий контроль, здійснення якого забезпечує належний рівень фінансової дисципліни. Інтеграція України у світовий глобалізаційний простір, стрімкий розвиток інформаційних хмарних технологій, виникнення нових та відновлення наявних напрямів економічної діяльності зумовлюють необхідність обґрунтування напрямів розвитку державного фінансового контролю, системного удосконалення його існуючих форм, до яких відноситься й державний фінансовий аудит.

Характеристика державного аудиту [1]

Законодавча база	Завдання	Суб'єкти	Об'єкти	Порядок проведення	Узагальнення контрольної інформації
Господарський кодекс, Бюджетний кодекс, Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»	Оцінка ефективності і законності використання бюджетних коштів; розробка рекомендацій бюджетним установам для забезпечення правильності ведення бухгалтерського обліку, формування достовірної фінансової звітності і організації внутрішньо-господарського фінансового контролю	Державні аудитори Державної аудиторської служби і Рахункової палати України	Бюджетні програми, бюджети, системи обліку і внутрішньо-господарського фінансового контролю бюджетних установ, суб'єктів господарювання, державна і комунальна власність	Планово на основі наказу керівника органу Держаудит служби України, органу Рахункової палати	Аудиторський звіт

Державний аудит – це інструмент державного управління, який спрямовано на оцінку ефективності використання державних фінансових ресурсів, визначення стратегії поведінки об'єкта [1],... регулювання бюджетних відносин стосовно використання бюджетних коштів на різних рівнях управління. Так у практику бюджетного управління державний аудит впроваджують Рахункова палата України (зовнішній державний аудит) та Державна фінансова інспекція України (орієнтир на внутрішній державний аудит) (рис.1). з виконанням завдань, порядком їх вирішення та реалізацією результатів контрольних заходів зазначеними органами, законодавчим регламентуванням.

За результатами діяльності органів Державної аудиторської служби України та її територіальних органів протягом 2016-2018 років були проведені державні фінансові аудити виконання бюджетних програм, державні фінансові аудити діяльності бюджетних установ/виконання місцевих бюджетів та державні фінансові аудити діяльності суб'єктів господарювання (табл.1.).

Таблиця 1.

**Результати проведених державних аудитів
Держаудитслужбою України за 2016-2018 рр.**

Показники	Роки				
	2016	2017	2018	Відхилення (+\(-)	
				2018 / 2016	2018 /2017
Проведено контрольних заходів (всього од.), у т.ч.:	2 668	2 181	1 993	- 675	- 188
Проведено державних фінансових аудитів:					
- од.	122	287	382	+ 260	+ 95
- % до загального обсягу контрольних заходів у т.ч.:	4,6	13,2	19,2	+ 14,6	+ 6,0
1) виконання місцевих бюджетів:					
- од.	17	38	73	+ 56	+ 35
- % до загального обсягу державних фінансових аудитів	13,9	13,2	19,1	+ 5,2	+ 5,9
2) державних фінансових аудитів виконання бюджетних програм:					
- од.	19	60	97	+ 78	+ 37
- % до загального обсягу державних фінансових аудитів	15,6	20,9	25,4	+ 9,8	+ 4,5
3) діяльності суб'єктів господарювання:					
- од.	86	189	212	+ 126	+ 23
- % до загального обсягу державних фінансових аудитів	70,5	65,9	55,5	- 15,0	- 10,4

Джерело: складено на основі [2].

Зміна парадигми державного фінансового контролю, зміщення акцентів з наступного фіскального контролю на попередній (поточний) для попередження порушень з наданням рекомендацій, визначило необхідність реформування систему державного фінансового контролю та державного аудиту з урахуванням європейських вимог. Так за період 2016-2018 рр. спостерігаємо зменшення усіх контрольних заходів Держаудитслужбою: з 2 668 од. у 2016 р. до 1 993 од. у 2018 р. Частка проведених державних фінансових аудитів хоч і є незначною у загальному обсязі контрольних заходів Держаудитслужби, але з кожним роком зростає (рис. 1.): з 4,6% у 2016 р. до 13,2% у 2017 р., з 19,2% у 2018 р. Зростання кількості проведених державних аудитів Держаудитслужбою України з 122 – у 2016 р., 287 – у 2017 р., до 382 аудити в 2018 р. подано на рис. 2. Аналіз

підтверджує тенденцію до зростання як загального обсягу, так і частки державних аудитів у сукупному обсязі усіх контрольних заходів органами Держаудитслужби України (табл. 1, рис.2).

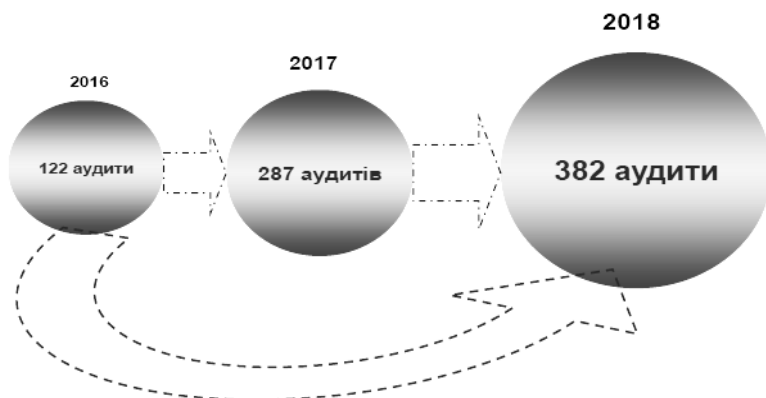

Рис. 2. Проведення державних аудитів Держаудитслужбою України за 2016-2018 рр.

З метою розвитку Державної аудиторської служби України європейського зразка здійснено ряд заходів: розроблено: проект Концепції реформування системи державного фінансового контролю на період до 2021 року; проект розвитку системи державного фінансового контролю на центральному, регіональному та місцевому рівнях і включено окремим розділом до проекту Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року; робота над Законом та над новими порядками здійснення контрольних заходів; здійснюється виконання визначених напрямів реформування на 2019 р. (рис.3).

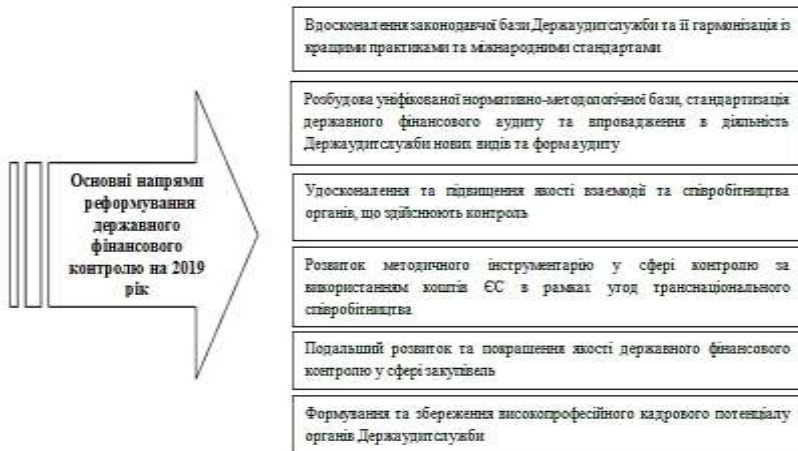

Рис. 3. Напрями реформування Держаудитслужби України [2].

Таким чином чітке, систематичне здійснення державного фінансового аудиту у господарській та зовнішньоекономічній діяльності підприємств та установ дозволить своєчасно виявити недоліки у їх діяльності, визначити причини їх виникнення, вжити заходи щодо їх усунення та попередження у майбутньому.

Список використаної літератури:

1. Слободяник Ю. Розвиток теорії державного аудиту / Ю. Слободяник // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу – 2015. – № 2 (32). – С. 342–354.
2. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/category/122898>.

ТЕОРЕТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ФОРМУВАННЯ СЕКТОРА ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В сучасному світі цифрові інформаційні технології набувають все більшого розвитку та застосування виступаючи ключовими факторами формування глобального економічного середовища. Сектор цифрової економіки динамічно зростає, збільшується чисельність користувачів та процесів. Відтак інформаційні та цифрові технології стають потужним надсучасним двигуном у всі сферах соціально-економічного життя суспільства, а провідні світові компанії визначають процеси цифровізації та інформатизації рушійною силою сучасного інноваційного розвитку, зростання конкурентоспроможності економіки, якості життя населення та суспільного прогресу.

Активний розвиток цифрових інформаційних технологій пов'язаний в першу чергу із пошуком економічними суб'єктами нових джерел, засобів які забезпечували б стабільне та тривале економічного зростання. Особливістю процесів цифровізації, як драйверів економічного розвитку, є те, що вони здійснюють вплив на економічну систему через видозміну процесів виробництва, обігу, розподілу і споживання та забезпечують їхню динамічну взаємодію.

Результати досліджень теоретико-методичного базису цієї проблеми дають можливість обґрунтувати змістовну характеристику поняття сектору цифровізації як сектору економіки, в якому основними засобами виробництва є цифрові пристрої, дані, інновації, технології і комунікації, яка формує провідну частку в структурі ВВП країни і здійснює безпосередній вплив на функціонування та розвиток інших традиційних секторів та сфер економічного життя країни трансформуючи їх із економіки, що споживає, в економіку, що створює ресурси, забезпечує нову якість економічного відтворення, доданої вартості, конкурентоспроможності та зростання ефективності соціально-економічного розвитку.

Структурно-функціональні компоненти сектору цифровізації економіки та їх характеристики дають можливість досліджувати його як систему, до елементно-функціональної структури якої входять три основні групи суб'єктів: бізнес-групи, приватні користувачі та держава; продуктами

сектору є засоби та технології, послуги е-торгівлі, е-платформи; основними об'єктами, на які здійснюється вплив та забезпечується розвиток, виступають ідеї, інновації, інфраструктура та мережі, е-бізнес та е-комерція; а споживачами результатів їх функціонування є корпоративний сектор, приватні користувачі та державний сектор. Водночас, ефективність розбудови та розвитку сектору цифрової економіки та реалізація окреслених системних функцій значною мірою залежить від сформованості та достатності інституційного та нормативно-правового забезпечення, ресурсного забезпечення із залученням й використанням технічних, кадрових, інтелектуальних, фінансово-інвестиційних ресурсів та розбудовою інфраструктури та техніко-технологічного забезпечення сектору цифрової економіки.

Дослідження методичного інструментарію публічного управління розвитком сектора цифровізації економіки дає можливість відзначити ключову роль держави в ініціюванні та розбудові таких процесів як на рівні прийняття та реалізації державних концепцій, стратегій та цільових програм цифровізації галузей та сфер життя країни, так і у створенні комплексу механізмів та інструментів подолання «цифрового розриву» між існуючим станом техніки і технологій та забезпеченням швидкого розвитку принципово нових (зокрема в техніко-технологічному аспекті) галузей та видів економічної діяльності.

Відповідно, для публічного управління розвитком сектора цифровізації економіки необхідним є застосування комплексного інструментарію правових, адміністративних та економічних методів, інституційно-правового, економічного, організаційного, соціально-психологічного та техніко-технологічного механізмів з широким переліком дієвих інструментів, комплексне та системне застосування яких дасть можливість підвищити рівень якості, конкурентоспроможності та технологічності продукції, оптимізує процеси виробництва та збуту продукції, активує реалізацію цифрової трансформації існуючих та формування й активний розвиток нових високотехнологічних галузей, що в комплексі забезпечить системне підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Досягнення цих стратегічних завдань забезпечується реалізацією комплексу правових, економічних та адміністративних методів та інструментів а провідними механізмами при цьому виступають: інституційно-правовий (що формує інституційно-правові засади, створює правові рамки впровадження цифровізації економіки); економічний

(спрямований на економічне стимулювання процесів цифровізації); організаційний (дія якого забезпечує впровадження м'якого стимулюючого регулювання та державного адміністрування процесів цифровізації, створює умови для вільного розвитку цифрового ринку; (соціально-психологічний (що має важливу роль у впровадженні процесів цифровізації, оскільки спрямований на якнайширше впровадження навичок та цифрових знань та формує соціальне, ринкове середовище цифровізації).

*Ярмолинська І. В., методист І категорії
відділу підготовки публічних управлінців
Університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький*

ПИТАННЯ ВІДСУТНІСТІ ЧІТКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКОСТІ З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ПІД ЧАС РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ДОГЛЯДУ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ.

Система інституційного догляду та виховання дітей в Україні, як проблемне питання в сфері соціального захисту дітей-сиріт; дітей, позбавлених батьківського піклування; дітей з інвалідністю; дітей з особливими освітніми потребами; дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, в дослідженнях науковців набуває особливої актуальності протягом останнього десятиліття. Така система є затратною на державному рівні, має багато недоліків у реалізації прав дітей, що потребують державної підтримки, та негативно впливає на формування особистості самих вихованців інституційних закладів.

На сьогоднішній день Україна опинилась у складних кризових умовах. Це і загострення воєнно-політичної ситуації, зростання *соціальної* напруженості у суспільстві, різке погіршення економічного стану країни та зниження життєвого рівня добробуту населення. Але водночас саме такі кризові ситуації завжди є стартовими умовами для активних перетворень, як реакція на суспільно – політичні виклики та загрози.

Національної стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки наголошує, що «...державна із залученням громадських об'єднань, благодійних організацій, церкви та релігійних організацій у взаємодії з учасниками процесу реформування системи інституційного догляду та виховання дітей повинна забезпечувати

формування громадської думки про пріоритетність прав і найкращих інтересів дитини, поширення ідеї відмови від інституційного догляду та виховання дітей; проводити моніторинг діяльності місцевих органів виконавчої влади щодо реалізації Стратегії; сприяти створенню ринку соціальних послуг та забезпечувати їх надання» [1].

В процесі нашого дослідження, ми дійшли до думки, що на даному етапі реалізації Стратегії першочергового значення набувають мотиваційний та організаційний механізми державного управління у сфері інституційного догляду та виховання дітей. Реалізація цих механізмів на практиці є ефективною лише за умови підтримки громадськості, яка має можливість здійснювати мотиваційний вплив на усіх учасників процесу запровадження змін. Тут є слушною думка А.Русакова, який зазначає, що «...громадські, некомерційні організації – це найбільш організована частина громадян, яка, використовуючи власні ресурси, зобов'язується розв'язувати найскладніші проблеми добровільно, відповідально та професійно. Явною перевагою виконання соціальних послуг є те, що громадські організації пропонують нові, раціональні і прийнятніші підходи у розв'язанні проблем» [3].

Нормативно-правову базу та основні категорійні поняття з досліджуваної нами проблеми становлять Закони України «Про громадські об'єднання» та «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Департаментом державної реєстрації та нотаріату створений реєстр громадських організацій і благодійних організацій в Україні.

Зі слів директора Представництва благодійної організації «Надія і житло для дітей» Г.Постолнюк стає зрозумілим, що у розробці стратегії неформально брали участь громадські організації. Вона висловлює сподівання, що саме представники громадських організацій стануть активними учасниками запровадження реформи сфери інституційного догляду та виховання дітей та зможуть гарантувати суспільству принципову позицію щодо професійності дій усіх сторін, захисту дітей та їхніх прав. Оскільки... «усі інноваційні, пілотні, працюючі моделі в цій сфері є напрацьованими громадськими, благодійними організаціями» [2].

Очевидною також є узгоджуюча роль громадських та благодійних організацій між офіційною владою та громадськістю, що сприяє реалізації державної політики у даній сфері. Діяльність громадських та благодійних організацій дозволяє допомогти безпосередньо здійснювати основні цілі Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки:

Ціль 1. Інтегрування та координація дій для забезпечення реформування системи інституційного догляду та виховання дітей;

Ціль 2. Розвиток ефективної та спроможної системи підтримки зростання дітей у сім'ї;

Ціль 3. Забезпечення якісного альтернативного догляду дітей, які залишилися без піклування батьків, з метою запобігання потраплянню таких дітей до закладів інституційного догляду та виховання дітей;

Ціль 4. Забезпечення участі суспільства у реалізації Стратегії [1].

Спробуємо виокремити основні функції громадських та благодійних організацій у сфері інституційного догляду та виховання дітей:

– інформаційно-мотиваційна – включає в себе надання громадськості інформації щодо основних напрямів здійснення державної політики у зазначеній сфері шляхом використання різноманітних засобів масової інформації, інформаційних публічних заходів, спрямованих на зміну мотиваційних орієнтирів щодо утримання та виховання дітей, які потребують опіки держави;

– розвідувальна – включає в себе вивчення можливостей та потреб в середині громади, щодо здійснення державної політики у сфері інституційного догляду та виховання дітей;

– організаційна – включає в себе допомогу щодо створення у громаді спеціального спектру послуг для дітей з перевагою сімейного виховання над інституційним;

– інноваційна – включає в себе використання досвіду роботи громадських та благодійних організацій з метою сприяння здійснення завдань реформи у зазначеній сфері.

Враховуючи статутні особливості благодійних та громадських організацій, що здійснюють діяльність в Україні можемо умовно класифікувати їх за такими параметрами:

– за змістом діяльності: організації, що надають підтримку дітям з інвалідністю, дітям-сиротам, дітям з особливими потребами тощо;

– за місцем діяльності: у межах певного регіону, всеукраїнські або міжнародні;

Зважаючи на зазначене вище, можемо зробити висновок про широку спроможність громадських та благодійних організацій у залученні громадськості щодо забезпечення здійснення основних цілей Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та процесу зміни світоглядних уявлень щодо зміни усталеної системи інституційного догляду та виховання дітей на більш

гуманну та органічну систему збереження виховання дітей, які потребують опіки держави, в умовах сімейного виховання. Проте, як бачимо, поки що процес впливу громадськості на стан сфери інституційного догляду та виховання дітей йде паралельно з діяльністю органів державної влади, виступаючи однією із зацікавлених сторін в деінституалізації.

Список використаної літератури:

1. Національна стратегія реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017 – 2026 роки: розпорядження КМУ від 09 серп. 2017 р. № 526-р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR170526.html
2. Постолюк Г. Ще одна стратегія скасування інтернатної системи. Чи зміни будуть?. Українська правда. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2017/09/30/226702/>
3. Русаков А. Ю. Связи с общественностью в органах государственной власти: Учеб. пособ. — СПб: Изд-во Михайлова В. А., 2006. — 238 с, с. 87

***Ярошенко О.М., д-р.юрид.н., професор, член-кореспондент
НАПрН України,
Національний юридичний університет України
імені Ярослава Мудрого, м. Харків,***

ПОНОВЛЕННЯ ПРАЦІВНИКА НА РОБОТІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВАЗАСТОСУВАННЯ

Поновлення на роботі (надалі – П. н. р.) є встановленою трудовим законодавством процедурою відновлення трудових правовідносин між працівником і роботодавцем.

У разі звільнення без законної підстави або незаконного переведення на іншу роботу, у тому числі у зв'язку з повідомленням про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою, працівник повинен бути поновлений на попередній роботі органом, який розглядає трудовий спір. А. А. Грובהва називає такі основні ознаки трудових спорів про поновлення працівника на роботі: (а) предметом спору є розбіжності між роботодавцем і працівником (відмова роботодавця поновити порушені права звільненого працівника); (б) трудовий спір виникає, якщо розбіжності між роботодавцем і працівником

не вирішено в процесі переговорів; (в) розбіжності виникли у зв'язку з неоднозначним застосуванням законів та інших нормативно-правових актів, що містять норми трудового права, трудового договору; (г) трудові спори про поновлення на роботі у разі незаконного звільнення працівника розглядаються судом, у випадку незаконного переведення – КТС або/та судом [1, с. 7].

Основними особливостями вирішення вказаної категорії трудових спорів є такі: (а) скорочений термін звернення працівника за захистом своїх прав до суду – 1 місяць; (б) альтернативність порядку вирішення: трудові спори про поновлення на роботі у разі незаконного звільнення – розглядаються судом, незаконного переведення – КТС, а у випадку незгоди працівником з рішенням комісії протягом 10 днів може бути оскаржено до суду; (в) рішення про поновлення працівника на роботі вноситься до негайного виконання; (г) абсолютна гарантія матеріального відшкодування працівникові завданої шкоди, незалежно від терміну розгляду справи, якщо цей процес затягується не з вини останнього [2, с. 7].

Відповідно до ст. 235 КЗпП України при винесенні рішення про П. н. р. орган, який розглядає трудовий спір, одночасно приймає рішення про виплату працівникові середнього заробітку за час вимушеного прогулу або різниці в заробітку за час виконання нижчеоплачуваної роботи, але не більш як за один рік. Якщо заява про П. н. р. розглядається більше одного року, не з вини працівника, орган, який розглядає трудовий спір, вносить рішення про виплату середнього заробітку за весь час вимушеного прогулу. У разі наявності підстав для П. н. р. працівника, який був звільнений у зв'язку із здійсненням ним або членом його сім'ї повідомленням про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою, та за його відмови від такого поновлення орган, який розглядає трудовий спір, приймає рішення про виплату йому компенсації у розмірі шестимісячного середнього заробітку. У разі затримки власником або вповноваженим ним органом виконання рішення органу, який розглядав трудовий спір про П. н. р. незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника, цей орган вносить ухвалу про виплату йому середнього заробітку або різниці в заробітку за час затримки. Суд покладає на службову особу, винну в незаконному звільненні або переведенні працівника на іншу роботу, обов'язок покрити шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації у зв'язку з оплатою працівникові часу вимушеного прогулу або часу виконання нижчеоплачуваної роботи. Такий обов'язок покладається, якщо звільнення чи переведення здійснено з

порушенням закону або якщо власник чи уповноважений ним орган затримав виконання рішення суду про поновлення на роботі. У разі, коли працівника звільнено без законної підстави або з порушенням встановленого порядку, але поновлення його на попередній роботі неможливе внаслідок ліквідації підприємства, установи, організації, орган, який розглядає трудовий спір, зобов'язує ліквідаційну комісію або власника (орган, уповноважений управляти майном ліквідованого підприємства, установи, організації, а у відповідних випадках – правонаступника), виплатити працівникові заробітну плату за весь час вимушеного прогулу. Одночасно орган, який розглядає трудовий спір, визнає працівника таким, якого було звільнено за п. 1 ч. 1 ст. 40 КЗпП. На такого працівника поширюються пільги і компенсації, передбачені для вивільнюваних працівників, а його зайнятість забезпечується відповідно до ЗУ «Про зайнятість населення».

О. О. Дума достатньо переконливо обґрунтував, що П. н. р., як засіб захисту, має свої характерні риси: (а) поновлення не може бути реалізовано самим потерпілим без звернення за допомогою до відповідного органу правосуддя; (б) його використання передбачає явне або ймовірне порушення правової норми, тобто настання юридичних фактів, закріплених у законодавстві України про працю; (в) підставою застосування такого заходу є правопорушення з боку роботодавця, що підтверджується рішенням юрисдикційного органу; (г) він використовується з метою відновлення порушеного права трудівника (надання йому попередньої роботи; відновлення робочого стажу, що дає право на оплачувану відпустку; оплата всього часу вимушеного прогулу) як реакція на факт невиконання роботодавцем своїх юридичних обов'язків і порушення суб'єктивних прав працівника. Натомість поновлення на попередній роботі працівників, незаконно звільнених або переведених на іншу роботу, як захід відповідальності, виявляється в наступному: (а) при винесенні судового рішення про П. н. р. має місце осуд дій роботодавця; (б) відповідне рішення зумовлює виникнення в роботодавця нового обов'язку як реакція на правопорушення; (в) виникають негативні наслідки для роботодавця у виді додаткових обтяжень, як додаткового обов'язку, а саме виплата трудівникові середнього заробітку за час вимушеного прогулу й розірвання трудового договору з новоприйнятим працівником у зв'язку з П. н. р. особи, яка раніше її виконувала; (г) цей захід породжує застосування до особи, винної в незаконному звільненні працівника або в переведенні

його на іншу роботу, заходів матеріальної відповідальності, тобто додаткових обтяжень [2, с. 8].

Окрім КЗпП України, право повернення на попередню роботу (посаду) передбачено й іншими законодавчими актами. Так, за ст. 6 Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» громадянин, звільнений з роботи (посади) у зв'язку з незаконним засудженням або відсторонений від посади у зв'язку з незаконним притягненням до кримінальної відповідальності, має бути поновлений на колишній роботі (посаді), а в разі неможливості цього (ліквідація підприємства, установи, організації, скорочення посади, наявність інших передбачених законом підстав, що перешкоджають П. н. р. (посаді) – йому має бути надано державною службою зайнятості іншу підходящу роботу. Робота (посада) надається громадянину не пізніше ніж через один місяць з дня звернення, якщо воно надійшло протягом 3-х місяців з дня набрання законної сили виправдувальним вироком або винесення постанови (ухвали) про закриття кримінального провадження за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутністю у діянні складу кримінального правопорушення або невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпанням можливостей їх отримати. У зазначених випадках запис про звільнення з роботи (посади), зроблений у трудовій книжці, визнається недійсним.

За ст. 20 Закону України «Про статус народного депутата України» народному депутату після закінчення строку його повноважень, а також у разі дострокового їх припинення за особистою заявою про складення ним депутатських повноважень надається попередня робота (посада). З працівником, якого в порядку заміщення взято на посаду, що її займав народний депутат, укладається строковий трудовий договір. Цей договір розривається при поверненні народного депутата на роботу, але не пізніше як через 3 місяці після припинення повноважень народного депутата. Відповідно до ст. 33 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» депутату місцевої ради, який працював у раді на постійній основі, після закінчення таких повноважень надається попередня робота (посада), а за її відсутності – інша рівноцінна робота (посада) на тому самому або, за згодою депутата, на іншому підприємстві, в установі, організації. Згідно ст. 41 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» працівникам, звільненим із роботи у зв'язку з обранням їх до складу

виборних профспілкових органів, після закінчення терміну їх повноважень надається попередня робота (посада) або за згодою працівника інша рівноцінна робота.

П. н. р. працівника, який раніше виконував цю роботу, визнає самостійною підставою розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця пункт 6 ч. 1 ст. 40 КЗпП України. Специфіка застосування цієї підстави полягає в тому, що звільнення допускається лише за наявності конкретного фактичного складу – П. н. р. особи, яка раніше її виконувала. Припинення трудових правовідносин відбувається не за прямим бажанням працівника чи роботодавця, а через те, що виникла необхідність у поновленні працівника на роботі, а також у зв'язку з тим, що новоприйняту особу перевести з її згоди на іншу роботу (посаду) немає можливості.

П. н. р. працівника допускається за (а) рішенням суду, якщо працівник був звільнений без законних підстав; (б) ініціативою роботодавця в разі встановлення ним факту звільнення працівника без законної підстави або на вимогу органу нагляду за дотриманням законодавства з приводу поновлення працівника на роботі.

Звільнення допускається, якщо неможливо перевести працівника, за його згодою, на іншу роботу. При цьому не допускається звільнення працівника в період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці.

Розірвання трудового договору за розглядуваною підставою відбувається без згоди виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника). Однак звільнюваному працівникові виплачується вихідна допомога у розмірі не менше середнього місячного заробітку.

Список використаної літератури:

1. Грובה А. А. Особливості вирішення трудових спорів про поновлення працівників на роботі : дис. ... канд. юрид. н.: 12.00.05. Київ, 2014. 199 с.
2. Дума О. О. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця у зв'язку з поновленням на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу: дис. ... канд. юрид. н.: 12.00.05. Харків, 2016. 181 с.

СЕКЦІЯ 5: ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ТА ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ: СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ

SECTION 5: E-GOVERNANCE AND E-DEMOCRACY IN UKRAINE: STRATEGIES OF REALIZATION AND DEVELOPMENT

Васьків О. М.

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ ЧЕРЕЗ СТРУКТУРИ ІТ-РИЗИКІВ

У сьогоднішній час впевнено можна стверджувати, що ми живемо у столітті, де технології формують майбутнє. Кожен, хто залучений у сфері бізнесу в реальному часі, знає, наскільки важливими стали технології для бізнесу. На початкових етапах бізнес у повній мірі залежав від робочої сили, проте з розвитком технологій бізнес прагне розвиватися разом з ними. Незалежно від напрямку бізнесу, технології важливі для його ефективності та успіху. Оскільки, технології мають невід’ємне значення у бізнесі, то до бізнес-ризиків відносять ІТ-ризик.

Якщо розглядати ризик зі сторони бізнесу то це – ризик можливості неадекватного прибутку або навіть збитків, пов’язаних з невизначеністю такої як конкуренція, зміна смаку та попиту клієнтів, вартість введення, зміна урядової політики тощо. Діловий ризик виникає внаслідок конкуренції, кон’юнктури ринку, асортименту товарів тощо [1].

Розглядаючи і вивчаючи бізнес-процеси, структуру бізнес-ризиків можна подати наступним чином (рис. 1).

Сучасні інформаційні технології дуже тісно інтегровані в бізнес-процеси компанії, пов’язуючи все служби та рівні підприємства. Отже, будь-яка зміна в інформаційній інфраструктурі робить прямий або непрямий вплив на всі сторони діяльності підприємства. Дана обставина значно ускладнює аналіз ефективності впровадження ІТ, оскільки дуже складно виділити вплив інформаційних технологій на функціонування компанії, як окрему змінну і

досить важко охопити всі напрямки впливу використовуваних ІТ [2]. Саме тому важливо розуміти розміри потенційного впливу ІТ-ризиків у бізнесі.

Рис. 1. Види бізнес-ризиків

Джерело: Розроблено автором за [4].

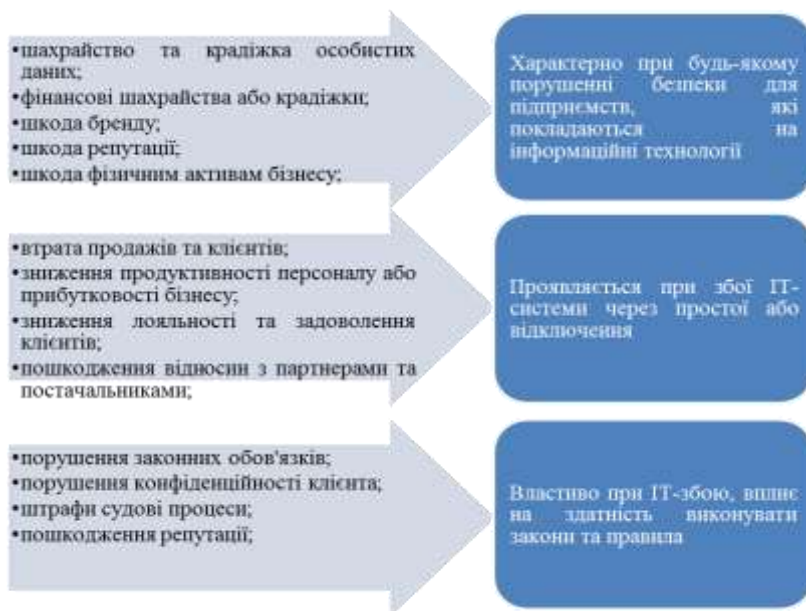

Рис. 2. Вплив ІТ-ризиків на бізнес-процеси

Джерело: Розроблено автором за [5].

Застосування високих технологій забезпечує не тільки підвищення ефективності бізнес-процесів, а й може стати джерелом колосального збитку. Тому ІТ-ризики необхідно управляти так само, як і традиційними бізнес-ризики.

Управління ризиками в сучасних організаціях є ретельно планованим процесом. Процес управління ризиками повинен розглядатися не як окремо виділена задача, яка потребує вирішення, а як частина загальної корпоративної системи управління. Метою управління ризиками, в кінцевому результаті, є підвищення ефективності бізнесу за рахунок контролю діяльності компанії і максимально позитивний результат від методики, що використовується.

Варто зазначити, що управління ІТ-ризики при функціонуванні бізнес-процесів породжує багато запитань, відповіді на які забезпечують розвиток і підвищення ефективності функціонування бізнесу (рис. 3).

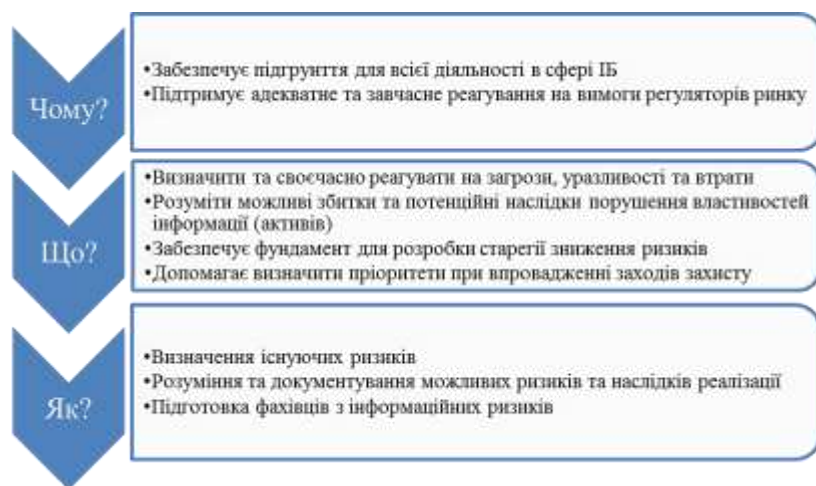

Рис. 3. Управління ризиками ІТ [3]

Сучасний підхід до управління ІТ-ризики дає можливість науковцям обирати одну із існуючих методик управління ІТ-ризики в бізнес-проектах [2]. Проте, як правило, усі проекти є унікальними у зв'язку зі специфікою організації компаній, їх структурою та існуючими бізнес-процесами. Це означає, що процес управління ризиками повинен

визначатися специфікою галузі та напрямком діяльності підприємства. Найчастіше спеціалісти розробляють власний підхід щодо управління ризиками, який часто являється комбінацією кількох методик, а також є пристосованим до вимог компанії.

Список використаної літератури:

1. Євсєєва І. В. Основні види ризиків та їх вплив на конкурентоспроможність молокопереробних підприємств / І. В. Євсєєва, В. О. Москаленко // Економіка і організація управління. – 2014. – № 3 (19). – 4 (20). – С. 80-87.
2. Песоцкая Е. Ю. Необходимость управления рисками в области информационных технологий / Е. Ю. Песоцкая // Современные проблемы науки и образования. Электронный научный журнал. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=821>.
3. Сучасні підходи до оцінки ризиків інформаційних технологій. Управління ризиками ІТ // Active Audit Agency. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ppt-online.org/172211>.
4. Business Risk. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://businessjargons.com/businessrisk.html?fbclid=IwAR0BhV81y0fe0V0JIEekCXgq0XjJK5ekWrycGn96R-zT-azxE7S82PeQVXY>
5. The Board and IT Risk. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Risk/gx-ccg-information-technology-risk-in-fs.pdf>.

***Задорожна А. В., к. фіз.-мат. н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів***

СТАН РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Бурхливий розвиток Інтернету, випуск сучасних засобів обчислювальної техніки та поява новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) суттєво вплинули на всі сфери людського життя, у тому числі й на сферу державного управління. Виникає нове поняття – «електронна держава», що передбачає використання ІКТ у державному секторі. Саме поняття є складним і включає в себе «електронний уряд»

(виконавчу гілку влади), «електронний парламент» (законодавчу гілку), «електронне правосуддя» (суди) та «електронне управління», що відображає систему взаємовідносин між суб'єктами публічної політики.

Протягом останнього десятиліття Україна зробила значний крок у напрямку впровадження ІКТ у роботу органів державного управління. Сучасні ІКТ допомагають забезпечити надійність, інформаційну безпеку, конфіденційність та високу швидкість обробки даних. Впровадження ІКТ в адміністративній діяльності дозволяє оперативніше інформувати користувачів про існуючі нормативно-правові акти, легко формувати запити та подавати в електронній формі звернення та документи. Адміністративне управління стає тепер орієнтованим на інтереси та потреби споживачів послуг. Використання в роботі електронного уряду режиму реального часу дозволяє виконувати запити зі швидкістю, близькою до швидкості протікання процесів у реальному житті. Формування електронного уряду також полегшує процес отримання держслужбами інформації завдяки створенню єдиної бази даних по споживачах послуг.

Окрім зазначених вище переваг, використання електронного уряду надає суспільству можливість здійснювати контроль за роботою органів державного управління, відслідковувати стан розгляду питань, отримувати актуальну інформацію. Активне залучення у роботу урядовців новітніх технологій дозволяє підвищувати прозорість роботи органів державного управління, зменшувати потребу в особистому контакті між споживачами та чиновниками і у такий спосіб запобігати корупційним схемам.

Значні інвестиції в розвиток електронного уряду України, прийняття «Концепції розвитку системи електронних послуг» (2016 р.) та «Концепції розвитку електронного урядування в Україні» (2017 р.) сприяли переводу багатьох послуг у режим онлайн. Так, у 2018 р. число споживачів онлайн-послуг в Україні зросло порівняно з 2017 р. (табл. 1), а перелік електронних послуг розширився до 119. У майбутньому перелік електронних послуг передбачається й надалі збільшувати. Зокрема, планується перевести в електронний формат послуги в медичній галузі, будівництві, послуги з оформлення документів у зв'язку із народженням дитини та ін.

Таблиця 1

Користування електронними послугами в Україні у 2017-2018 рр.

Вид послуги	Число користувачів під час запуску, тис. осіб	2017 р., тис. осіб	2018 р., тис. осіб
Оформлення допомоги при народженні дитини	33,25	6,4	25,8
Отримання витягу про земельну ділянку	514,7	195,2	198,1
Оформлення довідки про несудимість	133,7	16,7	116,9
Е-послуги з державної реєстрації ФОП	20,63	5,5	14,8
Перевірка недійсних документів	997	-	997
Е-послуги у будівельній сфері	7,4	2,4	3,5

Складено за: [1]

Для подальшого формування системи електронних послуг в Україні у 2019-2020 рр. передбачається [2]:

- виділити найбільш пріоритетні для населення послуги та зробити кроки для їх надання в електронній формі;
- забезпечити реалізацію принципу єдиного вікна (“one-stop-shop”);
- провести оптимізацію надання послуг “За життєвими та бізнес-ситуаціями”;
- забезпечити подальше вдосконалення засобів електронної ідентифікації особи;
- вжити заходів для підвищення рівня готовності користувачів до використання електронних послуг за допомогою просвітницьких заходів;
- сприяти популяризації електронних послуг, розвитку каналів доступу до електронних послуг;
- проводити щорічне оцінювання якості надання електронних послуг з урахуванням європейських вимог.

Отже, ті кроки, які Україна зробила на шляху до створення електронного уряду та подальші заходи щодо більш активної популяризації електронних послуг дають надію на подальший розвиток демократії в нашій країні.

Список використаної літератури:

1. Урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
2. План заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2019-2020 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/tu>

***Звонар В. П., д.е.н., старший науковий співробітник
Інститут демографії та соціальних
досліджень імені М.В. Птухи НАН України, м. Київ***

СОЦІАЛЬНА ПАРАДИГМА УПРАВЛІННЯ SMART-ГРОМАДАМИ

Сьогодні у світі та в Україні стрімко зростає суспільна й академічна увага до питання освоєння інформаційно-комунікативних технологій в різних сферах життя – в публічному управлінні, в організаційному менеджменті тощо. Динамічно збільшуються масштаби використання інформаційних технологій (електронних й он-лайн засобів комунікації та цифрових пристроїв) громадянами у побуті. Швидкі темпи зазначених процесів обумовили появу й активне впровадження нової концепції та практичної моделі місцевого розвитку – smart-громади («розумної громади»). Вона заснована на ідеї про взаємодію зацікавлених сторін (стейкхолдерів) у місцевих громадах з метою інтенсифікації позитивних змін через широке застосування цифрових технологій, а також активне запровадження інновацій. Треба визнати, що в середовищі економістів ця модель нині викликає передусім управлінський і комерційний інтерес. Водночас специфічне соціальне (соціетальне) тлумачення «розумної громади» досі не уявилося належним чином.

Аналіз сучасної практики не дає підстав чітко виокремити види/типи «розумних громад» (за географічним, галузевим чи іншим принципом), які би правила за своєрідні лекала для подальшого відтворення в різноманітних умовах. Точніше, таких видів/типів напрацьовано велику кількість зі специфічними та досить вільно сполучуваними рисами. Це утруднює спроби типізації «розумних громад» для їх порівняння й оптимального вибору. Натомість є підстави вивчати та порівнювати різні акценти (бачення) функціонування «розумної громади», які на практиці можуть беззастережно поєднуватися навіть в межах одного співтовариства. На основі узагальнення зарубіжного досвіду пропонуємо *два базові критерії*, за якими можливе

відособлення й увиразнення «розумної громади» як управлінської моделі соціального розвитку. *Першим* таким критерієм може вважатися *соціально-поселенська ознака smart-співтовариства*. На цій основі виокремлюємо *урбаністичне та конвергентне бачення «розумної громади»*. *Урбаністичний* підхід абсолютизує потреби і риси міських ареалів (smart-city– «розумне місто»). Особливу увагу дослідники й управлінці з урбаністичним баченням приділяють питанню реалізації «розумних» підходів до розвитку мегаполісів, від яких очікування трансформаційних зрушень у smart-напрямі є чи не найбільшими. Відповідно до методологічної схеми, напрацьованої європейськими урбаністами, «розумні міста» мають володіти такими основними характеристиками як інноваційна економіка, заохочення мобільності, увага до проблем довкілля тощо. Але жодна із перелічених обов'язкових характеристик «розумного міста» не має виняткових урбаністичних асоціацій. Очевидно, тому й актуалізується альтернативне бачення «розумної громади» за соціально-поселенською ознакою, яке можна умовно назвати *конвергентним*. Воно не протиставляє міські та неміські ареали, стверджуючи, що модель smart-співтовариства концептуально зовсім не обмежена урбаністичною проблематикою. Територіальні та поселенські межі «розумної громади» для прибічників конвергентного бачення є довільними і можуть варіюватися від району окремого поселення до декількох адміністративних округів (регіонів). На цьому ґрунті у розвинутих країнах активно розвивається напрям трансформації невеликих міст на «розумних» засадах, так само як і напрям сільського smart-розвитку.

Другим (не менш важливим) критерієм для увиразнення соціальної парадигми «розумної громади», як видається, є *ступінь соціальної орієнтації* обов'язкових функціональних складових її загальної моделі. Проведений аналіз фахових джерел спонукає досліджувати, в першу чергу, такі компоненти цієї моделі як спектр комунікативно активних стейкхолдерів у громаді та цілі інтеграції е-комунікаційних технологій у її діяльність. За ступенем «соціальності» кожного з цих компонентів можна умовно виокремити *інженерне* (з фокусом на темпі появи й ефективності освоєння нових інформаційних та інших технологій) і *гуманістичне* бачення «розумної громади» (з фокусом на якості людського і соціального капіталу).

Треба зауважити про надзвичайно відмінні уявлення в різних фахових джерелах щодо складу *стейкхолдерів «розумної громади»*. Виокремлюють мешканців (містян), місцеву владу, приватний сектор

(зокрема, IT-сегмент приватної індустрії), науково-освітню сферу, інститути громадського здоров'я, благодійні організації тощо. Інколи їх укрупнюють у більш компактні групи: влада, бізнес, громадськість (мешканці). Трапляється і вищий рівень узагальнення: з простим поділом на мешканців, з одного боку, та інститутів розвитку громади – з іншого. Беручи до уваги усі варіанти тлумачення, доцільно трактувати учасників «розумної громади» як індивідів(мешканців) та інститутів – публічної влади, бізнесу, громадянського суспільства.

За нашим спостереженням, *інженерне* бачення smart-спільноти наполягає на первинності тих стейкхолдерів, які беруть безпосередню участь у модернізації/оптимізації, науково-дослідному супроводі функціонування громади, а також у формуванні його комерційного результату. Їх спектр містить, передусім, державні та приватні університети, IT-компанії, фінансові і маркетингові агенції, економічні та промислові департаменти органів влади тощо. Виступаючи провідними суб'єктами змін, зазначені учасники декларують конкурентоздатність, автоматизацію/дебюрократизацію та безперервність локальних процесів як *цілі інтеграції e-комунікаційних технологій у діяльність громади*. При цьому такі стейкхолдери зосереджуються, як правило, у публічно-владному і комерційному секторах. За цих обставин громадянське суспільство та, власне, мешканці можуть виявитися всього лише тривіальними об'єктами трансформацій. Натомість *гуманістичне* бачення схильне рівнозначно оцінювати значимість усіх інститутів у громаді, які, у свою чергу, орієнтовані на добробут пересічних мешканців. Крім того, воно передбачає максимально активне *самозалучення* мешканців до всіх процесів життєдіяльності громади. Громадяни – за посередництва інформаційно-комунікативних технологій – самостійно формують зміст і перелік потреб громади, а також способи їх задоволення. Як наслідок, населення та його представники в особі інститутів громадянського суспільства більшою мірою виявляють свою суб'єктність. Гуманістичне бачення стимулює та всіляко підтримує безпосередні соціальні контакти (між сусідами, колегами, однодумцями тощо). Тому взаємодія у такій громаді перестає бути «безликою» технічною процедурою, а управлінські рішення – менш орієнтованими на узагальнені /середньостатистичні величини.

В Україні найбільш комплексно ідею smart-громади реалізовано у шести містах: Вінниця, Дніпро, Львів, Київ, Харків, Чернівці. Тут

запроваджено такі сервіси, як GPS-моніторинг громадського транспорту, онлайн-виклик поліції, електронні адмінпослуги, електронна картка пацієнта, електронний запис до дитсадка тощо. Можна стверджувати, що в Україні домінує урбаністичне бачення «розумної громади». Крім того, вітчизняна практика ставить головним чином інженерно-управлінські пріоритети. Натомість не приділяється належна увага становленню «розумної громади» як майданчика для багатостороннього співробітництва стейкхолдерів з різними інтересами/пріоритетами. У цілому, мешканці сприймаються як «розумні» користувачі, про комфорт яких обіцяють дбати управлінці – без особливого акценту на самоуправлінні та саморегулюванні цих користувачів.

Отже, поширені у світі інженерне та гуманістичне бачення «розумної громади», так само як її урбаністичне та конвергентне сприйняття ставлять різні практичні акценти функціонування її загальної моделі. Гуманістичне та конвергентне бачення найбільшою мірою увиразнюють соціальний профіль «розумної громади». Це означає, що в контексті цілей соціального розвитку така громада має широкі територіальні і поселенські межі (не обмежена міським ареалом), а також характеризується чіткою соціально-розвитковою орієнтацією інноваційної та господарської діяльності. Саме такого типу громади необхідно розвивати в Україні, якщо брати до уваги пріоритети соціалізації економіки та публічного управління, актуальні проблеми у сфері соціальної політики і людського розвитку.

Список використаної літератури:

1. Oliveira A. From Smart Cities to Human Smart Cities/ Álvaro Oliveira, Margarida Campolargo // Proceedings of the 2015 48th Hawaii International Conference on System Sciences, Kauai, HI, USA, 5-8 Jan. 2015. – Washington, DC : IEEE Computer Society. – pp. 2336-2344.
2. Звонар В. П. Smart-громада як соціально-економічний феномен / В. П. Звонар // Демографія та соціальна економіка. – 2017. – № 3. – С. 76–88.
3. Людський розвиток в Україні: інституційне підґрунтя соціальної відповідальності: кол. монографія / ред. Е. М. Лібанова; Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України. – Київ, 2017. – С. 298–313.

Іванов С.М., к.т.н., доцент
Любчич А.М., к.ю.н.
**Науково-дослідний інститут правового
забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України, м. Харків**

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕТАПІВ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

В Україні існує потужна інформаційна структура, що володіє величезним запасом інформаційних ресурсів. Нові концепції інформаційного забезпечення інноваційних проєктів, створення електронного уряду, електронної демократії в Україні є дуже актуальними. До числа найважливіших пріоритетних напрямків в інноваціях відносять: інформаційний обмін, джерела інформації для інновацій, а також виявлення бар'єрів інноваційного процесу, покращання інформаційного устрою науково-технічної та інноваційної діяльності. Розв'язання цих завдань створює необхідні умови для активної інноваційної діяльності.

Добре відомі основні форми подання інформації:

- бюлетені новин (формують науково-інформаційні та аналітичні центри);
- довідки - відповіді на конкретні питання (конференції за напрямками, перелік періодичних видань за напрямками, виробники продукції і послуг і т.ін.);
- аналітичні огляди;
- інформаційні огляди;
- реферативні огляди;
- прогнозна інформація.

Отримання даних з усіх інформаційних джерел дозволяє швидко і оперативно вирішувати питання, зокрема, в реалізації рішення проблем електронного уряду та електронної демократії. Зміст інформаційних ресурсів має бути таким, щоб забезпечити можливості для інноваційної діяльності:

- зарубіжні періодичні видання з пріоритетних напрямів в фондах бібліотек та головних інформаційних центрів;
- інтегрована і загальнодоступна інформація про стан наукової та інноваційної діяльності в усіх регіонах України, галузях про виконання робіт і досягненні цілей за пріоритетними курсами

розвитку науки, критичних технологій і найвизначнішим інноваційним проектам;

- бази даних про проекти та партнерів, в тому числі і таких, що можуть стати інвесторами;
- повна інтегрована і систематизована інформація про суб'єктів інноваційної діяльності.

Дієвий розвиток електронної демократії в Україні вимагає формування інформаційних джерел так, щоб забезпечити прийняття рішень, можливість контролю і аналізу їх виконання як виконавчими і законодавчими органами влади, так і суб'єктами інноваційної діяльності.

Склад і состав інформаційних ресурсів, що забезпечують інноваційну діяльність, можуть виглядати наступним чином:

1. Інноваційна політика в Україні до 2030 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України № 526 від 10.07.2019).

- a. Офіційні документи органів законодавчої та виконавчої влади в області розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності та науки взагалі.
- b. Інноваційні програми та проекти, в яких Україна бере участь, відомості про хід їх реалізації.
- c. Найважливіші інноваційні проекти державного значення
- d. Основні маркери розвитку інноваційної галузі та результативності наукової діяльності.
- e. Аналітичні матеріали про хід реалізації вищезазначених програм.
- f. Реєстр об'єктів (база даних) інтелектуальної власності, що належить державі.
- g. Перспективно-аналітичні матеріали моніторингу головних напрямків.

2. Інформація, що спрямована на забезпечення інформаційних потреб учасників інноваційної діяльності представлена в базах і банках даних:

- a. Програми та спрямованість фундаментальних досліджень.
- b. Патентна інформація.
- c. Опубліковані підсумки наукових досліджень інноваційної діяльності вітчизняних і зарубіжних вчених.
- d. Наукових і науково-технічних статтях і дисертаціях.

- e. Конференції, симпозиуми, інші наукові заходи в Україні та за кордоном.
- f. Виставки-ярмарки інновацій.
- g. Інформаційні центри та бібліотеки, що формують інформацію для інноваційних систем.

Доступ до цих ресурсів повинен здійснюватися через ефективну систему навігації по інформаційних ресурсах. Повинні бути створені інтерактивні електронні інформаційні служби, що мають за мету дозволити встановлення контактів між учасниками інноваційного процесу, між інвесторами та розробниками.

Інформаційний портал національної інформаційної системи для інновацій повинен забезпечувати доступ до найважливіших закордонних інформаційних ресурсів з науки та інновацій, а також містити посилання на інноваційні портали і сайти міжнародних організацій, зарубіжні електронні бібліотеки та іншу інформацію, що забезпечує інформаційні потреби учасників інноваційної діяльності.

Капленко Г. В., к.е.н., доцент

*Шоробура Н. М., здобувач освітнього рівня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розвиток електронного врядування за сучасних умов в Україні є надзвичайно важливим, оскільки воно здатне забезпечити ефективне управління, підвищити якість та швидкість надання адміністративних послуг, забезпечити прозорість прийняття рішень, знизити рівень корупції.

Становлення електронної демократії в Україні покликане не лише прискорити європейську інтеграцію, а й стати потужним поштовхом до підвищення рівня життя простих українців, забезпечити усвідомлення відповідальності за прийнятті рішення конкретним чиновником, сформувати соціально відповідальну державу в цілому.

На сьогодні одним із пріоритетів є розвиток інформаційного суспільства, яке можна визначити як орієнтоване на інтереси громадян, відкрите для всіх і спрямоване на формування інноваційної моделі розвитку високотехнологічного суспільства, в якому кожен громадянин

має можливість створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися та обмінюватися ними, щоб дати змогу кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал для забезпечення особистого і суспільного розвитку та підвищення якості життя.

Електронне врядування є одним з інструментів розвитку інформаційного суспільства, впровадження якого сприятиме створенню умов для відкритого і прозорого державного управління. Воно має забезпечити радикальне підвищення якості урядових рішень із одночасним різким скороченням термінів їх розробки та прийняття і є одним з визначальних факторів адміністративної реформи, трансформаційних перетворень в діяльності органів публічної влади та їх взаємодії із користувачами та власними співробітниками.

Впровадження електронного врядування передбачає створення якісно нових форм організації діяльності органів публічної влади їх взаємодію з громадянами та суб'єктами господарювання шляхом надання доступу до державних інформаційних ресурсів, можливості отримувати електронні адміністративні послуги, звертатися до органів публічної влади використанням Інтернету. Державна політика електронного врядування сприяє формуванню таких прогресивних відносин влади, суспільства, громадянина та людини, бізнесу як партнерство та підвищення ефективності діяльності всіх суб'єктів електронного врядування. Електронне врядування наразі є одним з основних засобів для здійснення та досягнення вищої мети державної політики розбудови в Україні інформаційного суспільства.

На сьогоднішній день існують проблеми, пов'язані із впровадженням технологій електронного врядування у діяльності органів публічної влади. Розвиток електронного врядування потребує побудови гнучких систем, вимагає проведення скоординованих організаційно-технологічних заходів і погодження дій органів публічної влади в рамках єдиної державної політики. Внаслідок ситуації, що склалася в інформаційній сфері, неможливо підвищити рівень надання адміністративних послуг громадянам і суб'єктам господарювання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій та підвищити ефективність використання бюджетних коштів, що спрямовуються на створення та розвиток державних інформаційних систем.

З метою ефективного впровадження електронного врядування доцільно використати наступні принципи:

- Прозорість і відкритість.
- Конфіденційність та інформаційна безпека.
- Єдині технічні стандарти і взаємна сумісність.
- Орієнтованість на інтереси і потреби споживачів послуг.

З метою реалізації державної політики з питань розвитку електронного врядування необхідно забезпечити:

- Проведення узгодженої діяльності всіма органами публічної влади із залученням інститутів громадянського суспільства та представників ділових кіл.

- Удосконалення принципів державного управління, структури і функцій органів публічної влади.

- Визначення переліку адміністративних послуг, які надаються органами публічної влади, і переведення їх в електронну форму.

- Створення інформаційної інфраструктури електронного врядування.

Отже, можна зробити висновок, що реалізація електронного врядування в Україні дасть змогу нам, простим громадянам доступ до інформації про діяльність органів публічної влади, буде надана можливість громадянам і громадським організаціям безпосередньо брати участь у процесах підготовки проектів рішень, що приймаються на всіх рівнях державного управління, а це, в свою чергу, дозволить зменшити рівень корупції в органах державної влади.

Кохан В.П., к.ю.н.

Науково-дослідний інститут

Національної академії правових наук України, м. Харків

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Правовою основою впровадження та розвитку електронних послуг є Концепція розвитку системи електронних послуг в Україні на 2016-2020 роки. У цьому документі закладені засади державної політики у цій галузі та передбачений відповідний комплекс заходів щодо їх втілення. Так, у Концепції надано визначення електронної послуги як адміністративної та іншої публічної послуги, що надається суб'єкту звернення в електронній формі за допомогою засобів інформаційних, телекомунікаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем. До того ж Концепцією

передбачено перелік пріоритетних послуг, які запроваджуються в електронній формі першочергово, причому встановлено, що ці послуги мають відповідати третій, четвертій стадії розвитку. У зазначений перелік входять 45 послуг. На сьогодні більша частина з них надаються повністю в електронному вигляді.

Оскільки електронні адміністративні послуги є частиною електронного урядування, крім згаданої Концепції розвитку електронних послуг, правове регулювання цієї сфери здійснюється також Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» [2], схваленої указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, Стратегією реформування державного управління України на 2016-2020 рр. [3], затвердженої розпорядженням КМУ від 24 червня 2016 р. № 474-р, Концепцією розвитку електронного урядування в Україні [4], схваленої розпорядженням КМУ від 20 вересня 2017 р. № 649-р, Законом України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 року № 5203-VI, Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» [5] від 22.05.2003 № 851-IV, Законом України «Про електронні довірчі послуги» від 5 жовтня 2017 р. № 2155-VIII [6].

Основними завданнями в рамках даного напрямку реформи державного управління, що передбачено реалізувати до 2020 р., є:

- завершення переходу органів виконавчої влади на електронний документообіг та їх інтеграція до системи електронної взаємодії органів виконавчої влади (всі центральні органи виконавчої влади та 80 % місцевих органів виконавчої влади);
- створення та вдосконалення відкритих державних реєстрів;
- електронізація адміністративних послуг – не менше 80 електронних адміністративних послуг третьої стадії розвитку, та 40 – четвертої стадії розвитку);
- розвиток відкритих даних – збільшення кількості наборів відкритих даних та покращення їх якості [2].

Планом заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2017-2018 роки передбачалося впровадження 100 електронних послуг до кінця 2018 року [7]. Цього результату досягнуто, і наразі на Урядовому порталі, який слугує «єдиним вікном» доступу до всіх онлайн-послуг, уже є 118 електронних послуг [8].

Згідно з Планом заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2019-2020 роки у 2019 році планується впровадити не менше 50 електронних послуг, які будуть стосуватися виробництва ліків, водовідведення, послуг будівництва, оформлення військових посвідчень тощо [9].

Загалом аналіз положень Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2016-2020 роки та процес їх реалізації свідчить про відповідність вітчизняного законодавства міжнародним тенденціям у галузі надання електронних послуг.

2016-2017 роки, як бачимо, позначилися розвитком нормативно-правової бази з питань електронного урядування та електронних послуг, що варто оцінити позитивно, однак прийняті нормативні документи мають окремі неузгодженості між собою.

Так, План заходів з реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2016-2020 роки передбачає розроблення переліку з 80 пріоритетних послуг в електронній формі [11], а Концепція розвитку електронних послуг в Україні до 2020 р. містить перелік лише з 45 таких послуг.

До того ж зазначені нормативно-правові акти визначають різні строки здійснення оптимізації процедур надання адміністративних послуг. Так, Планом заходів з реалізації Стратегії реформування державного управління України на 2016-2020 рр. передбачено проведення оптимізації процедур надання 15 найбільш популярних адміністративних послуг протягом 2017-2020 рр. Концепцією розвитку електронних послуг в Україні оптимізацію процедури надання пріоритетних адміністративних послуг планується завершити до кінця 2017 р., а решти адміністративних послуг – у 2018-2019 рр.

Отже, у державній політиці з розвитку електронних послуг є неузгоджені моменти щодо кількості електронних адміністративних послуг, що підлягають електронізації до 2020 року, та строку здійснення такої електронізації. Плутианина на рівні програмних документів може привести до зниження ефективності запропонованих заходів, оскільки заважає здійсненню чіткої і послідовної державної політики в сфері електронного урядування і, зокрема, електронних послуг. Саме тому вкрай важливо нормативно-правову базу з питань електронного урядування узгодити з нормативними актами, що регламентують надання електронних адміністративних послуг.

Список використаної літератури:

1. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.11.2016р. № 918-р // Офіційний вісник України. – 2016 р. – № 99. – Стор. 259. – Стаття 3234. – Код акта 84163/2016.
2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. Дата оновлення: 12.01.2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>(дата звернення: 07.09.2019).
3. Деякі питання реформування державного управління України»: розпорядження КМУ від 24.06.2016 р. № 474-р. Дата оновлення: 04.07.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80>(дата звернення: 07.09.2019).
4. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження КМУ від 20.09.2017 р. № 649-р. Дата оновлення: 20.09.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80> (дата звернення: 02.09.2019).
5. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003р. N 851-IV. Дата оновлення: 07.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 01.09.2019).
6. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 5.10.2017 р. № 2155-VIII. Дата оновлення: 07.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19> (дата звернення: 01.09.2019).
7. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2017 – 2018 роки: розпорядження Кабінету міністрів України від 14.06.2017 р. № 394-р. Дата оновлення: 14.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/394-2017-%D1%80> (дата звернення: 30.08.2019).
8. Урядовий портал – єдиний веб-портал органів виконавчої влади. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 30.08.2019).
9. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні на 2019 – 2020 роки: розпорядження Кабінету міністрів України від 30.01.2019 р. № 37-р. Дата оновлення: 30.01.2019. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/info/KR190037.html (дата звернення: 30.08.2019).

*Лобода Н.О., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені І.Франка,
м. Львів*

*Чабанюк О.М., к.е.н., доцент
Львівський торговельно-економічний університет,
м. Львів*

ДИГІТАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЧИННИК УРЯДОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Відомо, що історія обліку своїми коріннями сягає далеко в минуле. Технологічно облік як процес розпочинається з виявлення, вимірювання і реєстрації фактів, дій і подій з метою отримання інформації про господарські операції. Найбільш поширеним способом відображення даних бухгалтерського спостереження є документи. Більшість авторів однозначно стверджують, що облік починається з документування, процесу створення документа й відображення в ньому первинної інформації. Існуюча система документообігу є складною та громіздкою внаслідок наявності значної кількості різних видів і форм документів, повторень окремих показників в різних документах, багатоетапності процесу документообігу. Дослідження показали, що в процесі документування ряд функцій обліку недостатньо реалізуються (без регулювання і необхідного поточного контролю). Із застосуванням електронних носіїв облікової інформації виникла проблема при оформленні копій документів в умовах комп'ютеризації обліку, забезпечення придатності облікової інформації для зберігання в архіві та її використання в майбутньому. В умовах повністю автоматизованого обліку (винятково первинного, а також фінансового обліку) як системи збору, реєстрації, передавання та обробки інформації без участі людини потребують уточнення питання щодо суті й ролі в обліку документа та документування як облікового прийому.

Ефективна автоматизація бухгалтерського обліку - це не тільки питання зручності в роботі бухгалтера, це тенденція часу. Сучасний рівень розвитку комп'ютерної техніки зробив можливою обробку первинних документів, облікових даних, формування звітності за допомогою комп'ютера. Отже, нова інформаційна технологія обробки облікових даних охоплює всі рівні обліку: збір та реєстрація первинної інформації; ведення облікових реєстрів господарських операцій; організація обліку розрахунків підприємства, обліку витрат на виробництво і калькуляції собівартості продукції; розрахунок і друк звітних форм.

Саме електронний документообіг відкриває можливості для вдосконалення, довготривалого збереження документів, управління електронним архівом, урахуваючи процедури списання та знищення документів. До електронного документообігу висуваються основні вимоги, а саме: інформація, що міститься в електронних документах, має бути доступною (легко читається й інтерпретується) для її подальшого використання (для цього необхідно мати відповідне програмне забезпечення); повинна бути забезпечена можливість відновлення електронного документа в тому форматі, в якому він був створений, надісланий або отриманий; за потреби слід зберігати інформацію, що дає змогу встановити дату і час надсилання або отримання, походження або призначення електронного документа (необхідно контролювати чи копіював хтось електронний документ, змінював дані, роздруковував на принтері тощо). Усе це можливо тільки в системі управління, побудованій на основі цілком електронного документообігу.

2 вересня 2019 року Урядом прийнято рішення щодо створення Міністерства цифрової трансформації України. Дане міністерство:

- відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, відкритих даних, національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, впровадження електронних послуг, електронних довірчих послуг;

- у співробітництві з іншими державними установами та міжнародними партнерами впроваджують електронні послуги у всіх сферах економіки - реєстрація бізнесу, екологія, оформлення субсидій, державної допомоги, оплата житлово-комунальних рахунків, земельні послуги (на даний можна вже скористатися більш ніж 100 електронними послугами).

Враховуючи вищезазначене, на даний час пріоритетним завданням міністерства є:

- оптимізація прийняття управлінських рішень за рахунок введення електронного документообігу (це дозволяє автоматизувати всі процеси роботи з документами, практично відмовитись від паперу, вдосконалити внутрішню дисципліну, прискорити процес прийняття управлінських рішень);

- об'єднання усіх відомств в єдину систему міжвідомчого документообігу;

- підтримка впровадження, поширення та популяризації електронного підпису та технологій Mobile ID та BankID.

Отже, можна зробити висновок, що ефективність роботи підприємства суттєво підвищується завдяки засобам автоматизації, які дозволяють оперативно накопичувати відповідні бази даних про наслідки господарської діяльності, а також надавати інформаційні послуги ланкам управління щодо ефективності роботи. Саме тому, публічна влада України проводить активну політику в сфері електронного врядування.

*Підлісна Т.В., к.держ. упр.
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький*

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЕФЕКТИВНОГО ВРЯДУВАННЯ

Розвиток України як соціально-економічної системи вимагає ефективного управління на регіональному та місцевому рівнях. Міське самоврядування є суб'єктом публічної влади, який відіграє роль одного з найефективніших інструментів управління містом та розвитку території. Якщо воно дійсно функціонує, а мешканці мають права та можливості самостійно вирішувати питання, тоді спостерігається зростання місцевого бюджету та покращення умов життєдіяльності населення. Отже, проблема ефективності місцевого самоврядування потребує особливої уваги органів влади та самого населення [1].

Міське самоврядування - це могутній потенціал державотворення, у нашій країні ці органи влади недостатньо ефективно функціонують та виконують головну місію, яка закладена Конституцією України – це запровадження права територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення. Державний курс на інтеграцію до Європейських структур потребує вдосконалення системи управління на регіональному та місцевих рівнях до європейських традицій демократичного управління, посилення ролі самоврядування та вирішення питань щодо впорядкування законодавчої бази. Тому що органи місцевого самоврядування нерідко зустрічаються з великою кількістю проблем через нечітке визначення законодавчих документів їхніх повноважень та функцій.

1 квітня 2014 року було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, яку розроблено з урахуванням вимог Європейської хартії. Можна зробити

висновки, що найактуальнішим на сьогоднішній день є забезпечення негайних дій щодо вирішення проблем розвитку територіальних громад.

Проводячи аналіз рівня розвитку місцевого самоврядування в Україні, можна зробити висновки, що основними проблемами, що стримують розвиток місцевого самоврядування в Україні є:

- відсутність чіткого розподілу повноважень між органами місцевої влади, що має бути забезпечено відповідною нормативною базою - Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” та Закон України “Про місцеві державні адміністрації”;
- недостатній розвиток системи управління на регіональному і місцевому рівнях відповідно до вимог Європейської хартії;
- неможливість самостійно приймати рішення органам влади;
- нечіткість нормативно-правового визначення статусу місцевого самоврядування, його відокремленості від органів державної влади.

Отже, існує багато чинників, що стримують вдалий розвиток місцевого самоврядування в нашій країні. Дану проблему потрібно вирішувати комплексно, шляхом прийняття продуманої, зваженої програми розвитку органів місцевої влади, яку б дійсно виконували. Завершення децентралізації управління на місцевому рівні, розвиток самоврядування на засадах системного підходу потрібно спрямувати на чотири основи: правову, фінансову, матеріальну та територіальну. Саме цей підхід може дійсно забезпечити перехід на новий рівень у здійсненні управління регіоном. Приміром, метою реформування місцевого самоврядування є зростання якості людського життя завдяки створенню умов для розвитку територіальних громад, члени яких здобудуть можливість захищати власні права через участь у розв’язанні проблем місцевої значущості. Вирішення зазначених проблем розвитку та удосконалення місцевого самоврядування допоможе забезпечити населення послугами, їх наданням та високий соціально-економічний розвиток держави, її регіонів[2].

Працюючи на місцях, щоразу отримуємо підтвердження, що можливості і резерви країни є надзвичайно потужними і вони мають істотне значення для розвитку територій і побудови якіснішого життя людей. Наше основне завдання - мобілізувати ресурси, які має країна - місцеві, регіональні, державні для того, щоб забезпечити ефективний розвиток територій. Україна повинна побудувати ефективну систему місцевої влади з тією метою, щоб вона ефективно працювала і вирішувала проблеми місцевого значення. Хто зараз стоїть на місці тому потім дуже важко наздоганяти тих, хто пішов вперед[3].

Слід відзначити, що саме Хмельниччина може слугувати позитивним прикладом розвитку місцевого самоврядування як у питанні поточної діяльності органів місцевої влади, так і в питанні їх реформування.

Так, з початку 2018 року (станом на 01.12.2018) у розпорядження територіальних громад Хмельницької області надійшло понад 5,6 мільярда гривень податкових платежів. Таким чином завдання органів місцевого самоврядування забезпечено на рівні 105 відсотків, додатково надійшло 277 мільйонів гривень.

Темп росту надходжень до відповідного періоду 2017 року склав близько 122 відсотків, що у грошовому виразі становить майже 994 мільйони гривень.

Показово, що забезпечено сталі надходження за усіма бюджетотворюючими податками. Найбільшу питому вагу, а це понад 60 відсотків за результатами наповнення місцевих бюджетів становить податок на доходи фізичних осіб. Його спрямовано у сумі понад 3,7 мільярда гривень, що порівнянні аналогічним періодом минулого року більше на 127 відсотків, або на 793 мільйони гривень. Представники малого бізнесу забезпечили сплату єдиного податку в розмірі 824 мільйони гривень, що перевищує минулорічний результат на 123 мільйони гривень, темп росту - 117 відсотків.

Системний бюджетний процес у наповненні місцевих бюджетів є закономірним результатом активної співпраці з територіальними громадами краю. Цей додатковий ресурс дозволить громадам вирішувати чимало соціальних та інфраструктурних завдань. Важливо, що питання децентралізації обговорюються під час наших робочих зустрічей, у ході яких знаходимо фінансові резерви, які базуються на усуненні проблем, пов'язаних із не задекларованою працею, підвищенням рівня заробітної плати чи прийняттям адекватних податкових ставок.

Що ж стосується процесу децентралізації, то Хмельниччина лідирує в рейтингу областей щодо формування ОТГ. Відповідно до оприлюдненого Мінрегіоном рейтингу процесу децентралізації область у загальноукраїнському рейтингу щодо формування об'єднаних територіальних громад посідає перше місце.

Стосовно кількості тергромад, то за цим показником Хмельницька область на 7 місці, за покриттям площі ОТГ - на 3, за кількістю тергромад, що об'єдналися, - на 3, за кількістю ОТГ з чисельністю менше 5 тисяч населення – на 7, за відсотком площі, охопленої перспективним планом – на 12, за

відсотком населення ОТГ до загальної кількості жителів області – на 3 місці. Після Хмельниччини в рейтинговій таблиці розмістилися Житомирська, Чернігівська, Волинська, Дніпропетровська та Запорізька області[4].

Успіх подальшого розвитку місцевого самоврядування та його трансформації, відповідно до вимог часу, у вирішальній мірі залежить від кадрів, фахово і світоглядно підготовлених до творчої професійної роботи в громаді чи органах місцевого самоврядування. Від того, в якій мірі службовці органів місцевого самоврядування, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови обізнані з муніципальним правом, новітніми технологіями муніципального менеджменту, як вони володіють вміннями і навичками вирішувати повсякденні проблеми конкретної територіальної громади – безпосередньо залежить рівень послуг, що надається в системі місцевого самоврядування, в яких умовах живе населення відповідного села, селища, міста[5].

Список використаної літератури:

1. Чавикіна О. В. Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця (Україна). Розвиток місцевого самоврядування як один з пріоритетів державної регіональної політики. http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/10_chavykina.htm
2. Актуальні проблеми реформування органів місцевого самоврядування. <https://buklib.net/books/35891/>.
3. «Немає інших ефективних систем влади, ніж ефективне місцеве самоврядування, і це ми повинні робити», - В.Негода на Одещині.- <https://decentralization.gov.ua/news/8991>
4. Субсайт ГУ ДФС у Хмельницькій області офіційного веб-порталу ДФС України, [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://km.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/357421.html>
5. Шляхи підвищення ефективності місцевого самоврядування у ... [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/85555/pravo/shlyahi_pidvischennya_efektivnosti_mist_sevogo_samovryaduvannya_zabezpechenni_zhittiyediyalnosti_samovryadnih_gromad

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ В УКРАЇНИ

В умовах активної децентралізації, збільшення обсягів місцевих бюджетів та зростання інформаційних загроз виникає необхідність у розробці регіональної інформаційної політики.

У праці [1] виділено три рівні надання інформаційної безпеки: рівень особи, суспільний рівень та державний рівень. У дослідженні [6] проаналізовано інституційне забезпечення інформаційної безпеки економіки на національному, регіональному рівнях та на рівні підприємств. Г. В. Певцов [4] запропонував описову модель регіону України як об'єкту забезпечення інформаційної безпеки та розглянув властивості регіону, інформаційної інфраструктури з позицій системного аналізу. На законодавчому рівні в Україні передбачено певні регіональні аспекти забезпечення інформаційної безпеки. У Доктрині інформаційної безпеки України [5] визначено, що на Міністерство інформаційної політики України покладено обов'язок забезпечити «координацію діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України». Крім цього, на інші державні міністерства, агентства, комітети покладено обов'язки забезпечення інформаційної безпеки в різних напрямках: захист інформаційного простору, боротьба з пропагандою, інформування населення про загрози, популяризація українського кіно, радіо, телебачення, моніторинг інформаційних загроз та інші обов'язки. В Україні сформовано систему органів, яка здатна вирішувати складні завдання в галузі забезпечення інформаційної безпеки, як на національному та регіональному рівнях, так і на рівні підприємства [6].

В органах державної влади на центральному, регіональному та місцевому рівнях сформовано структурні підрозділи, які відповідають за реалізацію інформаційної політики. Вони становлять невід'ємну складову інституційного середовища формування й реалізації державної інформаційної політики України. Проте відсутні органи влади, на які покладено функції інформаційної безпеки підприємств [6].

Більшість підрозділів регіональних органів державного управління та місцевого самоврядування верхньої ланки ієрархії здійснюють

повноваження з управління в інформаційній сфері. Інформаційна структура регіону складається з регіонального інформаційного простору, регіональної інформаційної інфраструктури та регіональних інформаційних технологій [4, с. 7].

Стрімке зростання, диференціація попиту на різноманітні види інформаційних продуктів та послуг з боку суб'єктів господарювання стимулюють потребу у розвитку регіональних ринків інформаційних та комунікаційних технологій, в тому числі для розв'язання задач забезпечення інформаційної безпеки регіонів [3, с. 37], див. рис. 1.

Рис. 1. Основні напрями регіональної інформаційної політики

Джерело: складено автором на основі [4, с. 7].

Важливим завданням регіональної інформаційної політики є забезпечення налагодження ефективних зв'язків між керуючою системою та керованою системою. Відтак, керуюча система у вигляді органів державного управління, що формують управлінський вплив та приймають рішення у сфері інформаційної безпеки, повинна отримувати інформацію від керованої системи (підприємств, громади) та оперативно реагувати на неї. Керуюча система повинна забезпечувати розвиток інформації інфраструктури та швидко реагувати на інформаційні загрози в регіоні відповідно до їх руйнівного впливу. Керована система повинна забезпечити розвиток приватного сектору інформаційної інфраструктури та оперативно

надавати інформацію про першочергові проблеми в сфері інформаційної безпеки [3, с. 36].

Важливим завданням є визначення (уточнення) переліку суб'єктів підтримання інформаційної безпеки, їхніх функцій, завдань і повноважень на регіональному рівні, для чого необхідно внести відповідні зміни до чинного законодавства України [2, с. 63]. Таким чином, забезпечення інформаційної безпеки на регіональному рівні повинно відбуватися на основі інтеграції зусиль держави, бізнесу, університетів, громадян задля утворення системи регіональної безпеки, що здатна до самоорганізації, оперативного реагування на інформаційні загрози та подолання проблем розвитку інформаційної інфраструктури, простору, технологій. Для підвищення рівня інформаційної безпеки на регіональному рівні необхідно розширити коло ключових суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки: активізувати діяльність приватних та державних підприємств для зміцнення інформаційної безпеки на корпоративному рівні, активізувати територіальні громади, науково-дослідні та освітні установи, громадські об'єднання та громадян для виявлення та попередження виникнення інформаційних загроз.

Список використаної літератури:

1. Безуглий Д. С. Інформаційна безпека України: огляд останніх тенденцій // Фізико-математична освіта. – Випуск 2(16). – 2018. – с. 13-17.
2. Данильян О. Г. Інформаційна безпека України: загрози, зумовлені цивілізаційним вибором європейських цінностей / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань // Політологічний вісник : зб. наук. пр. – Київ, 2018. – Випуск 81. – С. 60–67.
3. Методологічне забезпечення формування інформаційної безпеки в сфері економічної безпеки регіону / В.І. Дубницький, Н.Ю. Науменко // Вісник економічної науки України. – 2019. – Випуск 1 (36). – С. 35-39.
4. Певцов Г. В. Модель регіону України як об'єкту забезпечення інформаційної безпеки / Г. В. Певцов // Системи обробки інформації. – 2010. – Випуск № 5(86). – с. 2-9.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України», Указ Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>.
6. Сазонець І. Л. Національний та регіональний рівень забезпечення інформаційної безпеки суб'єктів господарювання / І. Л. Сазонець, Н. О.

Шкоропад // Ефективна економіка № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=8&w=%D0%9D.+%D0%9E.+%D0%A8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B4>.

*Прянишникова М. В., аспірантка
Державна навчально-наукова установа «Академія
фінансового управління», м. Київ*

ПЕРЕХІД НА ЦИФРОВУ ЕКОНОМІКУ: СПРОЩЕННЯ ПАПЕРОВИХ ПРОЦЕСІВ ТА CASHLESS

В епоху стрімкого розвитку технологій, коли безготівкові платежі стали чимось повсякденним в країнах Європи та США, коли послуги та речі замовляють і оформлюють через Інтернет, в цю епоху якимось дивно усвідомлювати, що в Україні переважають готівкові розрахунки. Однак інтегруючись у нову епоху Україна взяла курс на цифрову економіку. Поступово починають винищувати паперові процеси в державних органах та створювати умови для безготівкових платежів.

Ключові зміни переходу на цифрові носії полягатимуть у наступному: скасуванні подачі документів на роботу/конкурси в паперовій формі; переведення копій дипломів, інформації про пов'язані компанії в реєстри; трудові книжки та весь оберт документів, який стосується конкурсів, найму на роботу, відпусток, відряджень, звільнених та ін. – перевести в цифровий формат; перенесення архівів та редакція Законів, які зобов'язують зберігати паперові справи 75 років [2].

Також вже в наступному році, за планами НБУ у суб'єктив господарювання буде можливість розрахуватись карткою практично у всіх точках реалізації товарів та послуг, включаючи громадський транспорт, маршрутні таксі та ринки. Основна мета такого переходу полягає у спрощенні системи оплати та контролю грошей, виведення готівки «з тіні».

Відповідно до проекту Постанови КМУ «Про затвердження вимог до суб'єктів господарювання щодо приймання електронних платіжних засобів в оплату за продані ними товари (надані послуги)», перші вимоги регулятора вступають в силу вже з наступного року: До 1 січня 2020 року можливість безготівкових платежів повинна бути реалізована в сферах продажу (технічного обслуговування та ремонту) автомобілів, мотоциклів та запчастин до них, оренди транспортних засобів, поштової та кур'єрської

діяльності, всіх видів пасажирських і вантажних перевезень, фітнес-центрів, закладів культури, охорони здоров'я (незалежно від форм власності), страхування, перестрахування та недержавного пенсійного забезпечення, крім обов'язкового соціального страхування. А до 1 липня 2020 року безготівкові платежі зобов'язані будуть приймати всі, хто здійснює реалізацію товарів (надання послуг), вартість яких більша 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто понад 850 грн. [4].

На сьогодні, згідно з діючою Постановою КМУ № 878 від 29 вересня 2010 року, обов'язкове приймання спеціальних платіжних засобів для здійснення розрахунків за продані товари встановлено виключно для суб'єктів господарювання, які провадять діяльність у сфері продажу товарів, громадського харчування та послуг і, які відповідно до закону використовують реєстратори розрахункових операцій [3].

Ще одним опосередкованим, але стимулюючим фактором виступає подорожчання виробництва банкнот. Як відзначають в НБУ, регулятор щорічно виводить з обігу близько 800 млн. зношених банкнот. У 2018 році - 663 млн. банкнот на загальну суму 47,42 млрд. грн. А на друк нових було витрачено 1,3 млрд. грн. Тобто одна банкнота в середньому обходиться в 2 грн. [1].

Тому в НБУ вирішили, що вигідніше паперові купюри замінити на монети: ті менше зношуються. Як наслідок до кінця цього року в НБУ обіцяють ввести монету в 5 грн., а в наступному – 10 грн.

В Україні, за даними дослідження Mastercard, більшість підприємств - 62% – працюють тільки з готівковою оплатою. Тільки 38% малого і середнього бізнесу беруть безготівкові платежі. З них 40% вказали, що понад 80% розрахунків відбувається готівкою [1].

Суб'єкти господарювання також схильні до готівкової оплати, особливо ті, хто отримує допомогу від держави у вигляді субсидій та інших соціальних виплат. Уже декілька років в Україні діє порядок верифікації достовірності відомостей, які громадяни надають для отримання пільг та соціальних виплат. Відповідно до цього документа, банки та інші фінустанови можуть подавати дані про рахунки і операціях членів сімей, які отримують субсидії. Органи соцзахисту тісно співпрацюють із різними державними організаціями, у тому числі із Державною фіскальною службою України, отримуючи інформацію про доходи та витрати особи, інформацію по банківським рахункам, інформацію по офіційним платежах з використання ідентифікаційного коду тощо. Тобто все те, що оплачено безготівково, фіскальна служба бачить і, відповідно передає

інформацію в соціальні служби, а це в свою чергу стимулює людей користуватись готівкою.

Цікаво що навіть отримуючи заробітню платню на картку, українці намагаються її швидко зняти. За даними НБУ, в 2018 році 58% всіх доходів населення отримало в безготівковій формі. Але за допомогою карт було витрачено лише 18% цих коштів [1].

Коли ми говоримо про безготівкові платежі, то в першу чергу звертаємо увагу на зручність для споживачів, однак найважливіша роль безготівкової оплати – приведення українського підприємництва до «білої» економіки, а держави – до прозорості. Саме тут і виникає конфлікт між підприємцями, які не бажають показувати всі свої доходи контролюючим органам та державою, яка створила всі умови для цього. Розвиток в Україні cashless-економіки все ще залишається питанням політичним, питанням протистояння окремих лобістів тих чи інших інтересів, а не питанням приведення державної економіки до більш високих стандартів [5].

Отже, для поступової трансформації державних органів на цифрові носії, необхідно змінити законодавчу базу, а також впровадити ІТ забезпечення і приділити достатньо уваги кібербезпеці. Щодо нового курсу на безготівкові платежі, то основна ціль це звуження сфери використання готівки, збільшення частки безготівкових розрахунків, спрощення системи оплати, контроль та виведення готівки «з тіні». Одним із завдань нововведень є забезпечення стабільності надходжень готівки в банківську систему. Зменшити готівкові розрахунки рекомендували Україні європейські партнери. Позитивним є те, що за допомогою безготівкових платежів держава може краще відстежувати рух коштів своїх громадян, контролювати сплату податків і рівень тіньової економіки. Для мешканців невеликих селищ новий проект може стати проблемою, оскільки безготівковий розрахунок поки недостатньо інтегрований.

Список використаної літератури:

1. Драник А. Наличка, отмена. Почему украинцев хотят оставить без кеша? [Ел. ресурс] / А. Драник – 2019. – Режим доступу: https://vesti.ua/strana/347540-nalichka-otmena-pochemu-ukraintsev-khotjat-ostavit-bez-kesha?utm_source=tg&utm_medium=social. – Назва з екрана.
2. Дубілет Д. О. Поступове скасування паперових процесів у державних органах [Ел. ресурс] – Режим доступу: https://t.me/dmytro_dubilet. – Назва з екрана.
3. Постанова КМУ «Про здійснення розрахунків за продані товари (надані послуги) з використанням спеціальних платіжних засобів» [Ел. ресурс]:

Положення, затверджене постановою КМУ від 29 вересня 2010 р., № 878. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2010-%D0%BF>. – Назва з екрана.

4. Проект Постанови КМУ «Про затвердження вимог до суб'єктів господарювання щодо приймання електронних платіжних засобів в оплату за продані ними товари (надані послуги)», розроблено Міністерством економічного розвитку і торгівлі України 14 листопада 2018 р. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/NT4380>. – Назва з екрана.

5. Топ-5 безналичных платежей, которые нужны украинцам [Ел. ресурс]: Асоціація ЕМА. – Режим доступу: <https://www.ema.com.ua/news/top-5-non-cash-payments-that-ukrainians-need/>. – Назва з екрана.

Решота О. А., к.н. з держ.упр.

Львівський національний університет імені Івана Франка,

м. Львів

Решота В. В.

Львівський національний університет імені Івана Франка,

м. Львів

РЕФОРМА ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ:

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ефективна взаємодія громадян з органами публічної адміністрації неможлива сьогодні без використання сучасних інформаційних технологій, що не лише спрощують доступ до управління державою для громадян, але й дозволяють заощадити значні ресурси, а також час у тому числі й для органів держави. З кожним роком інформаційні технології стрімко розвиваються і держава не може лишатися осторонь цих процесів, адже ефективне управління будь-якою галуззю у сучасних умовах неможливе без широкого застосування сучасних інструментів електронного урядування, автоматизації обробки великих об'ємів даних та інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень, оптимізації адміністративних процесів та запровадження електронних форм взаємодії.

Основними завданнями щодо забезпечення розвитку електронного урядування у базових галузях України є запровадження інформаційно-телекомунікаційних систем підтримки прийняття управлінських рішень та автоматизації адміністративних процесів (зокрема з використанням

перспективних геоінформаційних технологій, Інтернету речей, технологій опрацювання даних великих обсягів (Big Data) і Blockchain).

З метою покращення взаємодії та комунікації органів державної влади з громадянами у 2010 році Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію е-врядування, а у 2014 році - створено Державне агентство з питань електронного урядування України як центральний орган виконавчої влади, що відповідає за впровадження політики Уряду щодо електронного урядування, інформатизації, розвитку інформаційного суспільства, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, цифровізації органів державної влади.

За період 2016–2018 років Міністерство економічного розвитку разом із Державним агентством з питань електронного урядування перевели в онлайн понад 120 послуг для громадян та бізнесу.

Важливим кроком у розвитку цифрових технологій у публічному управлінні та адмініструванні було схвалення Кабінетом Міністрів України у 2017 р. оновленої Концепції розвитку електронного урядування в Україні. Цим документом визначено напрями, механізми і строки формування ефективної системи електронного урядування в Україні для задоволення інтересів та потреб фізичних і юридичних осіб, вдосконалення системи державного управління, підвищення конкурентоспроможності та стимулювання соціально-економічного розвитку держави.

Відповідно до вищезазначеної Концепції електронне урядування визначається як форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян².

Реалізація принципів електронного урядування в державно-управлінській практиці окреслюється низкою проблемних моментів, а саме: недосконалістю нормативно-правової бази, що регулює сферу розвитку електронного урядування, недостатнім рівнем єдиної координації, контролю та взаємодії замовників завдань і проєктів у сфері інформатизації та розвитку електронного урядування, низькою якістю, ефективністю та результативністю реалізації проєктів і завдань у зазначеній сфері, низькою

²Концепція розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. №649-р / Верховна Рада України URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p>

якістю управління розробленням, впровадженням, підтримкою функціонування та розвитком інформаційно-телекомунікаційних систем та ресурсів органів влади, недостатньою сформованістю базової інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури електронного урядування як техніко-технологічної основи для реалізації всіх проектів і завдань у зазначеній сфері, відсутністю автоматизованого обміну даними та недостатнім рівнем інформаційної безпеки й захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах органів влади, низькими темпами запровадження електронних форм взаємодії між органами влади і фізичними та юридичними особами, зокрема щодо надання електронних послуг та доступу до відкритих даних, неврегульованістю питань електронної ідентифікації та автентифікації фізичних та юридичних осіб під час взаємодії з органами влади, низькими темпами розвитку внутрішніх систем електронного документообігу та сучасних інформаційно-аналітичних інструментів підтримки прийняття управлінських рішень та недостатнім рівнем готовності державних службовців й працівників органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб до запровадження і використання інструментів електронного урядування тощо.

Значну роль у впровадженні електронного урядування в Україні відіграло Державне агентство з питань електронного урядування України, проте вже 2 вересня 2019 року Урядом України прийнято рішення щодо створення нового Міністерства цифрової трансформації України, що стало важливим кроком у розвитку електронного урядування в державі, адже питаннями впровадження та подальшого реформування електронного урядування в практичній площині державного управління займатиметься спеціально створене міністерство на заміну державного агентства. 18 вересня 2019 р. Кабінет Міністрів України затвердив положення про новостворене міністерство, яким визначив його функції та повноваження³. Згідно з положенням, нове міністерство відповідатиме за реалізацію державної політики у сфері цифровізації, відкритих даних, національних електронних інформаційних ресурсів, впровадження електронних послуг, електронних довірчих послуг тощо. Також міністерство займатиметься розвитком цифрових навичок громадян та запровадженням широкосмугового доступу до мережі Інтернет, телекомунікаційних мереж та IT-індустрії.

Найбільш зацікавленими сторонами у наданні якісних електронних послуг державою виступають вітчизняні бізнес-структури та громадськість,

³Міністерство цифрової трансформації України URL: <https://www.e.gov.ua/ua>

адже їх запровадження уможливило економію часу та матеріальних ресурсів, забезпечує зменшення корупційних проявів в державному секторі завдяки мінімізації людського чинника у наданні різного роду адміністративних послуг. Серед пріоритетів розвитку електронних послуг для бізнесу є можливість відкривати банківський рахунок онлайн, сплачувати за усі адміністративні послуги та відправляти усім державним органам звітність за допомогою електронного цифрового підпису, вдосконалена робота єдиного митного вікна, поява електронних гарантійних талонів на побутову техніку та замовлення марок акцизного податку в онлайн, а також відкриття доступу до державних реєстрів.

Сьогодні одним із пріоритетів уряду визначається програма «Держава у смартфоні», за якою усі послуги, які надають різні державні органи, мали б стати доступними для громадян онлайн, у тому числі із мобільних пристроїв.

Отже, з огляду на міжнародний досвід, розвиток електронного урядування є одним з основних факторів забезпечення успішності реформування та підвищення конкурентоспроможності країни. Реформа будь-якої галузі в сучасних умовах спрямована на широке використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для досягнення необхідного рівня ефективності та результативності, адже саме інструменти е-урядування забезпечуватимуть значне покращення якості обслуговування фізичних і юридичних осіб та підвищення відкритості, прозорості й ефективності діяльності органів публічної адміністрації, сприятимуть розбудові вітчизняного цифрового ринку й подальшим євроінтеграційним процесам держави.

Ситник В.Ю.

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Невід'ємною і важливою складовою національної безпеки держави є інформаційна безпека. Адже із розвитком науково-технічного прогресу питання інформаційної безпеки громадянина, суспільства, держави є дуже важливим. Захист інформаційного простору України та забезпечення її кібернетичної безпеки, розробка та удосконалення нормативно-правових актів та службової інформації, підготовка фахівців з інформаційної

безпеки держави є пріоритетними напрямами у сфері інформаційної безпеки.

Основними положеннями Доктрини інформаційної безпеки України передбачено розробку та впровадження цілеспрямованої системної політики захисту національних інтересів від зовнішніх та внутрішніх інформаційних загроз, забезпечення інформаційного суверенітету держави, запобігання інформаційній агресії, інформаційній блокаді України з боку іноземних держав [1].

В умовах сьогодення інформація стала тим чинником, який може призвести до серйозних проблем: технологічних аварій, військових конфліктів, внести *дисбаланс* у управління фінансовою системою.

Чим вищий рівень інтелектуального розвитку та інформатизації суспільства, тим важливішим і необхіднішим є забезпечення надійної інформаційної безпеки, так як реалізація інтересів держави і людей здійснюється сьогодні за допомогою інформатизації.

Разом з тим, у сфері державного управління інформаційною безпекою залишається безліч невирішених питань, які потребують наукового вирішення.

Інформаційна безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, при якому запобігається завдання шкоди через неповноту, несвочасність і недостовірність поширюваної інформації, порушення цілісності та доступності інформації, несанкціонований обіг інформації з обмеженим доступом, а також через негативний інформаційно-психологічний вплив та умисне спричинення негативних наслідків застосування інформаційних технологій [2];

До основних загроз національної безпеки України в інформаційній сфері можна віднести [3]:

- розповсюдження дезінформації, що провокують конфлікти у суспільстві;
- заклики, що спонукають посягання на державний суверенітет, територіальну цілісність України;
- комп'ютерна злочинність та інформаційний та комп'ютерний тероризм;
- розвідувально-підривна діяльність іноземних спеціальних служб;
- розголошення інформації, яка становить державну таємницю;
- прояви обмеження свободи слова і доступу до інформації;
- поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації;

- зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки, пов'язаних з інформаційною сферою;
- науково-технологічне відставання України від розвинутих країн;
- зниження якості підготовки фахівців у сфері інформаційної безпеки;
- недосконалість механізмів захисту прав інтелектуальної власності;
- еміграція учених, фахівців, висококваліфікованих працівників за межі України.

Забезпечення вирішення питань інформаційної безпеки передбачає:

- вдосконалення нормативно-правової бази щодо забезпечення інформаційної безпеки;
- створення інституцій, які комплексно забезпечать систему інформаційної безпеки в державі та координацію їх діяльності;
- розробку дієвих механізмів забезпечення, оцінки, прогнозування та виявлення загроз інформаційній безпеці;
- забезпечення підготовки якісного кадрового складу у сфері забезпечення інформаційної безпеки;
- захист інформаційних ресурсів, протидії комп'ютерній злочинності, захист персональних даних в інформаційній сфері.

Таким чином, інформаційна безпека, як складова національної безпеки України забезпечує її суверенітет як незалежної і правової держави. Інформація є основою розвитку сучасного інформаційного суспільства і одночасно може бути зброєю впливу на формування світогляду людей на суспільство в цілому [4]. Тому сьогодні існує нагальна потреба перегляду багатьох положень чинного законодавства щодо забезпечення інформаційної безпеки держави.

Список використаної літератури:

1. Доктрина інформаційної безпеки України: Затверджена Указом Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017?lang=ru>.
2. Закон України. Про інформацію / [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>.

3. Боднар І. Р. Сучасні реалії інформаційного суспільства: проблеми становлення та перспективи розвитку: монографія [Текст] / І. Р. Боднар. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. – 320 с.
4. Супрун В. М. Інформаційний суверенітет як один з елементів інформаційної безпеки держави: теоретико-правовий аспект [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // www. nbuv.gov.ua/portal/natural/vkhnu / Pravo / 2009](http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/vkhnu/Pravo/2009).

Ситник Н.В., аспірантка
Львівський національний університет імені І. Франка,
м. Львів

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Серед напрямів формування та здійснення публічної політики в сучасних реаліях провідне місце в Україні має відводитися створенню умов для інноваційного розвитку економіки, соціального прогресу, задоволення інформаційних потреб у реалізації прав громадян, їх об'єднань, підприємств та організацій, місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування на основі формування і використання інформаційних ресурсів і сучасних технологій. Попередження потенційних та розв'язання існуючих проблем у розрізі зазначеного напрямку публічної політики може бути здійснене завдяки розробці та реалізації регіональних та місцевих програм інформатизації.

Інформаційно-технологічний простір забезпечення діяльності органів державного управління (ДУ) потребує інтеграції, є складним утворенням, пов'язаним з завданнями інформаційної діяльності, з потребами забезпечення сучасного демократичного рівня відкритості державного управління та зі станом готовності фахівців всіх рівнів до використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Фахівці з інформаційного забезпечення ДУ виконують інтегруючу функцію між системою державного управління та громадянами у процесі застосування ІКТ [4].

Однак, незважаючи на складну економічну ситуацію. Україна має високий науково-технічний рівень у галузі ІКТ. Українськими вченими було сформовано наукову базу для створення вітчизняних інформаційно-аналітичних систем, зокрема, системи серії «Рада» для Верховної Ради України,

системи підтримання виборчого процесу, ситуаційних центрів різного призначення, Центру оперативного реагування на кризові ситуації тощо.

Ефективність роботи системи ДУ залежить від рівня взаємодії з громадянами та підприємствами, якості роботи кожної установи, взаємодії органів влади між собою. Розвиток відповідної технічної бази не вирішить усіх проблем у системі державного управління, але може істотно підвищити ефективність її роботи на різних рівнях. Адже застосування ІКТ супроводжується оптимізацією організаційних процедур, що робить їх простішими. Мережні комп'ютерні системи, сучасні засоби зв'язку складають основу технічного забезпечення органів влади. Комп'ютерні системи значно прискорюють роботу на найскладніших ділянках діяльності, наприклад, під час аналізу й оцінювання оперативної обстановки за надзвичайних ситуацій, опрацювання соціально-економічної інформації, підготовки звітів, формування оперативних доповідей і довідок [2].

Сутність проблеми полягає в тому, що прийняття управлінських рішень здійснюють конкретні люди під впливом значної кількості зовнішніх і внутрішніх факторів. Нагальною є необхідність у єдиній структурі для реалізації інформаційно-аналітичної взаємодії, координації діяльності органів влади, що організаційно утворюють інформаційно-аналітичну мережу в їх системі. Вона формується на базі двох сегментів – внутрішнього, який включає мережі або комунікаційні вузли місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування, та зовнішнього, який включає мережі та комунікаційні вузли інформаційних центрів різної підлеглості та різного профілю, наукових установ і навчальних закладів, господарських суб'єктів різних організаційно-правових форм, банків, аудиторських і консалтингових фірм, інвестиційних компаній і фондів [3].

Інформаційно-технологічні нововведення в державному управлінні повинні мати комплексний характер, бути пов'язані з одночасним і погодженим використанням інформаційних, організаційних, правових, соціально-психологічних, кадрових, технічних і багатьох інших факторів. Усе це вимагає комплексного підходу, якісної зміни як системи роботи з інформацією, так і функціональної й організаційної структур управління, складу й структури всієї управлінської діяльності, характеру і побудови управлінських відносин та інших управлінських дій. Формування сучасної інформаційно-аналітичної та програмно-технічної систем підтримки управлінських рішень надасть можливість органам державної влади і органи місцевого самоврядування повно і оперативно аналізувати та

оцінювати ситуацію в усіх сферах і галузях діяльності суспільства. Для цього необхідно здійснити інтеграцію вже існуючих інформаційних систем органів державної влади і органів місцевого самоврядування та інформаційних ресурсів, тобто створити єдину інформаційно-телекомунікаційну систему збору, обробки та передачі даних, необхідних для прийняття стратегічно важливих рішень у сфері економіки, внутрішньої та зовнішньої політики.

Наукові дослідження підтверджують доцільність розширення існуючих напрямів підготовки фахівців у галузі публічного управління, змістовної організації системи професійного навчання, підвищення загальної культури і відповідальності управлінців.

Таким чином, важливим питанням для інформаційного забезпечення в державному управлінні залишається підготовка працівників органів влади до набуття інформаційних вмінь та навичок. Вирішення окреслених проблем потребує цілеспрямованої державної політики з реалізації спеціальних освітніх програм як для працівників органів влади, так і для населення.

Список використаної літератури:

1. Інформаційно-комунікаційне забезпечення ефективної діяльності влади / Навчально-методичні матеріали/ [Текст] / Н. Б. Ларіна, О. М. Руденко // Національна академія державного управління при президентові України, 2013. – 14 - 50 с.
2. Інформаційно-аналітична діяльність у сфері державного управління [Текст]: методичні рекомендації / [уклад. О.О. Шумаєва, О.О.Васильєва]. – Донецьк: Донецький обласний центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, 2012. – 40 с
3. Краудфандинг: що це і з чим його їдять?. – [Режим доступу]:<https://metodounbkm.wordpress.com/2016/03/11/>
4. Шпак Н.О. Переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій в Україні [Текст] / Н.О. Шпак, О.І. Венгер // Вісник Національного університету «Львів. Політехніка». – 2012. – № 727. – 479 с.

*Стадник Ю. А., к.е.н., доцент
Ференчак Я. І., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені І. Франка,
м. Львів*

ІМІТАЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ ЛОГІСТИЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ

При організації постачання державних і муніципальних замовлень в рамках існуючого законодавства на практиці не завжди вдається досягти бажаної ефективності логістичних процесів та економії бюджетних коштів.

Логістичні системи функціонують в умовах невизначеності навколишнього середовища. При управлінні матеріальними потоками повинні враховуватися фактори, котрі в багатьох випадках носять випадковий характер[1].

На макрорівні методи логістичної діяльності ще недостатньо сформовані і вивчені. Застосування і реалізація їх багато в чому залежить від того макросередовища або ситуації невизначеності, в якій перебуває особа, що приймає рішення (ОПР) про вибір того чи іншого методу або логістичної стратегії. Саме держава, яка є головною в реалізації стратегії, спільно з господарськими структурами може регулювати, координувати наскрізний потік в рамках території. Навіть якщо цей потік має народногосподарську сутність, лише держані механізми можуть зробити його ефективним для даної території [2].

Імітаційна модель надає можливість проаналізувати ефективність використання логістичних підходів у конкретній сфері державної політики і, за умови виявлення відхилень від стандартів, функціонування створити оптимальну еталонну модель внутрішньої та зовнішньої логістики для таких сфер, враховуючи специфіку функціонування.

Для цього застосовують різні методи, в тому числі як аналітичні, так і імітаційні методи моделювання. При аналітичному моделюванні логістичні процеси описують у вигляді деяких функціональних співвідношень (алгебраїчних, диференційних, інтегральних рівнянь).

Імітаційне моделювання – це гнучкий багатофункціональний підхід для описування процесів складської логістики, транспортної логістики та управління ланцюгами постачань в плануванні, контролі та управлінні[1].

Метою імітаційної моделі є мінімізація загальних логістичних витрат, пов'язаних зі зберіганням запасів, доставкою замовлення та можливим дефіцитом продукції.

При імітаційному моделюванні відтворюється процес функціонування системи в часі. Причому імітуються елементарні явища, що складають процес зі збереженням їхньої логічної структури й послідовності протікання в часі. Моделі не вирішують, а здійснюють прогін програми з заданими параметрами, змінюючи параметри, здійснюючи прогін за прогнозом [3].

Головною проблемою при побудові будь-якої імітаційної моделі є необхідність побудови комплексних математичних моделей і розробки програмного коду імітаційної моделі. У сучасних системах імітаційного моделювання робляться спроби вирішити цю проблему за допомогою автоматизації побудови коду імітаційної моделі на підставі різних графічних схем (візуальних моделей) і використанням методів об'єктно-орієнтованого проектування. Такий підхід значно полегшує завдання створення імітаційної моделі і робить саму модель більш зрозумілою для користувачів [4].

Значення інструментів на основі імітації полягає в тому, що вони дають користувачеві можливість аналізувати альтернативні проекти, рішення та плани, а також дозволяють тестувати ефект цих альтернатив без експериментів у реальному середовищі, що нерідко є дорогим задоволенням або ж взагалі неможливо.

Найбільш потужним з інструментів для імітаційного моделювання (підтримують агентське моделювання) є інструментарій AnyLogic, який є зручним для користувачів за рахунок застосування об'єктно-орієнтованого підходу, візуального проектування, інтуїтивного графічного інтерфейсу, платформи-незалежності мови Java. Крім того, він реалізує об'єднаний підхід за рахунок надання можливості створення гібридних моделей на основі різних підходів імітаційного моделювання [5].

Для забезпечення найбільшої адекватності моделі слід залучати до її розробки експертів предметної області. При цьому використовуються два основні підходи виконання верифікації та валідації: запрошення повністю залученого в групу розробників користувача і незалежна верифікація та валідація (виконується сторонньою групою).

Для того, щоб побудова великої логістичної системи не була набором хаотичних операцій, існує схема інформаційних вхідних даних.

Інформаційним вхідним параметром є державні закупівлі, а вихідним – виконання умов державних закупівель постачальником. Матеріальний потік – потік ресурсів, готової продукції та інші, які характеризуються наступними параметрами: номенклатурою та кількістю продукції; розмірністю та ваговими

характеристиками; фізико-хімічними особливостями матеріалів; умовами транспортування та зберігання; вартісними характеристиками (тарифами) та іншими. Матеріальним вхідним потоком є рівень запасів, транспортних засобів, а вихідним – відвантаження продукції

Якщо товар є в наявності та він відповідає усім вимогам, зазначених державою, відбувається його доставка в передбачені пункти зберігання. При перевищенні попиту над пропозицією ведеться облік заборгованості по замовленням. На початку кожного дня ритейлери та оптовики проводять ревізію своїх запасів і вирішують яку кількість товару потрібно замовити. Так само і на підприємстві приймається рішення про те, скільки одиниць товару потрібно виготовити або замовити у постачальника (якщо це торговельне підприємство).

Кожен учасник логістичного ланцюга виконує наступні дії: отримує нові поставки продукції, прийом замовлення на продукцію, визначає обсяг поповнення запасів, при наявності необхідної кількості запасів доставляє товар замовнику. При цьому в моделі враховуються затримки, пов'язані з обслуговуванням запиту і доставкою.

Для коректного моделювання необхідно використовувати статистичні дані, наприклад: обсяги державних закупівель та обсяги пропозиції необхідного товару за базовий період. Із таких показників потрібно визначити ступінь асиметричності ряду, за яким робимо висновок про нормальний розподіл ряду. Для таких розрахунків у програмі AnyLogic, до прикладу, використовують вбудований пакет EViews. Цей пакет також дозволяє прогнозувати величини, які аналізуються і таким чином можна отримати вхідний параметр для імітаційної моделі, наприклад: щомісячний показник попиту на прогнозований період.

Таким чином модель вже зможе встановлювати певні обсяги запасів для задоволення державних потреб. А для оптимізації моделі необхідно задати цільову функцію та обмеження. Цільова функція вказує на те, які значення є оптимальними для держави. Обмеження, у свою чергу, дозволяють врахувати граничну місткість складів, фізичну можливість переміщувати продукцію, уникнути дефіциту тощо.

Отже, застосовуючи імітаційне моделювання для управління логістичними процесами, існує можливість провести експерименти та визначити оптимальний розмір запасів продукції на підприємствах та на складах при мінімальних витратах держави.

Список використаної літератури:

1. Ю. Тараненко, І. Федоренко. Імітаційне моделювання логістичних процесів, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ//ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка ISSN 1728-3817 – 2016р.
2. Смиринський В.В., Здренник В.С Логістична концепція управління державними закупівлями, Житомир// Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу – 2019р.
3. Творошенко І. Основи моделювання складних систем, ХНУМГ ім. О. М.Бекетова, Харків//Конспект лекцій – 2015р.
4. Харин Ю. С., Малюгин В. И., Кирліца В. П. і інші. Основи імітаційного і статистичного моделювання. - Мінськ: Дизайн ПРО, 1997. - 288 з.
5. Соколовська З.М. Комп'ютерне моделювання складних економічних систем: монографія / З.М. Соколовська, О.А. Клепікова. – Одеса: Астропринт, - 2011.

Червякова В.В., к.е.н.

Червякова Т.І., к.т.н.

Національний транспортний університет, м. Київ

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДАНИХ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Державно-приватне партнерство в сфері інформаційних даних сприяє вирішенню багатьох проблем суспільства, але потребує формування цілісної системи управління даними для формування довіри та подолання потенційних ризиків.

В ході Четвертої промислової революції роль даних стає дедалі важливішою. Організації дедалі частіше пов'язують і з'єднують різноманітні набори даних, що є однією із основних тенденцій розвитку сучасної світової економіки. З 2017 по 2019 рік частка компаній, що формують партнерства, пов'язані з даними, зросла з 21% до 40%. Зростає й частка бізнес-конкурентів, які вирішують поєднати свої дані – з 7 до 17% [1]. МакКінсі оцінює, що поєднання даних через інституційні та географічні межі зумовить створення приблизно 3 трлн доларів економічної вартості щорічно до 2020 року [2].

Застосування комерційних практик обміну даними для вирішення гуманітарних питань та розвитку (у таких сферах, як боротьба з бідністю,

охорона здоров'я, навколишнє середовище та забезпечення продовольством) також набирає обертів. Співпраця в сфері обміну даними, що включає використання даних приватних компаній, науково-дослідних установ та державних установ для вирішення суспільних проблем, є надзвичайно перспективною. Однак, заплутаний комплекс правових, технічних, соціальних, етичних та комерційних ризиків стримує розвиток інновацій та суспільних відносин.

Незважаючи на очевидні переваги та цінність державно-приватної співпраці в сфері даних, проблеми та ризики залишаються загрозливими. Пов'язані між собою питання безпеки, конфіденційності, комерційного ризику, транскордонних потоків даних, ділової репутації, прозорості процесів та регуляторної діяльності зумовлюють невизначеність розвитку цієї сфери. В основі цих проблем лежить глибока та зростаюча відсутність довіри між окремими людьми, інституціями та державами. Зміцнення довіри потребує ряду скоординованих дій, пов'язаних з фінансуванням та регулюванням державно-приватного співробітництва в сфері даних. В іншому випадку ці партнерства зіткнуться з труднощами встановлення балансу між потребою захисту даних та можливостями впровадження інновацій на основі їх використання.

Всесвітній економічний форум запропонував підхід до визначення конкретних заходів щодо зміцнення довіри. Підхід заснований на ітераційному узгодженні, послідовному спілкуванні та всебічному управлінні і покликаний допомогти зацікавленим сторонам зрозуміти одна одну та діяти узгоджено і прагматично. Цей цілісний підхід визначає п'ять напрямків для зміцнення довіри та активізації дій[3, 4, 5]:

1. Досягнення узгодження інтересів зацікавлених сторін на початку партнерства.

Умовою ефективної співпраці в сфері інформаційних даних для всіх зацікавлених сторін, включаючи уряд, промисловість, громадянське суспільство, неурядові організації та окремих розпорядників даних є узгодження способу обліку і розподілу результатів співпраці, а також наявність впевненості в її тривалості та надійності. Для цього необхідне:

– проведення поглибленої юридичної експертизи, щоб забезпечити збалансованість прав, обов'язків і відповідальності сторін, а також доступність ресурсів;

– з'ясування та збалансування мотивацій конкуруючих зацікавлених сторін;

– зобов'язання дотримуватись прозорого використання вимірюваних результатів;

– складення оперативного плану заходів щодо аудиту та етичного нагляду.

2. Відповідальне управління даними.

Цей етап має на меті встановити законний, справедливий та прозорий підхід до використання даних. Управління даними виходить за межі конфіденційності та захисту даних і включає перелік питань, пов'язаних із захистом окремих осіб та соціальних груп при використанні демографічно ідентифікуючої інформації шляхом:

– застосування протоколів обміну інформацією для збалансування безпеки, конфіденційності та етичних міркувань щодо використання даних;

– створення надійної та стійкої структури управління та технічної інфраструктури;

– створення органу із нагляду та вирішення юридичних колізій та етичних невизначеностей.

3. Формування точних, неупереджених та зрозумілих висновків на основі даних.

Проблеми на цій царині стосуються кількох аспектів: вхідні дані мають бути законно зібрані, повні та точні; обробка даних – надійною, повторюваною та інтерпретованою; отримані та узагальнені результати – актуальними, справедливими та сумісними у визначеному контексті. Для цього необхідне:

– перевірка походження, повноти та точності вхідних даних;

– забезпечення прозорості алгоритмів збирання та обробки даних;

– встановлення зворотного зв'язку для перевірки надійності та законності отриманих даних;

– запровадження процесів відповідального управління розподілом інформаційних продуктів.

4. Надання особам, які приймають рішення, інструментів та підтримки для роботи з отриманими даними.

Перешкоди для сприйняття отриманих даних та розробки управлінських рішень на їх основі найчастіше виникають через проблеми впровадження інформаційних продуктів та/або відсутність моніторингу та оцінки успішності нових процесів прийняття рішень. Для подолання зазначених перешкод необхідно:

– визначити відповідальних осіб щодо роботи з даними на всіх рівнях;

– створити двосторонні канали зв'язку для підтримки інформаційних продуктів;

– проводити постійне навчання осіб, які приймають рішення, ефективному використанню інформаційних даних.

5. Забезпечення надійного і довгострокового фінансового підґрунтя партнерств та їх масштабованості. Зважаючи на те, що більшість існуючих партнерств від початку підтримувались донорами (або розпочалися як пожертви приватного сектору – «філантропія даних»), питання сталого фінансування історично не мало пріоритетного значення для співпраці в сфері даних. Однак, у ході розвитку партнерства постає питання встановлення стійкої економічної основи його функціонування шляхом:

– оцінювання різноманітних механізмів фінансування;

– визначення можливостей для розширення співпраці у різних галузях та регіонах;

– заохочення комерційних можливостей, пов'язаних з використанням даних.

Для вирішення найскладніших глобальних викликів у суспільстві, прийняття найкращих рішень під час кризи та моніторингу прогресу розвитку необхідно мати доступ до детальних, актуальних та повних наборів даних. Це неможливо без ефективної співпраці між державним та приватним секторами в сфері роботи із даними. Зміцнення довіри щодо збирання, зберігання, передавання, обробки та використання даних сприятиме розблокуванню нових форм технологічних інновацій та суспільного розвитку.

Список використаної літератури:

1. Nicolaus Henke, Jacques Bughin, Michael Chui, James Manyika, Tamim Saleh, Bill Wiseman, and Guru Sethupathy, “Theageo fanalytics: Competingin a data-drivenworld,” McKinseyGlobalInstitute, December 2016, McKinsey.com.
2. James Manyika, Michael Chui, Diana Farrell, Steve Van Kuiken, Peter Groves, and Elizabeth Almasi Doshi, “Opendata: Unlocking innovation and performance with liquid information,” McKinsey Global Institute, October 2013, McKinsey.com.
3. Ethical data impact assessments and over sightmodels, Information Account ability Foundation, January 2019, information account ability.org.

4. Shoshana Zuboff, *The Age of Surveillance Capitalism*, New York: Public Affairs, 2019; and *Data responsibility guidelines*, Centre for Humanitarian Data and OCHA workingdraft, March 2019, centre.humdata.org.
5. *Technical considerations: Big data for social good digital toolkit*, GSMA, January 2019, bigdatatoolkit.gsma.com.

*Шевчук І.Б., д.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В ПРАКТИЦІ Е-УРЯДУВАННЯ

Соціальні мережі є одним із найвідвідуваніших і найпопулярніших ресурсів в Інтернеті, вплив яких в останні роки на перебіг соціально-економічних та суспільно-політичних процесів в Україні значно збільшився. Для більшості українців спілкування у соціальних мережах стало звичною, повсякденною справою. У той же час, можна констатувати невідповідність швидкості і масштабів освоєння комунікативних-технологій соціальних мереж громадянами, з одного боку, і органами влади різного рівня – з іншого. Утворений в результаті цього комунікаційний розрив перешкоджає побудові діалогу між владою і суспільством, гальмує залучення населення до обговорення соціально-значимих рішень. Подальше ігнорування соціальних мереж як інструменту спілкування, обміну думками та отримання інформації лише посилюватиме рівень незадоволеності населенням результатами діяльності влади.

Сучасні користувачі мережі Інтернет активно використовують соціальні мережі для особистого спілкування, відстеження подій у житті своїх близьких та головних подій в державі, вирішення різноманітних проблем тощо.

На сьогоднішній день найбільш популярними соціальними мережами є: Facebook, Pinterest, Youtube, Twitter, Instagram. Щодо України, то більша половина користувачів Інтернет віддає перевагу соціальній мережі Facebook – понад 11 млн. активних користувачів (рис. 1).

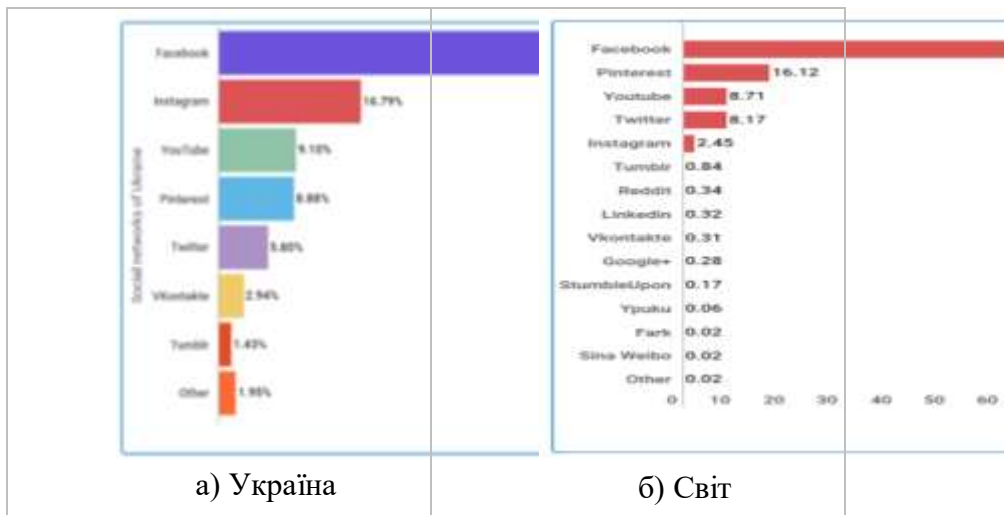

Рис. 1. Популярність соціальних платформ в Україні та в світі (станом на вересень 2018 р.)

Джерело: [6; 8].

Слід зазначити, що в Україні кількість користувачів соціальної мережі Instagram зростає швидшими темпами, ніж Facebook. Такі тенденції дозволяють припустити, що у короткостроковій перспективі Instagram може стати соціальною мережею №1 в Україні. При цьому, найменший розрив у кількості користувачів між цими двома соціальними мережами є найменшим у тих областях, де раніше перевагу надавали російським соціальним мережам ВКонтакте та Однокласники. Єдиним регіоном (окрім Донбасу та Криму), де Instagram є популярнішим за Facebook, є Харківська область. Натомість в західноукраїнських областях і в центрі країни Facebook є значно популярніший (рис. 2).

Рис. 2. Регіональний зріз проникнення соціальних мереж в Україні
Джерело: [10]

Така активність у соціальних мережах обумовлена тим, що:

- є можливість швидко встановити контакт з людиною в режимі реального часу;
- основна аудиторія соціальних мереж – це молоді люди, які швидше ідуть на контакт та прагнуть задовольнити свою потребу в соціальній стимуляції (одобрення висловленої думки авторитетними людьми, що вимірюється кількістю позитивних оцінок, так званими лайками та цитуванням), в упізнаванні, у визнанні, у структуруванні часу (нагадування про події) [9];
- швидко акумулюються / виробляються креативні соціально-значимі рішення;
- прискорюється процес міжособистісної та соціальної комунікації.

Зазначимо, що така затребуваність соціальних мереж спонукає до їх розгляду в дещо іншому контексті: як засіб комунікації органів регіональної влади з громадськістю та як інструмент зростання бізнесу і його просування на ринки інших регіонів [7, с. 168-172].

При цьому, у соціальних мережах використовуються різні комунікативні технології, що дають можливість [4, с. 96]:

- створення індивідуальних профілів, у яких буде міститися певна інформація про користувача;

- взаємодії користувачів між собою (за допомогою перегляду профілів один одного, внутрішньої пошти, коментарів та ін.);
- досягнення спільної мети шляхом кооперації (наприклад, метою соціальної мережі може бути пошук нових друзів, клієнтів, партнерів; ведення групового тематичного блогу щодо якості надання адміністративних послуг та ін.);
- обміну ресурсами (наприклад, інформацією про проблеми міста чи регіону, напрями розвитку території, асортимент товару, незадоволений попит на товари в конкретній частині регіону тощо);
- задоволення потреб за рахунок накопичення ресурсів (наприклад, потребу в спілкуванні, у схваленні жителями міста управлінських рішень, у додатковому заробітку тощо);
- пошуку різноманітної інформації.

На сьогоднішній день можна вже ствердно говорити про існування світової практики використання соціальних мереж у роботі органів влади різного рівня для інформування різних служб міста про проблеми його мешканців (без використання спеціальних сервісів), для надання допомоги особам, що перебувають у важкій життєвій чи психологічній ситуації, для розміщення інформації про вакансії, для проведення передвиборчої кампанії, для налагодження двостороннього зв'язку між владою на населенням тощо (табл. 1). У зв'язку із цим, можна виділити публічно-управлінський, суспільно-політичний, інформаційний та безпековий аспекти присутності органів влади будь-якого рівня у соціальній мережі.

Слід зазначити, що розвиток інформаційного суспільства в Україні наближається до того етапу, коли діяльність будь-якої людини чи організації буде важко уявити без наявності аккаунту у соціальній мережі для комунікації, отримання зворотного зв'язку та висвітлення важливої інформації. Так, помітно зросла активність у соціальних мережах державних службовців високого рангу.

Наприклад, у 2018 р. сторінка Президента України у мережі Facebook мала більше 1,1 млн. підписувачів, сторінка Прем'єр-міністра України – 269 тис., сторінка Віце-прем'єр-міністра України – 16,7 тис., сторінка Генерального прокурора України – 133,4 тис., сторінка Міністра внутрішніх справ України – 391 тис., сторінка Міністра освіти і науки України – 40,9 тис., сторінка Голови Верховної Ради України – 86,9 тис.,

сторінка Першого заступника Голови Верховної Ради України – 78,1 тис. й кількість підписувачів цих сторінок постійно зростає

Таблиця 1

Світова практика використання соціальних мереж органами влади

Країна	Соціальна мережа	Напрямок використання	Вимір присутності у мережі
Велика Британія	Twitter, Facebook, Youtube.	Інформування про поточну роботу, нові події та соціальні компанії. Двостороння комунікація	Публічно-управлінський
Китай	Weibo	Публічне інформування про роботу органів влади. Робота із суспільною думкою. Контроль якості державних послуг.	Публічно-управлінський
США	Twitter	Підвищення рейтингу політиків. Проведення успішної виборчої кампанії. Збирання інформації про населення. Вивчення та маніпулювання громадською думкою.	Суспільно-політичний
Німеччина	Twitter, Facebook	Альтернативні джерела інформації. Формування громадської думки.	Інформаційний
Франція	Twitter, Facebook	Частина стратегії виборчої кампанії президента. Маніпулювання інформацією на користь певної політичної точки зору.	Суспільно-політичний
Ізраїль	Facebook, Однокласники, Вконтакте, Livejournal	Аналіз публікацій в соціальних мережах для ідентифікації потенційних терористів і попередження терактів.	Безпековий

Джерело: складено автором на основі [2]

. Офіційна сторінка Міністерства освіти України має у Facebook 91,9 тис. підписувачів, Міністерства фінансів України – 40,1 тис., Міністерства охорони здоров'я України – 59,3 тис., Міністерства оборони України – 202,7 тис., Міністерства соціальної політики України – 34,4 тис., Міністерства економічного розвитку і торгівлі України – 44,7 тис., Кабінету Міністрів України – 467,0 тис., Верховної Ради України – 461,0 тис.

У 2019 р., після зміни влади в Україні, сторінка чинного Президента України у мережі Facebook має більше 1,02 млн. підписувачів, сторінка Прем'єр-міністра України – 9,5 тис., сторінка Генеральної прокуратури України – 62 тис., сторінка Міністра внутрішніх справ України – 420,7 тис., сторінка Міністра освіти і науки України – немає, сторінка Голови Верховної Ради України – 50,4 тис., сторінка Першого заступника Голови Верховної Ради України – 4,3 тис. й кількість підписувачів цих сторінок постійно зростає. Офіційна сторінка Міністерства освіти України має у Facebook 125,4 тис. підписувачів, Міністерства фінансів України – 48,6 тис., Міністерства охорони здоров'я України – 102,9 тис., Міністерства оборони України – 224,6 тис., Міністерства соціальної політики України – 42,2 тис., Міністерства економічного розвитку і торгівлі України – 52,0 тис., Кабінету Міністрів України – 59,5 тис., Верховної Ради України – 3,8 тис.

Крім того, аналогічні процеси спостерігаються й на рівні обласних та районних державних адміністрацій, обласних та міських рад (табл. 2). Хоча охопленість Інтернет-аудиторії, яка може бачити інформацію, що відображає діяльність цих органів влади, на сторінках у соціальній мережі Facebook є ще доволі низькою, а для певних регіонів такі інформаційні джерела є відсутні, проте можна висловити припущення про інтенсифікацію цього процесу у найближчій перспективі.

Із даних табл. 2 видно, що органи влади у Львівській області на відміну від інших регіонів більш активніше використовують соціальну мережу як інструмент комунікації із населенням регіону, і, навпаки, населення більше проявляє інтерес до діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Їх структурні підрозділи також намагаються збільшити свою присутність у соціальних мережах та створюють у них власні сторінки й генерують контент, який має доволі важливу інформацію для забезпечення життєдіяльності громадян у конкретному регіоні чи населеному пункті.

Таблиця 2

Кількість підписувачів у соціальній мережі Facebook

Регіон	Обласна державна адміністрація, тис.		Обласна рада, тис.		Міська рада, тис.	
	станом на 04 липня 2018 р.	станом на 30 жовтня 2019 р.	станом на 04 липня 2018 р.	станом на 30 жовтня 2019 р.	станом на 04 липня 2018 р.	станом на 30 жовтня 2019 р.
Вінницька	1,8	8,4	1,7	2,3	4,5	9,3
Волинська	1,7	2,8	1,7	2,7	1,6	2,6
Дніпропетровська	3,8	15,8	3,7	5,9	17,3	23,0
Донецька	–	–	–	–	–	–
Житомирська	0,8	1,1	1,0	2,7	8,3	13,9
Закарпатська	2,1	2,5	2,4	3,0	6,3	13,5
Запорізька	0,2	1,3	0,3	0,8	–	–
Івано-Франківська	1,9	2,0	0,3	0,5	1,8	3,1
Київська	2,8	4,8	1,1	1,7	8,9	9,5
Кіровоградська	0,6	1,9	1,4	2,0	1,9	2,1
Луганська	8,4	11,5	–	–	–	–
Львівська	8,7	15,6	4,3	5,5	17,9	48,2
Миколаївська	3,1	5,1	1,9	4,1	1,9	2,2
Одеська	7,4	11,2	0,1	0,2	0,03	0,1
Полтавська	11,5	13,6	1,4	2,0	0,4	0,1
Рівненська	3,2	8,5	1,0	2,3	0,2	1,7
Сумська	1,9	3,7	0,7	0,9	1,8	3,2
Тернопільська	3,9	7,2	0,7	1,7	2,2	5,2
Харківська	3,3	5,2	1,4	2,4	0,1	–
Херсонська	2,4	4,5	0,8	1,7	0,1	1,1
Хмельницька	1,5	4,4	0,3	0,5	8,3	14,2
Черкаська	0,9	1,9	0,04	0,4	1,9	4,3
Чернівецька	2,7	5,7	–	–	7,8	8,3
Чернігівська	2,3	2,5	–	–	–	–

Джерело: складено автором на основі [5]

Примітки: ¹⁾ - Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Так, станом на середину 2019 р. Департамент агропромислового розвитку Львівської ОДА має у Facebook 1314 підписників (у 2018 р. – 809 підписників), Департамент соціального захисту населення Львівської ОДА – 1403 підписників (у 2018 р. – 758 підписників), Департамент фінансів Львівської ОДА – 570 підписників (у 2018 р. – 287 підписників), Департамент з питань цивільного захисту населення Львівської ОДА – 881 підписників (у 2018 р. – 407 підписників), Департамент міжнародної технічної допомоги та міжнародного співробітництва Львівської ОДА – 1266 підписників (у 2018 р. – 1012 підписників), Департамент внутрішньої та інформаційної політики Львівської ОДА – 3771 підписників (у 2018 р. – 2432 підписників), Департамент освіти і науки Львівської ОДА – 5447 підписників (у 2018 р. – 2464 підписників). Щодо інших регіонів, то половина департаментів обласних ОДА не мають сторінок у соціальній мережі Facebook.

Тут не можна не погодитись із С. Недопетовим, що тотальна цифровізація державних сервісів і послуг диктує необхідність активної комунікації представників влади з населенням у соціальних мережах. При цьому, усередині самих органів влади спостерігається різний рівень розуміння впливу соціальних мереж на формування думки населення про ефективність її роботи. Також держоргани недооцінюють потенціал соціальних мереж для здійснення корпоративних внутрішніх комунікацій. Одним із основних ризиків такої форми комунікації, тобто відкритості до громадян, може стати роздратування активних груп користувачів, які можуть генерувати негативні пости і таким чином формувати середовище недовіри до влади в цілому [1]. Але це не повинно стати на заваді налагодження двостороннього діалогу між владою та населенням щодо питань покращення якості життя у даній місцевості чи в цілому регіоні.

Слід зазначити, що в умовах децентралізації соціальні мережі є інструментом налагодження ефективного діалогу між органами управління ОТГ регіону та населенням через соціальні мережі, у процесі якого можна відзвітуватися за виконану роботу, сформувати перелік актуальних завдань розвитку території. Для прикладу наведемо те, що на території Львівської області створено 40 об'єднаних територіальних громад. При цьому, не всі вони відображають результати свого функціонування на сторінках у соціальних мережах, а охопленість населення ними для більшості ОТГ становить менше 20% (табл. 3).

Таблиця 3

Кількість підписників у Facebook на сторінку ОТГ Львівської області

Об'єднана територіальна громада	Кількість населення	Кількість підписників	Охопленість, %
Бабинська сільська ОТГ	4115	–	–
Бібрська міська ОТГ	1291	780	60,4
Біковицька сільська ОТГ	5538	–	–
Великолюбінська селищна ОТГ	9598	249	2,6
Великомостівська міська ОТГ	13706	162	1,2
Вільшаницька сільська ОТГ	2852	19	0,7
Воле-Баранецька сільська ОТГ	5251	113	2,2
Волицька сільська ОТГ	2279	157	6,9
Воютинська сільська ОТГ	7661	403	5,3
Гніздичівська селищна ОТГ	6332	935	14,8
Грабовецька сільська ОТГ	4104	424	10,3
Давидівська сільська ОТГ	12409	3042	24,5
Дублянська селищна ОТГ	2963	167	5,6
Жовтанецька сільська ОТГ	8525	1653	19,4
Заболотцівська сільська ОТГ	2575	1020	39,6
Зимноводнівська сільська ОТГ	16025	4994	31,2
Кам'янка-Бузька міська ОТГ	18058	197	1,1
Лопатинська селищна ОТГ	7735	663	8,6
Луківська сільська ОТГ	3620	1296	35,8
Магерівська селищна ОТГ	7051	–	–
Меденицька селищна ОТГ	7436	372	5,0
Міженецька сільська ОТГ	2393	–	–
Мостиська міська ОТГ	21699	682	3,1
Мурованська ОТГ	9425	914	9,7
Нижанковицька селищна ОТГ	2524	125	5,0
Новокалінівська міська ОТГ	7339	1652	22,5
Новоміська сільська ОТГ	5966	828	13,9
Новострілищанська селищна ОТГ	2633	537	20,4
Підберізцівська сільська ОТГ	5617	1193	21,2
Радехівська міська ОТГ	17833	1775	10,0
Розвадівська ОТГ	9815	1299	13,2
Рудківська міська ОТГ	13439	317	2,4

Славська селищна ОТГ	8566	1397	16,3
Солонківська сільська ОТГ	10620	2096	19,7
Судовишнянська міська ОТГ	10951	1481	13,5
Тростянецька сільська ОТГ	8092	1261	15,6
Ходорівська міська ОТГ	25202	2791	11,1
Чукв'янська сільська ОТГ	3245	–	–
Шегинівська сільська ОТГ	5421	1912	35,3
Щирецька селищна ОТГ	11672	–	–

Джерело: складено автором на основі [3; 5]

Ще більш важливим є те, щоб органи влади були відкритими до діалогу з народом, проявляли реальну небайдужість до проблем громадян і цікавились їх точкою зору щодо вирішення соціально-економічних проблем регіону. Для її забезпечення необхідно розробити «Стандарт відкритості», який дозволить органам регіональної влади та місцевого самоврядування правильно використовувати соціальні мережі. Зокрема із дотриманням принципів інформування (новини, важлива інформація, фото, відео, корисні посилання), залучення населення до управління (дискусії, пропозиції, відгуки, опитування), підвищення рівня лояльності та довіри, просвіщення та консультування (роз'яснення, підвищення грамотності населення у сфері діяльності органів влади), отримання регулярного зворотного зв'язку, підвищення оперативності зв'язку. Схему процесу оцінювання відкритості органів влади до діалогу з населенням наведено на рис. 3.

Досвід США та деяких європейських країн засвідчує активне використання політиками різного рангу Інтернет-простору й соціальних мереж у формуванні іміджу політичних сил. Пік активності досягається у період підготовки до виборів різних органів влади. На сьогоднішній день у мережі Facebook появилось багато рекламних постів відомих українських політиків, якими формується підґрунтя для передвиборчої кампанії на виборах Президента України у 2019 р.

Рис. 3. Процес оцінювання відкритості органів влади до діалогу з населенням у соціальних мережах

Джерело: складено автором

Ініціативи органів державної та регіональної влади у соціальних мережах можуть розвиватись за такими напрямками:

1. Використання соціальних медіа-платформ та технологій для залучення громадської до вирішення проблем міста та регіону, обміну ідеями розвитку. Для прикладу можна навести сторінки у мережі Facebook:

«Varta1 - Варта1» (<https://www.facebook.com/groups/govart1/>), на якій висвітлюються останні події у м. Львові; «Гаряча лінія міста Львова» (<https://www.facebook.com/groups/hotline.lviv/>), на якій мешканці мають змогу донести до районних державних адміністрацій та інших органів місцевого самоврядування інформацію про наявні проблеми у життєдіяльності міста.

2.Цифрова дипломатія забезпечить доступ людей до посадових осіб, можливість безпосереднього звернення без запису і черг.

3.Соціальна допомога. Створення сторінок для сприяння профілактиці ракових захворювань, наркоманії, алкогольної залежності.

4.Пом'якшення проблем учасників АТО – посттравматичні стресові розлади та бойові проблеми. Наприклад, запустили кампанію «Реальні війни», яка використовуватиме різноманітні соціальні медіа, включаючи Facebook, Twitter, YouTube та онлайн-чати, щоб охопити солдатів, які потребують допомоги.

5.Зайнятість. Розміщення інформації про можливості працевлаштування.

6.Пряма звітність чиновників перед громадянами.

В умовах тотальної інформатизації суспільства традиційні засоби комунікації починають втрачати свою актуальність. Великої популярності серед Інтернет-користувачів набувають соціальні мережі як один із перспективних і зручних засобів масової комунікації. До беззаперечних їх переваг можна віднести розширення соціальних зв'язків, можливості пошуку інформації та впливу на аудиторію, формування громадської думки та побудови корпоративного або персонального бранда. Використання у діяльності державних структур та державних службовців соціальних мереж дозволить вирішити не лише важливі комунікаційні завдання, а й змінити підходи до управління соціально-економічним розвитком регіону та вирішення проблем місцевих громад.

Список використаної літератури:

1. Водопетов С. Как федеральные органы исполнительной власти ведут аккаунты в социальных сетях. URL: <http://realtribune.ru/news/authority/494>
2. Городская власть в социальных сетях URL: <http://read.infometer.org/gorodsm>
3. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/areas/0322/gromadu>

4. Инновационные технологии бизнес-коммуникаций: стратегии и тактики. Материалы межд. научн.-практ. конференции. Серия «Коммуникативные исследования». Москва: НИУ ВШЭ, 2011. Вып. 7. 160 с.
5. Офіційний Web-сайт Facebook. URL: <https://www.facebook.com>
6. Статистика соціальних мереж світу URL: <https://marketer.ua/ua/top-social-media-2018/>
7. Шевчук І. Б. Комунікативні можливості регіональних органів влади у соціальних мережах. Причорноморські економічні студії: наук. журн. Одеса: ПНДІЕІ, 2018. Вип. 30. Ч. 1. С. 168–172.
8. Як змінилась статистика соціальних мереж в Україні до 2018? URL: <https://marketer.ua/ua/social-network-of-ukraine-how-did-the-statistics-change-until-2018/>
9. Як соціальні мережі виявляють психологічні потреби особистості. URL: <http://zhyvyaktyvno.org/index.php/news/scho-stot-za-aktivnstyu-u-socialnj-merezh>
10. Яка соціальна мережа найпопулярніша в Україні. URL: https://bit.ua/2019/09/social_media/

СЕКЦІЯ 6: ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ

SECTION 6: PUBLIC ADMINISTRATION AND BUSINESS ADMINISTRATION

*Komarnytska Hanna Omelianivna,
PhD (Economics), Associate Professor
Ivan Franko National University of Lviv, city of Lviv
Dziana G., Ph.D in Public Administration, Associate Professor
Lviv Regional Institute for Public Administration of the National
Academy for Public Administration under the President of Ukraine*

DEVELOPMENT OF STATE AND PRIVATE PARTNERSHIP IN UKRAINE

Under modern dynamic, instable, competitive and unpredictable functioning conditions, a significant number of national enterprises needs interaction with territorial communities represented by the corresponding state and local governmental authorities as well as with central governmental authorities to ensure effectiveness of their functioning. Many aspects of such interaction are regulated within the limits of state and private partnership, which is considered as an effective way of infrastructural investments in many countries of the world. Thanks to the projects of state and private partnership, investment and innovative activities are promoted on various levels of national economy, starting from the micro-level.

At the same time, as the study of theory and practice confirms, the problem of promotion of state and private partnership under the conditions of development of investment and innovative activities remains insufficiently resolved on the scientific level, and the corresponding conceptual, theoretic and methodical foundations are not formed enough, which conditions the importance of the conduct of studies in this field. Particularly, the essence of state and private partnership on the basis of singling-out of its priority spheres under the conditions of development of investment and innovative activities, the development of forms of its promotion, as well as construction of the

corresponding conceptual foundations need specifying. It is also important to elaborate a complex method of analyzing the condition of state and private partnership and its influence on investment and innovative activities, to form the system of indicators of development of such activities on the basis of state and private partnership, and to improve the corresponding models of development.

In the analyzed context, the approaches to evaluation of economic effectiveness of state and private partnership under the conditions of development of investment and innovative activities need improvement, particularly, elaboration of the method of evaluation of such effectiveness, determination of the corresponding indicators as well as economic justification of project decisions in the sphere of state and private partnership, taking into account the economic component.

Considering private partners in state and private partnership, it should be stressed that their list can be diverse and embrace, particularly, enterprises of different organizational forms and spheres of activities. Besides, the legislation in Ukraine does not restrict the number of such persons, pointing out that ‘the party of the private partner in the contract concluded as part of state and private partnership can be represented by several persons who according to this Law can be private partners’.

According to the data of central and local executive power authorities in Ukraine on 01/07/2019, on the basis of SPP, there were concluded 186 contracts, where 52 contracts are being fulfilled (35 – contracts of concession, 15 – contracts of joint activities, 2 – other contracts), 134 contracts are not fulfilled (4 contracts – term of validity expired, 17 contracts – terminated, 113 contracts – not fulfilled).

There are ten pilot projects determined with potential for involvement of private partners to provision of state services in such spheres as health protection, educational institutions management, treatment of solid domestic wastes, energy efficiency, maintenance of city parks, etc. Together with representatives of local governmental authorities, in pilot cities, there were elaborated plans of implementation of SPP, including preparation of conceptions and financial models.

There was carried out preparation of technical and economic justifications, competition projects and technical documentation for conclusion of contracts. Besides, meetings with potential investors and operators were held, and provision of competitive contest procedure was elaborated for selection of a private partner.

Successful international and national experience of the use of state and private partnership testifies to the fact that SPP is a tool of partnership, equal and mutually beneficial cooperation between the state, territorial communities represented by the corresponding state or local governmental authorities and businesses where shared efforts are aimed at fulfilment of projects which allow to solve social, economic and other problems important for the territorial community.

Special interest of regional and local authorities in the use and development of SPP is related to the advantages of this mechanism for engagement of resources (financial, investment, technological, management), especially under current conditions of significant incompatibility between the needs for development and available budget resources.

Specialist's approach to the use of SPP can ensure the use of internal resources of development on regional and local levels, which will have a positive impact on implementation of new national regional policy. Participation of a private investor can provide more effective use of financial resources of the territorial community and engage experience of the private partner for effective implementation of SPP projects.

In general, we should make a conclusion that the main idea of state and private partnership lies in receiving benefit by each participant. Thus, the state, thanks to such partnership, has a possibility to attract resources, experience, knowledge and skills of the private sector quite often under the conditions of limited own financial resources. Besides, the state liberates the budget from the necessity of financing certain objects of infrastructure, addressing this task to the private subject.

On the other hand, for the private partner, participation in fulfilment of projects can facilitate, for example, receiving access to new sales markets or receiving additional incomes of capital. Besides, we should not forget that the projects of state and private partnership are aimed at solution of urgent problems of the territorial formation and ensuring its further economic development. Such partnership facilitates implementation of the programs of social and economic transformations with the least losses and expenses for the state sector. [1, c. 48]

References:

1. Komarnytska H.O. Essence of state and private partnership and its promotion under the conditions of development of investment and innovative activities/ Komarnytska H.O. Essence of state and private partnership and its promotion under the conditions of development of investment and innovative

*Бойчук І.В., к.е.н., доцент
Львівський торговельно-економічний університет,
м. Львів*

СТРАТЕГІЧНИЙ МАРКЕТИНГ У СУЧАСНИХ ПРОЦЕСАХ УПРАВЛІННЯ

За умов ринкової нестабільності та непередбачуваності зовнішнього середовища, яке слабо залежить від зусиль підприємств, ігнорування управлінням на стратегічному рівні може спричинити катастрофічні наслідки. Діяльність управлінських кадрів за принципом «сьогодні - на сьогодні» без заходів, які сьогодні не дають віддачі, а забезпечать успіх підприємства в майбутньому, часто веде до банкрутства або ж перешкоджає адаптивному розвитку.

Про необхідність стратегічного управління влучно висловився американський вчений І. Ансофф, який зазначив, що «...компанії, за відсутності планованої та керованої стратегії, приречені на вимирання, за винятком хіба що монополій і субсидованих компаній. В компаніях, яким вдається вижити, стратегічною поведінкою принаймні керують» (The New Corporate Strategy, 1988).

Оцінка діяльності підприємств виробничої сфери економіки показує, що стратегічне управління у промисловому комплексі України переживає етап формування. Незважаючи на формальне надання економічним суб'єктам господарської самостійності, у них відсутнє прагнення до стратегічного бачення власної діяльності. Орієнтація виключно на виживання забезпечує успіх лише в короткостроковому періоді. Тому для забезпечення їхньої успішної діяльності необхідно розробляти довгострокові плани дій, спрямовані на досягнення місії з орієнтацією на ринкові потреби та врахування ринку як головного чинника зовнішнього середовища. Щоб досягти поставлених цілей підприємства повинні максимально використати внутрішні ресурси, дослідити оточуюче ринкове середовище, спрогнозувати його розвиток і потреби, задіявши при цьому сучасні інструменти стратегічного маркетингу.

Перехід національної економіки на ринкові засади функціонування призвів не лише до зростання нестабільності оточуючого середовища

підприємств незалежно від форми власності та організаційно-економічної структури, але й до перебудови систем управління на мікрорівні через відмову від довгострокового і середньострокового планування, спрощення процедури планування і надання пріоритету ринковому саморегулюванню. Але в умовах нестабільного середовища ринкової економіки, підприємства можуть досягти успіху в бізнесі тільки тоді, коли їм вдається передбачати зміни і вживати вчасно запобіжні заходи щодо них.

При цьому забезпечення стабільної діяльності підприємств на довготривалій період за умов посилення конкуренції, зміни технологій, появи різноманітних нових цілей тощо висуває на перший план вимогу пошуку нових підходів до управління підприємствами виробничої сфери як суб'єктами господарювання. В світовій практиці таким підходом до забезпечення ефективності господарювання є стратегічний менеджмент, який є управлінським процесом створення та підтримки стратегічної відповідності між цілями підприємств, їх потенціалом і можливостями його реалізації.

Разом із цим, в Україні світова теорія і практика використання елементів стратегічного маркетингу поки не знайшли широкого поширення, так як більшість керівників не бачають потреби у визначенні довгострокових стратегій, помилково вважаючи, що в сучасних умовах неможливо вирішувати довгострокові питання щодо розвитку. Хоча відомо – саме стратегічне управління виступає важливим засобом забезпечення успішного виживання підприємств у динамічному конкурентному середовищі та засобом його адаптації до ринкових змін.

Відсутність цільової спрямованості розвитку підприємств, можливості розпізнання впливу зовнішнього оточення й вчасної реакції на його зміни, а також здатності адаптуватися чи навіть активно впливати на це середовище, робить вітчизняні підприємства безпомічними сьогодні та мало перспективними на майбутнє.

Часто крім суб'єктивного небажання стратегічно мислити і нерозуміння необхідності стратегічного підходу до управління бізнесом з боку самих керівників, існує низка об'єктивних причин, що обумовлюють той факт, що на багатьох виробничих підприємствах практично не здійснюється формування стратегії діяльності та розвитку бізнесу. Так, безпосередньо робота з визначення стратегії підприємства, як концептуального сценарію дострокової поведінки в динамічному ринковому оточенні, передбачає обґрунтування і розроблення інвестиційних проектів та відповідних бізнес-планів, аналіз можливостей

випуску нових товарів і цінних паперів, оцінку ризиків і розроблення системи управління бізнес-портфелями тощо.

Для реалізації цих стратегічних напрямів, з одного боку, необхідні знання експертів-аналітиків у сфері макроекономіки, міжнародного, фінансового, податкового, патентного права, проведення досконалого бухгалтерського обліку та аналізу, аудиту, менеджменту та маркетингу. З іншого боку, потрібна фінансова спроможність підприємств оплатити виконану роботу групи цих аналітиків-консультантів. Тому обмежені фінансові можливості більшості вітчизняних підприємств, відсутність чи брак фахівців належного рівня підготовки об'єктивно обумовлюють обмеженість управлінської діяльності фірм при формуванні загальної стратегії розвитку бізнесу та економічному консультуванні з різних питань визначення маркетингових стратегії перспективного розвитку.

Проблема запровадження сучасної системи стратегічного маркетингу на промислових підприємствах полягає і в тому, що єдиного стандартного рецепту організації оптимального управління в довгостроковому періоді не існує. Саме тому існує потреба постійно обирати той тип управління на мікрорівні, який є найбільш адекватним як для певного типу підприємств, так і для певному виду змін ринкового середовища.

Зрозуміло, що впровадження системи стратегічного маркетингу в Україні є об'єктивно необхідним процесом в сфері організації управління бізнесом, який підвищує готовність виробничих підприємств вчасно реагувати на непередбачені зміни та сприяє обґрунтованому та узгодженому вирішенню стратегічних, тактичних і оперативних питань. Адже стратегічне управління визначає, чи організація може діяти в сучасних умовах і як має функціонувати в конкретний момент, щоб досягти бажаної мети в майбутньому, виходячи з того, що ринкове оточення змінюватиметься. На жаль, поки що стратегічний маркетинг на шляху практичної реалізації в бізнес-середовищі зустрічає багато як об'єктивних, так і суб'єктивних перешкод.

Вважаємо, що дискусія на тему, чи доцільно промисловим підприємствам витрачати час і кошти на розробку власної стратегії розвитку є зайвою. Без сумніву, впровадження системи стратегічного маркетингу на вітчизняних підприємствах може бути пов'язане з багатьма проблемами, зокрема з усвідомленням того, що для отримання бажаного результату слід одночасно вирішувати як поточні, так і стратегічні завдання. Так, у новостворених фірмах керівництво є настільки зайнятим

поточними проблемами, що не має змоги займатися плануванням діяльності (тим більше стратегічним), а у діючих – менеджери вищої ланки управління часто відмовляються складати плани, аргументуючи це тим, що і раніше цілком без них обходилися. Інколи причинами стають складність і швидка зміна ринкових процесів, зокрема збільшення розмірів самих підприємств, ускладнення форм їх діяльності, нестійкість зовнішнього середовища та непередбачуваність його соціально-економічних змін.

Разом з цим, підприємства-лідери, які використовують стратегічний маркетинг на системній основі, володіють обґрунтованою бізнес-стратегією, вносять в її зміст своєчасні та конструктивні корективи, завжди мають можливість працювати послідовно й обґрунтовано, що збільшує імовірність досягнення ними поставленої стратегічної мети, реалізації завдань і посилення ринкових позицій.

Зарубіжний досвід підтверджує, що більшість успішних підприємств орієнтується на регулярну розробку та вдосконалення стратегії власного розвитку, тому що в якості основного завдання процесів управління на цих підприємствах є забезпечення досягнення прибутку не тільки в короткостроковому плані, але й постійно в довготривалій перспективі.

Таким чином, особливостями стратегічного маркетингу вітчизняних підприємств поки залишаються наступні моменти: орієнтація маркетингової діяльності підприємства залежить від реалізації державою стратегічного планування; стратегічний план маркетингу більшості організацій охоплює короткочасний період; план їхньої маркетингової діяльності не виступає складовою стратегічного плану підприємств; в більшості випадків констатується відсутність інформаційного забезпечення для забезпечення стратегічного управління, що перешкоджає в кінцевому результаті досягненню поставлених ринкових цілей.

*Васьківська К.В., д.е.н., професор
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ БІЗНЕС-СТРУКТУР ПРИМІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

В умовах децентралізації зростає роль економічних факторів, зокрема, коли приміські території одержують економічні переваги порівняно з периферією за рахунок агломераційних ефектів, близькості до

ринків постачання та збуту, наявності трудових ресурсів та науково-технічного потенціалу, сформованої системи виробничо-господарських зв'язків з містом-центром. Даний факт підтверджується показниками приміських територій щодо збільшення обсягу виробництва продукції, розвиток зовнішньоекономічної діяльності, природнього приросту населення, рівня господарського освоєння земель та інтенсивності їх використання, ринкової вартості нерухомості.

Виходячи з реалій сьогодення, приміську територію слід розглядати у контексті з територіальною громадою, що проживає на її території, враховуючи її чисельність, стать, вік, рівень освіти та місцезнаходження з її власним потенціалом. Це новий погляд на поняття приміської території в нашій країні. Але слід підкреслити, що високий рівень свідомості територіальної громади, з одного боку і створення на рівні держави економічних умов для розвитку підприємств, а з іншого – здатні сприяти економічному зростанню приміської території.

Причинами несприятливого стану бізнес-структур, у першу чергу, є системні макроекономічні причини, особливо в умовах нестабільної економіки, при якій практично неможливо використовувати кількісний метод оцінки, що дозволяє впорядкувати досліджувані зовнішні фактори і приводити їх у порівнянний вид. Звідси зробити які-небудь точні прогнози з приводу формування фінансової стійкості підприємства (з урахуванням вивчення зовнішніх факторів) практично неможливо. Тому їх слід віднести до розряду некерованих. При цьому зовнішні фактори впливають на внутрішні, які проявляють себе через них, змінюючи кількісне вираження останніх. Звичайно, боротися з багатьма зовнішніми факторами окремим підприємствам не під силу, але в умовах, що склалися, їм залишається проводити таку власну стратегію, яка дозволила б пом'якшити негативні наслідки загального спаду виробництва. Зовнішні фактори, невіддільні волі підприємства, і внутрішні, залежні від організації його роботи, класифікуються за місцем виникнення. Для ринкової економіки характерне і необхідне активне реагування управління підприємством на зміну зовнішніх і внутрішніх факторів. Серед визначальних внутрішніх факторів впливу на функціонування бізнес-структур можна виділити наступні: галузева належність; наявність власного ресурсного потенціалу; структура продукції (послуг), що випускається, її частка в загальному платоспроможному попиті; розмір статутного капіталу; динаміка та структура витрат; фінансовий стан підприємства. А серед зовнішніх факторів можна виділити: економічні умови господарювання; політична

стабільність; техніка і технологія; платоспроможний попит споживачів; економічна і фінансово-кредитна законодавча база; соціальна і екологічна ситуація в суспільстві; податкова політика; рівень конкурентної боротьби; розвиток фінансового і страхового ринку.

Однією з проблем функціонування бізнес-структур є нестача ресурсів, тому попит на інвестиції значно перевищує їх пропозицію. Але на економічне зростання бізнес-структур впливає цілий ряд чинників, зокрема екологічні. Екологічні чинники характеризують взаємозв'язок і взаємовплив виробничо-фінансової діяльності бізнес-структур приміських територій та оточуючого навколишнього природного середовища.

Розвиток бізнес-структур приміських територій Львівської області спрямований на вирішення пріоритетних завдань Стратегії розвитку Львівської області до 2020 року. У Львівській області серед напрямів інвестування пріоритетність мали такі види економічної діяльності: будівництво; промисловість; оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів; поштова та кур'єрська діяльність; операції з нерухомим майном. Натомість, найменш привабливими були освіта і мистецтво, спорт, розваги та відпочинок.

Зміцнили свої позиції в інвестиційній привабливості бізнес-структури таких видів економічної діяльності: діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; тимчасове розміщування й організація харчування; сільське, лісове та рибне господарство. В цілому, по Львівській області, кількість бізнес-структур зменшилась на 1715 од., тобто щорічно на 286 од. Для економічного розвитку бізнес-структур важливе значення набувають проблеми приміських територій. Тому, можна стверджувати, що основним таким показником є валовий регіональний продукт на душу населення, який характеризує рівень життя населення і конкурентоспроможність бізнес-структури, який характеризує рівень економічного зростання приміської території, що є і основним показником для оцінки інвестиційної привабливості як приміських територій, так і регіону в цілому.

За даними офіційної статистики у Львівській області прослідковується стабільна тенденція зростання валового регіонального продукту, як в цілому, так і на одну особу. Бізнес-структури приміських територій є лідером із залучення іноземних інвестицій. Найпривабливішими, як для іноземних, так і для українських інвесторів є харчова та легка промисловості, енергетика, а саме будівництво сонячних та вітрових електростанцій, сільське господарство, туризм, ресторано-

готельний бізнес. Ці сфери економіки привабливими є і для внутрішніх інвесторів, зокрема, фірми «Еко-оптіма». Основними проектами є розробка та впровадження відновлювальних екологічно чистих джерел енергії, створення генеруючих потужностей з використанням енергії вітру, сонця, води, біомаси. Цим українським інвестором побудовано вітроелектростанції «Старий Самбір-1», «Старий Самбір-2», Самбірська сонячна електростанція (обсяг інвестицій – 6 млн. євро).

Досліджуючи розвиток бізнес-структур приміських територій в регіоні не можна залишити поза увагою екологічну компоненту інвестиційної привабливості суб'єктів підприємництва регіону. Світовий досвід свідчить, що результативність економічного зростання бізнес-структур залежить від ефективності залучення та використання природно-ресурсного потенціалу регіону, а саме:

- земельних ресурсів;
- лісових ресурсів;
- водних ресурсів;
- поводження з відходами.

Саме ці чотири компоненти формують екологічну складову інвестиційно-інноваційної привабливості приміських територій. На державному рівні необхідно створити економічні умови для розвитку бізнес-структур приміських територій на засадах так званих «зеленої» та «синьої» економіки. Як базові орієнтири щодо вирішення екологічних проблем слід використати положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, згідно з якою співпраця в екологічній сфері регулюється спеціальними директивами та регламентами.

Земельні ресурси використовуються, охороняються та відтворюються із стабільними кількісними і якісними показниками, починаючи з 2010 р. Тобто прослідковується екологічна збалансованість відтворення природної структури ландшафту. Можна стверджувати, що рекреаційний потенціал приміських територій є стабільний. Відповідно зростають прямі іноземні інвестиції в сільське господарство і рекреацію. Підтвердженням цього є інвестиційні проекти «Стратегії розвитку Львівської області до 2020 року». Щодо зростання посівних площ сільськогосподарських культур, то слід відмітити зростання посівів ріпаку з 43,9 тис. га у 2010 р. до 52,8 тис. га у 2015 р. Це короткострокове використання сільськогосподарських площ, що відповідає інтенсивному використанню ґрунтів і в цілому негативно впливає на структуру земель. Стан лісового потенціалу,

неврегульованість лісовпорядкування, державного обліку лісів і державного лісового кадастру негативно впливають на стан охорони навколишнього середовища приміських територій, а ліси є вагомим ресурсом для зміцнення рекреаційного потенціалу.

Проблеми охорони навколишнього середовища приміських територій пов'язані також з дефіцитом водних ресурсів для виробничих потреб, а також питних потреб населення. Бар'єром для формування належних умов життя і праці населення є низька якість водопостачання. Виробнича діяльність, зокрема, сільськогосподарська, негативно впливає на стан малих річок, що є основними джерелами забезпечення водою населення.

Проблемою сьогодення для приміських територій м. Львова є поводження з відходами. Існуюча практика поводження з твердими побутовими відходами у сільських населених пунктах недосконала, її фрагментарність і різномірність не дозволяють забезпечити достатній контроль за санітарним станом регіону. В регіоні дуже на низькому рівні, а в сільській місцевості зовсім не організована робота роздільного збирання, сортування та вилучення цінних ресурсних компонентів побутових відходів.

На основі проведеного аналізу і враховуючи вплив екологічних чинників на фінансове забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва сформовано SWOT-матрицю. Основні елементи якої проаналізовані з точки зору поділу чинників на чотири категорії: сильних і слабких сторін, можливостей і загроз.

До сильних сторін слід віднести: державні та регіональні цільові програми у сфері інвестиційної діяльності; вигідне географічне розташування; інвестиційно привабливе середовище; висока питома вага екологічно чистих ресурсів; власний ресурсний потенціал бізнес-структур; широкий спектр екологічних програм; стабільна екологічна ситуація - основний чинник залучення прямих іноземних інвестицій в економіку регіону.

До слабких сторін відносимо: слабка матеріально-технічна база суб'єктів підприємництва; низький рівень життя населення; поступове виснаження ресурсного потенціалу; недостатність капітальних вкладень у збереження навколишнього середовища; низький рівень екологічної культури.

Крім цього, SWOT-аналіз відкриває можливості: визначити пріоритетні напрями розвитку бізнес-структур; обґрунтувати

найефективніші джерела фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності бізнес-структур; виявити чинники впливу на зростання інвестиційної привабливості приміських територій; системно-комплексно оцінити взаємозв'язок та взаємовплив екологічних чинників на економічний розвиток бізнес-структур.

Отже, результативність економічного зростання бізнес-структур залежить від ефективності залучення та використання природно-ресурсного потенціалу регіону: земельних, лісових, водних ресурсів та поводження з відходами. Дані структурні компоненти формують екологічну складову інвестиційно-інноваційної привабливості приміських територій і тим самим підсилюють вплив екологічних факторів на економічне інвестиційно-інноваційної діяльності на локальному рівні.

Васьківська К.В., д.е.н., професор
Науменко В.В., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів

ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Упродовж останніх років сталося чимало нововведень та проведено низку реформ, які позначились відзначились як позитивом, так і рядом негативних наслідків для України. Вплинули вони і на функціонування об'єднаних територіальних громад. Вагомим механізмом впливу на розвиток територіальних громад виступає система оподаткування, проте, враховуючи останні зміни та подальші очікування щодо майбутніх реформ, саме вона викликає занепокоєння в підприємців та розхитує і без того нестійке становище їх на ринку. Держава повинна вкрай обачно підходити до вирішення питань у сфері оподаткування, адже будь-які зміни можуть викликати погіршення умов ведення бізнесу та згорання господарської діяльності підприємств територіальних громад, біліть яких – це малі підприємства.

Розвиток вітчизняної економіки гнучко реагує на будь-які зміни, що відбуваються у державі в умовах масового реформування практично всіх сфер діяльності державних органів, виконання державою своїх функцій, а також умов життя та господарювання населення. За досліджуваний період кількість ОТГ у Львівській області зростає з 15 у 2016 р. до 40 – у

2019 р., а обсяг бюджету за 2018 р. становив 57 млн. грн., з них обсяг податків і зборів – 44%.

Також за досліджуваний період впродовж 2016–2018 рр. дефіцит бюджетів ОТГ у Львівській області мав тенденцію до зростання, з 5, 3 млн грн. у 2016 р., 11,8 млн грн. – у 2017 р., і 48,1 млн грн. – у 2018 р. Таким чином, впродовж останніх років сталось чимало нововведень та проведено низку реформ, які позначились відзначились як позитивом, так і рядом негативних наслідків для України. Вплинули вони і на функціонування підприємств приміських територій. Вагомим механізмом впливу на розвиток малого підприємництва завжди виступала у вітчизняній податковій системі спрощена система оподаткування, проте, враховуючи останні зміни та подальші очікування щодо майбутніх реформ, саме вона викликає занепокоєння в підприємців та розхитує і без того нестійке становище їх на ринку. Держава повинна вкрай обачно підходити до вирішення питань у сфері оподаткування, адже будь-які зміни можуть викликати погіршення умов ведення бізнесу та згорання господарської діяльності малих суб'єктів.

У результаті аналізу особливостей формування та використання бюджетного потенціалу можна відмітити, що з одного боку, ОТГ Львівської області менші за площею від середньоукраїнських ОТГ, характеризуються суттєво вищим рівнем залежності від трансфертів з державного бюджету – рівень дотаційності в середньому по регіону становить 23,2%, що вдвічі більше середнього по країні (11,6%), з другого - до складу ОТГ Львівської області практично не входять великі міста, а більшість громад утворені шляхом об'єднання сіл, селищ та невеликих міст, наслідком чого є незадіяння значного фінансового та економічного ресурсу міст як центрів економічного зростання, а з третього - в рейтингу оцінки фінансової спроможності ОТГ України за 2017 рік громади області займають останні позиції. Лише п'ять ОТГ опинилися в першій половині рейтингу (Тростянецька (57), Мостиська (85), Давидівська (105), Новокалінівська (126), Шегинівська(141)).

За підсумками 2018 року середній показник надходжень власних доходів на 1-го мешканця по 35-ти ОТГ області збільшився на 1 262,0 грн (+70,9%) та склав 3 042,0 грн (у тому числі: по 22-х ОТГ, утворених у 2015-2016 роках цей показник зріс на 15,9% та становить 2 539,7 грн, а по 13-ти утворених у 2017 році – у 2,8 рази і становить 3 647,6 грн). Серед ОТГ області 31 громада отримує з державного бюджету базову дотацію, 4 перераховують реверсну дотацію. Найвищий рівень

дотаційності у Новоміській громаді, у якій обсяг базової дотації у загальній сумі доходів становить 53,4%. Середній розмір капітальних видатків на 1-го мешканця (без урахування власних надходжень бюджетних установ) по 35-ти ОТГ області склав 1 432,4 грн. Найбільше капітальних видатків у розрахунку на мешканця було проведено у Славській ОТГ – 4 854,0 грн, найменше з бюджету Магерівської ОТГ – 396,4 грн. Існування реверсної дотації спричиняє гарячі дискусії серед вчених і практиків. Реверсна дотація знижує зацікавленість податкоспроможних місцевих громад заробляти більше, оскільки надлишок все одно буде вилучений. В свою чергу громади, які заробляють відносно мало та мають дотаційні бюджети, також не мають достатньої мотивації для нарощення фінансової спроможності - навіть за поганого управління вони одержать ресурси у вигляді базової дотації. Але, на даному етапі реформи децентралізації існування системи горизонтального вирівнювання можна вважати виправданим, оскільки припинення її застосування може спричинити поглиблення розриву в розвитку територій.

Ситуацію може покращити зміна в системі оподаткування, в результаті якої менш податкоспроможні місцеві громади отримають нове джерело податкових надходжень. Мова йде про зміну зарахування ПДФО до місцевих бюджетів за місцем проживання особи, а не за місцем її працевлаштування. Отже, фінансовий ресурс при формуванні спроможних громад є найбільш визначальним критерієм, який забезпечить сталий розвиток громад. Проведені дослідження дають підстави стверджувати, що одним із оптимальних варіантів подальшого розвитку для громад із низькими показниками фінансової спроможності та демографії є їх приєднання до інших територіальних громад та створення більшої за площею і чисельністю ОТГ. Навіть за умов відсутності у такої ОТГ на поточний момент економічних перспектив для розвитку, таке об'єднання дасть можливість оптимізувати територіальну структуру місцевих рад, підвищити ефективність управління територією, покращити інвестиційну привабливість (за рахунок наявності більшої території та більшої кількості трудових ресурсів) та підвищити рівень доцільності капіталовкладень у територію. Серед напрямів реформування системи публічного управління доцільно виділити наступні напрями: активізація механізму урядових ініціатив, зниження витрат на

управлінський апарат в органах державної влади, запровадження електронного підпису тощо.

*Васьківська К.В., д.е.н., професор
Шуєва Д.Д., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

НАПРЯМИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Територіальна громада створюється для забезпечення виконання певних покладених на неї функцій. Обсяг цих функцій в основному збігається з обсягом функцій, покладених на органи місцевого самоврядування, оскільки територіальні громади – це структурні елементи системи місцевого самоврядування. Важливими функціями територіальної громади є: забезпечення та збереження правопорядку на відповідній території, збереження рухомого та нерухомого майна членів громади, ведення господарської діяльності, забезпечення розвитку соціальної інфраструктури території, культурно-духовний розвиток населення.

Проблема розвитку територіальної громади є високоактуальною, що пов'язано із раціональним використання власних і залучених ресурсів, формуванням інструментів та побудовою методичних підходів до економічного зростання потенціалу територіальних громад. Для об'єднаних територіальних громад, більшість яких є дотаційними, система фінансової безпеки повинна функціонувати постійно і бути спрямованою на зміцнення виробничого потенціалу, забезпечувати стабільний розвиток території. З огляду на це необхідно розробити механізм, структурним компонентом якого буде дієвий інструмент стабільного виробничого потенціалу підприємств територіальних громад та їх економічного зростання в цілому. Тому актуальними є наукові дослідження дієвості інструментарію для зміцнення та нарощування виробничого потенціалу, що є запорукою стабільного розвитку територій та економічної безпеки загалом. Створення конкурентної переваги за допомогою власного потенціалу, фінансових ресурсів та інновацій є перспективним напрямом розвитку територіальних громад, оскільки ці складові доповнюють одна одну. Однак, це не виключає появи оригінальних і незалежних від часу чинників для ефективної

конкуренції. Така залежність стає ще важливішою в умовах фінансової децентралізації.

Узагальнення результатів проведених досліджень дає змогу дійти висновку, що фінансовий стан об'єднаних територіальних громад в Україні не дозволяє їм успішно функціонувати в умовах ринкової економіки через специфічні особливості фінансових ресурсів і недостатню підтримку з боку держави. Це зумовлює необхідність розробки науково обґрунтованих заходів, спрямованих на зміцнення виробничого потенціалу територіальних громад, що в контексті нашого дослідження можна розглядається як нарощення фінансового потенціалу.

Мета розробки механізму нарощування фінансового потенціалу – розвиток теорії та методології формування й зміцнення фінансового потенціалу територіальних громад, визначення комплексу взаємопов'язаних, скоординованих правових і фінансово-кредитних заходів їх розвитку. Пріоритетні напрями нарощування фінансового потенціалу передбачають вдосконалення бюджетної та кредитної політики, розвиток страхування та повне використання інших складових потенціалу підприємств, які функціонують на території територіальної громади.

Серед причин зовнішнього характеру, що гальмують нарощування фінансового потенціалу, є: зниження бюджетних витрат, неврегульовані законодавчо земельні питання, зокрема іпотеки, високі процентні ставки кредиту. А серед причин внутрішнього характеру – це: дефіцит фінансових ресурсів, незадовільний стан матеріально-технічної бази об'єктів як виробничої, так і соціальної інфраструктури, низький рівень платоспроможності населення. Ціллю створеного даного механізму є розробка і реалізація комплексу скоординованих правових і фінансово-кредитних заходів для збільшення фінансового потенціалу.

Інструментами нарощування фінансового потенціалу будуть відповідні заходи для кожного з обраних напрямів, зокрема, для бюджетного напрямку – це правове регулювання, цільові програми, регіональні пріоритети, а для кредитного напрямку – це кредити банків, кредитних спілок, міжнародних фінансових установ. Механізм регулювання розвитку територіальної громади

характеризується, в першу чергу, наявністю відповідних фінансових ресурсів та відображає спроможність місцевих органів влади виконувати покладені на них законодавчо визначені завдання. Тобто, фінансова забезпеченість – це баланс між потребами територіальної громади (та органами місцевого самоврядування включно) та її можливостями.

Відповідно, механізм фінансового забезпечення розвитку території – це складова фінансового механізму, що є сукупність усіх нормативів, джерел фінансових ресурсів та методів їх регулювання для формування, розподілу й перерозподілу ресурсної бази території. Вплив механізму фінансового забезпечення на різні аспекти як виробництва, так і соціальної сфери має кількісну і якісну визначеність. Кількісна виявляється в обсязі тих коштів, які використовуються з різних джерел на певні цілі. Якісна визначеність фінансового впливу визначається характером розподілу і руху фінансових ресурсів, тобто формування способу пошуку і збирання ресурсу, обрання форм та шляхів руху даного ресурсу, визначення умов, на яких він виділяється [1, С. 72-75].

Варто зазначити, що бюджет розвитку – це не просто механізм перерозподілу місцевих доходів із однієї галузі економіки в іншу, оскільки бюджет розвитку виконує функцію стимулювання інвестиційних процесів на відповідній території. Реалізація цієї функції забезпечується тим, що кошти з бюджету розвитку можуть надаватися інвесторам як пільгові кредити на реалізацію інвестиційних проєктів, що пройшли конкурсний відбір, що є стимулюючим фактором для економічних суб'єктів, котрі планують здійснити інвестиції в ту чи іншу сферу.

Список використаної літератури:

1. Тичковська Л. Механізм фінансового забезпечення регіонального розвитку / Схід. 2010. № 6 (106). С. 72-75.

*Васьківський Ю.П., к.філ.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

УПРАВЛІННЯ РЕКЛАМНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ІНТЕРНЕТ-МЕДІЯХ

Розвиток мас-медіа, масової і групової комунікації в Інтернеті для сучасної реклами, професіоналів і дослідників маркетингової комунікації відкриває найширші можливості. Рекламний ринок в Інтернеті у світовому масштабі зростає дуже високими темпами, швидко насичується і тому вимагає нових типів майданчиків для розміщень, нових варіантів розміщення нових форматів і стандартів роботи з ідеєю, контентом і аудиторією.

Особливість розвитку мас-медіа полягає в тому, що прогрес в інформаційних технологіях дозволяє розвинути цю якість до такої міри, що діалог журналіста з читачем, глядачем, радіослухачем може проходити в режимі реального часу, причому на більш високому рівні інтерактивності. Розділені до конвергенції і цифрування різні медійні епізоди тепер об'єднуються і створюють новий журналістський продукт, який дозволяє більш всебічно охопити розвиток подій.

1+1 — перший україномовний національний канал. 1+1 почав мовлення у вересні 1995 року, фактично започаткувавши сучасне українське телебачення. Сьогодні канал продовжує розвиватись, диктуючи високі стандарти всій індустрії [1]. За результатами 2016 року 1+1 є лідером телеперегляду по основним комерційним аудиторіям, як у середньому за добу, так і в праймі. Частка 1+1 по комерційній аудиторії каналу 18-54 вся Україна у 2016 році склала 11.5%, рейтинг — 1.8%. По віковій аудиторії 18-54 50K+ канал також утримує першість із часткою 10.0% і рейтингом 1.4%. 1+1 є беззаперечним лідером прайму з часткою 12.9% і рейтингом 4.1% по аудиторії 18-54 вся Україна та часткою 11.4% і рейтингом 3.4% по аудиторії 18-54 50K+. Популярність каналу 1+1 не обмежується лінійним телебаченням.

Сайт 1plus1.ua щомісяця відвідує понад 1 мільйон унікальної аудиторії, а сайт tsn.ua є одним із найбільших інформаційних інтернет-ресурсів України, який кожного місяця охоплює близько 3 мільйонів користувачів. Сумарно в соціальних мережах на сторінки проектів 1+1 підписано понад 7 мільйонів користувачів, а сторінка 1+1 є найбільш популярною серед усіх сторінок українських телеканалів у Facebook. Сейлз-хаус 1+1 Digital Sales відповідає за продаж спецпроектів і медійної реклами на веб-ресурсах 1+1 медіа. Медійна реклама включає розміщення банерів і відеороликів. На сайті 1+1 реклами як такої не має. Відсутність заспамленості. 1+1 працюють з так званим ремаркетингом Google Adwords. У 2015 році в Google AdWords з'явилася нова функція ремаркетингу. Google офіційно повідомив, що тепер рекламодавці можуть використовувати для пошукових оголошень AdWords аудиторії ремаркетингу (попередні списки ремаркетингу), створені в Analytics, без необхідності зміни коду тегів. Нововведення покликане полегшити рекламодавцям ремаркетингу, працю з менш великими групами користувачів, аудиторії яких

максимально наближені до цільової, а також точніше налаштувати оголошення під конкретні сегменти аудиторії.

Ремаркетинг в Google AdWords – це технологія, що дозволяє показувати відповідні для користувачів рекламні оголошення на сайтах медійній мережі. Використовуючи ремаркетинг і показуючи рекламу відвідувачам, які вже були на сайті, але не виконали цільової дії. При відкритті інших майданчиків користувачі будуть бачити рекламу продукту-нагадування про товар, що цікавив, і отримають поштовх до здійснення покупки. Оголошення ремаркетингу можна зустріти, відвідавши інші сайти, при перегляді відео на YouTube, в електронній пошті.

На сайті 1+1 використовується декілька видів ремаркетингу, зокрема, динамічний, який дозволяє нагадати користувачам про конкретні товари і послуги. Такий підхід сприяє збільшенню клієнтської бази та обсягу продажів, оскільки відвідувачі повертаються на сайт для завершення початої дії.

Чим корисний ремаркетинг в Google AdWords: приваблює найгарячішу і зацікавлену аудиторію, допомагає переконати невизначених клієнтів, велике охоплення аудиторії за рахунок контекстно-медійної мережі Google, оголошення в різних форматах (текстові, графічні або відео), за допомогою аналітики завжди можна оцінити вартість реклами.

Звернемо увагу на те, що банери, які розміщені на сторінках телеканалу 1+1 є різними. Якщо приглянутися. Придивившись можна побачити, що великий банер привертає більше уваги, бо він більш яскравий та приковує погляд. Проаналізувавши медіа рекламу сайту 1+1, можемо сказати, що ретаргентінгова реклама та ремаркетинг від Google AdWords є основними, з ким працює даний сайт.

Результати дослідження медійної реклами в Україні на прикладі 1PLUS1.UA, дозволяють побудувати SWOT-матрицю медійної реклами (тал.1). До сильних сторін медійної реклами доцільно віднести: свободу слова та свободу медіа, заборону цензури, незалежність медіа, ділові якості керівника, досвід персоналу, висококваліфіковані менеджери, ефективна служба маркетингу, нематеріальна мотивація працівників, високий рівень активності працівників, ефективний кадровий потенціал, відкритість до спілкування, широкий спектр медійної реклами, сильна матеріальна база, доступна цінова політика. Серед слабких сторін найбільш негативно впливають на функціонування медійної реклами: вік

медіа послуг та відсутність взаєморозуміння та цілеспрямованості в медіа компанії. Запропонована SWOT-матриця медійної реклами.

Таблиця 1

SWOT-матриця медійної реклами в Україні*

Сильні сторони	Слабкі сторони
Свобода слова та свобода медіа	Відсутність системності інформаційної активності органів державної влади
Заборона цензури	Низький рівень платоспроможності підприємств та населення
Незалежність медіа	Вік медіа послуги
Переваги на ринку	Неефективна комунікація
Потреби споживачів	Різний рівень мотивації
Ділові якості керівника	Слабка система моніторингу якості медійної реклами
Досвід персоналу	Відсутність взаєморозуміння та цілеспрямованості в медіа компанії
Висококваліфіковані менеджери	
Ефективна служба маркетингу	
Нематеріальна мотивація працівників	
Високий рівень активності працівників	
Ефективний кадровий потенціал	
Відкритість до спілкування	
Широкий спектр медійної реклами	
Сильна матеріальна база	
Доступна цінова політика медійної реклами	
Можливості	Загрози
Підтримка правозахисних та громадських організацій	Високий рівень медійної реклами на зовнішньому ринку
Створення ефективної комунікаційної системи	Субсидії ЄС
Розширення сегментів ринку	Не інформованість зацікавлених сторін
Лідерство на внутрішньому ринку	Слабкий імідж медіа компанії
Інноваційність медіа послуг	
Вихід на зовнішній медіа ринок	

*Джерело: власне опрацювання

Отже, досліджуваний сайт використовує сучасну розробку – ремаркетинг від Google Adwords, яка дозволяє повертати на сайт до 30% відвідувачів і з них 20% робить клієнтами. Це потужний інструмент

просування, стратегічний компонент рекламної кампанії, що дозволяє вирішити різні маркетингові завдання управлінського характеру.

Список використаної літератури:

1. Сайт «1+1». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://1plus1.ua/> (Дата звернення 19.05.2019).

*Воробйова Н.П., к.е.н, доцент
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв,
м. Київ*

БЕНЧМАРКІНГ – СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ

В умовах євроінтеграційного спрямування України та необхідного підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур питання підвищення ефективності управління бізнесом постають особливо гостро. Очевидно, що суб'єктам підприємництва перманентно необхідно орієнтуватися на зміни у зовнішньому середовищі та повсякчас підвищувати ефективність своєї фінансово-господарської діяльності, удосконалювати процес управління, використовувати нові підходи, методи та інструменти для визначення рівня їх конкурентоспроможності. Одним із таких інструментів є бенчмаркінг, що очевидно виявляє собою процес знаходження і вивчення найкращих з відомих методів ведення бізнесу.

Володіння технологіями бенчмаркінгу та продуктивне їх використання є невід'ємною передумовою ринкового успіху суб'єктів підприємницької діяльності. Ключовою особливістю бенчмаркінгу є його творчий характер, орієнтація на кращі практики з подальшим синергуванням результатів. Це вочевидь дає змогу і досягати рівня конкурентів і перевищити його. Така особливість бенчмаркінгу стає надзвичайно актуальною, а тому розвиток теоретичних положень бенчмаркінгу, а також його адаптація до вітчизняних реалій є вкрай необхідним, своєчасним та затребуваним практикою.

Бенчмаркінг винайдено ні вчора чи сьогодні, а він був очевидно ще з тих пір, як у тієї сім'ї з будинку навпроти справи пішли набагато краще, ніж у інших. Новизну в це поняття внесли бізнес-консультанти, яких винаймають фірми для того, щоб вони пояснили, як зробити так, щоб їх

доходи не відставали від доходів «тієї ж сім'ї навпроти». Бенчмаркінг в тому вигляді, яким він відомий сьогодні, був розроблений в США в сімдесятих роках, але його основні концепції були відомі значно раніше. Дослідження наукових методів організації праці проводив ще Фредерік Тейлор в кінці дев'ятнадцятого століття. Вони також можуть вважатися основами концепції бенчмаркінгу.

Сам термін «бенчмаркінг» походить від англійського слова benchmark («початок відліку», «карб»). У найбільш загальному сенсі benchmark - це щось, що володіє певною кількістю, якістю і здатністю бути використаним як еталон при порівнянні з іншими предметами. Бенчмаркінг є систематичною діяльністю, яка спрямована на пошук, вивчення і оцінку кращих прикладів ведення бізнесу.

Існують такі класичні визначення даного поняття: бенчмаркінг – це процес ретельного вимірювання продуктивності підприємства через зіставлення з підприємствами-лідерами, наближення чи випередження кращих у своїй галузі; бенчмаркінг – це стандарт переваги або досягнення, проти якого аналогічні речі повинні бути виміряні або оцінені; бенчмаркінг – це діяльність, яка направлена на пошук та визначення кращих практик, які приведуть до вищої продуктивності підприємства; бенчмаркінг може бути пояснений як систематичний процес пошуку кращої практики, інноваційних ідей та ефективного виконання ресурсів, які направлені на підвищення продуктивності підприємства. Також відоме сучасне розуміння бенчмаркінгу, який являє собою процес знаходження і вивчення найкращих з відомих методів ведення бізнесу.

Щодо практичного застосування бенчмаркінгу, то воно полягає в наступному:

- розуміння деталей власних бізнес-процесів;
- аналіз бізнес-процесів інших компаній;
- порівняння результатів своїх процесів з результатами аналізованих компаній;
- впровадження необхідних змін для скорочення відриву.

Бенчмаркінг не може бути одноразовим аналізом. Для отримання належної ефективності від застосування цього процесу необхідно зробити його інтегральною частиною процесу інновацій і вдосконалень в вашому бізнесі.

Бенчмаркінг є мистецтвом виявляти те, що інші фірми роблять краще, а також вивчення їх методів роботи. В основу бенчмаркінгу покладена ідея порівняння діяльності не тільки підприємств-конкурентів,

але і передових фірм інших галузей. Практика показує, що практиковане використання досвіду конкурентів і успішних компаній дозволяє скоротити витрати, підвищити прибуток і оптимізувати вибір стратегії діяльності власної організації.

Бенчмаркінг розвиває аналіз конкурентоспроможності, що обмежується вивченням конкурентів, їхньої продукції, витрат і технологій, характеристик, економічних і фінансових показників, відносин із клієнтами і постачальниками. Аналіз конкурентоспроможності дає змогу виявити розходження між конкурентами, але це не пояснює, як ці розходження трансформувати і вибороти найкращі позиції в бізнесі. Цьому сприяє бенчмаркінг, який на основі порівняння й аналізу процесу діяльності спрямований на розуміння причин розбіжностей для того, щоб ці відмінності перебороти.

Після визначення найбільш прибуткових сегментів ринку і оцінки своїх конкурентних переваг, необхідно вибрати об'єкт для «наслідування». Для досягнення найбільш ефективного результату в бенчмаркінгу фахівці рекомендують не тільки знайти такі підприємства і накопичувати інформацію про їхню діяльність, прогресивні управлінські рішення, але і встановити контакти з ними. Після того як інформація зібрана і класифікована, оцінюється ступінь досягнення мети і чинники, що визначають результат. Ну а потім розробляється план. Мета його очевидна: добитися, щоб змінювані процеси досягли найвищої ефективності.

За даними консалтингової компанії Bain & Co, останні роки бенчмаркінг входить до трійки найпоширеніших методів управління бізнесом у великих міжнародних корпораціях, оскільки бенчмаркінг допомагає відносно швидко і з меншими витратами вдосконалити бізнес-процеси. Він дозволяє зрозуміти, як працюють передові компанії, і добитися таких самих, а можливо, навіть більш високих, результатів. Джейсон Грейсон-молодший, глава International Benchmarking Clearinghouse, так визначив причини сьогоднішньої популярності бенчмаркінгу:

1. Глобальна конкуренція. Сьгодні, в епоху глобалізації бізнесу, компанії усвідомлюють необхідність всебічного і детального вивчення і подальшого використання кращих досягнень конкурентів з метою власного виживання.

2. Винагорода за якість. В останні роки все більшого поширення набувають компанії, які проходять на національному рівні з визначення та

винагородження фірм - лідерів якості. Умови участі в подібних програмах припускають, крім демонстрації компаніями-учасниками конкурентних переваг власних продуктів, обов'язкове застосування концепції бенчмаркінгу в практиці управління компанією.

3. Необхідність повсюдної адаптації та використання світових досягнень в області виробничих і бізнес-технологій. Щоб не залишитися позаду своїх конкурентів, всім компаніям, незалежно від розміру та сфери діяльності, необхідно постійно вивчати і застосовувати передовий досвід в області виробничих і бізнес-технологій.

Список використаної літератури:

1. Харрінгтон Х. Дж., Бенчмаркінг в лучшем виде: 20 шагов к успеху Спб. 2014. 176 с.
2. Леонова Ю.О. Бенчмаркінг – сучасний інструмент у конкурентній боротьбі Львів. 2016. №5. С. 195-199
3. Бенчмаркінг – менеджмент или шпионаж? URL: <http://www.elitarium.ru/benchmarking-informacija-analiz-konkurentov-biznes-processy/>
4. Морщенок Т.С. Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур. Економіка і суспільство. Харків. 2017. С. 533-540

*Герасименко О.В., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ВРАХУВАННЯ СОЦІОТИПУ ОСОБИСТОСТІ В ПРОЦЕСІ КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПУБЛІЧНОЇ СФЕРИ

Протягом останніх років ускладнюється пошук альтернативних шляхів активізації розвитку публічної сфери та посилюється необхідність врахування особливостей людського характеру у процесі здійснення управлінських функцій.

Кожний громадянин є частиною складної системи міжособистісних комунікацій, яка здатна спричинити покращення чи погіршення взаємовідносин, репутації тощо як окремо взятої особи, так і організації, яку вона представляє. Відповідно, кожен працівник (особливо менеджер

або потенційний менеджер середньої та вищої ланки) має володіти майстерністю спілкування та контролювати власні висловлювання, оскільки те, що для одного є жартом, для іншого може бути образою.

Досконало не розуміючи людей, працівник публічної сфери ніколи не зможе правильно (результативно) вести розмову, незважаючи на красномовність, ораторські навички. Ефективність комунікацій залишиться мінімальною лише через брак розуміння, що за людина стоїть перед нами (можна сказати, що у такому випадку співрозмовники знаходитимуться на різних «хвилях сприйняття»).

Отже, ефективність менеджменту (та органу публічного управління загалом) прямо залежить від особливостей розумової та психологічної діяльності особи, що працює з інформаційними ресурсами, а отже, від її соціонічного типу.

Соціонічним типом є система роботи мозку людини, який займається прийняттям, обробленням та виведенням інформації за допомогою органів нервової системи. У всьому світі розповсюджені такі полярні характеристики людини, як схильність до точних чи гуманітарних наук, наявність творчої чи прикладної натури, відповідальність чи спонтанність, спостережливість чи мрійливість.

Також добре відомі такі типи темпераменту: холерик, меланхолік, сангвінік та флегматик. Знання про ці види темпераменту, як і інші характеристики людей, широко використовуються на практиці. Ніхто не заперечує, що кожній людині притаманні особливі схильності, власні сильні та слабкі сторони тощо. Усі ці характеристики об'єднані в єдину систему соціонічних типів, базовими напрямками якої є такі дихотомії аспектів: сенсорика – інтуїція; логіка – етика; інтроверсія – екстраверсія; раціональність – ірраціональність. Кожен елемент цих полярних пар впливає на механізм, за яким мозок опрацьовує інформацію, також у кожній дихотомії є домінуючий аспект. Комбінація домінуючих ознак становить соціонічний тип особистості.

Зокрема, у певної людини домінують такі ознаки: інтуїція, логіка, екстраверсія та ірраціональність. Звідси впливає тип ІЛЕІ (за першими літерами домінуючих ознак), або повністю інтуїтивно-логічний екстраверт. Для спрощення вимови введено певні назви, котрі могли би приблизно охарактеризувати кожен із соціотипів. Так, вищезгаданий тип має назву «Seeker» (з англійської – «той, що шукає»).

Володіючи інформацією про особливості характеру людей різних соціонічних типів, можна описати закономірності розвитку стосунків

між людьми, корегувати взаємовідносини у колективі, не звинувачуючи одне одного, а лише враховуючи характерні особливості партнерів і прояви стосунків.

Безумовно, наше оточення впливає на нас – в присутності одних людей ми сміливішаємо, стаємо вільними, інші впливають негативно – ми відчуваємо себе другорядними, слабкими. Одні люди пригнічують нас, інші окрилюють. В стосунках з дуалом не відчуваються власні слабкості, вони віддаються під захист сильним сторонам партнера, якому невимушено передається ініціатива, а людина відчуває себе впевненою та захищеною.

Перейдемо до розгляду прояву соціоніки в широкому секторі – етносу, тобто мова піде про явище менталітету. Менталітетом називають спосіб мислення, загальну духовну налаштованість, установку індивіда або соціальної групи щодо навколишнього світу. Проведемо паралель між поняттями «соціоніка» та «менталітет». Так, соціоніка вивчає процес обміну інформацією між людиною та зовнішнім світом, тобто те, яким чином люди сприймають, переробляють і видають інформацію. Отже, простежується дотичність понять у сфері стосунків людей із зовнішнім світом, у плані його осмислення та реагування на події в ньому. Менталітетом вважається загальна духовна налаштованість, де ключовим словом є «загальна», яке відображає не охоплення всього етносу чи нації, а рівномірне поширення явища на території проживання окремої нації. Це означає, що певні особливості обміну інформацією є поширеними у цьому соціумі.

Таким чином, одним із найважливіших напрямів підвищення ефективності як вітчизняного, так і світового менеджменту (відповідно, і одним із альтернативних шляхів активізації публічної сфери) стає врахування соціонічного типу особистості.

Лише завдяки створенню близьких до ідеальних мікрокліматичних умов у колективі, аналізу особливостей соціотипів працівників і врахуванню ментальних відмінностей представників конкретної нації можна сподіватись на появу синергічного ефекту цих заходів у сфері публічного управління.

Герасименко О.В., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів
Маселко В.М., здобувач освітнього ступеня «бакалавр»
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

МОТИВАЦІЙНІ HR-ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Потреба запровадження сучасних HR-технологій в органах публічного управління зумовлена кризовими явищами в діяльності органів державного управління, необхідністю пошуку принципово нових мотивуючих факторів їх кадрового складу, а події останнього часу показали, що вітчизняна кадрова політика потребує суттєвого перегляду та зміни своєї парадигми [1].

Останнім часом зростає значущість діяльності державних службовців, які вирішують складні завдання публічного управління. Проблеми, пов'язані з мотивацією персоналу, набули особливої актуальності і стосуються кожного керівника незалежно від того, які завдання та функції він виконує в органах влади, установах і організаціях України.

Аналіз інтернет-джерел та публікацій у ЗМІ показує, що в управлінні людськими ресурсами органів влади в Україні і досі переважають адміністративно-командні технології, а питаннями кадрового забезпечення державної служби традиційно займаються лише керівники та кадрові служби. Це суперечить сучасним технологіям управління людськими ресурсами.

Сьогодні в Україні склалася ситуація, коли застарілі адміністративно-командні технології управління стають серйозною перешкодою на шляху сталого людського розвитку, у той час як суспільний розвиток держави вимагає зміни цих технологій, орієнтованих головним чином на досягнення цілей організації, на більш гнучкі сучасні технології в публічному управлінні, орієнтовані на людину і задоволення її вищих потреб, згідно з теорією потреб Маслоу [2].

Управління людськими ресурсами повинно все менше ґрунтуватися на адміністративних методах і все більшою мірою орієнтуватися на усвідомлену кадрову політику, що базується на системі інтересів державного службовця та органів публічного управління. Тому необхідні новітні наукові знання та ефективні технології в галузі управління людськими ресурсами, методи формування та управління трудовим колективом, освоєння інноваційних технологій роботи з кадрами.

Потрібні сучасні, розроблені на основі досвіду світового менеджменту, підходи до таких проблем як: кадрове планування, профвідбір і оцінка службовця; формування резерву і планування кар'єри; коучинг і навчання кадрів в процесі трудової діяльності; нормативно-правова база управління людськими ресурсами; стиль управління персоналом та оптимізація праці керівників; контроль в системі управління персоналом; етика і етикет ділових відносин; формування здорового морально-психологічного клімату в колективі тощо [3-5].

Тримаючи курс на сталий людський розвиток в Україні працівники, людські ресурси, і, зокрема, працівники органів публічного управління, розглядаються як єдиний і найбільш важливий актив, базова цінність будь-якої організації. Тому кінцевим результатом управління людськими ресурсами є прагнення поліпшити не тільки результати діяльності організації або органу влади, але й розвиток особистості і суспільства в цілому.

Система публічного управління України потребує фахівців, які володіють знаннями в галузі управління людськими ресурсами, а також знайомі зі способами ефективної мотивації персоналу. Потреба в таких керівниках і фахівцях особливо велика в органах влади, де мають відбуватися суттєві зміни в цілому і особливо в системі управління персоналом органів публічного управління, оскільки зайняті в публічній сфері працівники забезпечують виконання завдань і функцій органів публічної влади. Тому до процесу HR-менеджменту органів публічного управління пред'являються підвищені вимоги.

Ефективність роботи персоналу передбачає загальну націленість на результативне використання технологій професійної діяльності, підвищення ефективності надання управлінських послуг, покликаних забезпечувати якісне виконання повноважень органів публічного управління.

У контексті сталого людського розвитку важливими є технології мотивації людських ресурсів, що надають управлінцям усіх рівнів можливості задоволення своїх потреб нижчого та вищого рівнів згідно з пірамідою потреб Маслоу [2].

Такими технологіями можуть бути: участь співробітників в ухваленні рішень; розвиток професійних компетенцій; забезпечення можливостей рівного доступу до задоволення освітніх потреб; професійне зростання; розвиток автономії і відповідальності у профдіяльності тощо.

Отже, питанням запровадження сучасних технологій HR-менеджменту та використанню мотиваційних факторів в системі

публічного управління на даний час приділяється недостатня увага Але без них унеможливується подальший ефективний розвиток публічної сфери.

Список використаної літератури:

1. Стратегія державної кадрової політики на 2012–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>
2. Теорія мотивації Абрахама Маслоу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>
3. Армстронг Майкл. Управление результативностью. Система оценки результатов в действии / Майкл Армстронг, Анджела Бэрон. – М. : «Альпина Паблишер», – 2014. – 248 с.
4. Брайан Трейси. Мотивация / Трейси Брайан. – М. «Манн, Иванов и Фербер». – 2014. – 144 с.
5. Друкер Питер Ф. Эффективный управляющий / Питер Ф. Друкер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/bp/bp020.html>

*Голод А.П., д.е.н., доцент
Феленчак Ю.Б., к.е.н.*

*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, м. Львів*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТУРИСТИЧНОГО ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Важливе значення для забезпечення стабільності та ефективності функціонування туристичного та готельно-ресторанного бізнесу має інституційне середовище, що характеризується досить складною структурою та може аналізуватися на різних ієрархічних рівнях – держави, регіонів та територіальних громад. В умовах політики децентралізації, яка в останні роки успішно впроваджується в Україні, інституційне середовище розвивається у новому напрямі, що дає змогу гарантувати сталий розвиток індустрії туризму та гостинності на локальному рівні через зростання ролі місцевих громад у процесах управління регіональним розвитком.

Слід розрізняти загальносистемне та специфічне інституційне середовище туристичного та готельно-ресторанного бізнесу. Загальносистемне формує група нормативно-правових актів, що регулюють питання комунальної власності, адміністративно-територіального поділу держави, сталого розвитку продуктивних сил територіальних громад, фінансової самодостатності просторових формувань, безпечної життєдіяльності громадян та туристів. Специфічне інституційне середовище складають правові засади функціонування органів місцевого самоврядування, органів місцевої виконавчої влади, регіональних ринків товарів та послуг, правоохоронної діяльності на локальному рівні.

Інституційне середовище не лише створює передумови для прискореного розвитку продуктивних сил регіону, а й формує механізми регулювання процесів, що протікають на загальнодержавному та регіональному рівнях, перетворюючись таким чином у вагомий фактор модернізації регіональних туристичних систем [2].

Місцеве самоврядування в Україні базується на принципах народовладдя; законності; гласності; колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами; підвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб; державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування [3]. Оптимальним напрямом реалізації названих принципів, який в сучасних умовах може забезпечити докорінну модернізацію економічних систем саме на низовому рівні, є концепція децентралізації, що успішно апробована досвідом економічно розвинених держав світу.

Децентралізація має складну структуру і включає політичну, адміністративну та фінансову компоненти. Політична децентралізація передбачає законодавче забезпечення незалежності органів місцевого самоуправління, що обрані демократичним шляхом та представляють інтереси громади, що їх обрала. Адміністративна децентралізація включає передачу органам місцевої влади належного обсягу повноважень та інструментів для їх реалізації. Фінансова децентралізація має на меті забезпечення органів місцевої влади необхідними фінансовими ресурсами та передачу функцій контролю їх використання [4].

Оскільки, відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування», первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села,

селища, міста [1], державна політика України у сфері місцевого самоврядування в першу чергу спирається саме на інтереси жителів територіальних громад і передбачає проведення кардинальних змін і системних реформ, децентралізацію влади – тобто передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності [2].

Окремі територіальні громади, що володіють значними туристичними ресурсами, завдяки останнім законодавчим змінам отримали можливість більш ефективно управляти їх використанням, зокрема через організацію сільського та екологічного туризму та підтримку створення спеціалізованих закладів розміщення – агроосель.

Однак у вітчизняних умовах в процесі впровадження модернізаційної парадигми важливим є питання не стільки обґрунтування адміністративних механізмів, як фінансового забезпечення заходів щодо модернізації сфери туризму та гостинності регіону.

Одним із інституційних механізмів стимулювання розвитку туристичного та готельно-ресторанного бізнесу є державно-приватне партнерство. Найбільш поширеними формами такого партнерства (узагальненими зразками взаємодії органів влади та приватних партнерів, що використовуються для задоволення громадських потреб) є концесія та оренда [1].

Найкращі можливості для розробки і реалізації таких форм державно-приватного партнерства є у пам'ятко-охоронній діяльності. Концесія передбачає надання уповноваженим органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору права створення та управління господарським об'єктом для задоволення громадських потреб. Крім цих форм можливе створення підприємств, у структурі майна яких є власність держави, приватизація для реалізації проектів зеленого туризму та санаторного лікування, розробка та реалізація національних проектів, які спрямовані на підтримку стратегічних для розвитку країни галузей національної економіки, створення спеціальних рекреаційно-туристичних зон [5].

Приклади застосування різних форм державно-приватного партнерства з метою формування дестинацій та реставрації туристичних об'єктів наявні в областях Карпатського регіону. Однак механізми взаємодії усіх суб'єктів таких процесів все ще не врегульовані і є одним із перспективних напрямів удосконалення інституційного середовища туристичного та готельно-ресторанного бізнесу.

Отже, незважаючи на тривалий період формування інституційних засад розвитку туризму та гостинності в Україні, наявне інституційне середовище ще досі не можна вважати збалансованим і несуперечливим. Водночас започатковані процеси децентралізації створюють нові можливості для розвитку туристичного та готельно-ресторанного бізнесу на рівні місцевих громад. Особливо перспективним є розвиток садиб сільського туризму, які можуть забезпечити суттєві додаткові доходи до місцевих бюджетів невеликих громад, на території яких не розташовані промислові підприємства. Водночас для успішного розвитку туризму та гостинності на локальному рівні необхідним є подальше вдосконалення нормативно-правового забезпечення рекреаційно-туристичної діяльності в Україні.

Список використаної літератури:

1. Безуглий І.В. (2014). Фактор державно-приватного партнерства в рекреаційно-туристичній сфері України. *Чернігівський науковий часопис ЧДІЕУ. Серія: Економіка і управління*, 1(5), 135.
2. Голод А.П. (2017). *Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування*. Львів: ЛДУФК.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування» 1997. *Відомості Верховної Ради України*, 24, 170.
4. Ільїна М.В., Шпильовий І.М. (2016). Децентралізація управління сільськими територіями та її вплив на розвиток туризму. *Економіка та суспільство*, 2, 446-451.
5. Стеченко Д.М., Безуглий І.В. (2014). Імператив державно-приватного партнерства в рекреаційно-туристичній сфері України. *Регіональна економіка*, 4, 140–141.

Гончарук С.М., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В СФЕРІ АУДИТУ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Для досягнення економічної стабільності та забезпечення економічного зростання країни пріоритетним завданням економічної

політики є підтримання сталого рівня економічної безпеки, який визначається рівнем безпеки окремих секторів економіки. Фінансовий контроль, як функція управління, відіграє значну роль у забезпеченні цього. Незалежний аудит сприяє підвищенню економічної безпеки підприємства, тому що надає впевненість користувачам фінансової звітності у її достовірності, повноті та відповідності концептуальним основам її складання. Діяльність підприємства щодо забезпечення своєї економічної безпеки не може зводитись тільки до поточного реагування на загрози своїм фінансовим інтересам. Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне і максимально ефективне функціонування сьогодні та високий потенціал розвитку в майбутньому. Нестійкий фінансовий стан підприємств є причиною неплатоспроможності, погіршення фінансових показників, що призводить до незапланованих втрат, недосягнення необхідного фінансового результату або банкрутства. Ефективним інструментом перспективного управління економічної безпеки в умовах суттєвих змін макроекономічних показників у системі регулювання економіки, кон'юнктури фінансового ринку і пов'язаної з цим невизначеності, є стратегія забезпечення економічної безпеки підприємницьких структур шляхом використання даних незалежного аудиту. Аудит допомагає зменшити як зовнішні, так і внутрішні загрози, і домогтися задоволення інтересів в економічній сфері. При цьому він забезпечує максимальну ефективність в практичних, тактичних і стратегічних аспектах. Саме аудит дозволяє виявляти і враховувати ті фактори, які необхідні для оптимізації економічної системи в цілому. Роль аудиту є різною на рівні держави та на рівні аудиторської фірми. На рівні держави аудит виступає однією з організаційних форм контролю та вирішує стратегічні завдання. На рівні аудиторської фірми результати діяльності аудиторів складають невід'ємну частину інформаційного забезпечення управління суб'єктами господарської діяльності.

За даними НБУ, протягом 2014–2017 рр. в Україні були віднесені до категорії неплатоспроможних 88 комерційних банків. При цьому аудиторів, які перевіряли фінансову звітність таких банків, висловлювали позитивну думку щодо їх функціонування. У результаті банкрутства банків люди втратили свої заощадження, а аудиторів виключили з реєстру аудиторів банківських установ. Високу якість аудиторських послуг можна забезпечити лише завдяки ефективному

регулюванню інституту аудиту. Таке регулювання має бути повністю незалежним від аудиторської професії.

У 2014 році Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС, тим самим взявши на себе зобов'язання гармонізувати своє законодавство з європейськими нормами. Перш за все це стосується сфери фінансової звітності та аудиту. У 2017 році були внесені зміни до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та прийнятий Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», який вніс суттєві зміни в управління аудиторською діяльністю і була введена система громадського нагляду за аудиторською професією. Згідно з новими нормативно-правовими актами, підприємства поділяються за категоріями, і з'являються нові вимоги до аудиту певних категорій підприємств, включаючи підприємства, які становлять суспільний інтерес, а також додаткові вимоги до підготовки та оприлюднення фінансової звітності різних категорій підприємств і складання звіту про управління. Головним критерієм для визначення кола суб'єктів господарювання, які підпадають під обов'язковий аудит, є обов'язок, покладений на них законодавством, оприлюднити або надати фінансову звітність користувачам фінансової звітності разом з аудиторським звітом.

Зараз разом з фінансовою звітністю більшість компаній повинна буде надавати також звіт про управління, який відображає стан і перспективи розвитку підприємства, розкриває основні ризики щодо його діяльності. Отже, в результаті нововведень ринок отримав більш відкриту інформацію стосовно діяльності бізнесу та економічної безпеки.

Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» передбачені нові вимоги до контролю якості аудиторських звітів та мінімальної кількості сертифікованих аудиторів, необхідних для проведення обов'язкового аудиту. Ці заходи не тільки сприятимуть підвищенню якості та прозорості надання аудиторських послуг, але й сприятимуть мінімізації ризиків щодо бізнесу.

Якість аудиторських послуг – це категорія, що перманентно змінюється залежно від рівня суспільних відносин та господарської практики країни. Критерії, а отже, і показники якості аудиту (насамперед фінансової звітності) в сучасній теорії аудиту розглядаються з погляду якості проведення аудиту та якості результатів аудиту і відповідності аудиторських процедур.

Чим більше контролю за аудиторами, чим жорсткішими будуть вимоги до професії та якості надання аудиторських послуг, тим більше

зростатиме довіра в суспільства до аудиторів і, як результат, до банків, ринків капіталу, бізнесу та держави в цілому. Важливим завданням органу суспільного нагляду є контроль за допуском аудиторів до професії та за якістю їхньої роботи, особливо стосовно підприємств, які становлять суспільний інтерес. Підвищені вимоги до аудиторів, посилений контроль за їхньою діяльністю мають попередити та унеможливити банкрутство підприємств та підвищити економічну безпеку.

Таким чином, забезпечення економічної безпеки підприємств є важливою умовою формування їх ефективного функціонування. Для досягнення стабільного фінансового стану слід підтримувати постійний контроль за діяльністю суб'єкта господарювання, що дозволить забезпечувати його фінансову незалежність та високу результативність господарювання.

*Грущинська Н.М., д.е.н., доцент
Навчально-науковий інститут неперервної освіти
Національного авіаційного університету, м. Київ*

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ І БІЗНЕСУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКТИВНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Взаємодія держави і бізнесу є невід'ємною складовою функціонування суспільства протягом століть, разом з тим, економічні процеси вільного ринку, мінімізація ролі держави в економічних процесах не завжди має позитивний ефект. В економіках країн з нестабільним розвитком та трансформаційними процесами, держава повинна регулювати ринкові відносини, підтримуючи вітчизняного виробника, залучаючи іноземного інвестора, продукуючи власний експорт позиціонування країни на міжнародній арені.

Партнерство держави і бізнесу необхідно розглядати з позиції форм взаємодії. При цьому доцільно виділити три найбільш важливих форми партнерства: економічне партнерство; правове партнерство; організаційне партнерство. Відповідно до зазначених форм вчені пропонують наступну класифікацію видів партнерства бізнесу і влади. По-перше, економічна взаємодія включає: державні унітарні підприємства; державні корпорації; корпорації за державною участю; Державно-приватне партнерство; ринкові взаємовідносини (закупівлі, тендери, інвестиційні контракти). По-друге, правова взаємодія включає: державне регулювання підприємницької

діяльності; державне регулювання конкуренції; державне регулювання взаємодії державних і підприємницьких структур. По-третє, організаційна взаємодія передбачає: взаємну участь представників сторін у діяльності інших сторін; державне замовлення.

Держава може обрати відповідну форму та вид взаємодії з бізнесом. При розміщенні державних замовлень, як правило, використовується організаційна форма взаємодії та обирається ринковий вид. У рамках ринкової взаємодії існують більш-менш ефективно діючі принципи, форми і засоби організаційного взаємодії бізнесу з органами державної влади та управління.

Контрактна система, то вона виступає якісно визначеним видом реалізації державного замовлення на виробництво товарів і послуг у підприємницькому секторі економіки. Контрактування є способом взаємодії держави і бізнесу, що ґрунтується на системі господарсько-договірних відносин між ними з приводу виробництва товарів і послуг підприємницьким сектором економіки для державних та муніципальних потреб на макро- і мікрорівні.

Державне фінансування базується на можливостях бюджету і на мобілізації банківського і промислового капіталу, включаючи власні кошти компаній, позикові кошти комерційних банків, надаються підрядниками під гарантію держави, прями позики підрядникам, що надаються державними відомствами; державне поетапне покриття витрат компанії за контрактом; повне державне та часткове фінансування компанії за договором.

Державний контракт є потужним засобом реалізації державою своїх функцій за допомогою ефективного підключення до цього процесу приватнопідприємницького сектора. Кожен контракт відображає принципові складові економічної, науково-технічної, соціальної, зовнішньополітичної, зовнішньоторговельної та військової політики країни. Це досягається, насамперед, тим, що у передбачених контрактом економічних і фінансових відносинах уряд виступає в якості єдиної юридичної особи, що накладає на постачальника особливі зобов'язання.

Державна контрактна система виступає не лише специфічною формою розподілу інвестиційних товарів в ринковій економіці, але й найважливішим видом економічного партнерства влади і бізнесу. Таку систему слід будувати на збалансованості економічних інтересів держави і підприємництва як цілості, а не окремих його господарських структур, які мають широкі можливості лобювання з метою отримання вигідних замовлень для задоволення тих чи інших державних потреб, що характерно

для сучасної української практики. Режим жорсткої конкуренції, прозорість, доступність і гласність контракування на державному, регіональному та місцевому рівнях повинні стати основними принципами побудови державної контрактної системи України.

Співпраця держави і бізнесу є активною в сприянні створенню інвестиційного клімату. Взаємодія в інвестиційній сфері повинна враховувати макроекономічні процеси в країні.

Форми і технології партнерства бізнесу і влади в інвестиційній сфері можуть бути найрізноманітнішими. Проте всі вони повинні мати в якості основи сприятливий інвестиційний клімат, який передбачає надання державних гарантій приватним інвесторам; надання цільових амортизаційних, податкових і кредитних пільг; формування організаційно-правових умов, що стимулюють інвестиційну активність, наявність дієвого механізму прямого державного та змішаного державно-приватного фінансування інвестицій. Все це означає, що підтримка державою інвестиційного клімату в тому чи іншому якісному стані є методом інвестиційної взаємодії влади і бізнесу.

Розробка та впровадженні ефективних механізмів державної підтримки приватних інвестицій передбачається шляхом реалізації державних стратегічних партнерів. Таким чином, в умовах сучасної української економіки інвестиційна взаємодія державних і підприємницьких структур здійснюється за такими основними напрямками: формування сприятливого інвестиційного клімату; участь підприємницьких структур у дольовому фінансуванні інвестиційних проектів в рамках реалізації державних, регіональних та місцевих програм соціально-економічного та науково-технічного розвитку; участь держави на дольовій основі в комерційних недержавних інвестиційних проектах.

*Девадзе А.Х., к.е.н., професор
Гварішвілі Н.Я., к.е.н., професор
Батумський державний університет імені Шота Руставелі,
м. Батумі, Грузія*

ЕКОТУРИЗМ НА ТЕРИТОРІЯХ, ЩО ОХОРОНЯЮТЬСЯ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ГРУЗІЇ

Актуальність дослідження особливостей розвитку екологічного туризму на територіях Грузії, що охороняються визначається відносною новизною цього напрямку в розвитку туристичної індустрії в країні. Проаналізовано туристичний потенціал території Грузії, що охороняються, особливу увагу приділено аналізу пропозицій на туристичному ринку і можливостям використання екологічних ресурсів для розвитку туризму на природних територіях.

Метою дослідження є виявлення існуючих проблем розвитку екологічного туризму в Грузії і розробка методичних рекомендацій щодо їх усунення. Сферою дослідження обрано екологічний туризм на територіях, що охороняються.

Об'єктом дослідження є регіональні ринки продуктів екологічного туризму територій Грузії, що охороняються.

У процесі дослідження використовувалися методичні та нормативні матеріали національного агентства туризму Грузії, методи економічного аналізу, синтезу та аналізу, а також статистичні методи. Для кількісних оцінок використані офіційні матеріали статистики, на основі яких проведено порівняльний аналіз між аналітичними та статистичними оцінками.

Розроблено науково-методичні рекомендації, які, по думку авторів, допоможуть формуванню і розвитку ринку продукції екологічного туризму на територіях, що охороняються, а також у вирішенні проблем, які стримують розвиток даного виду туризму в Грузії.

Грузія одна з тих цікавих країн світу, де на відносно невеликій території представлена природа, яка характеризує різні кліматичні зони. Всього за кілька годин, а нерідко і за кілька хвилин, турист може потрапити з пустелі в субтропіки, або викупатися в море, а далі зайнятися гірськолижним спортом.

Туризм для Грузії, так само як і для багатьох країн (Франція, Єгипет, Греція, Ліван, Ізраїль, США, Іспанія, Італія, Таїланд), стає життєво

важливим. Інвестування в цій галузі викликає пожвавлення в різних сегментах економіки і створює серйозні передумови для створення нових робочих місць.

Екологічний туризм в Грузії відносно нове явище. Грузія, як країна з чудовим туристичним призначенням, завдяки своїм екоресурсам, має, що запропонувати туристам: чудова природа; різноманітні ландшафти; Кавказький хребет (688 льодовикових гір), субтропічна зона Чорного моря (прибережна смуга становить 320 км); ріки, озера і водоспади (25000 річок і 860 озер); мінеральні води (1400 мінеральних джерел, з них більше половини гарячі); висічені в скелях міста, історичні пам'ятники, традиційна грузинська гостинність і знаменита грузинська кухня – перетворюють Грузію в привабливу туристичну країну.

Виходячи з вищевикладеного, екотуризм може бути розглянуто як один з пріоритетних напрямку в соціально-економічному розвитку країни, так як він може забезпечити досить високий прибуток при збереженні екологічної безпеки, тобто відповідає умовам сталого розвитку.

Згідно з інформацією агентства територій Грузії, що охороняються, в даний час в Грузії функціонують такі території, що охороняються: 14 – державних заповідників (загальна площа 139 048 га); 11 національних парків (площа 349 327,1 га); 19 заказників (площа 59 857 га); 40 пам'ятників природи (площа 2941,4 га); 2 території, що охороняються (площа 34,7 га), що в сумі становить 9,5% всієї території Грузії.

У країні разом з ростом добробуту населення зростає і потреба в екологічному туризмі. Разом з тим, слід зазначити, що розвитку екологічного туризму в Грузії перешкоджають вплив певних факторів: недосконале законодавство; не вирішено правовий статус екологічного туризму (недосконалі відповідні закони і положення); необхідне уточнення концепції розвитку екологічного туризму; не спостерігається інтерес до впровадження механізмів економічної кооперації та управління; муніципальні органи недостатньо використовують свої управлінські функції, які визначають політику муніципальних освіти в сфері туризму, їх роль в організації та регулювання розвитку туризму.

У стратегії розвитку конкурентоспроможного екологічного туризму на територіях Грузії, що охороняються повинні бути представлені мікро-стратегії розвитку туризму в регіонах, де значну увагу буде приділено включенню місцевого населення в індустрію туризму і сприяння їм у розвитку своїх матеріальних ресурсів на місцевому рівні, а також підвищенню професійного рівня в області обслуговування туристів. Без

допомоги держави населення в регіонах не зможе виробляти і надавати конкурентоспроможну туристичну продукцію як внутрішнім, так і іноземним туристам.

Виходячи з вищевикладеного, на думку авторів, в Грузії основними стратегічними напрямками розвитку екологічного туризму можна виділити наступні:

- Національне агентство туризму повинне забезпечити створення бази даних туристичної інфраструктури Грузії і електронної карти. Повинні бути детально враховані не тільки існуючі об'єкти інфраструктури (будівлі та споруди), але і існуючі в регіонах природні та інші види ресурсів;

- З використанням інформаційної бази даних про існуючі в регіоні ресурси розробити і здійснити впровадження комплексної довгострокової стратегії розвитку туристичної галузі;

- Підвищення інвестиційної та рекреаційної привабливості охоронюваних територій, а також підприємницької ініціативи в сфері туризму;

- Бажано на регіональному рівні сприяти створенню фонду розвитку територій, що охороняються з тим, щоб вони максимально сприяли покращенню соціального та економічного становища місцевого населення (захист їх економічних і соціальних прав);

- З метою поліпшення соціального і економічного становища місцевого населення, паралельно системі територій, що охороняються, бажано підготувати проекти допоміжних зон, що сприятиме створенню альтернативних джерел доходів (наприклад розвиток екотуризму, створення сімейних готелів і об'єктів громадського харчування, залучення гідів і т.д.);

- Заповідні території повинні бути використані з метою моніторингу місцевого біологічного різноманіття, клімату місцевих ресурсів, тому що в цих місцях значно низьким є рівень антропогенного втручання і всі зміни викликані на тлі природних процесів (глобальне потепління і т. д.).

Дубик В.Я., к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка,

м. Львів

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Інтернаціоналізація господарського життя стала провідною тенденцією розвитку сучасної світової економіки. Однією з головних

особливостей цього процесу є утворення великих зон впливу найрозвинутіших країн. Вони стають своєрідними інтеграційними угрупованнями, навколо яких об'єднуються інші держави, що забезпечує їм важливу роль у світовому господарстві й політиці.

Розвиток економічних ринкових відносин в умовах європейської інтеграції та посилення конкуренції на внутрішньому і світовому ринках ставить перед підприємствами України завдання підвищення конкурентоспроможності їхньої продукції. Сучасна практика господарювання в зарубіжних країнах усе ширше використовує динамічний підхід до регулювання діяльності підприємств в питаннях підвищення їхньої конкурентоспроможності на світовому ринку, який має значні переваги у порівнянні з традиційним статичним.

Проаналізувавши та узагальнивши визначення поняття конкурентоспроможності в економічній науковій літературі можна зазначити, що концепція конкурентоспроможності базується на продуктивності використання ресурсів. Відтак, підвищення рівня життя безпосередньо залежить від здатності підприємств країни дедалі продуктивніше використовувати ресурси. Тому країна може спеціалізуватися на таких галузях і центрах ринку, в яких її фірми значно конкурентоспроможніші, ніж іноземні, й імпортувати товари та послуги, у виробництві яких її фірми поступаються зарубіжним. Таким чином підвищується середній рівень продуктивності в економіці.

До найважливіших факторів конкурентоспроможності у сучасній економічній науці, відносять техніко-технологічний рівень і якість продукції, її здатність задовольнити потреби певної категорії споживачів, а до її головних елементів – рівень цін, якість продукції, умови сервісу, термін гарантії вибору.

На жаль на відміну від країн Центральної та Східної Європи, вітчизняні підприємства продовжують експортувати на міжнародні ринки переважно сировину і продукцію важкої промисловості з незначним обсягом доданої вартості.

Відтак, відмітимо, що конкурентоспроможність експортної продукції України забезпечують природні ресурси, дешева робоча сила, низька плата за землю, недооцінені основні фонди і низький курс гривні. Відповідно, на світовому ринку за Україною закріплюється статус постачальника ресурсів, що є стратегічно невигідним.

Для досягнення підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світовому ринку, в першу чергу розглядаються конкурентні

переваги. До основних конкурентних порівняльних переваг національного підприємництва можна віднести: природно-сировинну базу (запаси корисних копалин, сприятливі кліматичні умови, родючі землі); значні потужності видобувної та обробної промисловості; розвинуту транспортну інфраструктуру; досить високий рівень кваліфікації робочої сили при невисокому рівні її оплати; вигідне економічно-географічне положення країни та інші. Розглянуті порівняльні конкурентні переваги дають змогу стверджувати, що відповідно до концепції М. Портера про “стадії конкурентного розвитку” українські підприємства щодо більшості своєї продукції знаходяться на тій стадії конкурентного розвитку що зумовлена природними факторами. Тому, для підвищення їхньої конкурентоздатності потрібно якомога швидше перейти до наступних стадій конкурентного розвитку, які зумовлюються капіталовкладеннями та інноваціями.

Таким чином, є достатні підстави для висновку про те, що вітчизняне підприємництво має шанси для поліпшення своїх позицій на світовому ринку. Досягнення цього можливе лише за умови проведення відповідної експортрозширюючої політики, коли поруч з розвитком традиційного експорту розвиватимуться й потенційні експортні галузі відповідно до тенденцій на світовому ринку. Цього можна досягти при сприянні у структурній політиці виробництву товарів високого ступеня переробки шляхом використання провідних технологій, які дозволять ефективніше використовувати наявні ресурси.

В останні роки в Україні відбулася активізація конкурентної політики, однак частка монопольного сектора економіки у ВВП сягає більше ніж 40% (нормальним вважається рівень 10-12%). Основними факторами, що стримують ці процеси є утрудненість доступу до капіталу; низькі стимули до інвестицій; нерівні умови конкуренції; низький рівень якості управління на підприємствах; недостатній рівень інтеграції у світову економічну систему; недостатня гнучкість ринку праці.

Отже, виділимо основні взаємопов’язані між собою складові стратегії, реалізація якої, забезпечить створення необхідних умов для розвитку конкурентоспроможного виробництва та виходу українських товарів на європейські та світові ринки:

а) створення економічних, правових та соціальних умов для інтеграції України з іншими країнами, а особливо з ЄС. Розширення міжнародної співпраці в економічній, науково-технічній та інформаційній галузях;

б) формування сприятливого інвестиційного клімату в країні. Реалізація заходів, спрямованих на захист національної власності. Зміцнення валютної, фінансової та кредитної системи;

в) створення сильної промислової політики орієнтованої на стимулювання інновацій та завоювання позицій на європейському та світовому ринках наукоємкої продукції.

Отже, першочерговим завданням для України загалом та підприємницького сектору зокрема є створення зовнішньої та внутрішньої стратегії яка буде спрямована на формування пріоритетів інтеграції нашої держави у світовий простір, зокрема до ЄС. Зрозуміло, що процес інтегрування є досить тривалим та складним. Тому, ще до вступу у ЄС, національна економіка повинна знайти такий механізм, що дозволить би суттєво прискорити інтеграційні процеси з підприємствами ЄС на мікрорівні і використати їх для прискорення економічного зростання, що в свою чергу створить умови для виробництва конкурентоспроможних товарів.

Відповідно до прискорення темпів інтеграції Україна повинна розширювати міжнародну співпрацю в економічній, науково-технічній та інформаційних галузях. На даному етапі розвитку економіки співпраця у цих галузях є недостатньою.

У зв'язку з цим, потрібно переосмислити традиційні підходи щодо цілей та умов формування національної моделі відкритої економіки. Така модель може бути створена на основі врахування очевидних кореляційних взаємозв'язків внутрішньої та зовнішньої макроекономічної політики. Так, структурна перебудова позначається на параметрах конкурентної продукції, а розширення експорту є позитивним фактором її проведення.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що основними умовами виходу українських підприємств на ринки ЄС є досягнення високого рівня конкурентоспроможності всієї економічної системи управління на рівні окремого підприємства, галузі, регіону, всього національного господарства через створення відповідних умов до співпраці та інтеграції і сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату в країні.

Список використаної літератури:

1. Гончарук Т. І. Конкуренція і конкурентоспроможність: зміст і розвиток у перехідній економіці / Т. І. Гончарук. – Суми : ВВП "Мрія-1" ЛТД, 2008. – 60 с.
2. Лошенко І. Р. Маркетингове управління конкурентоспроможністю торговельного підприємства / І. Р. Лошенко // Економічні науки. – Луцьк, 2017. – Вип. 4 (14) : Серія : Економіка та менеджмент. – С. 194-203.

3. Основні показники соціально-економічного розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Петровська С. В. Маркетингова конкурентна стратегія: сутність і підходи до класифікації / С. В. Петровська // Проблеми транспорту. – К., 2010. – Вип. 2. – С.89-92.

*Завадська А.Т., молодший науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН
України, м. Харків*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ЗАЛУЧЕННЯ СТАРТАП-КОМПАНІЙ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сьогоднішній день в Україні відбувається активний розвиток інноваційної діяльності. Разом з тим, одним з загальних питань підвищення рівня використання у підприємницькій діяльності новітніх технологій є сприяння державних органів та органів місцевого самоврядування стартап-компаніям з метою їхнього залучення до інноваційного розвитку держави. Особливої важливості у цьому питанні набуває залучення відповідного досвіду ЄС та гармонізація національного законодавства у інноваційній сфері до відповідних нормативно-правових актів ЄС.

У цьому аспекті привертає увагу видана Європейською комісією доповідь Спільного дослідницького центру (JRC), Служби науки та знань Європейської комісії «Стартові інноваційні екосистеми в Південній Європі» [1]. Відповідно до цієї доповіді автори виділи 5 основних суб'єктів, що впливають на розвиток інноваційної діяльності стартап-компаній:

- 1) наукові організації та інститути;
- 2) організації підтримки, основним напрямом діяльності яких є менторство;
- 3) корпорації (функції розробки рішень, наставництва, фінансової підтримки, експертної допомоги тощо);
- 4) організації, що фінансують (банки, бізнес-інкубатори, акселератори, інноваційні кластери, бізнес-ангели та фонди венчурного капіталу);
- 5) державні органи.

В рамках досліджуваної нами теми зупинимося на останньому суб'єкті підтримки інноваційних стартап-компаній – державних органах та органах місцевого самоврядування.

На думку Європейської Комісії та наукових інститутів ЄС саме на державні органи та установи покладено основний обсяг можливостей сприяння розвитку стартапів. Це пов'язано з тим, що на початковому етапі функціонування підприємства одним з найбільших уражуючих факторів є високий рівень ризику та невизначеності. Саме державна політика має забезпечувати розвиток та стійкість інноваційного середовища. Разом з тим, Європейська Комісія поділяє участь держави і інноваційній діяльності стартапів на 2 основні етапи: 1) публічні втручання повинні бути спрямовані на створення стартапів; 2) після створення державна допомога цим компаніям у зростанні, розширенню та сприянні розвитку своїх регіонів.

Разом з тим, в Акті з питань малого бізнесу для Європи від 25.06.2008 р. [2] вказано, що лише невелика кількість європейських малих та середніх підприємств (далі – МСП) успішно впроваджують інновації в порівнянні з великим бізнесом. Ситуація погіршується структурними труднощами, такими як відсутність управлінських та технічних навичок та жорсткість конкуренції на ринках праці на національному рівні. Саме тому, одним з 10 принципів формування політики держав-членів є сприяння підвищенню кваліфікації малих та середніх підприємств всіх формах інновацій. В цьому аспекті звертається увага на запровадження розгалуженої та ефективної системи електронного урядування, запровадження якого надасть можливість стартап-компаніям та МСП, заощаджуючи час та гроші, звільнити ресурси для інновацій та створення робочих місць.

Виходячи з цього, Акт з питань малого бізнесу для Європи виділяє наступні вимоги для державної політики у сфері стимулювання розвитку інновацій:

- 1) заохочення МСП щодо інтернаціоналізації та розвитку підприємств високого зростання, в тому числі за рахунок участі в інноваційних кластерах, сприяння розвитку компетенцій МСП у сфері досліджень та інновацій шляхом, наприклад, спрощеного доступу до публічної дослідницької інфраструктури;

- 2) залучення МСП до транснаціональної науково-дослідної діяльності.

На нашу думку, в нашій державі частково виконуються вимоги зазначеного акту ЄС. Так, на сьогодні в Україні створено, в тому числі і за

участю державних органів та органів місцевого самоврядування, та функціонують близька 221 суб'єкта інноваційної інфраструктури (індустріальні парки, наукові парки, технопарки, центри інновацій та технологічного трансферу, інноваційні центри, центри комерціалізації, інноваційні бізнес-інкубатори, стартап-школи тощо), одним з основних завдань яких є сприяння інноваційному розвитку національного підприємництва.

Разом з тим, відповідно до Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленої Постановою Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. [3] ключовими проблемами у державній політиці України, що перешкоджають створенню інноваційних стартап-компаній є:

1) обтяжливе регулювання, зокрема ускладнений доступ до ринку праці іноземців та надмірно ускладнений процес ліквідації підприємства, що є вкрай актуальним для стартапів, оскільки інноваційна діяльність є високоризикованим видом бізнесу і частина стартапів виявляється неуспішною;

2) високий рівень податків (насамперед на оплату праці та прибуток підприємств);

3) недостатність необхідних знань і навичок для ведення підприємницької діяльності;

4) великі за обсягом витрати для новоутвореного підприємства на оренду приміщень та обладнання, оплату сторонніх послуг (насамперед бухгалтерських);

5) недостатній розвиток венчурного фінансування в Україні та проблеми правового захисту власності іноземних інвесторів;

6) відсутність або обмежена ефективність інноваційної інфраструктури, яка має сприяти розвитку інноваційного підприємництва.

На подолання цих проблем було запропоновано вжити, зокрема, наступні заходи: здійснити активне стимулювання діяльності венчурного бізнесу; спрощену систему оподаткування та звітності для новоутвореного малого інноваційного бізнесу; законодавче унормування заходів щодо державної підтримки малого інноваційного бізнесу за умови співфінансування за рахунок інших джерел; запровадити спрощену процедуру отримання посвідки на тимчасове проживання іноземцями та особами без громадянства, які прибули в Україну для участі в реалізації інноваційних проектів тощо; сприяти створенню елементів інноваційної інфраструктури, які надаватимуть фінансову допомогу винахідникам та

стартапам. Крім того, у зазначеному нормативно-правовому акті було задекларовано проведення низки дій, спрямованих розширення мережі елементів національної інноваційної системи та підвищення ефективності їх діяльності та взаємодії з метою надання освітньої, матеріально-фінансової підтримки інноваційним стартап-компаніям.

Таким чином, можна зробити висновок, що в національному законодавстві відбувається процес поступної гармонізації окремих його положень до актів ЄС щодо державного стимулювання інноваційного розвитку стартап-компаній. Разом з тим, значна кількість норм має декларативний характер і потребує нагальної реалізації у правотворчій й правозастосовній практиці. Крім того, подальшого дослідження потребують перспективи та відповідний досвід ЄС із залучення інших суб'єктів, що впливають на розвиток інновацій до взаємодії, з метою стимулювання створення та діяльності стартап-компаній.

Список використаної літератури:

1. Доповідь Спільного дослідницького центру (JRC), Служби науки та знань Європейської комісії «Стартові інноваційні екосистеми в Південній Європі»: видана Європейською Комісією. 2018 р. URL: https://ec.europa.eu/knowledge4policy/sites/know4pol/files/jrc113872-startup_ecosystems_in_southern_europe_en.pdf
2. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - “Think Small First” - A “Small Business Act” for Europe {SEC(2008) 2101}. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52008DC0394>
3. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: схв. Постановою Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. Офіційний вісник України від 30.07.2019 — 2019 р., № 57, стор. 139, стаття 1983, код акта 95224/2019.

Іванечко Н.Р., к.е.н., доцент
Смаль К.А., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Тернопільський національний економічний університет,
м. Тернопіль

УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Управління маркетинговою діяльністю або маркетинговий менеджмент треба розуміти як логічно побудований послідовний управлінський процес, який є основною різновидністю системи менеджменту, що спрямований на виконання маркетингових завдань підприємства і має на меті задоволення потреб цільового ринку та досягнення поставлених ним цілей.

В літературі управління маркетинговою діяльністю трактується як управління діяльністю, функцією, попитом. Поглибленому розумінню сутності управління маркетинговою діяльністю допомагає визначення його завдань: а) управління ринком: дослідження ринків, їх можливостей, виявлення наявних ринків, відбір цільових сегментів ринків, позиціонування товарів на ринку; б) формування маркетингової інформаційної системи: системи внутрішньої інформації, системи збору зовнішньої інформації, системи маркетингових досліджень та маркетингової аналітичної системи; в) створення системи підтримки рішень (у випадках коли маркетингова інформаційна система не забезпечує належним чином досягнення поставлених перед нею цілей): системи даних, системи моделей та діалогової системи; г) управління комплексом маркетингу: товарною політикою, включаючи і розробку нового товару, ціноутворенням, дистрибуцією та комунікаційною політикою; д) дослідження поведінки суб'єктів ринку: споживачів, постачальників, маркетингових посередників та конкурентів; е) реалізація маркетингових заходів: визначення маркетингових стратегій, здійснення маркетингового планування та проведення маркетингового контролю і аудиту; і) організаційні завдання: побудова організаційних структур служби маркетингу, визначення їх функцій та чисельності працівників.

Цілі управління маркетинговою діяльністю визначаються на основі загальних корпоративних цілей: кількісні цілі, якісні цілі. В основі ефективної діяльності менеджерів з маркетингу лежить чітке визначення їх функцій: організація, планування, мотивація, облік, контроль і аудит, аналіз результатів діяльності.

Методи управління маркетинговою діяльністю – це засоби цілеспрямованого впливу на трудовий колектив або окремих працівників з метою досягнення цілей організації: економічні методи, організаційно-розпорядчі методи (накази, постанови, розпорядження, регламентування, нормування, інструктування та інші), соціальні методи.

Принципи управління маркетинговою діяльністю можна поділити на дві групи: загальні принципи і специфічні принципи.

Проблеми впровадження управління маркетинговою діяльністю на підприємствах України: недостатня інформаційна забезпеченість прийняття маркетингових рішень; кадрова проблема; наявність психологічного бар'єру у певної частини працівників, задіяних у маркетинговому менеджменті. Він проявляється в недооцінці маркетингу, його можливостей, віддачі пріоритету насамперед виробничій сфері; недосконалість організаційних маркетингових структур; недооцінка стратегічного підходу до маркетингового управління.

Процес управління маркетинговою діяльністю – це сукупність послідовних управлінських рішень щодо організації, планування та контролю маркетингової діяльності підприємства, прийнятих у результаті проведення аналізу ринкових можливостей і загроз, розробки ринково-продуктової стратегії та елементів комплексу маркетингу з метою реалізації економічних інтересів суб'єктів ринку.

Зміст процесу управління маркетинговою діяльністю дає змогу сформулювати його завдання та розкривається через характеристику його основних етапів. Аналіз можливостей підприємства передбачає дослідження його внутрішнього середовища з метою визначення сильних і слабких сторін за такими напрямками як організація управління, персонал, виробництво, маркетинг, фінанси, збут.

Відбір цільових ринків передбачає проведення сегментування, вибору цільового ринку та позиціонування товару. Продуктова стратегія включає в себе рішення щодо розробки товарної, цінової, збутової та комунікаційної стратегій. Конкретизація продуктової стратегії вимагає прийняття рішень щодо розробки комплексу маркетингу. Основними проблемами при розробці комплексу маркетингу є значна кількість комбінацій інструментів маркетингу; взаємний вплив інструментів маркетингу, що може підвищити або послабити їх загальну дію; обмежена кількість ресурсів. Планування маркетингових заходів на підприємстві передбачає розробку конкретного плану дій щодо використання інструментів маркетингу на цільовому ринку відповідно до стратегічних цілей. Організація маркетингової діяльності підприємства

спрямована на розподіл маркетингових функцій між підрозділами, визначення виконавців та узгодження їхніх дій. Контроль за маркетинговою діяльністю – систематичний процес вимірювання й оцінки результатів реалізації стратегій і планів маркетингу, здійснення коригувальних дій, які забезпечують досягнення мети. Він включає контроль за виконанням річних планів, контроль прибутковості, контроль ефективності та стратегічний контроль.

Іванечко Н.Р., к.е.н., доцент
Штогрин О.І., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Тернопільський національний економічний університет,
м. Тернопіль

УПРАВЛІННЯ МЕРЕЖЕВИМ БІЗНЕСОМ

В останньому десятилітті ХХ століття на теренах пострадянських республік почав активно розвиватися мережевий бізнес, який ще прийнято називати мережевий маркетинг або багаторівневий маркетинг.

Українські науковці В. Руделіус, О. Азарян та Н.Бабенко розглядають мережевий бізнес, як багаторівневий маркетинг та визначають як систему організації бізнесу та компенсацій, що використовується компаніями прямого продажу, за якої дистриб'ютор чи незалежний продавець може отримувати дохід не лише від особистого продажу продуктів і послуг споживачам, а й від продажу, здійсненого через мережу інших незалежних продавців, які були ним залучені та навчені для бізнесу.

В. Пилипчук, О. Данніков пропонують визначати поняття багаторівневий маркетинг або мережевий маркетинг, як один із видів маркетингу, який забезпечує товарообіг через багаторівневу мережу агентів збуту (дистриб'юторів) фірми-виробника.

Т. Демкура узагальнює поняття мережевий маркетинг, як динамічну самоорганізовану мережу розповсюдження інформації, товарів та послуг, в основу якої закладено метод просування через незалежних дистриб'юторів.

На думку Т. Амблера, мережевий маркетинг – це використання персональних контактів як для організації збуту, так і для створення неформальних організаційних структур, ще називають багаторівневим маркетингом, для того, щоб підкреслити важливість структурних відношень.

Д. Барбер підкреслює, що мережевий маркетинг є лише однією з форм багаторівневого маркетингу, і може використовуватися лише для однієї схеми

великої кількості варіантів багаторівневого маркетингу, яка частіше за інші сприяє тому, щоб людина яка ним займається будувала свою кар'єру.

Д. Фогт зазначає: «Ми вживаємо обидва цих терміни, а ще ряд інших. Мережевий розподіл, Маркетинг за рекомендацією та ін. Особисто мені більше подобається «мережевий маркетинг», я вважаю що цей термін кращим чином трактує нашу діяльність».

Д. Каленч, Д. Вуд, Л. Клементс сприймають мережевий маркетинг як маркетингову концепцію, що передбачає створення мережевої (багаторівневої) організації, мета якої – просувати товари та послуги від виробника до споживача, використовуючи прямий контакт людини з людиною.

Р. По визначає мережевий маркетинг як будь-який маркетинговий метод, що дозволяє одним незалежним комерційним представникам приймати на роботу інших комерційних представників та отримувати комісійні з торговельних угод залучених комерційних представників.

Отож, одні вчені визначають мережевий маркетинг як організаційну форму діяльності компанії (система організації бізнесу компанії), а інші як різновид маркетингу.

У мережевого бізнесу можуть бути також свої підходи до реалізації товарів. Деякі з таких компаній не продають свою продукцію через роздрібну мережу, або в силу політики компанії, або виходячи зі специфіки товару. Інші компанії, поряд з прямим маркетингом допускають розповсюдження своєї продукції через роздрібну мережу. Існування значної кількості різновидів компаній мережевого маркетингу обумовлює значну кількість особливостей їх маркетингової діяльності, пов'язаних з товарною, ціною, розподільчою та комунікативною політикою. Однак всіх їх об'єднує основне завдання – інформаційне охоплення якомога більшої кількості потенційних покупців, яке здійснюється за допомогою розробки та реалізації маркетингової комунікативної політики.

Таким чином, аналіз існуючих визначень дає можливість зробити висновок, що мережевий бізнес – це динамічна самоорганізована мережа розповсюдження інформації, товарів та послуг, в основу якої закладено метод просування через незалежних дистриб'юторів.

Під компанією мережевого бізнесу слід розуміти глобальну компанію чи корпорацію, побудовану у формі динамічної самоорганізованої мережі, що здійснює просування товарів та послуг, які отримують дохід від власного продажу та продажу побудованої ними мережевої структури. Основна мета діяльності компанії – якомога ширше

інформаційне охоплення споживачів та розвиток підприємницької діяльності через залучення незалежних дистриб'юторів до взаємодії.

Підсумовуючи вищенаведене, можна зазначити, що світові глобалізаційні процеси, що набувають швидких темпів поширення в економічному просторі, стимулюють прискорений розвиток нових організаційних форм бізнесу, серед них, мережеві організації, які завдяки своїм характеристикам створюють конкуренцію традиційним ієрархічним структурам. Проте, слід зазначити втрату інтересу сучасного молодого покоління до форм бізнесу минулого століття. На наше переконання лідерство зберігатиметься за компаніями, які зможуть краще за інших, завдяки своїй гнучкості та адаптивності пристосуватися до змін, що відбуваються на світовому ринку та запропонувати удосконалені організаційні форми бізнесу.

Іськевич П.В., аспірант

Галімуков Ю.О., аспірант

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

В умовах поглиблення світових економічних зв'язків, а також розширення транскордонної співпраці між різними суб'єктами економічної діяльності, посилюється конкурентна боротьба на світовому ринку, котра передбачає генерацію нових конкурентних переваг, що здебільшого базуються на активізації інвестиційно-інноваційних процесів у економіці країни. Така умова передбачає перегляд діючого механізму державного регулювання інвестицій та інновацій, формування якісно нової політики розвитку конкретних регіонів, фінансування відповідних процесів, пошуку нових можливостей ринкового середовища, за допомогою яких можна було б концентрувати на відповідних територіях інвестиційні та інноваційні ресурси, що в подальшому дозволить вирішити наявні соціально-економічні проблеми. Питання розвитку регіонів є надзвичайно актуальним для України, адже в силу нестабільної економічної ситуації, наявних соціальних диспропорцій у розвитку та життєдіяльності різних соціальних верств, а також воєнно-політичному конфлікті на сході держави, постає проблема у формуванні нової, економічно обґрунтованої політики регіонального розвитку.

Ефективний розвиток будь-якої держави потребує створення цілісного господарського комплексу з ефективним використанням місцевих ресурсів, переваг територіального поділу праці, а також унеможливлення ускладнень на політичному, економічному та міжетнічному ґрунті. Від так, концептуальне місце у відповідному питанні займає саме розвиток окремих регіонів, що на загальнодержавному рівні здатне забезпечити загальноекономічне та соціально-демографічне піднесення.

Враховуючи неминучу децентралізацію економічних та соціальних процесів у країні, саме регіональний розвиток має стати основним стовпом загальнодержавного піднесення. Зрозуміло що в таких умовах посилюється роль держави та її інститутів, котрі повинні забезпечити законодавчо та інституціонально відповідні структурні зрушення в територіальному розвитку.

В такому контексті доречно буде розглянути проблематику економічного потенціалу регіонів, в тому числі його структурних складових, а саме – інвестиційний потенціал, адже саме за допомогою стимулювання та освоєння інвестицій держава здатна підняти економіку, створити нові робочі місця, генерувати створення нових виробничих потужностей, стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу; саме механізм державного регулювання інвестицій дозволяє привабити вітчизняних та іноземних інвесторів, в результаті чого вищепераховані проблеми можна вирішити правильним шляхом.

У регіональному аспекті інвестиційний потенціал являється чи не найвагомішою складовою загальноекономічного зростання. Основна проблематика у відповідному питанні стосується побудови ефективного, гнучкого та довгострокового механізму державного управління. Тобто приведення до консенсусу інтересів держави та потенційних інвесторів.

Під інвестиційним потенціалом ми розуміємо насамперед сукупність коштів населення, підприємств, держави та нерезидентів, які потенційно можуть бути використані для здійснення інвестиційної діяльності. Отже інвестиційний потенціал виступає кількісним показником, який враховує основні макроекономічні характеристики.

На сьогоднішній день актуальним завданням держави залишається активізація інвестиційної діяльності та нарощення обсягів інвестицій. Відповідний притік інвестицій є пріоритетним напрямом діяльності центральних органів влади в галузі економіки.

Сутність державного регулювання розвитку інвестиційного потенціалу регіону полягає у створенні ефективних умов науково-обґрунтованого впливу на інвестиційний процес органами державної влади

та місцевого самоврядування. Пріоритетним завданням державного регулювання розвитку інвестиційного потенціалу регіонів є активізація інвестиційних процесів в економіці України, формування сприятливого інвестиційного клімату, найбільш широкого залучення вітчизняних та іноземних інвестиційних ресурсів у розвиток економіки, соціальної сфери та науки регіону. Однак, інвестиційний процес в Україні сьогодні демонструє існування міжрегіональної асиметрії в територіальному та галузевому розподілі інвестиційних ресурсів, незначні та нерівномірні обсяги залучення капіталовкладень, тощо.

Пострадянський синдром, який присутній у економіці більшості країн- вихідців СРСР, зумовлює несприятливу структуру вітчизняного ринкового середовища, а тому українські товари не є достатньо конкурентоздатними на світовому ринку. Від так питання збільшення інвестиційної привабливості носить концептуально важливий характер. Необхідним є якісний перегляд механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності, а саме в частині якомога кориснішого залучення ресурсів іноземних інвесторів, а також створення сприятливих умов для розвитку вітчизняного бізнесу, так як саме цей сегмент економіки являється найважливішим носієм інвестиційних ресурсів.

Нерівномірний розвиток галузей вітчизняної економіки зумовлює відповідну структуру іноземних капіталовкладень: нерезиденти віддають перевагу капіталовкладенням у найбільш розвинені галузі. В такому ракурсі вітчизняна економіка є привабливою нішею для реалізації іноземними інвесторами своїх проектів, які проявляються у капіталовкладеннях великого розміру у стратегічно важливі та пріоритетні галузі, а також окремі виробництва і території.

*Капленко Г.В., к.е.н., доцент
Дрозд Ю.І., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Іван Франка,
м. Львів*

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

На сучасному етапі державно-приватне партнерство представляє собою систему відносин між державними та приватними партнерами, при реалізації яких ресурси обох партнерів можуть об'єднуватись із відповідним

розподілом ризиків, рівня відповідальності та винагород між ними для ведення подальшої взаємовигідної співпраці на довгостроковій основі в створенні (відновленні) нових та/або модернізації/реконструюванні існуючих об'єктів, що в результаті потребують залучення інвестицій, та в користуванні/експлуатації такими об'єктами.

Світовий досвід країн переконливо доводить, що проекти в сфері державно-приватного партнерства надають можливість у короткі строки залучити необхідні обсяги приватного капіталу до інфраструктурних проектів та при цьому забезпечити стрімке економічне зростання навіть за відсутності значних державних інвестиційних вкладень.

Досліджуючи економічну безпеку підприємства необхідно приділяти найбільшу увагу макрорівню, на якому здійснюється регулюючий вплив держави та державних інститутів, представлених інститутами-правилами та інститутами-організаціями. Так, поряд із прямим, формується і непрямий вплив, в результаті якого відбувається трансформація бізнес-середовища в цілому. Ефект, який при цьому досягається, може визначатися як позитивний або негативний, а в окремих випадках – як нейтральний (вплив інститутів на діяльність суб'єктів господарювання не проявляється або проявляється в незначній мірі).

З точки зору управління розвитком суб'єктами підприємницької діяльності, основний вектор інституційного впливу повинен бути спрямований на зниження (мінімізацію) трансакційних витрат. Як наслідок формуються ефективні інституційні передумови для підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних бізнес-структур як у внутрішньому так і в глобальному середовищі. Показовим, з цієї точки зору, є аналіз динаміки різних показників, одним із основних яких є трансакційні витрати. Це відображає процес поглиблення поділу праці між бізнес-структурами і державою при його зростаючій ролі [1, с. 126].

За таких умов зусилля усіх учасників даного процесу повинні бути спрямовані на збереження балансу в діяльності держави і бізнес-структур. Ефективний зворотний зв'язок між державою та бізнесом, формування підходів для захисту інтересів бізнес-структур може забезпечуватись у форматі діяльності різних неурядових організацій, об'єднань та спілок підприємців. Очікуваним результатом в даній ситуації має стати удосконалення функціонування бізнес-структури та його економічної безпеки.

Зміни, які відбуваються сьогодні, формують певні сигнали, які не завжди однозначно сприймаються представниками бізнесу. Однією із причин можна вважати неоднорідність сформованого бізнес-ландшафту –

за масштабом, сферами діяльності, ступенем афілірованості із державою, а також за багатьма іншими параметрами, що робить його надмірно чутливим до змін, які відбуваються у світовій економіці і політиці.

В умовах, які ускладнюються кризовими ситуаціями і новими геополітичними викликами, органам державної влади необхідно активізувати дії, спрямовані на удосконалення бізнес-середовища, стимулювання інноваційної активності і зміцнення економічної та інших видів безпеки за умов оптимізації адміністративних бар'єрів і обмежень та активізації боротьби з корупцією.

Найважливіше сьогодні пов'язане із визначенням комплексу державних послуг, узгодження дій між представниками влади і бізнесом в рамках функціонування ефективного бізнес-середовища та мінімізації втрат бізнесу внаслідок економічних негараздів.

У процесі регулювання бізнес-середовища виникає питання про доцільність, інколи навіть про необхідність об'єднання фінансових, матеріальних, адміністративних та інших ресурсів держави та бізнесу в рамках державно-приватного партнерства, яке, по суті, виступає механізмом, що дозволяє державі та суб'єктам підприємницької діяльності здійснювати спільне регулювання бізнес-середовища [2, с. 157]. Світова практика реалізації державно-приватного партнерства свідчить про те, що при виділенні державою коштів в рамках державно-приватного партнерства глибоко аналізується предметний зміст проектів, які повинні знаходитись в руслі національних пріоритетів та володіти великим потенціалом, як, наприклад, при вдосконаленні інститутів бізнес-середовища [3, с. 148].

В багатьох країнах в партнерстві бізнесу та влади головна роль належить державі, яка має взяти на себе функції прогнозування розвитку бізнесу, як елемента державних послуг, на різних рівнях господарської системи: макроекономічному, мезоекономічному та мікроекономічному. Такий підхід сприятиме формуванню прозорої системи підтримки бізнесу на основі налагоджування ефективного зворотнього зв'язку і, в кінцевому підсумку, призведе до удосконалення усього бізнес-середовища.

У контексті забезпечення економічної безпеки при реалізації державно-приватного партнерства держава не може обмежуватись співпрацею із окремими підприємствами та підприємцями, не враховуючи інтереси національного господарства в цілому. Застосування такого підходу з метою удосконалення бізнес-середовища забезпечує: захист інтересів між різними сторонами державно-приватного партнерства; пошук перспективних шляхів розвитку в тих сферах господарської діяльності, які

можуть відчутти найбільш значимий ефект від використання механізму державно-приватного партнерства; формування системи ефективного стимулювання розвитку державно-приватного партнерства в масштабах галузі, регіону і усього національного господарства; підготовка пропозицій щодо удосконалення законодавчо-нормативної бази; проведення моніторингу результатів роботи державно-приватного партнерства та ефективності застосовуваних при цьому механізмів [4, с.120].

Реалізації такого підходу дозволяє в цілому розглядати державно-приватне партнерство як регулюючий механізм, що забезпечує вплив на бізнес-середовище на основі інтеграції ресурсів і зусиль, а також пошуку взаємовигідних інтересів держави і бізнесу при вирішенні завдань, пов'язаних із розвитком і забезпеченням економічної безпеки країни [3, с. 149].

Список використаної літератури:

1. Мех Ю.В. Державно-приватне партнерство в механізмі забезпечення регіональної безпеки / Мех Ю.В. // Світ без корупції: міф чи реальність?: зб. наук. пр. за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. Круглого столу (4 Жовт. 2017 р.). Харків, 2017. С. 126-129.
2. Шевердіна О.В. Державно-приватне партнерство як ефективний механізм реалізації національної інвестиційної політики / О.В. Шевердіна // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право: зб. наук. пр. / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». Х., 2013. №1(12). С. 157-166.
3. Сідуняк О.В. Державно-приватне партнерство у соціальній сфері як необхідна складова соціалізації економіки у сучасних умовах / Сідуняк О.В. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки / Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2014. Вип. 9–1, ч. 3. С. 148-151.
4. Моштаг Є.Є. Державно-приватне партнерство: досвід розвинутих соціальних практик / Моштаг Є.Є. // Матеріали IV Міжнародної науково-теоретичної Інтернет-конференції «Місто. Культура. Цивілізація»: квіт. 2014 р. Харків, 2014. С. 120-127.

*Карпінський Б.А., д.е.н., професор
Гасюк Р.В., аспірант
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДІВ ЦІЛЬОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СТРАТЕГОЛОГІЇ НОВАЦІЙНОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДОКТРИНИ ДОМІНАНТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗА ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ НАЦІЇ

Аналіз управлінських підходів показує, що поряд з формами публічного управління в процесі практичного виконання адміністративних зобов'язань публічними організаціями важлива роль відводиться методам їхньої діяльності, зокрема, в частині виділення і формування новаційної управлінської доктрини з врахуванням стратегіології розвитку держави. Зазначимо, що за своїм функціональним змістом (у загальноприйнятому розумінні), метод означає спосіб, прийом практичного здійснення чогонебудь. Стосовно діяльності органів публічного управління в системі формування означеної доктрини взаємодії домінант державотворчого патріотизму нації (ДТПН) то під ним мається на увазі спосіб, прийом практичної реалізації її суб'єктами завдань і функцій в повсякденній діяльності на основі закріпленої за ними компетенції, у встановлених межах і у відповідній формі з врахуванням інтересів та можливостей держави. Також дана категорія має безпосереднє відношення до характеристики сутності публічного управління в частині цільового адміністрування щодо взаємодії якісної та кількісної (податкової) домінант ДТПН [1-7].

Вибір конкретних методів публічного адміністрування з врахуванням ДТПН знаходиться у прямій залежності не лише від особливостей організаційно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації, а насамперед – від особливостей об'єкта впливу (індивідуальний чи колективний, форма власності, адміністративно-правовий статус тощо). Зокрема, до особливостей методів цільового адміністрування в системі публічного управління з ухилом на активізацію ДТПН відносять: вираження публічного інтересу; реалізація у процесі адміністрування; формування упорядковуючого впливу публічної влади на поведінку суб'єктів суспільства та зміст цього впливу; прояв керівної волі держави, яка виділяється через юридично владні приписи публічної адміністрації; використання суб'єктами публічної адміністрації як засобу реалізації закріпленої за ними компетенції. Це означає, що юридична сила

методів завжди знаходиться в межах повноважень того органу публічного управління, який їх використовує.

Виходячи з означеного, за своїми ознаками методи цільового адміністрування в системі публічного управління, як елемента механізму новаційної управлінської доктрини, стають засобом цілеспрямованого владного впливу на суспільство. Водночас, такий підхід до його розуміння зближує методи публічного управління та адміністрування з методом правового регулювання суспільних відносин. Так, методи правового регулювання поширюються на всіх учасників суспільних відносин, включаючи публічну адміністрацію та невідних суб'єктів, в той час, як методи адміністрування використовуються лише суб'єктами владних повноважень. У методах публічного управління та адміністрування знаходять відповідне вираження методи адміністративно-правового регулювання, що, проте, не призводить до їх ототожнення, хоча в своєму правовому вираженні метод публічного адміністрування може співпадати з методом правового регулювання. Однак, для цього він повинен бути, по-перше, обов'язково юридично оформленим і, по-друге, мати нормативне вираження, оскільки правове регулювання завжди нормативне. Методи ж публічного управління та адміністрування переважно індивідуалізовані та не всі вони є правовими.

Прийнято, що базовим критерієм розмежування названих методів є: метод правового регулювання – функція адміністративного права; метод публічного адміністрування – функція суб'єкта адміністративного права, причому не будь-якого, а лише того, який одночасно є суб'єктом владних повноважень (публічна адміністрація). Зазначимо також, що метод цільового адміністрування, будучи способом безпосереднього владного впливу з боку публічного управління на певний об'єкт, несе у своєму змісті юридично владні повноваження, сукупність яких безпосередньо обумовлена змістом адміністративно-правового регулювання.

Нині набувають поширення такі методи цільового адміністрування, що мають потужний і ефективний потенціал впливу на поведінку управлінців в контексті заходів активізації ДТПН, як: державний контроль (нагляд), диференційоване оподаткування, антимонопольне регулювання, видача ліцензій на право здійснення тієї чи іншої господарської діяльності тощо. Властиво ці методи спрямовані на захист публічних інтересів, посилення ролі органів публічного управління у здійсненні заходів, спрямованих на забезпечення прав, свобод й законних інтересів фізичних і юридичних осіб, забезпечуючи цим й ефективність новаційної

управлінської доктрини щодо ДТПН. Прийнято, що сукупність методів цільового адміністрування розподіляється на види за різними критеріями в системі формування новаційної управлінської доктрини взаємодії домінант ДТПН, а саме: залежно від форми вираження; залежно від правових властивостей; за ступенем владного впливу на об'єкти; за суб'єктивним складом [2-4, 6-7].

Найбільш поширеним стає розмежування методів цільового адміністрування: залежно від міри використання владних повноважень публічного управління; залежно від ступеня врахування у владному впливі інтересів і правових можливостей його об'єктів. Зокрема, обґрунтоване застосування методів переконання, заохочення й примусу в процесі цільового адміністрування забезпечує максимальну результативність, раціональне функціонування адміністративно-правових інститутів, непохитність правових основ у державі, позитивно впливаючи на інтегральний рівень ДТПН.

Переконання є пріоритетним методом впливу публічного управління та адміністрування в новаційній управлінській доктрині, оскільки застосовується систематично, забезпечує добровільне виконання приписів, що сприяє здійсненню правомірної поведінки громадянами в системі удосконалення взаємодії домінант ДТПН. Саме на цей аспект в стратегіології управлінської доктрини акцентується увага загального комплексу засобів масової інформації, за допомогою якого здійснюється оперативне оповіщення громадян про прийняті правові акти, проведені заходи, роз'яснюється їх зміст. Окрім того, застосування методу переконання не вимагає суттєвих матеріальних витрат (є фінансово вигідним), на відміну від застосування заходів адміністративного примусу, що дозволяє активно його пропагувати та використовувати в стратегіології новаційної управлінської доктрини домінантною взаємодією за державотворчого патріотизму нації.

Список використаної літератури:

1. Енциклопедія державного управління: у 8 т. Т. 8: Публічне врядування / наук.-ред. кол.: В. С. Загорський [та ін.]. Львів : ЛРІДУ, НАДУ. 2011. 712 с.
2. Кальниш Ю. Г., Лозинська Т. М., Тимцуник В. І. Публічне управління та адміністрування: навчальний посібник. Полтава : Полтав. держ. аграр. акад., 2015. 279 с.

3. Карпінський Б. А. Державотворчий патріотизм нації: податкова домінанта. Монографія. Львів : Колір ПРО, 2016. 534 с. (Серія «Держава і стратегіологія»).
4. Карпинский Б. А. Стратегиология развития экономической системы государства: основы, финансовые вызовы, диспропорции. Финансовое управление развитием экономических систем: монография. Новосибирск : „СИБ-ПРИНТ”, 2012. С. 44-59.
5. Карпінський Б. А., Гасюк Р. В., Карпінська О. Б. Ділове адміністрування : навчальний посібник / За ред. професора Б. А. Карпінського. Львів : ГАЛИЧ-ПРЕС, 2018. 412 с. (Серія «Держава і управління»).
6. Колесникова К. О. Публічне адміністрування в Україні: огляд літературних джерел. Теорія та практика державного управління. 2013. Вип. 3. С. 112–119. Режим доступу : <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/doc/1/16.pdf>.
7. Обушна Н. Публічне управління як нова модель організації державного управління в Україні: теоретичний аспект. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 44. С. 53–63.

Маліновська О.Я., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів

УПРАВЛІННЯ КАР'ЄРНИМ РОСТОМ МЕНЕДЖЕРІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Для забезпечення в організації успішної управлінської діяльності та індивідуального просування кожного фахівця необхідно побудувати модель кар'єрного росту менеджерів організації яка повинна спрямовувати і підтримувати кадрову стратегію організації і взаємодіяти з потребами кожного співробітника. Це, в свою чергу, дозволить організації більш ефективно функціонувати і розвиватися, а також оперативно реагувати на виклики ринку та сучасні тенденції у світовій економіці.

Формулювання і виклад цілей організації являє собою складний механізм управління різними процесами в організації, тому що дає можливість її членам знати, до чого вони повинні прагнути.

Управління кар'єрним процесом доцільно починати будувати на початковому етапі роботи співробітника в конкретній посаді в даній організації.

Одним з ключових моментів в розвитку персоналу організації є правильне визначення значущих (ключових) компетенцій. Під ними ми розуміємо індивідуально-особистісні характеристики, загальні знання, спеціальні знання, вміння та навички, необхідні для займання певної посади, моделі поведінки співробітника, його цінності і потреби. Вся ця сукупність визначає професіоналізм менеджера.

Щоб визначити ступінь відповідності співробітника певного профілю необхідно визначити, на якому рівні компетентності знаходиться співробітник в даний момент. Основна мета оцінки - підтвердження менеджером відповідності його ділових і професійних якостей займаній посаді, і визначення потенціалу для подальшого розвитку. Таким чином, в результаті комплексної оцінки отримується профіль менеджера. Наступний важливий етап – співвіднесення ідеального профілю посади з отриманим профілем даного менеджера. В даному випадку це щось на зразок SWOT-аналізу (сильні, слабкі сторони, можливості, загрози):

Такий підхід дозволяє домогтися відразу кількох цілей і вирішення найважливіших завдань для планування кар'єри менеджера:

- розвиток тих особистісних якостей, які не досягають нормативного рівня, оптимального для організації;
- підтримка і розвиток тих професійних навичок, які перевершують поточні обов'язки фахівця за рахунок залучення в різні проекти для мотивації співробітника;
- ретельна оцінка потенціалу розвитку і кар'єрного зростання співробітника в тих сферах, які неповно відповідають його нинішній діяльності (маркетинг, менеджмент, соціологія, психологія).

Під час проведення оцінки співробітник заповнює план свого розвитку. Цей план містить цілі, які менеджер повинен досягти за певний період. Ці цілі корегуються керівником, який приводить їх у відповідність зі стратегічними цілями організації і з урахуванням вимог керівництва до управлінців на даному етапі.

Більш детальний і розгорнутий план особистісного і професійного розвитку менеджера складається за підсумками оцінки. Він якраз і дозволяє, за умови його виконання, нівелювати різницю між ідеальним профілем і реально існуючим, отриманим при останній атестації на відповідність займаній посаді або, ще раніше, при прийомі на роботу

Засоби досягнення цілей, зазначених в індивідуальній програмі професійного розвитку менеджерів, можуть бути різними. Планування кар'єри організовується як двосторонній процес: одна частина – своє уявлення можливостей кар'єрного росту пропонує співробітник (менеджер), інша частина – свої пропозиції формує безпосередній керівник, а також менеджер по персоналу, коли мова йде про значне кар'єрне зростання, підключається керівництво організації.

Відповідно до цих уявлень виникає сукупність пропозицій для формування програми професійного розвитку менеджерів, а потім пропонується система кроків, які необхідно пройти для успішного кар'єрного росту. При цьому всі пропозиції можуть виконані в рамках проектів, що існують чи розроблених в організації.

Залежно від обраних засобів досягнення поставлених цілей вибирається спосіб оцінки ступеня їх реалізації: тестування, іспит, оцінка керівника проекту, кількість нововведень і раціональних пропозицій, звіти, реферати, результати атестації тощо.

Для успішного виконання програми кар'єрного росту менеджерів потрібна безпосередня участь трьох сторін – самого співробітника, керівника відділу персоналу та вищого керівництва організації. Розвиток менеджерів передбачає, в першу чергу, активну і позитивну участь самого учасника програми кар'єрного зростання: без його мотиваційних зусиль найдосконаліша програма може закінчитися невдачею.

Керівництву організації необхідно чітко уявляти, що реалізація програми кар'єрного росту менеджерів вимагає від співробітника значних додаткових (порівняно з поточною діяльністю на посаді) витрат часу, розумових і фізичних зусиль і свідомо мотивує на активну участь в програмі розвитку. Найбільш сильним мотиватором співробітника по реалізації програми кар'єрного росту менеджерів є можливість зайняти в перспективі одну з ключових посад в організації.

Потенційними мотиваторами співробітника можуть бути необхідність професійного розвитку в займаній посаді, інтерес до придбання нових знань і навичок, участь в роботі проектних груп, розширення соціальних контактів усередині організації.

Важливу роль в процесі реалізації програми кар'єрного росту менеджерів відіграє керівництво організації, включаючи безпосереднього керівника співробітника. Керівники розпоряджаються необхідними для розвитку людськими ресурсами: приймають рішення про призначення на посаду, фінансують тимчасові трудові колективи, виділяють коштів на

додаткову освіту. Крім того, вони, найчастіше, визначають, як розподіляти робочий час менеджера і його пріоритети - діяльність на займаній посаді або підготовка до нової. При цьому, керівники безпосередньо впливають на мотивацію підлеглого в процесі реалізації програми.

За результатами розгляду комісією оцінок елементів професіоналізму менеджера розробляються рекомендації з постановки менеджера в резерв на вищу посаду, продовження або припинення роботи по підвищенню професіоналізму (кар'єрного росту) того чи іншого менеджера організації. Крім того, оцінюється діяльність комісії по оцінці професіоналізму управлінців і подальшого використання і всіх забезпечують її чинників в організації. Оцінка професіоналізму управлінців, незважаючи на благородні цілі і завдання, може стати причиною розладу і погіршення соціально-психологічного клімату в організації.

Причиною незадоволеності працівників є високі вимоги в тій чи іншій організації або часті скарги працівників на суб'єктивність атестації, проведеної при оцінці управлінців в організації.

Отже реалізація програми кар'єрного росту менеджерів організації дозволяє досягти наступних результатів: створення умов для найбільш повної реалізації потенціалу співробітників, їх бажань і прагнень в здійсненні професійного зростання, оптимальне використання можливостей і особистісного потенціалу працівника в даний час і майбутньому, створення атмосфери взаємної поваги і довіри, коли кожен працівник відчуває себе важливим і впевненим у власних силах і власному майбутньому, забезпечення постійного припливу кваліфікованих фахівців, є перспективним резервом, формування внутрішнього кадрового резерву, забезпечення високого рівня лояльності та прихильності працівників організації.

Процес управління кар'єрним зростанням повинен бути, в першу чергу, спрямований на тих менеджерів, які мають передумови для зростання, тобто володіють інтелектуальним потенціалом для подальшого розвитку в цій організації.

*Маліновська О.Я., к.е.н., доцент
Юрченко К.О., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Управління інноваційним процесом – невід’ємна складова діяльності сучасної організації, що охоплює планування, організацію та стимулювання інноваційної діяльності, реалізацію інноваційних процесів, розрахованих на здобуття конкурентних переваг і зміцнення позицій на ринку.

Організація та управління інноваційною діяльністю здійснюється фахівцями різних функціональних служб і рівнів управління.

Так, менеджери вищої ланки, маючи добре розвинуту інтуїцію, всебічні знання у галузях економіки, інноватори, володіючи сучасними інформаційними і комунікаційними технологіями, визначають перспективні напрями розвитку організації, ставлять стратегічні цілі, окреслюють коло інновацій, що можуть бути використані для реалізації поставленої мети.

Менеджери середньої ланки керують втіленням у життя інноваційних рішень керівництва, що передбачає вміння консолідувати персонал для досягнення цілей, здатність створити відповідний психологічний клімат у колективі, сформувати відповідні мотиваційні преференції, організувати і координувати роботу виконавців відповідно до визначених завдань.

У міжнародних практиках інноваційного управління організацією варто виокремити такі країни, як США та Японію, що виробляють майже 40 % усього світового ВВП. Починаючи з 80-х років, особливого розвитку в Японії набула напівпровідникова галузь, а саме NEC, «Тошиба», «Хітачі», «Фудзіцу», «Міцубісі електрик» й «Мацусі та електронікс») Крім того, Японія є світовим лідером у виробництві електронних компонентів. На її долю припадає 54 %, тоді як доля США — 35% [1]. Спільними зусиллями організацій «Істмен Кодак» (США) і японськими «Фуджі», «Кенон», «Нікон» і «Мінолта» розроблена нова фототехнологія.

Лідеруючі позиції японських організацій визначаються чинниками інноваційного управління, до яких належать:

- розширене фінансування прикладних досліджень і дослідно-конструкторських розробок нових технологій, всебічне заохочення винахідництва та наукової діяльності.

- оригінальна система виробничого менеджменту й ефективність стилю керівництва, націленого на взаємодію з персоналом усіх рівнів.

Головною особливістю інноваційного управління японських та американських компаній є те, що їх мета полягає не в тому, щоб одержати прибуток у максимально короткий строк, а в тому, щоб забезпечити постійне довгострокове зростання за рахунок ефективного інноваційного управління організацією, яке передбачає такі заходи, як:

- розроблення інноваційних цілей розвитку організації;
- створення системи інноваційних стратегій в управлінні;
- аналіз інноваційного потенціалу фірми;
- пошук інноваційних ідей в управлінні, ноу-хау;
- формування інноваційного та інвестиційного портфеля, розроблення проєктів;
- удосконалення організаційної структури управління;
- управління персоналом;
- оцінювання ефективності інноваційних проєктів в управлінні;
- процедури прийняття управлінських рішень;
- дослідження ресурсів, необхідних для проведення інноваційних процесів в управлінні;
- аналіз ризиків інновацій, визначення методів їх мінімізації [1].

Сьогодні в Японії набуває популярності практика активізації малих груп робітників. Так, компанія «Нісан кемікалс» започаткувала рух «Аі», що означає скорочення від англійського виразу «all ideas», тобто втягнення усіх робітників у генерування нових ідей і раціоналізаторських пропозицій. Результатом є те, що типова група з 5-6 робітників щорічно вносить в середньому три пропозиції стосовно управління організацією[4].

Ще приклад, компанія «Хітачі денсі» ще в 1979 р. започаткувала рух під назвою «досягти вершини», який передбачав активність працюючих у вдосконаленні якості та ефективності управлінських процесів [2].

Слід зазначити, що практика активізації малих груп робітників добре прижились в Китаї, Південній Кореї та інших південноазійських країнах, на багатьох японських підприємствах США, Великобританії [5]. Проте впровадження цієї системи на західних підприємствах, як правило, закінчувалось невдачею. Причина – у невідповідності таких груп західній системі менеджменту. Японський менеджмент розглядає участь усіх

робітників у діяльності фірми, незалежно від результатів, як визначальний чинник у досягненні успіху. Олімпійський принцип — головне не перемога, а участь — у кінцевому підсумку однаково веде до перемоги.

У всьому світі відома ефективна японська система тотального контролю якості управління (TQC). Головним принципом цієї системи є щоденні зусилля всіх робітників організації, спрямовані на покращання якості та ефективності праці, підвищення її продуктивності, використання інноваційних методів в управлінні організацією [2].

Проте помилковою є думка, що в японських та американських організаціях структура повноважень повністю децентралізована і найпоширеніший у прийнятті рішень є підхід «знизу-вверх» (консервативно-аналітичний). Проте саме в японських організаціях управління централізована, але в рамках цієї централізації беруть участь підсистеми, а для прийняття рішень необхідний консенсус. Вище керівництво успішно діючих японських та американських організацій орієнтовано на перспективу, виявляє ініціативу в прийнятті інноваційних рішень в управлінні і наполегливо їх реалізує. Ці рішення приймаються «зверху-вниз» (новаторсько-інтуїтивний підхід). Проте в межах групи рішення приймаються з участю всіх членів групи на основі консенсусу. Отже, в японських та американських компаніях використовується широкий діапазон підходів до інноваційного управління в залежності від керівництва організації.

Досвід провідних організацій світу в інноваційному управлінні є важливим для становлення і розвитку інноваційного управління України, яке тільки народжується.

На думку професора Б. Панасюка [3], одним з першочергових завдань має стати створення економічного та правового механізму розроблення й упровадження новітніх технологій та інновацій у сферу управління. Ці механізми будуть сприяти формуванню відповідних умов для розвитку інноваційного управління організацією.

Список використаної літератури:

1. Валовий Д.В. Історія менеджменту / ред. Валового Д.В. – М.: ИНФРА-М, 2017. – 256 с.
2. Василенко В.О. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник. / ред. В.О.Василенко. – Київ: ЦУЛ, Фенікс, 2014. – 440 с
3. Ілляшенко С.М. Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку : монографія; ред.С.М. Ілляшенко. . – Суми: Університетська книга , 2013. – 728с.

4. Мошек Г.Є. Сучасний менеджмент у питаннях і відповідях : навч. посіб. – Ч. 2. / Г. Є. Мошек, Л. А. Гомба ; за ред. Г.Є. Мошека. – К :Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 213 с.
5. Фатхутдинов Р.А. Інноваційний менеджмент : підручник / Р.А. Фатхутдинов. – 4-те вид. – СПб. : Пітер, 2015. – 400 с.

Мицишин О.Я., к.фіз.-мат.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів

ІНТЕРАКТИВНІ КАРТИ МІСТ: СТВОРЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ

З точки зору урбаністики основними об'єктами міста є будівлі. Для різних міст характерна різна структура забудови. Квартали будівель чергуються з промисловими зонами, зонами відпочинку, елементами транспортної інфраструктури. Міська забудова в свою чергу поділяється на вертикальну та горизонтальну, та змішану [1].

Дві основні характеристики, які визначають типи міст – це величина міста та густина населення. Густина населення — рівень заселеності певної території; кількість постійного населення, що проживає на одиниці площі (як правило, в розрахунку на один квадратний кілометр). При обчисленні щільності населення інколи виключається незаселена територія, а також великі внутрішні водні простори [2].

Проте для точних досліджень ми потребуємо дані по густоті населення на менших площах, для прикладу 100х100 метрів. На такій площі може розміститися лише одна або де-кілька будівель. Для такого точного розрахунку густоти населення доречно брати за основу окрему будівлю, та її основні характеристики: поверховість, кількість під'їздів, квартир та відповідно мешканців. Тому було створено карту точок з координатами довготи і широти. Кожна точка відображає один будинок.

Для створення моделі великого міста було взято місто Львів з населенням більше 700 000 осіб. Це місто характеризується різними типами забудови (вертикальної та горизонтальної) [3]. Дані для оцінки параметрів різних будівель (поверховість, кількість під'їздів, квартир та відповідно мешканців) взято з відкритих джерел: даних міської ради, супутникових карт, візуальних спостережень. На основі даних про будівлі для двох районів міста Залізничного та Франківського (всього 8 968 будинків) розраховано середні значення параметри будівель.

Рис. 1. Густота населення міста Львова. Кожна точка кількість мешканців на площі 100x100м

Для перевірки адекватності моделі було експортовано дані відкритого ресурсу OpenStreetMap [4] для усього міста Львова (типи будівель, їхні координати, адреси будинків, кількість поверхів), трансформовано файл даних типу osm в тип csv за допомогою відповідних інструментів. Згодом побудовано карту будівель відповідно до географічних координат. На основі середніх значень даних про поверховість та інших характеристик будівель для двох районів міста побудовано карту мікрогустини населення цілого міста Львова (Рис 1).

Використовуючи інструменти програми Tableau створено карту об'єктів Львова та DashBoard, який дозволяє розрахувати кількість мешканців в околі певної точки, густоту населення на певній площі, відобразити типи будівель та їхні адреси (Рис 2).

Запропонований інструмент може бути використаний для державних структур управління та бізнесу:

- планування та оптимізація об'єктів соціальної сфери (школи, лікарні);
- планування та обслуговування міських мереж та комунікацій (транспортних, газопостачання, водопостачання та водовідведення, електропостачання);
- планування та оптимізацію розташування торгових точок, аптек та використання даних карт густоти для порівняння показників діяльності існуючих об'єктів (Рис. 3);

інформації про будівлі та мешканців населених пунктів (бази даних, супутникові фотографії поверхні землі). Зовсім інша ситуація для невеликих населених пунктів. Для створення карт густини невеликих населених пунктів необхідно в першу чергу заповнити об'єктами карти OpenStreetMap для них.

Даний підхід дозволив використовувати параметри моделі, яка створена для міста Львова, для інших міст України та закордону. Схожі інструменти та карти густин створено для інших міст: Лодзь, Краків, Дрогобич, Перемишль.

Список використаної літератури:

1. <https://www.rics.org/es/wbef/markets-geopolitics/the-dense-city-question>
2. <https://uk.wikipedia.org>
3. <https://www.rics.org/es/wbef/markets-geopolitics/the-dense-city-question>
4. <https://www.openstreetmap.org/edit#map=17/49.84038/24.01205>

***Ніколенко М.О., аспірант
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України, м. Київ***

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО ДОГОВОРУ

Інтенсивний розвиток корпоративного сектору економіки, збільшення кількості господарських товариств, як основних організаційно-правових форм господарської діяльності вітчизняних юридичних осіб, реформа корпоративного законодавства, в рамках якої було формалізовано інститут корпоративних договорів в Україні - усі ці фактори у своїй сукупності підняли на новий змістовий рівень корпоративні правові дослідження, які, власне, завжди посідали одне з ключових місць в науках господарського та цивільного права.

Цікавим та актуальним в контексті сучасних реалій розвитку корпоративного сектору є дослідження явища корпоративного управління, що, з одного боку, є своєрідним інституційним середовищем функціонування корпоративного договору, а з іншого - є одним із способів об'єктивації відносин з корпоративного управління .

Дослідження феномену корпоративного управління доцільно здійснювати комплексно, узагальнюючи економічні та правові (доктринальні й нормативні) підходи до тлумачення зазначеного поняття, оскільки у межах господарсько-правових досліджень надбання економічної науки носять методологічний характер. Аналіз економічних джерел з корпоративного управління дає підстави виокремити декілька доктринальних підходів до тлумачення досліджуваного поняття, серед яких автором виокремлено: а) системно-інституційний, б) процесний, в) функціональний та г) об'єктний. Розглянемо кожен з них.

А) Представники системно-інституційного підходу розглядають корпоративне управління як систему організації діяльності та управління корпорацією, що складається з сукупності елементів, серед яких виокремлюються: фінансова система функціонування господарського товариства, практика ділових відносин, структура власності в корпорації, учасники корпоративного управління та спрямованість їх інтересу, особливості корпоративного контролю, нормативно-правова база регулювання корпоративних відносин, інституційна основа корпорації та порядок взаємодії між її органами та багато інших [1], [2; с.52]. Як ми бачимо в основу зазначеного підходу покладено підхід, який тлумачить досліджуваний феномен як систему економічних, правових, соціально-комунікативних інститутів, які у взаємодії забезпечують ефективність корпоративного управління. Такий підхід є широким і розглядає корпоративне управління як певний міжгалузевий соціальний феномен, у якому правові інститути є лише системною складовою.

Б) Процесний підхід до визначення корпоративного управління розглядає його як складний комплекс пов'язаних між собою процесів та механізмів різної природи: організаційно-правових, економічних, мотиваційних, соціально-психологічних, кожен із яких має специфічний набір важелів, заходів, форм впливу на діяльність корпорації, що роблять її унікальним явищем [3; с. 7], [4], [5; с. 78]. Наведений підхід також є широким трактує корпоративне управління як складний міжгалузевий процес, що шляхом здійснення послідовної сукупності дій призводить до досягнення результату – прибуткової діяльності господарського товариства.

В) Функціональний підхід до трактування економічної природи корпоративного управління пропонує тлумачити його як систему взаємовідносин між власниками (акціонерами) та виконавчими органами господарського товариства щодо управління його діяльністю [6]. Представники зазначеного підходу також звертають увагу на роль

корпоративного контролю в ході здійснення корпоративного управління, що опосередковуються відносинами інвесторів (учасниками) з виконавчими органами товариства, відповідальністю останніх за результати діяльності товариства [6], [7; с.8]. Слід зазначити, що описаний підхід міститься в Принципах корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), де зазначено, що останнє включає комплекс відносин між правлінням товариства, її радою, акціонерами та іншими зацікавленими особами [8; с. 30]

Г) Об'єктний підхід розглядає корпоративне управління як процес регулювання власником руху його корпоративних прав з метою одержання прибутку та управління підприємством [6], [7; с. 7]. Ключовим поняттям для тлумачення сутності досліджуваної категорії стає *об'єкт* корпоративного управління – корпоративні права, які визначаються правом власності учасника товариства на частку у статутному капіталі господарського товариства, включаючи право управління, право отримання прибутку тощо.

Звертаємо увагу, що зазначений авторський підхід до систематизації підходів до визначення економічної сутності поняття корпоративного управління, по-перше, носить метафізичний характер, досить часто наукові джерела поєднують зазначені підходи, оскільки кожен з них по суті є об'єктивно обумовленим і характеризує різні грані одного явища; по-друге, свідчить про наявність широких (системно-інституційний, процесний) та вузьких (функціональний, об'єктний) підходів до визначення корпоративного управління, останні, власне, і є найбільш цікавими для правових досліджень корпоративного управління і по суті корелює з правовими підходами до визначення цього поняття.

Правові дослідження питань корпоративного управління найчастіше переходять у площину дослідження окремих інститутів корпоративного права: корпоративних прав у суб'єктивному розумінні, їх змісту, обсягу, способів реалізації та захисту, правового статусу учасників господарського товариства та його органів, їх взаємовідносин між собою тощо. Такий підхід є цілком виправданий з точки зору методології юридичної науки, але для цілей даного дослідження цікавими є позиції правників, які досліджували, власне, феномен корпоративного управління з позицій системного підходу.

Правові дослідження категорії корпоративного управління також пропонують розглядати її в широкому та вузькому розумінні. Так, І.В. Спасібо-Фатєєва, О.Р. Кібенко та В.І. Борисова цілком слушно зазначають, що широке трактування поняття «корпоративне управління» виходить

далеко за межі правових досліджень та потребує врахування сукупності політичних, економічних та соціальних чинників, що стосуються, зокрема: наявності ринків продукції, фінансів, цінних паперів, послуг тощо та усталеності й ефективності ринкових механізмів; зацікавленості як суспільства в цілому, так і окремих його верств не тільки в інвестуванні коштів, а й у джерелах цього інвестування; участь в структурах транснаціональних корпорацій з їх різноманітними внутрішніми та зовнішніми зв'язками, моделюванням управління та впливом не тільки на українські ринки, а й на різні сфери соціального, економічного, правового та майже політичного буття тощо [9].

З позицій правової науки корпоративне управління у вузькому розумінні також трактується неоднозначно. Маємо два найбільш розповсюджені підходи, за якими досліджуваний феномен визначається, як:

- система правовідносин організаційного, майнового та немайнового характеру направлених на реалізацію корпоративних прав учасників, налагодження діяльності органів господарського товариства та здійснення контролю за нею [10; с. 5];
- система виборних та призначених органів, які здійснюють управління діяльністю підприємницького товариства (корпорації), що відображає баланс інтересів усіх учасників корпоративних відносин (акціонерів, АТ), а також його менеджерів та кредиторів і спрямована на одержання максимально можливого прибутку від діяльності товариства [9].

Аналогічно з економічними підходами до визначення поняття корпоративного управління вузькі правові розуміння лише характеризують різні сторони одного феномену, акцентуючи увагу на окремих з них, які, насправді, у своїй сукупності характеризують дають необхідну правову характеристику поняття корпоративного управління.

Вважаємо, що під корпоративним управлінням слід розуміти систему правовідносин організаційного, майнового та немайнового характеру, що складають між засновниками, учасниками товариства (або особами, що їх представляють) та його органами чи посадовими особами з приводу організації діяльності господарського товариства та контролю за нею в межах реалізації корпоративних прав їх власників.

Попри те, що економіка та право співіснують у діалектичній єдності, економіка завжди первинна щодо права, оскільки саме вона формує суспільний запит на правове регулювання відносин економічного характеру, а право, реагуючи на нього, наявними правовими засобами (або ж розробляючи нові)

урегулює окреслені відносини. Тож економічний інститут корпоративного управління та правовий інститут корпоративного договору це ілюстрація того як право визначається економікою і як економіка об'єктивується у праві. Явище корпоративного управління не матиме ефективної реалізації без його забезпечення правовими засобами, яким власне і є корпоративний договір.

Список використаної літератури:

1. Власова Е.М. Модели корпоративного управления. Зарубежный опыт URL <https://scienceproblems.ru/modeli-korporativnogo.html>
2. Тамазян М.В. Особенности формирования национальной модели корпоративного управления. Вестник ВолГУ. Серия 9. Вып. 4, 2005. ч.4 с. 52-57.
3. Корпоративне управління: конспект лекцій навчальної дисципліни URL <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6926/2/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf>
4. Внутрішньо-корпоративна система управління URL https://pidruchniki.com/10560412/menedzhment/vnutrishno-korporativna_sistema_upravlinnya#60
5. Мазур І.І., Шапиро В.Д., Ольдерогге Н.Г. Корпоративный менеджмент: справочник для профессионалов URL <https://altairbook.com/books/967370605-korporativnyu-menedjment-spravochnik-dlya-professionalov.html>
6. Корпоративне управління https://pidruchniki.com/18211001/menedzhment/sutnist_korporativnogo_upravlinnya
7. Корпоративне управління: конспект лекцій навчальної дисципліни URL <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6926/2/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf>
8. Принципи економічного співробітництва та розвитку ОЕСР URL <https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36989>
9. Спасібо-Фатєєва І., Кібенко О., Борисова В. Корпоративне управління : моногр. / під ред. І. Спасібо Фатєєвої- Х.: Право, 2007. URL <https://sci-book.com/ukrajini-pravo-korporativne/korporativne-upravlinnya-monografiya.html>
10. Долинская В. В. Основные положения и тенденции акционерного права: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – М., 2006. – С. 14.

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Одним із основних мотивів діяльності людини і людського суспільства є потреба забезпечення безпеки. Розвиток і вдосконалення соціально-економічних систем не може повністю вирішити проблему безпеки, постійно виникають нові види небезпек, у тому числі і соціальні. Соціальна безпека передбачає захищеність соціальної сфери суспільства й держави від загроз, здатних її зруйнувати або привести до деградації. На сучасному етапі розвитку в Україні поступово загострюються суперечності та диспропорції щодо реформування економіки та соціальної сфери. Це призводить до загострення комплексу відповідних загроз політиці національної безпеки та створює нагальну необхідність формування дієвого механізму управління соціальною безпекою підприємств.

Проблема дослідження соціальної безпеки підприємств в сучасних умовах та їх вплив на розвиток країни набувають пріоритетності. Під їх впливом знаходяться всі сфери діяльності, причому вони набувають нових якостей – гнучкості, динамічності, стійкості, але одночасно зростає і потенційна залежність суспільних процесів від соціальної безпеки та соціальної сфери.

Соціальна безпека – стан суспільства в якому всі системоутворюючі (фундаментальні) соціальні інститути, збалансовано функціонуючи і конструктивно взаємодіючи, забезпечують сталий, з позитивною динамікою, розвиток особистості, суспільства й держави, своєчасно і ефективно нейтралізують внутрішні й зовнішні загрози запобігаючи втратам суспільних ресурсів [0, с. 5].

У сучасній науковій літературі існують різноманітні підходи до дослідження соціальної безпеки. На думку економістів, можна виокремити чотири напрями або рівні дослідження соціальної безпеки [0, с. 567]:

- вертикальний – містить розгляд соціальної безпеки держави з позиції окремих елементів ієрархічної структури. Він ґрунтується на необхідності забезпечення формування та розвитку соціальної безпеки на регіональному, тобто мікроекономічному рівні. За цим напрямом соціальна безпека держави забезпечується соціальною безпекою регіонів, окремих територій;

- горизонтальний – зосереджує увагу на функціональній структурі соціальної безпеки, яка включає в себе трудовий потенціал, соціальну сферу, ринок праці і зайнятості населення, міграційну безпеку;

- моністичний – характеризує головні напрями забезпечення соціальної безпеки щодо вирішення проблеми тіньової економіки, корупції тощо;

- зовнішньоекономічний (соціально-психологічний) – характеризує ступінь захисту життєво важливих інтересів соціальних одиниць на макро- і мікрорівні. Цей напрям включає в себе збереження і розвиток людського потенціалу, стимулювання діяльності, соціалізації, життєзабезпечення.

Коленда Н. В. виділила ознаки, що характеризують соціальну безпеку підприємства, серед яких [0, с. 676]:

- станом злагоджених відносин між персоналом та керівництвом підприємства;
- рівнем забезпечення матеріальних інтересів працівників;
- належним рівнем життя, доходів, прийнятними умовами праці та відпочинку працівників;
- станом захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз;
- як система соціально-економічних заходів;
- як різновекторна взаємодія в часі та просторі соціально-економічних інтересів;
- як стан взаємозв'язку людських, корпоративних ресурсів і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне використання персоналу.

Таким чином, управління соціальною безпекою підприємства повинно враховувати вертикальний, горизонтальний, моністичний та зовнішньоекономічні вектори, на яких мають бути розроблені заходи із забезпечення соціальної безпеки підприємств. Крім того має бути визначений механізм взаємодії між персоналом і керівництвом підприємства, іншими інституційними органами соціальної безпеки. Важливим елементом залишається соціальна захищеність персоналу та добробут населення, які є пов'язаними поняттями. Захищеність має виникати та бути стійкою під впливом зовнішніх та внутрішніх загроз, враховувати суспільні та корпоративні інтереси. Розробкою підходів до управління соціальною безпекою підприємства повинно враховувати низку кроків, серед яких: 1. Оцінка передумов створення соціально безпечного підприємства. 2. Визначення принципів та цілей діяльності. 3. Узгодження напрямів розвитку із загально регіональними та загальнодержавними. 4. Побудова ефективної моделі управління. 5. Моніторинг моделі управління соціальною безпекою підприємства.

Список використаної літератури:

1. Кальницька М.А. Соціальна безпека: поняття та рівні дослідження. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 17. С. 566–571.
2. Кисіль Ю. М., Пінчук Н.-С. М. Інститути соціальної безпеки в державотворенні України : навч. метод. матеріали ; уклад. Т. Г. Кириченко. К.: НАДУ, 2013. 64 с.
3. Коленда Н.В. Поняття соціально-економічної безпеки підприємства. Економіка і суспільство. 2016. Вип. № 7. С. 672–678.

*Приймак С.В., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ВПЛИВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Демократичні зміни, що відбуваються в Україні, тісно пов'язані з необхідністю реформування системи органів публічної влади та розвитку інститутів громадянського суспільства. Досвід зарубіжних країн свідчить про те, що оптимізація територіальної організації влади, зміцнення місцевого самоврядування, формування самодостатніх територіальних громад неможливе без проведення децентралізації влади, яка є основою забезпечення високого рівня життя населення, надання якісних послуг на локальному рівні. Більшість розвинутих країн світу мають давні традиції проведення децентралізаційних реформ, тому зарубіжний досвід для України є вкрай важливим та актуальним. Однією з важливих умов для успішного здійснення соціально-економічної модернізації є сприяння розвитку тісної співпраці держави та бізнесу. Ця взаємодія може знизити витрати на всіх рівнях при реалізації інфраструктурних проєктів, покращити ефективність державного сектору з точки зору відповідності потребам економічного розвитку, дозволить підвищити рівень ВВП. Водночас це покращить якість та забезпечить наявність соціально-економічної інфраструктури та ресурсів, розвиток капіталу, трудових відносин, технологій та відносин між діловими коопераціями, сприяє експорту та залученню іноземних інвестицій.

Головними чинниками децентралізації є отримання економічної та податкової самостійності, здійснення повноважень, які фактично надають

об'єднаним територіальним громадам статусу, наближеного до статусу, який сьогодні мають міста обласного значення. Прийняття відповідних документів дало можливість розпочати у 2014 р. практичний етап формування спроможних територіальних громад. Станом на червень 2016 р. утворено 172 об'єднані територіальні громади, в яких обрано органи місцевого самоврядування – з них 159 об'єднаних територіальних громад, у яких місцеві вибори відбулись 25 жовтня 2015 р., отримали нові повноваження та ресурси і з 1 січня 2016 р. перейшли на прямі бюджетні розрахунки з Державним казначейством. Найбільше об'єднаних територіальних громад утворено в Тернопільській, Хмельницькій, Дніпропетровській, Львівській, Рівненській, Полтавській, Чернівецькій областях. На сьогоднішній день на Львівщині функціонує 556 територіальних громад, з яких 40 – це об'єднані територіальні громади.

Забезпечення соціально-економічного розвитку держави неможливе без формування механізму державно-приватного партнерства. Перевагами існування державно-приватного партнерства є:

- вирішення проблем економічного розвитку територій;
- можливість розділити ризики, перекласти їх на партнерів;
- можливість зменшення бюджетних видатків, залучення інвестицій;
- розширення можливостей контролю за дотриманням норм та стандартів на регіональному рівні;
- пряма державна підтримка;
- зниження податкового тиску в процесі реалізації інноваційних проектів.

Практика публічно-приватного партнерства в Україні тільки розпочинається, тому успішних прикладів мало. Порівнюючи з попередньою системою бюджетування, реформа дає значні обсяги коштів. За даними Кабінету Міністрів України, з 2014 по 2017 рік доходи громад зросли на 100 млрд грн. Зростають і обсяги збору податків - на 20% зросли надходження від податку на землю і більше ніж на 70% - від податку на нерухоме майно, а видатки бюджету розвитку на одну особу зросли в 1,5 рази у порівнянні з 2016 роком. Показники бюджетної децентралізації відображено у табл. 1.

В рамках основних напрямків реформи фіскальної децентралізації, вже після її результатів у 2017 році та першій половині 2018 року, відбулися реальні перетворення, які вплинули на всі місцеві бюджети України, і, перш за все, на процеси децентралізації у Львівській області. Із розрахунку на 1

мешканця, середній показник надходжень власних доходів на 1 жителя 22-х ОТГ області збільшився на 512,6 грн. та склав 1073,6 грн. (в тому числі 7-ми ОТГ, утворених у 2018 році цей показник зріс більш ніж на 10 % та становить 1180,3 грн., а 15-и ОТГ, утворених у 2015 році - на 30 % і становить 667 грн.). Найбільша штатна чисельність працівників виконавчого апарату затверджена Ходорівською ОТГ - 68 особи, найменша - Луківською ОТГ - 13 осіб. Виходячи з розрахунку чисельності населення громад та чисельності службовців, можна зазначити, що найбільше навантаження на 1 службовця з надання послуг у Мостиській ОТГ - 434 особи; найменше - у Дублянській ОТГ - 96 осіб. За підсумками першого півріччя 2018 року найбільша питома вага видатків на утримання службовців у фінансовому ресурсі ОТГ (без урахування субвенцій) припадає на бюджет Грабовецької ОТГ - 70,27 %, найменша - на бюджет Бабинської ОТГ - 15,30 %. Отже, Ходорівській ОТГ необхідно оптимізувати склад виконавчого апарату для зменшення витрат, на його утримання.

Таблиця 1

Показники бюджетної децентралізації в Україні, %

Показники	Роки					
	2012 р	2013 р	2014 р.	2015 р.	2016 р	2017 р
Коефіцієнт децентралізації видатків	45,2	43,5	43,1	41,2	41,9	41,4
Коефіцієнт децентралізації доходів	22,6	23,8	22,2	18,54	21,8	20,7
Коефіцієнт децентралізації податкових доходів	23,8	25,8	23,8	19,3	22,6	21,8
Коефіцієнт фінансової залежності	55,2	52,4	56,4	59,1	53,4	53,1
Модифікований коефіцієнт децентралізації видатків	46,6	44,8	45,5	44,6	45,1	44,8

Взаємодія бізнесу і влади є невід'ємною умовою функціонування сучасного суспільства. Характер цих відносин найбільш яскраво проявляється в інституті публічно-приватного партнерства. Незважаючи на те що взаємодія держави та приватного бізнесу існує з давніх часів, активне становлення ідеології партнерства бізнесу і влади у сучасному розумінні у цій сфері почалося в першій половині 90-х років ХХ ст. Така співпраця дозволяє вирішувати багато економічних проблем, що стоять перед публічною владою. В першу чергу це стосується пошуку альтернативних

джерел інвестиційних ресурсів та підвищення ефективності управління. Цей досвід свідчить і про різноманіття організаційних структур підтримки та розвитку таких відносин, юридичних форм, економічних механізмів стимулювання тощо.

Сфера партнерських відносин поширюється і на вирішення завдань розвитку підприємництва, активізації інноваційної діяльності, організації кластерів товаровиробників та ін. Для України публічно-приватне партнерство є ще досить новим явищем і знаходиться в стані початкового розвитку. Разом з тим деякий досвід впровадження такого партнерства в нашій країні вже накопичений, він потребує осмислення в світлі досягнень у цьому напрямку передових країн. Напрямами подальших досліджень можуть стати нормативно-правове обґрунтування механізмів реалізації стратегічного планування, бенчмаркінгу, проектного менеджменту в об'єднаній громаді, а також підходів до управління об'єктами права комунальної власності, розширення та затвердження джерел фінансування місцевого розвитку тощо.

Радух Н.Б., к.е.н., старший викладач

Кушлик Р.О., аспірант

*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ У ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Процес забезпечення енергоефективності може бути реалізований при дотриманні інноваційного розвитку, за якого внаслідок використання новітніх технологій стане можливим зниження витрат на видобуток енергетичних ресурсів і надання енергетичних послуг за рахунок зниження собівартості виробленої енергії. В Україні необхідно реорганізувати систематизацію контролю за енергозберігаючими процесами і лише після цього можна буде вжити ефективних заходів щодо стабілізації системи енергозбереження [1]. До цього часу, ефективність державної політики у цій галузі не буде зростати, а можливо і взагалі втратить свою економічну сутність.

Мова йде про знос основних енергетичних фондів і про плани з розвитку внутрішніх енергетичних ринків, розвитку вітчизняних систем біржової торгівлі, модернізацію моделей оптового і роздрібного ринків в електроенергетиці [3]. Під впливом кризової ситуації і необхідності

поновлення генеруючих об'єктів і мережевої інфраструктури розвиток державної політики енергозбереження має отримати додатковий імпульс. Необхідно розглянути форми реалізації державної політики енергозбереження з метою виявлення найбільш прийнятних для реалізації в сфері енергетики. Підвищуючи рівень енергозбереження, можна збільшити такі економічні характеристики, як обсяг виробництва продукції і швидкість поповнення енергетичних запасів в Україні.

Енергозбереження є скороченням споживання енергії, під яким розуміється «комплекс заходів із реалізації правових, організаційних, наукових, виробничих, технічних і економічних заходів, спрямованих на ефективне використання паливно-енергетичних ресурсів, при існуючому корисному ефекті від їх використання і на залучення в господарський оборот поновлюваних джерел енергії» [2]. Підтримка відновлюваної енергетики повинна здійснюватися не тільки для вироблення електричної енергії, а й для отримання теплової енергії, необхідно надати більше повноважень органам державної влади на місцях, а саме необхідно дозволити органам влади регіонального рівня приймати нормативно-правові акти, що встановлюють заходи підтримки альтернативних джерел енергії на території відповідної територіальної громади і реалізовані за рахунок відповідного бюджету.

Сьогодні в Україні застосовуються такі методи енергозбереження, як зниження енергоємності виробництва, в тому числі за рахунок підвищення якості сировини, що переробляється і масштабного вторинного використання відходів. Застосування такого підходу значною мірою має знизити обсяги споживаних енергоносіїв, а перешкодою до використання енергозберігаючих технологій є в тому числі висока вартість даних технологій. Отже, в рамках державної політики енергозбереження необхідно планувати заходи із реалізації всіх можливостей економії енергії.

Одними з таких правових форм державної політики енергозбереження покликані стати інвестиційні угоди, інвестиційні контракти, їх основні риси зводяться до ініціювання укладення угоди як інвестиційного проекту, відносини в рамках таких проектів носять довгостроковий характер, зокрема у кожній зі сторін угоди існує комерційна зацікавленість та можливість в рамках угод у інвестора впливати на діяльність [4]. Для успішного розвитку державної політики енергозбереження як перспективного з точки зору економії енергоресурсів напряму, необхідна рецепція норм публічного права в сфері альтернативної енергетики з урахуванням сучасних геополітичних особливостей.

Список використаної літератури:

1. Калетнік Г. М. Державне управління розвитком електроенергетики в контексті європейської інтеграції України : [монографія] / Г. М. Калетнік, С. В. Козловський, Г. М. Заболотний, Б. В. Слупський ; МОНМС України, Вінниц. нац. аграр. ун-т. – Вінниця : Меркьюрі- Поділля, 2012. – 281 с.
2. Костюковський Б. А. Доцільні напрями удосконалення державного регулювання ринку електроенергії / Б. А. Костюковський, І. Ч. Лещенко, Н. П. Іваненко, О. Ю. Богославська // Проблеми загальної енергетики. – 2013. – Вип. 2 (33). – С. 25-31.
3. Пабат А. Сугність та основні поняття енергетичної безпеки як складової економічної безпеки / А. Пабат // Проблеми науки. - 2011. - С. 26-30.
4. Рекова Н. Ю. Дисбаланси системи державного тарифного регулювання ринку електроенергії // Ефективна економіка. - № 9. – 2016. - URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5416>

Слюсар С. Т., к.е.н.

*ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»,
м. Переяслав-Хмельницький*

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Інноваційний чинник сьогодні є визначальним для формування конкурентоспроможності економіки як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях. Перехід до інноваційної моделі розвитку регіональної економіки дозволить стабілізувати та забезпечити сталий розвиток економіки держави в цілому з максимальним врахуванням та використанням місцевих природних, сировинних, інших особливостей регіонів, ефективно застосувати науковий, виробничий і ресурсний потенціал регіонів. Здатність ефективно використовувати інновації є найбільш дієвим інструментом підвищення продуктивності праці і залучення іноземних інвестицій. Державною стратегією регіонального розвитку України одним із головних завдань регіональної політики визначено реструктуризацію економічної бази регіонів на новій технологічній основі [1]. Інноваційна спроможність регіону є домінуючим чинником формування його конкурентоспроможності в

майбутньому, адже саме інновації дозволяють створити стратегічні переваги в конкурентних сферах.

На сучасному етапі саме успішний регіональний інноваційний процес становить основу для переходу економіки країни на більш високий технологічний рівень і для підвищення її конкурентоспроможності. До головних чинників інноваційного розвитку регіональної економіки належать:

- наявність в регіоні промислових підприємств, виробнича база та технологічний рівень яких дозволяє запроваджувати інновації й виробляти в достатніх обсягах інноваційну продукцію;

- наявність сучасної науково-дослідницької бази, здатної забезпечити процес створення інновацій та підготовки до їх запровадження у виробництво;

- наявність висококваліфікованих трудових ресурсів, здатних створювати інновації (креативний потенціал) і їх розповсюджувати (підприємницький потенціал) для подальшої активізації інноваційних процесів [4].

Ці складові у сукупності з фінансовими, інвестиційними, інституційними, інфраструктурними характеристиками визначають інноваційний потенціал регіону.

Критерії сприятливого клімату для розвитку інноваційних процесів, що найчастіше використовуються в сучасній науковій літературі і в практиці стратегічного планування регіонального розвитку, зосереджені на двох групах чинників:

- 1) інституційні чинники (в тому числі нормативно-законодавча база), що забезпечують ефективне використання накопиченого інтелектуального потенціалу, наявність інвестиційних ресурсів;

- 2) розвиненість інноваційної інфраструктури, що забезпечує взаємодію як з галузями, що забезпечують господарюючі суб'єкти необхідними ресурсами (комплектуючими, інформацією, банківськими, страховими та іншими послугами), так і взаємодію з місцевим співтовариством (органами влади, громадськими організаціями тощо) [2, с. 24].

Київська область у силу свого географічного положення та особливостей історичного розвитку має всі необхідні умови для розвитку. Помірний клімат, родючі чорноземи та багаті надра, розвинута промисловість та сільське господарство, потужна інфраструктура та людські ресурси визначили роль Київської області як перспективного інноваційного розвитку регіону. Київщина має

великий історико-культурний потенціал, зумовлений її тисячолітньою історією і входить у десятку найбільш індустріально розвинутих областей України.

Київська область відносить до регіону з низькими обсягами виробництва інноваційної продукції та середньою часткою інноваційної продукції в загальному обсязі промислового виробництва. У промисловому комплексі області, переважають галузі, що виробляють електроенергію, продукти харчування, гумові та пластмасові вироби, папір і картон, транспортні засоби, металовироби.

Основними галузями Київської області є машинобудування, електро- й теплоенергетика, сільське господарство та обробка її сировини, деревообробна, паперова, целюозна, легка промисловість, а також нафтохімічна й будівельна промисловість. Вони є основними, тому є найбільш перспективні для нашої області. Наш природно-ресурсний потенціал задовольняє потреби й умови для розвитку сільського господарства та промисловості. Досить велика територія дозволяє використовувати її для розташування пунктів й точок обробки нафти, для виробництва електроенергетики та теплоенергетики, й навіть достатньо, щоб виводити надлишок й на інші території, що добре відзначиться на економічному стані області. Особливу увагу потрібно надати машинобудуванню, вплив й покращення якості та продукції цієї галузі забезпечить інші галузі необхідною, новітньою технікою, обладнанням, за рахунок чого збільшиться успіх інших галузей, техніка може розповсюджуватися не тільки на території області, а й за її межами. Галузь машинобудування може розвиватися за допомогою правильного й ефективного використання науко-технічного потенціалу й розподіленням фінансів по всім необхідним опорним точкам. Разом все дає велику користь для економіки й розвитку самої області та, можливо, й не тільки для неї.

Важливими заходами, які необхідні для розвитку області є раціональне розміщення та ефективне використання науково-технічного потенціалу області, збільшення вкладу науки і техніки в її розвиток, реалізацію найважливіших соціальних завдань, у тому числі збільшення робочих місць та підвищення зайнятості населення, забезпечення прогресивних структурних перетворень в галузі матеріального виробництва, підвищення його ефективності та конкурентоспроможності продукції, покращення екологічної ситуації, зміцнення взаємозв'язку освіти, науки і виробництва. Особливого значення набувають

інформаційно-телекомунікаційні системи, що забезпечують ефективне впровадження інноваційної діяльності.

З метою сприяння інноваційній діяльності в регіонах передбачено створення мережі регіональних центрів інноваційного розвитку [3, с. 346]. Головними завданнями центрів є аналіз інноваційного потенціалу, підтримка впровадження програм і проектів інноваційного розвитку регіонів, інформаційно-консалтингове забезпечення інноваційної діяльності, розбудова регіональної інноваційної інфраструктури.

Перспективним напрямом діяльності є формування регіональних інноваційних кластерів – комплексів підприємств (промислових компаній, дослідницьких центрів, наукових установ), органів державного управління, громадських організацій на базі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників і споживачів, пов'язаних технологічним ланцюжком.

Таким чином, стимулювання інноваційної активності повинно бути спрямовано також на розвиток інноваційної культури, ініціювання внутрішньої готовності й здатності людей, суспільства до реалізації нововведень. Для інноваційного розвитку регіону важливо забезпечити залучення до цього процесу усіх суб'єктів регіонального розвитку: бізнес, органи державного управління та місцевого самоврядування, науково-дослідні й освітні установи, недержавні організації.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 4.07.2002. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
2. Світовий досвід та вітчизняна практика забезпечення розвитку інноваційної діяльності. Інформ.-аналіт.матер. до парламентських слухань на тему «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів». Економіст. 2009. № 6. С. 18–27.
3. Стратегічні виклики XXI ст. суспільству та економіці України: в 3 т. Т. 2. Інноваційно-технологічний розвиток економіки. К.: Фенікс, 2007. 564 с.
4. Тарасова В. В. Регіонально-інноваційні чинники розвитку міжнародного економічного співробітництва: Автореф дис. канд. економ. наук. К.: КНЕУ, 2004. 17 с. URL: <http://www.lib.ua-ru.net/inode/37374.html>

ЕКСПЕРТНІ СИСТЕМИ В ЕКОНОМІЦІ

В умовах розвитку сьогодення та стрімкого зростання ролі інформатизації суспільства, експертні системи займають особливе місце у розрізі штучного інтелекту. Експертні системи трансформують досвід експертів у форму евристичних правил і призначені для консультацій менш кваліфікованих фахівців [1].

Головною перевагою експертних систем є можливість накопичення знань і збереження їх тривалий час. На відміну від людини до будь-якої інформації експертні системи підходять об'єктивно, що покращує якість проведеної експертизи. При вирішенні завдань, що вимагають обробки великого обсягу знань, можливість виникнення помилки дуже мала. І це є дуже важливою перевагою їх застосування в обліку, адже, дана галузь потребує точності та уважності, що не завжди може забезпечити такий чинник як людський фактор. Від ефективного ведення обліку на підприємстві залежить його подальша успішна діяльність [2].

Отже, експертною системою можна назвати інтелектуальну комп'ютерну програму, що містить певні знання та здібності деяких експертів щодо певної галузі застосування, яка здатна робити висновки на основі цих знань, що у свою чергу забезпечує вирішення специфічних завдань без присутності експерта».

В залежності від типу задач, що розв'язуються, експертні системи можна розділити на задачі:

- діагностики (пошуку несправностей, певних відхилень);
- моніторингу (неперервної інтерпретації даних від об'єкта);
- інтерпретації (аналізу даних для певних передбачень);
- передбачення (прогнозування ситуацій і процесів);
- планування (складання програми досягнення цілі);
- проектування (розроблення документації для створення об'єкта).

Експертні системи з успіхом застосовуються в тих галузях, де крім застосування стандартних алгоритмічних методів, що базуються на точних обчисленнях, є потреба в знаннях та досвіді конкретних експертів-аналітиків, а прийняття рішень формується в умовах неповноти даних та залежить скоріше від якісних, ніж від кількісних оцінок. До таких предметних областей належить насамперед область аналізу фінансової

діяльності, де ефективність рішень, що приймаються залежить від співставлення множини різних факторів, обліку складних причинно-наслідкових зв'язків, застосування нетривіальних логічних міркувань тощо. Наприклад, багато фірм, що працюють на Нью-Йоркській фондовій біржі використовують експертні системи для розв'язку задач в таких галузях, як кредитний аналіз, управління ризиками, побудова портфель кредитів та інвестицій, оцінювання рейтингів банків, прогнозування змін на фінансовому ринку тощо [3].

Зокрема, експертна система FLiPSiDe - система логічного програмування фінансової експертизи. Вона охоплює моніторинг стану ринку цінних паперів та моніторинг стану поточного портфелю цінних паперів, а також планування та виконання продаж.

Система Le Courtier (система асистент-експерт для менеджера портфелю) використовується для допомоги інвесторам в визначенні своїх інвестиційних цілей та для управління портфелем інвестицій.

Експертна система Intelligent Hedger застосовується для швидкого прийняття рішення менеджерами по ризиках в значному потоці даних та при розв'язку багатоцільової оптимізаційної задачі.

В системі ISPMS (Інтелектуальна система управління портфелем цінних паперів) є наявні підсистеми навчання на минулому досвіді, що базуються на здобутті правил з великої кількості фактів. За її допомогою формується портфель акцій, що забезпечує баланс між ризиком та очікуваних доходом.

Отже, можна сказати, що експертні системи є вузькоспеціалізованими, тобто використовуються у конкретних предметних областях, базуються на широкому спектрі різноманітних математичних методах та моделях та застосовуються в тих сферах, де потрібно обрати правильне рішення в умовах динамічної зміни вхідних даних. Практичне застосування експертних систем дозволяє підвищити якість і заощадити час для прийняття рішень, а також сприяє зростанню ефективності роботи та підвищення кваліфікації фахівців.

Список використаної літератури:

1. Джексон, П. (2001). *Введение в экспертные системы*. К.: Издательский дом «Вильямс». 622 с.
2. Братко И. (2004). *Алгоритмы искусственного интеллекта на языке Prolog*. К.: Издательский дом «Вильямс». 637 с.

3. Хмельницький національний університет. *Інформатика*. Електронний ресурс. - Режим доступу: http://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k0779&T=11_1&lng=1&st=0

Шот А.П., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів

АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ: ПРОБЛЕМИ СТЯГНЕННЯ ТА ВІДШКОДУВАННЯ

Адміністрування (від англ. «administration») податків є однією з найважливіших ознак держави та необхідною умовою її існування. Метою адміністрування є забезпечення погашення податкових зобов'язань платників шляхом оптимального втручання в їхню господарську діяльність через застосування законодавчо встановлених механізмів і процедур.

Існують різні види адміністрування у фінансовій та економічній сферах. На відміну від них податкове адміністрування це - комплекс правових, економічних і фінансових заходів держави для формування системи оподаткування, забезпечення своєчасної і повної сплати податків і зборів з метою задоволення фінансових потреб суспільства в цілому, а також розвитку економіки країни шляхом перерозподілу фінансових ресурсів.

Відповідно до Податкового кодексу України «адміністрування податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших платежів відповідно до законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи» як сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів відповідно до порядку, встановленого законом.

На сьогодні ПДВ забезпечує значну питому вагу надходжень до бюджету. Зростає і кількість платників податку на додану вартість. Згідно аналітичних даних ДФС України станом на 01.01.2019 р. кількість платників ПДВ складала – 272,4 тис., на 01.01.2018 р. – 241,4 тис., та 233 тис. осіб. на 01.01.2017 р.

Динаміка надходження ПДВ до Державного бюджету України свідчить про те, що сума ПДВ зростає, і за останні три роки склала : з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування) : 79130,9 млн. грн., у 2018 році, 63450,4 млн. грн. у 2017 році, 54052,7 млн. грн. у 2016 році, що складає 8,85%, 8,0%, 8,77% від усіх надходжень до Держбюджету та 10,5%, 10,1% і 10,7% від податкових надходжень відповідно; з імпорتنних товарів : у 2018 році – 295377,3 млн. грн., у 2017 році – 250530,2 млн. грн., у 2016 році – 181453,3 млн. грн., що складає 31,83%, 31,58% і 29,44% від усіх надходжень до бюджету та 39,2%, 39,9% і 36,0% від податкових надходжень у відповідному періоді.

Проведений аналіз показав, що відповідно до існуючої системи оподаткування та ставок ПДВ, доходи Державного бюджету України у великій мірі залежать від споживання імпорتنних товарів, що пов'язано з низькою конкурентоспроможністю вітчизняної продукції на внутрішньому ринку, несприятливими умовами ведення бізнесу, які суттєво впливають на спроможність вітчизняних підприємств створювати конкурентоздатну продукцію.

Слід зазначити, що на відміну від Європейських країн, в Україні існують постійні проблеми з адмініструванням ПДВ. Серед найбільш суттєвих є : нестача коштів в державному бюджеті для його відшкодування; непрозоре адміністрування, блокування податкових накладних; постійне недоотримання бюджетом ПДВ внаслідок зловживань (у т.ч. ухилення від сплати ПДВ, фіктивне підприємництво, маніпуляції з документацією); незаконне відшкодування ПДВ та інші.

Причинами таких проблем є : низький рівень державного управління, що призводить до корупції у сфері адміністрування ПДВ; значний обсяг тіньового обігу товару, призначеного на експорт; надмірне податкове навантаження на бізнес; можливість продажу за готівку без ПДВ імпортного товару тощо.

Для вирішення однієї з вищезазначених проблеми, пов'язаної з адмініструванням ПДВ Мінфін запустив електронний реєстр ПДВ. Це – нова система, яка, як планувалося, дасть можливість бізнесу в автоматичному режимі вносити свої заявки на відшкодування податку, відслідковувати статуси податкових перевірок та сум до повернення, а громадськості – моніторити обсяги відшкодовується з бюджету податку, адже, 50–60% всієї корупції в ДФС пов'язано з непрозорим відшкодуванням ПДВ.

Процедури адміністрування ПДВ є найбільш обтяжливими для платників податків в Україні. Запровадження складної для платників

податків системи електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ) вимагає додаткових та значних витрат часу й коштів платників податків на адаптацію до нових умов ведення податкового обліку й сплату саме ПДВ. Фактично тягар адміністрування, із боротьбою з ухильниками і недобросовісними схемами включно, держава повністю переклала на плечі платників податків. Так, за даними Світового банку 56 % часу, витраченого на сплату податків, український бізнес витрачає на дотримання вимог законодавства щодо сплати саме ПДВ.

В Європі аналогічний українському СЕА ПДВ інструмент реакції на масові випадки податкового шахрайства в галузі ПДВ (так званий *reverse charge mechanism*) застосовується тільки як надзвичайні заходи тимчасового характеру та лише щодо окремих секторів економіки. Тому, з огляду на важкий адміністративний тягар та високу корумпованість податку, надзвичайно важливим є питання втрат бюджету внаслідок схем уникнення від сплати ПДВ.

Фінансовими розслідуваннями, проведеними Державною фіскальною службою України у 2016-2018 роках щодо ухилення від сплати ПДВ, незаконного відшкодування ПДВ, незаконно заявлених до відшкодування сум ПДВ встановлено численні правопорушення та значні суми.

Так, за матеріалами оперативних підрозділів ДФС у 2016 році виявлено ознаки злочинів та розпочато 192 кримінальних провадження за виявленими фактами незаконно заявлених до відшкодування майже 2 млрд. грн. та незаконно відшкодованих з бюджету 104,8 млн. грн. ПДВ. Виявлено ознаки кримінальних правопорушень та розпочато 1026 досудових розслідувань за виявленими фактами ухилення від сплати ПДВ на суму 8,3 млрд. грн.

Відповідно у 2017 році виявлено ознаки злочинів та розпочато 153 кримінальних провадження за виявленими фактами незаконно заявлених до відшкодування майже 2,3 млрд. грн. та незаконно відшкодованих з бюджету 303,5 млн. грн. ПДВ. Виявлено ознаки кримінальних правопорушень та розпочато 493 досудових розслідувань за виявленими фактами ухилення від сплати ПДВ на суму 2,4 млрд. грн.

У 2018 році виявлено ознаки злочинів та розпочато 178 кримінальних провадження за виявленими фактами незаконно заявлених до відшкодування майже 1,3 млрд. грн. та незаконно відшкодованих з бюджету 345,8 млн. грн. ПДВ.

Найбільш вагомі втрати бюджет України зазнає і через високий рівень тіньової економіки, тобто економічної діяльності, з якої не сплачуються

податки (у т. ч. ПДВ), розмір якої за різними оцінками складає близько 34% від ВВП, що є набагато більше порівняно з розвиненими країнами. Тінізація є закономірною відповіддю платників на надмірний податковий тиск. Але наявність великого «тіньового сектору», з одного боку, не дозволяє зменшити номінальне податкове навантаження, а з іншого – спотворює умови конкуренції. Тому боротьба з «тіньовим сектором» економіки є важливою компонентою податкової реформи в Україні.

Отже, ПДВ є одним із основних бюджетоутворюючих показників, який складає третину усіх податкових надходжень до бюджету, абсолютна сума якого за досліджуваний період зростає. Процедура адміністрування ПДВ в Україні на сьогодні є не досконалою, про що свідчать численні правопорушення, які виявляються контролюючими органами, негативні наслідки яких впливають як на надходження до Держбюджету, так і на розвиток економіки країни в цілому. Тому ліквідація Податкової поліції та створення Служби фінансових розслідувань, співробітники якої мають бути набрані за підсумками прозорих конкурсів та мати гідні заробітні плати, а також посилення кримінальної відповідальності за розкрадання ПДВ з бюджету є на сьогодні актуальним і зможе, якщо не повністю то, хоча б частково вирішити існуючі проблеми.

*Яковлев А.І., д.е.н., професор
Черненко М.В., здобувач
Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», м. Харків*

УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Подальше зростання міжнародних економічних зв'язків, в тому числі розширення діяльності транснаціональних компаній (ТНК) потребують подальшого розвитку засобів управління зовнішньоекономічною діяльністю (ЗЕД) суб'єктів підприємництва. До них належать, зокрема, методи управління ефективністю проведення зовнішньоекономічних операцій. Однак, відповідний інструментарій у теперішній час розроблений недостатньо [1,2,3,4] та ін., що потребує його подальшого розвитку. Це пов'язане з певними особливостями сучасної діяльності ЗЕД суб'єктів підприємництва.

Одна з них полягає в тому, що розрахунки за готовий продукт у різних країнах проводяться або в загально прийнятій міжнародній валюті в умовних одиницях (у.о.) – в доларах США або в національній валюті з перерахуванням її в одну з міжнародних валют, прийнятних у міжнародному обігу. Тому сумарний ефект у валюті E за реалізовану в інших країнах власної продукції являтиме собою подвійну суму з урахуванням кількості використаних валют і валютного курсу у різних країнах. Слід враховувати також додаткові витрати на пристосування даної продукції до місцевих умов. Вони включатимуть як додаткові капітальні витрати, так і поточні – навчання персоналу і т. ін. Вважаємо, що інші капітальні витрати – на придбання товару і т. ін. увійшли до величини ефекту – E_{ij} . Відповідно

$$E = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m (E_{ij} - Z_o) \quad (1)$$

де E_{ij} – ефект від продажу товару в i -й країні при розрахунках у валюті даної країни з переводом її в найбільш поширену валюту j – умовних одиниць (у.о.), n – кількість використовуваних валют, одиниць (од), m – курси національних валют по відношенню до міжнародної валюти, од, Z_o – додаткові витрати, пов'язані з пристосуванням імпортного товару до місцевих умов тис. у.о.

При розрахунку у більш розповсюдженій валюті складова формули (1) спрощується до $\sum_{e=1}^k E_{ie}$ де E_{ie} – ефект від продажу e -того товару у i -ій країні, тис. у. о.; k – асортимент проданих товарів, од.

Інша особливість полягає, що на міжнародному ринку, частіше ніж на внутрішньому, надходять нові, більш конкурентоспроможні товари і ефект від реалізації товарів конкретної фірми, що надійшов на ринок раніше, зменшується за період життєвого циклу товару. До цього призводить також, безперервна наукова технічна революція, постійне зменшення попиту на ринку попередніх товарів. Такі особливості покладені у формулу розрахунку, яка наводиться в доповіді. Окрім ефекту суб'єктів підприємництва, матиме місце ефект держави від діяльності ЗЕД в них. Це позначиться на збільшенні податків з юридичних та фізичних осіб при зростанні обсягів продажу товарів, в т.ч. у валюті, а також збільшення доходів держави в результаті зростання величини споживання домашніх господарств при збільшенні доходів членів суспільства.

Однак розвиток ТНК привів і до негативних наслідків. Це сталося, тому, що керівництво цілого ряду компаній зосередилось в руках одного відсотка міжнародних олігархів, які розглядають ТНК, як засіб одержання над прибутків. Це позначилось, зокрема на погіршенні економічних показників цілого ряду країн, в тому числі США [5, с. 18-26].

Тому необхідно віддати пріоритет національним інтересам. На це націлюють і вітчизняні фахівці В.М. Геєць [6, с. 35], А.А. Гриценко [7, с. 47], та ін.

Запропоновані засоби підвищення рівня управління від участі українських підприємств у транснаціональних компаніях (ТНК). Надані рекомендації по їх усуненню або зменшенню.

Список використаної літератури:

1. Федоренко Н.І. Аналіз ефективності експортних та імпорتنих операцій / Н. І. Федоренко / зб. Наукових праць «Глобальні та національні проблеми економіки». – Миколаїв, Нац. Університет ім. В.О. Сухомлінського, вип. 10, 2016, с. 120-123.
2. Вічевич А.М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності / А.М. Вічевич, О.В. Максимчук. – Львів, Афіни, 2004. – 140 с.
3. Семенов І.А. Економічна ефективність зовнішньоекономічної діяльності акціонерних товариств / І.А. Семенов, А.Г. Семенов «Економічний вісник Донбаса». – Донецьк, № 4, 2009, с. 54-59.
4. Яковлев А.І. визначення ефекту від проведення експортно-імпорتنих операцій в системі «підприємство-посередник-держава» / А.І. Яковлев // Зб. Наукових праць «Формування ринкової економіки», Вип.16. – К.: КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, 2006, – с. 32-40.
5. Фокс Дж. Торговельна політика США – час починати спочатку / Економіка України. Київ : Мінекономрозвитку, Мінфін, НАНУ, № 5/6, 2017 – с. 16-30.
6. Геєць В. М. Чому знову настав час починати спочатку / Економіка України. Київ : Мінекономрозвитку, Мінфін, НАНУ, № 5/6, 2017 – с. 31-38.
7. Гриценко А. А. Логіко-історичні засади кардинальних економічних змін і переходу до реконструктивного розвитку / Економіка України. Київ : Мінекономрозвитку, Мінфін, НАНУ, № 5/6, 2017 – с. 39-56.

*Ясіновська І.Ф., к.е.н., доцент
Шеремета О.В., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ДЕРЖАВНА РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКА РИЗИКИ

Відносини між державою та суб'єктами малого та середнього бізнесу щодо регулювання процесів його розвитку складаються із заходів державної підтримки бізнесу та заходів державного регулювання у цій сфері. Причому, перші спрямовані на активізацію розвитку підприємництва, а другі – на регламентацію їх діяльності в інтересах суспільства. Регулювання діяльності суб'єктів підприємництва здійснюється шляхом реалізації державної регуляторної політики у цій сфері.

Підприємництво розглядається як фундаментальна основа конституційного ладу України. Відповідно до Конституції в Україні має забезпечуватися захист права власності та господарювання (підприємництва). Головним обов'язком держави є встановлення і забезпечення права громадян на підприємницьку діяльність, поряд з іншими їх правами і свободами. Водночас підприємницька діяльність є джерелом важливих зобов'язань її суб'єктів перед державою та суспільством.

Конституція встановлює рівноправність у функціонуванні та юридичному захисті всіх форм власності. Відповідно до статті 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монополюючим становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом. Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів. Конституція України покладає на органи державної влади (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України та інші) та органи місцевого самоврядування обов'язок забезпечення конституційних прав громадян, в тому числі, і права на підприємницьку діяльність [1].

Регуляторними органами є Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, інший державний орган, центральний орган виконавчої влади, місцевий орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, а також посадова особа будь-якого із зазначених органів, якщо відповідно до законодавства ця особа має повноваження одноособово приймати регуляторні акти. Реалізація державної політики у сфері підприємництва забезпечувалася Державною регуляторною службою України, яка була утворена 24 грудня 2014 через «реорганізацію шляхом перетворення» Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємства. Положення про Державну регуляторну службу України визначає її як центрального органу виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який реалізує державну регуляторну політику, політику з питань нагляду (контролю) в сфері господарської діяльності, ліцензування і дозвільної системи у сфері господарської діяльності та дерегуляції господарської діяльності. При цій службі функціонує експертно-апеляційна рада, що розглядає скарги підприємців з питань ліцензування.

Основними засобами регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є: державне замовлення; ліцензування, патентування і квотування; сертифікація та стандартизація; застосування нормативів і лімітів; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій [2].

Для значної частини підприємств країни актуальним є питання виживання в умовах складних трансформацій економічної системи, що вимагає від них підвищення ефективності господарювання на якісно новій основі. Курс країни на євроінтеграцію потребує від держави поєднання досвіду європейських країн щодо регулювання підприємницької діяльності із заходами, що сприяють розвитку підприємницького сектору в умовах нестабільності. Важливо, щоб одним з важливих принципів державної регуляторної політики було врахування підприємницьких ризиків і, відповідно, недопущення їх необґрунтованого підвищення при напрацюванні та реалізації регуляторних актів. Для проведення аналізу регуляторного впливу на активізацію та ефективність діяльності суб'єктів бізнесу та врахування підприємницьких ризиків варто залучати наукових співробітників аналітичних центрів, науково-дослідних установ, закладів вищої освіти.

Вдосконалення потребує нормативно-правова база щодо мотиваційного механізму і регулювання розвитку бізнесу. Система фінансової підтримки повинна базуватись на дотриманні принципів юридичної захищеності, стабільності та їх економічної зацікавленості [3]. Підтримувати передусім варто інноваційне підприємництво. Важливу допомогу у розвитку цього сегменту наукомістких виробництв можна отримати за рахунок цільові інвестиції, що зав'язані з фінансуванням ноу-хау, впровадженням високих та інформаційних технологій. Головним завданням політики щодо розвитку інноваційного підприємництва є законодавче стимулювання інноваційної активності та забезпечення поширення інновацій в усіх сферах економіки. Розвиток малого та середнього підприємництва може значно послабити соціальне напруження шляхом створення нових робочих місць та відповідно збільшення доходів населення, тому на державному рівні варто забезпечити доступність малих суб'єктів підприємництва до інновацій, ноу-хау, стимулювання продуктивної зайнятості, формування здорового ринкового конкурентного середовища.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV (зі змінами та доповненнями) // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.
3. Ясіновська І.Ф. Державна регуляторна політика у сфері підприємництва та її вплив на діяльність суб'єктів господарювання / І.Ф. Ясіновська // Інноваційна економіка : всеукраїнський науково-виробничий журнал. – Тернопіль. – 2012. – № 5 [31]. – С. 312–315.

СЕКЦІЯ 7: УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ПУБЛІЧНОЇ СФЕРИ

SECTION 7: ORGANIZATIONS MANAGEMENT IN PUBLIC SPHERE

*Долбнева Д. В., к.е.н., доцент
Львівський національний університет ім. Івана Франка,
м. Львів*

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ПУБЛІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

В умовах економічної кризи, посилення недовіри до Уряду, зростання тіньової економіки та активізації корупційної складової організації системи державного управління та реалізації фінансово-бюджетних відносин в Україні одним із визначальних критеріїв модернізації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування є формування та утвердження інституту публічного аудиту.

У ряді провідних країн світу, в яких система державного управління та контролю діє в умовах демократії, лібералізму та підзвітності широкій громадськості публічний аудит вже став обов'язковим та невід'ємним елементом реалізації засад соціально-економічної та фінансово-бюджетної політики країни. Він є важливим елементом сучасного публічного управління і виступає невід'ємною частиною системи суспільно-економічного регулювання та контролю. Він має багато спільного з державним аудитом, але в жодному разі ці поняття не можна ототожнювати.

В Україні інститут публічного аудиту ще не набув свого поширення і йому властиві відсутність теоретико-методологічних засад стратегії формування, запровадження та розвитку, що негативно впливає на функціонування демократичних засад як державного, так і публічного управління та фінансового контролю.

Необхідність створення та забезпечення належного рівня функціонування інституту публічного аудиту в Україні зумовлена тим, що це забезпечить:

1) проведення незалежної експертно-аналітичної оцінки ефективності та результативності діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, реалізації ними функцій державного управління та фінансового контролю;

2) своєчасне виявлення та попередження фактів порушень посадовими особами суспільних цінностей та інтересів, обов'язків, покладених на них законодавством України, а також зловживань службовим становищем;

3) розроблення комплексу засобів та способів усунення виявлених порушень та відхилень, недопущення їх у майбутньому;

4) дотримання усіма учасниками соціально-економічних та політичних відносин принципів демократизму, відкритості влади та пріоритетів прав людини;

5) надання важливої для суспільства інформації про результативність та ефективність державного управління та контролю тощо.

З огляду на це, створення дієвого та законодавчо обумовленого інституту публічного аудиту стане передумовою побудови та модернізації системи державного управління та фінансового контролю.

Проаналізувавши та узагальнивши підходи до визначення терміну «публічний аудит» вважаємо, що «публічний аудит» – це сукупність взаємообумовлених дій щодо зовнішнього незалежного публічного оцінювання, аналізу результативності й ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, визначення відхилень від планових (нормативних) соціально-економічних показників виконання програм та заходів державного та локального (місцевого) рівня, що здійснюються незалежним спеціалізованим органом на всіх рівнях публічного управління (державного та місцевого) за участю представників громадськості чи на їх замовлення.

Інститут публічного аудиту у свою чергу являє собою сукупність правил, норм, механізмів, відносин, традицій тощо у системі зовнішнього незалежного оцінювання від імені суспільства діяльності держави, що ґрунтуються на конституційних засадах і базуються на цивілізаційних і формаційних цінностях суспільства та виступає важливим елементом сучасного публічного управління, який розглядають як один із провідних інститутів громадянського суспільства у системі суспільно-економічного регулювання [1].

Складовими публічного аудиту як цілісної системи суспільних взаємовідносин є:

1) законність дій органів публічної влади: встановлення правильності та доцільності публічних рішень органу державної/місцевої влади, виявлення та аналіз причин недотримання норм чинного законодавства та нормативно-правових актів органом публічної влади чи посадовою особою;

2) ефективність діяльності органу державної/місцевої влади: перевірка та оцінювання доцільності та відповідності обраних методів вирішення суперечностей та/або проблеми та використаних ресурсів отриманим результатам діяльності органу публічної влади;

3) результативність діяльності органу державної/місцевої влади: встановлення можливого рівня досягнення органом публічної влади наперед визначених цілей та причин відхилення фактичних результатів діяльності від наперед визначених цілей.

Метою публічного аудиту є підвищення прозорості, ефективності та результативності управлінських рішень у публічній сфері, відповідальності та підзвітності органів публічної влади суспільству [2].

Предметом публічного аудиту виступає достовірна й об'єктивна інформація про діяльність органів публічної влади та інших суб'єктів господарювання, що стосуються формування та використання суспільних ресурсів/цінностей, яка розглядається в контексті законності, достовірності, доцільності, ефективності та результативності [2].

На сьогодні проведення публічного аудиту в Україні не може обмежуватися тільки перевіркою фінансової звітності органів державної влади та місцевого самоврядування, його спрямованість має поширюватися на всі сфери публічного управління і забезпечувати відкритість та прозорість усієї інформації, яка формується на усіх рівнях державного управління та фінансового контролю.

Зарубіжний досвід побудови та забезпечення ефективного функціонування інституту публічного аудиту як перспективного механізму модернізації державного управління визначає необхідність для України:

– розробки цілісної концепції публічного аудиту з урахуванням складних економічних умов, соціальної

кризи і військових дій на сході України, яка б відповідає європейським стандартам та принципам;

– проведення наукових досліджень з питань необхідності формування відповідної законодавчої та нормативно-правової бази функціонування інституту публічного аудиту (визначення ключових понять, повноважень та функцій, статусу, функціональної незалежності тощо);

– гармонізації чинної законодавчої бази в Україні та практики її застосування, спільних прав і зобов'язань до міжнародних стандартів, обов'язкових до виконання в державах-членах ЄС;

– узгодження фахової термінології, що використовується у національних нормативних актах з державного аудиту та фінансового контролю, з вимогами директивних документів Міжнародної (INTOSAI) та Європейської (EUROSAI) організацій вищих органів державного аудиту [3];

– впровадження в практику державного управління та фінансового контролю сучасних технологій (у тому числі інформаційних) та методів публічного аудиту, апробованих світовою практикою;

– забезпечення та дотримання принципу незалежності організаційних структур і посадових осіб, що здійснюють публічний аудит, їх підзвітності і відповідальності за його проведення та наслідки для суспільства та держави;

– застосування тих інструментів, що можуть гарантувати публічність, гласність та відкритість результатів публічного аудиту, забезпечення вільного доступу громадськості до його результатів та ін.

З проведеного дослідження ми робимо висновок, що в Україні існує необхідність побудови інституту публічного аудиту як цілісної системи громадського контролю та нагляду за реалізацією функцій та повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування з питань державного управління та фінансового контролю використання коштів державного та місцевих бюджетів, державного та комунального майна та ін.

Однак на сьогодні публічний аудит залишається для України новою, малодослідженою сферою і перебуває на стадії свого становлення та розвитку.

Саме публічний аудит має стати для України вектором перебудови суспільних відносин в країні відповідно до засад громадянського суспільства та демократичної правової держави, яка взяла курс на входження у спільноту країн Європейського Союзу. Він забезпечить зростання соціальної активності та ролі громадянського

суспільства в процесах управління суспільними ресурсами на усіх рівнях управління.

Список використаної літератури:

1. The Oxford Handbook Public Accountability / Ed. By Mark Bovens, Robert E. Goodin, and Thomas Schillemans. – Oxford : OxfordUniversityPress, 2014. – 736 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://fdslive.oup.com/www.oup.com/academic/pdf/13/9780199641253_chapter1.pdf
2. Power Michae. The Audit Society: Rituals of Veri cation. 2nd edn. Oxford: Oxford University Press, 1999. – 200 p.
3. The Lima Declaration (ISSAI 1). Approved at IXth Congress of INTOSAI, Lima/Peru 1977; INTOSAI Professional Standards Committee. URL: http://www.issai.org/media/12901/issai_1_e.pdf.

Карпінський Б.А., д.е.н., професор

Думич Р.-І.І., здобувач освітнього ступеня «магістр»

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

АТЕСТАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ДОМІНАНТ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ НАЦІЇ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Аналіз практики доводить, що пріоритетною умовою для результативної діяльності органів публічного управління є їхній персонал, оскільки саме від його професійного розвитку, рівня кваліфікації, здібностей та вмінь залежить як розвиток, так і ефективність. Зазначимо, що одним з реально діючих методів виявлення настільки фахово та ефективно виконують роботу працівники стає атестація управлінського персоналу цих організацій. Зазначимо, що атестація управлінського персоналу передбачає виявлення й встановлення якісних характеристик персоналу відповідно до займаної посади та сприяє поступовому кар'єрному переміщенню в системі публічного управління. Окрім того, атестація стає вагомим сучасним інструментарним засобом для перевірки ефективності як органу публічного управління, так і її працівника щодо результативності заходів із активізації домінант державотворчого патріотизму нації (ДТПН), зокрема, в частині цілеспрямованого

переведення потенціалу якісної домінанти в кількісну (податкову) площину [1-5].

Завдячуючи своїй чіткості й зрозумілості атестаційний процес входить до найпоширеніших методів оцінювання діяльності управлінського персоналу публічних організацій, оскільки на його основі можливо зробити обґрунтований висновок щодо відповідності працівника займаній посаді. Виходячи з зазначеного, даний оцінювальний засіб дає змогу визначити: чи є авторитетним керівник або спеціаліст серед управлінського персоналу; його вплив на мікроклімат колективу, де він працює; недоліки та переваги власного характеру; реальне місце в системі формування потенціалу ДТПН в публічній організації. Важливо й те, що в атестаційному процесі управлінець розглядається з різних сторін (метод 360⁰), тобто оцінюються його різнопланові риси у користуванні авторитетом серед колег: як людина або як спеціаліст, як людина і спеціаліст одночасно. Науковці відмічають, що ефективність атестаційного процесу вагомо підвищується в разі забезпечення взаємозв'язку зі стратегіологією розвитку як публічної організації, так і її персоналу, ґрунтуючись на парадигмі ДТПН [1-3].

За своєю методологічною сутністю, атестація стає дієвою процедурою для визначення рівня кваліфікації, ділових якостей, практичних навиків управлінського персоналу публічної організації та встановлення їхньої відповідності (чи не відповідності) робочим місцям та посадам, що вони займають, виявлення їх потенційних можливостей з врахуванням ідеології активізації домінант ДТПН. Атестація має на меті проведення оцінювання раціональності розміщення управлінського персоналу, ефективність використання їхніх знань, вмінь, навичок в системі публічної організації. Практика переконливо показує, що ґрунтуючись на результатах атестації керівник органу публічного управління приймає рішення стосовно: підвищення або пониження працівника в кваліфікаційній категорії; підвищення або пониження його посадового окладу; визначення винагород; підвищення кваліфікації; набуття нової спеціальності, виходячи з стратегічних орієнтирів розвитку публічної організації.

Фактично через відлагоджений атестаційний механізм можливо підвищити як орієнтуючу мотивацію кожного працівника, так і ефективність праці органу публічного управління, активізувати й внутрішнє стимулювання до активізації домінант ДТПН. Доцільно також підкреслити, що атестація управлінського персоналу публічної організації має свої особливості, мету проведення, етапи, які обов'язково необхідно врахувати при як при підготовці, так і її проведенні. Без врахування

означеного така атестація формалізується, і ті можливості, які з'являються при ефективній оцінці управлінського персоналу, можуть не реалізовуватись. Зазначимо також, що результати атестаційної оцінки є мотивом й орієнтиром, який безпосередньо впливає на зміну поведінки цих працівників. Так, аналіз практики її проведення у Львівській обласній державній адміністрації (ЛОДА) показує, що позитивна оцінка покращує результат роботи в 75-95% випадках та формує позитивну самооцінку, а негативна оцінка сприяє невпевненості у працівників, яка не сприяє ефективності праці як їх, так і загальному переведенню потенціалу органу публічного управління з врахуванням положень активізації ДТПН в практичну площину. Оскільки нині значно підвищуються вимоги стосовно якості виконуваної управлінським персоналом публічної організації, то посилена увага до атестаційного процесу не випадкова. Керівники цих органів таким чином намагаються зміцнити внутрішній психолого-діловий клімат у колективі та стабілізувати роботу публічної організації за проведення багаторівневих реформ з врахуванням потреби в активізації домінант ДТПН [2, 4-5].

Традиційно атестація відбувається шляхом оцінювання управлінського персоналу їх керівниками, колегами, членами атестаційної комісії [4-5]. Однак, на нашу думку, атестаційний процес повинен включати в себе й оцінку проблем публічної організації зі сторони атестованих, а тому його можна розглядати як вагому форму зворотного зв'язку. Доцільно наголосити, що працівники при цьому повинні мати можливість висловити свою думку, яка має бути вислухана, почута та врахована адміністрацією в інтересах розвитку публічної організації. Окрім того, при підготовці до атестації управлінський персонал мав би змогу обговорити умови кар'єрного росту, адже саме у випадку зрозумілих перспектив працівник мотивується до поліпшення результатів, які впливатимуть через активізацію ДТПН і на результативність конкретної публічної організації.

Можливо стверджувати, виходячи з аналізу атестаційного процесу у Львівській обласній державній адміністрації, що при цьому має бути забезпечена мета створення об'єктивної, чітко вираженої та порівняльної картини стосовно продуктивності, а також здібностей управлінського працівника. Такий метод являє собою основу для прийняття персональних чи кадрових рішень, а також допомагає в управлінні кадрами та є підставою для розвитку персоналу відповідної організаційної структури. *Мета атестації управлінського персоналу в публічній організації з позиції активізації домінант ДТПН* – це прийняття рішення, що зберігає або

змінює соціальний статус конкретного атестованого з врахуванням його можливостей в активізації віддачі за якісною та кількісною ознаками.

Загалом, аналіз практики проведення атестації управлінського персоналу у різних департаментах ЛОДА показує, що за умови її продуманості та цілеспрямованості із врахуванням потреби в активізації доміант ДТПН, вона стає ефективним сучасним засобом і дозволяє: вчасно виявити проблеми серед окремих підрозділів; визначити неточності в існуючій організаційній структурі; виявити проблемні аспекти взаємодії підрозділів; сформувавши кадровий резерв; запланувати графік навчання; переглянути рівень заробітної плати управлінського персоналу; сформувавши план із підбору й його ротації; забезпечити стійкість й збалансованість фінансової системи та оптимізувати управлінські витрати.

Список використаних джерел

1. Карпинский Б. А. Стратегиология развития экономической системы государства: основы, финансовые вызовы, диспропорции. *Финансовое управление развитием экономических систем*: монография. Новосибирск : „СИБ-ПРИНТ”, 2012. С. 44-59.
2. Карпінський Б. А. Державотворчий патріотизм нації: податкова доміанта інвестиційного зростання. Монографія. Львів : Колір ПРО, 2018. 480 с. (Серія «Держава і стратегиология»).
3. Карпінський Б. А., Гасюк Р. В., Карпінська О. Б. Ділове адміністрування : навчальний посібник / За ред. професора Б. А. Карпінського. Львів : ГАЛИЧ-ПРЕС, 2018. 412 с. (Серія «Держава і управління»).
4. Соломонов С. Атестація управлінського персоналу. Реалізація результатів атестації управлінського персоналу. *Довідник кадровика*. 2015. №6. С. 38-47.
5. Стариков І. Атестація персоналу: проведення, склад комісії, критерії оцінювання. *Праця і закон*. 2015. №1. С. 5-15.

Косач І.А., д.е.н., доцент
Дегтярьов А.В.
Чернігівський національний технологічний університет,
м. Чернігів

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Утвердження демократичної правової держави, розв'язання складних соціально-економічних і політичних проблем її розвитку вимагає постійної уваги до роботи з персоналом органів влади. І саме від дієвості системи управління персоналом залежить якість реалізації функцій виконавчої влади, рівень втілення в життя управлінських рішень та державних вимог. У контексті зазначеного комплектування органів державної влади та органів місцевого самоврядування висококваліфікованими кадрами, здатними забезпечити сталий розвиток держави, має першочергове значення.

В сучасних умовах на систему управління персоналом в сфері публічного управління значний вплив чинять фактори зовнішнього середовища, реформування організаційної структури, розвиток конкуренції, мінливі внутрішні і зовнішні зв'язки. Тому необхідний новий підхід до формування та реалізації системи управління персоналом, який характеризується орієнтацією на підвищення ефективності функціонування органів публічного управління.

Управління персоналом в сфері публічного управління передбачає формування та розвиток конкурентоздатного кадрового потенціалу у відповідності зі стратегічними цілями розвитку органу публічної влади з урахуванням викликів та загроз у зовнішньому середовищі.

Дослідження публічного управління в Україні дозволяє зробити висновок про те, що ефективність діяльності влади визначається функціонуванням всіх компонентів систем управління, важливим з яких є персонал, який вважається найціннішим стратегічним ресурсом організації.

Серед науковців поки що відсутня єдина думка щодо оптимальної оцінки ефективності державного та публічного управління. Значний внесок в обґрунтування поняття "ефективність державного управління" зробили В. Авер'янов, В. Бакуменко, А. Мельник, Н. Нижник, О. Оболенський та ін. Значна увага в сучасних дослідженнях приділяється процесному підходу до ефективності управління персоналом в органах публічної влади, згідно із яким з метою підвищення ефективності функціонування того чи іншого органу

влади, його структурного підрозділу, потрібно діяльність надати та дослідити у вигляді процесів, кожний із яких складається з наступних етапів:

- вхід (надходження ресурсів: матеріально-технічних, людських, інформаційних, фінансових, часових);
- внутрішній процес (перетворення ресурсів у послугу);
- вихід (ступінь відповідності отриманих результатів діяльності задекларованій меті та визначеним цілям);
- ефект (задоволеність населення від споживання наданої послуги та реалізації управлінських рішень органами влади).

Тобто утворюється єдиний ланцюжок "вхідні ресурси - ефективність (продуктивність) управління персоналом в органах публічної влади", що складається з множини взаємозалежних елементів та врахування специфіки діяльності.

Поняття оцінки ефективності як процесу є на сьогодні найбільш вживаним і переважаючим у сучасних дослідженнях українських науковців. Як зазначають дослідники, оцінка є діяльністю, основою якої є порівняння двох об'єктів між собою або з якимось третім об'єктом, що відіграє роль еталону (тут вимірюється міра відхилення або наближення до нього), або шляхом визначення частоти прояву якихось якостей [1].

Широке поширення також отримує концепція реінжинірингу, що включає систему дій з реорганізації. Зміна основного ядра управлінських процесів супроводжується значними і швидкими змінами в послугах, а також внутрішній структурі органів державної влади. Мета реінжинірингу - зміна головних управлінських систем і відносин, які пов'язані з основними процесами, в максимально короткі терміни. Велику роль в проведенні реінжинірингу відіграє не персонал, а керівники, які повинні безпосередньо управляти цим процесом. При чому в процесі змін акцентується увага на трансформації структури державних органів, управлінських процесів; механізмах ухвалення рішень; модернізації інформаційної системи; управління персоналом. Загалом, реінжиніринг належить до стратегій з високим ризиком, що пов'язано з радикальним типом змін, тому при його використанні потрібна спеціальна підготовка і оцінка можливих ризиків.

Концепція "Тотального управління якістю" полягає у тому, щоб створити в органах державної влади систему постійного вдосконалення процесів і державних послуг; залучити в цю діяльність державних службовців, максимально використовуючи їх творчий потенціал і організовуючи їх групову роботу; широко застосовувати під час аналізу управлінських процесів статистичні методи; усебічно орієнтуватися на

запити, потреби й інтереси споживачів державних послуг, які визнаються основними оцінювачами якості; приймати рішення на основі фактів і результатів аналізу, а не думок або суджень [2]. Ця концепція спрямована на те, щоб змінити філософію управління. Управління якістю ґрунтується на взаємозв'язку потенціалу органів державної влади і результатів діяльності при постійному співставленні тактичних із стратегічними цілями, а також залученні службовців у процеси контролю якості, їх навчанні, збільшенні їх компетентності і мотивації.

Список використаної літератури:

1. Дзюндзюк В. Б. Ефективність діяльності публічних організацій [Текст] : монографія / В. Б. Дзюндзюк. - Х. : Вид-во ХарПІ УАДУ "Магістр", 2003. — 243 с.
2. Иванов В. В. Методика реинжиниринга процессов муниципального управления с использованием технологий международного информационного пространства / В. В. Иванов, А. Н. Коробова // Экономика и коммерция [Текст]. - 2012. - № 4. - С. 14 - 20.

*Костишин Е.І., к.істор.н., доцент
Університет безпеки життєдіяльності, м. Львів*

PR-ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ЗАКЛАДІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Діяльність щодо соціального захисту населення є обов'язковою складовою будь-якої сучасної держави, тим більше держав, які визнали себе соціальними. Соціальний захист – це державна підтримка верств населення, які можуть зазнавати негативного впливу ринкових процесів, з метою забезпечення відповідного життєвого рівня, тобто заходи, що включають надання правової, фінансової, матеріальної допомоги окремим громадянам (найбільш вразливим верствам населення), а також створення соціальних гарантій для економічно активної частини населення. Таким чином, соціальний захист населення слід розглядати як систему законодавчих, економічних та соціально-психологічних гарантій, яка створює громадянам рівні права по покращенню свого добробуту, тобто це комплекс засобів, спрямованих на усунення соціальної нерівності, забезпечення всіх членів суспільства певним мінімумом соціальних благ.

Стан Української держави свідчить про те, що країна має гостру потребу в «соціальному оздоровленні». Соціальна хвороба визначається багатьма ознаками. Це – зріст злочинності, економічне неблагополуччя багатьох регіонів, соціальна апатія, втрата віри у своє майбутнє й майбутнє Батьківщини, родинне неблагополуччя, збільшення кількості розлучень і дітей-сиріт, психічних і соматичних захворювань та багато чого іншого.

PublicRelations (PR) є невід'ємною частиною ефективного керування будь-якої організованої форми діяльності: державної та муніципальної, виробничої, комерційної, суспільної тощо, що включає в себе відносини позацінкової конкуренції (престиж, авторитет, репутація, довіра, взаєморозуміння й таке інше). Метою PR є формування ефективної системи зв'язків соціального суб'єкта з громадськістю на основі оптимізації його взаємодії з цільовими групами громадськості. Заклади соціального захисту населення не можуть ігнорувати публікрілейшнз, розуміючи його вплив на ефективність їхньої діяльності. У цьому зв'язку робота із громадськістю повинна займати важливе місце в маркетингу соціальних послуг.

Здійснення publicRelations(PR) у соціальній сфері означає формування позитивного іміджу тієї або іншої організації (соціальної служби). Зв'язки з громадськістю сприяють підвищенню ефективності роботи всієї сфери надання соціальних послуг, впровадженню форм самопомогі і проведенню профілактичних заходів серед соціально-вразливих верств населення і суспільства в цілому.

Виділяють наступні функції служби PR у соціальній роботі: аналіз громадської думки, поточної ситуації; розробка стратегії соціальної PR-кампанії (проекту, програми); налагодження контактів з лідерами громадської думки (спікерами з проблеми); створення пулу журналістів, які могли б регулярно висвітлювати проблему; підготовка інформаційних приводів, прес-релізів; організація соціальних акцій із залученням ЗМІ; проведення інформаційних зустрічей з пресою (інтерв'ю, прес-конференцій); розробка концепції соціальної реклами; у роботу по PR-супроводу соціальних проектів може також входити проведення інформаційної компанії в соціальних мережах з тим же опитуванням думок і розсилкою меседжів, що привертають користувачів до рішення суспільно значущої проблеми.

Основними причинами, які ускладнюють впровадження PR в діяльність закладів соціального захисту населення виступають: проблеми фінансування, матеріального і кадрового забезпечення. Не менш важливою проблемою виступає недосконалість нормативно-правової бази, яка

регулювала діяльність PR-служби (або спеціаліста), встановлювала відповідні стандарти і посадові вимоги.

Однією з провідних PR-технологій в системі закладів соціального захисту населення є соціальна реклама – інформація з питань здорового способу життя, охорони здоров'я, екології, збереження енергоресурсів, профілактики правопорушень, соціального захисту та безпеки населення, яка не має комерційного характеру і спрямована на дітей, підлітків, молодь, жінок, різні категорії сімей.

Серед дослідників немає єдиної думки щодо визначення поняття «соціальна реклама». Так, Л. Федотова розуміє під цим поняттям соціально орієнтований рекламний ролик, макет тощо [2]. Ширше визначення подає О. Антипенко: «Соціальна реклама є суспільно спрямованою рекламою. Яка не ставить на меті отримання прибутку» [1].

Цілі та завдання соціальної реклами: створення загального інформаційно-реklamного поля соціальної спрямованості; надання населенню практичної корисної інформації з різних напрямків соціального впливу; формування суспільно орієнтованого, привабливого, здорового (фізично та морально) способу життя; формування образу молодшої сталого сім'ї як гаранта розвитку суспільства; антипропаганда негативних явищ, узалежнень, криміналізації суспільства тощо; іміджева реклама центрів ССМ як виконавців державної молодіжної політики; конкретна реклама послуг, заходів, акцій центрів соціальних служб для молоді.

В Україні соціальною рекламою займається лише лічena кількість рекламних агентств, у той час як досвід країн з розвиненою соціальною сферою показує, що значення маркетингу в ній з року в рік значно зростає. А це значить: розширення обсягу соціальних послуг; ускладнення завдань, що розв'язуються в соціальній сфері (наркоманія, злочинність і т.д.); відсутність конкуренції. В основному соціальними проблемами опікується держава й невелика кількість суспільних благодійних організацій. У зв'язку із цим, потрібне створення необхідного механізму реалізації ідеї соціальної допомоги.

Однак закономірно встає питання про ефективність даної реклами та її специфіку. У зв'язку із цим є актуальним вивчення впливу соціальної реклами на суспільну думку. Соціально-психологічний аспект цього феномену дотепер не дуже добре освітлений у науковій літературі, а питання про вивченість механізмів формування масових соціальних оцінок, традицій, стереотипів також залишається відкритим.

Отже, діяльність по зв'язкам із громадськістю в соціальних службах повинна містити у собі: дії, спрямовані на поліпшення контактів між людьми або службами; заходи, спрямовані на виявлення й ліквідацію слухів або інших джерел нерозуміння; заходи, спрямовані на розширення сфери впливу служби; рекомендації зі створення сприятливого клімату, зміцнення суспільної значимості соціальних служб.

Слід зазначити, що термін “соціальна реклама” використовується тільки в країнах СНД. В США та Європі для позначення такого типу реклами використовують терміни *publicserviceadvertising* або *publicserviceannouncement* (PSA). Тому, зазвичай, соціальну рекламу визначають як рекламу, що присвячена суспільним інтересам. Всім відомо: рекламу створюють для того, щоб спонукати людину почати якусь дію, наприклад, купити товар. Творці соціальної реклами такого завдання перед собою не ставлять. Темати таких реклам є вплив на суспільну думку з приводу охорони здоров'я, соціального захисту населення, захисту прав людини, охорони навколишнього середовища, профілактики правопорушень, безпеки населення та інших соціально важливих питань. Така реклама розрахована на широку аудиторію, яку хвилюють загальнолюдські проблеми. Основною метою соціальної реклами є зміна ставлення суспільства до певної проблеми, а в довготривалій перспективі – формування нових соціальних цінностей.

Список використаної літератури:

1. Антипенко О. Социальнаяреклама: какаая ееэ ффективность? [Текст] / О. Антипенко // Экономическая газета. – 2003. – 93 (710), 02 декабря. – С. 8.
2. Федотова Л.Н. Социология рекламной деятельности: Учебник для вузов [Текст] / Л.Н. Федотова. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: Изд-во «Оникс», 2007. – 560 с.

СЕКЦІЯ 8: ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

SECTION 8: PUBLIC ADMINISTRATION AND PUBLIC SERVICE

*Бобко Л.О., к.пед.н., доцент
Мазяр А.В., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Національний університет ім. Івана Франка,
м. Львів*

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ВУПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ

В сучасних умовах корпоративна культура стає необхідною ознакою не лише приватних підприємств, а й органів державного управління. Вона суттєво впливає на різнобічну діяльність працівників, на владні відносини, міжособистісні стосунки всередині колективу, відносини з зовнішнім оточенням тощо. Ступінь її впливу залежить від рівня сформованості.

Стратегією державної кадрової політики на 2012-2020 роки, метою якої є забезпечення всіх сфер життєдіяльності держави кваліфікованими кадрами, необхідними для реалізації національних інтересів в контексті розвитку України як демократичної держави з розвинутою ринковою економікою, передбачено здійснення заходів, спрямованих на формування корпоративної культури[1].

Наказом Національного агентства України з питань державної служби № 236 від 25.12.2013 року були затверджені рекомендації та Примірний кодекс корпоративної культури державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим та його апарату для надання методично-консультативної допомоги, забезпечення системного підходу до формування підтримки та розвитку корпоративної культури у державних органах в контексті впровадження нової системи управління персоналом на державній службі, реалізації положень Закону України «Про державну службу» №4050-VI від 17.11.2011 року та виконання п.п.16 і 19 Плану заходів щодо реалізації у 2013 році положень Стратегії державної кадрової

політики на 2012-2020 роки, затвердженого Указом Президента України №229 від 23.04. 2013 року[2].

Під корпоративною культурою державного органу у Методичних рекомендаціях розуміється унікальна система цінностей та переконань у державному органі, що безумовно підтримується всіма працівниками цього органу і пов'язана з кінцевою метою його діяльності, обумовлює поведінку всіх його працівників, способи прийняття рішень, шляхи об'єднання колективу та окремих працівників для досягнення поставлених перед ним цілей і завдань.Метою корпоративної культури визначено забезпечення високої результативності діяльності державного органу за рахунок підвищення ефективності управління та якісного поліпшення діяльності державного органу.

До основних складових корпоративної культури, які властиві будь-якому державному органу, зараховують: цінності державної служби;правила етичної поведінки, дрес-код;прийнятну систему лідерства;стиль управління;методи запобігання виникненню та вирішення конфліктів;систему комунікації та взаємовідносини у колективі;усвідомлення себе і свого місця у державному органі;вимоги до рівня професійної компетентності, визначені у профілях професійної компетентності посад державної служби;особисті якості персоналу (звички та схильності, потреби, інтереси, моральні цінності, темперамент тощо);форми поведінки персоналу, що постійно відтворюються (ритуали, традиції, звичаї тощо);систему мотивації;розвиток і самореалізацію працівників державного органу.

Корпоративна культура у державному органі спрямована на вирішення таких основних завдань:забезпечення організаційної єдності державного органу;забезпечення адаптації державного органу до політичних, соціально-економічних та інших умов зовнішнього середовища;формування позитивного іміджу державного органу;регулювання партнерських взаємовідносин;регулювання взаємодії з громадськістю.

Формування у державному органі корпоративної культури переважно пов'язане із специфікою службової діяльності його працівників, сферою, в якій функціонує державний орган, соціальними, політичними та економічними чинниками державного управління.На формування і зміну корпоративної культури у державному органі, зазвичай, впливають:переконання та цінності керівництва державного органу;колективний досвід, отриманий працівниками державного органу у

процесі його розвитку;нові переконання та цінності, пропонувані новопризначеними працівниками державного органу.

Головними принципами формування корпоративної культури у державному органі визначено комплексне планування розвитку державного органу, яке враховує цілі та завдання державного органу в цілому та його працівників, взаємовідносини між працівниками цього органу;визначення необхідних цінностей державного органу; підтримка традицій, що визначають стиль управління;заперечення штучного нав'язування корпоративної культури, коригування її залежно від конкретних умов;комплексний підхід до оцінки, що передбачає врахування способів прямої дії корпоративної культури на ефективність державного органу та його опосередкованого впливу.

Водночас, у зв'язку з прийняттям нового законодавства про державну службу, зазначені Методичні рекомендації потребують приведення у відповідність Законів України «Про державну службу», «Про запобігання корупції», «Про очищення влади» та законодавства про соціальний діалог.

Формування корпоративної культури має забезпечити підвищення якості управлінської праці, удосконалення управління людськими ресурсами, покращення морального клімату в колективі, мобілізації зусиль його членів задля виконання нових стратегічних завдань, а також покращення іміджу відповідної організації.

Список використаної літератури:

1. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки: Указ Президента України №45/2012 від 01.02.2012р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування корпоративної культури та Примірного кодексу корпоративної культури у державних органах, органах влади автономної Республіки Крим та їх апараті: наказ Національного агентства України з питань державної служби № 236 від 25.12.2013р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0236859-13/sp:max10>

*Бобко Л. О., к.пед.н., доцент
Гривна О. П., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ ІНТЕРЕСІВ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Специфіка конфліктів на державній службі полягає в тому, що значна їхня частина є результатом об'єктивних, незалежних від волі сторін конфлікту, протиріч.

Управління конфліктом інтересів – це цілеспрямований процес впливу на систему державної служби з метою запобігання, виявлення, вирішення та врегулювання конфлікту інтересів.

Принципи – це основні, визначальні правила й вимоги, якими в процесі свого функціонування має керуватися публічна адміністрація. Водночас принципи також закладають основу і спрямовують формування й розвиток нормативно-правового забезпечення діяльності цього суб'єкта адміністративно-правових відносин, тобто поряд зі значенням як правил вони слугують орієнтиром під час проектування правових норм і нормативних актів.

Так, проектом Закону України «Про конфлікт інтересів у діяльності публічних службовців» від 29.04.2009 № 4420 передбачаються такі принципи запобігання конфлікту інтересів:

1. Забезпечення пріоритету прав і свобод людини та громадянина. Визначальним принципом діяльності публічного службовця є забезпечення пріоритету прав і свобод людини та громадянина. Державний службовець зобов'язаний віддано служити Українському народові, захищати права і свободи людини та громадянина.

2. Зміцнення довіри громадян. Державний службовець своїми діями мусить сприяти зміцненню довіри громадян до влади, їхньої переконаності в неупередженості й добросовісності публічних службовців, ефективності, законності їхніх дій і прийнятих рішень.

3. Дотримання принципу неупередженості. Державний службовець під час виконання посадових обов'язків не повинен урахувати обставини, що не стосуються предмета справи, а також особисті інтереси. Порушення принципу неупередженості є підставою для оскарження в установленому законом порядку прийнятого рішення та його скасування.

4. Дотримання принципу толерантності. Державний службовець під час виконання своїх посадових обов'язків не повинен надавати привілеї чи застосовувати обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного й соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками; демонструвати свої релігійні переконання чи уподобання; демонструвати свої політичні переконання чи уподобання (крім Президента України, Голови Верховної Ради України та його заступників, членів Кабінету Міністрів України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим і депутатів місцевих рад).

5. Забезпечення принципу ефективності службової діяльності. Державний службовець повинен компетентно, вчасно, результативно виконувати свої посадові обов'язки й рішення органів і осіб, яким він підконтрольний, підзвітний або підпорядкований, не допускати неефективного використання державної та комунальної власності.

6. Забезпечення відповідальності. Державний службовець мусить сумлінно виконувати свої обов'язки перед громадянським суспільством, правовою державою, колективом людей і окремою особою, зобов'язаний відповідати за порушення, учинені власними діями.

7. Забезпечення прозорості службової діяльності. Державному службовцеві забороняється обмежувати доступ осіб до інформації, яка не є таємною чи конфіденційною, з метою приховування певних дій чи відомостей, що підривають його службовий авторитет і можуть зашкодити репутації органу, у якому він працює, а також подавати завідомо неповну або недостовірну інформацію. Державний службовець повинен із повагою ставитися до діяльності представників засобів масової інформації, пов'язаної з інформуванням суспільства про діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб, а також подавати таким представникам у встановлених законами випадках і порядку достовірну інформацію, сприяти її отриманню, якщо така інформація не є таємною чи конфіденційною.

Водночас у проекті Закону України «Про правила професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів» від 28.02.2014 № 4325 закріплюються принципи професійної етики публічних службовців, серед яких принципи уникнення конфлікту інтересів. Цей Законопроект спрямовано на те, що державний службовець зобов'язаний уникати виникнення конфлікту інтересів у своїй службовій діяльності, а також уникати вчинення дій чи

бездіяльності, що можуть спричинити виникнення такого конфлікту інтересів або створити враження його наявності. Державному службовцю забороняється прямо чи опосередковано спонукати в будь-який спосіб підлеглих до прийняття рішень, учиняти дії або бездіяльність на користь своїх приватних інтересів.

Наведені принципи є ключовими щодо управління конфліктами інтересів на державній службі та повинні бути основою щодо побудови механізму запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.

Список використаної літератури:

1. Проект Закону України "Про конфлікт інтересів у діяльності публічних службовців" від 29 квітня 2009 року. - URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/LF3ES00A>
2. Проект Закону України "Про правила професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів" від 28.02.2014 № 4325. - URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GG3C500A.html
3. Т. В. Карлов. Теоретичні засади конфліктної взаємодії в публічному управлінні. - URL: [file:///C:/Users/Home/Downloads/Trpdu_2015_2_18%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Home/Downloads/Trpdu_2015_2_18%20(2).pdf)

*Георгієвський Ю.В., д.юр.н., доцент
науковий відділ правового забезпечення галузевого
інноваційного розвитку Науково-дослідного інституту
правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України
м. Харків*

«ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ІННОВАЦІЙНОЮ СИСТЕМОЮ В УМОВАХ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ»

Реформа децентралізації активно стартувала в Україні з 2014 року у зв'язку з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади [1], Законів України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [2], «Про співробітництво територіальних громад» [3], постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад» [4] та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової

децентралізації. Цей процес дозволив сформувати відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування новий для України інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади (ОТГ).

Досліджуючи компетенцію органів публічної влади у своїх попередніх роботах, ми підсумовували, що децентралізація виступає способом організації публічної влади, у зв'язку з чим розмежування компетенції державних органів та органів місцевого самоврядування має базуватися на засадах субсидіарності, повсюдності й відповідальності, що передбачає вирішення питань місцевого значення переважно органами місцевого самоврядування відповідно до наданих повноважень та з урахуванням належного ресурсного забезпечення [5]. У той же час, здійснений нами структурно-функціональний аналіз органів державного управління національною інноваційною системою (детальніше див. [6]), засвідчив наявність таких ознак, як централізований характер, багаторівнева підпорядкованість, бюрократична ускладненість, дублювання повноважень, що, на наше переконання, протирічить внутрішньому динамізму розвитку інноваційної галузі.

Підтвердження центральною владою, сформованою після президентських і позачергових парламентських виборів 2019 року, курсу на завершення процесу створення об'єднаних територіальних громад по всій території України та реалізацію конституційної реформи в частині ліквідації інституту місцевих державних адміністрацій актуалізує необхідність стратегічного перегляду розподілу повноважень органів державного управління національною інноваційною системою на засадах децентралізації владних повноважень, послугуючись поєднанням принципів субсидіарності і пропорційності.

Особливого значення у розвитку національної інноваційної системи, на нашу думку, набуває принцип субсидіарності. Він полягає у тому, що здійснення публічно-владних повноважень має покладатися на органи влади, найбільш наближені до громадян. В компетенцію органів вищого рівня повинні передаватися ті питання, які не можуть бути більш ефективно вирішені на підпорядкованому рівні. В деяких європейських країнах принцип субсидіарності збалансовують принципом пропорційності (адекватності), згідно з яким «децентралізація функцій повинна мати місце тоді, коли місцева влада доказує свою здатність реалізовувати свої повноваження належним чином» [7, с.130]. Такий підхід до застосування принципу субсидіарності закріплено на конституційному рівні в Італії.

Поєднання принципу субсидіарності із принципом пропорційності дозволяє нам переглянути структуру повноважень у сфері інноваційної діяльності між центральними (КМУ, ЦОВВ) і регіональними (МДА, виконавчі органи місцевого самоврядування) органами управління національною інноваційною системою. Поєднання цих принципів, на наше переконання, дозволить попередити такі явища як відокремленість і розрізненість інноваційного розвитку регіонів України. В цьому зв'язку ми погоджуємось з висновком М.О. Петришиної та А.В. Зінчука [8] про те, що загальний інноваційний процес повинен координуватися державою в рамках державної інноваційної політики на засадах балансу інноваційного розвитку країни. Водночас державна інноваційна політика має будуватися на основі місцевих інноваційних потреб, а не визначатися централізовано – «згори».

З посиленням повноважень на регіональному рівні важливо відзначити необхідність чіткого розмежування на перехідний період, тобто до запровадження інституту префектів, компетенції у сфері управління інноваційною галуззю між місцевими державними адміністраціями та виконавчими органами місцевого самоврядування. Таке розмежування є особливо актуальним, бо матиме безпосереднє відношення до стимулювання інноваційної діяльності на місцевому рівні.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» [9], Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи місцевого самоврядування у сфері інноваційної діяльності розробляють проекти регіональних інноваційних програм і подають їх для затвердження відповідним радам. Як засвідчив аналіз поточних регіональних інноваційних програм, відповідні обласні програми ухвалені лише в Дніпропетровській [10] та Івано-Франківській областях [11], а міські – лише у м. Харкові [12]. У всіх інших областях України діють Стратегії регіонального розвитку та Стратегії розвитку міст на рівні обласних центрів, в яких інноваційному розвитку присвячено (в кращому разі) лише окремий програмний блок. Такий стан справ частково пояснюється тим, що на рівні обласних державних адміністрацій відсутні спеціалізовані структурні підрозділи з питань інноваційної діяльності. У складі виконавчих органів міських рад міст – обласних центрів відсутня єдина практика щодо наявності таких підрозділів: в певних виконкомах такі органи створено (приміром, Управління інноваційного розвитку та іміджевих проектів Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради [13] чи Департамент

інноваційного розвитку Дніпровської міської ради [14]), в деяких вони відсутні (приміром, виконавчий комітет Львівської міської ради, виконавчий комітет Сумської міської ради тощо).

З точки зору структурної організації, на наше переконання, доцільним наразі є створення спеціального структурного підрозділу з питань інноваційного розвитку - Управління з інноваційного розвитку регіонів при обласних радах. З функціональної точки зору, до компетенції цих управлінь варто передати повноваження щодо:

- державної реєстрації інноваційних проектів на відповідних територіях;
- проведення експертизи інноваційних проектів;
- підвищення кваліфікації спеціалістів у сфері інноваційної діяльності.

Таке посилення повноважень на регіональному рівні відповідає засадам реформи децентралізації в Україні та втілює реалізацію принципу субсидіарності. Перспективним вбачається також рекомендувати виконавчим органам місцевого самоврядування на рівні обласних центрів створити профільні структурні підрозділи з питань інноваційного розвитку.

Список використаної літератури:

1. Про схвалення концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. №333-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення 05.11.2018).
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 року № 157-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 13. ст.91.
3. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.07. 2014 року № 1508-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 34. ст.1167.
4. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF> (дата звернення 05.11.2018).
5. Георгієвський Ю. В. Компетенція органів публічної влади: теорія і практика застосування/ Георгієвський Ю.В. – К.: Логос, 2015. – 345 с.
6. Георгієвський Ю.В. Органи управління національною інноваційною системою України: структурно-функціональний аналіз. Публічне право. Науково-практичний юридичний журнал. №2(34)/2019. С. 42-50.

7. Changing Government Relations in Europe From Localism to Intergovernmentalism / Ed. By M. J. Goldsmith, E. C. Page. L., 2010, p.130.
8. Петришина М. О. Окремі питання стимулювання інноваційної діяльності органами місцевого самоврядування в Україні / М. О. Петришина, А. В. Зінчук// Актуальні питання інноваційного розвитку. - 2012. - № 2. - С. 17-23.
9. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 №40-IV. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. ст. 266.
10. Регіональна програма інноваційного розвитку на період до 2020 року: офіційний сайт Дніпропетровської обласної ради. URL: <https://oblrada.dp.gov.ua/region-programmes/> (дата звернення 10.11.2018).
11. Програма розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності області до 2020 року. Рішення Івано-Франківської обласної ради від 25.12.2015 № 56-2/2015.
12. Про затвердження Міської програми інвестиційної діяльності та іміджевих проєктів на 2017-2020 роки. Додаток до рішення 10 сесії Харківської міської ради 7 скликання від 21.12.2016 № 490/16. URL: <http://kharkiv.rocks/reestr/665675> (дата звернення 10.11.2018).
13. Управління інноваційного розвитку та іміджевих проєктів Департаменту у справах сім'ї, молоді та спорту Харківської міської ради: офіційний сайт. URL: <http://data.city.kharkov.ua/users/user96.html> (дата звернення 10.11.2018).
14. Департамент інноваційного розвитку Дніпровської міської ради: офіційний сайт. URL:<https://dniprorada.gov.ua/uk/page/departament-innovacijnogo-rozvitku-dniprovskoi-miskoi-radi> (дата звернення 10.11.2018).

***Жигайло Н.І., д.психол.н.,професор
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів***

***Карпінська Р.І., к. психол.н., доцент
Львівський державний медичний університет
імені Данила Галицького, м. Львів***

ДУХОВНА КУЛЬТУРА В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ ТА ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ

Постановка проблеми. Становлення та розвиток української державності, проведення реформ, побудова громадянського суспільства неможливі без розвитку духовності. Впродовж 28 років незалежності нашої

держави основним завданням державного управління був розвиток економіки, тому вирішення проблем у духовній сфері суспільства відбувалося на недостатньому рівні. Для вирішення проблем, які склалися в духовній сфері, необхідним є формування та розвиток духовних цінностей в діяльності органів державної влади як запорука духовно-інтелектуального розвитку нації.

Духовний розвиток особистості був важливим для людства у всі часи та епохи. У наше сторіччя, коли інформаційно-енергетичний струм обрушується, як лавина на людину, духовність особистості набуває особливого значення. Адже у сучасному світі, поряд з великими досягненнями у розвитку суспільства, особистості, її освіченості та моральних якостей все більше помітні проблеми, які безпосередньо пов'язані з невідповідністю матеріальних досягнень людства і тими методами та шляхами, якими вони втілюються у життя. Так, високий рівень освіти не завжди дає гарантію того, що особистість у своєму житті та діяльності буде керуватись моральними та духовними принципами, і таких прикладів можна навести безліч. Без духовної основи нашого суспільства, його відповідності нормам цивілізованого існування, законодавчих та реальних гарантій прав і свобод особистості, які є пріоритетними у всьому цивілізованому світі, не можливо говорити про розквіт та благополуччя України.

Духовний розвиток – це довгий і складний шлях до вдосконалення. Він пробуджує здібності, возвеличує свідомість до нового рівня, рішуче трансформує спрямованість особистості, яка починає функціонувати в нових вимірах. Молодь, як суб'єкт і об'єкт духовної культури, у своїх інтересах, цінностях, орієнтирах, потребах, вчинках відображає рівень духовної культури суспільства, в якому вона живе. В той же час пристосування до духовної культури розвиває духовні потреби, формує інтелектуальні, естетичні інтереси людини, відображає внутрішнє багатство, ступінь духовної зрілості, тобто, той рівень якостей особистості, який прийнято називати духовністю.

Проблемі духовності присвячено чимало досліджень: від Платона, Аристотеля, Панфіла Юркевича, Григорія Сковороди до наших днів: С.Д. Максименко, І.Д.Пасічник, Г.О.Балл, М.Й. Боришевський, В. П. Москалець, М. В. Савчин, А.І. Пашук, В.П.Мельник, І.С.Захара, Н.І.Жигайло; зарубіжні вчені: Ф. Лерш, К. Г. Юнг, К. Роджерс, Р. Мейо, Дж. Коннорс тощо. У всі часи надавали великого значення духовності; дослідники вважали, що поняття "духовність" є похідним від слова "дух,

що означає рухливе повітря, повінання дихання, носій життя. За вченням науковців, духовність - це загально-культурний феномен, який вміщує в собі не тільки абстрактно-теоретичні цінності й ідеали, а й вчинки по совісті, істини й краси.

Аналіз останніх публікацій на тему дослідження. В сучасній українській психології дослідження духовності відбувається за такими основними напрямками: філософсько-релігійознавчим, предметом якого є духовність як досконалість віри в надприродні сили (Г. С. Сковорода, Т. Г. Шевченко, І. Я. Франко, В.О.Сухомлинський, Г. П. Ващенко); культурологічним, в контексті якого духовність постає як спосіб самобудови особи в межах культурного світу через самовизначення і самоспрямування особи, що передбачає не лише знання, але й почуття, осмислення дійсності, здатність до співпереживання (П. Р. Ігнатенко, В. Л. Плужний, М. І. Пірен, В. В. Москаленко, В. В. Рибалка); соціально-психологічним, в якому духовність розглядається як багатомірний соціально – історичний феномен, специфічність виявів якого зумовлена своєрідністю всесвітньої історії як поліцентричного утворення (Г. С. Костюк, С. Д. Максименко, М. Й. Боришевський, М. В. Савчин, В.Ф.Моргун, В. П. Москалець, Г. О. Балл, І.Д.Пасічник, В.М.Жуковський, Р.В.Каламаж, О.В.Матласевич, А.І. Пашук, В.П.Мельник, І.С.Захара, Н.І.Жигайло).

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, духовність – це складний психічний феномен; вияв внутрішнього світу особистості; інформаційно-енергетична структура особистості, насичена символами, якими вона володіє. Духовність – це індивідуальна особливість особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання і соціальної потреби жити й діяти для інших. Під **духовним становленням особистості** студентської молоді ми розуміли надбання духовних цінностей, свідомості та самосвідомості особистості; розвиток її духовних пріоритетів; обґрунтування системи цінностей, що мають лягти в основу життя, виступати на передній план усього процесу діяльності. Джерелами духовності слугують наука, культура, мистецтво, природа, спорт тощо.

Зважаючи на багатовіковий досвід духовного виховання, на зростаючу його значущість в українському суспільстві, нами розроблена і опрацьована цілісна система формування духовності особистості студентської молоді.

З метою формування духовності особистості студентської молоді нами запропоновано:

1. Поняття «духовної особистості».
2. Авторську психологічну структуру духовної особистості.
3. Авторську модель духовного становлення особистості молоді.
4. Програму тренінгу розвитку духовності особистості.
5. Тематичний план спецкурсу «Психологія формування духовності особистості».
6. Критерії розвитку духовності особистості.
7. Джерела формування духовності особистості.

Під феноменом «**духовна особистість**» розуміємо таку особистість, в якій горить іскра Божества; яка в своїх думках і вчинках опирається на закони правди і справедливості; яка в своєму житті керується постулатом: **«Я працюю на Вічність!, а не просто вічно працюю!»** Людині для польоту потрібне не пір'я, а сила духу! Сильних духом, національно свідомих, інтелектуально розвинутих, науково підкованих молодих особистостей потребує кожна нація, кожна держава, кожна галузь. Тому, невід'ємною складовою особистості студентської молоді має бути духовність — провідною лінією його діяльності.

Авторська психологічна структура духовної особистості (рис.1) представлена нами у вигляді дерева, основа (коріння) якого базується на

Рис. 1. Психологічна структура особистості за С. Максименко, Н. Жигайло

чинниках саморегуляції, якими є воля, совість і віра; вітки цього дерева – це наші пізнавальні та емоційно-вольові психічні процеси, психічні стани, психічні властивості, психічна діяльність, спрямованості тощо, а верхівка цього дерева прагне до духовного зростання, тобто до самовдосконалення.

Авторська модель духовного становлення особистості включає в себе інструментальну, потребово-мотиваційну та інтеграційну складові (рис.2).

Рис. 2. Авторська модель духовного становлення особистості

Програма тренінгу розвитку духовності особистості та тематичний план спецкурсу «Психологія формування духовності особистості» детально представлені у попередніх працях, своїми практичними напрацюваннями мають проведення лекцій, наукових семінарів, круглих столів, конференцій, духовно-реколекційних заходів тощо.

Також нами представлено критерії, яким повинна відповідати духовна особистість: **моральні**: духовна особистість мусить бути людиною чесною і справедливою; мати об'єктивний та суб'єктивний авторитет; любити і поважати свою працю; мати етично-діловий такт і радість від спілкування; **інтелектуальні**: високий рівень фахової підготовки; точність пам'яті, гнучкість мислення, творчість уяви; темперамент, лабільна нервова система (вроджені чинники); сила волі і

віра (набуті чинники); мовленнєва культура, риторика; інтуїція; спостережливість; **фізичні та канонічні**: одяг, постава, поведінка; шляхетність, одухотворення.

Джерелами духовної особистості є: книга книг – Святе Письмо; Богословіє (як наука про Бога); Свята Літургія – вчителька життя (А.Шептицький); Молитва – розвиток душі; церковне мистецтво; християнська філософія; природа, наука, культура, мистецтво, спорт тощо.

Утвердження і розквіт нашої держави можливий лише за умови професійного та духовного становлення і здійснення кожного громадянина, фахівця, професіонала, який має стати вирішальною силою, що забезпечить незворотність поступу України до своєї волі, слави, економічного та соціального добробуту, здорової нації, сильної держави європейського та світового рівня.

Список використаної літератури:

1. Балл Г. О. Психологія і духовність / Упоряд.: Г. Балл, Р.Трач // Гуманістична психологія. – 2005. – 279 с.
2. Боришевський М.Й. Національна самосвідомість у громадянському становленні особистості. – К., 2000. – 76 с.
3. Жигайло Н. І. Психологія духовного становлення особистості майбутнього фахівця : Монографія. - Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008 – 336 с.
4. Максименко С.Д.Генеза здійснення особистості : наук. монографія. – К. : КММ, 2006. – 255 с.
5. Максименко С. Д. Психологія особистості : Підручник. – К. : КММ, 2007. – 296 с.
6. Моргун В.Ф. Схема многомерной структуры личности // Гамезо М.В., Домашенко И.А. Атлас по психологии. – М.: Просвещение, 1986. – С. 70.
7. Москалець В.П. Психологія особистості: Навч. посібник. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 416 с.
8. Савчин М. В.Духовний потенціал людини: монографія / М. В. Савчин. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 508 с.
9. Огнев'юк В.О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. – К.: Знання України, 2003. – 450 с.
10. Ситник Г. Національні цінності як основа прогресивного розвитку особистості, суспільства і держави // Вісн. НАДУ. – 2004. – Вип. 2. – С.369-374.

11. Сурмін Ю.П. Ціннісні процеси пострадянського суспільства: методологічний аспект: Зб. наук. пр. НАДУ. – 2003. – Вип. 1. – С. 87-98.

*Капленко Г.В., к.е.н., доцент
Ганущак А.А., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТАМ ІНТЕРЕСІВ В ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Концептуальний і прагматичний підхід до вдосконалення інститутів державної служби та місцевого самоврядування, впровадження новітніх технологій та інноваційних підходів має забезпечити надійне підґрунтя для закладарованих положень урядом нашої держави.

Впровадження електронного урядування передбачає створення якісно нових форм організації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, їх взаємодію із громадянами та суб'єктами господарювання шляхом надання доступу до державних інформаційних ресурсів, можливості отримувати електронні адміністративні послуги, звертатися до органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням Інтернету. На сьогодні не існує простої моделі електронного урядування, проте визначений набір загальних вимог. Різні категорії споживачів об'єднують єдине прагнення: одержати більш ефективні засоби доступу до інформації з метою зменшити вартість операцій як для себе, так і для своїх партнерів, зробити взаємодію із органами державної влади та місцевого самоврядування більш простою, швидкою і комфортною.

Особливе місце при впровадженні у практичну діяльність державних органів інноваційних технологій займає проблема співпраці уряду з громадянами, оскільки швидке зниження вартості комунікацій і обчислень створює сприятливі передумови для трансформування умов життя більшості населення. Щоб нові послуги на основі сучасних технологій відповідали вимогам, необхідно забезпечити доступність послуг там, де в них є необхідність; використати для надання послуг широкий спектр медіазасобів, включаючи кол-центри й онлайн-системи; сегментувати ринок з урахуванням специфічних потреб різних груп населення; забезпечити зворотний зв'язок щодо змісту і якості наданих послуг; передбачити

групування послуг відповідно до їх орієнтування на різні випадки життя; залучити користувачів до перепроєктування і модернізації послуг.

Сама модель електронного урядування повинна виходити з того, що трансформація традиційних форм взаємодії уряду і громадян у цифровій формі не повинна стати причиною соціальної нерівності. Уряд бере на себе зобов'язання щодо зменшення цифрового розшарування суспільства. Для цього він проводить цілеспрямовану політику в сфері підвищення комп'ютерної грамотності, створення центрів навчання і поліпшення умов для росту кваліфікації персоналу в галузі інформаційних технологій, зокрема через забезпечення доступу до національної мережі навчання і до мережевої бібліотеки. Подолання цифрового бар'єра, однак, передбачає не тільки підвищення так званої електронної кваліфікації населення і вирішення проблеми доступу до інформації. Досягнення успіху в цьому напрямку забезпечуватиметься тоді, коли державні органи зможуть встановити партнерські відносини з приватними компаніями, що твердо закріпилися в Інтернеті. Це допоможе налагодити онлайн-контакти з громадянами і компаніями, створюючи при цьому всілякі типи складних мереж для надання інтегрованих державно-приватних послуг.

За даними ООН сьогодні 90 країн пропонують один або декілька електронних порталів для своїх громадян. Вони є он-лайн платформою, що надає користувачеві можливість використовувати різні інтерактивні сервіси та є точкою доступу до інформації, працюють в рамках єдиного сайту. Держави, де ІКТ є більш розвиненими, створюють і надають доступ до більше ніж одного порталу. Зазвичай створюється окрема платформа для бізнесу. 148 країн надають можливість здійснювати щонайменше одну он-лайн транзакцію [1]. Тобто систему послідовних операцій з базою даних. Електронне урядування вже стало частиною програм сталого розвитку не тільки країн, а й міжнародних організацій. Для Європейського Союзу розвиток електронного урядування є спільним завданням, план якого прописаний у спільній стратегії розвитку (EU e-Government Action Plan 2016-2020) [2]. Його основними принципами є: надання он-лайн послуг державними органами; принцип одного разу; інклюзивність та доступність; відкритість та прозорість; доступність он-лайн послуг за кордоном; сумісність; надійність та безпека [3]. В Україні вже розроблене належним чином нормативно-правове забезпечення процесу впровадження електронного урядування. До найбільш визначних слід віднести: «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про захист персональних даних», «Основні засади

розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 - 2015 роки», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» та інші. Окремо слід відзначити важливість розроблених та затверджених розпорядженнями Кабінету Міністрів України Концепцій розвитку електронного урядування – перша у 2010 році, друга - у 2017 році. В інституційному плані було створено Державне агентство з питань електронного урядування України (<http://dknii.gov.ua/>), яке є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який реалізує державну політику у сферах інформатизації, електронного урядування, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства.

Для переходу органів державної влади України на електронний документообіг необхідно забезпечити: об'єднання систем електронного документообігу всіх органів державної влади, оскільки основною проблемою більшості органів влади залишається відомча роз'єднаність адміністративних послуг, що перешкоджає вільному обміну інформацією між ними; збільшення обсягів фінансування розвитку електронного урядування в державних органах; наявність в усіх органах державної влади надійних засобів електронного цифрового підпису; затвердження технічних регламентів, необхідних для впровадження та функціонування систем електронного документообігу та електронного цифрового підпису в органах державної влади; вирішення питання кадрового забезпечення інформаційно-технологічних підрозділів органів державної влади, постійне підвищення кваліфікації їхніх працівників; обов'язкове навчання державних службовців використанню систем електронного документообігу; розробку необхідного методичного забезпечення для роботи із системою електронного документообігу; підвищення рівня електронної взаємодії між органами державної влади та громадянами і підприємствами; підвищення рівня комп'ютерної грамотності населення, передусім шляхом впровадження нових методів навчання із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Починаючи з 2001 р. Організація Об'єднаних Націй готує звіт про розвиток електронного урядування в світі, з 2008 р. цей звіт публікується кожні два роки. Останнім таким звітом є «UN E-Government Survey 2016» [1]. На сьогоднішній день спостерігається значне відставання нашої держави від розвинених країн у впровадженні сучасних інформаційних технологій у сферу державного управління, хоча за останні декілька років

Україна помітно прогресувала у цьому напрямі. Згідно зі Звітом ООН з електронного урядування за 2010 рік (United Nations E-Government Survey 2010) Україна перебуває на 54 місці з 184 країн за індексом розвитку електронного урядування. Цей індекс оцінює готовність національних урядів використовувати Інтернет та мобільні технології для виконання урядових функцій. Індекс враховує обсяг та якість послуг, що надаються урядовими агенціями через Інтернет, інфраструктуру телекомунікацій та підготовку персоналу (людський ресурс). Згідно останнього дослідження ООН (United Nations E-government Survey 2016) щодо розвитку електронного урядування Україна посіла 62 місце серед 193 країн. Це свідчить про подальше значне відставання України від світових темпів розвитку інформатизації та розвитку електронного урядування [4].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 року затверджена друга редакція Концепції розвитку електронного урядування в Україні, основною метою якої є «визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективної системи електронного урядування в Україні для задоволення інтересів та потреб фізичних та юридичних осіб, вдосконалення системи державного управління, підвищення конкурентоспроможності та стимулювання соціально-економічного розвитку країни» [5].

«Електронне урядування є не просто технологічним рішенням, а концепцією здійснення державного управління як елементу масштабного перетворення суспільства. Зміщення акцентів до ведення відкритої політики держави та спрощення надання основних електронних послуг є кроком до реінжинірингу державного управління, для створення і подальшого функціонування електронного уряду. Цей процес має ініціюватися спільно трьома секторами - державою, громадою і бізнесом» [7, с. 6]. Втілення інтернет-технологій у сферу державної влади, з одного боку, дозволяє підвищити її ефективність, а з іншого – зробить більш відкритою роботу органів державної влади. робота в режимі електронного урядування принципово змінює атмосферу взаємодії чиновників і населення. Кожний громадянин отримує можливість відстежувати події у діяльності органів державної влади, знати про плани їх роботи, безпосередньо вступати у взаємодію з ними без черг та зайвої бюрократії.

Електронне урядування забезпечує, перш за все, прозорість роботи державного апарату, знижує, якщо не ліквідує, залежність громадянина чи організації від сваволі чиновника, а отже – попереджає корупцію. Внаслідок впровадження електронного урядування відбувається

деперсоніфікація взаємовідносин громадян, представників бізнесу у взаєминах із державними чиновниками.

Можна зробити висновок, що впровадження електронного урядування сприятиме зменшенню чинників, які сприяють виникненню конфліктів інтересів під час виконання державними службовцями своїх посадових обов'язків.

Список використаної літератури:

1. E-Government in support of sustainable development. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2016>
2. Communication: EU eGovernment Action Plan 2016-2020 - Accelerating the digital transformation of government. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>
3. Шифр: «Майбутнє UA». Електронне урядування як глобальна тенденція // Актуальні проблеми зовнішньої політики України: Матеріали XI міжнар. наук.-практ. Конференції студентів та молодих вчених. – Чернівці, 2017. – С.14-15.
4. Концепція розвитку електронного урядування в Україні до 2020 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkni.gov.ua/content/konceptiya-rozvytku-elektronnogo-uryaduvannya-v-ukrayini-do-2020-roku>
5. United Nations E-Government Survey 2016 (E-Government in support of sustainable development): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/UNPAN97453.pdf>
6. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ["https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250287124"](https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250287124).kmu.gov.ua/ua/npas/250287124
7. Клименко І.В. Електронні послуги: навчальний посібник / І.В.Клименко - К.: НАДУ, 2014 – 11 с.

Капленко Г.В., к.е.н., доцент
Іванишин П.М., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені І. Франка, м. Львів

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Громадянське суспільство є невід’ємною частиною механізму, який забезпечує функціонування демократичних інституцій та стабільності політичної та соціально-економічної системи будь-якої країни, роблячи внесок до розвитку надійної та збалансованої державної політики. Успішна співпраця між органами влади та організаціями громадянського суспільства передумовлено створенням сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства.

Концепція єдності та співпраці між державними органами влади та громадянським суспільством в розробці, реалізації та моніторингу державної політики, яка знаходиться в прямих інтересах суспільного блага, є однією з головних характеристик сучасної держави, яка стоїть на службі своїх громадян. Становлення в Україні громадянського суспільства має вирішити двоєдине завдання. З одного боку, забезпечити реальну можливість громадян через різні форми їх об’єднання здійснювати результативний вплив на державу. З іншого – громадянин повинен усвідомити себе відповідальним за формування і здійснення державної політики.

Основним правом, яке має забезпечити держава, є право на отримання правдивої інформації про діяльність її органів щодо задоволення потреб людини і вирішення її проблем. Саме маючи відповідну інформацію людина може робити висновки стосовно діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування і вносити пропозиції стосовно їх діяльності. Отже, в умовах сьогодення в Україні вирішального значення набуває роль засобів масової інформації (ЗМІ) як гарантів політичної й соціальної стабільності в суспільстві, як каналів вираження суспільних настроїв і найголовніше – як активних чинників формування громадської думки з усіх найбільш злободених питань.

У контексті реформи децентралізації запорукою якісних змін є налагодження плідної співпраці органів публічної влади та ОГС у розв’язанні проблем місцевого розвитку територіальних громад. Упродовж 2017–2018 рр. паралельно з такими традиційними механізмами громадсько-владної взаємодії у формуванні та реалізації місцевої політики, як-от: створення консультативно-дорадчих структур на місцевому рівні, місцеві ініціативи,

громадські слухання, консультації з громадськістю тощо, подальший розвиток отримали сучасні інструменти електронної місцевої демократії.

Дотримання принципів прозорості та відкритості в діяльності органів муніципальної влади є першою сходинкою до ефективної взаємодії з громадянським суспільством. За оцінкою експертів Львівського представництва Громадянської мережі «ОПОРА», протягом останніх п'яти років спостерігається повільне, але стійке зростання рівня прозорості, відкритості та підзвітності українських муніципалітетів. Дослідження «Індекс публічності місцевого самоврядування» 183 засвідчило, що порівняно з 2013 р. середній показник публічності міських рад в обласних центрах України зріс у 2017 р. на 13 % (з 51 до 64 %). За сукупністю всіх показників муніципалітети Івано-Франківська та Києва очолили рейтинг публічності міст за результатами 2017 р. з показниками 78 і 73 % відповідно. На останні позиції за цим Індексом (показник 50 %) експерти розмістили Полтавську та Одеську міські ради. Група міст, які утримують позиції лідерів у рейтингу й розробили стандарт публічності для решти муніципалітетів, залишається незмінною протягом усього часу дослідження. Сюди належать Івано-Франківськ, Київ, Луцьк, Вінниця, Львів, Чернівці. Натомість найменш повільно впроваджують практики публічності та належного врядування муніципалітети Ужгорода, Одеси, Черкас, Дніпра, Запоріжжя та Житомира.

Дослідники виокремили наявність спільних проблем у реалізації права доступу до публічної інформації, а саме:

- неврегульованість практик звітування посадовців і депутатів органів місцевого самоврядування (ОМС);
- невиконання норми закону про регулярне звітування міського голови та виконавчих органів (управлінь) перед територіальною громадою;
- відсутність повної інформації про комунальне майно та землю муніципалітету, у т. ч. у форматі відкритих даних.

Органи місцевої влади, усвідомлюючи визначальну роль громадянського суспільства в умовах децентралізації, шукають нові майданчики, де відбуватиметься постійний діалог із громадою. Серед них можна зазначити організацію та проведення Асоціацією міст України щорічних форумів з місцевого самоврядування – «Дні діалогу з владою»; проведення ОМС щорічних ярмарок громадських та благодійних організацій до днів міста, співпрацю органів місцевої влади з громадськими експертними організаціями щодо розробки та впровадження програм реформування громад, здійснення публічних консультацій з громадськістю.

Важливу роль у розв'язанні проблем місцевого значення вже багато років відіграють органи самоорганізації населення (ОСН), завдяки яким мешканці громад здійснюють контроль якості житлово-комунальних послуг, захищають свої інтереси у сфері використання земель та майна громади, покращують стан благоустрою прибудинкових територій, вулиць, парків, проводять заходи з охорони навколишнього середовища, надають соціальну допомогу пільговим категоріям громадян, дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування.

Одним із пріоритетних напрямів посилення взаємодії держави та громадянського суспільства в процесах публічної політики є імплементація сучасних інструментів електронної демократії на рівні місцевого самоврядування. Оперативне розв'язання актуальних проблем громад в інтерактивному режимі, особливо у сфері благоустрою та житлово-комунальних послуг, забезпечує комунікаційна платформа «Відкрите місто», до якої підключилися 60 міст України. Важливим індикатором проблем розвитку територіальних громад є місцеві електронні петиції. У 2018 р. до єдиної системи місцевих петицій приєдналося більше 140 громад.

Громадські організації є одним із важливих суб'єктів процесу взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з громадськістю та вироблення державної політики. Їхня участь у цьому процесі насамперед консультативна та представницька. Без чесних, доброзичливих та відкритих відносин між громадськістю та органами державної влади і місцевого самоврядування їхня робота може бути проблематичною та неефективною. Саме тому сьогодні важливо, щоб керівники органів державної влади та місцевого самоврядування усвідомили значущість функціонування службових зв'язків із громадськістю. Це допоможе підняти імідж органів влади й поступово повернути довіру до держави в цілому.

Разом із тим, станом на сьогодні взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськістю залишається недостатньо ефективною через недостатню прозорість діяльності цих органів та бюрократизовані процедури такої взаємодії, низький рівень взаємної довіри. Демократичні реформи неможливі без забезпечення максимальної прозорості діяльності органів влади і наша держава знаходиться лише на початку цих непростих та таких необхідних реформ.

Список використаної літератури:

1. Громадянське суспільство України: сучасні практики та виклики розвитку : аналіт. доповідь / [Яблонський В. М., Андриученко Т. В., Бекешкіна І. Е. та ін.] ; за заг. ред. О. А. Корнієвського, Ю. А. Тищенко, В. М. Яблонського. – К. : НІСД, 2018. – 128 с.

2. Малаш С.М. Проблематика взаємовідносин між органами виконавчої влади та громадськістю / С.М. Малаш // Державне управління: теорія та розвиток. – 2017. -№ 9. С.21-27.

*Клепанчук О.Ю., к.е.н.
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ СЬОГОДЕННЯ

В сучасному цивілізованому світі досягти гідної якості життя кожного члена суспільства можна лише за рахунок ефективної і раціональної організації системи державного управління, яка базується на принципах демократії, верховенства права й пріоритету особи.

Успіх структурних реформ, спрямованих на відновлення поступового економічного зростання, модернізацію економіки держави та підвищення добробуту громадян значно мірою обумовлюється ефективністю державного управління. Оскільки держава, як суб'єкт управління, спричиняє вплив на суспільний розвиток шляхом формування активних взаємозв'язків між державою та суспільством які і виступають тим самим. результатом реалізації завдань, що стоять перед державним управлінням [1].

Само поняття «ефективність» отримало своє походження з латинського слова «effictions», котре значить творіння и дійсність. В ході розвитку науки, склад даного терміну змінився, що привело його до розуміння в якості результативності , зв'язаною з певними затратами. Ефективність державного управління – це комплексна характеристика можливих, а також реально отриманих результатів виконання певних функцій системою державного управління.

Існують певні види ефективності державного управління, які засновані на різнобічності цілей та задач державних органів для керування країною:

- економічна ефективність засновується на тому, що держава проводить ефективну економічну політику, слідкує за ефективним перебігом різних явищ і процесів, таких як економічний ріст, приватизація, ріст інвестицій і т.п.;
- соціальна ефективність складається в можливості опре ділення ефективної діяльності державного управління в соціальній сфері. В рішенні соціальних проблем суспільства, переслідуючи при цьому головну задачу – підвищити якість та рівень життя населення;
- екологічна ефективність дозволяє говорити про те наскільки ефективно в країні використовується навколишнє середовище та реалізація природних ресурсів.
- зовнішньоекономічна ефективність зв'язана з взаємовигідним економічним співробітництвом з іншими державами і т.п.

Згідно зі світовими показниками ефективності врядування, Україна посідає доволі низьке місце у рейтингах конкурентоспроможності. Покращити позиції держави здатні такі фактори, як зниження адміністративного навантаження державного регулювання, підвищення якості надання адміністративних послуг, забезпечення законності та передбачуваності адміністративних дій [2].

З інформації «Урядового порталу», як органа виконавчої влади можна зазначити, що реформа державного управління є однією з основних для країн із перехідною економікою. Основна мета реформи – формування ефективної системи державного управління, що здатна виробляти і реалізовувати цілісну державну політику, спрямовану на суспільний сталий розвиток та адекватне реагування на внутрішні й зовнішні виклики. [2]. В 2016 році уряд затвердив «Стратегію реформування державного управління» до 2020 і «План заходів щодо її реалізації», що відповідає європейським стандартам належного урядування. Україна задекларувала прихильність «Принципам державного правління», розробленим SIGMA (підтримка для удосконалення в галузі управління та менеджменту в процесі розширення ЄС) В свою чергу, Європейський союз дає секторальну бюджетну підтримку Україні в реалізації комплексного реформування державного управління. Оцінка SIGMA констатувала, що Україна в цілому досягну значного прогресу в реформуванні деяких сфер державного управління. ЄС прийняв рішення про наступний транш секторальної бюджетної підтримки.

Поліпшився рейтинг «Прозорість формування політики» - Україна піднялась на 34 позиції і займала в 2018 р 65 місце у відповідності до

Індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (Global Competitiveness Index of World Economic Forum). На 23 позиції підвищився рейтинг в глобальному Індексі відкритих даних (Open Data Index) – и тепер Україна займає 31 місце[3]. Розпочала діяти реформа системи заробітної плати державних службовців. З 2019 р. діє жорстка схема, при котрій 70% заробітної плати – це постійна складова, яка прив'язана до прожиткового мінімуму, а 30% - змінна(бонус на, або преміальна). Згідно результатів незалежного дослідження Центру економічної стратегії «Реформа оплати праці державних службовців» 2017р. Україна має конкурентний рівень заробітних плат держслужбовців на місцевому рівні, хоч на центральному рівні оплата праці далі низька [3].

Подальші кроки реформування державного управління мають бути більш рішучими. Залишається надіятись, що Україна пройде успішно зону турбулентності по реформуванню державного управління і вже у 2020 році зможе успішно підтвердити очікувані сподівання.

Список використаної літератури:

1. Національна академія державного управління при Президентові України. «Ефективність державного управління в умовах реформ» Наукова розробка. м. Київ, 2014 р.
2. Урядовий портал. 2019р [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/efektivne-vyaduvannya/reforma-derzhavnogo-upravlinnya>.
3. Українська призма. Рада Зовнішньої політики. 2019 р [Електронний ресурс]. – Режим доступу.<http://prismua.org/pdf/2019-02-8/>.

Подвірна Н. С., к.політ.н.

*Батіг М. Р., здобувач освітнього ступеня «магістр»
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів*

ПЕРСПЕКТИВНІ ЗАХОДИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ КРАЇН ЄС У ВІТЧИЗНЯНУ ПРАКТИКУ

На сьогодні у світі реалізується багато різних моделей публічної служби, дослідження яких може бути дуже корисним для України. Для

того, щоб ефективно організувати роботу державних службовців в умовах реформування та демократизації публічного управління, необхідно враховувати досвід ефективних моделей організації публічної служби в європейських країнах та можливості його адаптації у вітчизняну практику.

На практиці запроваджено та описано в науковій літературі вже досить багато моделей публічної служби. В основу практично всіх існуючих моделей публічної служби покладено елементи “моделі класичної бюрократії” [8], яку на початку ХХ ст. обґрунтував М. Вебер. Хоча термін “бюрократія” часто використовується для позначення негативного ставлення до системи публічної служби, за авторським баченням вказана базова модель має позитивістську орієнтацію. Варто відзначити, що згідно з цією моделлю всі призначення проводяться на основі заслуг та рівня компетенції.

Моделі публічної служби, які ґрунтуються на принципі меритократії, вже довели свою ефективність. Практично вони застосовані в організації публічної служби в Сінгапурі, Франції, Китаї, Грузії. Набір і просування співробітників публічної служби здійснюється на основі їх знань, ділових якостей і заслуг. Комісія з питань державної служби разом з державними установами назвали цю модель “вибір плюс вибори” – “selectionpluselection”: компетентні лідери відбираються і просуваються у своїй кар’єрі не лише на основі досягнень у роботі, а й за суспільної підтримки, що встановлюється за допомогою опитувань громадської думки, спеціального внутрішнього оцінювання та різних “локальних” виборів. Сінгапурська меритократична модель має свої обмеження для застосування в інших державах. Як зазначають фахівці, не варто забувати, що Сінгапур є містом-державою і має невеликий розмір. Потім його вкрай технократичний за своїм характером бюрократичний апарат функціонує в умовах панування однієї з партій і до недавнього часу – в умовах деполітизації громадян [7, с. 29].

Модель нової публічної служби (NewPublicService) виникла у 1980-х рр. як наслідок теоретичного осмислення практичного використання концепції Нового державного менеджменту (Newpublicmanagement), яка, зокрема, була впроваджена в Австралії, США, Великобританії, Новій Зеландії, Канаді. Публічна служба в межах цієї моделі призначена для надання послуг суспільству на принципах, що застосовуються в приватному секторі, а її функціональною особливістю стає те, що вона більшою мірою координує діяльність надавачів послуг, а не регулює її. В центрі уваги публічних службовців перебувають потреби та інтереси суспільства. Р.Б.Дінхардт та Дж.В.Дінхардт [4 с. 553–556] обґрунтували

комплекс із семи принципів нової державної служби (NewPublicService). 1. Служити, а не керувати. 2. Задовольняти потреби суспільства. 3. Думати стратегічно, управляти демократично. 4. Спільно служити всім громадянам, а не окремим з них. 5. Бути підзвітними суспільству. 6. Вважати цінністю людину, а не продуктивність діяльності. 7. Значення суспільства та публічної служби вище підприємництва. Сьогодні модель нової публічної службизрізних модифікаціях та різною мірою представлена практично в усіх країнах світу. Окремі елементи запроваджені й в Україні: дозвільні офіси, адміністративні центри, громадські ради, громадські експертизи, громадські слухання, профілі професійної компетентності посадовців і т.п.

Постмодерністська модель публічної служби, або, як її скорочено називають, Post-NPS (NPS – NewpublicService) формується в 90-х рр. XX ст., коли фокус уваги переводиться з ключових елементів раціонально-бюрократичної системи на публічних службовців як людей, їх індивідуальні свободи та гуманістичні чинники, що суттєво визначає ефективність публічного управління. Основні категорії, які розкривають сутність цієї моделі: суспільні та особистісні цінності, гуманізм, організаційні цінності розвитку, організаційний клімат, відкритість організаційних систем, мережі. Ця модель передбачає, що поліпшення якості трудового життя в організації зрештою зумовлює широкі соціально-економічні зміни в суспільстві.

При визначенні ключових параметрів ми керувалися тим, що слід охопити найсуттєвіші характеристики, що розкривають ключову ідею, цілі запровадження моделі, її загальну орієнтацію (тип моделі), форму, принципи функціонування, тип управління, який домінує при її запровадженні, роль людини щодо публічної влади, ключові умови діяльності службовців та імовірні ризики при запровадженні.

Зміни в західних моделях відбуваються не тільки в напрямі комерціалізації державної служби. Визначальним є поворот до людини, громадянина, суспільства. По-перше, людина розглядається не як керований суб'єкт, а як «клієнт», якому держава в особі органу державної влади, державної організації, структури, якій передані певні функції з виконання завдань держави, або державного службовця, надає послуги. Цим зумовлюється актуальність забезпечення прав людини у відносинах з державою, а також участь в управлінні, відкритість державного апарату, його чутливість до потреб особи та суспільства тощо.

Модернізаційна модель державної служби, в основі якої лежить "служба, орієнтована на суспільство". Характеризується правовою та

соціальною захищеністю державних службовців, їх автономною від політичної влади організацією (що гарантує своєчасне просування по службі), розвиненістю корпоративного духу; незалежність від політики поєднується з підпорядкованістю уряду (у тому числі і за допомогою контролю за бюджетом державних установ) демократичним контролем "знизу". Транзиторна модель державної служби, відмітною ознакою якої є "служба, орієнтована на саму себе". Характеризується політико-правовою безконтрольністю чиновника, який вийшов з-під нагляду авторитарної держави, але ще не контролюється сильним громадянським суспільством і демократичною державою; вищі посадові особи діють у своїх особистих інтересах; рекрутування носить сімейний характер, державна служба розглядається як синекура; в управлінні домінують формалізм і чиновницький ритуал [8].

При побудові нової моделі публічної служби з одного боку, має бути законодавчо визначено реальні вимоги до службовців, систему мотивації, у тому числі: тактичні і стратегічні потреби й інтереси народу; систему органів публічної служби; ресурсне забезпечення (кадрове; матеріальне; технічне; фінансове; науково-методичне; інформаційне і т.д); механізми і технології функціонування: (добору кадрів; стимулювання діяльності; оцінювання діяльності; взаємовідносин; реалізації політики); нормативно-правові умови; ціннісні орієнтації та діяльність публічних службовців; світові тенденції і практика організації моделей публічної служби; трансформація потреб суспільства; стабілізація ситуації в державі; підвищення якості публічних послуг; розвиток економіки і т.д. числі достойну оплату праці, а з другого – посилення громадського контролю за їх діяльністю та взаємодії з громадськістю.

Для цього необхідно удосконалити та прийняти нові редакції законів про державну службу і про службу в органах місцевого самоврядування, які розробляються спільно з експертами Європейської комісії і міжнародної організації SIGMA.

Обрана для України модель добросовісної публічної служби орієнтована насамперед на зміну мотиваційно-ціннісних чинників та посилення контролюючих функцій громадськості, що зумовлено існуючим станом суспільних справ в Україні, більшою мірою політичною ситуацією. Однак слід брати до уваги й інші суспільні проблеми, імовірні в майбутньому суспільні інтереси, що сприятиме вибору найбільш ефективної моделі.

Список використаної літератури:

1. Про схвалення Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
2. Баришніков В.М. Інститут державної служби. Проходження державної служби : [навч.-метод. посіб.]/ В.М. Баришні- ков.-К. : ПКДСЗУ, 2010.- 140 с.
3. Колпаков В.К. Адміністративне право України : [підруч.] / В.К. Колпаков. - К: Юрінком Інтер, 2003. - 544 с.
4. Смоленський О.Ю. Державна служба : [навч. посіб.] / О.Ю.Оболєнський. - К.: КНЕУ, 2003. - 344 с.
5. Іншин М.І. Історія виникнення, розвитку та формування державної служби в Україні / М.І. Іншин// Юридична наука і практика. -2011.-№2.-С. 4-9.
6. Черноног Є.С. Державна служба: історія, теорія і практика: [навч. посіб.]/ Є.С. Черноног. - К.: Знання, 2008. - 458 с.
7. Малиновський В.Я. Державне управління : [навч. посіб.] / В.Я. Малиновський. - К. : Атіка, 2009. - 608 с.
8. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. [Електронний ресурс].Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
9. Історія державної служби в Україні: у 5 т. / Голов, упр-ня держ. служби України ; Ін-т історії НАН України ; відп. ред. Т.В. Мотренко, В.А. Смолій. - К. : Ніка-Центр, 2009.

Романів Є.М., к.е.н., професор
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛІНГУ ТА ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ БОРОТЬБИ ІЗ ЕКОНОМІЧНИМИ ЗЛОЧИНАМИ

Потреба проведення економічних реформ та осучаснення правових механізмів господарювання в Україні вимагають не лише запозичення окремих правових норм із законодавства провідних

європейських країн, але й постійного вдосконалення власної фінансової політики і національної економіки.

Стрімке зростання фінансових правопорушень, сучасний стан тінізації економіки і наявність значної корупції у нашому суспільстві зумовлюють необхідність належного обліку, державного і незалежного аудиту за розподілом і перерозподілом державних коштів і майна у сфері фінансово-господарської діяльності державних підприємств, установ і організацій та підприємницьких і бізнесових структур.

Отже виникає гостра потреба у підготовці належних фахівців із відповідними знаннями управлінського стратегічного обліку і державного та незалежного аудиту, моніторингу, інспектування, фінансово-економічного аналізу і прогнозування, які здатні здійснювати фінансово-аналітичні розслідування та експертизи облікових і звітних показників як у державному секторі економіки, так і у сфері підприємництва та бізнесу.

Для цього необхідно організувати ретельне вивчення і досконале оволодіння відповідними знаннями з таких навчальних дисциплін як «Стратегічний управлінський облік», «Фінансово-економічний аналіз і контролінг», «Судово-бухгалтерська експертиза», «Державний і незалежний аудит», «Методи наукових досліджень в обліку, аудиті та оподаткуванні», які викладаються на кафедрі обліку і аудиту факультету управління фінансами та бізнесу Львівського національного університету імені Івана Франка та іншими ВУЗами України.

Кафедрою обліку і аудиту було розроблено відповідне обґрунтування на зміну чинної спеціалізації (освітньої програми) «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» під новою назвою «Облік, аналіз та фінансові розслідування» в рамках спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Запровадження такої спеціалізації «Облік, аналіз та фінансові розслідування» дає можливість:

- досконало знати чинну законодавчу і нормативно-правову базу аналітичної, контрольно-аудиторської, фінансово-економічної і експертної роботи як у державному секторі економіки, так і у сфері підприємництва і бізнесу;

- оволодіти практичними навичками, методами і формами здійснення глибокого аналізу і форензіку фінансово-економічної, управлінської і стратегічної діяльності державних і підприємницьких структур;

- добре вивчити і зрозуміти економічну природу і мотиви фінансових правопорушень та зловживань;

- засвоїти методи фінансових, аналітичних розслідувань вірогідності показників обліку і звітності та повноти їх охоплення оподаткуванням в сфері економіки з метою максимального наповнення коштами відповідних бюджетів.

Дане питання було розглянуто і схвалено Вченою радою Університету у 2017 році і сьогодні проводиться відповідна робота по впровадженню у навчальний процес кафедри обліку і аудиту факультету управління фінансами та бізнесу даної освітньої програми.

Активізована робота професорсько-викладацького складу кафедри також при викладанні таких дисциплін як управлінський і бухгалтерський облік, стратегічний аналіз і контролінг, методологія наукових досліджень та методи наукових досліджень в обліку, аудиті та оподаткуванні.

Зокрема, наприклад, при вивченні Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» обов'язково враховуємо внесені за останні роки зміни і доповнення до цього Закону. Доводимо до відому і вивчення студентами зміст Закону України від 5 жовтня 2017 року № 2164-VIII щодо внесення змін і доповнень до вищеназваного Закону щодо удосконалення та уточнення деяких положень.

Зазваним вище Законом України були внесені зміни у частині визначення власного капіталу, чистого доходу від реалізації продукції, параметрів віднесення промислових структур до мікропідприємств, малих, середніх або великих підприємств, а також у статтю 4 цього Закону «Принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності» і статей 11 і 12 про зміну їх редакції щодо вимог до фінансової звітності.

Основною метою вивчення дисципліни «Методи наукових досліджень в обліку, аудиті і оподаткуванні» являється залучення студентського загалу до науково-дослідної роботи, ознайомлення їх із стратегією і практикою проведення наукових досліджень. Звертається особлива увага на надання студентам знань з питань методології, методики та інструментарію досліджень та практичних навиків у підготовці публікацій, тез виступів на семінарах чи наукових гуртках, лекційних і практичних заняттях.

Керівними органами України у даний час обговорюється нагальне питання щодо створення відповідних структур для організації і проведення контрольної-аналітичної роботи у частині фінансово-господарської

діяльності державного і недержавного секторів економіки під загальною назвою «Бюро фінансових розслідувань».

Зокрема, Кабінет Міністрів України 22 березня 2017 року схвалив законопроект щодо створення Служби фінансових розслідувань (надалі – СФР). Однією з основних функцій Служби являється аналітична профілактична робота щодо виявлення фактів, які уможливають вивчення правопорушень в економічній, фінансовій та податковій сферах.

У законопроекті відзначається, що СФР – це стратегічний крок для поліпшення бізнес-клімату, залучення інвестицій і подальшого розвитку економіки, а також уникнення оподаткування та розкрадання грошей, а також захист фінансової системи і зменшення втрат бюджету. Цей законопроект підготовлений Міністерством фінансів України і підтриманий Президентом та Прем'єр-міністром України. Також законопроект декларує перехід від силового до аналітичного підходу щодо процесів захисту інтересів держави у сфері економічної безпеки.

Передбачається, що у Службі працюватимуть близько 3,5 тисячі співробітників і вона має стати не суто фіскальним, а аналітичним і допоміжним органом для забезпечення нормальної роботи і функціонування підприємницьких і бізнесових структур в Україні. А для фіскальної і правової роботи не виключається можливість надання їй поліцейських функцій.

Створення такої спеціалізації на факультеті управління фінансами та бізнесу сприятиме формуванню випускника високого фахового рівня, який зможе приймати правові рішення на державному рівні (фіскальна та аудиторська служби, фінансові управління, служби фінансових розслідувань тощо) та у підприємницьких структурах, матиме змогу створювати власний бізнес і ставати успішним підприємцем.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV (із змінами і доповненнями).
2. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень від 5 жовтня 2017 року № 2164-VIII.
3. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII.
4. Романів Є.М., Гончарук С.М., Приймак С.В., Даниляк Л.Я. Розвиток державного фінансового контролю в Україні : монографія / Є.М. Романів,

С.М. Гончарук, С.В. Приймак, Л.Я. Даниляк; за заг. ред. проф. Романіва С.М. – Львів : Ліга-Прес, 2015. – 174 с.

5. Романів С.М., Труш І.Є. Державний аудит : Навчальний посібник / С.М. Романів, І.Є. Труш. – Львів : Ліга-Прес, 2017. – 235 с.

*Руденко О.М., д.держ.упр., професор
Чернігівський національний технологічний університет,
м. Чернігів
Капленко Г.В., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені І.Франка,
м. Львів*

ПРО ОДНУ З ТЕОРІЙ МОТИВАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Одна з найбільш ґрунтовних теорій мотивації державних службовців була запропонована французьким науковцем Б. Гурне.

На думку Б. Гурне, розглядаючи мотивацію державного службовця, належить брати до уваги три її аспекти. Це: 1) ставлення службовця до групи, до якої він належить; 2) його позицію щодо цілей організації, в якій він працює; 3) особисті цілі (мотиви). Характеризуючи перший аспект, Б. Гурней формулює такі положення: 1) слід розрізняти «відомчий дух» і «корпоративний дух» («дух корпусу»); 2) «відомчий дух» – це «...почуття, які відчувають службовці, що працюють в одній установі і являють собою відособлену, своєрідну групу, що має власні цілі»; 3) «відомчий дух» виражається в більш-менш свідомій відданості автономії установи, прихильності до її традицій і особливо в неприхильній реакції до всього, що могло б заподіяти шкоду цілісності установи, її можливостям і репутації; 4) корпоративний дух властивий так званому корпусу, який є сукупністю службовців, котрі поступили на роботу в однаковий спосіб, мають однакове правове становище, одні й ті ж можливості при проходженні служби, у принципі виконують однакові завдання, усвідомлюють свою належність до певної групи, що має свої цінності, норми і інтереси; 5) члени певного «корпусу» відчувають солідарність один до одного і позитивно ставляться до всього, що сприяє посиленню ролі та підвищенню його престижу, але при цьому, як правило, не намагаються штучно підвищити значущість своєї групи; 6) вони вороже налаштовані у відношенні до зовнішніх загроз безпеці «корпусу», хоча трапляються випадки, коли службовці ставляться

до своєї групи індиферентно або виявляють стосовно неї ворожість; 7) коли в структурному підрозділі органу управління працюють виключно службовці, належні до одного корпусу, відбувається посилення і відомчого духу, і духу корпусу [1, с. 226–229]. Неважко зауважити, що те, як Б. Гурне тлумачить ставлення державного службовця до групи, до якої він належить, перегукується з деякими положеннями теорії мотивації А. Маслоу. Так, А. Маслоу писав, що «після того як потреби фізіологічного рівня й потреби рівня безпеки достатньо задоволені, актуалізується потреба в любові, прив'язаності, належності... Людина як ніколи гостро починає відчувати нестачу друзів... Вона жадає теплих, дружніх відносин, їй потрібна соціальна група, яка забезпечила б такими відносинами...» [2]. За А. Маслоу, «відчуття належності до групи, ототожнення із груповими цілями...» належать до феноменів, які пов'язані з базовим задоволенням, тобто таких, які характеризують базові потреби людини [2].

Тепер про міркування Б. Гурне стосовно позиції державних службовців щодо цілей організації. Він привертає увагу до того, що цілі або функції організації, на які посадова особа має орієнтуватися у своїй службовій діяльності, допускають різну інтерпретацію [1, с. 229]. Тому, продовжує він, державні службовці середнього рівня можуть мати позицію, відмінну від тієї, якої додержується керівництво установи, що є джерелом конфліктних ситуацій [1, с. 230]. Крім того, як зазначає Б. Гурне, «...службовці, природно, схильні розглядати функції свого структурного підрозділу як самоціль», а «в кожному службовцеві спостерігається тенденція до перебільшення важливості тих конкретних завдань, які на нього покладені» [1, с. 230]. «...Тенденція кожної адміністративної одиниці “максимізувати” свої функції, – пише Б. Гурне, – пояснює багато... конфліктних процесів в органах управління» [1, с. 231].

Що стосується особистих мотивів державних службовців, то Б. Гурне насамперед виділяє такі:

1) прагнення до безпеки. Ідеться про особисту безпеку вусюму тому, що стосується службової кар'єри, турбота службовця про яку викликає «...бажання забезпечити кожний свій крок у марній надії виключити ту частку ризику, яку передбачає будь-яка людська діяльність» [1, с. 232]. Очевидно, що це своєрідним проявом потреби в безпеці, яка фігурує в теорії А. Маслоу;

2) прагнення до підвищення життєвого рівня [1, с. 232–233];

3) прагнення до влади. Воно полягає в прагненні розширити коло своїх повноважень, бажанні позбутися тягара ієрархічного контролю,

зовнішнього примусового впливу[1, с. 233–234]. «Забезпечення або підтримування своєї автономії – головна мета», – зазначає Б. Гурне і продовжує: «За цим приховується прагнення посилити свою владу шляхом участі в прийнятті рішень, розширення сфери й можливостей свого впливу» [1, с. 234]. У цьому контексті варто нагадати про те, що знаний дослідник проблематики мотивації Д. Макклелландохарактеризував мотив влади як прагнення до контролю над середовищем[3, с. 185];

4) піклування про зміцнення престижу⁴. Розглядаючи цей мотив, Б. Гурне застерігає, що, хоча нерідко престиж є простим наслідком влади, у багатьох випадках обидва мотиви можна розмежувати, оскільки деякі адміністративні функції забезпечують реальну владу, але престиж їх низький, наприклад певні поліційні функції, тоді як, приміром, дипломатичні посади за кордоном, будучи престижними, не задовольняють потреби у владі, бо право прийняття рішень на цих посадах є обмеженим [1, с. 234–235].

Слід зазначити, що Б. Гурне не вважає розглянутий вище перелік мотивів таким, за допомогою якого можна пояснити всі акти поведінки державного службовця. Тому він привертає увагу до тієї обставини, що «багато авторів надають великого значення...» таким особистим цілям, як: 1) потреба в сприятливому психологічному кліматі на місці роботи; 2) бажання не перевищувати певного рівня інтенсивності праці; 3) бажання працювати в гарних умовах; 4) прихильність рутині, що можна поставити в один ряд з прагненням до безпеки[1, с. 236–237]. Тут варто сказати про те, що згідно з не менш авторитетною, ніж теорія А. Маслоу, двокомпонентною теорією мотивації, основним автором якої є Ф. Герцберг, жодна з-поміж названих цілей не є мотивувальним чинником. Річ у тому, що, згідно з теорією Ф. Герцберга, бажання працівників діляться на дві групи. У центрі однієї з них перебуває потреба самовдосконалення у

⁴ За А. Маслоу, прагнення до престижу – це один з проявів потреби у визнанні, яку він характеризує в такий спосіб: «Кожна людина (за рідкісними винятками, пов'язаними з патологією) постійно потребує визнання, стійкої і, як правило, високої оцінки власних достоїнств, кожному з нас необхідні і повага оточуючих нас людей, і можливість поважати самого себе. Потреби цього рівня підрозділяються на два класи. У перший входять бажання й прагнення, пов'язані з поняттям “досягнення”. Людині необхідно відчуття власної могутності, адекватності, компетентності, їй потрібне почуття впевненості, незалежності та свободи. У другий клас потреб ми включаємо потребу в репутації або в престижі (ми визначаємо ці поняття як повага оточення), потребу в завоюванні статусу, уваги, визнання, слави» [2].

виконанні трудових обов'язків, і тільки задоволення бажань, належних до цієї групи, спонукає до активізації професійної діяльності. Натомість другу групу утворюють бажання, які пов'язані «...з питаннями справедливості оплати праці, технічними аспектами керівництва, умовами роботи (приміром,) і загальним адміністративним стилем» [4, с. 188], їх задоволення не мотивує індивіда на покращання діяльності, а лише дає змогу «...сподіватися на усунення можливості розчарування в роботі й зниження якості виконання роботи» [4, с. 188]. Цілком очевидно, саме до цієї групи належать і потреба в сприятливому психологічному кліматі на місці роботи, і бажання не перевищувати певного рівня інтенсивності праці та працювати в гарних умовах, і прихильність ругині.

Список використаної літератури:

1. Гурней Б. Введение в науку управления : пер. с фр. М. : Прогресс, 1969. 429, [2].
2. Маслоу А. Мотивация и личность: пер. с англ. СПб. : Евразия, 1999. URL: А Маслоу - energolife.info (дата звернення: 15.05.2019).
3. Макклелланд Д. Мотивация человека : пер. с англ. СПб. : Питер, 2007. 672 с. : ил. URL: <https://alleng.org/d/psy/psy110.htm> (дата звернення: 15.05.2019).
4. Херцберг Ф., Моснер Б., Блох Снيدرман Б. Мотивация к работе: пер. с англ. М. : Вершина, 2007. 240 с. : ил. URL: http://www.r-5.org/files/books/ethology/corporate/motivation/F_Herzberg_B_Mausner_B_Vloch_Snyderman-The_Motivation_to_Work-RU.pdf (дата звернення: 15.05.2019).

***Шмаглій О.Б., к.е.н., старший науковий співробітник
Інститут експертно-аналітичних і наукових досліджень
Національної академії державного управління
при Президентові України, м.Київ***

ВИКЛИКИ ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННЮ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ЗМІНИ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ

Друга половина 2019 року для системи публічного управління України виявилася не тільки періодом зміни політичних еліт, а й періодом перебування під впливом системи ендогенних та екзогенних факторів

розвитку та викликів, які у поєднанні та взаємовпливі із накопиченими раніше (і остаточно не вирішеними), поглиблюють існуючі проблеми, формують нові складнощі та невизначеність.

Екзогенні – фактори та виклики розвитку системи публічного управління, що виникли в результаті глобалізації світового простору, якому властиві стрімкі темпи практично некерованих змін, що інколи значно випереджають адекватне реагування на виникаючі загрози. Екзогенними окреслимо та визначимо також виклики, що сформувалися в силу певних політичних і господарських рішень, виникли під впливом політичних змінних системи, що, зокрема, найбільш очевидно демонстрували політичні події розвитку України 2013 – 2014 років. Для України, як висхідної країни з малою відкритою і нестійкою економікою, цілком природня надчутливість до екзогенних викликів та шоків, зумовлених впливами глобальної економіки. Проте найкритичнішими викликами найближчої перспективи, вочевидь, виступають ендогенні, зокрема, ті, які формують спроможність та лідерство системи публічного управління у розробці та реалізації політики та послуг.

На сьогодні розбудова та модернізація моделі публічного управління, яка має ефективно протидіяти виникаючим викликам, перебуває в стані формування, в тому числі за вектором реалізації ряду чинних законодавчо-нормативних документів. (табл. 1) Правовою основою модернізації системи публічного управління є також Конституція України, Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України», а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Таблиця 1

Законодавче відображення питань, що мають відношення до стану протидії системи публічного управління ендогенним викликам

Чинні законодавчо-нормативні документи	Змістове спрямування
Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. – URL: https://zakon.rada.gov.ua	Безпосередньо спрямована на зміни в управлінні через децентралізацію та реформу державного управління, оптимізацію системи державних органів, розвиток електронного урядування тощо

<p>/go/5/2015</p> <p>Стратегія реформування державного управління на 2016 – 2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 року № 474-р. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/474-2016-p.</p>	<p>Покликана закласти підвалини створення системи публічного управління, в тому числі спроможної адекватно реагувати на систему нових ендеогенних викликів і загроз [розроблену на основі широких консультацій з експертами SIGMA, Дорадчою групою ЄС, Європейською Комісією з підтримки Кабінету Міністрів України]</p>
<p>Закон України «Про державну службу» [23 листопада 2018 року N 2629-VIII] -URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/889-19.</p>	<p>Визначає принципи, правові та організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства.</p>
<p>Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 33, ст. 175.</p>	<p>Визначає загальні засади діяльності посадових осіб місцевого самоврядування, їх правовий статус, порядок та правові гарантії перебування на службі в органах місцевого самоврядування.</p>
<p>Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142. - Офіційний вісник України, 2017 р., № 23, с. 659.</p>	<p>Передбачає завдання щодо законодавчого визначення нової сучасної чіткої системи документів державного стратегічного планування, запровадження розроблення середньострокових стратегічних планів міністерств, запровадження обов'язкової оцінки вартості реалізації нових стратегічних документів та посилення інституційної спроможності для здійснення стратегічного планування</p>

Водночас, фактична динаміка TheFragileStatesIndex, що розраховується міжнародними інституціями для 178 країн світу з урахуванням цілого ряду синтетичних показників, які враховують, зокрема: — спроможність національного державного управління контролювати цілісність своєї території; — наявність політичної стабільності; — наявність економічної стабільності; — сталість державних інститутів; — демографічну ситуацію; — легітимність держави; — фрагментарність суспільства та його еліт тощо, свідчить про негативні для України тенденції.

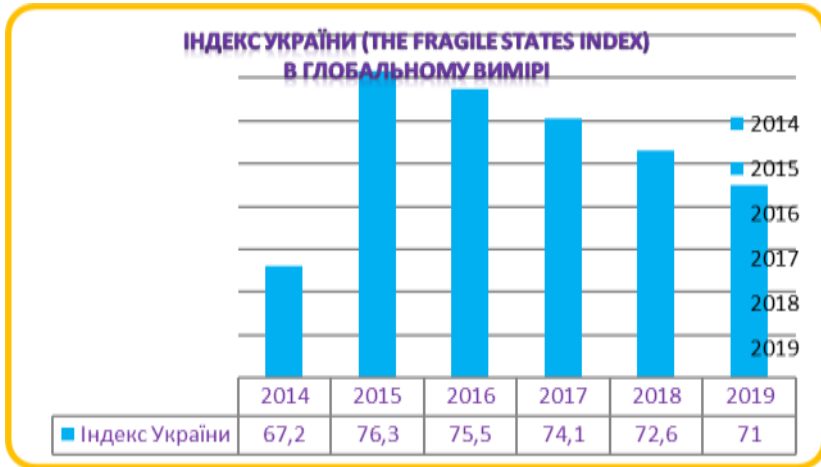

Рис.1. Ретроспективна динаміка статистичних оцінок індексу України у глобальному вимірі TheFragileStatesIndex).

Джерело: TheFragileStatesIndex: Annual Report for the relevant years. (Ed. J.J. Messner).The Fund for Peace. URL:<http://fundforpeace.org/wp-content/uploads/2019/04/9511904-fragilestatesindex.pdf>.

Емпіричні дані (рис. 1) свідчать про посилення домінування ознак слабкості української держави та національної системи управління: за період 2014 — 2019 роки: простежується зростання *TheFragileStatesIndex* — з 67,2 у 2014 році і до 71,0 у 2019 році. І це є критичним викликом системі публічного управління України.

Більш того, міжнародні статистичні співставлення TheFragileStatesIndex (рис. 2) свідчать, що стан протидії публічного управління України (TheFragileIndex – 71,0 у 2019 році) ендегенним викликом значно поступається не тільки, наприклад, Франції (у 2019 році індекс «слабкості» Франції, неухильно знижуючись за останні десять років, становив 32,0), Польщі (42,8), а й національним системам державного управління Молдови (TheFragileStatesIndex – 67,1), Болгарії (50,6), які за останнє десятиріччя досягли суттєвого прориву та покращили свої позиції у загальному позитивному сприйнятті національних систем управління цих країн світовою політичною та економічною спільнотою, що має стати достойним орієнтиром для України.

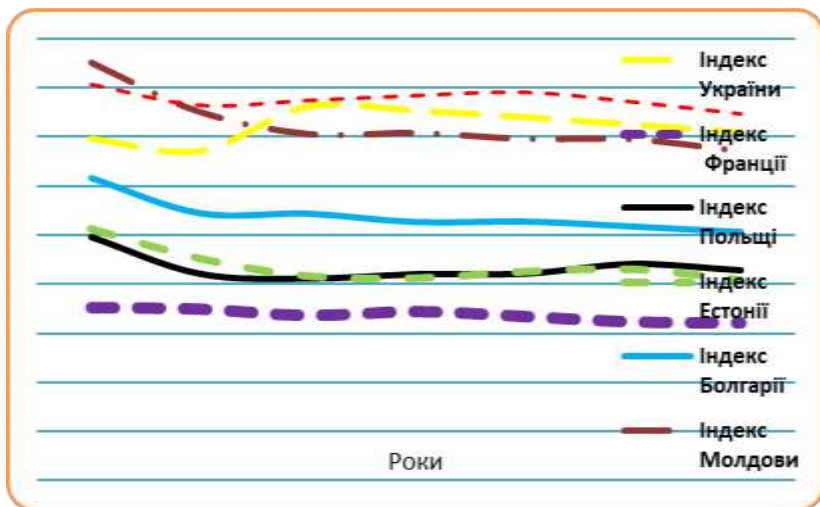

Рис.2. Порівняльна ретроспективна динаміка статистичних оцінок індексу України та ряду країн-сусідів у глобальному вимірі TheFragileStatesIndex.

Джерело: те ж саме.

ЗМІСТ

Секція 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Gerasymenko Olena	
Features and perspectives of new public management	4
Бобко Л.О.	
Теоретичні підходи до визначення сутності публічного адміністрування 7	
Божко Я.О.	
Теоретико-методологічні основи дослідження державної політики у сфері зайнятості осіб з інвалідністю	11
Герасименко О.В., Семен І.В.	
Територіальна громада як базова ланка місцевого самоврядування в публічному управлінні.....	14
Гончаренко І.В.	
Оцінювання результативності та ефективності місцевого самоврядування.....	17
Гупало О.Г., Жук О.Б.	
Теоретичні підходи до визначення поняття «публічне управління».....	19
Іваницька О.М.	
Зміна парадигми державного управління в умовах креативізації економіки.....	23
Калакун Н. Г., Боднар О. П.	
Аналіз законодавчих актів для впровадження інституту префектів.....	25
Карпінський Б.А.	
Управлінська доктрина оцінювання та реалізації науково-освітнього потенціалу України на парадигмі державотворчого патріотизму нації. 29	
Коваленко О. М.	
Коучинг як ефективна стратегія підготовки фахівців	35
Коваль Г.В.	
Щодо дефініцій «управління» та «публічне управління»	38
Козак Л.С., Федорук О.В.	
Концептуальні основи публічного управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства	42
Комарницька Г.О., Зацінська З.Й.	
Розвиток реформи децентралізації в Україні	45
Косач І.А., Кулик О.С.	
Сучасні підходи до оцінки ефективності публічного управління	48

Кульчій І.О. Доступ до публічної інформації в контексті реформування органів влади України	51
Маліновска О.Я., Жижка Ю.В. Особливості оцінки ефективності державного управління	54
Пак Н.Т. Публічне управління в контексті українських реформ	58
Петровський П.М. Проблема визначення сучасної парадигми публічного управління в Україні	61
Свідерська О. І. Мотиваційний аспект в процесі прийняття ефективних управлінських рішень	65
Сидоренко Д. Л. Аспекти контролю як функції державного управління	68
Старченко Г. В., Філіпова Н. В. Проактивне управління проектами інноваційного розвитку в публічній сфері	71
Стасишин А.В., Клочко А.А. Нова парадигма публічного управління	75
Толуб'як В.С. Стратегічне планування у забезпеченні збалансованого розвитку територіальних громад	79

Секція 2. ФІЛОСОФІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Бунь В.В. Становлення ідеї державного управління в стародавній Греції та Римі	82
Дахній З.В. Філософські засади управління політичною репутацією держави	84
Гарбадин А.С. Філософія лібертаріанського патерналізму у публічному управлінні ..	87
Іленьків Г.В. Меритократія як форма існування державно-управлінської еліти	91
Карпінський Б.А., Кметь С.Б. Управлінська доктрина оцінювання й розвитку корпоративної культури персоналу органів публічного управління на парадигмі державотворчого патріотизму нації	94
Хома Н.М. Зміна парадигми соціальної держави в умовах глобалізаційно- технологічних викликів	97

Вдовичин І.Я.	
Групове мислення – традиція управління в Україні.....	99
Возняк С.І.	
Політична мобілізація як елемент державного управління.....	102
Ковальчук М.В.	
Управління, як мистецтво	105
Сабара А.М.	
Принципи регуляторної політики. Філософський аспект	107
Сичова Я.А.	
Old public management: бюрократична (веберівська) теорія державного управління.....	109
Сухарина А.А.	
«Evidence-based policy» як основна вимога реалізації політики в розвинених демократіях.....	112
Угрин Л.Я.	
Соціетальна ідентичність як чинник ефективності державного управління.....	114
Шипунов Г.В.	
Модель політико-управлінського циклу в інтерпретації політичних рішень: концептуальні засади	117

**Секція 3. МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД..... 120**

Shkarlet S.M.	
Good practices of decentralization and priorities for Ukraine.....	120
Michał Głaczyński	
Managing macroeconomic risk: principles and approaches.....	123
Берега С. Є	
Європейські принципи місцевого самоврядування та концепція «доброго врядування».....	128
Герасименко О.В., Калагурка В.Б.	
Особливості «жіночого менеджменту» в публічній сфері та бізнесі... 132	
Зеленко В.А., Зеленко Н.М.	
Моделі публічного управління сферою соціального захисту в європейському союзі: рекомендації для України.....	134
Зіскін О.С.	
Зміст і наслідки впливу глобалізації на соціальну державу	137
Карпінський Б.А., Базар С.Т.	
Мотиваційні засади в системі діяльності публічних організацій як стратегіологічний базис управлінської доктрини оцінювання й формування державотворчого патріотизму нації.....	140

Козюра І.В.	
«Новий курс» та політичність місцевого самоврядування.....	144
Михайловська О.В., Сергієнко О.В.	
Зарубіжний досвід надання адміністративних послуг	147
Мотрен С.М.	
Управлінський еталон у практиці функціонування транснаціональних демократичних інститутів.....	151
Нестерак Януш	
Державна служба в Польщі: етапи становлення	154
Перетятко Л.А.	
Децентралізація та регіональне управління інноваційним розвитком в Україні: досвід ЄС	157
Пікулик О.І.	
Європейський досвід управління якістю публічних послуг.....	160
Поплавська Ж.В., Нанівський С. Л.	
Використання процесів lean government в публічному управлінні	164

Секція 4. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ 167

Marhasova V.H, Tkalenko N.V.	
The main problems of obtaining administrative services in Ukraine.....	167
Базарко І. М.	
Сучасні моделі публічного управління в реалізації стратегії національної безпеки України	169
Беновська Л.Я.	
Вплив бюджетної децентралізації на соціально-економічний розвиток запорізької області.....	172
Біліченко С.П.	
Підвищення жорсткості умов входження молоді на ринок праці	174
Блащук-Дев'яткіна Н.З., Петик Л. О.	
Удосконалення системи державного регулювання банківської системи. 177	
Богашко О.Л.	
Теоретико-методологічні аспекти публічного управління та адміністрування	180
Болюбаш Є. А.	
Забезпечення соціально-економічного розвитку територій в умовах децентралізації.....	183
Бугріменко Р.М., Смірнова П.В.	
Інфраструктурний вектор розвитку роздрібної торгівлі	187

Бурковська А. В., Бурковська А. І. Нормативно-правове регулювання інноваційної діяльності в Україні як інструмент забезпечення продовольчої безпеки	189
Васьківська К.В., Довбенко А.Я., Формування механізмів державного управління інвестиційно-інноваційними процесами в державі.....	192
Ватаманюк-Зелінська У.З. Регулювання земельних відносин у сфері використання земель промисловості.....	195
Войціцька К.М. Вплив урбанізації на соціально-економічний розвиток регіонів України	199
Герасименко О.В., Наврусевич Ю.В. Аспекти світового досвіду створення спільних цінностей держави, бізнесу та суспільства	201
Герасименко О.В., Цап Г.А. Вплив інвестиційної політики держави на економічний розвиток регіонів.....	204
Герасименко О.В., Шишко О.Б. Вектори державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні.....	207
Голинський Ю.О. Вплив бюджетної децентралізації на врівноваження доходів та видатків місцевих бюджетів.....	210
Головатюк В.М. Особливості стратегічно-наукоємного соціально-економічного розвитку України	213
Головко Л.В., Головко Т.В. Підходи адаптації суспільства до «срібного цунамі».....	216
Гоменюк В.В. Стан розвитку малого і середнього підприємництва у Кіровоградській області.....	220
Горемикіна Ю.В., Котенко Т.М. Місцева влада та заклади інституційного догляду для осіб похилого віку: специфіка відносин.....	224
Гринів Л.С. Сталий розвиток економіки територій в умовах реформи децентралізації в Україні	228
Гурський М.М. Контроль за харчовими продуктами в сфері агропромислового комплексу Чернігівського регіону та його недоліки	231

Демидко Д.Л. Концепція публічного управління у державній гуманітарній політиці в Україні на сучасному етапі	236
Диха М.В. Соціально-економічний розвиток України: соціальний зріз	239
Довбенко В.І. Перспективи інноваційного розвитку економіки України	242
Дубініна М.В., Ксьонжик І.В. Особливості системи управління інституціонально-структурними трансформаціями в аграрному секторі економіки.....	245
Дяконенко О.І. Трансформації у соціальному діалозі.....	248
Єкель Г.В. Екологічнобезпечне використання земель як парадигма сучасного соціально-економічного розвитку суспільства	250
Жаворонков В.О., Жаворонкова Г.В. Публічне управління формуванням інституціонального середовища для становлення громадянського суспільства в Україні.....	253
Зайченко В.В. Сучасні тенденції та проблеми публічного управління в частині забезпечення технологічної конкурентоспроможності економіки України	256
Жаховська В.Л. Соціальний капітал в контексті розвитку публічного управління	259
Західна О.Р., Шушкова Ю.В. Особливості форування фінансових ресурсів територіальних громад	262
Калакун Н.Г. Введення інституту префектів в Україні: загрози та можливості для місцевого самоврядування.....	262
Капленко Г.В., Злоцький О.В. Роль громадського контролю за органами місцевого самоврядування в умовах адміністративної реформи в Україні.....	262
Кічурчак М.В. Чинники і перспективи виробництва суспільних благ на регіональному рівні в контексті децентралізації системи державного управління в Україні	273
Клімова Г.П. Шляхи забезпечення економічної безпеки України.....	276
Кожушко А.О. Трансформація системи публічного управління на основі співпраці держави і суспільства: європейський досвід.....	279

Комарницька Г.О., Кушвара Н.Ю. Роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави.....	283
Комарницька Г.О., Штурма О. Регіональний розвиток України в умовах реформи децентралізації ...	286
Круглякова В.В. Актуальні проблеми та перспективи інвестиційного розвитку регіонів України	290
Ксендзук В.В. Актуальні питання соціально-економічного розвитку України	293
Куц Ю.О. Деякі тенденції розвитку публічної влади на місцевому рівні в Україні..	296
Лавриненко Л.М. Освіта як чинник соціально-економічного розвитку України.....	298
Лозинська Т.М., Жайворонок Ж.А. Формування економічної основи розвитку громад	300
Лупак Р.Л. Структурні характеристики державного регулювання розвитку внутрішнього ринку в умовах високої імпортозалежності	304
Маліновська О.Я., Терентій Х.М. Пріоритетні напрямки розвитку регіонів як інструмент стратегічного управління регіональною економікою	308
Матвеева М.П., Сапіга В.С. Сучасні методи публічного управління в системі соціальної адаптації військовослужбовців в українській армії	311
Міщенко Н.Г., Тимків Д.О. Споживча кооперація в економіці України: місце та роль.....	313
Моторнюк У.І. Валютне регулювання в Україні: тенденції та напрями розвитку.....	317
Нагорнюк О. П. Соціально-економічний розвиток країни на основі раціонального використання ресурсів та дотримання екологічної безпеки.....	320
Нечитайло Т.Ю. Сучасні тенденції міграції сільського населення України	323
Новіков Є.А. Роль мережі трансферу технологій на у процесах комерціалізації технологій	327
Плесьюк К.Д. Підходи у забезпеченні державного регулювання розвитку інноваційної складової сільськогосподарського потенціалу Черкаської області	329

Повстин О.В., Гонтар З.Г.	
Ціннісні інтереси громадянського суспільства як запорука національної безпеки.....	331
Подвірна Н.С.	
Малі мікрогрупи як агенти змін у об'єднаних територіальних громадах ..	334
Подмарьов О.Ю.	
Оцінка ефективності механізму податкового стимулювання інвестиційного клімату України	338
Пономаренко С.І.	
Роль органів державної та місцевої влади у подоланні економічної злочинності.....	341
Попович Д.В., Кравцова О.В.	
Сучасні тенденції розвитку медичного страхування в умовах впровадження медичної реформи в Україні.....	344
Сергієнко Л.В.	
Партисипація як чинник становлення громадянського суспільства	348
Ситник Н.С., Капітанчук М.В.	
Інвестиційна привабливість України: проблеми та перспективи	350
Сич О.А.	
Елементи системи фінансового забезпечення регіону	353
Сичова В.В.	
Зміна статусу інституту політичної опозиції в системі державного управління в Україні	355
Сіренко Ю.В.	
Зелена економіка та її роль в умовах переходу до сталого розвитку України	359
Смірнова П.В., Бугріменко Р.М.,	
Франчайзинг як форма інтеграційних процесів в Україні.....	361
Смолінська С.Д., Смолінський В.Б.	
Фінансова децентралізація в контексті соціально-економічного розвитку України	365
Стасишин А.В., Малюта В.,	
Про розмежування контролю й нагляду у сфері публічного управління	367
Сторожилова У.Л.	
Сучасні тенденції розвитку держави.....	370
Сьомак О.М.	
Стан і перспективи розвитку добувної галузі України.....	372
Татарин Н.Б.	
Проблемні аспекти формування сучасної системи публічних фінансів України	375
Терон І.В.	

Соціальний капітал сільських територій: тенденції розвитку	378
Ткачук І. Я.	
Доходи політичних партій України в період 2016-2018 рр.	383
Швець П.А., Бабич Р.Б.,	
Соціалізаційний потенціал України та її регіонів	387
Шевців Л. Ю., Веремчук О. О.	
Стратегічний розвиток державного аудиту в Україні	390
Штець Т. Ф.	
Теоретичні характеристики публічного управління процесами формування сектора цифрової економіки	395
Ярмолинська І. В.	
Питання відсутності чіткої організації взаємодії громадськості з органами державної влади під час реформування системи інституційного догляду та виховання дітей в Україні	397
Ярошенко О.М.	
Поновлення працівника на роботі: актуальні питання правозастосування	400

Секція 5. ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ТА ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ: СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ

405	
Васьків О.М.	
Управління бізнесом через структури ІТ-ризиків	405
Задорожна А.В.	
Стан розвитку електронного урядування в Україні	408
Звонар В.П.	
Соціальна парадигма управління smart-громадами.....	411
Іванов С.М., Любчич А.М.	
Інформаційні ресурси забезпечення етапів інноваційного процесу	415
Капленко Г.В., Шоробура Н.М.	
Впровадження електронного урядування в Україні.....	417
Кохан В.П.	
Правове регулювання електронних адміністративних послуг в Україні .	419
Лобода Н.О., Чабанюк О.М.,	
Дігіталізація облікової діяльності як чинник урядових трансформацій...	423
Підлісна Т.В.	
Впровадження принципів ефективного урядування	425
Прав Р.Ю.	
Регіональні аспекти державного управління інформаційною безпекою в Україні	429

Прянишникова М.В.	
Перехід на цифрову економіку: спрощення паперових процесів та cashless	432
Решота О.А., Решота В.В.	
Реформа електронного врядування в Україні: проблеми та перспективи	435
Ситник В.Ю.	
Інформаційна безпека як складова національної безпеки держави.....	438
Ситник Н.В.	
Інформаційно-комунікаційні технології у публічному управлінні	441
Стадник Ю. А., Ференчак Я. І.	
Імітаційне моделювання в управлінні державними логістичними процесами	444
Червякова В.В., Червякова Т.І.,	
Державно-приватне партнерство в сфері інформаційних даних: виклики і перспективи	447
Шевчук І.Б.	
Перспективи використання соціальних мереж в практиці е-урядування.	451

Секція 6. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ

464	
Komarnytska Hanna Omelianivna, DzianaG.	
Development of state and private partnership in Ukraine	464
Бойчук І.В.	
Стратегічний маркетинг у сучасних процесах управління.....	467
Васьківська К.В.	
Управління розвитком бізнес-структур приміських територій	470
Васьківська К.В., Науменко В.В.	
Публічна політика розвитку територіальних громад	475
Васьківська К.В., Шуєва Д.Д.,	
Напрями регулювання розвитку територіальних громад.....	478
Васьківський Ю.П.	
Управління рекламною діяльністю в інтернет-медіях	480
Воробйова Н.П.	
Бенчмаркінг – сучасна технологія управління бізнесом	484
Герасименко О.В.,	
Врахування соціотипу особистості в процесі кадрового менеджменту публічної сфери	487
Герасименко О.В., Маселко В.М.	
Мотиваційні HR-технології в органах публічного управління	490

Голод А.П., Феленчак Ю.Б. Децентралізація як фактор формування інституційного середовища туристичного та готельно-ресторанного бізнесу в Україні	492
Гончарук С.М. Державна політика в сфері аудиту як фактор підвищення економічної безпеки підприємства.....	495
Грущинська Н.М. Взаємодія держави і бізнесу для забезпечення активного розвитку країни.....	498
Девадзе А.Х., Гварішвілі Н.Я. Екотуризм на територіях, що охороняються – пріоритетний напрямок розвитку туристичної індустрії Грузії.....	501
Дубик В.Я. Підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції.....	503
Завадська А.Т. Проблемні питання забезпечення державної підтримки та залучення стартап-компаній до інноваційної діяльності	507
Іванечко Н.Р., Смаль К.А. Управління маркетинговою діяльністю	511
Іванечко Н.Р., Штогрин О.І. Управління мережевим бізнесом	513
Іськевич П.В., Галімук Ю.О. Державне регулювання інвестиційного потенціалу регіону	515
Капленко Г.В., Дрозд Ю.І. Управління економічною безпекою підприємства в умовах державно-приватного партнерства	517
Карпінський Б.А., Гасюк Р.В. Особливості методів цільового адміністрування у стратегіології новаційної управлінської доктрини домінантної взаємодії за державотворчого патріотизму нації	521
Маліновська О.Я. Управління кар'єрним ростом менеджерів в організації.....	524
Маліновська О.Я., Юрченко К.О. Міжнародний досвід розвитку інноваційного потенціалу управління організацією.....	528
Мишишин О.Я., Інтерактивні карти міст: створення та застосування.....	531
Ніколенко М.О. Корпоративне управління як інституційне середовище функціонування корпоративного договору	534

Полінкевич О.М.	
Управління соціальною безпекою підприємства	539
Приймак С.В.	
Вплив державно-приватного партнерства на розвиток територіальних громад	541
Радух Н.Б., Кушлик Р.О.	
Сучасні підходи у публічному адмініструванні державної політики енергозбереження в Україні	544
Слюсар С. Т.	
Перспективи інноваційного розвитку Київської області.....	546
Старух А.І.,	
Експертні системи в економіці	550
Шот А.П.	
Адміністрування ПДВ: проблеми стягнення та відшкодування	552
Яковлев А.І., Черненко М.В.	
Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств в умовах глобалізації	555
Ясіновська І.Ф., Шеремета О.В.	
Державна регуляторна політика та підприємницькі ризики	558

Секція 7. УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ПУБЛІЧНОЇ СФЕРИ

Секція 7. УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ПУБЛІЧНОЇ СФЕРИ	561
Долбнева Д.В.	
формування інституту публічного аудиту в Україні	571
Карпінський Б.А., Думич Р.-І.	
Атестація управлінського персоналу як сучасний засіб активізації домінант державотворчого патріотизму нації в системі публічних організацій	565
Косач І.А., Дегтярьов А.В.	
Оцінка ефективності управління персоналом в органах публічної влади: сучасні тенденції.....	569
Костишин Е.І.	
PR-технології в системі закладів соціального захисту населення	571

Секція 8. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНА СЛУЖБА

Секція 8. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНА СЛУЖБА	575
Бобко Л.О., Мазяр А.В.	
Роль корпоративної культури в управлінні персоналом державних органів.....	575

Бобко Л. О., Гривна О.П.	
Ключові принципи управління конфліктами інтересів на державній службі	578
Георгієвський Ю.В.	
«Особливості державного управління національною інноваційною системою в умовах реформи децентралізації»	580
Жигайло Н.І., Карпінська Р.І.	
Духовна культура в державному управлінні та публічній службі	584
Капленко Г.В., Ганущак А.А.	
Впровадження інноваційних технологій реалізації антикорупційного механізму запобігання конфліктам інтересів в державній службі	590
Капленко Г.В., Іванишин П.М.	
Взаємодія органів місцевого самоврядування та організацій громадянського суспільства.....	595
Клепанчук О.Ю.	
Ефективність державного управління в умовах формування сьогодення	598
Подвірна Н. С. Батіг М. Р.	
Перспективні заходи запровадження досвіду публічної служби країн ЄС у вітчизняну практику	600
Романів Є.М.	
Організація підготовки фахівців для проведення контролінгу та фінансових розслідувань на сучасному етапі боротьби із економічними злочинами	604
Руденко О.М., Капленко Г.В.	
Про одну з теорій мотивації державних службовців.....	608
Шмаглій О.Б.	
Виклики публічному управлінню України в період зміни політичних еліт	611

Наукове видання

**СУЧАСНА ПАРАДИГМА ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ**

**Збірник тез доповідей учасників I Міжнародної науково-
практичної конференції (Львів, 17-18 жовтня 2019 р.)**

**THE MODERN PARADIGM OF PUBLIC
ADMINISTRATION**

Верстка: Ситник В.Ю.

Дизайн: Стадник Ю.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

СВІДОЦТВО

Про внесення суб'єкта видавничої справи
Дл Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції.
Серія ДК № 13059 від 01.11.2018 р.

Друк ФОП Стадник С.О.
79034, Україна, м. Львів, вул. Навроцького,69,
тел. (38-032) 247-99-82,
Свідоцтво держреєстру:
Серія В02, №967439 від 21.09.2009 р.